

อนาคตประมงไทย

รายงาน

ผลการสัมมนาความร่วมมือภาครัฐบาลและภาคเอกชน

4-6 มิถุนายน 2530

จัดโดย

ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

องค์การสะพานปลา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาควิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์

ร่วมกับ

สมาคมการประมงแห่งประเทศไทย

สมาคมการประมงนอกน่านน้ำไทย

สมาคมผู้ค้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและอาหารแช่เยือกแข็งไทย

สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป

สมาคมผู้ผลิตปลาป่นไทย

อนาคตประมงไทย

ผลการสัมมนาความร่วมมือภาครัฐบาลและภาคเอกชน

ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตุลาคม 2530

คำนำ

ในวโรกาสที่ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้จัดตั้งมาครบรอบ 20 ปี ในพุทธศักราช 2530 นี้ ศูนย์พัฒนาฯ ได้จัดกิจกรรมทางวิชาการขึ้นเป็นกรณีพิเศษ ณ ประเทศอันเป็นที่ตั้งของสำนักงานฝ่ายต่าง ๆ ของศูนย์ฯ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความก้าวหน้าในการพัฒนาการประมงด้านต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์อันเป็นวัตถุประสงค์หลักในความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฯ ซึ่งรัฐบาลต่าง ๆ ในภูมิภาคได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีแห่งความตกลงนั้น

กิจกรรมพิเศษดังกล่าวได้แก่การจัดสัมมนาในระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในภูมิภาค ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานฝ่ายการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ระหว่างวันที่ 8-12 กันยายน 2530, การจัดสัมมนาในระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานวิจัยด้านการแปรรูปสัตว์น้ำ ระหว่างวันที่ 28-31 ตุลาคม 2530 และการสัมมนาเรื่องอนาคตประมงไทย ในประเทศไทย ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักเลขาธิการและสำนักงานฝ่ายฝึกอบรม ระหว่างวันที่ 4-6 มิถุนายน 2530

การที่สำนักเลขาธิการและสำนักงานฝ่ายฝึกอบรมของศูนย์พัฒนาฯ ได้จัดให้มีการสัมมนาเรื่องอนาคตประมงไทยขึ้น ก็ด้วยพิจารณาเห็นว่า การจัดสัมมนาในระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการประมงทะเล อันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของฝ่ายฝึกอบรมนั้น อาจไม่เป็นการเหมาะสม เนื่องจากปัญหาทางด้านการประมงนอกน่านน้ำไทยของอุตสาหกรรมประมงไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวสมควรจะได้รับการพิจารณาและแสวงหาทางแก้ไขในระดับประเทศ ก่อนการสัมมนาในระดับภูมิภาคร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง ประกอบกับปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าการประมงของไทยได้พัฒนารุดหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วยิ่งในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญด้านการประมงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจัดอยู่ในลำดับหนึ่งในสิบประเทศแรกของโลกที่มีผลผลิตสูงทางการประมง นอกจากนี้ การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการส่งออกได้ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ทำให้ประเทศไทยสามารถส่งสินค้าสัตว์น้ำออกจำหน่ายในตลาดโลกได้มีมูลค่าสูงถึง 26,826 ล้านบาท (พ.ศ. 2529) และได้เปรียบดุลการค้าเกี่ยวกับสินค้าสัตว์น้ำมาโดยตลอดนับตั้งแต่พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม

การพัฒนาการประมงของไทยในขั้นต่อไปเริ่มมีขีดจำกัด อันเนื่องมาจากการที่ทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติและในน่านน้ำไทยมีสภาพเสื่อมโทรม ทั้งยังขาดแหล่งทำการประมงนอกน่านน้ำ อันเป็นผลจากการขยายเขตน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับโรคปลาในแหล่งน้ำจืด การขาดแคลนพื้นที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในเขตชายฝั่ง การมีเรือประมงมากเกินไปในน่านน้ำไทย และการแข่งขันแย่งชิงแหล่งทำการประมงระหว่างชาวประมงพื้นบ้านและอุตสาหกรรมประมง เหล่านี้ล้วนมีผลทำให้เกิดปัญหาในการเพิ่มผลผลิตทางการประมงให้เพียงพอแก่ความต้องการทั้งเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และการแปรรูปเพื่อส่งออก รวมทั้งปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของชาวประมง อุตสาหกรรมประมง และอุตสาหกรรมสืบเนื่องอื่น ๆ ซึ่งอาจกลายเป็นปัญหาทางการเมืองและสังคมที่ยุ่ยยากได้ในภายหน้า หากมิได้มีการแสวงหาวิธีแก้ไข และจัดวางนโยบายเพื่อดำเนินการให้ทัน่วงที

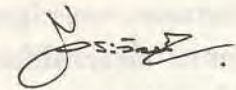
ศูนย์พัฒนาฯ จึงได้ร่วมมือกับกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการประมงของไทยอื่น ๆ, ทั้งในส่วนภาครัฐและภาคเอกชน, จัดการสัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย” ขึ้น เพื่อวิเคราะห์สภาวะการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทุกประเภท ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงทุกแขนง อันจะเป็นแนวทางในการพิจารณาแนวโน้มของการประมงและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องในทศวรรษนี้ ตลอดจนการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประมงของประเทศไทยให้เป็นระบบและมีเอกภาพทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนสืบต่อไป

เป็นที่น่ายินดีที่การสัมมนาได้รับความสนับสนุนและความสนใจจากองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้กรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานในการเปิดการสัมมนา ทั้งยังได้ให้เจ้าหน้าที่ติดตามผลการสัมมนาเพื่อนำเข้าพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจโดยทันที ยังผลให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความอบอุ่นใจว่า รัฐบาลได้ให้ความสนับสนุนอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาการประมงของไทย ซึ่งย่อมมีผลทำให้อุตสาหกรรมส่วนนี้มีอนาคตที่รุ่งเรืองและก่อผลดีทางเศรษฐกิจแก่ประเทศสืบต่อไป

ในการสัมมนาครั้งนี้ ศูนย์พัฒนาฯ ได้ขอให้ผู้เชี่ยวชาญทางการประมงสาขาต่าง ๆ ของกรมประมง จัดทำรายงานเกี่ยวกับสภาวะการประมง รวมทั้งปัญหาและแนวทาง

แก้ไข เพื่อเสนอเป็นเอกสารประกอบการสัมมนา ซึ่งได้นำมาจัดพิมพ์เป็นภาคผนวกของรายงานฉบับนี้แล้ว

ศูนย์พัฒนาฯ ใคร่ขอขอบคุณองค์กรต่าง ๆ ที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดสัมมนาครั้งนี้ ขอขอบคุณท่านผู้ร่วมอภิปรายทุกท่านที่ได้ให้เกียรติมาร่วมในการสัมมนา อันมีผลทำให้การสัมมนาสำเร็จเรียบร้อยดังความมุ่งหมาย นอกจากนี้ยังขอขอบคุณท่านผู้มีอุปการะคุณที่ได้ให้ความสนับสนุนในการจัดสัมมนา และท่านผู้ให้ความสนใจเข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน ดังที่แจ้งไว้ในภาคผนวก รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากกรมประมง คณะประมง และองค์การสะพานปลา ที่ได้ร่วมช่วยเหลือในฝ่ายเลขานุการของการสัมมนาเป็นอย่างดี

(นายวีระวัฒน์ หงสกุล)

เลขาธิการ

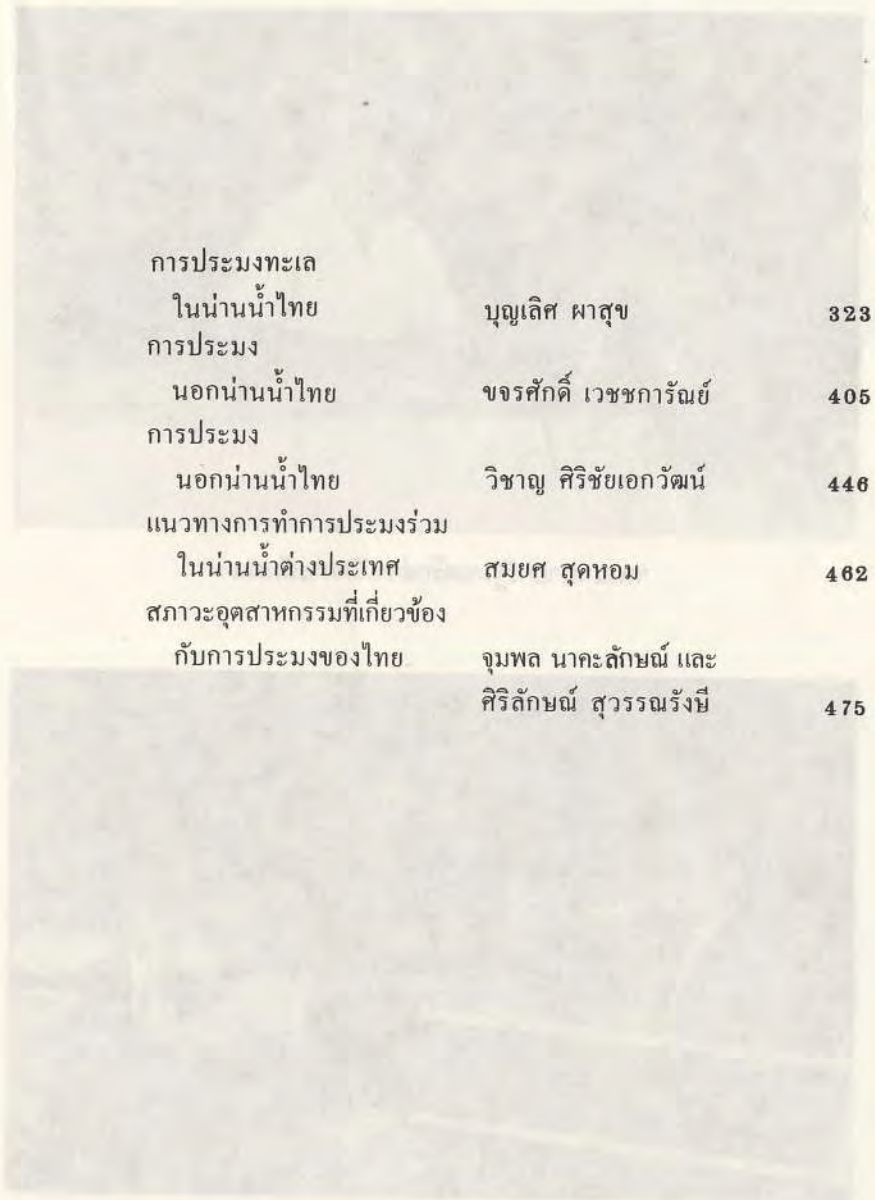
ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สารบัญ

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
 ชั้นต้นฉบับเอกสารราชการ

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
 ชั้นต้นฉบับเอกสารราชการ

กำหนดการสัมมนา	12
รายงานผลการสัมมนา	15
รายงานผลการสัมมนากลุ่มย่อย	31
มติคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ	71
ภาคผนวก	
รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา	79
คำกล่าวรายงานของ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ เนื่องในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง “อนาคต ประมงไทย”	103
คำปราศรัยของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เนื่องในพิธีเปิดการ สัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย”	105
คำกล่าวรายงานสรุปผลการสัมมนาในพิธีปิดการสัมมนา เรื่อง “อนาคตประมงไทย” ของ นายวณิช วารีกุล อธิบดี กรมประมง	108
คำกล่าวในพิธีปิดการสัมมนา เรื่อง “อนาคตประมงไทย” ของ นายเถลิง ชำรงนาวาสวัสดิ์ ที่ปรึกษาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	112
เอกสารประกอบการสัมมนา :	
เศรษฐกิจประมงไทย	
และแนวโน้มในอนาคต	สมนึก ศรีปลั่ง 117
การประมงน้ำจืดของไทย	ธีรพันธ์ ฤคาสวรรค์ 149
สถานะการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	ไพโรจน์ พรหมานนท์ 195

การประมงทะเล		
ในน่านน้ำไทย	บุญเลิศ ผาสุข	323
การประมง		
นอกน่านน้ำไทย	ขจรศักดิ์ เวชการัญย์	405
การประมง		
นอกน่านน้ำไทย	วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์	446
แนวทางการทำการประมงร่วม		
ในน่านน้ำต่างประเทศ	สมยศ สูดหอม	462
สถานะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง		
กับการประมงของไทย	จุมพล นาคะลักษณ์ และ ศิริลักษณ์ สุวรรณรังษี	475

ฯพณฯนายกรัฐมนตรีกล่าวเปิดการสัมมนา

ฯพณฯรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กล่าวรายงาน

การอภิปราย "สภาวะการประมงของไทยในปัจจุบัน"

อธิบดีกรมประมงกล่าวรายงานปิดการสัมมนา

กำหนดการสัมมนา

พฤหัสบดีที่ 4 มิถุนายน 2530

09.00 - 09.30	พิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง "อนาคตประมงไทย"
10.00 - 12.00	การอภิปรายภาคเช้า : สภาวะการประมงของไทยในปัจจุบัน (1) การประมงน้ำจืดและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด (2) การประมงน้ำกร่อยและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง (3) การประมงทะเลในน่านน้ำไทย (4) การประมงนอกน่านน้ำไทย

ประธาน : นายวิช วารีกุล อธิบดีกรมประมง

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ศจ. วิทย์ ธารชลาณกิจ คณะศึกษาระเบียง มหาวิทยาลัยเกษตร
ศาสตร์

ผู้อภิปราย :

ดร.ธีรพันธุ์ ภูคาสุวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญพิเศษการประมงน้ำจืด, กรมประมง
นายไพโรจน์ พรหมานนท์	ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง
นายบุญเลิศ ผาสุก	ผู้อำนวยการกองประมงทะเล, กรมประมง
นายขจรศักดิ์ เวชชการวัฒน์	หัวหน้าฝ่ายประมงระหว่างประเทศ, กรมประมง
นายปรีดา บูรณะวัฒนา	บริษัทเวิร์ด อควาคัลเจอร์ จำกัด
นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์	เลขาธิการสมาคมการประมงนอกน่านน้ำไทย

13.00 - 17.30	การอภิปรายภาคบ่าย :
13.00 - 15.00	สภาวะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงใน ปัจจุบัน (1) อุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำ (2) อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง

- (3) อุตสาหกรรมปลาป่น
(4) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ประธาน : นายทองใบ สิริมัย ผู้อำนวยการองค์การสะพานปลา

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ดร. ประเสริฐ สายสิทธิ์ ผู้ช่วยสถาบันวิจัยคันควัว และ
พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร

ผู้อภิปราย :-

นางบังอร สายสิทธิ์	รองอธิบดีกรมประมง
นายเชิงชาย บุญยะพุททนะ	รองผู้อำนวยการองค์การสะพานปลา
นายสุรพล ว่องวัฒนโรจน์	นายกสมาคมผู้ค้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและอาหาร แช่เยือกแข็งไทย
นายคำรวิทย์ ก้อนันทเกียรติ์	นายกสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป
นายไพโรจน์ วิเชียรเกื้อ	นายกสมาคมผู้ผลิตปลาป่นไทย

15.30 - 17.30 รัฐบาลกับเป้าหมายในการพัฒนาการประมงและ
อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ดร.สุรพล สุคารา

หัวหน้าภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล
คณะวิทยาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้อภิปราย :

นายโฆษิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์	รองเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
ดร. สมนึก ศรีปลั่ง	เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ดร. ปลอดประสพ สุรัสวดี	รองอธิบดีกรมประมง
นายไพโรจน์ ไชยพร	นายกสมาคมการประมงแห่งประเทศไทย
19.00 - 21.00	รับประทานอาหารค่ำ

ศุกร์ที่ 5 มิถุนายน 2530

08.30 - 12.00

สัมมนากลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 1. การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

กลุ่มที่ 2. การประมงน้ำกร่อยและการเพาะเลี้ยง
ชายฝั่ง

กลุ่มที่ 3. การประมงทะเลในน่านน้ำไทย

กลุ่มที่ 4. การประมงนอกน่านน้ำไทย

กลุ่มที่ 5. อุตสาหกรรมห้องเย็นแปรรูปสัตว์น้ำ

กลุ่มที่ 6. อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง

กลุ่มที่ 7. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง
อื่นๆ (การต่อเรือ, อุปกรณ์การประมง,
โรงน้ำแข็ง, แพปลา ฯลฯ)

15.30 - 17.30

สัมมนากลุ่มย่อย สรุปผลและข้อเสนอแนะ

เสาร์ที่ 6 มิถุนายน 2530

08.30 - 11.00

รายงานผลการสัมมนาในกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 1-2

ประธาน : นายอุรุพันธ์ บุญประกอบ
รองอธิบดีกรมประมง

10.00 - 12.00

รายงานผลการสัมมนาในกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 3-4

ประธาน : นายวีระวัฒน์ หงสกุล

เลขาธิการศูนย์พัฒนาการประมงแห่ง
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

13.00 - 15.00

รายงานผลการสัมมนาในกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 5-7

15.30 - 17.00

อภิปรายทั่วไปและสรุปผลการสัมมนา

17.00 - 17.30

พิธีปิดการสัมมนา

รายงานผลการสัมมนา “อนาคตประมงไทย”

1. โดยเหตุที่การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วและมีบทบาทที่สำคัญยิ่งทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ กรมประมงจึงได้ร่วมกับศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จัดการเรื่องสัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย” ขึ้น เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาการประมงของประเทศให้เป็นระบบและมีเอกภาพทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน อันจะเกื้อหนุนให้สามารถแก้ไขปัญหาและเร่งรัดพัฒนาให้การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเจริญรุดหน้ายิ่งขึ้นก่อประโยชน์ต่อประเทศชาติสืบไป

2. ในการสัมมนาครั้งนี้ มีผู้แทนจากส่วนราชการต่างๆ เข้าร่วมสัมมนารวม 161 ท่าน และผู้แทนชาวประมงและอุตสาหกรรมประมงตลอดจนธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางการประมงต่างๆ 129 ท่าน นอกจากนี้ยังมีผู้สังเกตการณ์จากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้แทนสื่อมวลชนอีก 108 ท่านรวมผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งสิ้น 398 ท่าน

3. ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวขำในพิธีเปิดการสัมมนาว่ารัฐบาลตระหนักดีถึงความสำคัญของการประมงและมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาการประมงให้ก้าวหน้าต่อไป โดยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งการพัฒนานี้จำเป็นต้องเร่งรัดทั้งในด้านเพิ่มผลผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศ และเพื่อเป็นสินค้าออกนารายได้เข้าประเทศเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ จะต้องเป็นการพัฒนาที่มีความสมดุลและเป็นระบบยิ่งขึ้นด้วยอย่างไรก็ดี โดยเหตุที่ปัญหาของการประมงได้เพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากแสวงหาประโยชน์เฉพาะหน้า ที่ขาดความยั้งคิดและขาดความระมัดระวัง ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติอย่างน่าวิตก การออกไปหาปลานอกน่านน้ำไทยก็ประสบปัญหาเกี่ยวกับเขตน่านน้ำของประเทศใกล้เคียง ทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือกันหาทางแก้ปัญหาด้วยความสำนึกและความรับผิดชอบ โดยการร่วมมืออนุรักษ์ทรัพยากรและเร่งรัดพัฒนาแหล่งสัตว์น้ำทดแทน เพื่อให้การประมงได้พัฒนาต่อไปอย่างมั่นคง รวมทั้งการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า คือผลิตให้เพียงพอบริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออกสัตว์น้ำต่อไป

4. ที่ประชุมสัมมนาได้พิจารณาถึงสถานะของการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของไทยในปัจจุบัน สถานะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาการประมงและธุรกิจประมง และได้สรุปปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขไว้ดังต่อไปนี้

1. การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

5. ผลผลิตสัตว์น้ำจืดใน พ.ศ. 2528 มีจำนวน 167,453 ตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปริมาณผลผลิตใน พ.ศ.2518 ในอัตราร้อยละ 4.03 แต่การประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติมีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 0.89 ต่อปี ในระหว่าง พ.ศ.2518 - 2527 ในขณะที่ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.06 ต่อปี ในอนาคตผลผลิตจากการประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศจะมีปริมาณลดลง แต่จะมีผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงเพิ่มมากขึ้น จึงคาดว่าจะมีผลผลิตสัตว์น้ำจืดรวมเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3.1 ต่อปี คือประมาณ 193,000 ตันใน พ.ศ.2538

6. ปัญหาสำคัญในการพัฒนาการประมงน้ำจืด คือ การที่แหล่งน้ำธรรมชาติมีสภาพเสื่อมโทรมและการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารพัฒนาแหล่งน้ำยังมีไม่เพียงพอ ทั้งยังขาดวิธีการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการบริหารแหล่งน้ำ ซึ่งจำเป็นจะต้องเร่งปรับปรุงแก้ไขโดยการบูรณะแหล่งน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีผลผลิตโดยธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น

7. สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดนั้นยังขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการเพาะเลี้ยงที่สมบูรณ์ มีปัญหาด้านมลภาวะและการตลาด การแก้ไขปัญหาดังกล่าว จำต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนผู้เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการปรับปรุงปริมาณและคุณภาพผลผลิตสัตว์น้ำจืด และแก้ไขปัญหากลาด การลดจนเร่งนำเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เหมาะสมมาใช้ในการเพิ่มปริมาณการผลิตที่มีคุณภาพต่อไป

2. การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

8. การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง อันได้แก่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในแหล่งน้ำกร่อยและบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล เช่น การทำนากุ้ง การเลี้ยงปลากระพง ปลากระรัง การเลี้ยงหอย

ปู และ สหรัยทะเลนั้น มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นโดยลำดับโดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้งทะเล ซึ่งมีอัตราการขยายเนื้อที่เพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 10.8 ต่อปี และมีผลผลิตเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20.7 ต่อปีในระหว่าง พ.ศ. 2522- 2528 จึงคาดว่า การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ซึ่งมีสถานะการตลาดค่อนข้างดีนี้จะพัฒนาต่อไป โดยสามารถเพิ่มผลผลิตได้จากการพัฒนาวิธีการเลี้ยงเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่และจากการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงในเขตชายฝั่ง

9. สำหรับการเลี้ยงปลาชายฝั่ง ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตลูกปลา โรคพยาธิและการตลาดทำให้มีแนวโน้มในการขยายตัวอยู่ในระดับต่ำ ส่วนการเลี้ยงหอย ยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการขาดแคลนลูกหอยแครงที่จะใช้เลี้ยง และปัญหาการตลาดสำหรับหอยแมลงภู่และหอยนางรมส่วนการเลี้ยงปูยังขาดแคลนพันธุ์ปูทะเลและความรู้ใจการเลี้ยง การเลี้ยงสาหร่ายทะเลก็เช่นกัน

10. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง คือการที่ปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งธรรมชาติลดลง และผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการเพาะเลี้ยง นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงในบริเวณชายฝั่ง ซึ่งรัฐบาลควรมีนโยบายและเป้าหมายในการผลิตสัตว์น้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและช่วยเหลือในการปรับปรุงพื้นที่ชายทะเลที่เหมาะสมเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงชายฝั่ง โดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้ง ตลอดจนเผยแพร่ปรับปรุงวิธีการเพาะเลี้ยงแบบพัฒนาและแก้ไขปัญหามลภาวะที่มีผลกระทบต่อ การเพาะเลี้ยง ปัญหาขาดแคลนพันธุ์ การตลาด การขาดแคลนแหล่งเงินทุนและสินเชื่อ และการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต ซึ่งควรแก้ไขโดยการปรับปรุงคุณภาพ และการแปรรูปเพื่อขยายตลาด ตลอดจนกำหนดเขตการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหามลภาวะในแหล่งเพาะเลี้ยง

3. การประมงทะเลในน่านน้ำไทย

11. เนื่องจากผลผลิตสัตว์น้ำทะเลจากน่านน้ำไทยได้เพิ่มสูงขึ้นถึงสิบเท่าคือจาก 146,471 ตันใน พ.ศ. 2503 เป็น 1,579,885 ตันใน พ.ศ. 2528 หรือประมาณร้อยละ 70 ของผลผลิตทางการประมงทั้งหมด จึงเป็นเหตุให้การประมงทะเลประสบปัญหาวิกฤติอันเนื่องมาจากการที่ทรัพยากรสัตว์น้ำอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ทำให้เกิดผลกระทบต่ออุตสาหกรรมประมง ทั้งการประมงพาณิชย์และการประมงพื้นบ้านตลอดจนธุรกิจการประมงที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

12. ปัญหาสำคัญของการประมงทะเลในน่านน้ำไทยคือ การที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญทั้งในด้านนโยบายการบริหารและการบริหาร ตลอดจนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประมงทะเลน้อยมากในช่วงเวลาสิบปีที่ผ่านมา ทำให้ไม่อาจควบคุมและวางมาตรการเกี่ยวกับการจับสัตว์น้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้ทันทั่วถึง และในปัจจุบันทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลส่วนใหญ่ได้ถูกจับใช้ประโยชน์ทางการประมงทั้งเพื่อเป็นอาหาร เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์ และการส่งออกเกินกำลังการผลิตของทรัพยากรแล้ว รัฐบาลควรจะได้เร่งกำหนดนโยบายเพื่อวางมาตรการควบคุมการประมงบางประเภทเช่น อวนลาก อวนรุน และการประมงโดยใช้ไฟล่อ พร้อมทั้งดำเนินการส่งเสริมปรับปรุงโครงการพัฒนาการประมงพื้นบ้านโดยเร่งด่วน เพื่อป้องกันมิให้ทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลเสื่อมโทรมถึงขั้นสูญพันธุ์และยกระดับภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชาวประมงให้ดีขึ้น นอกจากนี้ควรเร่งเผยแพร่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ตลอดจนสนับสนุนให้นำสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางอาหารและราคาถูกลงมาใช้เป็นอาหารบริโภคแทนการนำไปแปรรูปเพื่อผลิตอาหารเลี้ยงสัตว์ เช่นในปัจจุบัน

13. โดยสรุปแล้วการประมงทะเลในน่านน้ำไทยจะยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการประมงและการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศในอนาคต และการเพิ่มผลผลิตทางการประมงจากน่านน้ำไทยเพื่อการบริโภคนั้นมีโอกาสเป็นไปได้ภายใต้การจัดการที่เหมาะสม

4 การประมงนอคน่านน้ำไทย

14. การประมงทะเลของไทยได้ขยายแหล่งทำการประมงออกไปนอคน่านน้ำไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา แต่ในปัจจุบัน การประมงนอคน่านน้ำไทยประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการขยายเขตน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เรือประมงไทยถูกจับกุม และถูกเรือประมงถูกจำกัดในเขตต่างๆ เพิ่มขึ้นโดยลำดับ ในระหว่างพ.ศ. 2520-2530 นี้ มีเรือประมงถูกจับกุมไม่น้อยกว่า 653 ลำ คิดเป็นมูลค่าเสียหายกว่าสามพันล้านบาท และมีเรือประมงถูกจับกุมคุมขังในระหว่าง พ.ศ. 2524-2530 กว่าสี่พันคน ซึ่งก่อผลกระทบทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเป็นอย่างยิ่ง ทำให้มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องหาทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการประมงนอคน่านน้ำไทยนี้ เพื่อเพิ่มพูนผลผลิตที่จำเป็นต่อการบริโภคทั้งภายในประเทศและการ

ส่งออก ตลอดจนเพื่อลดปริมาณการลงแรงประมงในน่านน้ำไทยซึ่งมีมากเกินไปที่ความต้องการ

15. ที่ประชุมได้อภิปรายและพิจารณาปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับการประมงนอคน่านน้ำไทยอย่างกว้างขวาง และสรุปว่า ปัญหาที่ประกอบด้วยปัญหาในส่วนของผู้ดำเนินกิจการประมงเองซึ่งยังขาดความพร้อมทั้งในด้านชาวประมง อุปกรณ์ และเงินทุนในการประกอบกิจการร่วมลงทุนทำการประมงกับประเทศเพื่อนบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ ในส่วนภาครัฐ ก็มีปัญหาเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับของส่วนราชการต่างๆ ที่ควรพิจารณาแก้ไข เพื่อส่งเสริมการร่วมลงทุน ทำการประมงกับต่างประเทศตามนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งการปรับปรุงร่องน้ำ สะพานปลา และทำเทียบเรือที่สำคัญในประเทศ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านกฎหมายทะเลระหว่างประเทศเกี่ยวกับการใช้สิทธิเดินเรือผ่านน่านน้ำโดยสุจริต โดยเฉพาะปัญหาที่มีอยู่กับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2528-2530 นี้

16. ที่ประชุมได้เสนอแนะให้รัฐบาลจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจขึ้นโดยเร่งด่วน เพื่อช่วยเหลือในด้านการเจรจาทำข้อตกลงร่วมลงทุนทำการประมงและแก้ไขปัญหาเรือประมงถูกจับกุมโดยประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้รัฐบาลควรพิจารณาแก้ไขปัญหากับการใช้วิทยุสื่อสารและอุปกรณ์โทรคมนาคมประจำเรือประมง การขุดลอกร่องน้ำ และการพิจารณาตลาดภายในเกี่ยวกับน้ำมัน และอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการประมงระหว่างประเทศ

17. สำหรับภาคเอกชนนั้น ควรจะได้ปรับปรุงเรือและอุปกรณ์ให้ได้มาตรฐานสากลเพื่อประโยชน์ในด้านดำเนินกิจการตามข้อตกลงและชาวประมงควรจะเปลี่ยนทัศนคติโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาวในการไปทำการประมงนอคน่านน้ำไทย รวมทั้งควรจัดตั้งองค์การที่สามารถเป็นตัวแทนของคนในการเจรจาทะเลต่างๆ ขึ้นให้เป็นเอกภาพต่อไปด้วย

18. สำหรับแนวโน้มของการประมงนอคน่านน้ำไทยในอนาคตนั้น ที่ประชุมมีความเห็นว่าจะต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อทำการประมงในน่านน้ำสากล และเร่งดำเนินการหาทางทำความเข้าใจเพื่อร่วมลงทุนทำการประมงกับประเทศต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนผลผลิตและลดการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำที่ต้องการใช้ในการส่งออก (เช่น ปลาโอแถบและทูน่าครีบลีโอง) และกระจายกำลังแรงงานประมงที่มีขีดความสามารถสูง ที่มีอยู่ใน

อุตสาหกรรมประมงพาณิชย์ให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

5. อุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำ

19. อุตสาหกรรมห้องเย็นเพื่อการประมงได้เริ่มพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วหลัง พ.ศ. 2508 ซึ่งเริ่มมีการส่งกุ้งสดแช่แข็งไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ ในปัจจุบันมีโรงงานห้องเย็นมากกว่า 60 โรง ซึ่งดำเนินการผลิตสัตว์น้ำแช่แข็ง จำพวกกุ้งสด หมึกสด ปลาสด เพื่อการส่งออกใน พ.ศ. 2528 ปริมาณส่งออกสินค้าประเภทนี้มีจำนวนรวม 166,774 ตัน และเพิ่มเป็น 206,528 ตัน (เพิ่มร้อยละ 23.8) ใน พ.ศ. 2529 คิดเป็นมูลค่าการส่งออกถึงหมื่นล้านบาท

20. สำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำนั้น ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน โดยมีแรงจูงใจและความต้องการในตลาดต่างประเทศสูง จำนวนผู้ประกอบการธุรกิจแปรรูปสัตว์น้ำทะเล ได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ในระหว่าง พ.ศ. 2510- 2528 โดยเฉพาะผู้ประกอบการทำลูกชิ้นปลา หมึกแห้ง ปลาเค็ม และกุ้งแห้ง ซึ่งมีแนวโน้มการขยายตัวสูง (ร้อยละ 13- 65) ตามความต้องการของตลาด ปริมาณสัตว์น้ำที่ใช้ในการแปรรูปนี้มีจำนวน 202, 305 ตัน ใน พ.ศ. 2528 และมีการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแปรรูปเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับด้วย

21. ผลิตภัณฑ์แปรรูปที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งคือ ปลาป่น ซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วในระหว่าง พ.ศ. 2515- 2522 ในปัจจุบันมีโรงงานปลาป่นรวม 92 โรง ซึ่งมีผลผลิตปลาป่นรวม 214,210 ตัน ใน พ.ศ. 2528 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปลาเบ็ดซึ่งใช้เป็นวัตถุดิบหลัก ในการผลิตปลาป่น (ประมาณแปดแสนตันใน พ.ศ. 2528) มีปริมาณลดลงเนื่องจากทรัพยากรในน่านน้ำไทยอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมจึงมีการนำปลาหลังเขียวมาใช้ในการผลิตปลาป่นเพิ่มมากขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังได้ใช้เศษปลาที่เหลือจากโรงงานปลากระป๋องเพิ่มมากขึ้นด้วย

22. ปริมาณปลาป่นที่ผลิตได้นี้ใช้ผสมเป็นอาหารสัตว์ตามความต้องการภายในประเทศที่เหลือใช้เพื่อการส่งออก ซึ่งมีปริมาณส่งออกสูงถึงร้อยละ 41- 71 ในระหว่าง พ.ศ. 2519- 2527 แต่ในปี 2528 การส่งออกเริ่มลดลงเหลือเพียง 1 ใน 3 ของผลผลิตทั้งหมด ทั้งนี้เพราะมีผลผลิตปลาป่นที่มีคุณภาพดีในตลาดโลกมากขึ้น

23. ที่ประชุมได้อภิปรายถึงสถานะและปัญหาของอุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำของประเทศ และมีความเห็นว่า ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแช่แข็งและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแปรรูปมีแนวโน้มที่ดีในอนาคต เพราะมีความต้องการสูงในตลาดต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ซึ่งควรปรับปรุงวิธีการดูแลรักษาภายหลังการจับให้ดีขึ้นเพื่อรักษาคุณภาพและตลาด รัฐบาลควรช่วยเหลือภาคเอกชนในด้านการยกเว้นภาษีส่งออก เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอื่นๆ สำหรับอุตสาหกรรมปลาป่นนั้น ยังมีปัญหาอยู่บ้าง เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง และมีปัญหาเรื่องคุณภาพทำให้มีปัญหาด้านการตลาดซึ่งมีการแข่งขันสูงในตลาดโลก

6. อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง

24. อุตสาหกรรมอาหารสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องได้เริ่มพัฒนาขึ้นราว พ.ศ. 2501 และได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วหลัง พ.ศ. 2516 โดยมีอัตราการเพิ่มสูงถึงร้อยละ 30- 70 ในระหว่าง พ.ศ. 2516- 2528 ปริมาณสินค้าสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องที่ส่งออกได้เพิ่มจาก 2,780 ตัน ใน พ.ศ. 2518 เป็น 205,802 ตัน ใน พ.ศ. 2529 ซึ่งในจำนวนนี้เป็นปลาทูน่าบรรจุกระป๋องถึงร้อยละ 69 (141,952 ตัน) คิดเป็นมูลค่า 7,570 ล้านบาท ส่วนที่เหลือเป็นปลากระป๋องอื่นๆ หมึก, กุ้ง, ปู และหอยลาย บรรจุกระป๋อง คิดเป็นมูลค่าที่ส่งออกใน พ.ศ. 2529 รวมทั้งสิ้น 10,931 ล้านบาท

25. การขยายตัวของอุตสาหกรรมปลาทูน่าบรรจุกระป๋องนี้ทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะผู้ผลิตอันดับสามของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีทรัพยากรปลาโอในจำนวนจำกัดไม่พอเพียงแก่การใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต ทำให้จำเป็นต้องสั่งปลาโอและปลาทูน่าแช่แข็งจากต่างประเทศเข้ามาดำเนินการ ซึ่งใน พ.ศ. 2529 นั้น ได้นำเข้าถึง 206,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 77 ของปริมาณวัตถุดิบที่ต้องการใช้ การขาดแคลนวัตถุดิบนี้จึงเป็นปัญหาหลักของอุตสาหกรรมนี้ในปัจจุบัน

26. ที่ประชุมได้พิจารณาปัญหาของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องและมีความเห็นว่าควรเร่งรัดการพัฒนาการประมงน้ำลึกเพื่อแสวงหาแหล่งประมงปลาทูน่าเพื่อลดปริมาณการนำเข้าของวัตถุดิบที่จำเป็นต่อการผลิต (โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาโอแถบและปลาทูน่าครีบลีโง) รวมทั้งการจัดระบบการขนส่งด้วยการใช้เรือแม่ในการนำวัตถุดิบจากแหล่งประมงมาป้อนโรงงาน ในด้านการผลิต ควรปรับปรุงวิธีการเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพตามมาตรฐานสากลซึ่งในการนี้ควรมี

การร่วมมือโดยใกล้ชิดในระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน วัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ต้องการบางชนิด เช่น หอมหัวใหญ่, น้ำมันถั่วเหลือง และซอสมะเขือเทศ ยังต้องซื้อจากต่างประเทศ จึงควรจะได้มีการวางแผนการผลิตภายในประเทศให้สอดคล้องกันต่อไปด้วย ส่วนปัญหาทางด้านการตลาดนั้น จำเป็นจะต้องเร่งขยายตลาดในแหล่งอื่นๆ เพื่อป้องกันผลกระทบอันเนื่องมาจากการขึ้นภาษีนำเข้าของสินค้าน้ำบรรจุกระป๋องของไทยในบางประเทศด้วย

27. สำหรับอุตสาหกรรมอาหารสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องประเภทอื่นๆ นั้น ก็มีปัญหาด้านวัตถุดิบไม่เพียงพอเช่นกัน เช่น กุ้ง ปู และหอยลาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาของวัตถุดิบ ซึ่งจะต้องเร่งปรับปรุงวิธีการดูแลรักษาภายหลังการจับให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศ ภาครัฐบาลและภาคเอกชนจึงควรร่วมมือกันในการเผยแพร่ความรู้และดำเนินการพัฒนาวิธีการผลิตอย่างจริงจัง รวมทั้งการควบคุมการส่งออกหอยลายขนาดเล็ก ซึ่งมีผลทำให้ทรัพยากรหอยลายของประเทศเสื่อมโทรมได้

28. โดยสรุปแล้วอุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋องมีปัญหาด้านวัตถุดิบที่ยังด้อยทั้งปริมาณและคุณภาพ ทำให้ไม่อาจเพิ่มผลผลิตได้มาก ภาครัฐบาลและภาคเอกชนจึงต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหานี้ เพื่อช่วยให้อุตสาหกรรมดังกล่าวพัฒนาได้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านแสวงหาแหล่งวัตถุดิบ ปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบที่ต้องการใช้ต่างๆ และแก้ไขปัญหาทางการตลาด เพื่อช่วยให้ผลิตภัณฑ์อาหารทะเลบรรจุกระป๋องของไทยสามารถแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตอื่นๆ ในตลาดโลก และนำเงินตราเข้าประเทศเพื่อทดแทนการเสียดุลการค้าในส่วนอื่นๆ ได้ต่อไป

7. อุตสาหกรรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมง

29. นอกจากอุตสาหกรรมประมงที่เป็นผู้ผลิตสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์โดยตรงแล้ว ยังมีอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการประมงเป็นอย่างยิ่งอีกจำนวนหนึ่งอันได้แก่ อุตสาหกรรมต่อเรือ และซ่อมเรือ, โรงน้ำแข็ง, โรงงานผลิตและจำหน่ายอุปกรณ์ทำการประมง และธุรกิจแปปลา, สะพานปลา, ท่าเทียบเรือ, กิจการน้ำมันเชื้อเพลิง และสถาบันการเงิน ซึ่งการเจริญรุดหน้าหรือการชะงักของการประมงจะมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมและธุรกิจเหล่านี้โดยตรง

30. ในด้านอุตสาหกรรมต่อเรือและซ่อมเรือนั้น จัดว่ามีการพัฒนารวดเร็ว สามารถต่อเรือประมงที่ใช้ในกิจการประมงทั้งหมดของประเทศได้ ซึ่งทำให้การขยายกิจการประมงทะเลเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันมีเรือต่อเรือรวม 142 แห่ง และคานเรือ 93 แห่ง ซึ่งสามารถต่อเรือได้ถึง 882 ลำ ใน พ.ศ. 2529 แต่ปัญหาสำคัญของอุตสาหกรรมประเภทนี้ คือการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการต่อเรือด้วยวิทยาการสมัยใหม่ และขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการขยายปรับปรุงกิจการต่อเรือและซ่อมเรือ รวมทั้งปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์ประจำเรือที่จำเป็นต้องมีตามกฎหมายข้อบังคับ เนื่องจากต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศและเสียภาษีนำเข้าในอัตราสูง รัฐบาลจึงควรให้ความช่วยเหลือในการฝึกอบรมและลดภาษีนำเข้าสำหรับอุปกรณ์ที่จำเป็นตลอดจนจัดหาแหล่งเงินทุนให้ด้วย

31. สำหรับกิจการโรงน้ำแข็งนั้น ปัจจุบันปริมาณผลิตน้ำแข็งยังมีไม่เพียงพอแก่ความต้องการทั้งมีต้นทุนในการผลิตสูงและขาดทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน จึงเสนอแนะให้รัฐบาลอนุญาตให้จัดตั้งโรงงานน้ำแข็งเพิ่มขึ้น และพิจารณาลดอัตราค่าไฟฟ้าและน้ำประปาที่จำเป็นต้องใช้ เพื่อลดต้นทุนการผลิต ซึ่งจะมีผลช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำการประมงได้โดยตรง ทั้งยังช่วยในด้านการปรับปรุงคุณภาพของสัตว์น้ำที่จับได้ด้วย

32. การผลิตอวนซึ่งใช้ในกิจการประมงนั้นยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการ เพราะได้ส่งออกจำหน่ายในตลาดต่างประเทศด้วย ทำให้อวนที่จำหน่ายในประเทศมีราคาสูง จึงเสนอให้รัฐบาลพิจารณาลดหย่อนภาษีการนำเข้าอวนและอุปกรณ์การประมงเป็นการชั่วคราว เพื่อทดแทนปริมาณที่ขาดแคลนชั่วคราวระยะหนึ่ง ตลอดจนควบคุมตรวจสอบอวนที่ผลิตในประเทศให้ได้มาตรฐานและราคาที่สมควรด้วย สำหรับกระบะพลาสติกซึ่งนิยมใช้ในการขนส่งสินค้าสัตว์น้ำในปัจจุบันนั้น ควรจะได้ตรวจสอบควบคุมคุณภาพให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น อุปกรณ์ที่สำคัญและจำเป็นอีกประการหนึ่งคือ เครื่องยนต์เรือ และอุปกรณ์การเดินเรือและการสื่อสารโทรคมนาคม ซึ่งปัจจุบันต้องนำเข้าในอัตรากาฬินำเข้าที่สูง และมีระเบียบข้อบังคับในการใช้ ซึ่งน่าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจะได้พิจารณาแก้ไขเพื่อช่วยให้ชาวประมงสามารถปรับปรุงเรือและอุปกรณ์ประจำเรือให้มีมาตรฐานและปลอดภัยต่อการใช้ปฏิบัติงานประมง

33. ในส่วนธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมงนั้น ปัจจุบันสะพานปลาและท่าเทียบเรือของรัฐมีไม่เพียงพอแก่ความต้องการและไม่ได้มาตรฐาน จึงเสนอให้องค์การสะพาน

ปลาปรับปรุงกิจการสะพานปลาและทำเทียบเรือให้เหมาะสมแก่การดำเนินธุรกิจการประมงมากยิ่งขึ้น กิจการแพปลาในปัจจุบันก็มีปัญหาด้านทุนหมุนเวียน ซึ่งต้องการให้รัฐช่วยเหลือในการหาแหล่งเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ส่วนกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในด้านต้นทุนการผลิตสำหรับเรือประมงทุกลำนั้นยังมีราคาสูง จึงเสนอให้รัฐบาลพิจารณาช่วยเหลือชาวประมงในด้านการชดเชยภาษีน้ำมันเพื่อลดต้นทุนการผลิต

34. เนื่องจากกิจการประมงเป็นธุรกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนสูง ทั้งลักษณะการทำธุรกิจก็แตกต่างไปจากเกษตรกรรม หรืออุตสาหกรรมประเภทอื่น แต่ปัจจุบันชาวประมงขาดแหล่งการเงินในการแสวงหาทุนหมุนเวียน และจำต้องอาศัยแหล่งเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ภาคเอกชนจึงเสนอขอให้รัฐพิจารณาจัดตั้งสถาบันทางการเงินทางการประมงขึ้นโดยเฉพาะเพื่อช่วยเหลือชาวประมงให้มีแหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำสำหรับประกอบกิจการของตนต่อไปด้วย

35. โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การที่จะพัฒนาการประมงของประเทศให้เจริญมั่นคงเป็นประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองสืบต่อไปนั้น ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเป็นสิ่งที่จะต้องจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะมีปัญหาการที่จะต้องแก้ไขร่วมกัน เพื่อให้กิจการประมงและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องดำเนินต่อไปได้โดยราบรื่น

36. การพัฒนาการประมงน้ำจืด ซึ่งมีผลผลิตมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติลดลงโดยลำดับ เนื่องจากสภาพแหล่งน้ำเสื่อมโทรม และมีการขยายตัวทั้งทางด้านประชากร เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ตลอดจนการใช้ทรัพยากรน้ำในโครงการอเนกประสงค์ จึงควรเร่งดำเนินการทางการบริหารแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย เพื่อช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีแหล่งอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนในชนบทซึ่งมีปัญหาดขาดแคลนอาหารโปรตีนเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

37. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีคู่ทางที่จะขยายการเพาะเลี้ยงได้อีกมากทั้งในด้านชนิดและปริมาณ อย่างไรก็ตาม การเพาะเลี้ยงในปัจจุบันยังใช้เทคโนโลยีไม่เหมาะสม จำเป็นจะต้องปรับปรุงและจัดสร้างระบบการเพาะเลี้ยงที่สมบูรณ์ขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยเนื้อที่พร้อมๆ กับการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยง นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางการตลาด ซึ่งจำเป็นต้องแก้ไข โดยการส่งเสริมให้มีการ

กำหนดเขตการเพาะเลี้ยงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตลาดด้วย

38. สำหรับการเพาะเลี้ยงชายฝั่งนั้นมีคู่ทางที่จะขยายการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งอีกมาก เพราะมีความต้องการสูงทั้งภายในและภายนอกประเทศ ภาครัฐจึงควรกำหนดนโยบายในการใช้พื้นที่ดินชายทะเล และขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่ ตลอดจนส่งเสริมให้ชาวประมงพื้นบ้านหันมาประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงชายฝั่งประเภทต่างๆ เพื่อลดปริมาณการทำประมงในเขตชายฝั่งซึ่งทรัพยากรเสื่อมโทรม

39. การประมงทะเลในน่านน้ำไทยกำลังมีปัญหาวิกฤตอันเนื่องมาจากการทำการประมงเกินขอบเขตกำลังผลิตของสัตว์น้ำ มีผลทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม และมีปริมาณน้อยกว่ากำลังลงแรงประมงที่มีอยู่ จำเป็นจะต้องใช้มาตรการควบคุมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้สูญสิ้นพันธุ์ และเพื่อช่วยให้เกิดผลผลิตที่สมดุลและยั่งยืน ในการนี้ รัฐควรจัดวางนโยบายและโครงการจัดการที่เหมาะสมแก่ความสำคัญของการประมงทะเล ซึ่งเป็นผู้ผลิตสัตว์น้ำที่สำคัญที่สุดของประเทศโดยเร่งด่วน รวมทั้งการดำเนินการในระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อควบคุมจำนวนเรือประมงและวิธีการประมงให้เหมาะสมแก่สภาวะทรัพยากร ตลอดจนส่งเสริมให้ชาวประมงที่มีขีดความสามารถสูงไปทำการประมงนอกน่านน้ำไทย เพื่อลดกำลังลงแรงประมงโดยเฉพาะในอ่าวไทย

40. สำหรับชาวประมงทะเลพื้นบ้านซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประมงนั้น รัฐควรกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาส่งเสริมเพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยการส่งเสริมให้ทำการประมงในบริเวณชายฝั่งด้วยเครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสม ตลอดจนทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และปรับปรุงวิธีการแปรรูปสัตว์น้ำเบื้องต้น เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มราคาสินค้าสัตว์น้ำที่ได้ การพัฒนาส่งเสริมชุมชนประมงพื้นบ้านนี้ควรดำเนินการควบคู่ไปกับโครงการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ของส่วนราชการต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างจริงจัง

41. ในการฟื้นฟูสภาวะทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำต่างๆ ให้อุดมสมบูรณ์เป็นประโยชน์แก่ชาวประมงมากยิ่งขึ้นนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวประมงและประชาชนด้วย เพราะการใช้เครื่องมือประมงที่ไม่ถูกต้อง การจับสัตว์น้ำขนาดเล็กก่อนวัยแพร่พันธุ์ การใช้วัตถุระเบิดหรือสารพิษ หรือการทำลายแหล่งน้ำจากการเกิดมลภาวะ

ต่างๆ มีผลทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมถึงขั้นสูญสิ้นพันธุ์ได้ ชาวประมงและประชาชน จึงควรช่วยกันดูแลรักษาแหล่งน้ำ และสัตว์น้ำของคนอย่างหวงแหนเพื่อประโยชน์ระยะ ยาว ในขณะที่รัฐจะต้องเร่งส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับการรณรงค์เพื่อคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ ของประเทศ

42. การประมงนอคน่านน้ำไทยจัดว่าเป็นทางออกที่สำคัญทางหนึ่งในการแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนอาหารสัตว์น้ำเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และวัตถุดิบเพื่อ อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อการส่งออกที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นการ ลดกำลังลงแรงประมงที่มีอยู่ในน่านน้ำไทยอีกด้วย รัฐจึงควรเร่งดำเนินการเจรจาเพื่อ แสวงหาแหล่งทำการประมงนอคน่านน้ำ โดยการร่วมลงทุนทำการประมงกับรัฐชายฝั่ง ต่างๆ ในภูมิภาค ตลอดจนวางมาตรการดูแลคุ้มครองสิทธิของชาวประมงที่ไปทำการ ประมงที่ไปทำการประมงนอคน่านน้ำอย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลเสียหายต่อข้อ คดกลางระหว่างประเทศที่ได้ทำไว้ อันจะเป็นผลเสียในระยะยาวและกระทบกระเทือนต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

43. การดำเนินธุรกิจการประมงนอคน่านน้ำไทย และการประกอบอุตสาหกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการประมงและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเป็นธุรกิจที่ต้องการทุนสูง และมีความ เสี่ยงสูงด้วย รัฐควรสนับสนุนผู้ประกอบการโดยการส่งเสริมด้านการลงทุน และปรับ ปรุงแก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ให้เหมาะสม เพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มพูนราย ได้ในการส่งออก เช่นเดียวกับให้ความร่วมมือแก่ภาคเอกชนในการปรับปรุงวิธีการ ต่างๆ ทางด้านการวิชาการ เพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของสินค้าสัตว์น้ำ ให้เหมาะสม แก่การใช้บริโภคและการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ

44. ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบในการเสนอข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาการประมง ให้รัฐบาลพิจารณา ซึ่งเชื่อมั่นว่า หากภาครัฐให้ความสำคัญต่อการประมงของประเทศ และให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาทางการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เป็นอยู่ อย่างจริงจังแล้วอนาคตของการประมงไทยย่อมมีแนวโน้มที่ดี สามารถเป็นแหล่งผลิต อาหารสัตว์น้ำเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และเพื่อการส่งออกอันนำรายได้เข้าสู่ ประเทศเป็นจำนวนมากนี้ได้สืบต่อไป

45. ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหาระงัดคว้น :

1. ขอให้รัฐบาลเร่งรัดดำเนินการเพื่อให้ประเทศมาเลเซียรับรองสิทธิของไทย ในการทำการประมงในเขตพัฒนาร่วม ไทย-มาเลเซีย และวางมาตรการคุ้มครองสิทธิการ เติบโตผ่านน่านน้ำโดยสุจริตของเรือประมงไทยในน่านน้ำต่างประเทศ

2. จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ อันประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงการต่าง ประเทศ กองทัพเรือ กรมประมง และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายทะเล พร้อมทั้งจัดสรร งบประมาณพิเศษให้ เพื่อปฏิบัติหน้าที่งานเจรจาทำข้อตกลงร่วมลงทุนทำการประมงและ แก้ไขปัญหาในกรณีเกิดข้อพิพาทหรือการจับกุมเรือประมงไทยในน่านน้ำต่างประเทศ ได้ทันที่

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณาเร่งรัดดำเนินการ :

1. เร่งรัดจัดทำนโยบายและโครงการพัฒนาและจัดการประมงทะเลในน่านน้ำ ไทย ซึ่งรวมการใช้มาตรการจัดการเพื่อฟื้นฟูสภาวะทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลที่เสื่อมโทรม และการพัฒนาส่งเสริมชุมชนประมงพื้นบ้านให้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้นอย่าง จริงจังโดยเร่งด่วน

2. ดำเนินนโยบายแสวงหาทำการประมงนอคน่านน้ำไทย เพื่อลดปัญหาการ ขาดแคลนวัตถุดิบและลดการทำการประมงในน่านน้ำไทย โดยการเร่งเจรจาจัดทำสัญญา ข้อตกลงการร่วมลงทุนประมงในภาครัฐ และการส่งเสริมเอกชนภาคเอกชนในการ ปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจัง

3. ขอให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินชายฝั่งทะเลของรัฐ ดำเนินการพิจารณากำหนดเป้าหมายและนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณชายฝั่งทะเล เพื่อ พัฒนาการเพาะเลี้ยงชายฝั่งให้ได้ผลดียิ่งขึ้น.

4. เร่งดำเนินการพิจารณาแก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับของส่วนราชการต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมประมงเพื่อลดต้นทุนการผลิตและการจำหน่าย ตลอดจนวางมาตรการส่งเสริมกิจการประมงในส่วนที่ตนเกี่ยวข้องเพื่อช่วยให้เกิดการ พัฒนาอย่างต่อเนื่องสืบไป

5. เร่งรัดและส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชน ในการปรับปรุงวิธีการดูแลรักษาคุณภาพของสัตว์น้ำที่จับได้, ปรับปรุงวิธีการผลิตของ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำต่างๆ, ส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำขึ้นต้น เพื่อใช้ในการ

อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป และจัดทำผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำใหม่ขึ้น ทั้งเพื่อบริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออก

6. ส่งเสริมให้มีการประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการบริหารแหล่งน้ำจืดของประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งทางด้านการกสิกรรม การชลประทาน การประมง การผลิตพลังงานไฟฟ้า และอื่นๆ

7. ขอให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการพิจารณากำหนดนโยบายและเป้าหมายในการกำหนดเขตส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดในประเทศ ให้เหมาะสมกับประเภทสัตว์น้ำและความต้องการของตลาด รวมทั้งการจัดหาสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการประกอบกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเพื่อเพิ่มผลผลิตทดแทนปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ

8. เสนอให้รัฐกำหนดนโยบายและเป้าหมายการผลิตสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนจัดตั้งอำนาจความสะดวกต่างๆ ในตลาดกลางสัตว์น้ำทุกประเภทให้มีเพียงพอและได้มาตรฐาน

9. เสนอให้รัฐและภาคเอกชนร่วมมือกันพิจารณาแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งเงินทุนและสินเชื่อสำหรับผู้ประกอบการประมงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

10. ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยให้ได้ว่าซึ่งข้อมูลที่เป็นต้องใช้ในการสร้างระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สมบูรณ์ ตลอดจนถ่ายทอดเทคโนโลยีที่พัฒนาแล้วให้แก่ภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง

11. เรงรัดให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐเพื่อกำหนดมาตรฐานในการปรับปรุงคุณภาพของแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหามลภาวะอันมีผลกระทบต่อ การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยเร่งด่วน

12. ส่งเสริมเผยแพร่ให้ความรู้แก่ชาวประมงและประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำและการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำที่จับได้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด

ก. ข้อเสนอแนะเฉพาะกรณี

ที่ประชุมสัมมนากลุ่มย่อยได้พิจารณาปัญหาเฉพาะเกี่ยวกับการประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ และได้นำเสนอไว้ในรายงานสัมมนา กลุ่มย่อย ซึ่งจัดพิมพ์เป็นภาคผนวกด้วยแล้ว

46. ในพิธีปิดการสัมมนา ที่ปรึกษาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า รัฐบาลให้ความสนใจและสนับสนุนการสัมมนานี้เพื่อส่งเสริมให้การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเกิดประโยชน์ยั่งยืนตามนโยบายของรัฐ ซึ่งคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจจะได้พิจารณาผลการสัมมนาและข้อเสนอแนะจากที่ประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศต่อไป อย่างไรก็ตาม ภาคเอกชนจะต้องให้ความร่วมมือโดยเต็มที่ในการแก้ปัญหาให้บรรลุ ซึ่งจะช่วยประเทศไทยคงเป็นผู้นำทางการประมงในภูมิภาคสืบต่อไป

๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

รายงานผลการสัมมนากลุ่มย่อย

รายงานผลการสัมมนากลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 1. การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

ประธาน : รศ. ดร. เวียง เชื้อโพธิ์หัก

เลขานุการ : ผศ. ประทีภย์ ตามทิพย์วรรณ

: นายสุธีร์ ราชรุจิทอง

จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา: 18 ท่าน

ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้พิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคในการประมงน้ำจืด และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดของประเทศในปัจจุบัน ตลอดจนแนวโน้มในอนาคต และได้สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขไว้ดังต่อไปนี้ :

1. การประมงน้ำจืด

ปัญหาและอุปสรรค	แนวโน้มในอนาคต (อิงสถานการณ์ที่เป็นอยู่)	ข้อเสนอแนะในการแก้ไข
1. การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารแหล่งทรัพยากรประมงไม่มีเพียงพอ	ยังมีอยู่	1). เพิ่มการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการสร้างความตกลงเกี่ยวกับ ก) ความรับผิดชอบแหล่งน้ำนั้น ๆ ข) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ 2). ควรมีการปรึกษาหารือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนการสร้างแหล่งน้ำใหม่
2. ความรับผิดชอบและความร่วมมือในการบริหาร	ยังคงมีอยู่และอาจจะรุนแรงยิ่งกว่าเดิม	ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลเสียของการจับสัตว์น้ำโดย

ปัญหาและอุปสรรค	แนวโน้มในอนาคต (อิงสถานการณ์ที่เป็นอยู่)	ข้อเสนอแนะในการแก้ไข
แหล่งน้ำจากภาคเอกชน ยังมีน้อยไป		ก. การใช้ยาเบื่อเมา ข. การใช้ไฟฟ้า ค. การใช้ระเบิด ง. การใช้เครื่องมือหุ้ม จ. การใช้เครื่องมือนอกพิทัด ฉ. การจับสัตว์น้ำในฤดูผสม พันธุ์วางไข่
3. ข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิต และศักยภาพการผลิต ของแหล่งน้ำเพื่อการจัด การทรัพยากรยังมีไม่ เพียงพอ	ยังมีอยู่ทำให้การจัดการเพื่อ เพิ่มผลผลิตเป็นไปได้ยาก	เน้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการติดตามตรวจสอบข้อมูล ที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง ทั้งให้ มีการประสานงานกับหน่วย งานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มา ซึ่งข้อมูลดังกล่าวโดยเร่งด่วน
4. หน่วยงานที่รับผิดชอบ แหล่งน้ำขนาดใหญ่มี ไม่เพียงพอ	ยังมีอยู่และจะทำให้สภาพ แหล่งน้ำเสื่อมโทรมเร็วขึ้น การแก้ปัญหาจะเป็นไปได้ ยากและไม่ทันเหตุการณ์	1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร จะมีการทบทวนอัตราค่าจ้าง ที่มีพื้นความรู้และจิตความ สามารถเพื่อจัดสรรไปปรับ ผิชอบดูแลรักษาแหล่ง น้ำ 2. ตั้งสถานีเพิ่มเติมให้เพียงพอ
5. การนำวิธีการและเทคโนโลยีที่ เหมาะสมมา ใช้ในการบริหารแหล่งน้ำ ไม่เพียงพอ	ยังมีอยู่และอาจเพิ่มความ กดดันทางสังคมซึ่งอาจทำให้ เกิดปัญหาข้อขัดแย้งในการ อนุรักษ์ทรัพยากร	ให้มีการแสวงหาเทคโนโลยี ใหม่ๆ ที่เหมาะสมมาใช้ในการ การบริหารแหล่งน้ำ
6. ระเบียบและกฎเกณฑ์ที่ เกี่ยวข้องในการบริหาร	ยังมีอยู่และจะเพิ่มการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติรุนแรง	ให้มีการปรับปรุงและแก้ไข กฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ

ปัญหาและอุปสรรค	แนวโน้มในอนาคต (อิงสถานการณ์ที่เป็นอยู่)	ข้อเสนอแนะในการแก้ไข
ทรัพยากรประมงไม่ทัน ต่อเหตุการณ์	ขึ้นตามลำดับ	ในการบริหารทรัพยากรประมง โดยเร็ว
7. การให้การศึกษาแก่ประ- ชาชนไม่เพียงพอ	ยังมีอยู่และการนำมาจัดการ มาใช้บริหารเป็นไปได้โดย ยาก เพราะประชาชนขาด ความเข้าใจ	ควรให้การศึกษาแก่ประชาชน ในเรื่องความเข้าใจในการ อนุรักษ์ทรัพยากรประมงด้วย การใช้สถาบันที่มีอยู่และสื่อ ทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง

2. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

ปัญหาและอุปสรรค	แนวโน้มในอนาคต (อิงสถานการณ์ที่เป็นอยู่)	ข้อเสนอแนะในการแก้ไข
1. การศึกษาค้นคว้าวิจัยใน การเพาะและเลี้ยงสัตว์น้ำ ยังไม่ประสานต่อเนื่อง อย่างมีระบบ	ยังมีอยู่และเป็นอุปสรรคต่อ การให้บริการแก่ผู้ประกอบการ ทำให้ผู้ประกอบการ เพาะเลี้ยงต้องลงทุนหาความ รู้เอง	เร่งรัดทำการวิจัยเพื่อให้ได้ มาซึ่งข้อมูลที่สามารถนำไป ใช้ในการสร้างระบบการเพาะ เลี้ยงสัตว์น้ำที่สมบูรณ์
2. ไม่มีการกำหนดเขตสง เสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์ น้ำ	การบริการทางวิชาการของ รัฐและการช่วยเหลือเกษตรกร ให้มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แบบครบวงจรทำได้โดยยาก	เร่งรัดดำเนินการศึกษาหาข้อ มูล เพื่อป้องกันความเหมาะสม ของพื้นที่ในการเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ
3. ขาดการสนับสนุนจาก รัฐในการจัดหาสิ่ง ก่อสร้างสาธารณะพื้น ฐาน	การขยายการเพาะเลี้ยงสัตว์ น้ำโดยภาคเอกชนเป็นไปได้ ช้ามาก	สมควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการพิจารณาหาผู้ ทางความเป็นไปได้ในการ สนับสนุนสิ่งก่อสร้างสาธารณะ พื้นฐานที่จำเป็นโดยมีหลัก

ปัญหาและอุปสรรค	แนวโน้มในอนาคต (อิงสถานการณ์ที่เป็นอยู่)	ข้อเสนอแนะในการแก้ไข
4. ขาดความร่วมมือจากภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาภาวะมลพิษของน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ	ความเสื่อมโทรมแก่แหล่งน้ำเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ	ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการติดตามดูแลระบบการกำจัดน้ำเสียให้เป็นไปตามสัญญาโดยกฎหมายอย่างเคร่งครัด
5. ขาดการศึกษาติดตามปัญหาด้านการตลาด	ผู้ประกอบการขาดความมั่นใจในธุรกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	1) ให้มีการจัดบริการแปลลาในแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ทั่วถึง 2) เก็บข้อมูลการตลาดอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นข้อมูลฐานในการปรับปรุงการตลาดให้ดีขึ้น

ข้อสรุป

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการประมงน้ำจืดเป็นปัญหาที่ซับซ้อนยุ่งยากและเรื้อรังอยู่มาก จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขและปรับปรุงอย่างรีบด่วน มิฉะนั้นแล้วทรัพยากรประมงจะมีปริมาณลดน้อยถอยลง การแก้ไขปัญหาดังกล่าวในอนาคตจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนโดยการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน และผู้ดำเนินธุรกิจ เพื่อเน้นปริมาณและคุณภาพของผลผลิตสัตว์น้ำ รวมทั้งแก้ไขปัญหาการตลาด

การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจะช่วยเพิ่มปริมาณการผลิตที่มีคุณภาพให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ได้

กลุ่มที่ 2. การประมงน้ำกร่อยและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

ประธาน : ดร. ยนต์ มุสิก
เลขานุการ : นายธีระ เล็กชลยุทธ
: น.ส. สุนีย์ สุวภีพันธ์
จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา : 50 ท่าน

1. แนวโน้มของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในอนาคต

เมื่อมองในภาพรวมของแนวโน้มของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในทศวรรษหน้า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงซึ่งแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้อัตราได้สูงสุดจะได้แก่ การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ซึ่งสถานะตลาดค่อนข้างดีและสามารถจะเพิ่มผลผลิตได้ ทั้งในแง่การพัฒนาวิธีการเลี้ยงเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ และการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงในเขตชายฝั่งซึ่งรวมถึงป่าชายเลนเสื่อมสภาพพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าและพื้นที่การเกษตรใกล้ฝั่งทะเลที่ให้ผลตอบแทนต่ำ

สำหรับการเพาะเลี้ยงปลากะรังและปลากะพงขาวยังมีปัญหาเกี่ยวกับโรคพยาธิและการตลาด ตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวกับพันธุ์ปลากะรังที่จะนำมาเลี้ยงซึ่งยังไม่สามารถผลิตได้ในจำนวนมากจากโรงเพาะฟัก ทำให้มีแนวโน้มในการขยายตัวอยู่ในระดับต่ำและอาจจะลดลงอีก ถ้าไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้

การเลี้ยงหอยทะเลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจในภาพรวมจะไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากมีข้อจำกัดเกี่ยวกับพันธุ์ที่ใช้เลี้ยงในกรณีของหอยแครง และปัญหาทางการตลาดที่ค่อนข้างจำกัดในกรณีของหอยแมลงภู่และหอยนางรม อย่างไรก็ตาม ถ้าสามารถที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้ก็จะทำให้การเลี้ยงหอยมีแนวโน้มในการขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังมีพื้นที่ในเขตชายฝั่งที่ยังสามารถใช้ในการขยายการเลี้ยงหอยออกไปได้อีกเป็นจำนวนมาก

2. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

1) การเพาะเลี้ยงหอยทะเล

ปัญหาและอุปสรรคในการเพาะเลี้ยงหอยทะเล :

1. ตลาดจำกัด ยกเว้นหอยแครงซึ่งความต้องการภายในประเทศยังสูง

2. ปัญหาคุณภาพแหล่งเลี้ยงที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการตายของหอยที่เลี้ยง เช่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาน้ำทะเลมีความเค็มต่ำ
3. ขาดแหล่งทุนและแหล่งสินเชื่อ ซึ่งเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันให้วงเงินกู้ยืมไม่พอเพียงสำหรับการลงทุน
4. ขาดแคลนพันธุ์หอยแครงที่ใช้เลี้ยงซึ่งยังมีไม่เพียงพอ
5. ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ศัตรูของหอยแครง, วัสดุที่ใช้ในการเลี้ยงหอยแครงถูกทำลาย และมีราคาแพง, การเดินเรือประมงที่ผิดพลาดทำให้แปลงเลี้ยงหอยเสียหาย

ข้อเสนอแนะ :

1. ควรมีเป้าหมายในการพัฒนาผลผลิตจากการเลี้ยงหอยเพื่อการขยายตลาดทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ โดยปรับปรุงทางด้านคุณภาพผลผลิตและการแปรรูป
2. กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งเพื่อป้องกันปัญหามลภาวะที่จะมีต่อแหล่งการเพาะเลี้ยงหอย
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะได้มีการประสานงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลภาวะของน้ำที่จะมีผลกระทบต่อแหล่งเพาะเลี้ยงหอย
4. จัดหาแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อการลงทุนและเพิ่มวงเงินสินเชื่อให้เพียงพอแก่การลงทุนเพาะเลี้ยง
5. อนุรักษ์แหล่งพันธุ์หอยแครงและดำเนินการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การเพาะเลี้ยงปลาทะเล

ปัญหาและอุปสรรคในการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวและปลากะรัง

1. การตลาด
 - 1.1 ราคาถูกปลากะพงขาวตกต่ำในช่วงกลางและปลายฤดูเพาะพันธุ์
 - 1.2 ปลาขนาดใหญ่เพื่อบริโภคมีตลาดจำกัดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
2. พันธุ์ปลากะรังที่ใช้ในการเลี้ยงมีไม่พอเพียง
3. ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ โรคพยาธิ และปัญหามลภาวะของน้ำ

ข้อเสนอแนะ :

1. การตลาด

- 1.1 รวมกลุ่มผู้ผลิตลูกปลากะพงขาว เพื่อรักษาระดับราคาลูกปลาในการส่งออก
- 1.2 พัฒนาวิธีการเพาะเลี้ยงเพื่อให้ได้ผลผลิตโดยสม่ำเสมอตลอดปีเพื่อประโยชน์ในการขยายตลาด

2. พัฒนาเทคนิคการเพาะพันธุ์ปลากะรังให้ได้ปริมาณที่พอเพียงกับการเลี้ยง
3. ค้นคว้าทดลองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคพยาธิของปลากะพงขาวและปลากะรัง
4. กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่ง เพื่อป้องกันปัญหามลภาวะที่จะมีต่อแหล่งการเพาะเลี้ยงปลา
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะได้มีการประสานงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลภาวะของน้ำที่จะมีผลกระทบต่อแหล่งเพาะเลี้ยงปลา

3) การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

ปัญหาและอุปสรรคในการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล :

1. มีปัญหาในการขยายพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล
2. ผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลส่วนใหญ่ยังมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไม่พอเพียง
3. ปริมาณลูกกุ้งธรรมชาติลดลง เนื่องจากการประมงชายฝั่งด้วยเครื่องมืออวนรุนและอวนรั้ง
4. การเลี้ยงกุ้งแซบวัยโดยใช้ลูกกุ้งจากโรงเพาะฟักยังได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร
5. พ่อ-แม่ พันธุ์กุลาคามีแนวโน้มนำขาดแคลนในอนาคต
6. การเกิดมลภาวะทางน้ำในแหล่งเลี้ยงทำให้กุ้งตาย

ข้อเสนอแนะ :

1. ปรับปรุงพื้นที่นาโคกฝั่งทะเล และพื้นที่หลังป่าชายเลนให้เป็นแหล่งเลี้ยงกุ้ง โดยจัดระบบน้ำเค็มให้เข้าถึงพื้นที่ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้นๆ ด้วย

2. เพิ่มผลผลิตกุ้งทะเลด้วยการปรับปรุงวิธีการเลี้ยงให้เป็นแบบพัฒนาหรือกึ่งพัฒนาโดยรัฐจัดการในเรื่องสาธารณูปโภคที่จำเป็น เช่น ระบบคลองส่งน้ำและไฟฟ้า
3. จัดให้มีการฝึกอบรมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลทางสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง
4. เพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมการประมงชายฝั่งที่มีผลทำลายพันธุ์กุ้งทะเลในแหล่งธรรมชาติ
5. ทดลองค้นคว้าวิธีการเลี้ยงกุ้งแซบวัยที่ใช้พันธุ์จากโรงเพาะฟักให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
6. ทดลองเลี้ยงเพื่อผลิต พ่อ-แม่พันธุ์กุ้งกุลาดำสำหรับการใช้ในการเพาะฟักและส่งเสริมผู้ทำกิจการเพาะฟักกุลาดำให้เลี้ยง พ่อ-แม่พันธุ์กุ้งเอง
7. กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งเพื่อป้องกันปัญหาผลกระทบที่จะมีต่อแหล่งการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล
8. ควรจะได้มีการประสานงานระหว่างหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของน้ำที่จะมีผลกระทบต่อแหล่งเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

กลุ่มที่ 3. การประมงทะเลในน่านน้ำไทย

ประธาน : ดร. สุธรรม ลิทธิชัยเกษม
 เลขานุการ : ผศ. สุจินต์ ดีแท้
 : นางมาลา สุพงษ์พันธ์
 : น.ส. นีนา เปี่ยมทิพย์มณฑล
 จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา : 53 ท่าน

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ	แนวโน้มในอนาคต	ข้อเสนอแนะโดยทั่วไป
1. ภาพรวมของการประมงทะเลในน่านน้ำไทย		
1.1 รัฐให้ความสนใจต่อการประมงทะเลในน่านน้ำไทยน้อยมาก ทั้งที่ผลผลิตการประมงในน่านน้ำไทยมีมากถึงร้อยละ 76 ของผลผลิตทั้งหมด ซึ่งผลผลิตดังกล่าวนี้ใช้บริโภคภายในประเทศ ส่งออก แปรรูป โดยเฉพาะอุตสาหกรรมปลาป่น	1.1 การประมงในน่านน้ำไทยยังคงมีความสำคัญต่อการประมงไทย โดยเฉพาะในแง่ผลผลิตจากการประมงและต่อสังคมเศรษฐกิจของชาวประมงไทย	1.1 รัฐบาลควรให้ความสำคัญแก่การจัดการการประมงทะเลในน่านน้ำไทย
1.2 งบประมาณของกรมประมงที่ได้รับแต่ละปีน้อยมาก ทำให้ไม่เพียงพอต่องานวิจัย งานบริการเพื่อพัฒนาการประมงในน่านน้ำไทย รวมทั้งการควบคุมดูแลการประมงให้เป็นไป		1.2 รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณและบุคลากรเพิ่มเติมให้เพียงพอต่อการดำเนินงานจัดการและวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลของประเทศ

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ	แนวโน้มในอนาคต	ข้อเสนอแนะโดยทั่วไป
ตามมาตรการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเลที่ได้		
2. การประมงพาณิชย์		
2.1 การประมงอวนลาก	2.1 ปัจจุบันการประมงอวนลากอยู่ในภาวะวิกฤต จำเป็นจะต้องมีการแก้ไขโดยด่วน	
2.1.1 ทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดินหลายชนิดมีสภาพเสื่อมโทรม		
2.1.2 จำนวนเรืออวนลากมีมากเกินควร และยังคงมีการต่อเรือเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน		2.1.2 ควบคุมจำนวนเรือประมงอวนลาก โดยมีข้อแม้ให้ตรวจสอบจำนวนเรืออวนลากที่ไม่มีอาชญาบัตรแล้วให้กรมประมงรับไปพิจารณา ถ้าอวนมีติดออกอาชญาบัตรให้ก็ควรจะผ่อนผันเป็นครั้งสุดท้าย
2.1.3 องค์กรประกอบของสัตว์น้ำหน้าดินจากการประมงอวนลากประกอบด้วยปลา		2.1.3 กำหนดขนาดตาอวนกันธงให้ใหญ่กว่า 2.5 ซม. ซึ่งในที่ประชุมมีความเห็นร่วม

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ	แนวโน้มในอนาคต	ข้อเสนอแนะโดยทั่วไป
เปิดร้อยละ 75 และองค์ประกอบของปลาเปิดเป็นลูกสัตว์น้ำเศรษฐกิจมากกว่าร้อยละ 50 ทำให้เกิดการสูญเสียและทำลายพันธุ์สัตว์น้ำเศรษฐกิจ		กันให้กองประมงทะเลศึกษาขนาดตาอวนที่เหมาะสมและนำมาพิจารณาร่วมกับท้าวประมงต่อไป
2.1.4 ปัญหาการประมงอวนลากทางฝั่งทะเลอันดามัน มีความรุนแรงน้อยกว่าในอ่าวไทย ทั้งนี้เพราะสภาพพื้นที่อ่าวทะเลบางแหล่งไม่เหมาะสมกับการทำการประมงอวนลาก		
2.2 การประมงปลาผิวน้ำ - ทรัพยากรปลาผิวน้ำส่วนใหญ่ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่แล้ว	2.2 ทรัพยากรปลาผิวน้ำส่วนใหญ่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน มีทรัพยากรปลาผิวน้ำ	2.2 กรมประมงยอมรับที่จะพิจารณาปรับปรุงมาตรการอนุรักษ์ที่ใช้โดยลดพื้นที่หวงห้ามทำการประมง ปรับระยะเวลา

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ	แนวโน้มในอนาคต	ข้อเสนอแนะโดยทั่วไป
- ปัญหาของเครื่องมือประมงที่ใช้ไฟฟ้าล่อ (โคปลา) ซึ่งจับปลาโอลายและโอเกลบขนาดเล็ก (โอหลอด) ด้วย - ในปลาเปิดซึ่งใช้ผลิตปลาป่นเป็นอาหารสัตว์นั้นมีปลาหลังเขียวซึ่งสามารถนำไปแปรรูปเป็นอาหารบริโภคได้ 2.3 การประมงปลาหมึก - เรือโคหมึกมีเครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่มีกำลัง	เพียงบางชนิด โดยเฉพาะปลาโอ และปลาสิ่กุนที่สามารถนำขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นได้อีกเล็กน้อย	ของการควบคุมจาก 3 เดือน เหลือ 2 เดือนและโดยมีข้อแม้เกี่ยวกับการกำหนดการมีปลาขนาดเล็กไว้ในครอบครอง - กรมประมงจะพิจารณากำหนดเขตและฤดูหวงห้ามในบริเวณอื่นเพิ่มเติม - เสนอให้มีการศึกษาผลกระทบของเรือโคปลาที่มีต่อสัตว์น้ำขนาดเล็ก ขนาดกำลังไฟและจำนวนเรือโคปลา รวมทั้งกำหนดให้มีการออกอาชญาบัตรเกี่ยวกับเครื่องมือประมงที่ใช้ไฟฟ้าล่อ - ควรมีประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนบริโภคปลาหลังเขียวและควรมีการกำหนดขนาดตาอวน เพื่อมิให้มีการจับปลาขนาดเล็ก - ให้มีการทดลองถึงกำลังที่เหมาะสมของเครื่อง

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ	แนวโน้มในอนาคต	ข้อเสนอแนะโดยทั่วไป
สูงมากเกินควร		กำเนิดไฟฟ้า และขอให้ชาวประมงได้ตระหนักถึงผลเสียของการใช้เครื่องมือที่มีกำลังสูงนี้ - ควรให้รัฐมนตรีมนโยบายแน่นอนเด่นชัด - สนับสนุนโครงการพัฒนาการประมงทะเลพื้นบ้าน - เสนอแนะให้มีการเปลี่ยนอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านไปทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งหรืออาชีพอื่น
3. การประมงทะเลพื้นบ้าน - รัฐยังไม่มียุทธศาสตร์ - เคนชัดเกี่ยวกับการประมงทะเลพื้นบ้าน - มีความขัดแย้งระหว่างการประมงทะเลพื้นบ้านและการประมงพาณิชย์	- ยกกระดับภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชาวประมงพื้นบ้าน	- สนับสนุนโครงการปะการังเทียมของกรมประมง - สนับสนุนให้กองประมงทะเลได้ดำเนินการโครงการ Sea Farming
4. การประมงหอยลอย - มีการจับหอยหลายขนาดเล็ก	- ถ้าสถานการณ์ยังเป็นเช่นนี้ต่อไป โดยไม่มีการแก้ไขหอยหลายอาจสูญ	- ควบคุมการประมงหอยหลายให้เป็นไปตามมาตรการ

ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ	แนวโน้มในอนาคต	ข้อเสนอแนะโดยทั่วไป
	พันธุ์ไปจากแหล่งทำการประมง	- กำหนดขนาดหอยลายเพื่อการส่งออกให้มีขนาดใหญ่ขึ้น

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ :

1. ให้ทำความเข้าใจกันระหว่างกรมประมงและชาวประมงในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. สนับสนุนให้มีการบรรจุหลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในโรงเรียน
3. ให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวประมงและประชาชนได้เข้าใจถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง
4. สนับสนุนให้คนไทยกินปลาทะเลที่มีราคาสูงแต่มีคุณค่าทางอาหารสูง เช่น ปลาหลังเขียว

6. สรุป :

อนาคตการประมงทะเลในน่านน้ำไทยจะยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการประมงและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การเพิ่มผลผลิตทางการประมงจากน่านน้ำไทยเพื่อการบริโภค มีโอกาสเป็นไปได้ภายใต้การจัดการที่เหมาะสม

กลุ่มที่ 4. การประมงนอกน่านน้ำไทย

ประธาน : นายสมยศ สูดหอม
 เลขานุการ : นายอัสนีย์ มั่นประสิทธิ์
 : นายบัณฑิต โชคสงวน
 : น.ส. มัทธนา ภิรมย์นัม
 : น.ส. กาญจนา จิรพันธ์พิพัฒน์

จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา : 58 ท่าน

ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้อภิปรายเกี่ยวกับการประมงนอกน่านน้ำไทย ซึ่งจัดว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบุกเบิกขยายแหล่งทำการประมงของประเทศ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา ในปัจจุบันการประมงนอกน่านน้ำไทยประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการขยายเขตน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เรือประมงถูกจับกุมและถูกเรือถูกจำกัดในประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยลำดับ ทำให้มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องหาทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการประมงนอกน่านน้ำไทยนี้ เพื่อเพิ่มพูนผลผลิตและลดปัญหาด้านแรงงานประมง

ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้พิจารณาและสรุปปัญหาไว้ดังนี้

1. ปัญหาในส่วนของผู้ดำเนินกิจการประมงนอกน่านน้ำไทย

ผู้ดำเนินกิจการยังมีความไม่พร้อมในเรื่องบุคคลคือ ชาวประมง, อุปกรณ์, เครื่องมือและเงินทุน

1) ปัญหาเกี่ยวกับชาวประมง

- 1.1 ใบบรรองความรู้ความสามารถของชาวประมงยังไม่เพียงพอถึงระดับที่สากลยอมรับ
- 1.2 ขาดความรู้ในเรื่องการใช้ภาษาในการติดต่อกับต่างประเทศ
- 1.3 ชาวประมงยังไม่นิยมจะร่วมกันทำกิจการเป็นกลุ่ม
- 1.4 ชาวประมงยังขาดความรู้ความสามารถในการเดินเรือ และการติดต่อสื่อสาร

2) ปัญหาเกี่ยวกับเรือ, อุปกรณ์ และเครื่องมือ

- 2.1 เรือประมงส่วนมากขาดอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกตามกฎหมายสากลระบุนุ และกฎหมายเฉพาะของแต่ละประเทศ

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิครอบครองเรือ เช่นการเปลี่ยนสัญชาติเรือ

3) ปัญหาเรื่องเงินทุน

ขาดสถาบันทางการเงินเพื่อสนับสนุนการประมง

2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐบาล

กรมเจ้าท่า, กระทรวงคมนาคม

1. การจดทะเบียนเรือ - ระเบียบการในการออกทะเบียนยังไม่เหมาะสมกับความเป็นจริงในปัจจุบันในแง่ของอาณาเขตการปฏิบัติงานของเรือประมง
2. ปัญหาการก่อสร้างท่าเทียบเรือของเอกชน
3. ร่องน้ำที่เข้าท่าเทียบเรือสำคัญ
4. การออกใบอนุญาตสำหรับนายเรือ และช่างกลเรือของกรมเจ้าท่าไม่เหมาะสมต่อเรือประมง
5. สมุดปูมคามระเบียบของกรมเจ้าท่ายังไม่เหมาะสมกับเรือประมง

กรมไปรษณีย์โทรเลข

1. การขอและต่อใบอนุญาตมีติดตั้งและใช้วิทยุ ยังไม่สะดวก
2. ระเบียบการใช้วิทยุสื่อสารติดต่อกับเรือประมงยังไม่สะดวกในแง่ของเวลาทำงานของสถานีบก, คลื่นความถี่และกำลังส่งที่กำหนดให้

กรมศุลกากร

วิธีการคิดและจัดเก็บภาษีเรือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประมงยังไม่เหมาะสม รวมถึงวิธีการนำเข้าสัตว์น้ำที่จับได้โดยเรือประมงไทย

กระทรวงพาณิชย์

ในปัจจุบันไม่มีสถาบันที่รับประกันภัยเกี่ยวกับเรือประมง, อุปกรณ์และชีวิตลูกเรือ

ธนาคารแห่งประเทศไทย

การประเมินมูลค่าสัตว์น้ำ และการส่งเงินตราไปชำระหนี้สินที่ผูกพันกับต่างประเทศยังมีความยุ่งยากในทางปฏิบัติ

กรมประมง

บุคลากรที่รับผิดชอบในส่วนงานที่เกี่ยวกับการประมงนอกน่านน้ำยังมีไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณสนับสนุนการทำงาน

3. ปัญหาด้านกฎหมาย

1) หลักการใช้สิทธิเดินเรือผ่านน่านน้ำโดยสุจริต (Innocent passage) ใช้เฉพาะในน่านน้ำอาณาเขตเท่านั้น

การเดินเรือผ่านน่านน้ำโดยสุจริตหมายถึง การเดินเรือผ่านน่านน้ำเพื่อไปยังน่านน้ำอื่น โดยใช้ความเร็วพอสมควรและไม่แวะจอดเลย ไม่ละเมิดสิทธิของรัฐบาลฝั่ง แต่ในกรณีที่เกิดเหตุสุดวิสัย เช่นเครื่องยนต์ขัดข้อง เกิดพายุ ข้อมแฉะจอดเรือเข้าท่าเรือของประเทศนั้นได้ แต่ต้องแจ้งให้รัฐบาลฝั่งทราบ

2) ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (EEZ) ทุกรัฐมีสิทธิผ่านได้โดยเสรีโดยไม่ต้องขออนุญาตจากรัฐบาลฝั่งก่อน และไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า แต่ถ้าต้องการแจ้งเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดก็ไม่มีอะไรห้าม อย่างไรก็ตามในการผ่านเขต EEZ จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของรัฐบาลฝั่งเท่าที่ไม่ขัดต่อหลักกฎหมายเกี่ยวกับเขต EEZ อาทิต้องไม่ละเมิดสิทธิประมงของรัฐบาลฝั่ง

3) รัฐบาลฝั่งมีสิทธิที่จะใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อควบคุมมิให้มีการละเมิดกฎหมายและสิทธิของตนได้ ซึ่งรวมทั้งการตรวจค้นและยึดเรือ ตลอดจนจับกุมและดำเนินคดีต่อผู้ที่ละเมิดสิทธิตามกฎหมายของตนได้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะลงโทษจำคุกหรือลงโทษโดยทำร้ายร่างกาย และเมื่อได้มีการวางเงินประกันค่าปรับที่พอสมควรแล้วก็ต้องปล่อยทั้งเรือและลูกเรือทันที การกำหนดค่าปรับสูงจนไม่คุ้มที่จะไถเรือก็ไม่มีผลเท่ากับการริบเรือ ซึ่งเป็นการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ

4) ความบันทึกความเข้าใจระหว่างไทยและมาเลเซีย ข้อ 4 วรรค 1 เขตพัฒนา ร่วมไทย- มาเลเซีย (JDA) ในอ่าวไทย อยู่ใต้เขตอำนาจของไทยและมาเลเซียร่วมกันทั้งสองประเทศ ต่างมีสิทธิเข้าทำการประมงได้เท่าเทียมกัน รัฐบาลไทยได้ยื่นบันทึกอย่างไม่เป็นทางการยืนยันหลักการนี้ต่อมาเลเซียแล้วเมื่อเร็ว ๆ นี้ ขณะนี้กำลังรอคำตอบจากฝ่ายมาเลเซีย ดังนั้นมาเลเซียจึงไม่มีสิทธิจับเรือประมงไทย เพราะเหตุที่เข้าไปทำการประมงในเขตดังกล่าว แต่ถ้าเรือประมงไทยเข้าไปลักลอบทำการประมงในเขต EEZ ของมาเลเซีย แล้วหนีเข้าไปถูกจับในเขต JDA ก็เป็นสิทธิที่มาเลเซียจะกระทำได้

5) ปัญหาที่กฎหมายการประมงของมาเลเซียขัดต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นสิ่งที่กระทรวงการต่างประเทศกำลังพิจารณาว่าจะทำอย่างไรบ้าง ส่วนที่เห็นได้ชัดในชั้นนี้คือ

5.1 มาตรา 56 ของรัฐบัญญัติที่ 317 ว่าด้วยการประมง ค.ศ. 1985 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ปลาที่พบอยู่บนเรือประมงต่างชาติที่อยู่ในเขตน่านน้ำมาเลเซีย เป็นปลาที่จับจากน่านน้ำมาเลเซีย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าจับมาจากที่อื่น ซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานที่ขัดกับหลักการกฎหมายทั่วไป ว่าต้องสันนิษฐานไว้ก่อน ว่าบุคคลทุกคนบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิด

5.2 กฎหมายประมง ค.ศ. 1958 ของมาเลเซียให้ลงโทษจำคุกสำหรับการละเมิดสิทธิการประมงของมาเลเซียได้ ถ้าไม่เกิน 2 ปี ซึ่งขัดกับมาตรา 73 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ซึ่งห้ามมิให้ลงโทษจำคุกสำหรับการละเมิดสิทธิประมง

5.3 โทษปรับของกฎหมายประมงมาเลเซียสูงเกินสมควรกว่าเหตุ จนมีผลเสมือนเป็นการริบเรือประมง ซึ่งถือว่าเป็นการใช้สิทธิในลักษณะที่มิชอบ อันเป็นการขัดต่อมาตรา 300 ของอนุสัญญา ค.ศ. 1982 และขัดต่อหลักกฎหมายที่ห้ามมิให้ริบเรือ

6) สำหรับปัญหาการประมงกับประเทศมาเลเซียนั้น ผลของการปรึกษาหารือระหว่างรัฐบาลไทยกับฝ่ายมาเลเซีย ทำให้ฝ่ายมาเลเซียแสดงเจตจำนงที่จะผ่อนปรน โดยก่อนจะจับเรือประมงไทยจะวิทยุแจ้งให้กองทัพเรือและตำรวจน้ำไทยทราบก่อน เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งด้านข้อเท็จจริงว่าจับในเขตมาเลเซียหรือเขตไทย

นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียได้แถลงต่อสื่อมวลชนเกี่ยวกับผลการปรึกษาหารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ระหว่างการมาเยือนประเทศไทยว่าทั้งสองประเทศจะริบตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อแก้ปัญหาประมงกับไทยโดยด่วนที่สุด และจะส่งผู้แทนมาเลเซียมาแก้ปัญหาประมงไทย ภายในสิ้นเดือนมิถุนายนหรือต้นเดือนกรกฎาคม 2530

แนวโน้มของการประมงน่านน้ำในอนาคต

1. พยายามหาทางเพิ่มการประมงร่วมในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของต่างประเทศ
2. พัฒนาการประมงในน่านน้ำสากลด้วยเครื่องมืออวนลัดม และเบ็ดราวเพื่อจับปลาทูน่า
3. เรือล่ำเลียงสัดวันน้ำจะมีบทบาทมากขึ้น

4. เทคโนโลยีสมัยใหม่จะมีความจำเป็นมากขึ้น

5. การรวมตัวกันของเอกชนควรจะมากขึ้น เพื่อเพิ่มความสามารถในการลงทุน และการจัดการบริหารกิจการประมง

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ภาครัฐบาล

1) ตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการประมงน่านน้ำไทย โดยมีผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายระหว่างประเทศจากกรมสนธิสัญญาและกฎหมายผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนกรมประมง และ ผู้แทนจากกองทัพเรือ ร่วมกันเป็นคณะทำงานนี้

2) ขอให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณพิเศษเป็นค่าใช้จ่ายของคณะทำงานเฉพาะกิจดังกล่าว

3) ขอให้รัฐบาลยื่นยันและคุ้มครองสิทธิการเดินเรือประมงไทยผ่านน่านน้ำของต่างชาติ

4) ขอให้รัฐบาลเร่งรัดให้มาเลเซียรับรองสิทธิของไทยในการทำประมงในเขตพัฒนาร่วมไทย - มาเลเซีย

5) ขอให้สำนักงานประมงอำเภอหรือประมงจังหวัดเป็นหน่วยงานที่รับเอกสารแจ้งการเข้าและออกน่านน้ำของเรือประมง

6) ขอให้มีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่ชาวประมงในด้านต่าง ๆ เช่น การเดินเรือ, การสื่อสาร, เครื่องจักรกล รวมถึงให้ประกาศนียบัตรเฉพาะเรือประมง

7) ขอให้ขุดลอกร่องน้ำที่จังหวัดสมุทรสาครและภูเก็ตให้ลึกเกินกว่า 7 เมตร

8) ขอให้เรือประมงสามารถมีและใช้อุปกรณ์วิทยุที่มีกำลังส่งเกินกว่า 100 วัตต์ และขอให้ขยายย่านความถี่ที่ใช้กับเรือประมง รวมทั้งอนุญาตให้มีการติดตั้งสถานีวิทยุในสำนักงานได้ ซึ่งผู้แทนจากกรมไปรษณีย์โทรเลขได้รับทราบ และรับจะดำเนินการให้เรียบร้อยภายใน พ.ศ. 2530

9) ควรพิจารณาลดภาษีน้ำมันที่ใช้ในการประมง, ภาษีเรือซึ่งซื้อจากต่างประเทศ เช่น เรือแม่ หรือ เรือประมงไทยที่กลับจากการทำสัญญากับต่างประเทศ, อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในเรือประมง

10) ภาษีเงินได้ส่วนบุคคลสำหรับลูกเรือควรได้รับการยกเว้นต่อไป

11) ขอให้สถาบันการเงินสนับสนุนกิจการประมงมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

4.2 ภาคเอกชน

- 1) ควรมีการตกลงกันจัดตั้งสถาบันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อเกิดประโยชน์ในการตกลงแสดงความคิดเห็นในฐานะตัวแทน
- 2) ควรปรับปรุงเรือ, อุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยให้ถูกต้องตามกฎหมายสากล
- 3) ชาวประมงควรเปลี่ยนทัศนคติให้มีทัศนคติที่กว้างไกลและมองผลประโยชน์ระยะยาว

5. ข้อเสนอทางกฎหมายสำหรับชาวประมง

- 1) ควรมีปูมเรือที่ระบุวันเวลาของการเข้าออกจากท่าเรือของไทย และของประเทศที่มีความตกลงการประมงกับไทย เพื่อใช้เป็นข้อพิสูจน์ว่าเรือประมงไทยมิได้ละเมิดสิทธิประมงของมาเลเซียหรือของประเทศอื่นที่เป็นทางผ่าน
- 2) เมื่อถูกจับไม่ควรต่อสู้ เพราะจะเป็นข้ออ้างให้ผู้จับกระทำการรุนแรงได้
- 3) เมื่อถูกจับ ควรขอให้ผู้จับตรวจอวนก่อนนำลูกเรือทุกคน เพื่อเป็นพยานหลักฐานว่าอวนเป็ยกหรือแห้ง และพับเก็บเรียบร้อยหรือไม่ หากอวนที่พับอยู่ด้านในเป็ยก โชกแต่ด้านนอกเป็ยกเพียงหมาด ๆ ก็ควรชี้ให้ผู้จับเห็นโดยให้ลูกเรือเป็นพยานด้วย เพื่อเป็นหลักฐานว่าก่อนถูกจับมิได้ทำการประมง เพราะถ้าเพิ่งทำการประมงไปใหม่ ๆ อวนจะต้องเป็ยกโชกทั้งข้างนอกและข้างใน หรือถ้าอวนด้านในแห้งหรือเป็ยกหมาด ๆ แต่ด้านนอกเป็ยกโชก ก็จะเป็นหลักฐานที่แสดงว่า ถูกน้ำกระฉอกเข้าไปเป็ยก มิใช่เป็ยกเพราะทำการประมง
- 4) การเลือกทนายความ ควรให้ทนายความประเมินว่า โอกาสที่จะชนะมีมากน้อยเพียงไร หากทนายเห็นว่าไม่มีทางชนะ ควรขอให้ทนายความชี้แจงว่า จะเอาชนะได้อย่างไร หากชี้แจงไม่ได้ก็ไม่ควรเชื่อ
- 5) ควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในหมู่ชาวประมงว่า จากประสบการณ์ของคน มีทนายความรายใดบ้างที่ไม่สมควรให้ความเชื่อถือ เช่น นาย ก. เรียกค่าทนายความมากเกินไปสมควร ไม่ควรจ้าง แต่มีนาย ข. ซึ่งเป็นทนายความชาวอินเดียที่เคยว่าความชนะมาแล้วถึง 2 ศาล และเรียกค่าทนายความถูกมาก ควรแจ้งรายชื่อนายความทั้งสองประเภทนี้ให้สมาคมประมงทราบ และพิมพ์รายชื่อในบัญชีดำสำหรับทนายความที่ไม่ควรให้การเชื่อถือ และจัดทำบัญชีทนายความที่ควรให้ความเชื่อถือเผยแพร่เพื่อประโยชน์แก่ชาวประมงต่อไป

กลุ่มที่ 5. อุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำ

ประธาน	: ดร. ประเสริฐ สายสิทธิ์
เลขานุการ	: รศ. อำนวย โชติญาณวงษ์
	: นายพงษ์พัฒน์ บุญชูวงศ์
	: นายพรศักดิ์ สุภวิวรรณ

จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา : 39 ท่าน

ประธานกล่าวเปิดประชุมกลุ่มย่อยโดยกล่าวถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำและเสนอให้ผู้ร่วมประชมนำปัญหาที่ตนมีอยู่เสนอให้ที่ประชุมกลุ่มย่อยพิจารณาเพื่อหาทางแก้ไข เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ 3 ประเภทคือ

1. ผลิตภัณฑ์เยือกแข็ง
2. ปลาป่น
3. แปรรูปอย่างอื่น เช่น ปลาเค็ม กุ้งแห้ง กะปิ น้ำปลา ฯลฯ

ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้อภิปรายถึงปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมทั้ง 3 ประเภท ดังต่อไปนี้ :-

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
ผลิตภัณฑ์เยือกแข็ง 1. คุณภาพของวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์ประมงที่ดีและมีคุณภาพนั้น ย่อมได้มาจากวัตถุดิบที่มีคุณภาพดี แต่ในปัจจุบันวัตถุดิบที่ชาวประมงขายให้กับโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำมีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการดูแลรักษาทั้งในระหว่างการจับและการขนส่ง	1. ถ้าชาวประมงใช้เวลาในการทำการประมงที่ขะเวลาไม่เกิน 7 วัน ควรใช้น้ำแข็งที่มากพอเพื่อรักษาคุณภาพของวัตถุดิบให้คงสภาพดี 2. ถ้าชาวประมงทำการประมงที่ขะเวลา 7 วันขึ้นไป ควรมีเครื่องทำเยือกแข็ง (Freezer) แล้ว เก็บไว้ในห้องเย็น (Cold storage) ระหว่างเดินทาง

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
2. ราคาวัตถุดิบ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไม่กำหนดราคา รับซื้อวัตถุดิบตามคุณภาพ เช่น รับซื้อสัตว์น้ำที่ผ่านขบวนการแช่แข็งกับไม่ผ่านการแช่แข็งในราคาเดียวกัน	ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมควรซื้อวัตถุดิบตามคุณภาพของสัตว์น้ำ
3. ภาษีการค้า - ภาษีส่งออก และอัตราค่าไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเยือกแข็งต้องเสียภาษีการค้า และส่งออกในอัตราร้อยละ 1.65 ซึ่งผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมส่งออกอื่น ๆ ไม่เสีย และเสีค่าไฟฟ้าในอัตราที่สูงกว่า	กรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเยือกแข็งเหมือนกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมส่งออกอื่น ๆ จึงไม่ควรเสียภาษี และควรเก็บอัตราค่าไฟฟ้าเท่าเทียมกัน
4. ใบรับรองคุณภาพสินค้า ในการออกใบรับรองของสำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติแต่ละครั้ง ต้องส่งตัวอย่างไปให้ตรวจทุกครั้ง ซึ่งสิ้นเปลืองและใช้เวลานาน ปลาป่น	ขอให้สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติออกหนังสือรับรองว่าได้ทำการตรวจสอบผลิตภัณฑ์นั้นเป็นครั้งคราว ปรากฏว่าไม่มีกัมมันตภาพรังสีสูงเกินกว่าที่มาตรฐานสากลกำหนดไว้
5. กฎหมายกำจัดน้ำเสีย กฎหมายนี้ระบุว่า การปล่อยน้ำเสียออกจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ อุณหภูมิ	ควรวัดอุณหภูมิน้ำทิ้ง ณ จุดที่น้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ และอุณหภูมิของน้ำ

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
ภูมิต้องไม่เกิน 40°C ซึ่งโรงงานปลาป่นทำไม่ได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานวัดอุณหภูมิของน้ำทิ้งตรงจุดที่น้ำทิ้งออกจากโรงงาน มิได้วัดตรงจุดที่น้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ และอุณหภูมิที่กำหนดไม่เหมาะสมกับภูมิอากาศของประเทศไทย	ทั้งควรกำหนดสูงกว่า 40°C
6. กลิ่นจากโรงงานปลาป่น เจ้าหน้าที่ยังไม่มีการกำหนดระดับความเหม็นของกลิ่นได้	1. กระทรวงอุตสาหกรรมควรคิดค้นเครื่องมือเพื่อวัดออกมาเป็นตัวเลข หรือมาตรฐานอย่างอื่น 2. ถ้าดำเนินตามข้อ 1 ไม่ได้ ควรพิจารณากรรมการเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด ไม่ควรให้สิทธิ์แก่บุคคลเพียงคนเดียว
7. มาตรฐานปริมาณโปรตีน พ.ร.บ.อาหารสัตว์ภายในประเทศ กำหนดว่า ปลาป่นต้องมีโปรตีนไม่ต่ำกว่า 50% ซึ่งบ่อยครั้งโรงงานไม่สามารถผลิตได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่นำมาผลิต เช่น ทำจากกระดูกปลาขอมได้โปรตีนต่ำ	ควรมีการผ่อนผันให้ โดยระบุว่าปลาป่นนั้นทำมาจากส่วนใดของสัตว์น้ำ เช่น กระดูกปลาป่น ก็ทำมาจากกระดูกปลา ให้ผู้ผลิตระบุว่าผลิตภัณฑ์กระดูกปลาป่น ไม่ใช่ปลาป่น ซึ่งไม่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ใช้กับปลาป่น
8. ค่าไฟฟ้า การไฟฟ้าฯ เรียกเก็บค่าไฟฟ้าอันได้แก่ Demand charge และ Power factor	1. ค่า Demand charge ควรจะยกเลิกหรือลดหย่อนได้บ้างไหม

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
จากผู้ประกอบอุตสาหกรรม ซึ่งผู้ประกอบอุตสาหกรรมไม่ควรจะต้องรับผิดชอบค่า Power factor 9. เชื้อเพลิง โรงงานปลาป่นส่วนใหญ่จะใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง เพราะต้นทุนต่ำกว่าเชื้อเพลิงชนิดอื่น ปัจจุบันฟืนที่ใช้ส่วนใหญ่ได้จากไม้ยาง และมีแนวโน้มว่าจะขาดแคลน	2. ค่า Power factor ควรให้ทางการไฟฟ้าฯ รับภาระไปแทนผู้ประกอบอุตสาหกรรม เพราะเป็นข้อตกลงระหว่างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ขอให้กรมป่าไม้อนุญาตให้ตัดไม้จากป่าสงวนที่เสื่อมโทรมแล้ว เพื่อนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในกิจการนี้
10. ข้อเสนอแนะทั่วไปสำหรับผลิตภัณฑ์แปรรูปอย่างอื่น ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแห้งควรผลิตให้มีความชื้นในปริมาณที่พอเหมาะ มิฉะนั้นจะเก็บไม่ได้นานเนื่องจากแบคทีเรีย สำหรับกุ้งแห้งและกะปิไม่ควรใส่สี	

สรุปแนวโน้มในอนาคต

1. ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเยือกแข็งมีอนาคตสดใส เนื่องจากผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดต่างประเทศ จากสถิติจะเห็นได้ว่าปริมาณส่งออกเพิ่มขึ้นทุกปี แต่มีข้อควรคำนึงในเรื่องของคุณภาพ
2. ปลาป่นมีอนาคตไม่สดใสเท่าที่ควร เนื่องจากต้นทุนวัตถุดิบสูงจึงไม่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้
3. ผลิตภัณฑ์แปรรูปอย่างอื่นมีอนาคตสดใสพอสมควร เพราะผลิตภัณฑ์ประเภทนี้สามารถเก็บไว้ได้นาน และขนส่งสะดวก ทั้งตลาดต่างประเทศจะดีขึ้นเพราะมีประชากรจากเอเชียอพยพไปอาศัยอยู่หลายประเทศ

กลุ่มที่ 6. อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง

ประธาน : รศ. กังวาลย์ จันทรโชติ
 เลขานุการ : น.ส. ศิริลักษณ์ สุวรรณรังษี
 : น.ส. พรรณนิภา หาญวิวัฒน์กิจ
 : นางกรรณิกา อุโฆษกุล

จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา : 21 ท่าน

อุตสาหกรรมอาหารสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องของไทยได้เริ่มพัฒนาเมื่อ พ.ศ. 2501 ด้วยกรรมวิธีการผลิตง่าย ๆ ต่อมาเมื่อปริมาณการจับสัตว์น้ำสูงขึ้นจึงได้มีโรงงานผลิตสัตว์น้ำกระป๋องที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังมีการส่งออกน้อย จนกระทั่ง พ.ศ. 2518 อุตสาหกรรมนี้จึงได้พัฒนาและขยายตัวอย่างมากและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมปลาทุ่นำกระป๋อง ซึ่งได้มีการขยายตัวมากในระยะหลังนี้

ในบรรดาสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องนั้น ปลาเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต โดยเฉพาะเมื่อความต้องการปลาทุ่นำกระป๋องมีเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ดี วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตยังมีไม่เพียงพอ จึงต้องนำปลาทุ่นำเข้ามาเป็นส่วนมากถึงร้อยละ 72 ของปริมาณที่ต้องการใช้ ส่วนสัตว์น้ำกระป๋องอื่น ๆ แม้จะมีการผลิตไม่มากเท่าปลากระป๋อง แต่ก็ทำรายได้เข้าประเทศจำนวนไม่น้อย

1. อุตสาหกรรมปลาทุ่นำกระป๋อง

สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข

1. ปัญหาด้านวัตถุดิบ

1.1 ปริมาณ ในปัจจุบันอุตสาหกรรมปลาทุ่นำกระป๋องต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศ เนื่องจากทรัพยากรปลาทุ่นำและปลาโอภายในประเทศไม่เพียงพอ แม้ว่ามูลค่าการส่งออกปลาทุ่นำกระป๋องจะสูงถึง 7 พันกว่าล้านบาท แต่ค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบก็เป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 80-70 ของมูลค่าการส่งออก

1.2 คุณภาพ เนื่องจากการนำเข้าปลาทุ่นำมาจากแหล่งต่าง ๆ จึงทำให้คุณภาพของวัตถุดิบไม่สม่ำเสมอ ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เช่น วัตถุดิบจากเกาะโซโลมอน และจากสหภาพโซเวียต มีคุณภาพดีกว่าวัตถุดิบจากสหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น, เกาหลี และไต้หวัน

แนวทางแก้ไข

- เร่งรัดพัฒนาการประมงน้ำลึกโดยชาวประมงไทย เพื่อลดปริมาณปลาทูน่าและปลาโอที่ต้องนำเข้า
- การจัดหาเรือขนส่งวัตถุดิบจากแหล่งประมงต่าง ๆ เพื่อป้อนโรงงาน
- ผู้ผลิตรวมตัวกันซื้อวัตถุดิบเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง
- การคัดเลือกวัตถุดิบโดยให้ราคาตามคุณภาพ

2. ปัญหาด้านการผลิต

2.1 ตามคุณภาพและชนิดของวัตถุดิบที่ใช้ในอุตสาหกรรมขณะนี้ให้ผลผลิตตอบแทน (Recovery Rate) ต่ำกว่าของประเทศอื่น ๆ เช่น จากปลา 1 ตันสหรัฐอเมริกาได้ผลผลิตปลาทูน่ากระป๋อง 70-74 หนีบ แต่ผลผลิตของไทยได้เพียง 60-62 หนีบ

2.2 ส่วนประกอบในการผลิต เช่น หอมหัวใหญ่ น้ำมันถั่วเหลือง มีปริมาณไม่เพียงพอคุณภาพไม่สม่ำเสมอและมีราคาแพง

แนวทางแก้ไข

- พัฒนาวิธีการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยการร่วมมือกันทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน
- เสนอข้อมูล ปริมาณการใช้ส่วนประกอบการผลิต เช่น หอมหัวใหญ่ และถั่วเหลือง ต่อกรมส่งเสริมการเกษตร และกรมวิชาการเกษตร เพื่อวางแผนการผลิตภายในประเทศให้สอดคล้องกัน

3. ปัญหาด้านการตลาด

ปัจจุบันตลาดสำคัญของปลาทูน่ากระป๋องส่งออกของไทย คือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีปริมาณถึงร้อยละ 50 ของปริมาณส่งออกทั้งหมด หากสหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงภาษีและโควตาการนำเข้าก็จะมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมนี้มาก

แนวทางแก้ไข

- หาทางขยายตลาดไปยังแหล่งอื่น ๆ เช่น ประเทศกลุ่มประชาคมยุโรป หรือญี่ปุ่น เป็นต้น

4. ปัญหาที่เกิดจากผู้นำเข้า

4.1 การตีกลับและการกักกันสินค้า เนื่องจากผลิตภัณฑ์ด้อยคุณภาพ เช่น

การเกิดกลิ่นหืน และการนำเสีย

4.2 การจำกัดทางการตรวจสอบโดยใช้วิธีประสาทสัมผัส (Organolepticest)

แนวทางแก้ไข

- การควบคุมคุณภาพที่รัดกุมตลอดกระบวนการผลิต
- ศึกษาความต้องการระเบียบกฎเกณฑ์การนำเข้าของประเทศผู้ซื้อ

2. อุตสาหกรรมกุ้ง และปูบรรจุกระป๋อง

สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข

1. ปัญหาด้านวัตถุดิบ

1.1 ปริมาณ - กุ้ง ปู ที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่ได้จากการประมงอวนลาก จึงมีคุณภาพต่ำ ในขณะที่ราคาวัตถุดิบเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ และมีปริมาณไม่สม่ำเสมอ

1.2 ผู้ผลิตไม่สามารถควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบได้ เนื่องจากการแปรรูปเบื้องต้นส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมขนาดเล็กหรือกิจกรรมในครัวเรือน ซึ่งไม่มีการควบคุมสุขลักษณะและวิธีการ

1.3 การเตรียมวัตถุดิบโดยผู้ผลิตเอง จะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น ไม่คุ้มต่อการประกอบกิจการ

แนวทางแก้ไข

- ให้ความรู้ในการจับและการดูแลรักษาสัตว์น้ำแก่ชาวประมง
- ดำเนินการแปรรูปเบื้องต้นบางขั้นตอนบนเรือประมง เช่น การต้มปูให้สุกเพื่อลดการนำเสีย
- รัฐบาลควรให้ความสนใจอย่างจริงจังในการควบคุม และให้ความช่วยเหลือจัดตั้งสถานแปรรูปเบื้องต้น
- เอกชนควรร่วมมือให้ราคาวัตถุดิบตามคุณภาพ

2. ปัญหาด้านการตลาด

มีการแข่งขันและตัดราคากันเองในระหว่างผู้ส่งออก

แนวทางแก้ไข

- การใช้ความร่วมมืออย่างจริงจังในระหว่างผู้ส่งออก

3. ปัญหาด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์

ผู้ผลิตประสบปัญหาเรื่องข้อกำหนดของสิ่งเจือปนในอาหารจากประเทศผู้นำเข้า เช่น ปริมาณ Sulfurdioxide, EDTA, Indole และข้อกำหนดเรื่องสิ่งแปลกปลอม เช่น เปลือก และแมลง

แนวทางแก้ไข

- ควบคุมการผลิตและคุณภาพให้ได้มาตรฐาน

3. อุตสาหกรรมหอยลายบรรจุกระป๋อง

สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข

1. ปัญหาวัตถุดิบ

1.1 อุปสงค์และอุปทานของหอยลายไม่สัมพันธ์กัน และมีปริมาณผลผลิตไม่สม่ำเสมอทำให้ไม่สามารถกำหนดคุณภาพของวัตถุดิบที่ต้องการ โดยเฉพาะในขณะที่วัตถุดิบมีปริมาณน้อย

1.2 หอยลายที่จับได้มีขนาดเล็ก ทำให้ราคาผลิตภัณฑ์ต่ำลง และยังมีผลกระทบต่อทรัพยากรในอนาคต

1.3 มีการส่งออกหอยลายไปประเทศมาเลเซีย เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตหอยกระป๋อง ทำให้มาตรการควบคุมการจับหอยลายไม่ได้ผล

แนวทางแก้ไข

- กำหนดมาตรการในการจัดการทรัพยากรหอยที่จับใช้ประโยชน์
- ควบคุมการส่งออกหอยลายขนาดเล็ก

4. อุตสาหกรรมปลากระป๋อง

สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข

1. ปัญหาวัตถุดิบ

1.1 ปลาหลังเขียวที่จับได้ในน่านน้ำไทยมีขนาดเล็ก และเป็นชนิดที่ไม่ตรงกับ

ความนิยมของตลาดปลากระป๋อง

- 1.2 การดูแลรักษายังไม่ถูกต้องทำให้เสื่อมคุณภาพ
2. ปัญหาส่วนประกอบการผลิต
ข้อสมมุติเชื่อกว่ามีราคาสูงและคุณภาพไม่แน่นอน
3. คุณภาพผลิตภัณฑ์ไม่อยู่ในระดับที่จะแข่งขันกับผู้ผลิตอื่น ๆ เช่น ญี่ปุ่น กลุ่มประชาคมยุโรป โปรตุเกส มอร็อกโค
4. มีการปกป้องตลาดผู้ซื้อ โดยการกำหนดมาตรฐานไว้สูง

แนวทางแก้ไข

- ส่งเสริมและแนะนำผลิตภัณฑ์ปลาหลังเขียวจากประเทศไทย แก่ผู้บริโภคในประเทศผู้ซื้อ
- ปรับปรุงการดูแลรักษาปลาสดเพื่อทดแทนการสูญเสียคุณภาพ
- ปรับปรุงการผลิตข้อสมมุติเชื่อกให้มีคุณภาพและปริมาณตามความต้องการของอุตสาหกรรมนี้
- พัฒนาเทคนิคและวิธีการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด

แนวโน้มของอุตสาหกรรมสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง

ปลาทูน่ากระป๋อง

อุตสาหกรรมปลาทูน่าบรรจุกระป๋องยังคงพึ่งวัตถุดิบจากต่างประเทศต่อไปอีกระยะหนึ่ง

การกีดกันจากผู้นำเข้าโดยใช้ระบบภาษีและมาตรฐานที่สูงจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ในขณะที่การแสวงหาตลาดใหม่จะมีการแข่งขันจากผู้ผลิตจากประเทศที่กำลังพัฒนาอื่น ๆ

ผลการตอบแทนจากการลงทุนในอุตสาหกรรมจะอยู่ในระดับต่อไป แต่อย่างไรก็ตามมูลค่าการส่งออกจะยังคงอยู่ในเกณฑ์ที่สูง

การเพิ่มกำลังการผลิตจะทำให้ยากเนื่องจากการแก่งแย่งวัตถุดิบจะรุนแรงยิ่งขึ้น

ปูกระป๋อง

การขาดแคลนทรัพยากรปูม้าจะรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากทรัพยากรเสื่อมโทรม
ลู่ทางของวัตถุดิบจากการเพาะเลี้ยงยังมีโอกาสน้อยมาก

คุณภาพวัตถุดิบและการปรับปรุงสถานแปรรูปเบื้องต้นโดยเฉพาะปูจะพัฒนาไป
ได้ในอัตราที่ต่ำเพราะเกี่ยวเนื่องกับระบบโครงสร้างของสังคม การลงทุนในการจัดสร้าง
สถานแปรรูปเบื้องต้น จะไม่สามารถดำเนินการโดยภาคเอกชนในระยะเวลานี้ ดังนั้น จึง
จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐบาล

กุ้งกระป๋อง

เนื่องจากการผลิตใช้วัตถุดิบที่มีขนาดเล็ก การแข่งขันในการซื้อวัตถุดิบยังคงอยู่
ในระดับที่ได้เปรียบกว่ากุ้งแห้งซึ่งมีตลาดจำกัด

หอยลายบรรจุกระป๋อง

ปริมาณผลผลิตจะยังคงไม่สม่ำเสมอต่อไปเพราะขาดการจัดการทรัพยากรที่มี
ประสิทธิภาพ ประจวบกับตลาดมีความต้องการหอยลายทั้งขนาดเล็กและใหญ่ ซึ่งไม่เอื้อ
อำนวยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร

ปลากระป๋องอื่น ๆ

ปริมาณการส่งออกมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น เนื่องจากต้นทุนของผู้ผลิตจาก
ประเทศอื่น ๆ จะสูงขึ้น

กลุ่มที่ 7. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงอื่น ๆ

ประธาน : นายมนัส เหมนุกูล
เลขาธิการ : นายประมวล รัชใจ
: น.ส.มรณี บุญประกอบ
: นายโกวิทย์ วนวัฒนวงศ์
จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา : 22 ท่าน

1. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.1 อุตสาหกรรมต่อเรือและซ่อมเรือ

สถานะปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. ในปัจจุบันอุตสาหกรรมต่อเรือและซ่อมเรือ ยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้
ความสามารถที่จะนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการต่อเรือ

ข้อเสนอแนะ

ควรจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรของอู่ต่อเรือและคานเรือให้มีความรู้ความ
ชำนาญและวิทยาการสมัยใหม่ โดยให้หน่วยงานของรัฐบาลได้แก่ :

1. กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2. กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
3. กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม

เป็นผู้ดำเนินการจัดฝึกอบรม

2. ปัญหาในการขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการต่อเรือและซ่อมเรือ

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลควรจัดหาแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำให้แก่ผู้ประกอบการ
3. ความคิดเห็นอื่น ๆ

ในสภาพของการต่อเรือในปัจจุบัน เราไม่สามารถจัดต่อเรือให้สมบูรณ์
และถูกต้องตามกฎหมายได้ เช่น ตามกฎข้อบังคับสำหรับการตรวจเรือ ฉบับที่ 15 พ.ศ.
2528 บังคับให้เรือต้องมีเครื่องใช้และอุปกรณ์ประจำเรือ ได้แก่ เครื่องชูชีพ และอุปกรณ์

ความปลอดภัยในเรือ ฯลฯ แต่อุปกรณ์ดังกล่าวมีราคาแพงเนื่องจากรัฐบาลจัดเก็บภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงและไม่สามารถจัดหาแหล่งที่จะซื้อได้

ข้อเสนอแนะ

ขอให้ทางกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง ได้พิจารณาขกเว้นภาษีอากรเครื่องชูชีพ และอุปกรณ์ความปลอดภัย เนื่องจากอุปกรณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตและความปลอดภัยของผู้ที่อยู่ในเรือ

1.2 โรงน้ำแข็ง

สถานะปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. ปริมาณการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวประมง เช่นใน จ.สมุทรสาคร, จ.นครศรีธรรมราช ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลควรอนุญาตให้ตั้งโรงงานน้ำแข็งได้ทั่วประเทศ (ยกเว้นใน 3 จังหวัดคือ กรุงเทพมหานคร, ปทุมธานี และนนทบุรี) เพื่อให้ภาคเอกชนที่มีความสนใจสามารถที่จะลงทุนขยายหรือจัดตั้งโรงงานเพื่อผลิตน้ำแข็งให้พอเพียงกับความต้องการ

2. ต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะไฟฟ้าและน้ำประปามีราคาสูง

ข้อเสนอแนะ

1. ขอให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคและการไฟฟ้านครหลวงพิจารณาลดอัตราค่าไฟฟ้าสำหรับโรงน้ำแข็งให้เหมาะสม

2. ขอให้การประปาส่วนภูมิภาคและการประปานครหลวงพิจารณาลดอัตราค่าน้ำประปาให้เหมาะสม

3. ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะ

ขอให้รัฐบาลพิจารณาหาแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ

2. อุปกรณ์การทำประมงที่เกี่ยวข้อง

2.1 อวนและอุปกรณ์

สถานะปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. ในปัจจุบันปริมาณอวนขาดแคลนไม่เพียงพอ เนื่องจากผู้ผลิตได้ส่งอวนออกไปจำหน่ายในต่างประเทศเพราะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในเรื่องของการส่งออกและค่าของเงินเยน, เงินมาร์คแข็งตัว ทำให้การส่งออกอวนได้ราคาที่ดีกว่าการจำหน่ายภายในประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ขอให้กระทรวงการคลังพิจารณาลดหย่อนภาษีนำเข้าอวนและอุปกรณ์จากต่างประเทศชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้เกิดการแข่งขันและเป็นการดึงให้ผู้ผลิตอวนหันมาสนใจตลาดภายในประเทศมากขึ้น

2. ขอให้กระทรวงพาณิชย์พิจารณาควบคุมกำหนดโควตาการส่งออกเพื่อให้มีปริมาณอวนพอเพียงกับความต้องการภายในประเทศ

2. อวนมีราคาแพงกว่าราคาตลาดที่ควรจะเป็นจริงในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ขอให้กระทรวงพาณิชย์พิจารณาควบคุมราคาอวนให้เหมาะสมกับราคาตลาดที่เป็นจริง

3. คุณภาพของอวนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่ได้มาตรฐานที่แน่นอน

ข้อเสนอแนะ

เสนอให้สำนักงานมาตรฐานสินค้า กระทรวงอุตสาหกรรมตรวจสอบและควบคุมการผลิตอวนให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น

2.2 กระจับพลาสติก

สถานะปัญหา

เนื่องจากในปัจจุบันสินค้าสัตว์น้ำมีความสำคัญและมีมูลค่าการส่งออกสูง ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพสัตว์น้ำ ชาวประมงและผู้ประกอบการธุรกิจการประมงจึงให้ความสนใจและหันมาใช้กระจับพลาสติกกันเป็นจำนวนมาก แต่ในสภาพที่เป็นอยู่คุณภาพของกระจับพลาสติกยังมีมาตรฐานไม่เพียงพอโดยเฉพาะในเรื่องของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตและสีของกระจับ

ข้อเสนอแนะ

เสนอให้สำนักงานมาตรฐานสินค้า กระทรวงอุตสาหกรรมตรวจสอบและควบคุมคุณภาพกระบะพลาสติกให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น

2.3 เครื่องยนต์เรือและอุปกรณ์การทำประมง

สภาวะปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. การขออนุญาตติดตั้งให้มีใช้เครื่องวิทยุสื่อสาร, เรดาร์ และเครื่องหาตำแหน่งเรือจากดาวเทียมต่อทางราชการมีขั้นตอนและระเบียบแบบแผนค่อนข้างมากจึงทำให้เกิดความล่าช้า

ข้อเสนอแนะ

ขอให้กรมไปรษณีย์โทรเลขพิจารณาขั้นตอนการอนุญาตติดตั้งให้สะดวกและรวดเร็วขึ้น

2. การขออนุญาตติดตั้งให้มีใช้เครื่องวิทยุสื่อสาร, เรดาร์ และเครื่องหาตำแหน่งเรือจากดาวเทียม ต้องเสียค่าธรรมเนียมเป็นประจำทุกปี และมีอัตราค่าธรรมเนียมที่สูง

ข้อเสนอแนะ

1. ขอให้กรมไปรษณีย์โทรเลขจัดเก็บเฉพาะค่าธรรมเนียมการติดตั้งเพียงครั้งเดียว

2. ขอให้กรมไปรษณีย์โทรเลขลดอัตราค่าธรรมเนียมการติดตั้ง โดยเฉพาะค่าธรรมเนียมการติดตั้งวิทยุ CB ให้เก็บเพียงไม่เกิน 300 บาท เนื่องจากเรือประมงขนาดเล็กเป็นจำนวนมากจำเป็นต้องใช้

3. เนื่องจากในปัจจุบันมีชาวประมงเป็นจำนวนมากใช้วิทยุ CB ในเรือประมง ยังไม่มีใบอนุญาตที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ถูกจับกุมอยู่บ่อยครั้ง

ข้อเสนอแนะ

ขอให้กรมไปรษณีย์โทรเลขพิจารณาแก้ไขเพื่อออกใบอนุญาตใช้วิทยุ CB ให้ถูกต้องตามกฎหมาย

4. อุปกรณ์การประมงโดยเฉพาะเครื่องวิทยุสื่อสาร, เรดาร์ และเครื่องหาตำแหน่งเรือจากดาวเทียม ที่ชาวประมงใช้อยู่ในปัจจุบันมีราคาค่อนข้างแพง เนื่องจากทางรัฐบาลเรียกเก็บภาษีสรรพสามิตในอัตราที่สูง

ข้อเสนอแนะ

ขอให้กระทรวงการคลังพิจารณาลดหย่อนภาษีการนำเข้าอุปกรณ์การประมงประเภทเครื่องวิทยุสื่อสาร, เรดาร์ และเครื่องหาตำแหน่งเรือจากดาวเทียม จากที่เรียกเก็บอยู่ในปัจจุบัน

3. ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

3.1 สะพานปลา, ท่าเทียบเรือ และแพปลา

สภาวะปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากในปัจจุบันแหล่งการทำประมงได้กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป สถานที่ขนถ่ายและจำหน่ายนับว่ามีบทบาทที่สำคัญ แต่โดยสภาพที่เป็นอยู่ สะพานปลาและท่าเทียบเรือของรัฐบาลมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการหรือที่มีอยู่ ทั้งอยู่ในสภาพที่คับแคบ ไม่สามารถบริการและอำนวยความสะดวกได้ดี บางแห่งสถานที่ไม่สะอาดและไม่ถูกสุขลักษณะก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพและราคาสัตว์น้ำ

ข้อเสนอแนะ

ขอให้องค์การสะพานปลาพิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ขยายและปรับปรุงสะพานปลาและท่าเทียบเรือที่มีอยู่ในปัจจุบันให้สามารถบริการและอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับธุรกิจการประมงที่เป็นอยู่

2. พิจารณาจัดสร้างสะพานปลาและท่าเทียบเรือขึ้นใหม่ในแหล่งการทำประมงที่สำคัญ

3. พัฒนาและปรับปรุงสถานที่ให้สะอาดและถูกสุขลักษณะโดยขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการธุรกิจและผู้ให้บริการในสะพานปลาและท่าเทียบเรือ

2. ในปัจจุบันแพปลาซึ่งทำหน้าที่ในการจำหน่ายสัตว์น้ำให้แก่ชาวประมงประสบกับปัญหาที่สำคัญ 2 ประการ คือ เรื่องการให้เงินกู้ยืมแก่ชาวประมงเป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน และเรื่องการให้ระบบเงินเชื่อแก่ผู้ซื้อสัตว์น้ำ ทำให้เกิดความเสียหายด้านของเงินทุนและภาระหนี้สูง

ข้อเสนอแนะ

ขอให้หน่วยงานของรัฐบาลโดยเฉพาะองค์การสะพานปลาพิจารณาจัดหาแหล่งเงินทุนในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำให้แก่แพปลา

3.2 กิจการน้ำมัน

สภาวะปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. น้ำมันเป็นต้นทุนที่สำคัญในการทำประมง คือ ร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด แต่ในสภาพของการประมงที่เป็นอยู่และแนวโน้มในอนาคตซึ่งมีปริมาณการจับสัตว์น้ำลดน้อยลง ทำให้รายได้ของชาวประมงลดลงตามไปด้วย
2. เนื่องจากชาวประมงสามารถจับสัตว์น้ำให้คนไทยบริโภคได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นหากสามารถลดต้นทุนของชาวประมงลงก็จะมีผลทำให้ผู้บริโภคสามารถบริโภคสัตว์น้ำในราคาที่ถูกลง
3. การประมงก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องตามมา และมีผลต่อการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก
4. รัฐบาลได้ลงทุนในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่ชาวประมงเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับการลงทุนในประเภทอื่น

ข้อเสนอแนะ

เห็นสมควรเสนอให้รัฐบาลคืนภาษีน้ำมันบางส่วนให้แก่ชาวประมง เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวประมง

3.3 สถาบันทางการเงิน

สภาวะปัญหาและข้อเสนอแนะ

ธุรกิจการประมงเป็นธุรกิจที่ใช้เงินลงทุนสูง อีกทั้งลักษณะการทำธุรกิจไม่เหมือนกับกิจการอื่น ปัจจุบันชาวประมงขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนและต้องอาศัยแหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง

ข้อเสนอแนะ

เห็นสมควรเสนอให้รัฐบาลพิจารณาจัดตั้งสถาบันทางการเงินทางด้านการประมงขึ้นโดยเฉพาะ

โดยสรุปแล้ว ภาวะการณ์ประมงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะในด้านของการผลิต และความสามารถในการทำประมง ยังคงถืออำนาจประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมประมงที่เกี่ยวข้อง เช่น อุตสาหกรรมต่อเรือและซ่อมเรือ โรงน้ำแข็ง อุปกรณ์การ

ประมง และธุรกิจการประมง ให้สามารถดำรงสถานะของตนอยู่ต่อไปได้ แต่แนวโน้มของภาวะการณ์ประมงในอนาคต ซึ่งมีลู่ทางที่ไม่น่าจะแจ่มใสนัก จะมีผลกระทบทำให้อุตสาหกรรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้องดังกล่าวซบเซาตามไปด้วย ดังนั้น รัฐบาลจึงควรมีบทบาทในการแก้ไขภาวะการณ์ดังกล่าว เพื่อผลักดันให้อุตสาหกรรมประมงดำเนินกิจการได้ต่อไป

เมื่อได้มาแล้ว ได้ไปอยู่ที่นั่นและต่อมาได้ทราบว่ามีคนไปอยู่ที่นั่นอีกหลายคน และไป
มีที่นอนและเครื่องใช้ต่าง ๆ ในที่นั้นด้วย และได้ทราบว่า คนเหล่านั้นไปอยู่ที่นั่นเพราะ
เขาเหล่านั้นต้องการที่จะไปอยู่ที่นั่น และได้ไปอยู่ที่นั่นแล้ว และได้ไปอยู่ที่นั่นแล้ว
เมื่อได้ไปอยู่ที่นั่นแล้ว และได้ไปอยู่ที่นั่นแล้ว และได้ไปอยู่ที่นั่นแล้ว และได้ไปอยู่ที่นั่นแล้ว

**มติคณะกรรมการรัฐมนตรี
ฝ่ายเศรษฐกิจ**

ข่าวการประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ¹

นายมีชัย วีระไวทยะ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และ นายมนตรี เจนวิทย์การ รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ร่วมกันแถลงข่าววันนี้ (8 มิถุนายน 2530) เวลา 13.30 น. ว่า เช้าวันนี้ เวลา 9.00 น. มีการประชุมคณะกรรมการ รัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ ที่ตึกบัญชาการ ทำเนียบรัฐบาล โดยมี พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เป็นประธานในที่ประชุม

ผลการประชุมที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

เรื่อง มาตรการแก้ไขปัญหาประมงไทย-มาเลเซีย

คณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจได้พิจารณามาตรการแก้ไขปัญหาประมงไทย-มาเลเซีย สืบเนื่องจากการประชุมของคณะกรรมการฯ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2530 รวมทั้งได้พิจารณาข้อสรุปจากผลการสัมมนาเรื่อง “อนาคตการประมงไทย” ซึ่งจัดขึ้นที่พัทยา ชลบุรี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2530 และได้มีมติดังต่อไปนี้

- 1. เห็นชอบให้กำหนดหลักการในด้านนโยบายระดับสูงของรัฐบาลในเรื่องการประมง รวม 2 ประการ ดังนี้
 - 1.1 ให้มีนโยบายที่แน่วแน่ในการรักษาสีทธิและประโยชน์ของเรือประมงไทย ที่ปฏิบัติการอย่างถูกต้องและเป็นระเบียบให้สามารถดำเนินกิจการได้อย่างเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย
 - 1.2 สนับสนุนอาชีพการประมงที่สุจริต และถูกต้องตามกฎหมายให้มีช่องทางในการดำเนินการเพิ่มมากขึ้น
- 2 เพื่อให้เป็นไปตามหลักการซึ่งเน้นความเป็นธรรมและความถูกต้องของกิจการประมงไทยดังกล่าวข้างต้น เห็นชอบให้แยกการดำเนินการออกเป็น 2 ด้าน คือ
 - 2.1 การเจรจาระดับรัฐบาลระหว่างไทยกับมาเลเซีย
 - 2.1.1 ในระยะเร่งด่วน เห็นชอบให้มอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศ

¹ข่าวทำเนียบรัฐบาล ที่ 419/2530 ประจำวันที่ 8 มิถุนายน 2530

รับไปดำเนินการเจรจาในเรื่องสิทธิการผ่านน่านน้ำโดยสุจริตเป็นการเฉพาะโดยไม่รวมกับเรื่องอื่นๆ ที่กำลังอยู่ระหว่างการเจรจาอยู่แล้วให้เกิดผลโดยเร็ว เพื่อที่จะได้ใช้เป็นหลักในการทำความเข้าใจกับกองเรือประมงของไทย ในเรื่องสิทธิอันชอบธรรมและวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนในระหว่างที่กำลังเจรจาเรื่องดังกล่าวและให้หาทางให้มาเลเซียปฏิบัติต่อลูกเรือและทรัพย์สินของกิจการประมงไทยอย่างผ่อนคลายเป็นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้สอดคล้องกับความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ตลอดจนผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศทั้งสองเป็นส่วนรวม

2.1.2 สำหรับการเจรจาระหว่างไทยกับมาเลเซียในเรื่องสิทธิการทำประมงร่วม และสิทธิการทำประมงในเขตพื้นที่พัฒนาร่วม เห็นชอบให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการต่อไปตามปกติ สืบเนื่องจากที่ได้ดำเนินการมาแล้ว

2.2 การดำเนินการของรัฐบาลไทยในเรื่องการประมง

2.2.1 เห็นชอบให้มอบหมายให้กระทรวงคมนาคมรับไปดำเนินการเพื่อกำหนดเงื่อนไขของกรมเจ้าท่าในการอนุญาตต่อหรือปรับปรุงเรือประมงให้ต้องได้รับความเห็นชอบจากกรมประมงก่อน

2.2.2 เห็นชอบให้มอบหมายให้กรมประมงเป็นเจ้าของเรื่องร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องรับไปจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อให้กิจการของประมงไทยสอดคล้องกับสิทธิที่ประเทศไทยพึงมี ตลอดจนพันธกรณีที่มีกับต่างประเทศอย่างเป็นทางการแล้วเสนอคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจพิจารณาต่อไป

2.2.3 เห็นชอบให้มอบหมายให้กรมประมงรับไปพิจารณาร่วมกับส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องพิจารณาเสนอแนวทางในการสนับสนุนอาชีพการประมงทั้งในเขตน่านน้ำไทยและชายฝั่งของไทย ตลอดจนพิจารณาความเป็นไปได้ของวิธีการอื่นใดเพื่อผ่อนคลายนโยบายการถูกจับกุมคุมขังของลูกเรือประมงไทยให้มีประสิทธิภาพและทันที่มากที่สุด

2.2.4 เห็นชอบให้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ ประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ กองทัพเรือ กรมประมง และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายทะเลโดยให้สามารถชี้แจงประมาณ งบกลาง หรืองบสำรอง ของกระทรวงการต่างประเทศเพื่อปฏิบัติงานเจรจาทำข้อตกลงและแก้ไขในกรณีเกิดข้อพิพาท หรือการจับกุมเรือประมงไทยในน่านน้ำต่างประเทศ และให้คณะทำงานเฉพาะกิจจัดทำทนายความเพื่อช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ลูกเรือประมงไทยที่ถูกจับกุมคุมขังด้วย

ข้อเสนอแนะของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากการประชุมเรื่อง "อนาคตการประมงไทย"

วันที่ 4 มิถุนายน 2530

ณ เมืองพัทยา จ.ชลบุรี

ก. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วน

1. ขอให้รัฐบาลเร่งรัดดำเนินการเพื่อให้ประเทศมาเลเซียรับรองสิทธิของไทย ในการทำการประมงในเขตพัฒนาร่วม ไทย- มาเลเซีย และวางมาตรการคุ้มครองสิทธิ การเดินเรือผ่านน่านน้ำโดยสุจริตของเรือประมงไทยในน่านน้ำต่างประเทศ

2. จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ อันประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ กองทัพเรือ กรมประมง และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายทะเล พร้อมทั้งจัดสรร งบประมาณพิเศษให้ เพื่อปฏิบัติงานเจรจาทำข้อตกลงและแก้ไขในกรณีเกิดข้อพิพาทหรือ การจับกุมเรือประมงไทยในน่านน้ำต่างประเทศ

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณาเร่งรัดดำเนินการ

1. เร่งรัดจัดทำนโยบายและโครงการพัฒนาและจัดการการประมงทะเลในน่าน น้ำไทย ซึ่งรวมการใช้มาตรการจัดการเพื่อฟื้นฟูสภาวะทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลที่เสื่อมโทรมและการพัฒนาส่งเสริมชุมชนประมงพื้นบ้านให้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้นอย่างจริงจังโดยเร่งด่วน

2. ดำเนินนโยบายแสวงหาแหล่งทำการประมงนอกน่านน้ำไทย เพื่อลดปัญหา การขาดแคลนวัตถุดิบและลดการทำประมงในน่านน้ำไทย โดยการเร่งเจรจาจัดทำ สัญญาข้อตกลงการร่วมลงทุนประมงในภาครัฐ และการส่งเสริมเอกชนภาคเอกชน ในการปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจัง

3. ขอให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินชายทะเลของรัฐ ดำเนินการพิจารณากำหนดเป้าหมายและนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณชายฝั่งทะเลเพื่อ พัฒนาการเพาะเลี้ยงชายฝั่งให้ได้ผลยิ่งขึ้น

4. เร่งดำเนินการพิจารณาแก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับของส่วนราชการต่างๆ

ที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมประมงเพื่อลดต้นทุนการผลิตและการจำหน่ายตลอดจนวางมาตรการส่งเสริมกิจการประมงในส่วนที่ตนเกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาดังต่อไปนี้

5. เร่งรัดและส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชนในการปรับปรุงวิธีการดูแลรักษาคุณภาพของสัตว์น้ำที่จับได้ ปรับปรุงวิธีการผลิตของผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำต่างๆ ส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำขึ้นต้น เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป และจัดทำผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำใหม่ขึ้น ทั้งเพื่อบริโภคภายในประเทศ และเพื่อการส่งออก

6. ส่งเสริมให้มีการประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการบริหารแหล่งน้ำจืดของประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งทางด้านการกสิกรรม การชลประทาน การประมง การผลิตกระแสไฟฟ้า และอื่นๆ

7. ขอให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการพิจารณากำหนดนโยบายและเป้าหมายในการกำหนดเขตส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดในประเทศ ให้เหมาะสมกับประเภทสัตว์น้ำและความต้องการของตลาด รวมทั้งการจัดหาสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการประกอบกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด เพื่อเพิ่มผลผลิตทดแทนปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ

8. เสนอให้รัฐกำหนดนโยบายและเป้าหมายการผลิตสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในตลาดกลางสัตว์น้ำทุกประเภทให้มีเพียงพอและได้มาตรฐาน

9. เสนอให้รัฐบาลและภาคเอกชนพิจารณาแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งเงินทุนและสินเชื่อสำหรับผู้ประกอบการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

10. ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นต้องใช้ในการสร้างระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สมบูรณ์ ตลอดจนถ่ายทอดเทคโนโลยีที่พัฒนาแล้วให้แก่ภาคเอกชนอย่างค้ำเนื่อง

11. เร่งรัดให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐเพื่อกำหนดมาตรการในการปรับปรุงคุณภาพของแหล่งน้ำธรรมชาติป้องกันและแก้ไขปัญหาหามลภาวะอันมีผลกระทบต่อประมงโดยเร่งด่วน

12. ส่งเสริมเผยแพร่ให้ความรู้แก่ชาวประมงและประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ และการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำที่จับได้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

ภาครัฐบาล

กระทรวงกลาโหม

กองทัพอเรือ

นาวาเอกณรงค์ ยุทธวงศ์

รองผู้อำนวยการ กองยุทธการ
กองเรือยุทธการ

นาวาเอกเฉลิมศักดิ์ สุขประเสริฐ

ประจำกองควบคุมเรือพาณิชย์ กรม
ยุทธการทหารเรือ

กระทรวงการคลัง

กองป้องกันและปราบปราม

ตันค์ชัย ศรีมันตร

สารวัตรศุลกากร 5 ฝ่ายปราบปราม

อนันต์ แก้วชนะ

สารวัตรศุลกากร 5 ฝ่ายปราบปราม

กระทรวงการต่างประเทศ

กรมเศรษฐกิจ

กษิต ภิรมย์

รองอธิบดี

ปรีชา ปิติสันต์

ผู้อำนวยการ กองสนเทศเศรษฐกิจ

กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย

วิสูตร คุวานนท์

เลขานุการเอก กองกฎหมาย

เกรียงศักดิ์ กิตติชัยเสรี

เลขานุการตรี กองกฎหมาย

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมประมง

วนิช วารีกุล

อธิบดี

ปลอดประสพ สุรัสวดี

รองอธิบดี

บังอร สายสิทธิ์

รองอธิบดี

อรุณพันธ์ บุญประกอบ

รองอธิบดี

สำราญ ฤทธิรักษา

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ การประมงทะเล

ธีรพันธ์ ภูกาสุวรรณ

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ การประมงน้ำจืด

มนู โปธารส

ผู้ตรวจราชการ

กองการเจ้าหน้าที่	
สมพร อธิพงษ์	ผู้อำนวยการ
กองคุ้มครองและส่งเสริม	
อำนวย แทนทอง	หัวหน้าฝ่ายนิติการ
ชวลิต ลากผล	เจ้าหน้าที่บริหารงานประมง 6
กองโครงการและวิศวกรรม	
ชนินทร์ ศรีทองสุข	ผู้อำนวยการ
คำรณ โพธิพิทักษ์	หัวหน้าฝ่ายพัฒนาประมง แผนเงินกู้ และเงินช่วยเหลือ
กองนโยบายและแผนงานประมง	
สมปอง หิรัญวัฒน์	ผู้อำนวยการ
จุมพล นาคะลักษณ์	หัวหน้าฝ่ายคอมพิวเตอร์
จรัสธาดา วรรณสูตร	หัวหน้าฝ่ายแผนงาน
พรรณนิภา หาญวิวัฒน์กิจ	เศรษฐกร 5
พงษ์พัฒน์ บุญชูวงศ์	เศรษฐกร 5
พรศักดิ์ สุภวิวรรณ์	เศรษฐกร 5
กรรณิการ์ อุโฆษกุล	เศรษฐกร 5
กุลภา ขวัญมิ่ง	นักสถิติ 4
ไพโรจน์ มีทอง	นักสถิติ 4
สมชาติ เจริญอุทัย	นักสถิติ 4
กองประมงทะเล	
สุนีย์ สุวภีพันธ์	นักวิชาการประมงทะเล 8
มาลา สุพงษ์พันธ์	นักวิชาการประมงทะเล 7
มัทนา บุญยุบล	นักวิชาการประมงทะเล 7
อุดม ปาเตีย	นักวิชาการประมงทะเล 7
สมศักดิ์ ปราโมกษ์ชุติมา	นักวิชาการประมงทะเล 7
ทอง นัดกระโทก	นักวิชาการประมงทะเล 7
อังฉรา วิภาศิริ	นักวิชาการประมงทะเล 7
คำรินทร์ สมใจวงศ์	นักวิชาการประมงทะเล 7
เชียร บรรณโสภินธุ์	นักวิชาการประมงทะเล 7

ชูจิต ตันติเสวตศักดิ์	นักวิชาการประมงทะเล 6
สุมณฑา อินทอง	นักวิชาการประมงทะเล 6
ทวีศักดิ์ ชาญประเสริฐพร	นักวิชาการประมงทะเล 5
มัทนา ภิรมย์นัม	นักวิชาการประมงทะเล 5
นีนา เปี่ยมทิพย์มัส	นักวิชาการประมงทะเล 5
กาญจนา จิรพันธ์พิพัฒน์	นักวิชาการประมงทะเล 4
วิไลลักษณ์ เปรมกิจ	นักวิชาการประมงทะเล 4
เพ็ชรศิริ ธีระธิดาวรกุล	นักวิชาการประมงทะเล 4
จุฑามาศ ยศสิงห์	นักวิชาการประมงทะเล 3
กองประมงน้ำกร่อย	
วิเศษ ชมเดช	ผู้อำนวยการ
สมศักดิ์ สิงหลกะ	หัวหน้าสถานีประมงน้ำกร่อย
พิชิต ศรีมุกดา	หัวหน้าสถานีประมงน้ำกร่อย ระยอง
เกษมสันต์ ชลาชนเดชะ	นักวิชาการประมง 7
นิพนธ์ เหมาะประสิทธิ์	นักวิชาการประมง 7
นิเวศน์ เรื่องพาณิช	นักวิชาการประมง 7
กองประมงน้ำจืด	
เสน่ห์ ผลประสิทธิ์	ผู้อำนวยการ
ภาณุ เทวรัตน์มณีกุล	หัวหน้าสถานีพัฒนา ปทุมธานี
กองพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ	
อุดม สุนทรวิภาค	ผู้อำนวยการ
แสงไทย พจน์สมพงษ์	หัวหน้าฝ่ายวิศวกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ
ผ่องเพ็ญ รัตตกุล	หัวหน้าฝ่ายวิเคราะห์และทดลอง
พูนทรัพย์ วิรุพทกุล	หัวหน้าฝ่ายปรับปรุงคุณภาพสัตว์น้ำ
มนตรี กฤษณีย์ไพบูลย์	นักวิชาการประมงทะเล 7
สิริลักษณ์ สุวรรณรังษี	นักวิชาการผลิตภัณฑ์อาหาร 4
กองส่งเสริมประมง	
ลิขิต นุกุลรักษ์	ผู้อำนวยการ
มารยาท คำบุญย์	หัวหน้าฝ่ายประมงสารนิเทศ
พิมพ์ร บุญญากาศ	นักวิชาการประมง 5

กมลพรรณ จันโสด นักวิชาการเผยแพร่ 5
 สมปอง วิชาญวิเชียร นักวิชาการเผยแพร่ 5
 กองสำรวจแหล่งประมง
 วิรัช จารุสมบัติ ผู้อำนวยการ
 ยงยุทธ สินธุภิญโญ นักวิชาการประมงทะเล 7
 ธรรมศักดิ์ ปรีชานนท์ นักวิชาการประมงทะเล 7
 สถาบันประมงน้ำจืดแห่งชาติ
 กิจจา ใจเย็น ผู้อำนวยการ
 กมลพร ทองอุไทย นักวิชาการประมง 7
 สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแห่งชาติ สงขลา
 โกศล มุทราสินธุ์ ผู้อำนวยการ
 พาณิชย์ สังข์เกษม นักวิชาการประมง 7
 ศูนย์ชีววิทยาทางทะเล ภูเก็ต
 ประวีณ ลิมปสาขชล นักวิชาการประมงทะเล 7
 ھرรณา จรรย์แสง นักวิชาการประมงทะเล 7
 ศูนย์พัฒนาประมงสิ่งทะเลตะวันออก
 สมศักดิ์ จุลละสร ผู้อำนวยการ
 ประวิม วุฒิสินธุ์ นักวิชาการประมงทะเล 7
 กรมป่าไม้
 สมาน ภูแพ เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 7
 กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ
 จิตต์ กงแสงไชย นักวิชาการป่าไม้ 7
 กองจัดการป่าไม้
 กรมปลูสัตว์
 ยวนตา พฤกษราช ผู้อำนวยการ
 กองควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์
 กรมส่งเสริมสหกรณ์
 สุดสวาท ตั้งศิริพัฒนกุล นักวิชาการสหกรณ์ 7
 สุทิน นवलดา นักวิชาการสหกรณ์ 5
 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ทวี จินตธรรม เศรษฐกร 7
 เซาว์น เทียนทอง เศรษฐกร 7
 อรุณี กฤตยานวัช เศรษฐกร 5
 องค์การสะพานปลา
 ทองใบ ศิริมัย ผู้อำนวยการ
 เชิงชาย บุญยะพุกกณะ รองผู้อำนวยการ
 กิติศักดิ์ บัวสรวง ผู้อำนวยการ กองพัฒนาการประมง
 มนัส เหมนุกูล ผู้จัดการ สะพานปลา กรุงเทพ
 สมาน แก้วกล้า ผู้จัดการ สะพานปลา สมุทรสาคร
 ประพนธ์ ศิริพาณิชย์ หัวหน้างานวางแผนและประเมินผล
 ประมวล รัชภัยใจ หัวหน้างานส่งเสริมการประมง
 อาทิตย์ แก้วสมบุญณ์ หัวหน้างานสินเชื่อ
 องค์การอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
 มนัส เกษมทรัพย์ รองผู้อำนวยการ

กระทรวงคมนาคม

กรมเจ้าท่า
 ชัชวาล ทวีศรี นักวิชาการขนส่ง 5 กองทะเบียนเรือ
 เกษมสุข ศิริสวัสดิ์ เจ้าหน้าที่บริหารงานขนส่ง 5
 สำนักงานเจ้าท่า ภูมิภาคที่ 6

กรมไปรษณีย์โทรเลข

ไกรสร พรศุทธิ ผู้อำนวยการ สำนักงานบริหารความถี่วิทยุ
 ปรีชา ดุริยะสาย เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม 5 กองแผนงาน

กระทรวงพาณิชย์

กรมการค้าต่างประเทศ
 ยอดยิ่ง กงทอง เจ้าหน้าที่บริหารงานพาณิชย์ 6
 อัญชลี พันธุ์วิภาส เศรษฐกร 5
 กรมการค้าภายใน
 สันติชัย สารถวัลย์แพศย์ นักวิชาการพาณิชย์ 6
 วิจักขณ์ ศิริแสรร์ นักวิชาการพาณิชย์ 4

กรมพาณิชย์สัมพันธ์

กาญจนา เนตรอ่อน

ดวงกลม กลิ่นสุภา

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

มณฑิรา อัมพะเสวด

สมศักดิ์ ศรีสังข์

นักวิชาการพาณิชย์ 5

นักวิชาการพาณิชย์ 5

เศรษฐกร 5

เศรษฐกร 4

กระทรวงมหาดไทย

กองตำรวจน้ำ, กรมตำรวจ

พ.ต.อ.เกียรติกิจ้อง นันทกิจ

พ.ต.อ.บุศรา นนทวารี

รองผู้บังคับการตำรวจน้ำ

ผู้กำกับการ 2

กระทรวงศึกษาธิการ

กรมอาชีวศึกษา

บุญเทียม เจริญยิ่ง

บุระ กาญจนเสริม

รองอธิบดี

ผู้อำนวยการ กองวิทยาลัยเกษตรกรรม

กระทรวงสาธารณสุข

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

ฉวีวรรณ หีลละเมียร

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

กองควบคุมอาหาร

ญาณี วรรณสดีตย์

ดารณี หมู่จจรพันธ์

จงกล เจริญพาณิชย์

ชนินทร์ เจริญพงศ์

นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ 9

ผู้อำนวยการ

นักวิชาการอาหารและยา

นักวิชาการอาหารและยา 7

นักวิชาการอาหารและยา 7

กระทรวงอุตสาหกรรม

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

บุษบา ปารีฉัตรานนท์

จินดา ศรีวรรณท์

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการลงทุน 6

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการลงทุน 6

กระทรวงอุตสาหกรรม

กรมโรงงานอุตสาหกรรม

ประเสริฐ ขจรวัฒน์กุล

พงษ์ศักดิ์ สันทราพรพล

วิศวกรโรงงาน 7

วิศวกรโรงงาน 5

ทบวงมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะประมง

วิทย์ ธารชลาณุกิจ

เวียง เชื้อโพธิ์หัก

อำนวยการ โขติญาณวงศ์

กังวาลย์ จันทรโชติ

สุธรรม สิทธิชัยเกษม

ประทักษ์ ตาบทิพวรรณ

เฉลิมวิไล ชันศรี

ธีระ เล็กชลยุทธ

ชนต์ มุสิก

คณบดี

หัวหน้าภาควิชาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

รองศาสตราจารย์

รองศาสตราจารย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์

อาจารย์

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

สมคิด ทักษิณาวิสุทธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรพล สุดารา

วิมล เหมะจันทร์

สุชนา วิเศษสังข์

อัจฉราภรณ์ อุดมกิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

หัวหน้าภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล

รองศาสตราจารย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน

ภาควิชาวาริชศาสตร์

วรวิทย์ ชีวาพร

พิชัย สนแจ้ง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คณะนิติศาสตร์

จตุพร วงศ์ทองสรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์

หัวหน้าภาควิชาวิชากฎหมายระหว่างประเทศ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ชินวัฒน์ พิทักษ์สาลิ อาจารย์

สำนักนายกรัฐมนตรีนครินทร์

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

ประสงค์ คงวิวัฒน์กุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งานบุคคล 6

พุดสุข พวงนาค เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งานบุคคล 5

สมบุญ ชาญปริยวาทิงศ์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งานบุคคล 5

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รุ่งเรือง อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้อำนวยการ กองโครงการเศรษฐกิจ

สมพล พันธุ์มณี หัวหน้าฝ่ายแผนงานและโครงการ

ผลิตด้านการเกษตร

จิรพันธุ์ ทวีวงศ์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิพัฒน์ ตั้งสืบสกุล ผู้อำนวยการ SEAPOL

ส่วนราชการอื่น ๆ

วินิจ ต้นสกุล นักวิจัย CRSP Pond Dynamics/
Aquaculture สถาบันประมงน้ำจืด
แห่งชาติ

ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1. MR. KAZUO INOUE รองเลขาธิการและรองผู้อำนวยการศูนย์ฯ
ฝ่ายฝึกอบรม
2. ผูกพันธ์ วรรณริน หัวหน้ากองกลาง
3. ประเสริฐ มรรยทวิ หัวหน้ากองเรือ
4. สมยศ สุดหอม หัวหน้ากองฝึก
5. สมนึก พรปฐมกร หัวหน้าหน่วยส่งเสริมการประมง
6. บัญญัติ โชคสงวน รักษาการหัวหน้าแผนกการประมง
7. ยุทธนา เทพอรุณรัตน์ ผู้ช่วยนักวิจัยเครื่องมือการประมง

8. ศุภชัย อนันตพงษ์สุข

ผู้ช่วยนักวิจัยด้านประมงทรัพยากร

9. นายสุธีร์ ราชรุจิทอง

กัปตันเรือ "ปลาทุ"

10. นายอัสนีย์ มั่นประสิทธิ์

หัวหน้าแผนกเครื่องมือการประมง

ภาคเอกชน

ธนาคารต่าง ๆ

ธนาคารกรุงเทพ

ชูชาติ อุรัมย์ภรณ์

เจ้าหน้าที่เอก ส่วนวิจัยเศรษฐกิจ
สำนักงานใหญ่ ถนนสีลม กรุงเทพฯ ฯ

ธนาคารกรุงไทย

กรวิภา สุวรรณจินดา

เศรษฐกร ฝ่ายวิชาการและวางแผน
กรุงเทพฯ ฯ

ธนาคารกรุงไทย

สุรพล นิกรแสน

พนักงานชั้นต้น สำนักงานใหญ่
ถนนพหลโยธิน กรุงเทพฯ ฯ

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด

สาธิต แสนมนตรีกุล

ผู้จัดการ สาขาสมุทรสาคร

พิทยา เจริญศักดิ์กุล

ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยปศุสัตว์-ประมง

ฝ่ายสินเชื่อสาขา (ส่วนสินเชื่อการ
เกษตร) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพฯ ฯ

ประจวบ สถิตพิมพ์

พนักงานชั้นกลาง ส่วนสินเชื่อการเกษตร

ฝ่ายสินเชื่อสาขา สำนักงานใหญ่ กรุงเทพฯ ฯ

สุรศักดิ์ เถกิงเกียรติ

ผู้จัดการ สาขาสมุทรสงคราม

สุมิตร เนติมากุล

พนักงานสินเชื่อ สาขาสมุทรสงคราม

ปิติ แสนสุดสวาทดี

พนักงานสินเชื่อ สาขาสมุทรสงคราม

วันชัย บุญผาชาติ

ผู้ช่วยผู้จัดการ สาขาสมุทรสาคร

ทวีศักดิ์ มีเย็น

พนักงานสินเชื่อ สาขาสมุทรสาคร

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

อภิรมย์ สุขประเสริฐ พนักงานวิจัย 5 กองวิจัย ฝ่ายวางแผน
ถนนนครสวรรค์, เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑

ธนาคารแห่งประเทศไทย

บุญเลิศ ตั้งจิตเจริญ เศรษฐกรผู้ช่วย

บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

วงศ์กร พิษุพันธ์ หัวหน้างานวิเคราะห์โครงการ
ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ ๑

อนิรุทธ โอฬารฤทธินันท์ ผู้วิเคราะห์โครงการ

สมาคมการประมงแห่งประเทศไทย

ไพโรจน์ ไชยพร นายกสมาคมการประมงแห่งประเทศไทย
วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ นายกสมาคมประมงนอกน่านน้ำไทย

สมาคมประมงระยอง

สุจินต์ ทรัพย์สินพานิชย์ นายกสมาคม
ไมตรี ใจดี 237 ถนนอารีย์ราษฎร์ ต.ปากน้ำ, อ.เมือง
ระยอง

วิวัฒน์ วาริรัตน์โรจน์ 095 ถ.สมุทรทงศา ต.ท่าประดู่, อ.เมือง
ระยอง

สิทธิพร รัตนพรวาริสกุล 027 ถนนสมุทรทงศา อ.เมือง, ระยอง
เจ็ญ อรัญรัตน์ นายกสมาคมประมงบ้านเพ ระยอง

สมาคมการประมงสมุทรปราการ

สุวัฒน์ เดชประเสริฐ นายกสมาคม

ณรงค์ ศรีพิทักษ์ อุปนายก

เจริญ ฉัตรอำพัน อุปนายก

ศิวา บุญदानนท์ อุปนายก

ประสันต์ ศิลพิพัฒน์ เลขานุการ

สมาคมประมงสมุทรสงคราม

จันทน์ สุขภูติ นายกสมาคม

สมาคมการประมงสมุทรสาคร

ประสิทธิ์ ประสานพุทธิพร นายกสมาคม

สมาคมประมงลิขล นครศรีธรรมราช

วิสิทธิ์ กังสนันท์ รองนายก

จัด สุวรรณ กรรมการ

ชัยโรจน์ เลิศวาสนา เลขานุการ

สมาคมชาวประมงปัตตานี

เจริญ จันทอิสสระ นายกสมาคม

สมาคมประมงจังหวัดสตูล

ปิยะพงศ์ วรรณรัตน์ ผู้แทน

กลุ่มเกษตรกรทำประมง

ปิ่นโสม นิมสุวรรณ ประธานกลุ่มเกษตรกรทำประมง
บางเสร์ ชลบุรี

พิสิษฐ์ ขจรวัฒน์กุล เกษตรทำประมง บางเสร์ ชลบุรี

วิระ มณีรัตน์ ประธานกลุ่มประมง อ่างศิลา ชลบุรี

จเร เอี่ยมอุสาหะ รองประธานกลุ่มประมง อ่างศิลา ชลบุรี
บุญลือ สร้อยศิริ ผู้ใหญ่บ้าน

49 หมู่ 5 ต.อ่างศิลา อ.เมือง, ชลบุรี

ทองใส สุขเรือง ประธานกลุ่มประมง ฟุ้งสุขลา ชลบุรี

จ้าง ริมสมุทร ประธานสหกรณ์ประมงระยอง จำกัด

เสาวนิต กุมภะ ฟาร์มปลากะพงประแสร์ อ.แกลง, ระยอง
จักรพรรดิ ตะเวทีกุล ฟาร์มเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง

หมู่ 6 บ้านทะเลน้อย อ.แกลง, ระยอง

สุธรรม วิชชุไครภพ ประธานกลุ่มประมง ลิขล, นครศรีธรรมราช
สุเวช สมสานต์ กรรมการกลุ่มประมง

ลิขล, นครศรีธรรมราช

ประสิทธิ์ ลีละวัฒน์ กรรมการกลุ่มประมง

ลิขล, นครศรีธรรมราช

วิวัฒน์ อัมชิวัดนา เลขานุการกลุ่มประมง

ลิขล, นครศรีธรรมราช

อุดร รัตนไพศาล ผู้แทนกลุ่มประมง ปากน้ำระนอง, ระนอง

ธุรกิจภาคเอกชน

ก้องเกียรติ เกรียงวัฒนากุล	ผู้ประสานงานหน่วยพิเศษ บริษัท คาสตรอล (ไทยแลนด์) จำกัด 304 ถนนเสือป่า, กรุงเทพฯ ฯ
กระแสร์ ภาชีผล	กรรมการ บริษัท สายชลมารีน จำกัด 36 เจริญมิตร 1, สุขุมวิท 61 กรุงเทพฯ ฯ
กำพล ตันบุญเจริญ	พนักงานการตลาด บริษัท พัฒนกลการ จำกัด 1700/6 ถนนเจริญนคร คลองสาน, กรุงเทพฯ ฯ
กิตติ ภูรัตนากรกุล	บริษัท เมโทรแมชชีนเนอรี จำกัด 1760 ถนนสุขุมวิท พระโขนง กรุงเทพฯ ฯ
เกรียงศักดิ์ มนูญศิลป์	ผู้จัดการ บริษัท วุฒิเอนกซ์ พลัส (ประเทศไทย) จำกัด 174/4-6 ถนนสีลม กรุงเทพฯ ฯ
เกษม ลีละขุพันธ์	กรรมการ บริษัท ยูนิเวอเซลทรานส์อินโดไทย จำกัด 56 ชั้น 3 อาคารญาติ ถนนสีลม, กรุงเทพฯ ฯ
โกศล กุศลวิทิตกุล	ผู้ช่วยผู้จัดการทั่วไป ฝ่ายโครงการใหม่ บริษัท ซาฟโคล (ประเทศไทย) จำกัด 135 ถนนอาจณรงค์, คลองเตย กรุงเทพฯ ฯ
กงศักดิ์ คันธมานนท์	ผู้จัดการ สุพลปลาปน สมุทรสาคร
เกร์อรรถ โพธิ์สมบัติ	อาสาสมัคร มูลนิธิสวิตา อาคารเกษตรวิศลลำทาวเวอร์ ถนนงามวงศ์วาน, บางเขน กรุงเทพฯ ฯ
ญานี อรุณทอง	ผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อ (อาหารกระป๋อง) บริษัท ซาฟโคล (ประเทศไทย) จำกัด 135 ถนนอาจณรงค์, คลองเตย กรุงเทพฯ ฯ

จักร อุบลสุตรวณิช	ผู้จัดการ แผนก เคมีดี บริษัท เอ็กซ์ไทย จำกัด 302 ถนนสีลม กรุงเทพฯ ฯ
จิรพงษ์ เขียวพอ	บริษัท สยามบราเดอร์ จำกัด 65 หมู่ 5 ค.บางครุ อ.พระประแดง, สมุทรปราการ
จตุพร วัชรนาถ	ผู้จัดการ บริษัท สุราษฎร์ซีฟู้ด จำกัด 262 หมู่ 4, ท่าข้าม อ.พุนพิน, สุราษฎร์ธานี
จตุพร สังขวรรณ	ผู้จัดการเขต บริษัท การ์กิล จำกัด 690 ถนนสุขุมวิท บางกะปิ, กรุงเทพฯ ฯ
เจริญขวัญ โชติวัฒนะพันธุ์	Production Supervisor บริษัท ห้องเย็นโชติวัฒนะขนาดใหญ่ จำกัด หาดใหญ่, สงขลา
ชัยวุฒิ สุทธิบุตร	ผู้จัดการ บริษัท บี.เอ็ม.ซี. อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด 1592 ถนนสุขุมวิท เขตพระโขนง กรุงเทพฯ ฯ
ชีร์จิต เลิศชัยพัฒนกุล	ผู้จัดการ ห้องเย็นศักดิ์หีบ ชลบุรี
ชีวี วิเศษ	ผู้จัดการ สมาคมผู้ผลิตปลาป่นไทย อินทามาระ 33 กรุงเทพฯ ฯ
เชิง นีรุตดินานนท์	ผู้จัดการ บริษัท ไทยรวมสินพัฒนาอุตสาหกรรม จำกัด 28-32 ถนนบุคล กรุงเทพฯ ฯ
ณรงค์ หวังเจริญวงศ์	กรรมการผู้จัดการ บริษัท ประเสริฐฮาร์ดแวร์ เทรดิง จำกัด 173-173/1-2 สีพระยา กรุงเทพฯ ฯ
ณัฐวุฒิ วุฒิกการโกศล	69/2 หมู่ที่ 6 ค.แกลง, อ.เมือง ระยอง

ณัติ วัฒนแก้ว	กรรมการ หจก. ทิฟการประมง กรุงเทพ ฯ
ดำรงศ ศิลปชัย	91/449 ปัฐวิกรณ์ 2 रामอินทรา กท. 7 บางกะปิ, กรุงเทพ ฯ
ตะวัน พงษ์มณีรัตน์	บริษัท ป. เจริญพันธ์อาหารสัตว์ จำกัด 144 สุขสวัสดิ์ สมุทรปราการ
เดื่อง สุกนธมาน	ผู้จัดการ อู่เรือวาอุบุตร
โตชimitsu ซาโต้	ผู้จัดการ บริษัท ทานียามา (ไทยแลนด์) จำกัด 43/112 ชั้น 8 ซอยอนุমানราชชน สีลม-สุรวงศ์ คอนโดมิเนียม กรุงเทพ ฯ
ทองศักดิ์ แก้วคุณากร	ผู้ประสานงานขาย บริษัท คาสตรอล (ไทยแลนด์) จำกัด 304 ถนนเสือป่า กรุงเทพ ฯ
ทรงยศ ลิมสมบัติอนันต์	ผู้จัดการ หจก. ปลาปนขันดิชัย 141/6 ถนนวัดศรีทศาธรรม ต.บางจะเกร็ง, อ.เมือง สมุทรสาคร
ทรงศักดิ์ ลิมสมบัติอนันต์	หจก. ปลาปนขันดิชัย 141/6 ถนนวัดศรีทศาธรรม ต.บางจะเกร็ง, อ.เมือง สมุทรสาคร
ทัศนัย ไกรวัฒนพงศ์	กรรมการ หจก. ซีฮอรัส (สุราษฎร์ธานี) เทรดดิ้ง ต.บางกุ้ง, อ.เมือง สุราษฎร์ธานี
ทวี ปิยะพัฒนา	กรรมการผู้จัดการ บริษัท แปซิฟิกแปรรูปสัตว์น้ำ จำกัด 27/4 หมู่ 4 ต.เขารูปช้าง อ.เมือง, สงขลา
ทวี เอือนมงคล	เกษตรกร

ทวีสิงห์ ผนังมิตร	1/62 เจริญประดิษฐ์ อ.เมือง, ปัตตานี รองกรรมการผู้จัดการ บริษัท ไชยยอดอุตสาหกรรมห้องเย็น จำกัด 1126/1 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ อาคารวานิช ชั้น 9 มังกะสัน, พญาไท กรุงเทพ ฯ
ธัญญา สุกาญจน์จิติ	กรรมการผู้จัดการ บริษัท มิตรเอเชียรีซอร์ซ จำกัด 28/1 ถนนสุรศักดิ์ สีลม กรุงเทพ ฯ
ธำรงค์ เขียรเทศากุล	ผู้จัดการสำนักงาน บริษัท แหลมทองอะควอเทค จำกัด อาคารวานิช 1126/1 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่, กรุงเทพ ฯ
ธีรทัศน์ ขันชกิจ	ผู้จัดการ โครงการนิเวศน์ บริษัท พรีเมียร์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด 62 ซอยหลังสวน เฟลินจิต กรุงเทพ ฯ
ธีรวิมล กิตติดำรงเจริญ นนทศักดิ์ เนาวสัยศรี	66 หมู่ 3 ตำบลคลองตำหรุ อ.เมือง, ชลบุรี ผู้จัดการทั่วไป บริษัท สหายสันต์ จำกัด ถนนสุขโขทัย กรุงเทพ ฯ
นิกร แก่นสารี	ผู้ช่วยผู้จัดการ ฝ่ายบุคคล บริษัท สยามบราเดอร์ จำกัด 65 ตำบลทุ่งครุ, อ.พระประแดง สมุทรปราการ
นิทัศน์ มั่นหมาย	บริษัท เมโทรแมชีนเนอร์รี่ จำกัด 1760 ถนนสุขุมวิท พระโขนง กรุงเทพ ฯ
นิภาภรณ์ บุญญนันท์	เลขานุการ สมาคมผู้ค้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและอาหาร แช่เยือกแข็ง 888/157 อาคารมหาทุนพลาซ่า

นิพนธ์ จันทยะสาคร

บรรลือศักดิ์ นิ่มนวล

บุญช่วย กุลมงคล

บุญธรรม ไกรวัฒน์พงศ์

บุญเลิศ พูนผล

บุญเยี่ยม เคะชะสำราญ

ประยูร คำรงค์จิตานนท์

ประโชติ เบดี

ประหยัด วิเทศน์พงษ์

ปัญญา ปัญญาสาคร

ปรีดา บูรณะวัฒนา

ถนนเพลินจิต, กรุงเทพฯ ๑

207/8 ด.มหาชัย อ.เมือง, สมุทรสาคร

ผู้จัดการฝ่ายขาย

โรงงานกระแสดินห่ออาหารสัตว์

193 ม. 10 ซอยวัดสวนริม

ถ.ปู่เจ้าสมิงพราย, สำโรงใต้ สมุทรปราการ

ผู้จัดการแผนก

บริษัท อีสต์เอเชียติก (ประเทศไทย) จำกัด

2038 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ ๑

กรรมการผู้จัดการ

หจก. ซีฮอर्स (สุราษฎร์ธานี) เทรคคิง

ด.บางกุ้ง, อ.เมือง สุราษฎร์ธานี

8/2 หมู่ 3 ด.สองคลอง อ.บางปะกง

ฉะเชิงเทรา

200/1 หมู่ 1 สุขุมวิท ด.บางปูใหม่,

อ.เมือง สมุทรปราการ

ฝ่ายขาย

บริษัท ไอทีเอส จำกัด

ถนนสุขุมวิท 22 กรุงเทพฯ ๑

ผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อ

บริษัท ยูนิคอร์ด จำกัด

606-608 ถนนหลวง ป้อมปราบ, กรุงเทพฯ ๑

วิศวกรที่ปรึกษา

บริษัท ฮาร์เบอร์คอนสตรัคชั่น (ไทยแลนด์)

จำกัด

ชั้นที่ 20 อาคารชาบูอิสสระ

ถนนพระราม 4 กรุงเทพฯ ๑

50/13 หมู่ 1 ถนนวิเชียรโชติก ด.ท่าจีน,

อ.เมือง สมุทรสาคร

ผู้จัดการฝ่ายขาย

พรทิพย์ แซ่หลี

พิชัย บุญชัยกุล

เพิ่มศักดิ์ ดำนเฉลิมวงศ์

ไพบุลย์ ทองพัดถู่

ไพโรจน์ วิเชียรเกื้อ

ภัทพงศ์ สุคนธมาน

ภิญโญ ชีพวรรณ

ภูมินทร์ อภิรมาน

มงคล สารานีย์ธรรม

บริษัท เวลด์ค็อกควาล์เจอร์ จำกัด

ถนนหลวง, กรุงเทพฯ ๑

ผู้ช่วยผู้จัดการ

บริษัท สยามบูรพาเจริญอุตสาหกรรม จำกัด

ชลบุรี

กรรมการผู้จัดการ

บริษัท พี.เว็ท จำกัด

144/1 ถนนสุขสวัสดิ์ ราษฎร์บูรณะ,

กรุงเทพฯ ๑

เจ้าของเรือ สภาพักตาคาร

ชอยคองเมือง, อ.ปากพนัง นครศรีธรรมราช

ผู้จัดการทั่วไป

บริษัท ไชยงศ์อุตสาหกรรมห้องเย็น จำกัด

1032/1 ถนนวิเชียรโชติก ด.มหาชัย,

อ.เมือง สมุทรสาคร

นายกสมาคมผู้ผลิตปลาป่นไทย

189 ซอยอินทามาระ 33, สุทธิสาร,

สามเสนใน กรุงเทพฯ ๑

ผู้จัดการ

ฟาร์มกุ่มวาบุตร

ผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อ

บริษัท พัทยาฟู้ดอินดัสตรี จำกัด

17 ซอยเซนต์หลุยส์ 3 ถนนสาทร,

กรุงเทพฯ ๑

ผู้แทนฝ่ายขาย

บริษัท ไทยฟาร์มมี เทรคคิง จำกัด

ลาดพร้าว 101, บางกะปิ กรุงเทพฯ ๑

ผู้จัดการ

บริษัท ยูนิคอร์ด จำกัด

ถนนหลวง, กรุงเทพฯ ๑

มานะ ศรีพิทักษ์	แพปลาศรีพิทักษ์ 54-56 อ.เมือง สงขลา
มานิตย์ เหลืองนฤมิตรชัย	ผู้จัดการ 80/12 หมู่ 4 บางแค, ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ฯ
ยง อารีเจริญเลิศ	ประธาน บริษัท เจ้าพระยาห้องเย็น จำกัด 32 เจริญกรุง 54 ถนนเจริญกรุง ยานนาวา, กรุงเทพฯ ฯ
โยธิน สุวรรณาวา	ผู้จัดการ หจก. ลีปิ่นแข่ง 43 ถนนสุสีตึก, อ.เมือง ประจวบคีรีขันธ์
รณฤทธิ์ มณีสงฆ์	ผู้จัดการฝ่ายขาย บริษัท วังมัจฉา จำกัด 69/11 ม. 8, อ.ลำลูกกา ปทุมธานี
ระพีพันธ์ พรานนทีสถิตย์ เลิศ เวีร่า	135 สมุทรคงคา อ.เมือง, ระยอง ผู้จัดการแผนก บริษัท ซีโนบริด จำกัด 2137-39 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ ฯ
วสันต์ ลียาภาส	บริษัท เรืองโรจน์ผลิตภัณฑ์การเกษตร จำกัด 332/3 ถ.ไทรมิตร ตลาดน้อย, สัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ ฯ
วิชัย เข็มทองคำ	ผู้จัดการ บริษัท ไอบียู จำกัด 34/1 สุขุมวิท 39 คลองตัน, กรุงเทพฯ ฯ
วินัย ศิรินาวิน	694/73 ซอยแซ่ซิ้ม ถนนตากสิน กรุงเทพฯ ฯ
วีร วิชิตสงคราม	ผู้จัดการฝ่าย บริษัท สายชลมารีน จำกัด 36 เจริญมิตร 1, สุขุมวิท 63 กรุงเทพฯ ฯ
วิศาล พัฒนธนากรกุล	ผู้จัดการวางแผนและนโยบาย

บริษัท ไทยรวมสินพัฒนาอุตสาหกรรม จำกัด 28-32 ถนนยุคกล กรุงเทพฯ ฯ	กรรมการผู้จัดการ บริษัท แหลมทองอควอทเทค จำกัด 1126/1 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ พญาไท, กรุงเทพฯ ฯ
วิศิษฐ์ กณานะวนิชย์	วิเชียร จันทะยาสาคร 29/1 ด.นาดี อ.เมือง, สมุทรสาคร
วิโรจน์ กังสวานิช	วิโรจน์ เอี่ยมสกุลรัตน์ ผู้จัดการฝ่ายตลาด บริษัท เวลด์อควาคัลเจอร์ จำกัด 606 ถนนหลวง เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ ฯ
วิโรจน์ เอี่ยมสกุลรัตน์	วีระพล วงษ์สุนทร ฝ่ายจัดซื้อ บริษัท ไทยรวมสินพัฒนาอุตสาหกรรม จำกัด 28-32 ถนนยุคกล 1 กรุงเทพฯ ฯ
วีระพล วงษ์สุนทร	ศิริพงษ์ จันทรัมย์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท คอนดิเนลด์ล แปซิฟิค (1979) จำกัด ถนนนาเกลือ, อ.เมือง ปัตตานี
ศิริพงษ์ จันทรัมย์	ศุภชัย ลิงคาลาวิช กรรมการ บริษัท อควาโกลด์อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด กรุงเทพฯ ฯ
ศุภชัย ลิงคาลาวิช	ศุภฤกษ์ สนิทวงศ์ ผู้จัดการทั่วไป บริษัท ยูนิเวอร์แซลทรานส์อินโดไทย จำกัด 56 ตึกญาติฯ ชั้น 3 ถนนสีลม, กรุงเทพฯ ฯ
ศุภฤกษ์ สนิทวงศ์	สัณฑ์ สุกลอรราชย์ ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายขาย บริษัท เวลด์อควาคัลเจอร์ จำกัด 81/2 ม. 4, ต. ตะพง อ.เมือง, ระยอง
สัณฑ์ สุกลอรราชย์	สง่า รุ่งอาทิตย์อุทัย 2/10 ม. 6 ต.ท่าสะอ้าน อ.บางปะกง ฉะเชิงเทรา
สง่า รุ่งอาทิตย์อุทัย	สถิต มโนมัยอุดม กรรมการผู้จัดการ
สถิต มโนมัยอุดม	

บริษัท แหลมทองอควอทเทค จำกัด
1126/1 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ ฯ

สมเกียรติ เหล่าทวีสุข
3425 ถนนเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยา
ซอยวัดอินทร์บรรจง บางคอแหลม
ยานนาวา, กรุงเทพฯ ฯ

สมจิตต์ พิบูลธนพัฒนา
กรรมการผู้จัดการฝ่ายบริหาร
บริษัท ที. เค. อุตสาหกรรมอาหาร จำกัด
1668/78 ถนนเจริญกรุง ยานนาวา,
กรุงเทพฯ ฯ

สมชาย ชุ่มชื่น
ผู้จัดการฟาร์ม
94 หมู่ 3 ต.พันท้ายนรสิงห์
อ.เมือง, สมุทรสาคร

สมชาย บุญชื่น
ผู้จัดการแผนก
บริษัท พี. เว็ด จำกัด
144 ถนนสุขสวัสดิ์, ราษฎร์บูรณะ
กรุงเทพฯ ฯ

สมภพ วิธีเจริญ
พนักงานการตลาด
บริษัท พัฒนกลการ จำกัด
1700/6 ถนนเจริญนคร คลองสาน,
กรุงเทพฯ ฯ

สมศักดิ์ บุรณะโอสถ
ผู้จัดการ
หจก. ทิฟการประมง
116/241 ถนนพัฒนาการ เขตพระโขนง
กรุงเทพฯ ฯ

สมศักดิ์ รถทอง
เกษตรกร
175 หมู่ 4, ต.พันท้าย อ.เมือง, สมุทรสาคร

สมาน ศรีสุข
73 สุขุมวิท 13 พระโขนง, กรุงเทพฯ ฯ

สันต์ เนาวสัยศรี
นายกสมาคมอุตสาหกรรมต่อเรือ
และซ่อมเรือ
บริษัท สหายสันต์ จำกัด

158/2 ถนนสุขุขทัย ดุสิต, กรุงเทพฯ ฯ
ผู้จัดการโรงงาน

บริษัท แองโกล-ไซแอมซีฟู๊ดส์ จำกัด
22/1 ถนนเทพารักษ์, บางพลี
สมุทรปราการ
ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ
บริษัท สุรพลซีฟู๊ด จำกัด
247 ถนนเทพารักษ์ สำโรงเหนือ,
สมุทรปราการ

สิทธิพร รัตนพรวารีสกุล
027 ถนนสมุทรคงคา อ.เมือง, ระยอง

สินชัย แซ่ฮับ
56 ถนนแปลงประดิษฐ์ อ.นาเกลือ, สงขลา

สุจินต์ มณีวงศ์
บริษัท International Aquaculture
Resources Management
กรุงเทพฯ ฯ

สุชาย หาญตระกูลยืนยง
นักวิชาการ
บริษัท ทานียามา (ไทยแลนด์) จำกัด
43/112 ชั้น 8 ซอยอนุমানราชชน
สี่ลม-สุรวงศ์ คอนโดมิเนียม กรุงเทพฯ ฯ

สุดศรี หอสังข์กุล
Chief, Quality Control
บริษัท จัมปาก้า จำกัด
142/4 ซอยศึกษาวิทยา สาครเหนือ
บางรัก กรุงเทพฯ ฯ

สุธรรม ศิริมัย
ผู้จัดการ
บริษัท ทิพย์วันชัยซีฟู๊ด จำกัด
6960 ซอยเทศบาลสมมุติ ถนนพิพิธ,
อ.เมือง ชลบุรี

สุธี บุญเกียรติ
ผู้จัดการทั่วไป
บริษัท อาควิวโกลด์อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
106/3 ซอยหลังสวน กรุงเทพฯ ฯ

สุนทร พินหอม
ผู้จัดการ สุนทรฟาร์ม

	104/3 ต.ท่าเสา อ.บางปะกง, ฉะเชิงเทรา
สุพล อ่อนแสง	ฝ่ายจัดซื้อ บริษัท ซีฮอर्स เทคคิง จำกัด 60/11 ถนนศรีภูวนารถ อ.หาดใหญ่, สงขลา
สุพันธ์ สันตะจิตโต	ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ บริษัท ป. เจริญพันธ์อาหารสัตว์ จำกัด 144/5 ถนนสุขสวัสดิ์ กม. 10 อ.ราษฎร์บูรณะ, กรุงเทพฯ ฯ
สุรพล คันตราภรณ์	กรรมการผู้จัดการ บริษัท นิมิตรอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด 1054/1-2 ปากซอยชิดลม ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ ฯ
สุวรรณ แสงสุขเอี่ยม	ผู้อำนวยการ บริษัท ชัยนาวิหียงเย็น จำกัด สมุทรสาคร
สุวัฒน์ จันทะยาสาคร	กรรมการผู้จัดการ บริษัท ส. ชัยวาริหียงเย็น จำกัด 29/1 ถนนเอกชัย อ.เมือง, สมุทรสาคร
ศุวิทย์ รังสฤษดิ์กุล	กรรมการผู้จัดการ บริษัท สงขลามารีนส์โปรดักส์ จำกัด 143/1 ถนนวิเชียรชม อ.เมือง, สงขลา
เสรี ประพันธ์วิทยาคม	กรรมการผู้จัดการ บริษัท ไทยฟาร์มเทคคิง จำกัด 242-3 ซอยลาดพร้าว 101 คลองจั่น, บางกะปิ กรุงเทพฯ ฯ
หอ แนวบรรทัด	เจ้าของกิจการ บริษัท แหลมการประมง จำกัด ปัตตานี

หัสนัย กองแก้ว	Director International Aquaculture Resources and Management กรุงเทพฯ ฯ
อรพินท์ จินตสถาวร	เจ้าหน้าที่สัตว์น้ำ บริษัท แหลมทองสหการ จำกัด กรุงเทพฯ ฯ
อดิพันธ์ ปาติกานนท์	ทนายความ บริษัท อะควาโกลด์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด 233/2 ถนนอโศก แขวงคลองเตย กรุงเทพฯ ฯ
อดิเรก รัตติยานนท์	เจ้าหน้าที่การค้า สถานทูตนอร์เวย์ 690 ถนนสุขุมวิท กรุงเทพฯ ฯ
อนันต์ พัฒนระเนศ	บริษัท ยูนิคอร์น จำกัด กรุงเทพฯ ฯ
อนุรัตน์ ไตรธเนศ	หจก. ปัตตานีเจริญการเพาะเลี้ยง ปัตตานี
อนุสรณ์ เตชะนิธิสวัสดิ์	กรรมการผู้จัดการ เจ้าของกิจการประมง เรืออภิชัยนาวิ 921/87 ถนนเอกชัย มหาชัย, สมุทรสาคร
อัญชลี ภัทรวิทย์	ผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อ (อาหารแช่แข็ง) บริษัท ซาฟโคล (ประเทศไทย) จำกัด 135 ถนนอาจณรงค์, คลองเตย กรุงเทพฯ ฯ
อุดม การุณกรสกุล	26/22-23 ถนนเพชรบุรี อ.พญาไท กรุงเทพฯ ฯ
อุดม ชัยธีระพันธุ์กุล	ผู้จัดการ บริษัท ฮาร์ทพอร์ต ไทยแลนด์ จำกัด กรุงเทพฯ ฯ
อุไรวรรณ พิบูลธพัฒนา	บริษัท ที. เก. อุตสาหกรรมอาหาร จำกัด 1668/78 เจริญกรุง ยานนาวา, กรุงเทพฯ ฯ

เอกพล วณโกสุม

ผู้จัดการ (สาขาระยอง)

บริษัท เวิลด์คอกวาคัลเจอร์ จำกัด
ระยอง

ผู้มีอุปการะคุณ

ศูนย์พัฒนาฯ ขอขอบคุณผู้มีอุปการะคุณ ซึ่งให้ความสนับสนุนโดยการบริจาค
ทุนสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดสัมมนาครั้งนี้ คือ :-

1. สมาคมผู้ค้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและอาหารแช่เยือกแข็งไทย	40,000.-	บาท
2. องค์การสะพานปลา	20,000.-	"
3. ศิริชัยการประมง	20,000.-	"
4. บริษัทสยามบราเดอร์ จำกัด	14,000.-	"
5. คุณไพโรจน์ ไชยพร	10,000.-	"
6. สมาคมผู้ผลิตปลาป่นไทย	10,000.-	"
7. สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป	10,000.-	"
8. บริษัทประเสริฐฮาร์ดแวร์ จำกัด	10,000.-	"
9. คุณสมพงษ์ จิระพรพงษ์	10,000.-	"
10. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	10,000.-	"
11. หจก. ศิริปรกาการ	5,000.-	"
12. บริษัทศุภโชคการประมง จำกัด	5,000.-	"
13. Nichimen Corporation	2,500.-	"
14. Yanmar Diesel Engine Co., Ltd.	2,500.-	"
รวม	<u>160,000.-</u>	บาท

กล่าวรายงาน

เนื่องในพิธีเปิดสัมมนาเรื่อง "อนาคตประมงไทย"

ของ

ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

กระผมในนามของคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและภาคเอกชน ซึ่งประกอบด้วยภาคีรัฐบาล ได้แก่ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์การสะพานปลา คณะประมงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภาคเอกชนอันประกอบด้วย สมาคมการประมงแห่งประเทศไทย สมาคมประมงนอคน่าน้ำไทย สมาคมผู้ค้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและอาหารแช่เยือกแข็งไทย สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป สมาคมผู้ผลิตปลาป่นไทย ได้มาชุมนุมเพื่อเข้าร่วมสัมมนาเรื่อง "อนาคตประมงไทย" ณ ที่นี้ ขอกราบขอบพระคุณ ฯพณฯ ที่ได้กรุณาสละเวลามาเป็นประธานในพิธีเปิดสัมมนา เรื่องอนาคตประมงไทยในวันนี้

โดยที่การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศไทยได้พัฒนาอย่างรวดเร็วในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในด้านการประมงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจัดอยู่ในอันดับหนึ่งในสิบประเทศแรกของโลกที่มีผลผลิตสูงทางการประมง ในขณะที่เดียวกันอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วทั้งเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออก โดยในปี 2529 ประเทศไทยสามารถส่งสินค้าสัตว์น้ำออกคิดเป็นมูลค่ามากกว่าสองหมื่นหกพันล้านบาทหรือเท่ากับร้อยละ 11 ของปริมาณการส่งออกของประเทศทั้งหมด ผลิตภัณฑ์ประมงมีความสำคัญในการนำเงินตราเข้าประเทศ ยังผลให้อุตสาหกรรมประมงมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามหลังจากที่ประเทศต่าง ๆ ได้ขยายเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล มีผลทำให้แหล่งทำการประมงของประเทศไทยลดลงถึงประมาณ 300,000 ตารางกิโลเมตร ชาวประมงไทยจึงต้องเสี่ยงภัยออกไปทำการประมงในเขตน่านน้ำของประเทศอื่น เป็นผลให้เรือประมงถูกยึด ชาวประมงโดนจับกุมและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำการประมงเพิ่มขึ้น แต่ถ้าจะทำการประมงใน

เขตน่านน้ำไทยก็อาจจะไม่คุ้มกับการลงทุน เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำเสื่อมโทรมและมีปริมาณลดลง การที่ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงทำให้มีปริมาณไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออกทำให้การที่จะพัฒนาการประมงให้ก้าวหน้าขึ้นไปอีกมีปัญหาและขีดจำกัดดังกล่าวแล้ว ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่องในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นับแต่การใช้แรงงานด้านการประมง การต่อเรือ การผลิตและจำหน่ายอุปกรณ์การประมง สัตว์น้ำ อุตสาหกรรมห้องเย็นและผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลกระทบทั้งทางด้านการวางนโยบาย ด้านการประมงและการดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ทราบถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวแล้ว ฉะนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 จึงมีนโยบายในการพัฒนาการประมงโดยจะเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการตลาดและการส่งออก การปรับปรุงคุณภาพสัตว์น้ำ การเข้มงวดในการใช้มาตรการอนุรักษ์สัตว์น้ำและการหาแหล่งทำการประมงเพิ่มขึ้นโดยเจรจาทำการประมงร่วมกับต่างประเทศ การดำเนินการดังกล่าวจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการต่าง ๆ และภาคเอกชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้ร่วมกับศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาคเอกชนจัดสัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อวิเคราะห์สภาวะการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทุกประเภท ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงทุกแขนง โดยอาศัยข้อมูลและข่าวสารทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนในการประเมินสถานการณ์การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในปัจจุบัน

2. เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการประมงและอุตสาหกรรมประมงกับภาคเอกชน ผู้ประกอบธุรกิจการประมงเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขอันก่อประโยชน์แก่การพัฒนาธุรกิจการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

3. เพื่อพิจารณาแนวโน้มของการประมงและอุตสาหกรรมประมงในรอบทศวรรษ 2530 (พ.ศ. 2530-2539) อันจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาการประมงของประเทศให้มีระบบและเป็นเอกภาพทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนสืบต่อไป

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมงคลฤกษ์แล้ว กระผมขอกราบเรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวเปิดการสัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย” ต่อไป

กล่าว

ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี
ในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย”

ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ท่านผู้แทนภาครัฐบาลและภาคเอกชน

ท่านผู้มีเกียรติ

ผมมีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้มาร่วมในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย” ในวันนี้ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่มีความสำคัญต่อประเทศ และเศรษฐกิจของเรามาก เพราะอุตสาหกรรมประมงของบ้านเราได้พัฒนาก้าวหน้ามาจนเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้นำทางด้านการประมงในประเทศแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำมากที่สุดและมีการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในปริมาณที่สูงที่สุดอีกด้วยในขณะนี้

ทุกท่านคงจะเห็นด้วยกับผมว่า ปลาและสัตว์น้ำนั้นเป็นอาหารคู่บ้านคู่เมืองของเรามาแต่โบราณ ประชาชนในชนบทสามารถจับจากแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วไป หรือหากจะซื้อก็มีราคาที่ไม่แพงซื้อได้ ส่วนที่เหลือสำหรับการส่งออกก็ทำรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปีที่แล้วเป็นมูลค่าถึง 26,000 ล้านบาท

ประชาชนที่อาศัยการประมงเป็นอาชีพนั้น นอกจากจะมีชาวประมงในทะเลจำนวนมากกว่า 470,000 คนแล้ว ยังมีการทำประมงน้ำจืดที่เป็นอาชีพเสริมการเกษตรของชาวชนบทอีกหลายล้านคน รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีการจ้างแรงงานอีกมากกว่า 50,000 คน ที่เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ในอุตสาหกรรมการประมง เช่น การต่อเรือ การผลิตอวนและอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร เป็นต้น ทุกคนต่างมีส่วนทำให้การประมงของเราได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ผมจึงเห็นว่าความสำเร็จที่คนไทยเราก่อนหน้านี้เกิดจากหยาดเหงื่อแรงกายความบากบั่นของชาวประมง ตลอดจนความวิริยะ อุตสาหะของผู้ประกอบอาชีพและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมง รวมทั้งผลงานในการพัฒนาความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของนักวิชาการต่าง ๆ ของเร่อีกด้วย

ผมขอย้ำ ณ ที่นี้ว่า รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาการประมงให้ก้าวหน้าต่อไป โดยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 การพัฒนานี้จำเป็นต้องเร่งรัดทั้งในด้านเพิ่มผลผลิต เพื่อใช้บริโภคภายในประเทศและ

เพื่อเป็นสินค้าออกนำรายได้เข้าประเทศเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ จะต้องเป็นการพัฒนาที่มีความสมดุล และเป็นระบบยิ่งขึ้นด้วย

ท่านผู้เกียรติครับ ในขณะที่ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เราได้จากอุตสาหกรรมประมงจะเพิ่มขึ้นตลอดเวลาที่ผ่านมานี้ ปัญหาของการประมงก็ได้เพิ่มขึ้นมาเป็นเงาตามตัวด้วยการแสวงประโยชน์เฉพาะหน้า ที่ขาดความยั่งยืนและขาดความระมัดระวังนั้น ได้ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างน่าวิตก มีผลทำให้ชาวประมงต้องออกไปทำการประมงนอกน่านน้ำมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นในห้วง 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศเพื่อนบ้านของเราต่างก็ได้ประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะขึ้น และทำการจำกัดพื้นที่การประมงเดิมของชาวประมงไทยลงไปกว่าครึ่ง ชาวประมงที่ออกไปหาปลานอกน่านน้ำไทยขณะนี้ต้องเสี่ยงต่อการถูกยึดเรือ ต่อการจับกุมและการตกระกำล่ามกเมื่อถูกจองจำในต่างประเทศอีกด้วย

ในภาวะเช่นนี้ ทุกฝ่ายไม่ว่าภาครัฐบาลหรือภาคเอกชนไม่อาจนิ่งเฉยหรือละเลยต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ มีความจำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจกันหาทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยความสำนึกและความรับผิดชอบ จะต้องตระหนักว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้น มิใช่ทำเพียงเพื่อประโยชน์ของเราเองในปัจจุบันเท่านั้น แต่เป็นการออม การถนอม และการรักษาหวงแหนไว้เพื่ออนาคตของชาติ ซึ่งหมายถึงอนาคตของลูกหลานของเรานั่นเอง การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำนั้น ภาคราชการเองก็ต้องประสานงานกันให้ดียิ่งขึ้น และจะต้องได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากภาคเอกชนด้วย โดยเฉพาะการร่วมมือโดยไม่จับสัตว์น้ำในฤดูห้ามหรือพื้นที่หวงห้าม ตลอดจนการไม่ใช้อวนตาถี่กว่าที่ทางการกำหนดเป็นต้น ขณะเดียวกัน การเร่งรัดพัฒนาและหาแหล่งสัตว์น้ำทดแทนก็จะต้องดำเนินการต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง โดยให้ความสำคัญยิ่งขึ้นกับอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงและการพัฒนาการประมงน้ำจืด รวมทั้งการพัฒนาทางวิชาการที่จำเป็นด้วย

สำหรับปัญหาที่มีผลกระทบโดยตรงต่อน้องชาวประมงของเราเป็นอย่างมากในขณะนี้คือ การประมงนอกน่านน้ำไทย ผมอยากเรียนให้ทราบว่ารัฐบาลได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเพื่อหาแหล่งประมงเพิ่มขึ้นด้วยการเจรจา เพื่อให้มีการประมงร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งประเทศที่อยู่ไกลออกไปอีกด้วย ภาคเอกชนเองก็ต้องมีบทบาทที่สำคัญ เพื่อให้ธุรกิจร่วมทุนกับต่างประเทศประสบความสำเร็จ โดยภาคเอกชนที่จะร่วมทำธุรกิจดังกล่าวในอนาคต จะต้องมีความรู้และเคารพกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาร่วมกัน นอกจากนั้นความสัมพันธ์กับมิตรประเทศไม่ว่าเรื่องใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สำคัญ

ของทั้งสองฝ่ายนั้น ผมมีหลักการอยู่ว่า ฝ่ายเราต้องดำเนินการโดยยึดผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก และด้วยความยุติธรรม เพื่อประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย ผมคิดว่าด้วยการถ้อยทีถ้อยอาศัยและมีผลประโยชน์ร่วมกันนั้น น่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ปัญหาคลี่คลายไปได้ในที่สุด ผมทราบดีว่าการประมงนอกน่านน้ำไทยของพี่น้องชาวประมงทั้งหลายนั้น เป็นการทำมาหากินที่ปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิมสืบทอดกันมาในอาณาบริเวณนี้ และเป็นสิ่งที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญในการพิจารณาหาข้อแก้ไขปัญหาระหว่างกันด้วย

จากสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาที่ผมได้กล่าวมานั้น คงจะพอพูดได้ว่าอนาคตการประมงของเราอยู่ที่การพัฒนาต่อไปอย่างสมดุล และเป็นระบบยิ่งขึ้นเพื่อให้ก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง รวมทั้งการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า กล่าวคือผลิตให้เพียงพอบริโภคภายในประเทศ และเพิ่มการส่งออกสัตว์น้ำ

เรื่องสำคัญที่ผมอยากกล่าวในที่นี้อีกเรื่องหนึ่งก็คือ เป็นที่น่ายินดีที่ขณะนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาประมงได้แสดงความพร้อมเพรียงกันในการติดตามปัญหาและร่วมมือกันแก้ไขปัญหานี้มาโดยตลอดด้วยดี เฉพาะอย่างยิ่งความเอื้ออาทรที่ทุกฝ่ายมีร่วมกันต่อชาวประมงที่ถูกจองจำในต่างประเทศ และสนับสนุนการดำเนินการของทางราชการที่จะนำพวกเขาเหล่านั้นกลับบ้านเกิดเมืองนอนของตน ซึ่งในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ก็ได้มีนักกลับมาเป็นจำนวนประมาณ 3,500 คน

การที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและภาคเอกชนจัดให้มีการสัมมนาครั้งนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ตามที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กรุณากล่าวไว้แล้วนั้น ผมมั่นใจว่าจะต้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากส่วนราชการต่าง ๆ และภาคเอกชนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ข้อมูลซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

โอกาสนี้ ผมขอเปิดการสัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย” ขอให้การสัมมนาครั้งนี้ประสบความสำเร็จทุกประการ

คำกล่าวรายงานสรุปผลการสัมมนา

ของ

นายวนิช วารีกุล อธิบดีกรมประมง

ในพิธีปิดการสัมมนาเรื่อง "อนาคตประมงไทย"

เรียน ท่านที่ปรึกษาการเกษตร

กระผมในนามผู้แทนภาครัฐบาลและภาคเอกชน ขอขอบคุณที่ท่านได้กรุณามาเป็นประธานในพิธีปิดการสัมมนาเรื่อง "อนาคตประมงไทย" ในวันที่

การสัมมนาเรื่อง "อนาคตประมงไทย" ครั้งนี้ได้มีขึ้นตั้งแต่วันที่ 4 มิถุนายน 2530 และจะสิ้นสุดในวันนี้ มีผู้แทนจากส่วนราชการต่าง ๆ เข้าร่วมสัมมนารวม 161 นาย และผู้แทนจากชาวประมงและอุตสาหกรรมตลอดจนธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมงต่าง ๆ อีก 129 นาย รวมกับผู้สังเกตการณ์อื่น ๆ อีกประมาณ 100 นาย รวมผู้เข้าสัมมนาทั้งสิ้นประมาณ 400 นาย

ในวันเปิดการสัมมนา ฯพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางมาเป็นประธานในพิธีเปิด ได้กล่าวว่รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนในการพัฒนาการประมงให้ก้าวหน้าต่อไป โดยเร่งรัดให้เพิ่มผลผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศและเป็นสินค้าส่งออกทำรายได้ให้ประเทศ แต่ยังมีปัญหาในการพัฒนาประมงมากมาย ซึ่งต้องแก้ไขเพื่อให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมาย โดยจะต้องได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

ในการประชุมสัมมนากลุ่มย่อยได้มีการพิจารณาถึงสภาพทางการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ในปัจจุบันสถานะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง ตลอดจนนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาการประมงและธุรกิจการประมงซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

การประมงน้ำจืด จากแหล่งน้ำธรรมชาติมีอัตราการขยายตัวลดลง แต่จากการเพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้นทำให้อัตราการขยายตัวโดยส่วนรวมคงที่ สำหรับในทศวรรษหน้าผลผลิตการประมงน้ำจืดสามารถเพิ่มได้จากการเพาะเลี้ยงถ้ามีความต้องการของตลาด ปัญหาสำคัญในการพัฒนาประมงน้ำจืด ก็คือการที่แหล่งน้ำธรรมชาติมีสภาพ

เสื่อมโทรม สาเหตุเกิดจากการประมงเกินขนาดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารแหล่งน้ำยังไม่เพียงพอ ตลอดจนขาดวิธีการและเทคโนโลยีในการบริหารแหล่งน้ำ

2. การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

การเพาะเลี้ยงชายฝั่งได้แก่การทำนากุ้ง การเลี้ยงปลา หอย ปู และสาหร่ายทะเล สำหรับการเลี้ยงกุ้งทะเลในช่วงปี 2522-2528 มีอัตราการขยายพันธุ์และผลผลิตค่อนข้างสูง เพราะสภาวะการตลาดค่อนข้างดี แนวโน้มของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในทศวรรษหน้ามีโอกาสที่จะขยายได้อีกมาก โดยการพัฒนาวิธีการเลี้ยงเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ และการขยายพื้นที่เขตชายฝั่ง ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงคือ การขาดแคลนพันธุ์สัตว์น้ำและโรคพยาธิสัตว์น้ำ แนวทางแก้ไข รัฐบาลจะต้องปรับปรุงพื้นที่ชายฝั่งให้เหมาะสมกับการเลี้ยง พัฒนาเทคนิคในการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและเผยแพร่ปรับปรุงวิธีการเพาะเลี้ยง

3. การประมงทะเลในน่านน้ำไทย

การประมงทะเลในน่านน้ำไทยมีอัตราการขยายตัวเกือบคงที่ ในระหว่างปี 2519-2528 ทั้งนี้เกิดจากทรัพยากรสัตว์น้ำอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม โดยทางการได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาและการจัดการน้อยไปในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทำให้ไม่อาจควบคุมและวางมาตรฐานเกี่ยวกับการจับสัตว์น้ำให้ได้ประโยชน์สูงสุดได้ทันทั่วทั้ง แนวทางแก้ไขที่ประชุมเห็นว่ารัฐบาลจะต้องเร่งศึกษาและกำหนดนโยบายเพื่อวางมาตรการควบคุมการประมงบางประเภท พร้อมกับนโยบายในการส่งเสริมปรับปรุงโครงการประมงพื้นบ้านโดยริบคว่น ตลอดจนให้ความรู้แก่ประชาชนในการเลี้ยงการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

4. การประมงนอกน่านน้ำไทย

ที่ประชุมได้พิจารณาเห็นว่า การประมงนอกน่านน้ำไทยในปัจจุบันประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการขยายตัวเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เรือประมงถูกจับกุมและลูกเรือประมงถูกจำคุกเพิ่มขึ้นตามลำดับ ซึ่งเป็นผลกระทบทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ที่ประชุมได้เสนอแนะให้รัฐบาลจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจโดยริบคว่น เพื่อแก้ไขปัญหาเรือประมงที่ถูกประเทศเพื่อนบ้านจับกุม ส่วนปัญหาระยะยาว รัฐบาลจะให้ความสนับสนุนเพื่อให้เอกชนเร่งดำเนินการร่วมลงทุนทำการประมงกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น พร้อมทั้งพิจารณาให้ส่งอำนาจความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การประมงนอกน่านน้ำไทยดำเนินการไปอย่างรวดเร็ว

5. อุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำ

อุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำมีอัตราการขยายตัวสูงมาก ทั้งในด้านจำนวนโรงงาน วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตและปริมาณและมูลค่าในการส่งออกโดยส่วนใหญ่ทำเป็นผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแช่แข็ง เนื่องจากตลาดต่างประเทศมีความต้องการสูงสำหรับอุตสาหกรรมปลาป่นนั้นแม้ว่าในช่วงปี 2515-2522 จะมีอัตราการขยายตัวทั้งในด้านจำนวนโรงงาน ผลผลิต และตลาดส่งออกในอัตราค่อนข้างสูง โดยส่วนแบ่งของตลาดภายในประเทศและต่างประเทศเป็นครั้งต่อครั้ง แต่ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาตลาดส่งออกมีแนวโน้มลดลงเพราะตลาดต่างประเทศมีการแข่งขันสูง และผลผลิตปลาป่นของโลกเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง แนวโน้มของอุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำในทศวรรษหน้ามีโอกาสขยายตัวเพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการของตลาดต่างประเทศยังสูง แต่ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ วัตถุดิบที่ใช้อยู่คุณภาพไม่ดีทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีคุณภาพต่ำ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมทั้งชาวประมงจะต้องรักษาคุณภาพและความสะอาดของวัตถุดิบตั้งแต่ต้นจนถึงโรงงานแปรรูป สำหรับปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกรัฐควรจะต้องทบทวนระเบียบ, กฎเกณฑ์, ข้อบังคับ ตลอดจนมาตรการทางด้านกฎหมายเพื่อแก้ไขอุปสรรคในการส่งออกเพื่อสามารถแข่งขันกับตลาดต่างประเทศได้

6. อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง

ที่ประชุมพิจารณาเห็นว่า ถึงแม้ว่าในช่วงปี 2516-2519 การขยายตัวของอุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋องจะมีอัตราสูงมากทั้งในด้านจำนวนโรงงาน กำลังผลิตและปริมาณการส่งออกจนได้ชื่อว่าเป็นผู้นำการส่งออกผลิตภัณฑ์ดังกล่าว แต่โดยข้อเท็จจริง วัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตโดยเฉพาะปลาทูน่ากระป๋องต้องนำเข้าถึงประมาณร้อยละ 77 ในปี 2529 ซึ่งจะเป็นจุดอันตรายในการที่พึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศ ที่ประชุมจึงเห็นควรเร่งรัดในการพัฒนาการประมงน้ำลึกเพื่อหาแหล่งสัตว์น้ำลดการนำเข้าวัตถุดิบ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง นอกจากการขาดแคลนวัตถุดิบดังที่เรียนให้ทราบแล้ว ยังมีปัญหาด้านคุณภาพของวัตถุดิบที่ยังไม่ดีพอ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะชาวประมงจะต้องร่วมกันแก้ไขคุณภาพของวัตถุดิบทุกขั้นตอน ตั้งแต่การจับจนถึงโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ

7. อุตสาหกรรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมง

อุตสาหกรรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และต่อเนื่องกับการประมงได้แก่ อุตสาหกรรมต่อเรือและซ่อมเรือ โรงน้ำแข็ง โรงงานผลิตและจำหน่ายอุปกรณ์ทำการประมง ธุรกิจแปปลา สะพานปลา กิจการน้ำมันเชื้อเพลิง และสถาบันการเงินต่าง ๆ นั้นได้รับการพัฒนาพร้อมกับการพัฒนาของอุตสาหกรรมการประมงอื่น ๆ ตามที่ได้เรียนให้ทราบแล้ว แต่ตามข้อเท็จจริงยังมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย ซึ่งรัฐจะต้องหาทางแก้ไขเพื่อให้อุตสาหกรรมต่อเนื่องสามารถคงอยู่ได้ ซึ่งจะช่วยค้ำจุนให้อุตสาหกรรมประมงโดยส่วนรวมคงอยู่ได้ โดยดำเนินการทั้งในด้านมาตรการการแก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมต่ำลง

ท่านประธานที่เคารพ จะเห็นว่าผลการสัมมนากลุ่มย่อยดังกล่าวทำให้รัฐได้ทราบข้อมูลปัญหาและอุปสรรคที่จะได้รวบรวมเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณานโยบายพัฒนาการประมงของไทยให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อให้บังเกิดผลดีทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

บัดนี้ได้เวลาสมควรแล้ว กระผมขอเรียนเชิญท่านประธานได้โปรดกล่าวปิดการสัมมนา และให้ข้อคิดเห็นอันจะก่อประโยชน์แก่การสัมมนาครั้งนี้ต่อไป

คำกล่าว

ของ

นายเถลิง ธำรงนาวาสวัสดิ์ ที่ปรึกษาการเกษตร
เนื่องในพิธีปิดการสัมมนาเรื่อง “อนาคตประมงไทย”

เรียน ท่านอธิบดีกรมประมง ท่านรองอธิบดีกรมประมง ท่านเลขาธิการ SEAFDEC

ท่านผู้แทนภาครัฐบาลและภาคเอกชน และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมขอขอบคุณที่กรมประมงได้เชิญผมมาในพิธีปิดการสัมมนาเรื่อง “อนาคต

ประมงไทย” ในครั้งนี้

การสัมมนานี้ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นพิเศษ โดยที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีมาเป็นประธานเปิด ท่านมีความสนใจในข้อคิดและข้อเสนอแนะจากการสัมมนา และอาจมีการพิจารณาในระดับคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจในอนาคตอันใกล้ ซึ่งเป็นนิมิตที่ดีและเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการที่กรมประมงร่วมกับภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้จัดให้มีการสัมมนา “อนาคตประมงไทย” นี้ เป็นสิ่งที่สนองนโยบายและตรงตามความต้องการในขณะนี้ ซึ่งผมขอแสดงความยินดีกับทุกท่านที่เกี่ยวข้อง

สำหรับหัวข้อต่าง ๆ ที่ท่านอธิบดีกรมประมงได้รายงานให้ทราบ จะเห็นว่าเป็นหัวข้อที่กว้างขวางและมีความสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องปัญหาการเมืองระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการประมง ซึ่งกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย ต่าง ๆ ได้พยายามแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาช้านาน แต่เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นตามที่ผู้แทนกระทรวงต่างประเทศกล่าวถึงในตอนท้าย ก็อาจจะเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความอดทนและความพยายาม หากว่าได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทวิภาคีระหว่างไทย-มาเลเซีย ในระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ปัญหาเหล่านี้ก็จะแก้ไขได้เร็วและได้ผลดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในระหว่างรอเจรจา ถ้าหากภาคเอกชนของเราจะได้ร่วมกับภาคเอกชนของมาเลเซียหรือต่างประเทศอื่น ๆ เป็นการติดต่อในลักษณะการค้าซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกัน เรื่องนี้อาจจะเร็วกว่าให้ทางรัฐบาลยกหัวข้อ

ขึ้นมาและจะให้รัฐบาลต่างประเทศยินยอม เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องยากพอสมควรอีกเรื่องคือปัญหาการประมงน้ำลึก ในอนาคตอันไม่ช้านักเราจะต้องออกสู่ทะเลลึกเพื่อแสวงหาวัตถุดิบการประมงมาสนับสนุนอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำของเรา ซึ่งระหว่างที่มันเป็นประธานคณะกรรมการจัดหาเรือสำรวจประมง 3 (จุฬาภรณ์) เราเห็นพ้องต้องกันว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านการศึกษา แต่การก้าวหน้านี้เราจะหยุดเฉพาะบริเวณชายฝั่งหรือนอกฝั่งก็จะเป็นการเพียงพอ เราจะต้องออกทะเลลึกซึ่งเชื่อว่าเรามีความสามารถที่จะทำได้ และการที่เรือจุฬาภรณ์ได้ออกไปดำเนินการสำรวจแหล่งทะเลแถวอันดามัน ปรากฏว่ามีแหล่งวัตถุดิบ เช่น ปลาหมึกมากมายพอสมควรที่ช่วยแก้ไขปัญหานี้ ในอนาคตนี้เรือจุฬาภรณ์จะทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง เสร็จแล้วก็มีฝูงเรือของเราออกไป เพื่อช่วยแก้ไขปัญหานี้ อีกเรื่องหนึ่งที่ท่านอธิบดีกรมประมงเน้นถึงคือ เรื่องการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนประสานสี่ภาค คือ ภาครัฐบาล, ภาคเอกชน, สถาบันการเงิน และชาวประมงหรือเกษตรกรเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เราได้ให้ความสำคัญและกำลังสำรวจอยู่ใน 5 จังหวัด ในการที่จะจำแนกพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่พัฒนาเพื่อการเพาะเลี้ยงชายฝั่งให้ชัดเจน และให้ทราบว่าบริษัทจำนวนมากขอส่งเสริมการลงทุนตั้งหรือดำเนินการเองในการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และสัตว์น้ำอื่น ๆ โดยเฉพาะกุ้งกุลาดำมีการเคลื่อนไหวเป็นอันมาก ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดี แต่อย่างไรก็ดี เกษตรกรรายย่อยควรจะต้องมีบทบาทในเรื่องนี้ จะเป็นสหกรณ์ หรือรูปสมาชิกสหกรณ์นิคมหรือในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งทางกระทรวง ฯ ได้สั่งให้สำนักงานปฏิรูปไปดำเนินการจัดหาพื้นที่ดินชายฝั่งให้เกษตรกรรายย่อยดำเนินการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เพราะเราถือว่าผลประโยชน์ของพี่น้องเกษตรกรควรรวมทุกระดับ ไม่ใช่เฉพาะรูปบริษัทการค้า เราต้องการให้พี่น้องเกษตรกรรายย่อยได้ประโยชน์ ส่วนหัวข้ออื่น ๆ ก็เป็นอย่างที่ท่านอธิบดีกล่าวมาแล้ว ผมเองมีความมั่นใจว่าประเทศไทยจะต้องเป็นมหาอำนาจในการประมง อุปสรรคที่พูดก็เป็นของจริง แต่ก็ไม่ใช่สุดวิสัยที่จะแก้ไขได้ แต่การที่รัฐบาลจะแก้ฝ่ายเดียวย่อมทำไม่ได้ผลเต็มที่ อนาคตการเกษตรของประเทศ คืออนาคตของภาคเอกชนร่วมกับเกษตรกรชาวประมงผู้เลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ โดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุน เหตุการณ์จะต้องเปลี่ยนจากการที่รัฐบาลเป็นผู้นำมาเป็นผู้สนับสนุน แล้วก็พวกท่านก็จะเป็นผู้กำหนดอนาคตของท่านเอง

สุดท้ายนี้ผมขอปิดการสัมมนา “อนาคตประมงไทย” ขอขอบคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้อง ขออวยพรให้ท่านประสบความสำเร็จในราชการและในส่วนตัว และขอให้เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

เอกสารประกอบการสัมมนา

เศรษฐกิจประมงไทย และแนวโน้มในอนาคต

โดย

ดร.สมนึก ศรีปลั่ง*

การประมงไทยนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศมาโดยตลอด กล่าวคือ ตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมา ผลผลิตสัตว์น้ำมีมูลค่าประมาณ 10,000 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 20,000 ล้านบาทในปี 2528 ซึ่งผลผลิตสัตว์น้ำที่ผลิตได้มีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 10 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมสาขาเกษตรกรรม หรือร้อยละ 2 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมทั้งหมดของประเทศ ผลจากการพัฒนาการประมงได้ส่งผลให้มีการพัฒนาในอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น อุตสาหกรรมต่อเรือ อุตสาหกรรมทอวน อุตสาหกรรมห้องเย็น อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง และอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำอื่น ๆ ทำให้มีการแปรรูปสินค้าและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเพื่อการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเป็นการเพิ่มเงินตราต่างประเทศได้เป็นอย่างมาก

แม้ว่าสินค้าประมงยังมีคู่ทางการตลาดที่แจ่มใสเมื่อเทียบกับสินค้าเกษตรชนิดอื่น ๆ แต่การประมงของไทยในปัจจุบันก็ยังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น การประกาศเขตเศรษฐกิจ 200 ไมล์ทะเลของประเทศเพื่อนบ้าน แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีอยู่ได้เสื่อมโทรมลง และปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำที่ปล่อยเลี้ยงหมุนเวียนในแหล่งน้ำต่าง ๆ ยังมีไม่พอเพียง ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องหามาตรการและแนวทางในการพัฒนาการประมง เพื่อให้เกษตรกรที่ประกอบอาชีพทางการประมงอยู่แล้ว และเกษตรกรผู้ซึ่งประสงค์จะทำการประมงรายใหม่ได้มีความมั่นคงในอาชีพนี้ต่อไปได้

1. ภาวะการผลิตทางการประมง

ผลผลิตทางการประมงของประเทศทั้งปริมาณสัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำทะเลได้เพิ่มขึ้นโดยตลอดนับตั้งแต่ปี 2504-2528 โดยที่ผลผลิตรวมมีอัตราเพิ่มร้อยละ 7.92 ต่อปี ซึ่งในปี 2528 ได้ผลผลิตสัตว์น้ำ 2,225,204 ตัน (ตามตารางที่ 1 และภาพที่ 1) สำหรับในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2519-2528) ผลผลิตสัตว์น้ำทั้งหมดมีอัตราเพิ่มเพียงร้อยละ 1.82 ต่อปี (ตามตารางที่ 2)

ในด้านการประมงทะเลของไทยนับว่าได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจาก

* เลขานุการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ผลสำเร็จในการพัฒนาเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำที่มีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะเครื่องมือประเภทอวนลาก ประกอบกับการค้นพบแหล่งประมงใหม่ ๆ ในน่านน้ำนอกอาณาเขตตั้งแต่ปี 2509 เป็นต้นมา ทำให้สามารถจับสัตว์น้ำทะเลเพิ่มขึ้นระหว่างปี 2504-2528 ในอัตราร้อยละ 8.56 ต่อปี (ตามตารางที่ 1 และภาพที่ 1) แต่ถ้าพิจารณาในช่วงระหว่าง 2519-2528 ผลผลิตสัตว์น้ำทะเลมีอัตราเพิ่มร้อยละ 1.80 ต่อปี โดยการจับสัตว์น้ำตามธรรมชาติมีอัตราเพิ่มเพียงร้อยละ 1.44 ต่อปีเท่านั้น (ตามตารางที่ 2 และภาพที่ 2) ทั้งนี้ เพราะประเทศเพื่อนบ้านได้ประกาศเขตเศรษฐกิจ 200 ไมล์ทะเลตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมา ทำให้พื้นที่ทำการประมงของไทยลดลงประมาณ 300,000 ตารางไมล์ทะเล ซึ่งมีผลให้มีการทำการประมงในเขตน่านน้ำไทยมากเกินไปจนทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลเสื่อมโทรมลง

สำหรับผลผลิตสัตว์น้ำทะเลที่ได้จากการเพาะเลี้ยงในช่วงปี 2519-2528 มีอัตราเพิ่มสูงถึงร้อยละ 41.68 ต่อปี (ตามตารางที่ 2 และภาพที่ 3) ทั้งนี้ เพราะได้มีการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งขึ้นมากในช่วงเวลาดังกล่าวนี้

ในด้านการประมงน้ำจืดซึ่งนับว่ามีความสำคัญในการเป็นแหล่งอาหารโปรตีนของประชาชน โดยเฉพาะชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลนั้น ปรากฏว่าในระหว่างปี 2504-2528 ผลผลิตสัตว์น้ำจืดมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 3.56 ต่อปี (ตามตารางที่ 1 และภาพที่ 1) แต่ถ้าพิจารณาในช่วง 10 ปี (2519-2528) ที่ผ่านมามีอัตราเพิ่มเพียงร้อยละ 2.28 ต่อปี ผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ได้ส่วนใหญ่ได้จากการจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งมีอัตราเพิ่มในระหว่างปี 2519-2528 เพียงร้อยละ 0.87 ต่อปีเท่านั้น (ตามตารางที่ 2 และภาพที่ 2) ทั้งนี้ เพราะปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำที่จะปล่อยไปตามแหล่งน้ำมีอยู่จำกัด และการจับสัตว์น้ำที่ผิดกฎหมายทำให้พันธุ์สัตว์น้ำถูกทำลาย ประกอบกับมลภาวะที่เกิดจากธรรมชาติและ การอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำให้แหล่งน้ำที่มีอยู่เสื่อมโทรมลง ดังนั้น ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงมากนักในแต่ละปีโดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่ปี 2519-2528

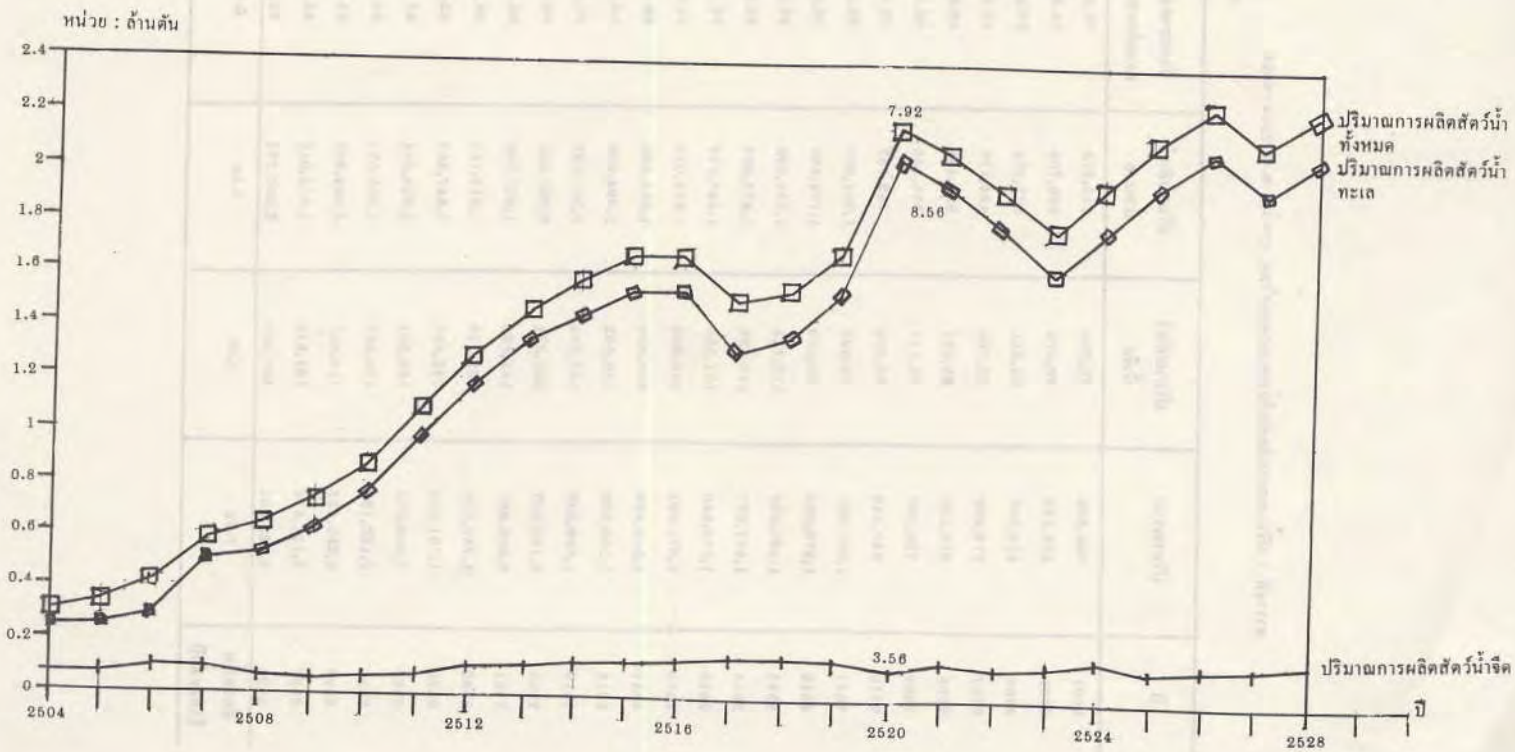
ส่วนผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ได้จากการเพาะเลี้ยงนั้น มีอัตราการเพิ่มในช่วงปี 2519-2528 ร้อยละ 6 ต่อปี (ตามตารางที่ 2 และภาพที่ 3) สัตว์น้ำจืดส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงในภาคกลาง ได้แก่ ปลาช่อน ปลาดุก ปลานิล ปลาไน ปลาดูบ ปลาตะเพียน ปลาสวาย และกุ้งก้ามกราม ซึ่งผลผลิตสัตว์น้ำดังกล่าวจะใช้เพื่อการบริโภคภายในประเทศ และการเลี้ยงสัตว์น้ำจืดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามมีแนวโน้มที่จะขยายเพิ่มขึ้นมากในระยะต่อไป

ตารางที่ 1. ปริมาณการผลิตสัตว์น้ำของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2504-2528

หน่วย : ตัน

ปี	ปริมาณรวม	ปริมาณสัตว์น้ำจืด	ปริมาณสัตว์น้ำทะเล	ร้อยละของสัตว์น้ำทะเลต่อผลผลิตรวม
2504	305,605	72,330	233,275	76.33
2505	339,788	70,079	269,709	79.38
2506	418,685	95,311	323,374	77.24
2507	576,986	82,790	494,196	85.65
2508	615,120	85,837	529,483	86.01
2509	720,282	85,117	635,165	88.18
2510	847,443	85,255	762,187	89.94
2511	1,089,303	85,245	1,004,058	92.17
2512	1,270,034	90,439	1,179,595	92.88
2513	1,448,404	112,714	1,335,690	92.22
2514	1,587,077	116,788	1,470,289	92.64
2515	1,679,540	131,383	1,548,157	92.18
2516	1,878,901	140,885	1,538,016	91.61
2517	1,510,486	158,876	1,351,590	89.48
2518	1,555,300	160,692	1,394,608	89.67
2519	1,699,086	147,294	1,551,792	91.33
2520	2,189,907	122,374	2,067,533	94.41
2521	2,099,281	141,496	1,957,785	93.20
2522	1,946,334	133,176	1,813,158	93.20
2523	1,791,848	143,895	1,647,953	92.00
2524	1,889,025	164,581	1,824,444	91.70
2525	2,120,133	133,562	1,986,571	93.70
2526	2,255,433	155,447	2,099,986	93.12
2527	2,134,838	161,819	1,973,019	92.42
2528	2,225,204	167,453	2,057,751	92.47
อัตราเพิ่มร้อยละต่อปี	7.92	3.56	8.56	0.59

ภาพที่ 1. ปริมาณการผลิตสัตว์น้ำของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2504-2528

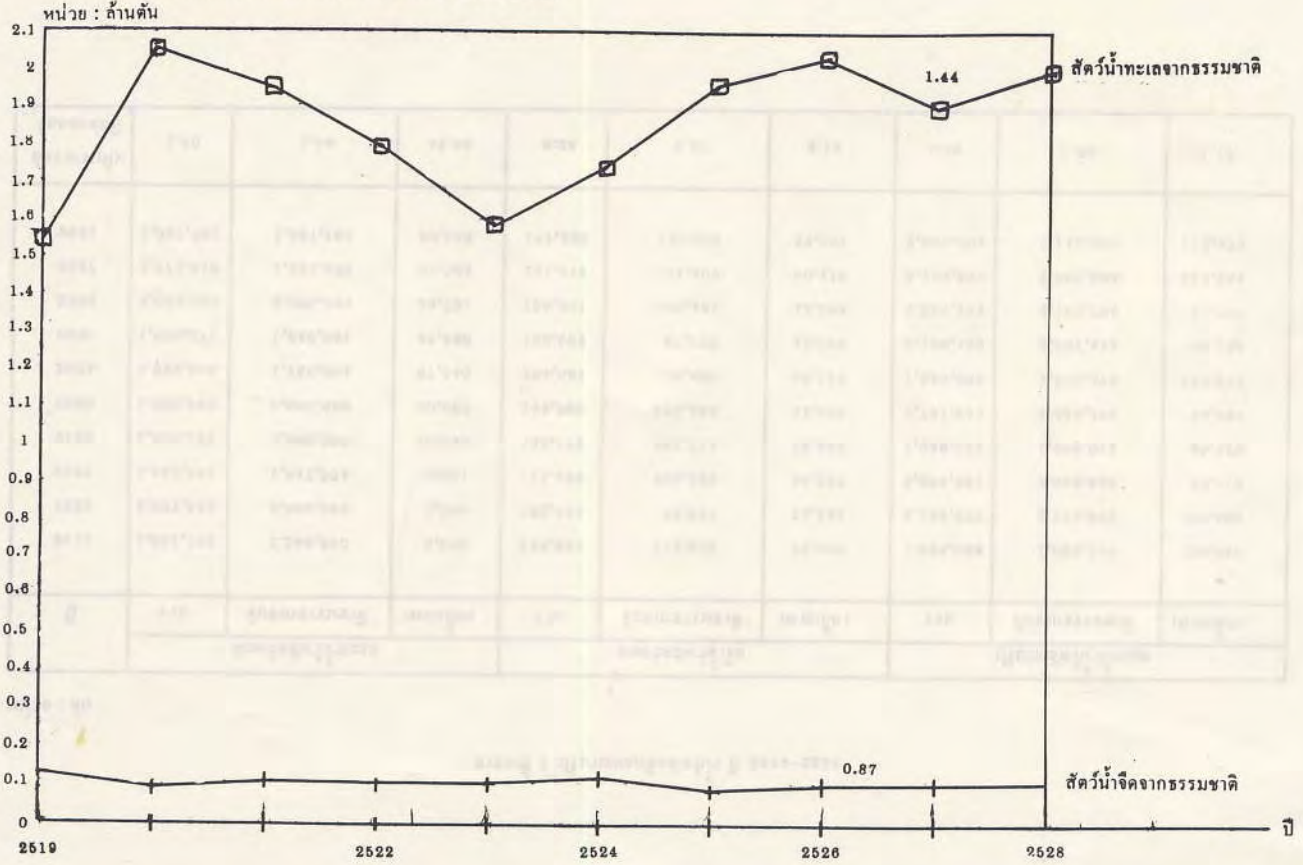

ตารางที่ 2. ปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำ ปี 2519-2528

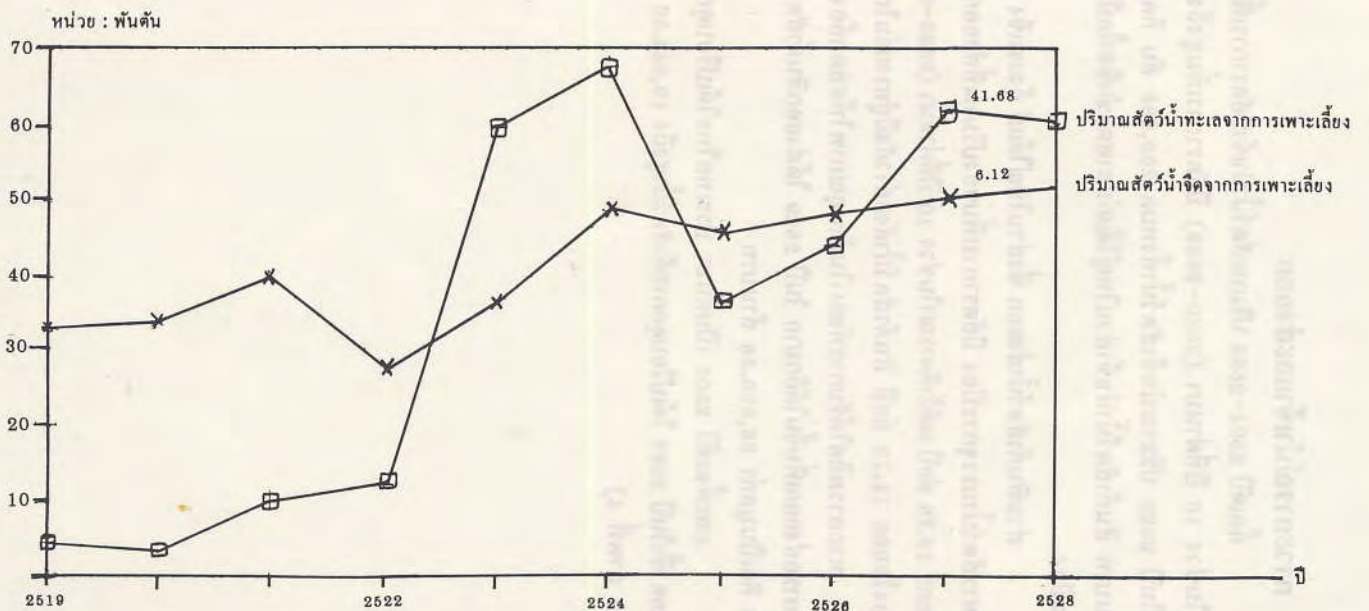
หน่วย : ตัน

ปี	ผลผลิตสัตว์น้ำทะเล			ผลผลิตสัตว์น้ำจืด			ปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมด		
	รวม	จับจากธรรมชาติ	เพาะเลี้ยง	รวม	จับจากธรรมชาติ	เพาะเลี้ยง	รวม	จับจากธรรมชาติ	เพาะเลี้ยง
2519	1,551,792	1,548,210	3,582	147,294	114,936	32,358	1,699,086	1,663,146	35,940
2520	2,067,533	2,064,389	3,144	122,374	89,233	33,141	2,189,907	2,153,602	36,305
2521	1,957,785	1,947,734	10,051	141,496	102,129	39,367	2,099,281	2,049,863	49,418
2522	1,813,158	1,802,300	10,858	133,176	103,714	29,462	1,946,334	1,906,014	40,320
2523	1,647,953	1,587,860	60,093	144,995	110,490	34,505	1,791,848	1,698,350	93,498
2524	1,824,444	1,756,904	67,540	164,561	116,468	48,113	1,989,025	1,873,372	115,653
2525	1,986,571	1,949,681	36,890	133,562	87,733	45,829	2,120,133	2,037,414	82,719
2526	2,099,986	2,055,225	44,761	155,447	108,481	46,966	2,255,433	2,163,706	91,727
2527	1,973,019	1,911,485	61,534	161,819	111,409	50,410	2,134,838	2,022,894	111,944
2528	2,057,751	1,997,165	60,586	167,453	115,166	52,287	2,225,004	2,112,331	112,673
อัตราการเพิ่มร้อยละต่อปี	1.80	1.44	41.68	2.28	0.87	6.12	1.82	1.39	15.40

ภาพที่ 2. ผลผลิตสัตว์น้ำที่ได้จากธรรมชาติ ปี 2519-2528

ภาพที่ 3. ผลผลิตสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยง ปี 2519-2528

2. ภาวะการณำเข้าและส่งออก

ตั้งแต่ปี 2504-2529 ปริมาณสัตว์น้ำนำเข้ามีอัตราการเพิ่มร้อยละ 12.68 ต่อปี แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2520-2529) มีอัตราการเพิ่มสูงถึงร้อยละ 26.30 ต่อปี ซึ่งในปี 2529 ปริมาณนำเข้าสัตว์น้ำทั้งหมด 266,888 ตัน คิดเป็นมูลค่า 7,581.86 ล้านบาท สัตว์น้ำนำเข้าส่วนใหญ่ได้แก่ปลาสดแช่แข็งเพื่อป้อนโรงงานปลาทูน่า-กระป๋อง

ส่วนสินค้าสัตว์น้ำส่งออก ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ กุ้งแช่แข็ง ปลาหมึกแช่แข็ง และอาหารสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง มีอัตราการเพิ่มของปริมาณที่ส่งออกในช่วง 2504-2529 ร้อยละ 19.78 ต่อปี แต่ถ้าพิจารณาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2520-2529) มีอัตราการเพิ่มเพียงร้อยละ 11.13 ต่อปี สินค้าสัตว์น้ำดังกล่าวยังมีคู่แข่งในในตลาดต่างประเทศมาก หากการผลิตได้รับการพัฒนาในด้านคุณภาพให้สอดคล้องกับตลาด คาดว่าจะสามารถส่งออกเพิ่มขึ้นได้อีกมาก ในปี 2529 ได้ส่งออกสินค้าสัตว์น้ำทั้งหมด 535,177 ตัน คิดเป็นมูลค่า 26,826.38 ล้านบาท

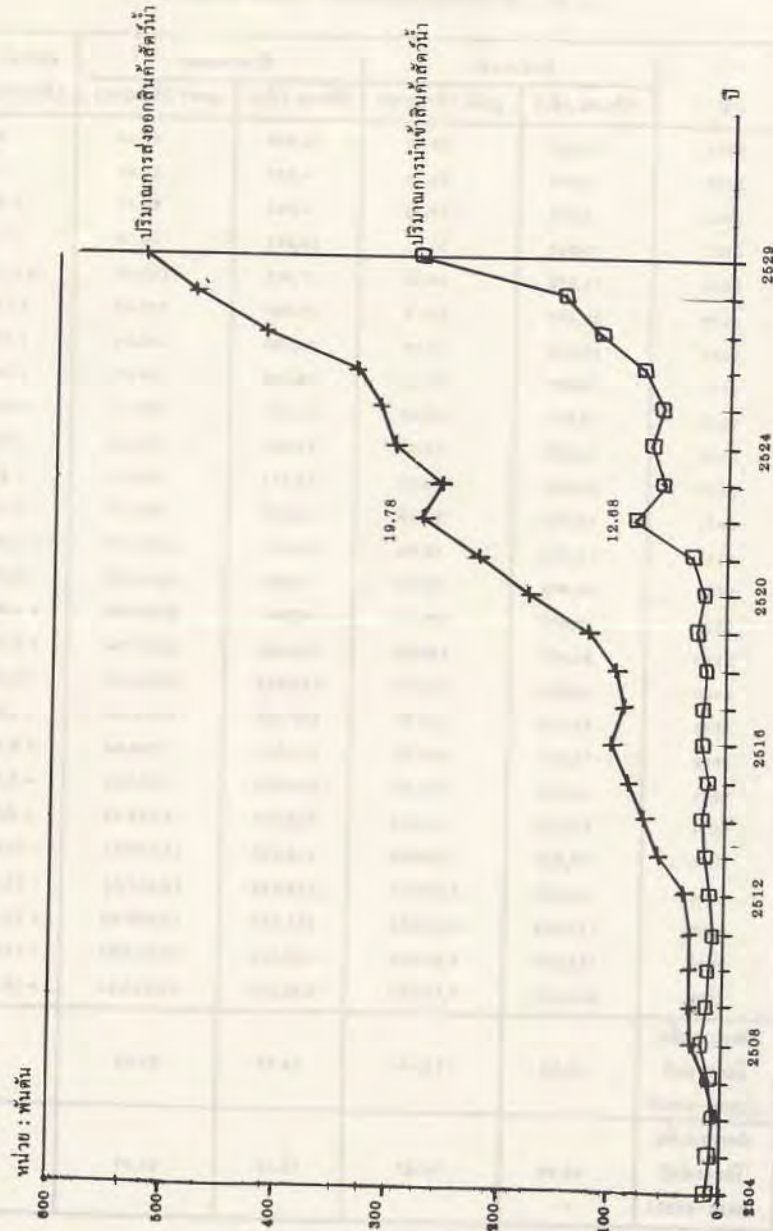
และตั้งแต่ปี 2506 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้าสัตว์น้ำมาโดยตลอด ซึ่งในปี 2529 ได้เปรียบดุลการค้าสัตว์น้ำสูงถึง 19,244.52 ล้านบาท (ตามตารางที่ 3 ภาพที่ 4)

ตารางที่ 3. ปริมาณสินค้าประมงนำเข้า - ส่งออก และดุลการค้า

ปี	สินค้าขาเข้า		สินค้าขาออก		ดุลการค้า (ล้านบาท)
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	
2504	10,229	63.06	10,640	42.49	- 20.57
2505	7,865	55.74	9,078	41.24	- 14.50
2506	6,578	48.65	9,049	72.72	+ 24.07
2507	8,346	55.21	10,911	95.76	+ 40.54
2508	11,876	69.10	17,251	149.95	+ 80.85
2509	10,132	63.89	18,639	234.97	+ 171.08
2510	10,026	65.26	17,390	286.55	+ 211.29
2511	9,377	64.13	16,186	309.00	+ 244.87
2512	12,196	88.48	21,758	324.11	+ 235.63
2513	14,229	85.81	44,956	369.82	+ 284.21
2514	15,934	82.33	55,111	497.56	+ 415.23
2515	15,139	83.69	82,381	807.17	+ 723.47
2516	19,542	92.55	104,133	1,649.93	+ 1,557.38
2517	19,965	93.55	88,221	1,548.98	+ 1,455.43
2518	19,682	125.19	97,994	2,106.09	+ 1,980.90
2519	24,931	149.82	133,454	3,097.74	+ 2,947.92
2520	18,634	138.62	180,331	3,590.90	+ 3,452.28
2521	28,703	176.31	235,386	5,018.47	+ 4,842.16
2522	79,967	432.02	277,896	7,326.24	+ 6,894.22
2523	43,569	483.25	262,568	7,250.81	+ 6,767.56
2524	47,174	549.96	300,036	8,775.74	+ 8,225.78
2525	46,215	725.53	316,679	11,230.74	+ 10,505.21
2526	58,942	1,093.08	344,899	12,677.17	+ 11,584.09
2527	119,064	2,119.34	411,722	15,080.89	+ 12,961.55
2528	162,707	3,857.46	406,219	18,527.66	+ 14,670.20
2529	266,888	7,581.86	535,177	26,826.38	+ 19,244.52
อัตราการเพิ่ม ร้อยละต่อปี (2504-2529)	12.68	18.08	19.78	29.83	—
อัตราการเพิ่ม ร้อยละต่อปี (2520-2529)	26.30	51.27	11.13	21.97	—

ภาพที่ 4. ปริมาณการส่งออก นำเข้า สินค้าสัตว์น้ำ ปี 2504-2529

3. การคาดคะเนปริมาณการผลิตสัตว์น้ำทะเล

เมื่อพิจารณาถึงปริมาณการผลิตหรือปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ทั้งหมด ปรากฏว่า ปริมาณการผลิตส่วนใหญ่ได้จากการจับจากธรรมชาติ ที่ได้จากการเพาะเลี้ยงมีปริมาณน้อยมาก แม้ว่าในระยะหลังจะมีการขยายการเพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้นมากก็ตาม ในปี 2520 ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมดประมาณ 2,067,533 ตัน เป็นปริมาณที่จับจากธรรมชาติสูงถึง 2,064,369 ตัน นอกจากนี้เป็นปริมาณที่ได้จากการเพาะเลี้ยงที่สำคัญ ได้แก่ การเพาะเลี้ยงกุ้ง ซึ่งมีปริมาณ 1,589 ตัน ในปี 2528 ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ทั้งหมดอยู่ในระดับเดียวกันกับปริมาณในปี 2520 คือมีประมาณ 2,057,751 ตัน แต่เมื่อพิจารณาถึงปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติ ปรากฏว่าจับได้น้อยลงคือได้ประมาณ 1,997,165 ตัน ส่วนปริมาณการเพาะเลี้ยงโดยเฉพาะกุ้งได้เพิ่มขึ้นรวดเร็ว คือมีปริมาณ 15,840 ตัน (ตามตารางที่ 4) อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของการเพาะเลี้ยงเทียบกับปริมาณที่จับจากธรรมชาติยังน้อย จึงไม่ทำให้ปริมาณการผลิตทั้งหมดเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

เมื่อมาสร้างรูปแบบความสัมพันธ์และวิเคราะห์หาสมการทางสถิติ ปรากฏว่า ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมด (TCATCH) ขึ้นอยู่กับปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับได้จากธรรมชาติ (FCATCH) และปริมาณการเพาะเลี้ยงกุ้ง (SHRIMP) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า R-Square ของสมการมีค่าเท่ากับ 0.99 ซึ่งหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงของปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ทั้งหมดขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติ และจากการเพาะเลี้ยงกุ้งร้อยละ 99 (ดูสมการที่ 1 ตารางที่ 5)

เมื่อแยกวิเคราะห์ถึงปริมาณกุ้งที่เลี้ยง จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าในปี 2520 มีเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้ง 77,567 ไร่ ได้ปริมาณกุ้ง 1,589 ตัน เนื้อที่ได้ขยายเพิ่มขึ้นเป็น 254,805 ไร่ และได้ปริมาณกุ้ง 15,840 ตันในปี 2528 จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะ 8 ปีดังกล่าว เนื้อที่เพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าตัว ส่วนผลผลิตเพิ่มขึ้นมากถึง 9 เท่าตัว เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ปริมาณการเพาะเลี้ยงกุ้งกับเนื้อที่เพาะเลี้ยง โดยกำหนดให้การผลิตกุ้งขึ้นอยู่กับเนื้อที่เพาะเลี้ยง ปรากฏว่าเนื้อที่เลี้ยงกุ้ง (ASHRIMP) มีผลกระทบต่อปริมาณการเพาะเลี้ยง (SHRIMP) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และถ้ามีการขยายเนื้อที่เพาะเลี้ยงขึ้น 1 ไร่ จะทำให้ปริมาณผลผลิตกุ้งเพิ่มขึ้น 0.07 ตัน (ดูสมการที่ 2 ตารางที่ 5) และเมื่อพิจารณาถึงการขยายเนื้อที่เลี้ยงกุ้งที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในนั้น สาเหตุสำคัญเนื่องมาจากราคาส่งกุ้งขายต่างประเทศมีราคาสูงสูงใจ กล่าวคือในปี 2520 ราคาส่งออก

กึ่ง FOB เฉลี่ยกิโลกรัมละ 85.75 บาท และในปี 2528 ราคาได้เพิ่มสูงขึ้นถึงกิโลกรัมละ 143.08 บาท เมื่อกำหนดให้เนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งขึ้นอยู่กับราคากุ้งส่งออก FOB และเวลา ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าปัจจัยทั้ง 2 คือ ราคาส่งออกและเวลาสามารถที่จะอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งร้อยละ 93 (ค่า R-Square เท่ากับ 0.93) (ดูสมการที่ 3 ตามตารางที่ 5)

การคาดคะเนปริมาณการผลิต เมื่อหาสมการของปัจจัยต่าง ๆ ได้แล้ว ก็สามารถจะคาดการณ์ปริมาณการผลิตจากสมการหรือชุดของสมการที่เกี่ยวข้องนั้นได้ จะกล่าวสรุปชุดของสมการดังนี้

สมการที่ 1 สมการปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมด กำหนดให้ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมด ขึ้นอยู่กับปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติ และปริมาณกุ้งที่เพาะเลี้ยง

สมการที่ 2 สมการปริมาณกุ้งที่เพาะเลี้ยง กำหนดให้ปริมาณกุ้งที่เพาะเลี้ยง ขึ้นอยู่กับเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้ง

สมการที่ 3 สมการเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้ง กำหนดให้เนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งขึ้นอยู่กับราคาส่งออกกุ้งและเวลา

การคาดคะเน เริ่มจากสมการที่ 3 คือ คาดคะเนเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้ง โดยกำหนดให้ราคาส่งออกกุ้งอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยระหว่างปี 2527 ถึง 2529 ผลการคาดคะเนแสดงไว้ในตารางที่ 6 คือในปี 2530 คาดว่าเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งประมาณ 280,212 ไร่ และจะเพิ่มขึ้นเป็น 397,963 ไร่ ในปี 2538 เมื่อได้เนื้อที่คาดคะเนเพาะเลี้ยงกุ้ง ก็นำมาคาดคะเนปริมาณการผลิตกุ้งในสมการที่ 2 ผลจากการคาดคะเนปรากฏว่าในปี 2530 ปริมาณกุ้งจากการเพาะเลี้ยงจะได้ประมาณ 16,770 ตัน และในปี 2538 จะเพาะเลี้ยงได้ 25,320 ตัน ส่วนการคาดคะเนปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมดซึ่งได้จากปริมาณจับจากธรรมชาติ และปริมาณกุ้งที่เลี้ยงนั้น การคาดคะเนปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติได้ใช้วิธีการ BOX-JENKINS เมื่อแทนค่าในสมการที่ 1 แล้วปรากฏว่าในปี 2530 คาดว่าปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมดจะมีปริมาณ 2,000,312 ตัน และในปี 2538 จะมีปริมาณ 2,016,734 ตัน (ตามตารางที่ 6) จะเห็นได้ว่าปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมดจะอยู่ในระดับค่อนข้างคงที่ ทั้งนี้เพราะปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติมีแนวโน้มลดลง ในอัตราร้อยละ 0.17 ต่อปี ส่วนปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ได้จากการเพาะเลี้ยงจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 6.39 ต่อปี (ตามตารางที่ 6, 7 และภาพที่ 5)

ตารางที่ 4. ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมด สัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติ เนื้อที่เลี้ยงกุ้ง และราคาส่งออกกุ้ง (FOB) ในช่วงปี 2519-2528

ปี	ปริมาณสัตว์น้ำทะเล	ปริมาณสัตว์น้ำทะเล	ปริมาณกุ้งจากการ	เนื้อที่เลี้ยงกุ้ง	ราคาส่งออก
	ที่ผลิตได้ทั้งหมด	ที่จับจากธรรมชาติ	เพาะเลี้ยง	(ไร่)	กุ้ง (FOB)
	(ตัน)	(ตัน)	(ตัน)		(บาท/กก.)
2519	1,551,792	1,548,210	2,533	76,850	
2520	2,067,533	2,064,369	1,589	77,567	85.75
2521	1,957,785	1,947,734	6,394	151,055	97.56
2522	1,813,158	1,802,300	7,064	154,222	127.33
2523	1,647,953	1,587,860	8,063	162,727	109.48
2524	1,824,444	1,756,904	10,727	171,619	113.87
2525	1,986,571	1,949,681	10,090	192,453	122.03
2526	2,099,986	2,055,225	11,549	222,107	157.05
2527	1,973,019	1,911,485	13,007	229,949	144.05
2528	2,057,751	1,997,165	15,840	254,805	143.08
อัตราเพิ่ม	1.80	1.44	41.68	12.22	—
ร้อยละต่อปี					

ตารางที่ 6. สมการทางสถิติเพื่อการคาดคะเนปริมาณการผลิตสัตว์น้ำและการส่งออก

สมการทางสถิติ			
1) TCATCH = 67488.384 + 0.9575 (FCATCH) + 5.4708 (SHRIMP)		(35.3101)**	(4.9325)**
R ² = 0.99	,F	= 755.0472	
2) SHRIMP = - 3575.697 + 0.0726 (ASHRIMP)		(22.3824)**	
R ² = 0.97	,F	= 500.9733	
3) ASHRIMP = 42784.714 + 517.2639 (FOB) + 14718.84 (TIME)		(1.0716) ^{ns}	(3.5929)**
R ² = 0.93	,F	= 41.341	
4) EXPORT = 300633.03 + 0.8733 (IMPORT) + 0.036 (TCATCH)		(4.3318)**	(1.3328) ^{ns}
R ² = 0.98	,F	= 94.3937	

** มีนัยสำคัญสูง (99%)

ns ไม่มีนัยสำคัญ

TCATCH = ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมด

FCATCH = ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติ

SHRIMP = ปริมาณกุ้งที่เพาะเลี้ยง

ASHRIMP = เนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

FOB = ราคาส่งออกกุ้งทะเล

TIME = เวลา (ปี)

EXPORT = ปริมาณการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำ

IMPORT = ปริมาณการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำ

ตารางที่ 8. คาดคะเนปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมด ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติ และเนื้อที่เลี้ยงกุ้ง (ในช่วงปี 2530-2538)

ปี	ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ (ตัน)	ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับจากธรรมชาติ (ตัน)	ปริมาณกุ้งทะเลจากการเลี้ยง (ตัน)	เนื้อที่เลี้ยงกุ้ง (ไร่)
2530	2,000,312	1,922,800	16,770	280,212
2531	1,992,273	1,908,400	17,839	294,931
2532	1,990,856	1,900,500	18,908	309,650
2533	1,992,286	1,896,100	19,976	324,369
2534	1,995,931	1,893,800	21,045	339,087
2535	2,000,400	1,892,400	22,114	353,807
2536	2,005,613	1,891,700	23,182	368,525
2537	2,011,078	1,891,300	24,251	383,244
2538	2,016,734	1,891,100	25,320	397,963
อัตราเพิ่ม ร้อยละต่อปี	0.13	- 0.17	5.26	4.47
ศักยภาพ	2,177,234	1,891,100	54,657	802,106

หมายเหตุ 1√ ได้จากการแทนค่าสมการ REGRESSION สมการที่ 1

2√ ได้จากการคำนวณโดยวิธี BOX-JENKINS

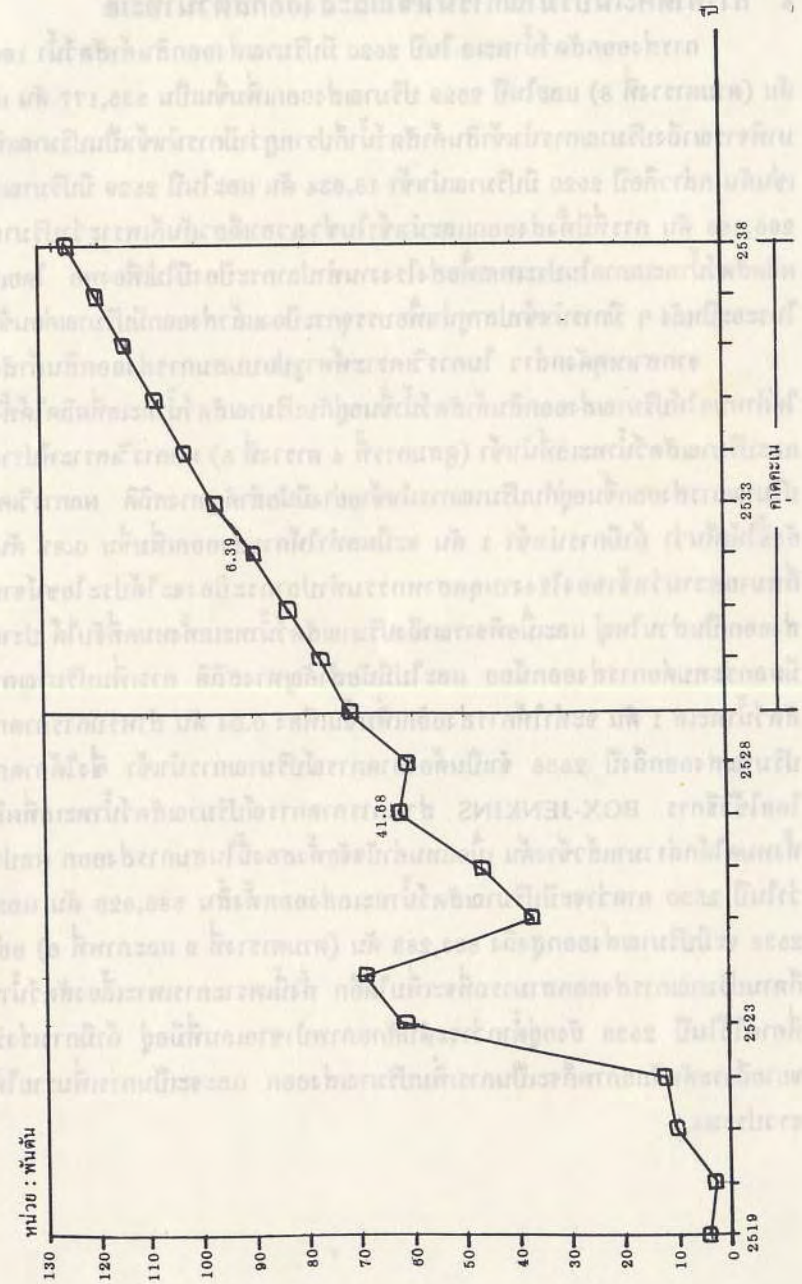
3√ ได้จากการแทนค่าสมการ REGRESSION สมการที่ 2

4√ ได้จากการแทนค่าสมการ REGRESSION สมการที่ 3

ตารางที่ 7. ผลผลิตสัตว์น้ำทะเลที่ได้จากการเพาะเลี้ยง

ปี	ผลผลิตสัตว์น้ำทะเลจากการเพาะเลี้ยง	
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2519	3,582	
2520	3,164	
2521	10,051	
2522	10,858	
2523	60,093	
2524	67,540	
2525	36,890	
2526	44,761	
2527	61,534	
2528	60,586	
อัตราการเพิ่มร้อยละต่อปี	41.68	
ภาคชนะ		
2529	71,772	
2530	77,512	
2531	83,873	
2532	90,156	
2533	96,166	
2534	102,131	
2535	108,000	
2536	113,913	
2537	119,778	
2538	125,634	
อัตราการเพิ่มร้อยละต่อปี	6.39	

ภาพที่ 5. ผลผลิตสัตว์น้ำทะเลที่ได้จากการเพาะเลี้ยง

4. การคาดคะเนปริมาณการนำเข้าและส่งออกสัตว์น้ำทะเล

การส่งออกสัตว์น้ำทะเล ในปี 2520 มีปริมาณส่งออกสินค้าสัตว์น้ำ 180,331 ตัน (ตามตารางที่ 8) และในปี 2529 ปริมาณส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 535,177 ตัน แต่เมื่อมาพิจารณาถึงปริมาณการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำก็ปรากฏว่าการนำเข้าเป็นปริมาณเพิ่มขึ้นเช่นกัน กล่าวคือปี 2520 มีปริมาณนำเข้า 18,634 ตัน และในปี 2529 มีปริมาณนำเข้า 266,888 ตัน การที่มีทั้งส่งออกและนำเข้าในช่วงเวลาเดียวกันก็เพราะว่าปริมาณการผลิตสัตว์น้ำทะเลภายในประเทศเพื่อส่งโรงงานทำปลากระป๋องมีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในระยะปีหลัง ๆ มีการนำเข้าปลาทูน่าเพื่อบรรจุกระป๋องแล้วส่งออกมีปริมาณค่อนข้างสูง

จากสาเหตุดังกล่าว ในการวิเคราะห์หารูปแบบสมการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำ ได้กำหนดให้ปริมาณส่งออกสินค้าสัตว์น้ำขึ้นอยู่กับปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมด และปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่นำเข้า (ดูสมการที่ 4 ตารางที่ 5) ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ปริมาณการส่งออกขึ้นอยู่กับปริมาณการนำเข้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่า ถ้ามีการนำเข้า 1 ตัน จะมีผลทำให้การส่งออกเพิ่มขึ้น 0.87 ตัน นั่นก็หมายความว่าเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมทำปลากระป๋องจะได้ประโยชน์จากการส่งออกเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อพิจารณาถึงปริมาณสัตว์น้ำทะเลทั้งหมดที่จับได้ ปรากฏว่ามีผลกระทบต่อการส่งออกน้อย และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การเพิ่มปริมาณการจับสัตว์น้ำทะเล 1 ตัน จะทำให้การส่งออกเพิ่มขึ้นเพียง 0.04 ตัน สำหรับการคาดการณ์ปริมาณส่งออกถึงปี 2538 จำเป็นต้องคาดการณ์ปริมาณการนำเข้า ซึ่งได้คาดการณ์โดยใช้วิธีการ BOX-JENKINS ส่วนการคาดการณ์ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมดได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อแทนค่าปัจจัยทั้งสองนี้ในสมการส่งออก ผลปรากฏว่าในปี 2530 คาดว่าจะมีปริมาณสัตว์น้ำทะเลส่งออกทั้งสิ้น 586,826 ตัน และในปี 2538 จะมีปริมาณส่งออกสูงถึง 803,283 ตัน (ตามตารางที่ 9 และภาพที่ 6) อย่างไรก็ตามปริมาณการส่งออกสามารถที่จะเพิ่มได้อีก ทั้งนี้เพราะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทะเลที่คาดไว้ในปี 2538 ยังอยู่ต่ำกว่าระดับศักยภาพป่าชายเลนที่มีอยู่ ถ้ามีการเร่งรัดให้ขยายถึงระดับศักยภาพก็จะเป็นการเพิ่มปริมาณส่งออก และจะเป็นการเพิ่มรายได้ของชาวประมง

ตารางที่ 8. ปริมาณการส่งออก - นำเข้า และปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ (ในช่วงปี 2519-2528)

ปี	ปริมาณส่งออก (ตัน)	ปริมาณนำเข้า (ตัน)	ปริมาณสัตว์น้ำทะเล ที่จับได้ (ตัน)
2519	133,454	24,931	1,551,792
2520	180,331	18,634	2,067,533
2521	235,386	28,703	1,957,786
2522	277,896	79,967	1,813,158
2523	262,568	43,569	1,647,953
2524	300,036	47,174	1,824,444
2525	316,679	46,215	1,986,571
2526	344,899	58,942	2,099,986
2527	411,722	119,064	1,973,019
2528	466,219	152,707	2,057,751
2529	535,177	266,888	2,040,440

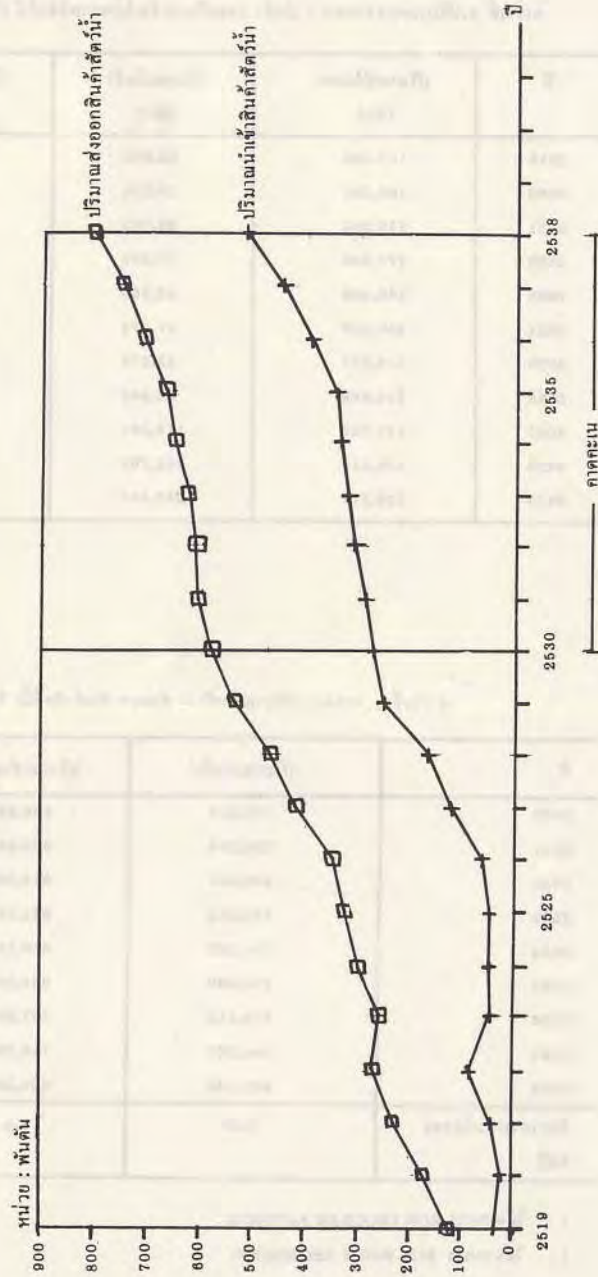
ตารางที่ 9. คาดคะเนปริมาณนำเข้า - ส่งออก สินค้าสัตว์น้ำ ในช่วงปี 2530-2538

ปี	ปริมาณนำเข้า ¹	ปริมาณส่งออก ²
2530	279,338	586,826
2531	292,368	602,581
2532	306,007	618,369
2533	320,282	634,213
2534	335,222	650,191
2535	350,860	666,369
2536	395,130	707,209
2537	444,990	752,627
2538	501,140	803,283
อัตราการเพิ่มร้อยละ ต่อปี	1.07	3.8

1. ได้จากการ RUN PROGRAM AUTOBOX

2. ได้จากการ RUN สมการ REGRESSION

ภาพที่ ๑. ปริมาณการส่งออก การนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำ

5. ศักยภาพในการผลิตสัตว์น้ำทะเล

เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพเนื้อที่ป่าไม้ชายเลนที่กรมป่าไม้สามารถให้เพาะเลี้ยงได้ มีเนื้อที่ประมาณ 802,108 ไร่ (ตามตารางที่ 10) และเมื่อเปรียบเทียบกับการคาดคะเนตามแนวโน้มการผลิตที่คาดว่าจะในปี 2538 จะมีเนื้อที่เลี้ยงกุ้งประมาณ 397,963 ไร่ (ตามตารางที่ 6) ปรากฏว่าจะยังมีที่เหลืออยู่อีก 404,143 ไร่ ที่สามารถจะนำเข้ามาเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงได้ และยิ่งกว่านั้นยังมีที่นาข้าวซึ่งติดกับพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งได้รับผลผลิตข้าวค่อนข้างต่ำ สามารถจะเปลี่ยนโดยการปรับปรุงที่ดินเป็นนากุ้งแทนการทำนาข้าวได้ ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงที่ดิน เช่น ทำคลองส่งน้ำ และถนนหนทาง ดังนั้นจะเห็นว่า เนื้อที่ที่จะนำมาใช้ในการเพาะเลี้ยงกุ้งนั้นยังมีอยู่อีกมากที่จะดำเนินการได้

จากแผนภาพที่ 7 ได้แสดงเส้นกราฟ 2 เส้น คือ เส้นคาดคะเน และเส้นศักยภาพของเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้ง โดยใช้ปี 2538 เป็นปีเปรียบเทียบระหว่างคาดคะเนกับศักยภาพ การเปรียบเทียบในที่นี้เพียงแต่จัดให้เห็นว่า ยังมีศักยภาพที่จะนำเนื้อที่ที่เหมาะสมโดยเฉพาะเนื้อที่ป่าชายเลนมาเลี้ยงกุ้งได้อีกมาก เนื้อที่ที่ยังเหลือก็คือ ผลต่างระหว่างตัวเลขศักยภาพกับตัวเลขคาดคะเน ซึ่งมีอยู่ถึง 404,143 ไร่

และแผนภาพที่ 8 เป็นการคาดคะเนผลผลิตกุ้งทะเลจากการเพาะเลี้ยงและศักยภาพ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบเหมือนกับตารางที่ 6 ที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อถึงปี 2538 แล้ว ยังมีทรัพยากรที่ยังเหลือที่จะผลิตกุ้งเพิ่มขึ้นอีกได้ 29,337 ตัน ส่วนแผนภาพที่ 9 เป็นการคาดคะเนของปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมดและศักยภาพ ในทำนองเดียวกันกับแผนภาพที่ 7 และ 8 ซึ่งมีผลต่างอยู่ 160,500 ตัน

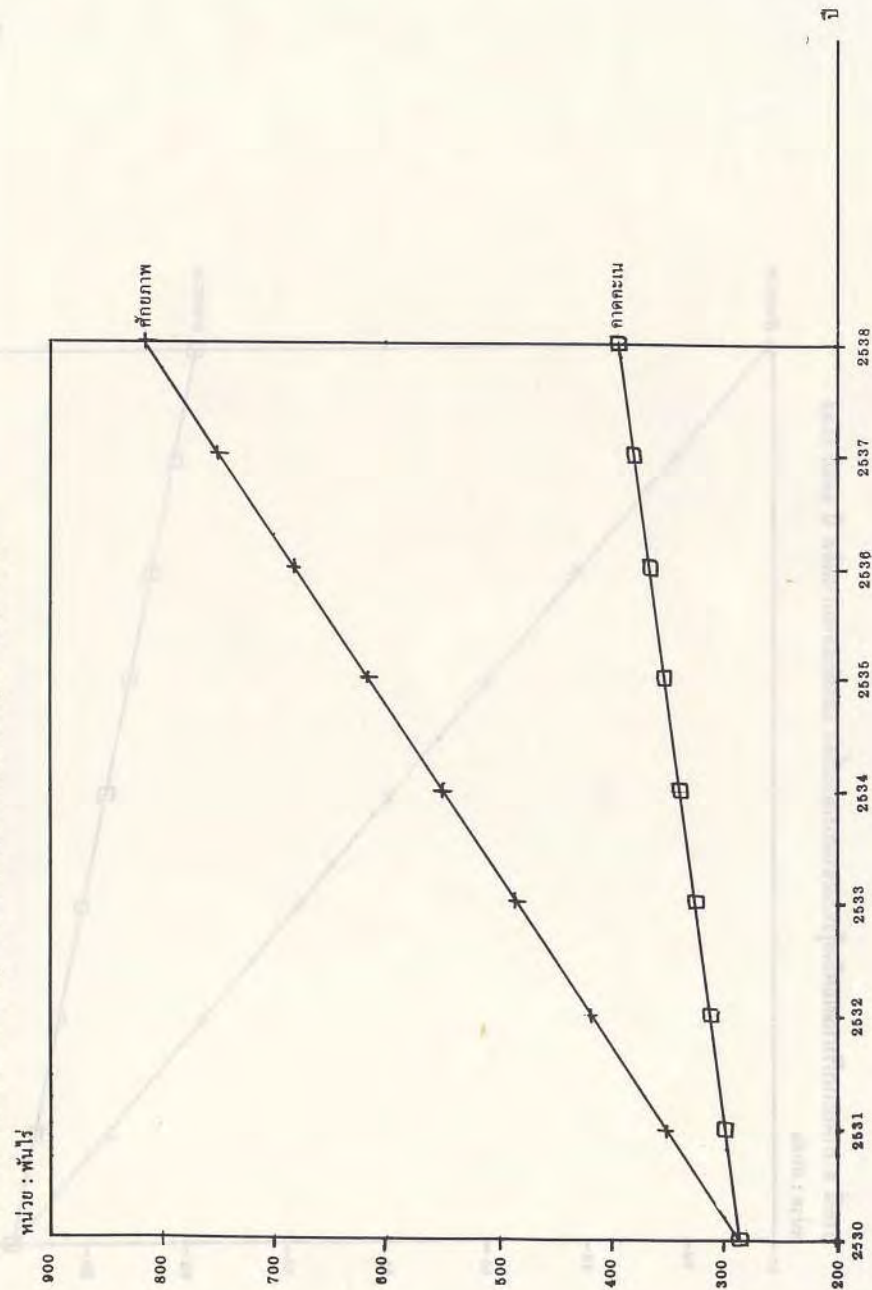
ตารางที่ 10. การจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ชายเลน

ภาค	เขตหวงห้าม 1 [√] อนุรักษ์	เขตเศรษฐกิจ ก. 2 [√]	เขตเศรษฐกิจ ข. 3 [√]	รวม
ภาคกลาง	24,418	6,075	383,144	418,637
ภาคใต้	222,481	1,053,213	290,518	1,566,212
ภาคตะวันออกเฉียง	35,438	184,025	123,444	342,907
รวม	282,337	1,243,313	802,106	2,327,756

ที่มา : กรมป่าไม้

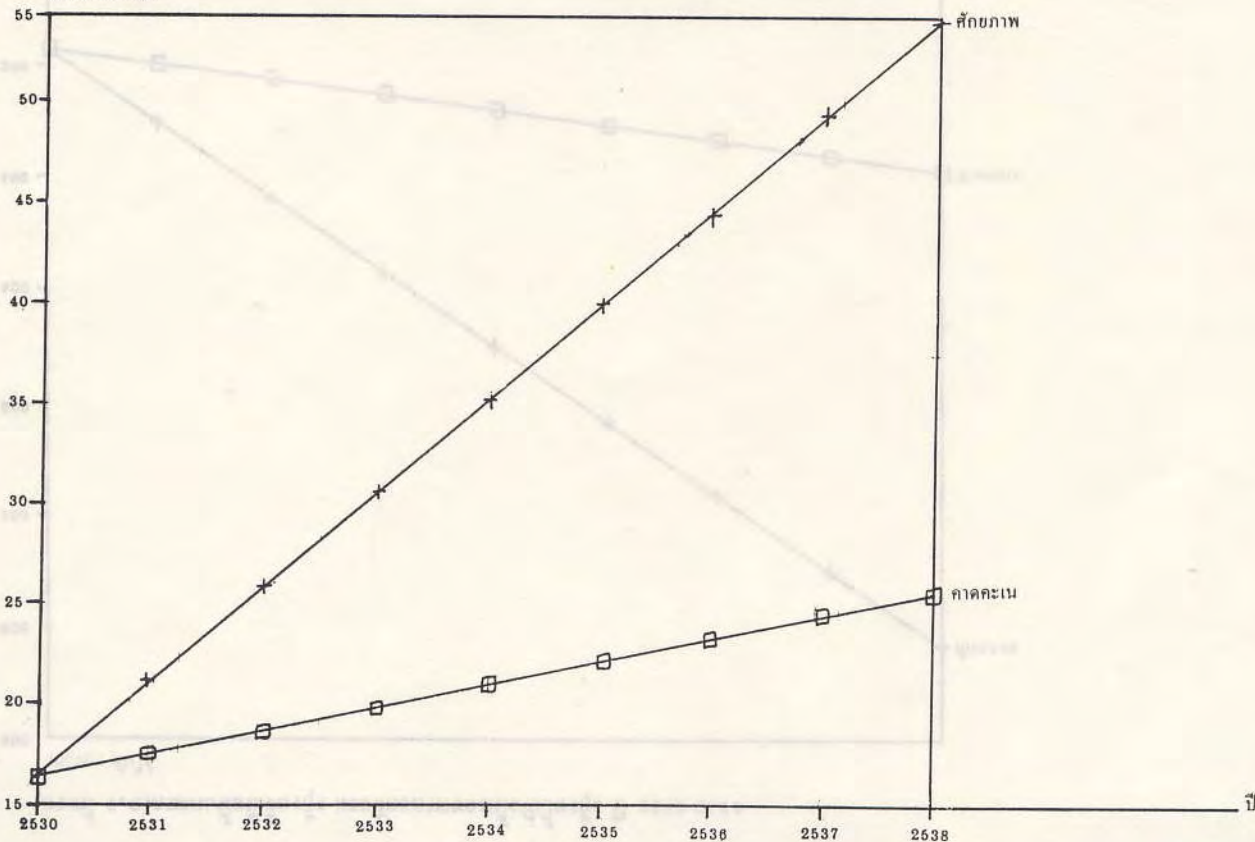
- หมายเหตุ 1[√] หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ชายเลนที่ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ นอกจากจะปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติเพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา
- 2[√] หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์ในกิจการด้านป่าไม้ เพื่อผลิตที่สม่ำเสมอตามหลักวิชาการป่าไม้
- 3[√] หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาที่ดินได้ (แต่ต้องคำนึงถึงผลดีและผลเสียด้านสิ่งแวดล้อมด้วย) เช่น ด้านการกสิกรรม เลี้ยงสัตว์ ประมง การทำนาเกลือเหมืองแร่ อุตสาหกรรม การค้า และทำเทียบเรือ เป็นต้น

ภาพที่ 7. คาดคะเนเนื้อที่เลี้ยงกุ้ง และศักยภาพของเนื้อที่เลี้ยงกุ้ง ปี 2530-2538

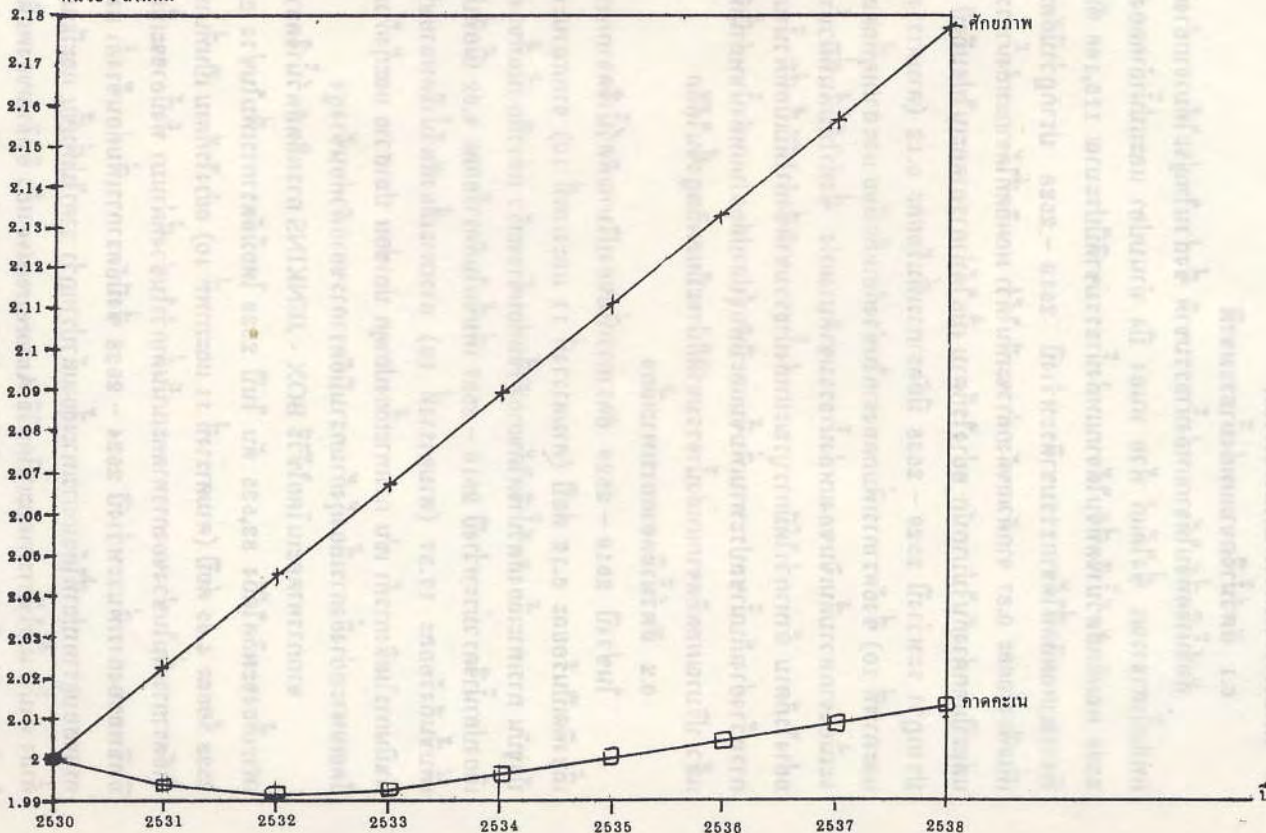
ภาพที่ 8. คาคคเนปริมาณผลผลิตกุ้งทะเลจากการเพาะเลี้ยง และศักยภาพการผลิต ปี 2530-2538

หน่วย : พันตัน

ภาพที่ 9. คาคคเนปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่ผลิตได้ทั้งหมด และศักยภาพการผลิต ปี 2530-2538

หน่วย : ตันตัน

6. ศักยภาพในการผลิตสัตว์น้ำจืด

6.1 สัตว์น้ำจืดจากแหล่งน้ำธรรมชาติ

สัตว์น้ำจืดที่จับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่จะได้อาจจากอ่างเก็บน้ำ แหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งได้แก่ ห้วย หนอง บึง ทำนบปลา และแม่น้ำลำคลอง ในปี 2528 ผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่จับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติมีประมาณ 115,166 ตัน เมื่อพิจารณาผลผลิตที่ได้จากธรรมชาติระหว่างปี 2519 - 2528 ปรากฏว่ามีอัตราการเพิ่มเพียงร้อยละ 0.87 จากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผลผลิตที่ได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติแต่ละปีแตกต่างกันไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการคาดคะเนไปจนถึงปี 2538 ปรากฏว่า ระหว่างปี 2529 - 2538 มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 0.12 (ตามตารางที่ 11 และภาพที่ 10) ซึ่งอัตราการเพิ่มลดลงจากในช่วงก่อนเล็กน้อย และสาเหตุที่ลดลงก็น่าจะเนื่องจากความตื้นเขินของแหล่งน้ำธรรมชาติบางแห่ง ซึ่งทำให้มีพื้นที่ผิวน้ำลดลง อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าได้มีการบูรณะแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งทำให้มีเนื้อที่ผิวน้ำมากขึ้น การสร้างอ่างเก็บน้ำชลประทานเพิ่มขึ้นและมีพันธุ์ปลาปล่อยในแหล่งน้ำเหล่านี้เพิ่มขึ้นแล้ว ปริมาณผลผลิตจากแหล่งน้ำธรรมชาติก็น่าจะมีผลผลิตสูงขึ้นได้อีก

6.2 สัตว์น้ำจืดจากการเพาะเลี้ยง

ในช่วงปี 2519 - 2528 อัตราการเพิ่มของปริมาณสัตว์น้ำจืดจากการเพาะเลี้ยงคิดเป็นร้อยละ 6.12 ต่อปี (ตามตารางที่ 11 และภาพที่ 10) จากสถานการณ์ปัจจุบัน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดได้ขยายตัวขึ้นค่อนข้างจะเร็ว กล่าวคือ เนื้อที่ของฟาร์มเลี้ยงปลาน้ำจืดรวมระหว่างปี 2518 - 2527 เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 4.62 เนื้อที่บ่อปลาเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.37 (ตามตารางที่ 12) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดหลายชนิดได้ดำเนินการในเชิงการค้า เช่น การเพาะเลี้ยงปลาดุก ปลาช่อน ปลาชวย และกุ้งก้ามกราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูง

จากการคาดคะเนโดยใช้วิธี BOX - JENKINS การผลิตสัตว์น้ำจืดจากการเพาะเลี้ยงจะผลิตได้ถึง 83,535 ตัน ในปี 2538 โดยมีอัตราการเพิ่มในช่วง 2529-2538 ร้อยละ 4.65 ต่อปี (ตามตารางที่ 11 และภาพที่ 10) อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าอัตราการเพิ่มในช่วงของการคาดคะเนนั้นต่ำกว่าในช่วงที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากอิทธิพลของการเพิ่มระหว่างปี 2524 - 2528 ซึ่งมีอัตราการเพิ่มค่อนข้างต่ำ และเมื่อตรวจสอบราคาปลาที่ได้จากการเพาะเลี้ยงแล้วปรากฏว่า ราคาไม่เพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มต่ำลง ดังนั้น เมื่อใช้การคาดคะเนโดยวิธี Autoregressive แล้ว อิทธิพลของพฤติกรรมในช่วงดังกล่าวจึงมีผลกระทบต่อมาถึงในช่วงต่อไป อย่างไรก็ตาม ถ้าหากมาคำนึงถึงว่า

ในปัจจุบันราคาข้าวตกต่ำมาก และถ้าการเลี้ยงปลาหรือกุ้งก้ามกรามยังมีรายได้สูงกว่า การปลูกข้าว แนวโน้มอาจจะผิดไปในด้านที่มีการผลิตสูงขึ้น

ตารางที่ 11. ผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ได้จากการเพาะเลี้ยง

ปี	ผลผลิตสัตว์น้ำจืดจากธรรมชาติ	ผลผลิตสัตว์น้ำจืดจากการเพาะเลี้ยง (ตัน)
2519	114,946	32,358
2520	89,233	33,141
2521	102,129	39,367
2522	103,714	29,462
2523	110,490	34,505
2524	116,468	48,113
2525	87,733	45,829
2526	108,481	46,966
2527	111,409	50,410
2528	115,166	52,287
อัตราเพิ่มร้อยละต่อปี	0.87	6.12
คาดคะเน¹		
2529	108,700	55,412
2530	106,220	58,537
2531	110,490	61,662
2532	112,130	64,786
2533	109,310	67,911
2534	108,220	71,036
2535	110,090	74,161
2536	110,810	77,181
2537	109,570	80,411
2538	109,100	83,535
อัตราเพิ่มร้อยละต่อปี	0.12	4.65

1. คาดคะเนโดยโปรแกรม AUTOBOX

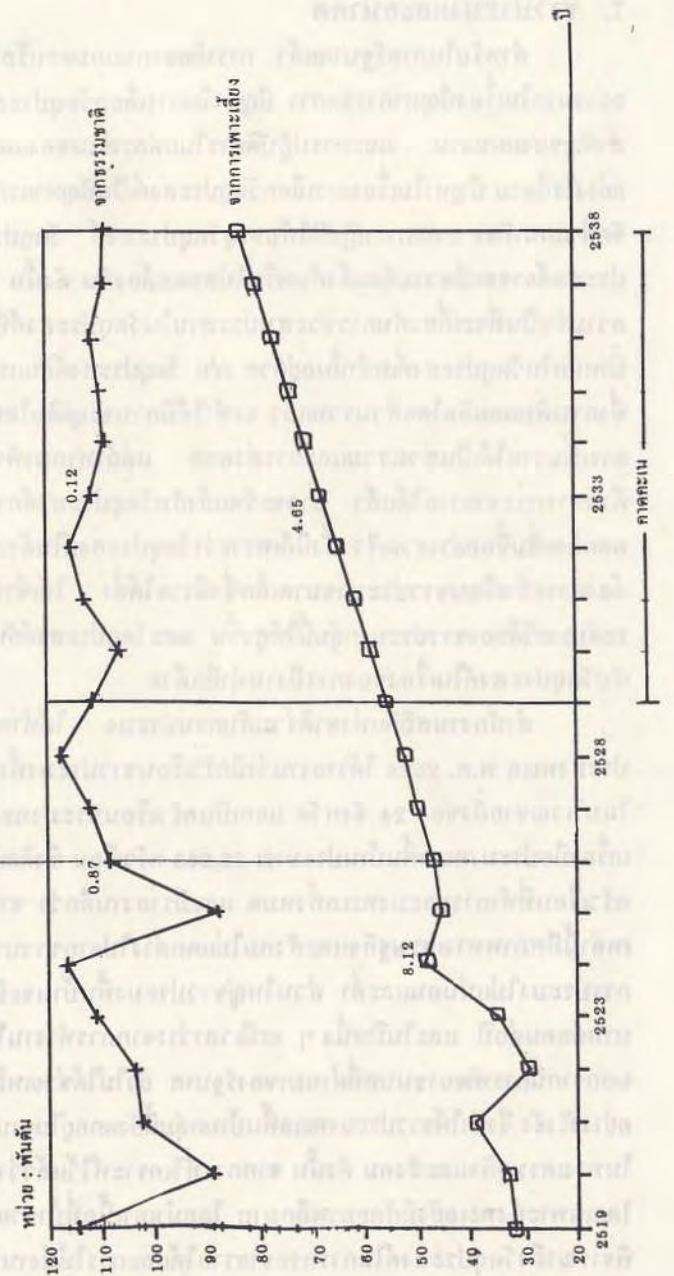
ตารางที่ 12. เนื้อที่ของฟาร์มเลี้ยงปลาน้ำจืดในประเทศไทย ระหว่างปี 2518 - 2527 จำแนกประเภทเป็นการเลี้ยงในบ่อ ในนา ในร่องสวน และในกระชัง

หน่วย : ไร่

ปี	เนื้อที่รวม	เนื้อที่บ่อปลา	เนื้อที่นาปลา	เนื้อที่ร่องสวน	เนื้อที่กระชัง
2518	144,352	14,105	129,531	713	3
2519	143,438	16,538	126,320	577	3
2520	147,593	18,675	128,201	711	6
2521	151,823	20,245	130,790	782	6
2522	152,887	22,984	129,151	737	15
2523	157,429	28,638	127,635	1,131	25
2524	163,695	33,042	129,127	1,502	24
2525	173,717	37,330	134,676	1,697	14
2526	233,733	52,247	179,747	1,693	46
2527	200,766	61,294	138,123	1,316	34
เฉลี่ย	166,943	30,510	135,330	1,085	18
ร้อยละ	100	18.27	81.06	0.65	0.02
อัตราขยายตัวร้อยละ	4.82	17.37	1.98	12.74	36.51

ที่มา : สถิติผลผลิตฟาร์มเลี้ยงปลาน้ำจืด กรมประมง ปี 2522, 2527

ภาพที่ 10. ผลผลิตขี้คั่วน้ำจืดที่ได้จากการเพาะเลี้ยงและจากธรรมชาติ

7. ชาวประมงและอนาคต

สำหรับในภาครัฐบาลแล้ว การพัฒนาการเกษตรหรือการประมงจะเกี่ยวข้องอย่างมากในเรื่องปัญหาการจัดการ ปัญหาในการเลือกวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน และการปฏิบัติการในแต่ละส่วนของแผนงานให้สอดคล้องกัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาในเรื่องการเลือกวัตถุประสงค์เป็นปัญหาแรกที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดทำแผนพัฒนาและการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์หลาย ๆ วัตถุประสงค์อาจมีความขัดแย้งกันหรือไม่สอดคล้องกัน ดังนั้น ในการวางนโยบายก็มีความจำเป็นที่จะเกี่ยวกับการประสมประสานในวัตถุประสงค์ที่ขัดแย้งกัน และให้นำหนักในวัตถุประสงค์เหล่านั้นอยู่ด้วย เช่น วัตถุประสงค์อันแรกได้แก่การเพิ่มผลผลิต ซึ่งการเพิ่มผลผลิตโดยรวมแล้ว จะทำให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ทั้งในการเพิ่มรายได้เป็นส่วนรวมและการส่งออก แต่ถ้าหากมาพิจารณาวัตถุประสงค์ในด้านการกระจายรายได้แล้ว อาจจะขัดแย้งกับวัตถุประสงค์การเพิ่มผลผลิตที่จะให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ก็เพราะว่าวัตถุประสงค์ในด้านการกระจายรายได้นั้นต้องการครัวเรือนชาวประมงขนาดเล็กซึ่งมีรายได้ต่ำ ให้เข้าร่วมแผนงานเพื่อจะยกระดับรายได้ของชาวประมงกลุ่มนี้ให้สูงขึ้น และวัตถุประสงค์อันนี้จะมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในเรื่องของการมีงานทำอีกด้วย

สำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับกรมประมง ได้ทำการสำรวจสำมะโนการประมงทะเล พ.ศ. 2528 ได้รายงานว่ามีครัวเรือนชาวประมงทั้งสิ้น 51,702 ครัวเรือน ในบริเวณชายฝั่งของ 24 จังหวัด แยกเป็นครัวเรือนประมงทะเลที่ทำการประมงด้วยเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้านประมาณ 39,263 ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 75.95 ของครัวเรือนที่ทำการประมงทะเลทั้งหมด และมีรายงานอีกว่า ชาวประมงทะเลพื้นบ้านเหล่านี้มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่แตกต่างไปจากชาวนา มีรายได้ที่รับจากการประมงไม่แน่นอนและต่ำ ส่วนใหญ่ชาวประมงพื้นบ้านจะมีรายได้ต่ำกว่า 5,378 บาทต่อคนต่อปี และในปีหนึ่ง ๆ จะมีเวลาว่างจากการทำงานไม่น้อยกว่า 120 วัน นอกจากนี้การพัฒนาชนบทที่ผ่านมาของรัฐบาล ยังไม่ได้ช่วยเหลือชาวประมงในกลุ่มนี้อย่างจริงจัง จึงทำให้ชาวประมงทะเลพื้นบ้านกลุ่มนี้ยังคงอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น จากการที่วิเคราะห์ไว้แล้วว่า การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง โดยเฉพาะกุ้งทะเลยังมีศักยภาพอีกมาก โดยนำเอาเนื้อที่ป่าชายเลนมาพัฒนา ถ้าหากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ในการกระจายรายได้และการให้มีงานทำแล้ว ชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้จะเป็นผู้มีอันดับสูงสุดที่จะได้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่เหล่านั้น

การพัฒนาการเกษตรหรือการประมงในปัจจุบัน จะได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเกี่ยวกับการพัฒนาในรูปแบบครบวงจร ซึ่งในเรื่องนี้ น่าจะได้พิจารณากันอย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับความได้เปรียบเสียเปรียบของเกษตรกรหรือชาวประมงอยู่ด้วย การประสานการผลิตในแนวตั้ง (Vertical integration) คือการนำระบบการผลิต 2 ระดับที่ต่อเนื่องกันให้มาเชื่อมโยงกัน เช่น การเชื่อมโยงระหว่างการผลิตในฟาร์มกับการแปรรูป และอีกคำหนึ่งคือ การทำฟาร์มแบบข้อตกลง (Contract farming) หมายความว่า การจัดให้มีการตกลงกันระหว่างเกษตรกรหรือชาวประมงผู้ผลิต และบริษัทอาจจะเป็นข้อตกลงปากเปล่าหรือสัญญา ซึ่งจะกำหนดเงื่อนไขอย่างน้อยหนึ่งอย่าง หรือมากกว่าในเรื่องการผลิตและการตลาดของสินค้านั้น ๆ

ในการทำฟาร์มแบบข้อตกลง ผู้ผลิตจำเป็นจะต้องประสานการผลิตในแนวนอน (Horizontal integration) ซึ่งหมายถึง การร่วมมือกันในการผลิตซึ่งอยู่ในระดับเดียวกันเข้าด้วยกัน โดยสมาชิกทุกคนได้ทำข้อตกลงระหว่างกันและกับสมาคมสหกรณ์ โดยให้อำนาจแก่สมาคมสหกรณ์ที่จะต่อรองในเรื่องราคาและเงื่อนไขอื่นในเรื่องการค้ากับผู้ซื้อหรือผู้ที่มาทำข้อตกลง สมาคมสหกรณ์จะเป็นตัวแทนในการขายและควบคุมการผลิต ซึ่งถ้าหากเป็นลักษณะนี้แล้ว อำนาจการต่อรองก็จะอยู่แก่สมาคมสหกรณ์ มิใช่เพียงแต่เมื่อจัดตั้งเป็นสหกรณ์แล้วก็จะมียานาการต่อรองขึ้นมาได้ อำนาจการต่อรองจะมีได้ก็ต่อเมื่อมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขข้างบน ปัจจุบันได้มีการทำฟาร์มแบบข้อตกลง โดยมีบริษัททำข้อตกลงกับผู้ผลิตแต่ละราย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าคิดว่า การดำเนินการในลักษณะนี้เป็นธรรมชาติแก่ผู้ผลิตหรือไม่

การให้ผู้ใดเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ของรัฐ น่าจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในเรื่องการกระจายรายได้ และความเป็นธรรมในสังคมให้มากที่สุด และเมื่อมีการทำฟาร์มแบบข้อตกลงในลักษณะของการประสานการผลิตในแนวตั้ง ก็น่าจะคำนึงถึงว่า ผู้แปรรูปควรจะมาทำประโยชน์ในที่ดินหรือไม่ เพราะรายได้จากธุรกิจแปรรูปก็น่าจะเพียงพอแล้ว การคำนึงถึงการจัดให้มีวัตถุประสงค์อย่างสม่ำเสมอเข้าโรงงาน ก็จะทำให้โดยการจัดการผลิตอย่างเหมาะสมในสมาคมสหกรณ์ มิฉะนั้นแล้วจะเข้าลักษณะในการพัฒนาที่พัฒนาให้คนรวยได้รวยยิ่งขึ้น แต่คนจนยิ่งจนลง

EWELL PAUL ROY, Contract Farming, The Interstate Printers & Publishers, Inc. Danville, Illinois.

การประมงน้ำจืดของไทย

โดย

ธีรพันธ์ ภูคาสวรรค์*

คำนำ

การประมงน้ำจืดเป็นอาชีพหลักของคนไทยคู่กับการเพาะปลูกมาแต่โบราณกาล ด้วย “ข้าวและปลา” เป็นอาหารสำคัญของคนไทยมาทุกยุคสมัย มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์จารึกไว้แน่ชัดในเรื่องนี้ คือ หลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่งกรุงสุโขทัย หลักที่สอง ซึ่งมีข้อความว่า

“...เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว...เบื้องตะวันออกมีทะเลหลวง มีป่าหมาก ป่าพลู กลางเมืองสุโขทัยมีน้ำมีตระพัง...ภูได้ตัวเนื้อตัวปลา ภูเอามาแก่งพอกู กลางเมืองมีตระพังโพย น้ำใสกินดี...เบื้องหัวนอนมีศรีคกงส์ (ทำนบกั้นน้ำ) มีน้ำโลก มีน้ำโชค...”

จากข้อความเหล่านี้ ยืนยันได้ว่า เมืองสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีข้าวปลาอาหารสมบูรณ์อยู่ใกล้แหล่งน้ำใหญ่คือทะเลหลวง (ได้แก่บริเวณที่ราบลุ่มในเขตอำเภอเมืองสุโขทัยต่อกับอำเภอกงไกรลาศในปัจจุบัน ซึ่งยังคงมีน้ำท่วมขังเกือบทั้งปี-สว่าง, 2525) มีการสร้างสระน้ำ (ตระพัง) และทำนบกั้นน้ำ (ศรีคกงส์) ขึ้นเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค และแน่นอนว่าแหล่งน้ำเหล่านั้นจะอุดมไปด้วยปลาน้ำจืดนานาพรรณให้ชาวสุโขทัยได้จับขึ้นมาบริโภคกับข้าวเชื่อว่าคนไทยในสมัยนั้นหรือแม้แต่พ่อขุนฯ ต่างก็เป็นชาวประมงจับปลาน้ำจืดเพื่อการบริโภคและเจือจานญาติมิตรด้วยกันทั้งนั้น ชีวิตชาวสุโขทัยในสมัยพ่อขุนฯ จึงอุดมสมบูรณ์และผาสุกถ้วนหน้ากัน

ยิ่งไปกว่านั้น นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ยังลงความเห็นตรงกันว่าคนไทยในสมัยสุโขทัยนอกจากมีอาชีพทำนาและจับปลาแล้ว ยังเลี้ยงปลาอีกด้วย หลักฐานที่สนับสนุนในเรื่องนี้ ได้แก่ในบริเวณเมืองสุโขทัยเก่า มีสระน้ำหรือตระพังเหลือร่องรอยให้เห็นอยู่มากมาย สระน้ำหรือตระพังเหล่านี้ เชื่อกันว่า ได้ขุดขึ้นเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้สอยในครัวเรือน เพื่อการเพาะปลูกและใช้เลี้ยงปลา ประเพณีการเลี้ยงปลาของคนไทยในสมัยนั้น ยังคงได้รับการสืบทอดและถือปฏิบัติกันอยู่จนทุกวันนี้ในชุมชนเก่าไทยในบริเวณหัวพันทั้งห้า โดยถือกันว่าหนองน้ำใหญ่น้อยในบริเวณชุมชนเก่าไทยในหัวพันทั้งห้าเป็น

สมบัติส่วนรวม เมื่อถึงฤดูจับปลาในหนองก็มีการนัดหมายกันไปจับปลาพร้อม ๆ กัน ปลาที่จับได้ก็แบ่งปันกัน และให้เหลือปลาจำนวนหนึ่งไว้ในหนองน้ำเพื่อให้ขยายพันธุ์ไว้สำหรับจับในปีต่อไป (วิทย์, 2507) จะเห็นได้ว่าพ่อขุนรามคำแหงมหาราชและคนไทยในสมัยนั้น นอกจากจะเป็นชาวประมงโดยกำเนิดแล้ว ยังเป็นนักอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ควรแก่การยกย่องอีกด้วย

เป็นที่น่าเสียดายว่า ประเพณีการเลี้ยงปลาในหนองของชาวสุโขทัยในอดีต ได้ถูกปล่อยปละละเลยในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อคนไทยได้อพยพลงมาสู่ที่ราบลุ่มภาคกลางซึ่งมีความสมบูรณ์มากกว่า ในภาคกลางมีแม่น้ำ ลำคลอง หนองบึงมากมาย และมีปลาที่เกิดตามธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ คนไทยในสมัยนั้นจึงมีประเพณีการเลี้ยงปลาดังที่เคยปฏิบัติในสมัยสุโขทัย ด้วยมีปลาที่เกิดเองตามธรรมชาติให้จับเป็นอาหารได้อย่างเหลือเฟือโดยไม่ปรวิวิตกว่าจะเกิดภาวะการขาดแคลนขึ้นได้

อาจถือได้ว่า “ปลาน้ำจืด” เป็นอาหารประจำชาติไทยคู่กับ “ข้าว” ด้วยคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทและที่เป็นชาวไร่ชาวนา ได้อาศัยปลาน้ำจืดเป็นอาหารบริโภคกับข้าวอยู่ทุกเมื่อเชิวัน จนข้าวและ “ปลา” กลายเป็นของคู่กันและถูกใช้เป็นคำทักทายจนเป็นนิสัยอันแสดงถึงความเอื้ออาทรและห่วงใยซึ่งกันและกัน เช่น ปีนี้อ้าวปลาเป็นอย่างไร? ข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ดีหรือ? กินข้าวกินปลามาแล้วหรือยัง? หรือแม้แต่จะดื่มเหล้าก็ยังต้องมีปลาเป็นกับแกล้ม เช่น “เหล้ายาปลาบั้ง” เป็นต้น นอกจากนี้ จะเห็นหลักฐานได้จากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชนชาติไทย ไม่ว่าจะเป็นสมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ได้เลือกสร้างบ้านเมืองอยู่ในที่ราบใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำใหญ่ด้วยกันทั้งนั้นทั้งนี้ก็เพื่อจะได้มีน้ำไว้ใช้ในบ้านเรือน มีน้ำไว้ใช้ในการทำนา “ปลูกข้าว” และมี “แหล่งจับปลา” ไว้ให้พลเมืองได้จับปลาขึ้นมาบริโภค เพื่อให้บังเกิดภาวะ “การกินดี อยู่ดี” ของประชาชนและมีความสมบูรณ์พูนสุขได้อย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยอุดมด้วยแหล่งน้ำจืด ซึ่งประกอบด้วยแม่น้ำที่สำคัญ 47 สาย หนองบึงธรรมชาติกว่า 8,900 แห่ง อ่างเก็บน้ำประเภทต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นประมาณ 3,000 แห่งรวมเป็นพื้นที่น่าน้ำจืดประมาณ 6,528 ตารางกิโลเมตร (สถิติใน พ.ศ. 2527) แหล่งน้ำเหล่านี้อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำจืดนานาชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ปลา” ซึ่งจากรายงานการสำรวจของกรมประมงรายงานว่า ประเทศไทยมีพันธุ์ปลาน้ำจืดอยู่ประมาณ 560 ชนิด นอกจากนี้ยังมีสัตว์น้ำจืดจำพวกกุ้ง ปู หอย อีกมากมาย สัตว์น้ำจืดเหล่านี้มีอยู่อย่างชุกชุมมาก จนไม่เคยคิดกันเลยว่า จะเกิดภาวะการขาดแคลน

*ผู้เชี่ยวชาญพิเศษการประมงน้ำจืด กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ขึ้นได้ จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 2462 ม.ร.ว.สุวพรรณ สนิทวงศ์ เจ้าของบริษัทชุกคลอง
 คุนาศยาม ซึ่งเป็นบริษัทที่ได้รับสัมปทานชุกคลองรังสิตเชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำนครนายก
 กับแม่น้ำเจ้าพระยา และได้รับสิทธิให้ทำนาในท้องทุ่งรังสิตและชายที่ดินทั้งสองฝั่งคลอง
 ได้สังเกตเห็นว่า “ปริมาณปลาน้ำจืดที่เคยมีชุกชุมนั้น ได้มีปริมาณลดน้อยลงเป็นลำดับ
 อีกทั้งตัวปลาที่มีขนาดลดลงด้วย วิตกว่าหากยังคงปล่อยปลาลดลงเรื่อยๆอีกต่อไป โดยไม่
 เอาใจใส่ดูแล ทำนุบำรุงรักษาไว้ ต่อไปในภายหน้าชาวนาซึ่งเป็นกระดูกสันหลังของชาติ
 อาจจะต้องขาดแคลนปลาน้ำจืดบริโภคกันเป็นแน่แท้” จึงได้นำความข้อนี้ไปปรึกษา
 เจ้าพระยาพลเทพ ฯ (เฉลิม โกมารกุล ณ นคร) เสนาบดีกระทรวงเกษตรธิการใน
 ขณะนั้นและมีความเห็นพ้องต้องกัน จึงนำเรื่องเสนอต่อรัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเห็นชอบด้วย จึงมีพระบรมราชโองการ เมื่อวันที่
 22 กันยายน 2464 ให้กระทรวงเกษตรธิการมีหน้าที่เกี่ยวกับ “การเพาะพืชพันธุ์สัตว์
 น้ำ” อีกหน้าที่หนึ่ง (สารอง, 2525) นับได้ว่า “การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของประเทศไทย”
 ได้เริ่มต้นนับแต่นั้นมา

เพื่อที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดให้คงความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดไปและ
 เพื่อจะได้พัฒนาการประมงของชาติให้เจริญรุ่งเรือง รัฐบาลได้จ้าง ดร.ฮิว แมคคอร์มิค
 สมิต อดีตผู้บัญชาการประมงของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นที่ปรึกษาแผนกสัตว์น้ำของ
 กระทรวงเกษตรธิการ ดร.สมิต ได้เดินทางมาถึงประเทศไทยในเดือนมิถุนายน 2466
 งานแรกที่ได้ทำคือ ออกสำรวจพันธุ์สัตว์น้ำและการประมงทั้งในน่านน้ำจืดและน่านน้ำ
 เค็มทั่วพระราชอาณาจักร แล้วได้เสนอรายงาน “การสำรวจพืชพันธุ์ในน้ำและการ
 อุดสาหกรรมแผนกสัตว์น้ำของประเทศสยาม พร้อมด้วยโครงการและข้อเสนอในการ
 ควบคุม บังคับบัญชา การบำรุงรักษาและการจัดให้เจริญขึ้น” ต่อกระทรวงเกษตรธิการ
 เมื่อ พ.ศ. 2468 กระทรวงเกษตรธิการได้ถวายรายงานฉบับนั้นเพื่อทราบได้ฝ่ายละอง
 ฐิติพระบาท และได้้นำเสนอต่อสภาเผยแผ่พาณิชย์ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยการบังคับบัญชา
 การสัตว์น้ำสืบไป สภาเผยแผ่พาณิชย์ได้พิจารณาแล้วมีมติเห็นควรให้ตั้ง “กรมรักษา
 สัตว์น้ำ” ขึ้นเป็นกรมหนึ่งในกระทรวงเกษตรธิการ ซึ่งต่อมาได้มีพระบรมราชโองการ
 ตั้ง “กรมรักษาสัตว์น้ำ” ขึ้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2469 เพื่อทำหน้าที่ “เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
 บำรุงรักษาสัตว์น้ำ” กับทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ ดร.ฮิว แมคคอร์มิค สมิต
 เป็นเจ้ากรมรักษาสัตว์น้ำ เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2469 “กรมรักษาสัตว์น้ำ” ในครั้ง
 กระนั้นก็คือ “กรมประมง” ในปัจจุบัน

การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำจืด

อาจกล่าวได้ว่า การอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดเริ่มได้รับความสนใจเป็นครั้งแรก
 ตั้งแต่ พ.ศ. 2395 เมื่อปรากฏว่า ผลของการยกเลิกการเก็บอากรค่าน้ำในรัชกาล
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเหตุให้ปริมาณปลาน้ำจืดที่เคยอุดมสมบูรณ์
 มาแต่อดีตนั้นเริ่มลดน้อยลง เนื่องจากราษฎรจับปลากันโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของ
 สาธารณสมบัติ มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตัวคนเป็นที่ตั้ง มีการทะเลาะวิวาทกันระหว่าง
 ราษฎรที่จับปลาในเรือเขตจับสัตว์น้ำอยู่เป็นนิจ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 จึงโปรดเกล้า ฯ ให้รื้อฟื้นการจับเก็บอากรค่าน้ำขึ้นมาอีกใน พ.ศ. 2395 เพื่อให้การจับ
 สัตว์น้ำเป็นไปอย่างมีระเบียบและได้เงินอากรเข้าพระคลังเป็นรายได้ของรัฐ (ประมาณปีละ
 700 ชั่ง) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราชทรงให้
 จัดระเบียบการบังคับบัญชาการสัตว์น้ำขึ้นตามความแห่งพระราชบัญญัติอากรค่าน้ำ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2444 โดยรัฐบาลหวังประโยชน์
 3 ประการ คือ การเก็บภาษีอากรประการหนึ่ง ในการให้มีสัตว์น้ำพอเป็นอาหารของ
 ประชาชนประการหนึ่ง และให้มีสัตว์น้ำเป็นสินค้าแก่ประเทศอีกประการหนึ่ง และให้
 อำนาจการควบคุมบังคับบัญชาการสัตว์น้ำตกอยู่กับเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย (ใน
 เวลานั้นปกครองกรมสรรพากรนอก) กับเสนาบดีกระทรวงนครบาล (เวลานั้นปกครอง
 กรมสรรพากรใน)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 ให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยแก้ไขวางระเบียบและตั้งอัตราเก็บเงินอากรค่าน้ำขึ้นใน
 พ.ศ. 2456 กับทรงให้ย้ายกรมสรรพากรในและกรมสรรพากรนอกไปขึ้นอยู่กับกระทรวง
 พระคลังมหาสมบัติใน พ.ศ. 2457 และ พ.ศ. 2458 ตามลำดับ ทำให้การควบคุมบังคับ
 บัญชาพระราชบัญญัติอากรค่าน้ำต้องย้ายไปขึ้นกับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติกระทั่ง
 ถึงวันที่ 22 กันยายน 2464 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้แยกอำนาจการบังคับบัญชา
 การสัตว์น้ำเสียใหม่ โดยมีพระบรมราชโองการให้กระทรวงเกษตรธิการมีหน้าที่
 ดังนี้

- (1) ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- (2) ในการดูแลรักษาสัตว์น้ำในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เลี้ยงรักษาพืช
 พันธุ์แห่งสัตว์น้ำ
- (3) ในการแนะนำ กำหนดฤดูที่จะให้งดการจับสัตว์น้ำ กำหนดตาและขนาด
 เครื่องมือห้ามการใช้เครื่องมือบางอย่าง และห้ามการทำอันตรายสัตว์น้ำ เช่น วางยาเบ่อ

ยาเมา ไขว้ฤดูระเบิด วิตน้ำในที่แห่งนั้นจนแห้ง (นอกจากบ่อปลา) เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันพิษพันธุ์สัตว์น้ำ จึงนับได้ว่า การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของไทยได้เริ่มต้นแต่บัดนั้น กับให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ มีหน้าที่ในการปกครองที่จับสัตว์น้ำ การเก็บเงินอากรในที่จับและการจับสัตว์น้ำรวมทั้งการเก็บเงินอากรค่าน้ำและต่อมาได้มีการประกาศห้ามการใช้เครื่องมือบางอย่าง เช่น ซ้อนใหญ่ อวน และแห ในลำคลองต่าง ๆ ที่ขุดขึ้นเพื่อการชลประทานในเขตท้องที่มณฑลอยุธยา กับมณฑลกรุงเทพฯ ฯ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2465

เนื่องจากมีพันธุ์ปลาน้ำจืดหลายชนิดมีนิสัยอพยพเดินทางขึ้นลงตามลำน้ำทั้งเพื่อการหาอาหารและการผสมพันธุ์ ดังนั้นเมื่อมีการสร้างเขื่อนหรือทำนบ วางกั้นลำน้ำที่ปรึกษาแผนกสัตว์น้ำ (ดร.สมิท) ได้แนะนำว่าควรสร้างบันไดปลาโจนไว้ด้วย เพื่อให้โอกาสปลาที่อาศัยอยู่ตอนเหนือและใต้ทำนบเดินทางไปมาหาสู่กันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ปลาสามารถอพยพไปวางไข่ได้อย่างอิสระเหมือนไม่มีอะไรเป็นสิ่งกีดขวาง บันไดปลาโจนอันแรกที่สร้างขึ้นในประเทศไทย สร้างที่ประตูน้ำแม่บ้านป่าสัก ตำบลท่าหลวง มณฑลอยุธยา สร้างเสร็จเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2466 บันไดปลาโจนแห่งนี้ มีความต่างของระดับน้ำเหนือเขื่อนและท้ายเขื่อน 6 เมตร เมื่อเปิดใช้มีปลาน้ำจืดหลายชนิดอพยพผ่านบันไดขึ้นไปเหนือน้ำ เช่น พวกปลาสร้อย ปลาแปบ ปลาหมู ปลาชิว ปลาแของ ปลาอัยอ้าว และกึ่งน้ำจืด บันไดปลาโจนแห่งนี้นับว่าได้สนองตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงบึงบอระเพ็ด กว๊านพะเยา และหนองหาร ให้เป็นที่รักษาพืชพันธุ์ปลาน้ำจืด ก็ได้สร้างบันไดปลาโจนควบคู่ไว้ด้วย ที่บึงบอระเพ็ดสร้างไว้ที่ทำนบกั้นน้ำที่หนองคุก ส่วนที่กว๊านพะเยาและหนองหารสร้างไว้ที่บริเวณประตูระบายน้ำ บันไดปลาโจนทั้ง 3 แห่งนั้นคงได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดของไทยไม่น้อย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ในปัจจุบันนี้บันไดปลาโจนทั้ง 3 แห่งได้ชำรุดและอยู่ในสภาพที่ไม่อาจใช้งานได้

ใน พ.ศ. 2468 ดร.สมิท ได้เสนอแนะให้เร่งดำเนินการบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำในน่านน้ำจืด เพื่อให้ถึงความอุดมสมบูรณ์ตลอดไปโดยวิธีต่าง ๆ เช่น “จัดการหวงห้ามที่ไว้สำหรับผสมและบำรุงรักษาพืชพันธุ์ บำรุงรักษาความเป็นไปของทางน้ำตามหัวหนอง บึงบางเพื่อรักษาให้มีระดับน้ำขึ้นต่ำให้คงอยู่เสมอตามสมควร จัดสร้างบันไดปลาโจนให้ปลาข้ามไว้ตามทำนบที่กั้นทางน้ำ และห้ามจับสัตว์น้ำทางพาณิชย์ในด้านใต้ทำนบของคลองชลประทานทุกแห่ง” เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดร.สมิท ได้เสนอให้ทางการปรับปรุงบึงบอระเพ็ด จ.นครสวรรค์ ให้เป็นที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำในภาคกลาง เพื่อส่งเสริมให้มีปลาอพยพชดเชยประจําอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตามพื้นที่ติดต่อกับ

ลำน้ำเจ้าพระยาอยู่เสมอไป พร้อมทั้งเสนอให้ปรับปรุงกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา (เดิมจังหวัดเชียงราย) ให้เป็นที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำในภาคเหนือด้วย

จากคำแนะนำดังกล่าว รัฐบาลได้สั่งการให้ปรับปรุงบึงบอระเพ็ดเมื่อ พ.ศ. 2470 โดยให้สร้างประตูระบายน้ำขึ้นที่คลองบอระเพ็ด แล้วเริ่มกักเก็บน้ำตั้งแต่ปีนั้นเป็นต้นมา พร้อมทั้งได้สร้างสถานีบำรุงพันธุ์ปลาขึ้น ณ บริเวณประตูระบายน้ำคลองบอระเพ็ด ในปีเดียวกันให้มีหน้าที่ “ควบคุม บำรุงรักษาพันธุ์ปลาให้มีชุกชุมอยู่เสมอไป” สถานีบำรุงพันธุ์ปลาที่สร้างขึ้นนั้นก็คือ “สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดนครสวรรค์” ในปัจจุบัน ซึ่งนับเป็นสถานีประมงแห่งแรกของประเทศไทย ใน พ.ศ. 2471 กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้ประกาศกำหนดเขตบึงบอระเพ็ดให้เป็นที่รักษาพืชพันธุ์ปลา เพื่อส่งเสริมให้มีปลาอพยพชดเชยประจําอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตามพื้นที่ติดต่อกับลำน้ำเจ้าพระยาอยู่เสมอไป ถัดมาอีก 2 ปี ใน พ.ศ. 2473 กระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้กำหนดเนื้อที่หวงห้ามบึงบอระเพ็ดไว้ประมาณ 250,000 ไร่ ครั้นต่อมาใน พ.ศ. 2480 รัฐบาลได้ตราพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนการหวงห้ามที่ดินบางส่วนของบึงบอระเพ็ด ทำให้เหลือเนื้อที่หวงห้ามอยู่ 132,737 ไร่ 56 ตารางวา และให้แบ่งพื้นที่บึงบอระเพ็ดออกเป็น 2 ส่วน โดยกำหนดเป็นเขตหวงห้ามมิให้ผู้ใดทำการประมงโดยเด็ดขาดเป็นเนื้อที่ 38,850 ไร่ และอีกเขตหนึ่งอนุญาตให้ราษฎรทำการประมงโดยใช้เครื่องมือบางชนิดที่กำหนดให้ได้ เป็นเนื้อที่ 93,887 ไร่เศษ และยังคงถือเป็นหลักปฏิบัติมาจนทุกวันนี้

การบำรุงรักษาพันธุ์ปลาน้ำจืด จึงเป็นงานหลักของกรมประมงตั้งแต่แรกก่อตั้ง ใน พ.ศ. 2484 กรมประมงได้ปรับปรุงกว๊านพะเยาโดยสร้างประตูระบายน้ำขึ้นที่ลำน้ำอิง ทำให้เกิดแหล่งน้ำขนาดใหญ่มีเนื้อที่ประมาณ 10,600 ไร่ เพื่อให้เป็นที่รักษาพืชพันธุ์ปลาน้ำจืดในภาคเหนือ พร้อมกับนั้นได้สร้างสถานีบำรุงพันธุ์ปลาขึ้นในบริเวณประตูระบายน้ำ และกลายเป็น “สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดพะเยา” ในปัจจุบัน ในเวลาใกล้เคียงกันกรมประมงได้สร้างประตูระบายน้ำขึ้นอีกแห่งหนึ่ง คือที่ลำน้ำก่า เพื่อกั้นกักเก็บน้ำไว้ในหนองหาร จังหวัดสกลนคร เพื่อให้เป็นแหล่งรักษาพืชพันธุ์ปลาน้ำจืดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่การก่อสร้างได้ล่าช้าไปเนื่องจากเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา กว่าที่จะสร้างแล้วเสร็จกินเวลาเกินสิบปี คือเสร็จใน พ.ศ. 2496 ทำให้หนองหารสามารถกักเก็บน้ำได้มากขึ้นโดยมีเนื้อที่ถึง 46,600 ไร่ ส่วนสถานีบำรุงพันธุ์ปลาที่หนองหารสร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2485 ปัจจุบันนี้ก็คือ “สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดสกลนคร”

เมื่อแรกตั้งกรมประมงนั้น ไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เรื่องสัตว์น้ำปฏิบัติงาน จึงมีความต้องการผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญงานบำรุงและรักษาสัตว์น้ำเป็นอย่างยิ่ง แต่รัฐบาล

ในขณะนั้นได้ลงทุนสำหรับส่งนักเรียนไปศึกษาในต่างประเทศอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่ด้วยพระบุญญาบารมีของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรออกุศลเดชวิกรมพระบรมราชชนก ได้ทรงแลเห็นประโยชน์ในเรื่องการเพาะพันธุ์ปลาสืบไปใกยาหน้า พระองค์เสด็จประพาสครั้งจะประพาสทวายส่วนพระองค์เป็นทุนให้กระทรวงเกษตรธิการ จัดส่งข้าราชการหรือนักเรียนไปศึกษาวิชาการเพาะเลี้ยงปลาในต่างประเทศจำนวน 2 คน ตลอดเวลา 6 ปี กระทรวงเกษตรธิการรับฉลองพระเดชพระคุณตามพระประสงค์ได้จัดสอบคัดเลือกบุคคลไปศึกษาวิชาเพาะพันธุ์ปลาในต่างประเทศ ผลปรากฏว่า หลวงจุลชีพพิชชาธร (จุล วัจนคุปต์) และนายบุญ (บุญช่วย) อินทร์มพรรย์ เป็นผู้สอบคัดเลือกได้จึงเป็นนักเรียน “ทุนมหิตล” รุ่นแรก และได้เดินทางไปศึกษา ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2469 และเนื่องจากยังมีเงินทุนเหลืออยู่อีก กระทรวงเกษตรธิการจึงได้เปิดสอบคัดเลือกขึ้นอีกปรากฏว่า นายโชติ สุวตติ เป็นผู้สอบคัดเลือกได้ จึงได้ไปศึกษาวิชาการเพาะเลี้ยงปลาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2472 (แสงเดือน, บังอร และสุภัทรา, 2516)

นักเรียน “ทุนมหิตล” ทั้ง 3 ท่านนี้ เมื่อศึกษาวิชาการสำเร็จแล้ว ได้เดินทางไปรับราชการในกรมประมง ได้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวงและมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตราชการอย่างยิ่ง หลวงจุลชีพพิชชาธรได้รับแต่งตั้งให้เป็นอธิบดีกรมประมง ระหว่าง พ.ศ. 2473-2478 ครั้งหนึ่งและครั้งที่สองระหว่าง พ.ศ. 2484-2487 ต่อจากนั้น นายบุญ อินทร์มพรรย์ ได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมประมงระหว่าง พ.ศ. 2487-2504 และท้ายสุดได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ส่วนนายโชติ สุวตติ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จนเกษียณอายุราชการ ปัจจุบันทั้งนายบุญ อินทร์มพรรย์ และนายโชติ สุวตติ เป็นราชบัณฑิตในสำนักราชบัณฑิตยสถาน (ธีรพันธ์, 2525)

จะเห็นได้ว่า “การประมงไทยที่ได้พัฒนาก้าวหน้าเป็นลำดับมาจนบัดนี้ ย่อมเป็นผลแห่งพระกรุณาธิคุณและนโยบายสร้างคนมารับใช้ประเทศชาติของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรออกุศลเดชวิกรม พระบรมราชชนก” กรมประมงรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณพระเมตตาคุณของพระองค์ท่านเป็นล้นพ้น จึงได้เทอดพระเกียรติพระองค์ท่านว่า “พระประทีปแห่งการอนุรักษ์สัตว์น้ำของไทย” (บุญ, 2524) เพื่อเป็นอนุสรณ์และระลึกถึงพระเมตตาของพระองค์ท่านที่มีต่อประชาชนและต่อการประมงไทย จึงสมควรที่คนไทยทุกคนจะช่วยกันรักษาและตามรอยพระยุคลบาทสืบไป

เพื่อให้งานบำรุงรักษาพันธุ์ปลาน้ำจืดบรรลุผลสมความมุ่งหมายและเป็นไปอย่างมีระเบียบ กรมประมงได้จำแนกที่จับสัตว์น้ำจืดออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) ที่รักษาพืชพันธุ์ (2) ที่ว่าประมูล (3) ที่อนุญาต และ (4) ที่สาธารณประโยชน์ พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์บังคับบอกลักษณะของที่จับสัตว์น้ำแต่ละประเภทไว้ ดังนี้

ที่รักษาพืชพันธุ์ คือที่จับสัตว์น้ำซึ่งอยู่ในบริเวณพระอาราม หรือปูชนียสถานหรือติดกับเขตสถานที่ดังกล่าว บริเวณประคูนน้ำ ประตูระบายน้ำ ฝายหรือท่านบ หรือที่ซึ่งเหมาะแก่การรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ห้ามมิให้บุคคลใดทำการประมงหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หรือวิดน้ำให้แห้งหรือน้อยลงเพื่อทำการประมง หรือปลูกสร้างสิ่งใดลงไปรวมทั้งห้ามปลูกข้าว บัว ปอ พืชหรือพันธุ์ไม้อื่นใด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมประมง และผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยเคร่งครัด

ที่ว่าประมูล คือที่จับสัตว์น้ำซึ่งอนุญาตให้บุคคลว่าประมูลผูกขาดทำการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การที่จะกำหนดให้ที่จับสัตว์น้ำแห่งใดเป็นที่ว่าประมูลนั้น จะต้องไม่อยู่ในเขตชลประทานหลวง หรือไม่เป็นการเสียหายต่อการทำนา หรือการสัญจรทางน้ำ ห้ามมิให้บุคคลใดทำการประมงหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในที่ว่าประมูล เว้นแต่ผู้รับอนุญาตส่วนการทำการประมงในที่ว่าประมูลเฉพาะเพื่อบริโภคภายในครอบครัวให้กระทำได้แต่ต้องใช้เครื่องมือทำการประมงตามที่กำหนดไว้ และเช่นเดียวกับผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกรมประมงได้กำหนดไว้โดยเคร่งครัด

ที่อนุญาต คือที่จับสัตว์น้ำซึ่งอนุญาตให้บุคคลทำการประมงหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและรวมตลอดถึงปล่อยสัตว์น้ำ ซึ่งห้ามมิให้บุคคลใดทำการประมงหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เว้นแต่ผู้รับอนุญาตและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกรมประมงกำหนดโดยเคร่งครัด

ที่สาธารณประโยชน์ คือที่จับสัตว์น้ำซึ่งบุคคลทุกคนมีสิทธิทำการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายใช้บังคับห้ามมิให้มีการกระทำใด ๆ ที่เป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำจืด เช่น ห้ามวิดน้ำในที่จับสัตว์น้ำหรือทำให้น้ำในที่จับสัตว์น้ำแห้งหรือลดน้อยลงเพื่อทำการประมง ห้ามมิให้วางยาเบื่อเมาหรือทิ้งวัตถุใด ๆ ในลักษณะที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำ ห้ามใช้กระแสไฟฟ้าหรือวัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำ ห้ามติดตั้ง วางหรือสร้างเขื่อน ท่านบ รั้ว เครื่องมือที่เป็นตาข่ายหรือเครื่องมือทำการประมงอื่น ๆ ในที่จับสัตว์น้ำ ซึ่งขวางกั้นทางเดินของสัตว์น้ำพร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนตามควรแก่กรณีไว้ด้วย

หลังจากได้สร้างสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำจืดขึ้นที่บึงบอระเพ็ด กว๊านพะเยา และหนองหารแล้ว ได้มีการสถาปนาหน่วยงานหนึ่งของแผนกบำรุงสมบัติในน้ำซึ่งมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2480 ขึ้นเป็น “แผนกทดลองและเพาะเลี้ยง” อยู่ในสังกัดกองบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ เมื่อ พ.ศ. 2485 แผนกทดลองและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตั้งอยู่ในบริเวณเกษตรกลาง บางเขน มีหน้าที่ทดลองการเพาะเลี้ยงกักหาพันธุ์ ศึกษาชีวประวัติ และผลิตพันธุ์ปลาน้ำจืด ชนิดต่าง ๆ โดยรับผิดชอบการบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำจืดและส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด ในเขตกรุงเทพมหานครและบริเวณใกล้เคียง แผนกทดลองและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่อมาได้สลายตัวกลายเป็นส่วนหนึ่งของ “สถาบันประมงน้ำจืดแห่งชาติ” เมื่อ พ.ศ. 2518

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการบำรุงพันธุ์ปลาน้ำจืด รัฐบาลโดยกรมประมงได้สร้างสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำจืดเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2496 ได้สร้างสถานีประมงขึ้นที่แม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ที่หนองจอก กรุงเทพมหานครราชสีมา ที่ทุ่งสร้าง จังหวัดขอนแก่น ที่แก่งเลิงจาน จังหวัดมหาสารคาม ใน พ.ศ. 2497 ได้สร้างที่หนองประจักษ์ จังหวัดอุดรธานี ที่ห้วยม่วง จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากนั้นการก่อสร้างสถานีประมงน้ำจืดได้หยุดชะงักลงชั่วคราว หลายปีต่อมาจึงได้สร้างสถานีประมงน้ำจืดขึ้นอีกที่จังหวัดสุรินทร์ ตาก ชัยนาท หนองคาย อ่างเก็บน้ำอุบลรัตน์ (ขอนแก่น) ปัตตานี กาญจนบุรี ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี พิจิตร เชียงราย กาฬสินธุ์ เลย ปราจีนบุรี ระยอง สตูล พัทลุง สุราษฎร์ธานี ตรัง ยะลา พระนครศรีอยุธยา ร้อยเอ็ด และบุรีรัมย์ ตามลำดับ รวมมีสถานีประมงน้ำจืดที่ปฏิบัติการจะอยู่ในปัจจุบัน 32 สถานี มีกำลังผลิตพันธุ์สัตว์น้ำจืดได้ทั้งสิ้นประมาณปีละ 253.4 ล้านตัว (ตารางที่ 1) สถานีประมงน้ำจืดเหล่านี้มีหน้าที่ “ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำ ส่งเสริมและให้บริการด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปรับปรุงแหล่งน้ำจืดเพื่อเพิ่มผลผลิตด้านการประมง และทำการวิจัยด้านการประมงน้ำจืด โดยเน้นหนักเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่รับผิดชอบ” นอกจากนี้ยังมีสถานีประมงน้ำจืดอีกหลายแห่งที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง ที่จังหวัดเพชรบุรี ชัยภูมิ พิษณุโลกแพร่ และอุดรดิตถ์ ซึ่งคาดว่าจะสามารถเปิดให้บริการได้ในเร็ววันนี้

ด้วยความช่วยเหลือจากรัฐบาลแคนาดา รัฐบาลไทยโดยกรมประมงได้จัดตั้ง “สถาบันประมงน้ำจืดแห่งชาติ” ขึ้นที่เกษตรกลาง บางเขน ได้มีการลงนามในข้อตกลงเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2516 สถาบันแห่งนี้ได้เปิดดำเนินการเมื่อเดือนตุลาคม 2519 โดยได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับสัตว์น้ำจืด ภาวะทรัพยากรประมงน้ำจืดของประเทศ รวมทั้งให้การฝึกอบรมและเผยแพร่ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ของกรมประมงและส่วนราชการอื่น ผู้ประกอบกิจการประมงและผู้สนใจ

ทั่วไป ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำจืด การคุ้มครองที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจืด การบริหารการประมงในแหล่งน้ำจืดและการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาการประมงน้ำจืดของไทยเจริญก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่องและถาวร

นอกจากนี้ กรมประมงมีนโยบายจัดตั้งสำนักงานประมงจังหวัดขึ้นในทุกจังหวัดมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมการทำประมงให้เป็นไปตามกฎหมาย การประมงการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ และการส่งเสริมอาชีพการประมงภายในจังหวัดที่ได้รับมอบหมาย ในปัจจุบันได้มีสำนักงานประมงจังหวัดรวม 63 จังหวัด และสำนักงานประมงอำเภอ 269 อำเภอ ส่วนจังหวัดที่เหลือคาดว่าจะสามารถจัดตั้งขึ้นได้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534)

เพื่อเร่งรัดการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำจืดให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทางราชการโดยกรมประมงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดตั้งโครงการบำรุงพันธุ์ปลาน้ำจืดขึ้นเรียกว่า “โครงการบำรุงพันธุ์ปลาแบบประชาราชา” เมื่อ พ.ศ. 2521 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

(1) ชักชวนและแนะนำให้ประชาชนรู้จักวิธีบำรุงพันธุ์ปลาน้ำจืดแบบประชาราชา โดยทางการจะจัดให้มีการอบรมและสาธิตวิธีการเพาะพันธุ์ปลาด้วยวิธีผสมเทียมแก่ประชาชนและกลุ่มเกษตรกร ชุมชน ช่างปลา ชาวชนสัมพันธ์ และลูกเสือ เพื่อนำพันธุ์ปลาที่เพาะขึ้นไปปล่อยในแหล่งน้ำหรือนำไปใช้ในการเพาะเลี้ยง

(2) เร่งรัดและส่งเสริมประชาชนให้มีการเพาะพันธุ์ปลาให้มากโดยวิธีใช้พ่อแม่พันธุ์ปลาที่รวบรวมจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ลูกปลาที่เพาะได้จะนำไปปล่อยกลับคืนสู่แหล่งน้ำเดิมเพื่อทดแทนจำนวนปลาที่จับขึ้นมาใช้ประโยชน์แต่ละปี

(3) สร้างทัศนคติที่ดีในด้านการอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดแก่เยาวชน ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดีเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะรู้จักวิธีใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้โดยถูกต้อง

โดยมุ่งหวังว่า การที่ให้ประชาชนได้มีส่วนในการเพาะพันธุ์ปลาและปล่อยพันธุ์ปลาน้ำจืดแหล่งน้ำเช่นนี้ จะเป็นการเปลี่ยนทัศนคติของผู้ที่จับปลาด้วยวิธีใช้ไฟฟ้าซ็อต ใช้สารเบื่อเมาและใช้วัตถุระเบิด รู้สำนึกและหวงแหนทรัพยากรสัตว์น้ำจืด เลิกการทำลายปลา หันมาช่วยกันบำรุงรักษาพันธุ์ปลาให้มีอุดมสมบูรณ์ (บุญ, 2521) สมกับคำขวัญของชาติในอดีตที่ว่า “ในน้ำมีปลา”

ตารางที่ 1. สถานีประมงน้ำจืดตามลำดับปีที่ก่อตั้ง สถานีที่ตั้ง เนื้อที่ของสถานี และกำลังการผลิตพันธุ์สัตว์น้ำจืด

ปีที่ก่อตั้ง	ชื่อสถานี	ที่ตั้ง	ค่อปี	
			เนื้อที่ (ไร่)	กำลังการผลิต (ล้านตัว)
2470	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดนครสวรรค์	อ.เมือง	57	3.0
2484	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดพะเยา	อ.เมือง	65	4.0
2485	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดสกลนคร	อ.เมือง	160	10.0
2496	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดเชียงใหม่	อ.สันทราย	124	5.5
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดมหาสารคาม	อ.เมือง	26	4.0
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดขอนแก่น	อ.เมือง	115	10.3
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดนครราชสีมา	อ.เมือง	39	10.0
2497	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดอุบลราชธานี	อ.เมือง	63	4.0
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดอุดรธานี	อ.เมือง	32	4.0
2505	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดสุรินทร์	อ.เมือง	94	4.0
2506	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดตาก	อ.เมือง	150	5.0
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดขอนแก่น	อ.สรวงวิทยา	115	7.7
2510	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดหนองคาย	อ.ศรีเชียงใหม่	131	12.0
2512	งานพัฒนาประมงในอ่างเก็บน้ำอุบลรัตน์	อ.อุบลรัตน์	193	3.2
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดปทุมธานี	อ.ชะอำ	101	5.3
2516	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดกาญจนบุรี	อ.ท่าม่วง	135	6.3
2517	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดฉะเชิงเทรา	อ.บางปะกง	87	90.0
2520	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดสุพรรณบุรี	อ.เมือง	107	2.6
2521	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดพิจิตร	อ.เมือง	400	7.7
2522	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดเชียงราย	อ.เวียงชัย	300	3.0
2523	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดกาฬสินธุ์	อ.เมือง	304	9.5
2524	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดเลย	อ.เชียงคาน	157	6.0
2525	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดปราจีนบุรี	อ.วัฒนานคร	130	3.2
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดระยอง	อ.ปลวกแดง	94	6.0
2526	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดสตูล	อ.ละงู	33	1.2
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดพัทลุง	อ.เมือง	70	5.5
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดสุราษฎร์ธานี	อ.พุนพิน	576	4.5
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดศรีสะเกษ	อ.เมือง	554	3.5
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดยะลา	อ.บันนังสตา	35	0.2
2527	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	อ.บางไทร	200	4.5
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดร้อยเอ็ด	อ.ธวัชบุรี	300	3.0
	สถานีสวนประมงน้ำจืดจังหวัดบุรีรัมย์	อ.เมือง	275	1.5
รวมกำลังผลิตพันธุ์สัตว์น้ำจืดปีละ 253.4 ล้านตัว				

ที่มา : กองประมงน้ำจืด กรมประมง 2530

ตามโครงการนี้ ได้กำหนดให้วันที่ 13 เมษายน (วันสงกรานต์) ของทุกปี เป็น “วันขยายพันธุ์ปลาแห่งชาติ” โดยเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2521 แล้วต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “วันประมงแห่งชาติ” เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2527 เป็นต้นมา โดยกำหนดให้วันนี้เป็น “วันปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและงดเว้นการจับสัตว์น้ำทุกชนิดทั่วประเทศ” นับแต่เริ่มโครงการ ฯ มาจนถึงปัจจุบัน ได้ปล่อยพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำอื่นลงเลี้ยงในแหล่งน้ำธรรมชาติรวมทั้งสิ้นประมาณ 625 ล้านตัว ในจำนวนนี้เป็นสัตว์น้ำจืดประมาณร้อยละ 85 ส่วนที่เหลือเป็นสัตว์น้ำกร่อย และสัตว์น้ำเค็ม ก็มีผู้เข้ารับการอบรมตามโครงการนี้รวมทั้งสิ้น 204,114 คน

เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีปลาน้ำจืดบริโภคเพิ่มมากขึ้น โดยไม่ต้องเบียดเบียนปลาน้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติอย่างที่ทำกันมาช้านานปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดบังเกิดผลดียิ่งขึ้น กรมประมงจึงได้ริเริ่มให้มีการเลี้ยงปลาในหนองบึงขึ้นใน พ.ศ. 2490 ซึ่งตามโครงการนี้ กรมประมงได้มอบหมายให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงชักจูงให้ราษฎรเห็นความสำคัญของการบูรณะหนองบึงให้มีสภาพเหมาะสมที่จะเลี้ยงปลาได้ หนองน้ำใดที่มีขนาดเล็กก็ส่งเสริมให้ราษฎรร่วมมือร่วมใจกันช่วยบูรณะปรับปรุง ถ้าเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่กรมประมงก็จะให้ความช่วยเหลือ เช่น ช่วยสร้างทำนบกักเก็บน้ำและกำจัดสิ่งรบกวนในหนองนั้น เช่น ในปี พ.ศ. 2495 ได้ปรับปรุงหนอง 3 แห่ง คือ หนองท่ม หนองเหมือด อ.พรหมานิกม จ.สกลนคร และหนองกุดทิง อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย โดยจัดสรรงบประมาณให้หนองทั้งสามแห่ง จำนวน 8,000 บาท, 10,000 บาท และ 32,000 บาท ตามลำดับ เพื่อใช้สร้างทำนบกักเก็บน้ำและฝายน้ำล้น

การเลี้ยงปลาในหนอง มุ่งกระทำกันเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ที่จังหวัดสกลนคร อุดรธานี หนองคาย นครพนม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม อุบลราชธานี มีการทดลองเลี้ยงปลาในหนองบึง 22 แห่ง และอ่างเก็บน้ำชลประทาน 18 แห่ง (Ling, 1957) ปลาที่นำไปปล่อยลงเลี้ยงได้แก่ปลาสด ตะเพียนขาว และปลาหมอเทศ ในบรรดาแหล่งน้ำดังกล่าว ปรากฏว่า การเลี้ยงปลาในหนองที่ได้ผลดีที่สุดคือที่ “หนองแก” ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร หนองแห่งนี้มีสภาพเหมาะแก่การเลี้ยงปลา มีเนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ มีน้ำขังตลอดปี ไม่มีทางน้ำเข้าและทางน้ำออก หน้าฝนน้ำลึก 2 ม. หน้าแล้งลึกประมาณ 1 ม. หลังจากที่ได้ปรับปรุงสภาพแล้ว ปล่อยปลาสดลงเลี้ยง 115 ตัว เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2492 มอบให้ชาวบ้านช่วยกันดูแล ห้ามการจับปลาโดยเด็ดขาดกเว้นการจับลูกปลาสดให้ราษฎรนำไปเพาะเลี้ยง ในปีหนึ่ง ๆ เปิดให้ราษฎรจับปลาครั้งเดียวในระหว่างวันขึ้น 9-10 ค่ำ

เดือน 3 โดยมีการประกาศให้ทราบทั่วกัน ในแต่ละปีมีคนมาร่วมจับปลาไม่น้อยกว่า 1,000 คน มีการจำหน่ายบัตรอนุญาตจับปลาตามชนิดของเครื่องมือจับปลา ดังนี้ แห่เก็บ 15 บาท สดุ้ง (ยกยอ) เก็บ 10 บาท สุ่ม 8 บาท สวิง หรือตะแกรงเก็บ 5 บาท ส่วนชาวบ้านหนองแควซึ่งเป็นเจ้าของหนองน้ำเก็บเพียงครึ่งเดียวหรือหนึ่งบาท ปลาที่จับได้มากคือปลาสิด นอกนั้นเป็นปลาเบญจพรรณ ให้เวลาจับปลาประมาณ 2 ชม. ตรงบริเวณกลางหนองมีกรำสุ่มอยู่มีเนื้อที่ประมาณ 50 ตร.ม.หรือให้ปลาได้หลบซ่อนตัวให้รอดพ้นจากการถูกจับและห้ามการจับปลาในกรำโดยเด็ดขาด เพื่อรักษาพันธุ์ปลาบางส่วนไว้เป็นพ่อแม่พันธุ์ต่อไป รายได้จากการขายบัตรอนุญาตให้จับปลานำไปบำรุงวัดและพระศาสนา (สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ 3 หนองหาร สกลนคร, 2496)

จะเห็นได้ว่า กรรมวิธีของการเลี้ยงปลาในหนอง มีส่วนละม้ายคล้ายคลึงกับการเลี้ยงปลาในแหล่งน้ำในสมัยสุโขทัย และยังถือปฏิบัติอยู่ในชุมชนเผ่าไทยในหัวพันทั้งห้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เหตุที่มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกันคงมิใช่เป็นการบังเอิญ แต่คงเป็นด้วยคนไทยมีความรู้และเข้าใจในหลักการอนุรักษพันธุ์ปลาน้ำจืดมาแต่บรรพกาล และความรู้และความเข้าใจในเรื่องนี้ได้ฝังแน่นอยู่ในสายเลือดของคนไทยทุกหมู่เหล่าจนกลายเป็น “ประเพณี” อย่างหนึ่งของคนไทยที่ได้สืบทอดมาจนปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นอารยชนของ “คนเผ่าไทย” ที่มีมาแต่เนิ่นนาน

การเลี้ยงปลาในหนอง ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มของการจัดสร้าง “ทำนบปลา” ขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากองค์การบริหารวิเทศกิจแห่งสหรัฐอเมริกา ทำให้การจัดสร้างทำนบปลาแพร่หลายไปทั่วภาคอีสาน กรมประมงได้พยายามขยายงานและปรับปรุง “ทำนบปลา” เพื่อให้เป็นแหล่งผลิตปลาประจำหมู่บ้านในชนบทเรื่อยมา จนในที่สุดรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของทำนบปลาที่มีต่อการกินที่อยู่ดีของราษฎรในชนบท จึงได้สนับสนุนให้กรมประมงจัดตั้ง “โครงการประมงหมู่บ้าน ในเขตพัฒนาชนบทภาคจน” บรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525-2529) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

(1) เพื่อจัดตั้งแหล่งปลาประจำหมู่บ้าน ให้สามารถผลิตอาหารโปรตีนประเภทปลาสำหรับการบริโภคแก่ประชาชนในชนบทเพิ่มมากขึ้น

(2) เพื่อใช้แหล่งน้ำซึ่งเกิดขึ้นโดยโครงการสร้างงานในชนบทหรือแหล่งน้ำอื่นเป็นแหล่งผลิตสัตว์น้ำแก่ราษฎรในชนบท ทำให้ใช้ประโยชน์แหล่งน้ำได้เต็มที่ และมีอาหารโปรตีนประเภทสัตว์น้ำบริโภคมากขึ้น

(3) เพื่อจัดตั้งประมงโรงเรียน ให้สามารถผลิตปลาเพื่อเพิ่มอาหารโปรตีน

จำพวกปลาให้แก่นักเรียน ตลอดจนเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแก่ครูและนักเรียน

(4) เพื่อจัดซื้อพันธุ์ปลาจากราษฎร ซึ่งได้ลงทะเบียนขายพันธุ์ปลาไว้ล่วงหน้ากับกรมประมงเพื่อใช้ปล่อยในแหล่งน้ำของโครงการ ฯ ซึ่งนอกจากจะช่วยแบ่งเบาภาระของกรมประมงในการผลิตพันธุ์ปลาแล้ว ยังช่วยเพิ่มรายได้และสนับสนุนอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาของราษฎรอีกด้วย

(5) เผยแพร่ความรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เสริมสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ตลอดจนความรู้ด้านการแปรรูป การถนอมอาหารจำพวกปลา และการบริโภคปลาอย่างถูกสุขลักษณะและต้องตามหลักโภชนาการ

(6) เพื่อให้เป็นบ่อเกิดแห่งรายได้จากการจับปลา เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้าน และให้ราษฎรสามารถพึ่งตนเองได้

ตามโครงการนี้ รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมประมงดำเนินการเป็นเงินทั้งสิ้น 466.45 ล้านบาท เมื่อสิ้นสุดโครงการ ฯ ใน พ.ศ. 2529 กรมประมงได้สร้างแหล่งปลาประจำหมู่บ้าน 451 แห่ง ได้ปรับปรุงแหล่งน้ำที่เกิดจากการสร้างงานในชนบท (กสข) เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการประมง 1,998 แห่ง และจัดตั้งบ่อปลาประจำโรงเรียน 300 แห่ง จะทำให้ได้ผลผลิตสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 2,100 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 42 ล้านบาท

การดำเนินงานตาม “โครงการประมงหมู่บ้านในเขตชนบทภาคจน” ปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงมี “โครงการประมงหมู่บ้านในเขตพัฒนาชนบทพื้นที่ลุ่มน้ำ” เกิดขึ้นใน “แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534)” ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องมาจากแผน ฯ 5 โดยได้กำหนดเป้าหมายไว้ว่า จะจัดตั้งทำนบปลาประจำหมู่บ้านขึ้น 575 แห่ง ดำเนินการเพื่อเพิ่มผลผลิตการประมงต่อเนื่องจากแหล่งน้ำ กสข. 650 แห่ง จัดตั้งประมงโรงเรียน 500 แห่ง เพิ่มผลผลิตประมงในแหล่งน้ำอื่น 900 แห่ง และจัดสร้างบ่อปลาประจำหมู่บ้าน 3,525 แห่ง รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้รวมทั้งสิ้น 697.5 ล้านบาท เมื่อสิ้นสุดโครงการ ฯ คาดว่าจะได้ผลผลิตปลาน้ำจืดประมาณปีละ 8,867 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 117.30 ล้านบาท

การจับปลาน้ำจืด

การจับปลาน้ำจืด มีลักษณะเป็นการประมงแบบยังชีพมาแต่โบราณกาล ส่วนใหญ่มุ่งจับปลาน้ำจืดเพื่อการบริโภคในครัวเรือน โดยปกติวิธีแล้วราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้

แหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ลำธาร ลำกระโดง บึง หนอง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น จะจับปลาจากแหล่งน้ำเหล่านี้เป็นประจำตลอดทั้งปี เพื่อให้ได้ปลาสำหรับบริโภค ปริมาณปลาน้ำจืดที่จับได้ส่วนใหญ่มีจำนวนน้อยเพียงพอสำหรับการบริโภคในครอบครัวเท่านั้น มีบางครั้งที่จับปลาได้มากจนเหลือจากการบริโภคก็จะนำไปแปงป็นญาคิมิตร หรือนำไปจำหน่ายเป็นรายได้แก่ครอบครัว ส่วนการจับปลาน้ำจืดในเชิงพาณิชย์นั้น เป็นการจับปลาในที่ว่าประมุล ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในที่ราบลุ่มภาคกลางโดยเฉพาะในเขตน้้ำท่วมที่ลุ่มสองฝั่งแม่น้ำสายที่สำคัญ ๆ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา ป่าสัก สะแกกรัง แม่น้ำน้อย แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น การจับปลาในที่ว่าประมุลเป็นการประมงแบบผูกขาด ซึ่งดำเนินการโดยผู้ว่าประมุลได้เท่านั้น ปริมาณปลาที่จับได้มีจำนวนมากพอที่จะบริโภคในท้องถิ่นและส่งไปจำหน่ายยังท้องที่ห่างไกลในรูปของปลาสด ปลาแห้ง ปลาแห้ง ปลารมควัน ปลาร้า เป็นต้น

เครื่องมือจับสัตว์น้ำจืดอาจแปรเปลี่ยนไปตามสภาพของแหล่งน้ำ เครื่องมือจับปลาที่นิยมใช้กันในแหล่งน้ำไหล ได้แก่ โพงพาง อวนทับตลิ่ง อวนลอย สวีง ซ้อนใหญ่ ซ้อนพาย ยกขอ เบ็ด ในการจับปลาอาจทำจากริมฝั่ง นั่งร้าน ลอยเรือจับลงลุยน้ำจับหรือด้วยวิธีอื่นตามความเหมาะสม ส่วนเครื่องมือประเภทดักจับก็มีหลายชนิด เช่น ลอบ ตะแกรง สุ่ม อีจู้ ชะนาง ชุด คุ่ม ไซ ลัน ยอ โปง เป็นต้น ส่วนแหมีใช้อยู่ทั่วไปทุกแห่งหน ในทะเลสาบหนองบึงขนาดใหญ่ และแหล่งน้ำท่วมที่มีช่องแคบให้น้ำไหลออก ก็จะมีการใช้เครื่องมือประเภทกั้น เช่น กะบัง จีบใหญ่ ลีสุก กั้นค้อนปลาไว้แล้วจับด้วยอวน นอกจากนี้ เมื่อถึงฤดูปลาสร้อยขึ้นน้ำ ตามริมฝั่งแม่น้ำทั้งสองฟากมีราษฎรใช้ซั้งสนั่นจับปลาสร้อยเรียงกันเป็นทิวแถว และจับปลาสร้อยได้เป็นจำนวนมาก จนบางครั้งไม่สามารถหาภาชนะมารองรับได้หมดและทำเต็มไม้ทั้ง โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี นครสวรรค์ และพิจิตร

การผูกขาดจับปลาในน่านน้ำจืด ทางราชการอนุญาตให้ผู้ประมุลได้มีสิทธิจับปลาในที่ว่าประมุลได้แต่เพียงผู้เดียว ที่ว่าประมุลอาจเป็นบึงหรือคลองแห่งหนึ่งหรือหลาย ๆ แห่งรวมกัน ซึ่งเรียกว่า “พวงหนองหรือพวงคลอง” โดยผู้ที่ประมุลได้ต้องทำสัญญาเป็นหลักฐานไว้กับทางราชการ เรียกว่า “สัญญาผูกขาดทำการประมง” ซึ่งระบุไว้ว่า “ทางราชการอนุญาตให้ผู้รับผูกขาดมีสิทธิจับปลาในที่นั้น ภายในเวลาที่กำหนด ผู้รับผูกขาดจะต้องชำระเงินอากรให้แก่ทางราชการตามที่ได้เสนอไว้ และจะต้องทำการประมงที่จับสัตว์น้ำให้แก่ทางราชการด้วย เช่น ต้องขุดลอก กำจัดสิ่งรบกวนไม่ให้มีอยู่ในที่ผูกขาดกับต้องทำการรั้งวัดปักหลักเขตที่ผูกขาดให้ด้วย” ในที่ผูกขาดบางแห่งอาจมีเงื่อนไข

เปลี่ยนไปตามควรแก่สภาพของที่ผูกขาด แต่โดยหลักการแล้วทางราชการประสงค์เพียง “ให้ผู้ประมุลได้ทำการประมงที่จับสัตว์น้ำที่ประมุลได้ให้มีสภาพเหมาะสมสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและแพร่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ เพื่อให้คงความชุกชุมตลอดไป”

จำนวนที่ว่าประมุลผูกขาดจับสัตว์น้ำ ซึ่งมีชื่อเรียกตามพระราชบัญญัติการประมงว่า “ที่ว่าประมุลทำการประมง” ในน่านน้ำจืดเมื่อ พ.ศ. 2477 รวมทั้งสิ้น 535 แห่ง รวมเป็นเนื้อที่ประมาณ 110,000 ไร่ อีกยี่สิบปีต่อมาเหลือเพียง 301 แห่ง รวมเนื้อที่ประมาณ 81,000 ไร่ ใน พ.ศ. 2498 (คณะบรรณาธิการ, 2498). และลดลงเป็น 233 แห่ง รวมเนื้อที่ประมาณ 29,073 ไร่ ใน พ.ศ. 2517 (ธีรพันธ์, 2520) ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2. จำนวนและเนื้อที่ที่ว่าประมุลจับสัตว์น้ำจืดในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

จังหวัด	พ.ศ. 2498		พ.ศ. 2517	
	จำนวน	เนื้อที่	จำนวน	เนื้อที่
พระนครศรีอยุธยา	23	10,314	16	1,267
อุทัยธานี	4	342	-	-
อุตรดิตถ์	4	423	3	377
อ่างทอง	7	2,861	8	545
พิจิตร	56	2,822	48	810
พิษณุโลก	48	8,062	28	7,497
สุโขทัย	5	435	5	467
สุพรรณบุรี	4	136	-	-
สิงห์บุรี	8	1,620	4	2,233
สระบุรี	3	862	3	492
ชัยนาท	5	3,369	4	284
ลพบุรี	13	12,173	11	1,938
นครสวรรค์	121	20,089	106	13,137
รวม	301	81,008	233	29,073

เครื่องมือประมงที่นิยมใช้จับปลาในที่ว่าประมุล คือ “ลี้” หรือ “จิบ” หรือ “อวนซอง” ซึ่งเป็นเครื่องมือประจำที่แบบเดียวกับโปิะจับปลาในทะเล ลี้จะถูกสร้างขึ้นในบริเวณที่แคบและลึกที่สุดของที่ว่าประมุลโดยให้หันหน้าทวนกับกระแส น้ำ เครื่องมือจับปลาชนิดนี้ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ “ปัก” ซึ่งจะค้อนปลาให้ว่ายนำมารวมกันที่ตัวลี้ ลักษณะของเครื่องมือดังกล่าวอธิบาย (ประกอบ, 2499 ; สนิทและประสิทธิ์, 2508) ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 “ลิ” เครื่องมือจับปลาที่สำคัญที่สุดในที่ว่าประมงผูกขาดในน่านน้ำจืด

ภาพที่ 2 การกู้ลิจับปลา

“ลิ” หรือ “จิบ” เป็นเครื่องมือประเภทประจำที่ ประกอบขึ้นโดยเสาไม้เนื้อแข็ง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 15-20 ซม. บึกห่างกันต้นละประมาณ 6 ม. กำหนดให้ตัวลิตั้งอยู่กลางลำคลองบริเวณที่มีน้ำลึกที่สุด ตัวลิเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 6 ม. ยาวประมาณ 40-70 ม. จากตัวลิปักแนวเสาปักออกไปทั้งสองข้างให้เหมาะสมกับสภาพลักษณะภูมิประเทศของที่ว่าประมาณ ระหว่างเสาแต่ละต้นของส่วนที่เป็นปักลิจะเสริมด้วยเสาไม้ไผ่อีกสองต้น ตลอดแนวปักลิกรุด้วยเฟือกและจะต้องมีไม้ค้ำยันเป็นระยะ ๆ เพื่อช่วยให้ปักแข็งแรงยิ่งขึ้น ปักแต่ละข้างยาวประมาณ 200-ม. หรืออาจมากกว่า

ส่วนที่เป็นตัวลิ ระหว่างเสาเสริมด้วยเสาไม้ไผ่อีกสองต้น นำไม้ไผ่ทั้งลำมาผูกติดให้แน่นทำเป็นราว (ราวลิ) มีทั้งราวบนและราวล่าง ราวบนใช้สำหรับเป็นที่รองรับไม้ยกอวน ส่วนราวล่าง สำหรับเป็นทางเดินของผู้ที่จะไปกู้ลิ ตลอดแนวของตัวลิกรุด้วยเฟือกเช่นเดียวกัน การกรูเฟือกต้องปักเฟือกให้ลึกลงไปใกโคลนเพื่อป้องกันปลาเค็ดรูดออกไปได้ ภายในตัวลิกรุด้วยอวนขนาดของตา 1 ซม. รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งเรียกว่า “ขาน” หรือ “อวนจิบ” การกรูอวนในช่องตัวลิ จะต้องชิงอวนให้ท้องอวนติดพื้นคลอง ด้านที่ต่อจากปักถูกยึดติดกับพื้นดินไม่ให้ปลาหลบหนีออกไป อีกปลายหนึ่งจะจึงติดกับโรงขึ้นปลา คร่าวอวนจิบด้านข้างจะคล้องติดกับหลักราวลิเป็นระยะ ๆ ซึ่งสามารถปลดได้ง่าย ในขณะที่อวน บริเวณถัดจากปากตัวลิจิบประมาณ 10 ม. จะมีคั่นกว้าง ๆ เอาอวนขึ้น โดยจะกว้างเอาลำไม้ไผ่ที่วางสอดไว้ได้อวนขึ้นมา แล้วรูดอวนมาตามราว (ภาพที่ 1 และ 2) จนถึงเรือนแพก็จะเทปลาลงบนพื้นกระดานเพื่อคัดเลือกชนิด ขนาด เตรียมส่งไปจำหน่ายต่อไป

ตอนปลายสุดของตัวลิ สร้างเป็นเรือนแพไม้ไผ่พื้นไม้กระดานใช้เป็นลานคัดเลือกปลา และเป็นที่พักของคนงานจับปลา โดยปักติแล้วผูกทำการประมงด้วยลิ จะอยู่ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงกุมภาพันธ์ของทุกปี ส่วนระยะใดจะจับปลาได้มากน้อยเท่าไคนั้น จะขึ้นอยู่กับการลดระดับของน้ำในที่ว่าประมาณเป็นสำคัญ ถ้าระดับน้ำลดลงเร็วก็จะจับปลาได้มาก แต่ถ้าระดับน้ำลดลงช้าก็จะจับปลาได้น้อย

การที่ทางราชการอนุญาตให้มีการผูกขาดจับสัตว์น้ำในน่านน้ำจืด วัตถุประสงค์หลักก็เพื่อแบ่งเบาภาระของกรมประมงในการดูแล รักษาและบูรณะแหล่งทำการประมงที่มีอยู่ทั่วประเทศซึ่งทางราชการไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงประโยชน์ดังนี้ (คณะบรรณาธิการ, 2498)

1. มอบหมายให้ผู้ประมงได้ดูแลรักษาที่จับสัตว์น้ำ ไม่ให้ถูกบุกรุกเข้าทำการ

กสิกรรมหรือถูกทอดทิ้งให้คืนเงินเสื่อมสภาพ โดยผู้รับผูกขาดจะต้องกำจัดสิ่งรบกวน กิ่งไม้
 คอไม้ให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ เพื่อคงสภาพแหล่งน้ำให้ยืนนาน

2. ผู้ประมุขได้จะต้องบูรณะที่จับสัตว์น้ำตามข้อสัญญา โดยต้องทำการขุดลอก
 หรือต้องชำระเป็นตัวเงินแทนการขุดลอกให้แก่ทางราชการนำไปใช้ในการขุดลอกที่จับ
 สัตว์น้ำและในบางกรณีได้กำหนดให้ผู้ประมุขได้ทำการรังวัดปักหลักเขตให้แก่ทางราชการ
 เพื่อให้เป็นหลักฐานมั่นคงป้องกันการบุกรุกครอบครองที่จับสัตว์น้ำช่วยให้สะดวกแก่
 การบำรุงรักษาให้มีสภาพเหมาะสมแก่สัตว์น้ำ

3. สัตว์น้ำได้อาศัยที่ประมุขผูกขาดซึ่งมีน้ำลึกกว่าที่แห่งอื่น ๆ เป็นที่อยู่
 อาศัยได้ตลอดปี โดยไม่ถูกรายกรตามจับ ด้วยผู้รับประมุขจะคอยดูแลห้ามปรามไม่ให้
 ราษฎรลงจับสัตว์น้ำในที่ประมุขจนเกินควร เมื่อระดับน้ำลดลงผู้ผูกขาดจึงเริ่มจับปลา
 และได้ปลาขนาดใหญ่จำนวนมาก แต่ก็ยอมจับได้ไม่หมด คงมีปลาเหลือรอดเจริญเติบโต
 เป็นพ่อแม่พันธุ์ได้ต่อไป ซึ่งปรากฏหลักฐานว่า ที่แห่งใดก็ตามที่จัดเป็นที่ประมุขผูกขาด
 แล้ว จะเป็นแหล่งที่มีปลาชุกชุมกว่าแหล่งน้ำสาธารณะที่ซึ่งมีการจับปลากันโดยเสรี
 ตลอดเวลา

4. ราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงที่ประมุขสามารถใช้เครื่องมือประมงนอกพิภค
 (เช่น ไซ คุ่ม อีจู้ ลัน สะวง ช้อน สุ่ม โปง) จับปลาเพื่อบริโภคเลี้ยงครอบครัวได้ตลอดปี

5. ผู้รับการผูกขาดจะต้องเก็บน้ำไว้ในที่ประมุขตลอดปี เพื่อให้ปลาที่เหลืออยู่
 ได้เจริญเติบโตและราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงได้มีน้ำไว้ใช้ในการบริโภค เลี้ยงสัตว์ และ
 ทำสวนครัวได้ตลอดปี

6. ทางราชการมีรายได้จากภาษีอากร

แม้ว่าการผูกขาดจับสัตว์น้ำในที่ประมุขจะมีข้อดีอยู่หลายประการดังกล่าว
 แล้ว ในทางกลับกัน การอนุญาตให้มีการประมุขผูกขาดจับสัตว์น้ำ ก็มีข้อเสียอยู่หลาย
 ประการดังนี้

1. ราษฎรเกิดความรู้สึกที่ทางราชการริรอนสิทธิการจับสัตว์น้ำของตน
 เพราะสิทธิอันนั้นตกแก่ผู้ประมุขได้แต่เพียงผู้เดียว

2. ราษฎรที่ยากจนไม่สามารถเข้าร่วมประมุขได้เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์
 และหลักประกัน อาชีพทำการประมงน้ำจืดในเชิงพาณิชย์จึงตกอยู่เฉพาะในมือของผู้ที่มี
 อันจะกินเท่านั้น

3. ผู้รับการผูกขาดมักปิดกั้นทางเดินของปลาด้วยกระบังหรือฝือก ทำให้ราษฎร
 มีความรู้สึกที่ไม่เป็นการสงวนพันธุ์ปลา เพราะถูกปลาไม่สามารถเล็ดลอดผ่านช่องฝือก

ไปได้

4. ราษฎรรู้สึกว่าการกั้นทางเดินของปลาเพื่อจับปลา เป็นการกีดขวางการ
 สัญจรของเรือแพ แม้ผู้รับการผูกขาดจะทำช่องให้เรือผ่านไว้แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่เป็นการ
 เพียงพอ

ด้วยผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันดังกล่าวแล้ว การทำการประมงด้วยวิธีประมุข
 ผูกขาดในน่านน้ำจืด จึงเป็นปัญหาเรื้อรังตลอดมา จนในที่สุดรัฐบาลซึ่งมีความประสงค์
 ที่จะส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถประกอบอาชีพทำการประมงในแหล่งน้ำท่วม
 และในหนองบึงโดยเสรีซึ่งเชื่อว่าจะเป็นทางหนึ่งที่จะเกื้อกูลระดับความเป็นอยู่ของราษฎร
 ในชนบทให้ดีขึ้น คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติ “ให้ยกเลิกที่ประมุขหนองบึงทั่วประเทศ”
 เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2517 “อนุญาตให้ราษฎรเข้าจับสัตว์น้ำในที่ประมุขได้โดยเสรี”
 และพร้อมกันนั้น ได้มอบหมายให้กรมประมงดำเนินการปรับปรุงหนองบึงต่าง ๆ ให้มี
 สภาพดีขึ้น เพื่อให้สามารถผลิตสัตว์น้ำจืดได้มากที่สุด จะได้เป็นแหล่งผลิตอาหารประเภท
 สัตว์น้ำจืดที่สำคัญและถาวรของประชาชนสืบไป

มีการจับปลานาน้ำจืดอีกประเภทหนึ่งที่ผู้ประกอบการจะต้องขออนุญาต
 กับทางราชการก่อนดำเนินการ คือ “บ่อล่อสัตว์น้ำ” ซึ่งเป็นการขุดบ่อดักปลาไว้ในที่ลุ่ม
 หรือในนาที่มีน้ำท่วมถึง หรือที่ซึ่งมีทางติดต่อกับแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อดักปลาให้เข้ามา
 อาศัยอยู่ในบ่อ เมื่อระดับน้ำลดลงก็จะวิดบ่อจับปลา จากสถิติของกรมประมงแสดงให้เห็นว่า
 จำนวนและเนื้อที่ของบ่อล่อสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนี้

รายการ	2523	2524	2525	2526	2527
จำนวนบ่อล่อสัตว์น้ำ	11,804	15,426	22,680	24,567	26,002
รวมเนื้อที่ (ไร่)	2,381	3,000	3,995	4,324	4,669
ผลผลิต (ตัน)	2,502	2,778	1,787	1,634	1,950

จังหวัดที่มีการขุดบ่อล่อสัตว์น้ำมากได้แก่ พระนครศรีอยุธยา สุรินทร์ สุพรรณบุรี
 พิจิตร พิษณุโลก ฉะเชิงเทรา นครนายก อ่างทอง และนครสวรรค์

ในปัจจุบัน การจับปลาน้ำจืดในแหล่งน้ำท่วมได้ลดความสำคัญลงไปมาก จนแทบจะ
 ไม่มีให้เห็นอีกต่อไป ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศด้วยการสร้างเขื่อน
 ในโครงการอเนกประสงค์ต่าง ๆ ขึ้นขวางกั้นลำน้ำสายสำคัญและสาขา ควบคู่กับการ
 พัฒนาระบบชลประทานของประเทศ ทำให้น้ำถูกเก็บกักขังไว้เหนือเขื่อน ไม่มีน้ำท่วม

ในที่ราบลุ่มและในท้องทุ่งอีกต่อไป เมื่อไม่มีน้ำท่วม แหล่งวางไข่และแหล่งหากินของปลาน้ำจืดในธรรมชาติมีน้อยลง ส่งผลให้ปริมาณปลาน้ำจืดที่เคยจับได้เป็นจำนวนมากในอดีตลดน้อยถอยลงไปเป็นอันมาก ประกอบกับมีปัญหาเกี่ยวกับภาวะสิ่งแวดล้อมของสัตว์น้ำเป็นพิษเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่มีสาเหตุมาจากแหล่งชุมชน แหล่งอุตสาหกรรม และแหล่งเกษตรกรรม ซึ่งมีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อความชุกชุมของปลาน้ำจืดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแม่น้ำสายสำคัญ ๆ เช่น ในลำน้ำเจ้าพระยา ท่าจีน แม่กลอง บางปะกง เป็นต้น จึงทำให้สัตว์น้ำจืดในแม่น้ำเหล่านี้ลดน้อยลง ขณะนี้แหล่งทำการประมงน้ำจืดที่สำคัญจึงแปรเปลี่ยนไปจากในอดีตคือเปลี่ยนจากแหล่งน้ำท่วมและในแม่น้ำไปเป็นอ่างเก็บน้ำของโครงการสร้างเขื่อนอเนกประสงค์ต่าง ๆ หนองบึงขนาดใหญ่ อ่างเก็บน้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำที่เกิดจากการสร้างงานชนบทและทำนบปลา เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากปริมาณปลาน้ำจืดที่จับได้จากแหล่งน้ำเหล่านี้ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3. จำนวนและเนื้อที่แหล่งจับสัตว์น้ำ ปริมาณและมูลค่าปลาน้ำจืดที่จับได้จำนวนความประเภทของแหล่งน้ำ ระหว่าง พ.ศ. 2525 - 2527

	2525	2526	2527
จำนวน (แห่ง)	7,263	8,918	11,868
อ่างเก็บน้ำ	487	776	1,217
แหล่งน้ำสาธารณะ	6,285	7,191	8,922
ทำนบปลา, กตข.	491	951	1,729
เนื้อที่ (ไร่)	1,909,596	2,414,399	3,363,220
อ่างเก็บน้ำ	1,255,925	1,660,150	2,457,623
แหล่งน้ำสาธารณะ	613,733	709,068	819,721
ทำนบปลา, กตข.	39,938	45,181	85,876
ปริมาณปลา (ตัน)	35,531	37,118	45,971
อ่างเก็บน้ำ	8,936	7,725	16,984
แหล่งน้ำสาธารณะ	25,354	28,667	27,333
ทำนบปลา, กตข.	1,241	726	1,654
มูลค่า (ล้านบาท)	882.149	892.096	1,008.169
อ่างเก็บน้ำ	231.610	135.553	282.800
แหล่งน้ำสาธารณะ	624.716	737.941	683.343
ทำนบปลา, กตข.	25.811	18.602	42.026

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง

การจับปลาในอ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ หนองบึง จะกระทำกันตลอดทั้งปี ในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่จะจับปลาได้มากในระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายนของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงที่ระดับน้ำในอ่างอยู่ต่ำสุด จึงเท่ากับว่าช่วยค้ำปลาให้มารวมกันอยู่ในบริเวณที่แคบเข้าบ่อจะจับได้ง่ายขึ้น ส่วนในทะเลสาบ หนองบึง จะจับปลาได้มากในช่วงหลังจากฤดูน้ำหลากหรือฤดูฝน คือเมื่อระดับน้ำเริ่มลดลง สำหรับแหล่งน้ำขนาดเล็กก็จะมี การจับปลาไปจนกระทั่งแหล่งน้ำนั้นจะแห้งขอดในฤดูแล้ง การจับปลาในเชิงพาณิชย์จะเกิดขึ้นเฉพาะในอ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ และหนองบึงขนาดใหญ่เท่านั้น เครื่องมือจับปลาที่สำคัญที่สุดในแหล่งน้ำเหล่านี้ คือข่าย ส่วนที่นิยมรองลงไปได้แก่ แห เบ็ดราว เบ็ดปัก เป็นต้น ชาวประมงอาจจะนำปลาที่จับได้ไปขายให้แก่ผู้บริโภครโดยตรง หรืออาจจะขายให้พ่อค้าคนกลางที่มาซื้อปลาจากชาวประมงที่ทำขึ้นปลาหรือในแหล่งจับปลาสุดแต่แต่ละกรณี ปลาที่พ่อค้าคนกลางรวบรวมได้ส่วนใหญ่นำไปจำหน่ายในตลาดสดของท้องถิ่น และมีส่วนบางส่วนได้ส่งไปจำหน่ายยังท้องถิ่นที่ห่างไกลออกไป

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

การเลี้ยงปลาน้ำจืดในประเทศไทย ทำกันมานานกว่า 70 ปี เริ่มด้วยการเลี้ยงปลาสดในบ่อต่อมาประมาณ พ.ศ. 2465 ได้มีการส่งลูกปลาจีนเข้ามาเลี้ยงที่บริเวณคลองไผ่สิงห์ดี คลองเคย เป็นการเลี้ยงปลาอย่างง่าย ๆ ส่วนการเลี้ยงปลาที่มีหลักมีเกณฑ์เริ่มขึ้นประมาณ พ.ศ. 2476 (ถวิล, 2476) แต่การเลี้ยงปลาในสมัยนั้นยังคงอยู่ในวงแคบและจำกัดด้วยคนไทยยังไม่สนใจและไม่แน่ใจว่าจะยึดเป็นอาชีพได้ ส่วนการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อให้ถึงประชาชนนั้น กรมประมงได้เริ่มเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2494 (บุญ, 2525)

การเลี้ยงปลาน้ำจืดที่ได้เจริญก้าวหน้าจนทุกวันนี้ เป็นด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงสนพระทัยและเห็นประโยชน์ในกิจการเพาะเลี้ยงปลาด้วย ทรงเห็นว่าปลาน้ำจืดเป็นอาหารสำคัญของคนไทย ทรงสนับสนุนโครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อให้ถึงประชาชนของกรมประมง โดยทรงมีพระบรมราชานุญาตให้กรมประมงใช้สระน้ำในบริเวณพระที่นั่งอัมพรสถาน เป็นบ่อขยายพันธุ์ปลาหมอเทศ เพื่อพระราชทานให้แก่พสกนิกรนำไปเพาะเลี้ยงและด้วยพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้า ๆ ได้พระราชทานลูกปลาหมอเทศให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เข้ารับการอบรมวิธีเพาะพันธุ์ปลาหมอเทศจำนวน 25 คน ณ เกษตรกลางบางเขน เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2496 (บุญ, 2514) และด้วยพระกิตติศัพท์ของพระองค์ท่านที่ได้สนพระทัยกิจการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด จึงได้รับการทูลเกล้าถวายพันธุ์ปลานิล จาก

เจ้าฟ้าชายอากิฮิโตะ มกุฎราชกุมารแห่งประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2508 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ในบ่อปลาในบริเวณสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพันธุ์ปลานิล จำนวน 10,000 ตัว ให้แก่กรมประมง เป็นปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2509 เพื่อนำไปเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ แจกจ่ายให้ประชาชนนำไปเพาะเลี้ยงต่อไป พร้อมทั้งพระราชทานชื่อปลานิลนี้เป็นชื่อไทยว่า “ปลานิล” ในปัจจุบัน ปลานิลกลายเป็นปลาอดนิยมนเพาะเลี้ยงกันทั่วประเทศ

ได้มีการนำเอาวิทยาการใหม่ ๆ เข้ามาใช้พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดของไทยอย่างต่อเนื่อง จนสามารถยกระดับผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสูงขึ้นเป็นลำดับ มีการนำเอาวิชาการจัดการบ่อปลาเข้ามาใช้ เช่น การสร้างบ่อปลา การใส่ปุ๋ย การให้อาหารสมทบ การควบคุมคุณสมบัติของน้ำ การจับและการขนส่ง ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลาในบ่อ ในนา ในร่องสวน ในกระชัง มีการแนะนำให้มีการเลี้ยงปลาแบบรวม (polyculture) การเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน (integrated fish culture) การเลี้ยงปลาแบบพัฒนา (intensive culture) มีการนำเอาเทคนิคการผสมเทียมด้วยการฉีดฮอร์โมนเข้ามาใช้ในการเพาะพันธุ์ปลาบางชนิดที่ไม่สามารถวางไข่ได้ตามธรรมชาติในบ่อ เช่น ปลาดุกอุย ปลาเจา ปลาลิ้นปลาชัง ปลาสวย ปลายี่สก เป็นต้น มีการพัฒนาอาหารเลี้ยงปลาสำเร็จรูป มีการป้องกันและควบคุมโรคปลาที่เลี้ยงด้วยวิธีการที่ทันสมัยจนได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

ส่วนการเลี้ยงปลาน้ำจืดแบบเป็นอุตสาหกรรมนั้น เริ่มพัฒนามาพร้อม ๆ กับการพัฒนาการประมงอวนลากในประเทศไทย เนื่องจากมีปลานขนาดเล็กที่เรียกว่า “ปลาเปิด” เป็นจำนวนมาก จึงมีการนำเอาปลาเปิดมาใช้เลี้ยงปลาดุกในบ่อเป็นครั้งแรกในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการ ปรากฏว่าได้ผลดีมาก จึงเกิดอุตสาหกรรมการเลี้ยงปลาดุกขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี และนครปฐม ต่อมามีการนำเอาปลาเปิดไปเลี้ยงปลาชนิดอื่น เช่น ปลาช่อน ปลานู ปลาชะโด และกึ่งก้ามกราม ซึ่งก็ปรากฏว่าได้ผลดีและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรอย่างกว้างขวาง

ปัจจุบันนี้ การเลี้ยงปลาน้ำจืดได้แพร่หลายไปทั่วประเทศ จากสถิติผลผลิตฟาร์มเลี้ยงปลาน้ำจืด ระหว่าง พ.ศ. 2518-2527 ของกรมประมง ชีรพันธ์, กรรณิการ์ และไพโรจน์ (2529) ซึ่งให้เห็นว่า จำนวนฟาร์มและผู้ประกอบการเลี้ยงปลาน้ำจืดมีเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเพิ่มขึ้นจาก 20,964 ภายใน พ.ศ. 2518 เป็น 25,280 ภายใน พ.ศ. 2522 และเพิ่มเป็น 38,235 ภายใน พ.ศ. 2527 โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย 7.35 เปอร์เซ็นต์ต่อปี (ตารางที่ 4) ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงปลาในบ่อ คิดเป็นร้อยละ 78.95 เป็นการเลี้ยงปลาในนาร้อยละ 17.01 เป็นการเลี้ยงปลาในร่องสวนร้อยละ 1.88 และเป็นการเลี้ยงปลาในกระชัง

ร้อยละ 2.16 ส่วนเนื้อที่ที่ใช้ในการเลี้ยงปลาน้ำจืดประกอบด้วย การเลี้ยงปลาในบ่อร้อยละ 18.27 การเลี้ยงปลาในนาร้อยละ 81.06 การเลี้ยงปลาในร่องสวนร้อยละ 0.65 และการเลี้ยงปลาในกระชังร้อยละ 0.02 ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

ในทศวรรษที่ผ่านมา การเลี้ยงปลาในบ่อนิยมเลี้ยงกันมากในจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา อุรธานี และเชียงราย การเลี้ยงปลาในนามีมากในจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ขอนแก่น และมหาสารคาม การเลี้ยงปลาในร่องสวนมีมากในจังหวัดฉะเชิงเทรา สมุทรสงคราม และราชบุรี ส่วนการเลี้ยงปลาในกระชังมีมากในจังหวัดนครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา อุทัยธานี และลพบุรี

จังหวัดที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมากใน 10 อันดับแรกได้แก่ สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร ขอนแก่น นครปฐม มหาสารคาม สุพรรณบุรี อุรธานี และหนองคาย (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 4. จำนวนฟาร์มเลี้ยงปลาน้ำจืดในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2518 - 2527 โดยจำแนกประเภทเป็นการเลี้ยงปลาในบ่อ ในนา ในร่องสวน และในกระชัง

พ.ศ.	รวมจำนวนฟาร์ม	จำนวนบ่อปลา	จำนวนนาปลา	จำนวนร่องสวน	จำนวนกระชัง
2518	20,964	15,916	4,238	566	254
2519	22,078	16,857	4,437	489	303
2520	23,427	17,034	4,369	522	602
2521	23,663	18,228	4,497	408	530
2522	25,280	19,676	4,495	438	671
2523	29,484	23,470	4,585	610	819
2524	31,676	25,136	5,028	632	880
2525	34,154	27,397	5,425	707	925
2526	35,751	28,942	5,634	575	600
2527	38,235	31,234	5,725	419	857
เฉลี่ย	28,471	22,479	4,843	536	614
ร้อยละ	100	78.95	17.01	1.88	2.16
อัตราการขยายตัว					
ร้อยละ	7.35	8.27	3.59	1.07	11.28

ที่มา : ชีรพันธ์, กรรณิการ์ และไพโรจน์, 2529

ตารางที่ 5. เนื้อที่ (เป็นไร่) ของฟาร์มเลี้ยงปลาน้ำจืดในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2518 - 2527 โดยจำแนกประเภทเป็นการเลี้ยงในบ่อ ในนา ในร่องสวน และในกระชัง

พ.ศ.	เนื้อที่รวม	เนื้อที่บ่อปลา	เนื้อที่นาปลา	เนื้อที่ร่องสวน	เนื้อที่กระชัง
2518	144,352	14,106	129,531	713	3
2519	143,438	16,538	126,320	577	3
2520	147,593	18,676	128,201	711	6
2521	151,823	20,246	130,790	782	6
2522	152,887	22,984	129,151	737	15
2523	157,429	28,638	127,635	1,131	25
2524	163,695	33,042	129,127	1,502	24
2525	173,717	37,330	134,676	1,697	14
2526	233,733	52,247	179,747	1,693	46
2527	200,766	61,294	138,123	1,315	34
เฉลี่ย	166,943	30,510	135,330	1,085	18
ร้อยละ	100	18.27	81.06	0.65	0.02
อัตราการขยายตัว					
ร้อยละ	4.62	17.37	1.98	12.74	36.51

ที่มา : ชีรพันธ์, กรรมการ และไพโรจน์, 2529

ปลาน้ำจืดที่นิยมเลี้ยงในปัจจุบันได้แก่ ปลาสลิด (11,419 ตัน) นิล (9,050 ตัน) สวาย (7,707 ตัน) ซ่อน (5,091 ตัน) ตะเพียน (5,065 ตัน) ดุก (3,672 ตัน) ไน (1,535 ตัน) กุ้งก้ามกราม (1,511 ตัน) จิน (1,000 ตัน) หมอไทย (666 ตัน) และปลาชุกเทศ (388 ตัน) ปริมาณในวงเล็บเป็นค่าเฉลี่ยของผลผลิตระหว่าง พ.ศ. 2525-27

สัตว์น้ำจืดชนิดอื่นที่นำมาเพาะเลี้ยงนอกเหนือจากปลาและกุ้งก้ามกราม ก็มีกบ และตะพาบน้ำ แต่การเลี้ยงยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น จึงทำกันอยู่เพียงในวงแคบและจำกัด อย่างไรก็ตาม สัตว์น้ำทั้งสองชนิดนี้เป็นที่ต้องการของตลาดมาก จึงควรที่จะมีการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

ผลผลิตสัตว์น้ำจืด

เชื่อกันว่า ก่อนปี พ.ศ. 2500 ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้เกือบทั้งสิ้นจับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติและจากบ่อต่อสัตว์น้ำ ด้วยในสมัยนั้นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยังไม่แพร่หลายแม้ว่ากรมประมงจะได้รณรงค์ส่งเสริมการเลี้ยงปลาหมอเทศในบ่อถึงประชาชนแล้วก็ตาม ประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญของการเลี้ยงปลาว่าจะยึดถือเป็นอาชีพได้

ตารางที่ 6. จังหวัดที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมาก ในระหว่าง พ.ศ. 2518 - 2527 (เนื้อที่เป็นไร่)

จังหวัด	เฉลี่ย	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527
สมุทรปราการ	87,409	92,174	92,174	86,714	87,257	86,254	85,936	85,915	85,927	85,949	85,786
ฉะเชิงเทรา	33,458	35,656	35,018	34,560	33,805	32,653	32,306	30,767	33,785	32,493	33,136
กรุงเทพมหานคร	7,063	5,846	5,889	6,088	4,664	5,189	6,710	6,713	8,596	9,494	11,033
สมุทรสาคร	6,257	2,106	2,244	2,939	5,033	4,674	4,141	5,358	12,037	11,961	11,776
ขอนแก่น	5,013	2,622	2,623	3,291	4,233	3,085	4,877	4,295	6,885	5,140	13,079
นครปฐม	3,653	497	477	219	1,262	1,525	2,264	3,060	5,648	10,519	11,161
มหาสารคาม	2,675	332	249	567	708	665	892	2,888	4,318	4,293	4,286
สุพรรณบุรี	2,595	423	423	236	463	386	549	1,016	3,334	9,063	10,060
อุดรธานี	1,978	372	372	1,193	1,425	1,685	2,201	2,306	2,468	3,490	4,264
หนองคาย	1,735	1,110	1,110	1,314	1,048	1,336	1,955	2,077	2,233	2,369	2,798

ที่มา : ชีรพันธ์, กรรมการ และไพโรจน์, 2529

เนื่องจากปลาน้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติยังคงมีอยู่ชุกชุมให้สาธิตหาเอาได้โดยไม่ต้องล่าปาก และหากจะซื้ออาหารค้าย่อมเขา

หลังจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับตั้งแต่ฉบับที่หนึ่งเป็นต้นมา ทำให้สภาวะของแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำจืดแปรเปลี่ยนไป เนื่องจากการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านการเกษตร ชลประทาน พลังงานไฟฟ้า พลังน้ำ คมนาคม อุตสาหกรรม และแหล่งชุมชน ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อทรัพยากรประมงน้ำจืดทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ยกตัวอย่างเช่น การสร้างเขื่อนเจ้าพระยาที่จังหวัดชัยนาท การพัฒนาระบบชลประทานตามโครงการเจ้าพระยาใหญ่ การสร้างเขื่อนภูมิพลที่จังหวัดตาก ทำให้น้ำถูกเก็บกักขังไว้เหนือเขื่อน และในคูคลองชลประทาน ไม่มีน้ำท่วมที่ราบลุ่มหนองบึง และท้องทุ่งในภาคกลางอีกต่อไป เมื่อไม่มีน้ำท่วมแหล่งวางไข่และที่เลี้ยงตัวของปลาน้ำจืดในธรรมชาติก็มีน้อยลงส่งผลให้ปริมาณปลาน้ำจืดที่เคยจับได้เป็นจำนวนมากก่อนหน้านั้นลดน้อยถอยลงไปด้วย ประกอบกับมีปัญหเกี่ยวกับภาวะสิ่งแวดล้อมของสัตว์น้ำจืดเป็นพิษเพิ่มมากขึ้น แหล่งน้ำเสื่อมโทรมเร็วขึ้นเป็นต้น สาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการลดความชุกชุมของสัตว์น้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติ ส่งผลให้ผลผลิตปลาน้ำจืดจากแหล่งน้ำต่าง ๆ มีสภาพทรุดโทรมมากกว่าที่จะมีเพิ่มมากขึ้น

นับว่ายังโชคดี ที่ในระยะเดียวกันนี้มีการขยายตัวของการเลี้ยงปลาน้ำจืดเพิ่มมากขึ้น ซึ่งนอกเหนือจากการเลี้ยงปลาในบ่อที่กรมประมงได้ส่งเสริมอย่างจริงจังมาตั้งแต่ พ.ศ. 2494 แล้ว ได้เริ่มมีการเลี้ยงปลาในนาข้าวและต่อมากลายเป็นการเลี้ยงปลาในนาปลาขึ้นประมาณ พ.ศ. 2500 ที่จังหวัดสมุทรปราการ และยังมีมีการเลี้ยงปลารวมกับการทำสวนและการเลี้ยงสัตว์ในรูปแบบของไร่นาสวนผสมที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ในช่วงเดียวกันนี้เริ่มมีการเลี้ยงปลาในร่องสวนเกิดขึ้น ส่วนการเลี้ยงปลาในกระชังตามชายฝั่งแม่น้ำก็มีมากขึ้น ต่อมาได้มีการเลี้ยงปลาในบ่อแบบหนาแน่นโดยใช้ปลาเปิดเป็นอาหารในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการ แล้วขยายไปสู่จังหวัดฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี นครปฐม หลังจากนั้น มีการเลี้ยงปลาซ้อนด้วยวิธีการทำนองเดียวกันกับการเลี้ยงปลาในบ่อ ส่วนการเลี้ยงปลาในกระชังซึ่งเดิมนิยมเลี้ยงแต่ปลาสาวยและเทโพ ก็เปลี่ยนมาเลี้ยงปลาบู่และปลาชะโดมากขึ้น และเมื่อเร็ว ๆ นี้ กุ้งก้ามกรามกลายเป็นสัตว์น้ำที่นิยมเลี้ยงกันมากและมีอัตราการขยายตัวที่รวดเร็วอย่างน่าประทับใจ ด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้วนี้ ผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ได้จากการเพาะเลี้ยงจึงมีแนวโน้มสูงมากขึ้นเป็นลำดับแม้ว่าจะยังมีบ่อที่จะขุดขย ส่วนที่ขาดหายไปของปริมาณที่จับจากธรรมชาติได้ แต่ก็ช่วยแบ่งเบาปัญหาการขาดแคลน

ปลาน้ำจืดบริโภคได้มากทีเดียว

ประมาณกันว่า ผลผลิตปลาน้ำจืดที่จับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ มีประมาณสามในสี่ส่วนของผลผลิตปลาน้ำจืดรวม ส่วนประมาณอีกหนึ่งในสี่ส่วนเป็นผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยง อย่างไรก็ตามก็สัดส่วนนี้ได้แปรเปลี่ยนไปในปัจจุบัน ด้วยผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ได้จากการเพาะเลี้ยงได้เพิ่มมากกว่าการเพิ่มของผลผลิตที่จับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ จากสถิติการประมงระหว่าง พ.ศ. 2490-2527 แสดงให้เห็นว่า ผลผลิตสัตว์น้ำจืดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แต่ก็มีควมผันแปรอย่างกว้างขวาง เชื่อว่าความผันแปรที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2490-2510 ส่วนใหญ่เกิดจากอิทธิพลของการเพิ่มหรือลดของปริมาณปลาที่จับได้จากแม่น้ำ ที่ว่าประมงจับสัตว์น้ำ แหล่งน้ำท่วม หนองบึง และบ่อล่อสัตว์น้ำ ส่วนความผันแปรนับจาก พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา เกิดขึ้นจากอิทธิพลของการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของผลผลิตที่ได้จากอ่างเก็บน้ำ หนองบึง และจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ข้อมูลทางสถิติแสดงให้เห็นว่า ปริมาณผลผลิตรวมของสัตว์น้ำจืดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเพิ่มขึ้นจากประมาณ 40,000 ตัน ใน พ.ศ. 2490 เป็นประมาณ 64,000 ตัน ใน พ.ศ. 2500 เป็นประมาณ 85,000 ตัน ใน พ.ศ. 2510 เป็นประมาณ 122,500 ตัน ใน พ.ศ. 2520 และเพิ่มเป็นประมาณ 162,000 ตัน ใน พ.ศ. 2527 (ตารางที่ 7)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความสำคัญของผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่มีต่อผลผลิตสัตว์น้ำรวมของประเทศได้ลดน้อยถอยลงกล่าวคือ สัดส่วนของผลผลิตเฉลี่ยของสัตว์น้ำจืดในผลผลิตสัตว์น้ำรวมได้ลดลงจากร้อยละ 29.76 ในรอบทศวรรษระหว่าง พ.ศ. 2490-2499 เป็นร้อยละ 19.37 ในรอบทศวรรษระหว่าง พ.ศ. 2500-2509 เป็นร้อยละ 8.59 ในรอบทศวรรษระหว่าง พ.ศ. 2510-2519 และลดลงเป็นร้อยละ 7.04 ระหว่าง พ.ศ. 2520-2527 (ตารางที่ 7) ที่เป็นดังนี้สืบเนื่องมาจากความสำเร็จของการพัฒนาการประมงทะเลของไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ทำให้ได้ผลผลิตสัตว์น้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้นแบบก้าวกระโดด จนผลผลิตสัตว์น้ำทะเลในปัจจุบัน (พ.ศ. 2527) สูงกว่าผลผลิตสัตว์น้ำทะเลใน พ.ศ. 2504 ถึงประมาณ 7 เท่าตัว แต่ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนี้ ผลผลิตสัตว์น้ำจืดเพิ่มขึ้นเพียงประมาณ 2 เท่าตัวเท่านั้น

จากสถิติปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำจืดระหว่าง พ.ศ. 2518-2527 จะเห็นได้ว่า สัดส่วนของผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยงในผลผลิตสัตว์น้ำจืดรวม มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 21.61 ใน พ.ศ. 2518 เป็นร้อยละ 27.82 ใน พ.ศ. 2522 และเพิ่มเป็นร้อยละ 31.15 ใน พ.ศ. 2527 (ตารางที่ 8) แสดงให้เห็นถึงความ

ตารางที่ 7. ปริมาณและมูลค่าของผลผลิตสัตว์น้ำจืดเปรียบเทียบกับผลผลิตสัตว์น้ำรวมของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2490-2527
(ปริมาณเป็นเมตริกตัน มูลค่าเป็นล้านบาท)

พ.ศ.	สัตว์น้ำรวม		สัตว์น้ำจืด		คิดเป็นร้อยละ	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2490	161,024	-	40,851	-	25.37	-
2491	195,840	-	44,460	-	22.70	-
2492	153,700	-	44,900	-	29.21	-
2493	157,800	-	42,200	-	26.74	-
2494	187,000	-	46,000	-	24.60	-
2495	191,500	752	53,000	324	27.68	43.08
2496	204,500	820	56,300	313	27.53	38.17
2497	229,800	928	63,400	347	27.59	37.39
2498	212,960	976	61,570	372	28.91	38.11
2499	217,960	1,146	65,720	462	30.16	40.31
2500	234,570	1,190	63,870	455	27.14	38.23
2501	196,300	1,153	51,300	428	26.13	37.12
2502	204,790	1,233	57,020	479	27.84	38.85
2503	219,045	1,412	72,574	580	33.13	41.08
2504	305,605	1,571	72,330	542	23.67	34.50
2505	339,788	1,643	70,079	537	20.62	32.68
2506	418,685	1,935	95,311	768	22.76	39.69
2507	576,988	2,490	82,790	655	14.35	26.30
2508	615,120	2,470	85,637	672	13.99	27.21
2509	720,282	2,578	85,117	675	11.82	26.18
2510	847,443	3,047	85,255	738	10.06	24.22
2511	1,089,303	4,037	85,245	786	7.83	19.47
2512	1,270,034	4,798	90,439	787	7.12	16.40
2513	1,448,404	5,003	112,714	906	7.78	18.11
2514	1,587,077	5,528	116,788	974	7.36	17.62
2515	1,679,540	6,307	131,383	1,371	7.82	21.74
2516	1,678,901	8,209	140,885	1,847	8.39	20.06
2517	1,510,466	5,948	158,876	1,890	10.52	31.77
2518	1,555,300	7,194	160,692	2,092	10.33	29.08
2519	1,699,086	8,121	147,294	2,152	8.67	26.50
2520	2,189,907	10,660	122,374	2,038	5.59	19.12
2521	2,099,281	13,828	141,496	2,369	6.76	17.13
2522	1,946,334	14,004	133,176	2,686	6.84	19.18
2523	1,792,948	14,068	144,995	3,560	8.09	25.30

พ.ศ.	สัตว์น้ำรวม		สัตว์น้ำจืด		คิดเป็นร้อยละ	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2524	1,989,025	17,134	164,581	3,921	8.27	22.88
2525	2,120,133	18,931	133,562	4,685	6.30	24.75
2526	2,255,433	19,238	155,447	4,002	6.89	20.80
2527	2,134,838	18,337	161,819	3,796	7.58	20.70

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง

สำคัญของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงที่มีต่อผลผลิตรวมมากขึ้น และคาดว่าสัดส่วนของผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงในผลผลิตสัตว์น้ำจืดรวมจะเพิ่มเป็นร้อยละ 43.83 ใน พ.ศ. 2534

ในการวิเคราะห์หัตถ์การขยายตัวของผลผลิตสัตว์น้ำจืดในระหว่าง พ.ศ. 2518-2527 โดยจำแนกเป็นผลผลิตที่ได้จากการจับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และที่ได้จากการเพาะเลี้ยง ปรากฏผลว่า ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติดีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 0.89 ต่อปี แต่ผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยงมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.06 ต่อปี และหากอัตราการขยายตัวของสัตว์น้ำจืดในทศวรรษหน้าเป็นไปในทำนองเดียวกันนี้ ก็คาดว่าผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่จะได้จากการจับจากแหล่งน้ำทั่วประเทศจะมีปริมาณลดลง (ภาพที่ 3) ส่วนผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยงจะเพิ่มมากขึ้น (ภาพที่ 4) และเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ใน พ.ศ. 2534 ประเทศไทยจะสามารถผลิตสัตว์น้ำจืดได้ทั้งสิ้นประมาณปีละ 171,556 ตัน โดยจำแนกเป็นผลผลิตที่ได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ 96,371 ตัน และได้จากการเพาะเลี้ยง 75,185 ตัน (ตารางที่ 9)

เมื่อนำผลผลิตรวมสัตว์น้ำจืดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ. 2527 มาวิเคราะห์จะปรากฏว่า ผลผลิตรวมของสัตว์น้ำจืดมีอัตราการขยายตัวปีละ 3.096 เปอร์เซ็นต์ หากอนุโลมให้อัตราการขยายตัวของผลผลิตรวมสัตว์น้ำจืดคงที่นับจากปี 2528 ไปจนถึงสิ้นสุดแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ในปี พ.ศ. 2534 ก็จะสามารถพยากรณ์ผลผลิตรวมของสัตว์น้ำจืดรวมในแต่ละปีได้ ดังนี้

พ.ศ.	ผลผลิตรวม (ตัน)
2528	165,178
2529	170,292
2530	175,565
2531	181,000
2532	186,604
2533	192,382
2534	198,339

ปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ได้จากการประมง น่าจะต่ำกว่าผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ควรจะได้จริง ทั้งนี้เนื่องจากว่าในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2528-2534 นั้น กรมประมงได้เร่งรัดดำเนินการปรับปรุงแหล่งน้ำจืดเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการประมงหลายโครงการ เช่น โครงการประมงหมู่บ้าน โครงการบูรณะแหล่งน้ำขนาดเล็ก โครงการบูรณะแหล่งน้ำใหญ่ (บึงบอระเพ็ด หนองหาร กว๊านพะเยา) โครงการบำรุงพันธุ์ปลาแบบประชาอาสา ตลอดจนการปรับปรุงเทคนิคการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อให้ได้ผลผลิตต่อหน่วยเนื้อที่ต่อหน่วยเวลาเพิ่มสูงขึ้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างให้ผลผลิตสัตว์น้ำจืดมีอัตราการขยายตัวในทศวรรษหน้ามากกว่าระยะเวลาที่ผ่านมาอย่างแน่นอน และคาดหวังว่า น่าจะได้ผลผลิตสัตว์น้ำจืดทั้งสิ้นไม่น้อยกว่าปีละ 200,000 ตัน

ตารางที่ 8. ปริมาณและมูลค่าของผลผลิตสัตว์น้ำจืดรวม สัตว์น้ำที่จับจากธรรมชาติและที่ได้จากการเพาะเลี้ยง รวมทั้งอัตราส่วนระหว่างผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่จับจากธรรมชาติและจากการเพาะเลี้ยง ระหว่าง พ.ศ. 2518 - 2527 (ปริมาณเป็นเมตริกตัน มูลค่าเป็นล้านบาท)

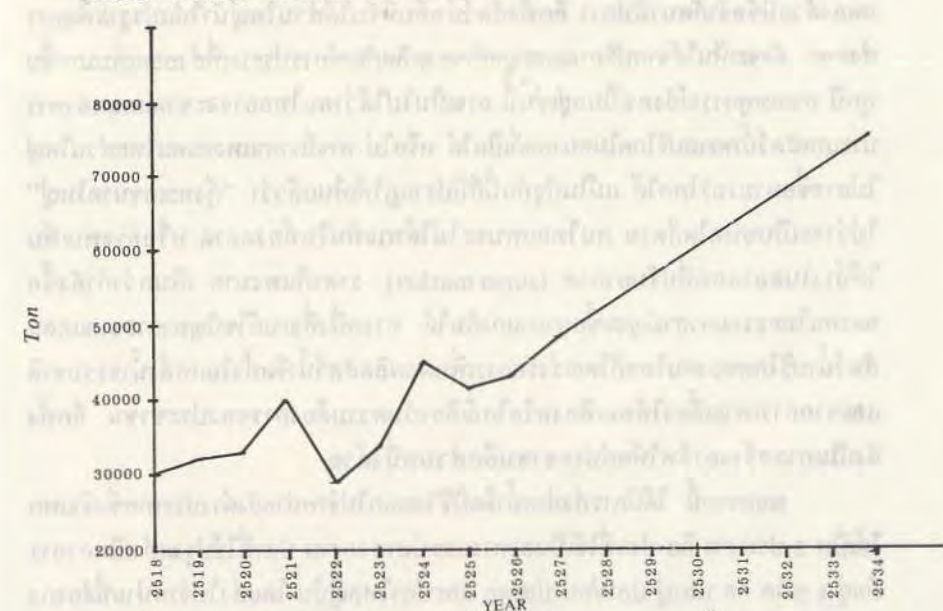
พ.ศ.	ผลผลิตรวม		จับจากธรรมชาติ		การเพาะเลี้ยง		อัตราส่วน-จับ/เลี้ยง	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2518	160,982	2,092	130,856	1,785	29,836	297	22.80	16.64
2519	174,294	2,152	114,935	1,815	32,359	337	28.15	18.57
2520	122,374	2,038	89,258	1,022	33,116	416	37.10	25.85
2521	141,496	2,369	102,129	1,942	39,367	427	38.55	21.99
2522	133,176	2,686	103,714	2,250	29,462	436	23.41	19.38
2523	144,995	3,560	110,490	2,961	34,505	599	31.23	20.23
2524	164,581	3,921	116,468	2,915	48,113	1,006	41.31	34.51
2525	133,562	4,685	87,733	3,805	45,829	880	52.24	23.13
2526	155,447	4,002	108,481	2,996	46,966	1,006	43.29	33.58
2527	161,819	3,798	111,409	2,570	50,410	1,228	45.25	47.70

PRODUCT OF FRESH-WATER-FISH BY NATURAL

ภาพที่ 3. แนวโน้มของผลผลิตปลาน้ำจืดที่จับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ

PRODUCT OF FRESH-WATER-FISH BY CULTURE

ภาพที่ 4. แนวโน้มของผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่ได้จากการเพาะเลี้ยง

ความสำคัญทางเศรษฐกิจของการประมงน้ำจืด

ลักษณะของการประมงน้ำจืดส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเพื่อการยังชีพของประชาชนในชนบททั่วทุกภาคของประเทศไทย ส่วนการดำเนินการแบบธุรกิจมีอยู่น้อย จึงทำให้สัดส่วนของผลผลิตสัตว์น้ำจืดมีอัตราส่วนเฉลี่ย (2510-2527) ในผลผลิตสัตว์น้ำรวมของประเทศเพียงประมาณปีละ 8% เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม โดยความเป็นจริงแล้ว การประมงน้ำจืดมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อภาวะการครองชีพของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่อาศัยอยู่ห่างไกลทะเล ประชาชนเหล่านี้ได้อาศัยสัตว์น้ำจืดเป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนคู่กับข้าวมาช้านาน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น

แม้ว่าผลผลิตสัตว์น้ำจืดจะมีปริมาณเพียงร้อยละ 8 ของผลผลิตสัตว์น้ำรวมของประเทศก็ตาม แต่เมื่อคิดมูลค่าแล้ว ปริมาณสัตว์น้ำจืดดังกล่าว มีมูลค่าถึงประมาณร้อยละ 22 (ผลเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2510-2527) ของมูลค่าสัตว์น้ำรวม หรือประมาณ 2,244 ล้านบาทต่อปี ซึ่งนับว่ามีความสำคัญต่อภาวะการเศรษฐกิจภายในประเทศมากทีเดียว

นับแต่บัดนี้ต่อไป การประมงน้ำจืดจะเพิ่มบทบาทและมีความสำคัญต่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตของสัตว์น้ำทะเลมีแนวโน้มที่จะลดลงด้วยมีข้อจำกัดด้านน้การ อีกทั้งสัตว์น้ำเค็มที่จับได้ส่วนใหญ่นำไปแปรรูปเพื่อการส่งออก ดังจะเห็นได้จากปริมาณและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การประมงที่ส่งออกเพิ่มมากขึ้นทุกปี หากเหตุการณ์ยังคงเป็นอยู่เช่นนี้ อาจเป็นไปได้ว่าคนไทยอาจจะขาดแคลนอาหารประเภทสัตว์น้ำทะเลบริโภคในอนาคตก็เป็นได้ หรือไม่ อาจมีราคาแพงจนคนไทยส่วนใหญ่ไม่อาจซื้อหามาบริโภคได้ แม้ในปัจจุบันนี้ก็มีปรากฏให้เห็นแล้วว่า “กุ้งทะเลขนาดใหญ่” ไม่ว่าจะชนิดใดก็ตาม คนไทยแทบจะไม่ได้พบเห็นในท้องตลาด หรืออาจพบเห็นได้บ้างในตลาดสดที่ปรับอากาศ (supermarket) ราคาที่แพงมาก เกินกว่ากำลังซื้อของคนไทยธรรมดาสามัญจะซื้อหามาแกงกินได้ ทางหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาคาดแคลนสัตว์น้ำบริโภคของคนไทยก็โดยเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจืดทั้งในแหล่งน้ำธรรมชาติ และจากการเพาะเลี้ยงให้พอเพียงหรือใกล้เคียงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างอาชีพให้แก่ประชาชนอีกส่วนหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ ได้มีการส่งปลาน้ำจืดมีชีวิตออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศซึ่งจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ ปลาที่ใช้เป็นอาหารและปลาสวยงาม ปลาที่ใช้ปรุงแต่งเป็นอาหารมีอยู่ 4 ชนิด คือ ปลานู ปลาช่อน ปลาดุก และปลาไหลญี่ปุ่น โดยส่งไปจำหน่ายที่ฮ่องกง สิงคโปร์ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ส่วนปลาน้ำจืด ที่เป็นปลาสวยงามนั้น มีการส่งออก

ตารางที่ 9. ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่ผลิตได้ และอัตราการขยายตัวในระหว่าง พ.ศ. 2518 - 2527 และแนวโน้มของผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับไปจนถึงสิ้นแผนพัฒนาการ (2530 - 2534)

พ.ศ.	ผลผลิตรวม	ผลผลิตจากธรรมชาติ		ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง	
		ปริมาณ	ร้อยละ	ปริมาณ	ร้อยละ
2518	160,692	130,856	78.39	29,836	21.61
2519	147,294	114,935	78.03	32,358	21.97
2520	122,374	89,258	72.94	33,114	27.06
2521	141,496	102,129	72.18	39,372	27.82
2522	133,176	103,714	77.88	29,463	22.12
2523	144,995	110,490	76.20	34,505	23.80
2524	164,581	116,468	70.78	48,023	29.24
2525	133,562	87,733	65.89	45,829	34.31
2526	155,447	108,481	69.79	46,966	30.21
2527	161,819	111,409	68.85	50,411	31.15
อัตราการขยายตัว (Growth Rate)		- 0.894		6.057	
ปีที่พยากรณ์					
2528	154,541	101,705	65.81	52,832	34.19
2529	156,828	100,796	64.27	56,032	35.73
2530	159,321	99,895	62.70	59,426	37.30
2531	162,027	99,002	61.10	63,025	38.90
2532	164,980	98,117	59.48	66,843	40.52
2533	168,131	97,240	57.83	70,891	42.17
2534	171,558	96,371	56.17	75,185	43.83

มากกว่า 100 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นปลาพื้นเมืองของไทย ที่นิยมกันมากอยู่ในสกุลปลาชิว ปลาหมอ ปลาตะเพียน ปลาทรงเครื่อง ปลากลาย ปลาสร้อย และปลาตะเพียนลายเสือ (วิมล และประเสริฐ, 2526) โดยมีตลาดใหญ่อยู่ที่สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ ฮ่องกงและเยอรมันตะวันตก รวมเป็นมูลค่าที่ส่งออกปีละหลายสิบล้านบาท (ตารางที่ 10) จากข้อมูลล่าสุดของกรมศุลกากรระบุว่าในปี พ.ศ. 2529 ประเทศไทยส่งออกปลาสวยงามรวมเป็นมูลค่าทั้งสิ้นประมาณ 30 ล้านบาท (ปลาสวยงามที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็นปลาน้ำจืด)

การส่งปลาน้ำจืดมีชีวิตไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ใช้วิธีบรรจุในถุงพลาสติก อัดออกซิเจน เพื่อประหยัดค่าระวางการขนส่ง ผู้ส่งออกจะบรรจุน้ำให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยใส่ น้ำประมาณ 1 ใน 7 ส่วนของปริมาตรถุงพลาสติก แล้วใส่ยานอนหลับ

ตารางที่ 10. ปริมาณและมูลค่าของปลาที่มีชีวิตและปลาสวยงามที่ส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2518 - 2527 (ปริมาณเป็นตัน มูลค่าเป็นล้านบาท)

พ.ศ.	ปลามีชีวิต		ปลาสวยงาม		รวม	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2518	476	5.20	118	9.37	594	14.57
2519	566	6.64	124	10.04	690	16.68
2520	631	11.11	170	13.73	801	24.84
2521	556	23.16	151	12.05	707	35.21
2522	313	6.40	147	11.78	460	18.18
2523	455	25.06	186	14.05	621	39.11
2524	430	30.90	152	14.84	582	45.74
2525	296	26.72	179	16.73	475	43.45
2526	124	13.45	165	15.56	289	29.01
2527	76	6.61	266	24.57	341	31.18
เฉลี่ย	392.2	15.53	163.8	14.27	556	29.80

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง

เพื่อลดกิจกรรมของปลาระหว่างการขนส่งเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำเสียและเกิดภาวะขาดแคลนออกซิเจนในถุงบรรจุ หลังจากรัดปากถุงแน่นแล้ว ก็บรรจุในกล่องกระดาษที่แข็งแรง ในบางกรณีจะบรรจุไว้ในกล่องโฟมก่อนแล้วจึงใส่ในกล่องกระดาษ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิอย่างเฉียบพลันในถุงบรรจุปลาและลดภาวะการถูกกระทบกระเทือนระหว่างการขนส่ง และเมื่อไม่นานมานี้ได้เริ่มมีการส่งปลาน้ำจืดแช่แข็งออกไปจำหน่ายยังประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ฮอลแลนด์ สิงคโปร์ ปลาที่นิยมนำมาแช่แข็งเพื่อส่งออกได้แก่ปลาคู และปลาช่อน ส่วนมากจะเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่เกินกว่าขนาดที่ตลาดภายในประเทศต้องการ ผู้ส่งออกจะบรรจุปลาในถุงพลาสติกถุงละตัวแล้วนำไปแช่แข็ง (วิลและประเสริฐ, 2526) นอกจากปลาแล้วเริ่มมีการส่งออกกุ้งก้ามกรามแช่แข็งไปบุกเบิกตลาดในสหรัฐอเมริกา ยุโรป และตะวันออกกลาง ส่วนปลาน้ำจืดที่ส่งออกในสภาพแปรรูป ได้แก่ ปลาสลิดแห้ง ปลาหัว เป็นตัน ซึ่งส่วนใหญ่ส่งไปจำหน่ายยังประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงของไทยเท่านั้น

แม้ว่า การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำจืดในปัจจุบันจะมีเพียงน้อยชนิดทั้งปริมาณและมูลค่าเมื่อเทียบกับสินค้าสัตว์น้ำเค็ม แต่ก็คาดหมายว่า สินค้าสัตว์น้ำจืดจะเพิ่มบทบาทความสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคต ด้วยปัจจุบันนี้ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดหลายชนิดดำเนินการเป็นอุตสาหกรรม เช่น ปลาคู ปลาช่อน ปลาสาวยและกุ้งก้ามกราม โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามมีอัตราการขยายตัวสูงสุด โดยในระหว่าง พ.ศ. 2522-2527 มีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยถึงปีละ 171.21 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ ในระหว่าง พ.ศ. 2518-2527 การเลี้ยงปลาในกระชังมีการขยายตัวโดยเฉลี่ยถึงปีละ 36.51 เปอร์เซ็นต์ (ธีรพันธ์, วรรณิกัร และไพโรจน์ 2529) การเลี้ยงปลาในกระชังเป็นแหล่งสำคัญของการผลิตปลาเพื่อส่งออก ดังนั้น จึงเชื่อว่ากุ้งก้ามกรามและปลาน้ำจืดหลายชนิดจะกลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2530-2539) และหากการส่งออกเนื้อปลาสวยรมควันที่กำลังพยายามทำกันอยู่ในขณะนี้มีตลาดที่แน่นอนด้วยแล้ว ก็เชื่อแน่ว่า ปลาสวย จะกลายเป็นปลาเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกที่สำคัญที่สุด ด้วยสามารถผลิตได้จำนวนมากและมีต้นทุนต่ำ ส่วนปลาสวยงามนั้น คงจะขยายตัวได้ไม่มากนัก เนื่องจากมีการแข่งขันกันมากในกลุ่มประเทศผู้ส่งออกและผู้ผลิตในท้องถิ่น อีกทั้งชนิดของปลาสวยงามที่นิยมเลี้ยงมีมากกว่า 100 ชนิด ทำให้มีอุปสรรคเกี่ยวกับการผลิต ด้วยต้องผลิตปลาชนิดใดในปริมาณที่จำกัด ทำให้มีต้นทุนของการผลิตสูงบวกกับอัตราการขนส่งที่เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับทำให้ผู้ประกอบการได้รับผลประโยชน์น้อยลง จนบางครั้งอาจไม่คุ้มทุนจึงทำให้กิจการด้านนี้ขยายตัวช้ากว่าที่ควรจะเป็น ทั้ง ๆ ที่ธุรกิจด้านนี้ได้ดำเนินการมาแล้วไม่น้อยกว่า 30 ปี กิจการก็ยังคงอยู่ในวงแคบและจำกัด

ปัญหาและอุปสรรคของการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจืด

การพัฒนาการประมงน้ำจืดได้รับการจัดอันดับให้มีความสำคัญสูงในแผนพัฒนาการประมงของชาติมาทุกยุคทุกสมัย แต่กระนั้นก็ดี อัตราการเจริญเติบโตของการประมงน้ำจืดและการเพิ่มขึ้นของผลผลิตสัตว์น้ำจืดในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา นับว่ามีความก้าวหน้าช้ามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากนำไปเปรียบเทียบกับด้านการประมงทะเล ที่เป็นเช่นนั้นสืบเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการดังนี้

1) มีการนำเอาทรัพยากรสัตว์น้ำจืดมาใช้ประโยชน์กันอย่างกว้างขวางนับเป็นเวลานานมาแล้ว ประกอบกับมีแหล่งประมงน้ำจืดอยู่จำกัดและมีการใช้ประโยชน์กันอย่างทั่วถึง จึงทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมและให้ผลผลิตต่ำ ดังนั้น การที่จะพัฒนาการทำการประมงเพื่อเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจืดเหมือนกับการทำการประมงทะเลโดยการขยายแหล่งประมงจึงเกินวิสัยที่จะทำได้

2) การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การชลประทาน การผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ การคมนาคม อุตสาหกรรม เกษตรกรรม แหล่งชุมชน ฯ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผลผลิตสัตว์น้ำจืดทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เป็นต้นว่า การเก็บ

กักน้ำไว้ในอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนทำให้หน้าไม่ท่วมในที่ราบลุ่มเหมือนอย่างเคยเป็นผลให้แหล่งประมงลดน้อยลง ตัวเขื่อน คันกั้นน้ำและถนนหนทางที่สร้างขึ้น กลายเป็นสิ่งกีดขวางหรือขวางกั้นการอพยพเดินทางของปลาน้ำจืดทั้งเพื่อการหากินและการวางไข่แพร่ขยายพันธุ์ อีกทั้งทำให้สัตว์น้ำจืดตกค้างหรือรวมตัวอยู่เฉพาะแห่ง เป็นเหตุให้ถูกจับได้ง่ายขึ้น การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและแหล่งชุมชน ก่อให้เกิดการรุกรัดพื้นที่ของแหล่งน้ำ ในบางกรณีอาจทำลายแหล่งน้ำจนสิ้นสภาพ หรือแปรเปลี่ยนสภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งน้ำจนไม่เหมาะสมกับเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ รวมตลอดถึงมีปัญหาน้ำเสียเพิ่มมากขึ้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นอันตรายต่อชีวิตของสัตว์น้ำทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อัตราเพิ่มของปริมาณปลาน้ำจืดตกค้างไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น

3) การเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจืดด้วยการเพาะเลี้ยงยังอยู่ในวงแคบและจำกัด ด้วยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำนั้นมิใช่จำกัดอยู่มากมาย ประกอบกับการกำหนดแผนพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมาไม่รัดกุม โดยมุ่งเพิ่มการผลิตสัตว์น้ำด้วยการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงเป็นหลัก แผนปฏิบัติงานส่วนใหญ่จึงเน้นหนักเรื่องการผลิตพันธุ์สัตว์น้ำและการส่งเสริมเพื่อขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเท่านั้น ส่วนงานด้านเทคนิคการเพาะเลี้ยง การผลิตอาหารของสัตว์น้ำ การป้องกันและควบคุมโรคพยาธิ การแปรรูป การเก็บรักษาและการตลาดได้รับการพัฒนาน้อยมาก ดังนั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจึงไม่สามารถแก้ไขได้ทันทั่วทั้งทำให้เกิดความสูญเสียอย่างมากมายในธุรกิจอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเสมอมา เช่น ปัญหาเกิดโรคระบาดในบ่อเลี้ยงปลาตก ปลาช่อนที่จังหวัดสุพรรณบุรี ปัญหาปริมาณสัตว์น้ำที่ผลิตได้มากจนล้นตลาดและมีราคาตกต่ำ เช่น ปลาช่อน หรือชนิดของสัตว์น้ำที่เลี้ยงมีตลาดจำกัด เช่น ปลากิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการแย่งแย่งการใช้ประโยชน์ที่ดิน การหาเงินซื้อและแหล่งเงินทุนสนับสนุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นต้น อุปสรรคเหล่านี้ นับเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่ทำให้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร

4) มาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดดำเนินการอยู่เพียงในขอบเขตที่จำกัดเพราะขาดแคลนงบประมาณ กำลังเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ไม่ได้ผลตามเป้าหมาย อีกทั้งราษฎรยังขาดความรู้และความเข้าใจในหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง จึงคงมีการทำการประมงด้วยวิธีที่ผิดกฎหมาย มีการบุกรุกและทำลายสภาพแหล่งน้ำ รวมทั้งยึดถือครองเพื่อประโยชน์ส่วนตน การกระทำดังกล่าวนี้ นับเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำทั้งโดยตรงและโดยอ้อม รวมทั้งเร่งอัตราการเสื่อมโทรม

และสิ้นสภาพของแหล่งน้ำให้เร็วขึ้น ซึ่งหากไม่รีบดำเนินการแก้ไขคุ้มครอง และบำรุงรักษาให้จริงจังแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดผลเสียอย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรและผลผลิตสัตว์น้ำจืดของชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคต

แนวทางบริหารการประมงน้ำจืดของไทย

การที่จะบริหารการประมงน้ำจืดให้เจริญรุ่งเรือง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบภาวะการประมงน้ำจืดของประเทศโดยดั่งแท้ ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจับสัตว์น้ำจืดและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด เพื่อที่จะได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณา กำหนดมาตรการที่เหมาะสมมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการประมงน้ำจืดให้คงเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญ แหล่งประกอบอาชีพและรายได้ที่ถาวรของประชาชนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ให้สามารถสนองตอบตามนโยบายของรัฐบาลในการรณรงค์ให้บังเกิดภาวะการอยู่ดี กินดี และมีสุขแก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งจะนำไปสู่ความมีพลานามัยของประชาชนและความเจริญรุ่งเรืองของชาติบ้านเมือง

มาตรการต่าง ๆ ที่ควรค่าแก่การนำมาใช้หรือประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการประมงน้ำจืดของไทยให้เจริญเติบโตยิ่งขึ้น ประกอบด้วย

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำจืดและสิ่งแวดล้อม เป็นที่ทราบกันดีว่ามีการจับสัตว์น้ำจืดมาใช้ประโยชน์จำนวนมากและกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดมา จนทำให้ปลาน้ำจืดชนิดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมีปริมาณลดน้อยลงจนน่าวิตกว่า หากไม่มีการบำรุงรักษาไว้ อาจสูญพันธุ์ไปในอนาคต เช่น ปลาเวียน ยี่สก ตะกุ่มพุก เทพา ตะพัด เป็นต้น ประกอบกับการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมของสัตว์น้ำ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งรัดแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อรักษาสัตว์น้ำให้คงความชุกชุมและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำรงชีพของสัตว์น้ำสืบไป ธีรพันธ์ (2528) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

(1) เร่งทำนุบำรุง รักษา ปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งน้ำจืดให้คงสภาพที่ดีและเหมาะสมกับเป็นที่อยู่อาศัย หลบซ่อนตัว และแพร่พันธุ์ของสัตว์น้ำ เช่น ขุดลอกหนองบึงที่ตื้นเขิน กำจัดวัชพืชและสิ่งรก สงวนและรักษาสภาพบริเวณแหล่งวางไข่และบริเวณที่เป็นแหล่งเลี้ยงตัวของปลาวัยอ่อน ตลอดจนจัดทาสถูหรือสิ่งปลูกสร้างเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย หลบซ่อนตัวช่วยในการอพยพเดินทางทั้งเพื่อหาอาหารและวางไข่ให้เหมาะสมและเพียงพอ

(2) เปรียงรัดการควบคุมและป้องกันเพื่อแก้ไขภาวะมลพิษในแหล่งน้ำจืดให้ได้ผล เช่น กำหนดปริมาณขั้นต่ำของสารพิษแต่ละชนิดที่เป็นอันตรายต่อความเป็นอยู่หรือต่อวงจรชีวิตของสัตว์น้ำ หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดได้ร่วมมือและประสานงานกันโดยใกล้ชิดเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันและควบคุมตัวต้นเหตุที่ทำให้เกิด “ภาวะมลพิษ” ในแหล่งน้ำจืด

(3) เปรียงรัดการรักษาพันธุ์สัตว์น้ำจืด โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนิดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มิให้ถูกทำลายหรือถูกนำมาใช้ประโยชน์โดยไม่คุ้มค่าเพราะยังไม่ถึงเวลาอันสมควร เช่น ห้ามจับสัตว์น้ำในฤดูสืบพันธุ์เฉพาะอย่างยิ่งเน้นหนักในบริเวณที่เป็นแหล่งวางไข่และที่พักรักษาตัวของปลาวัยอ่อน (ตาม พ.ร.บ.การประมงกำหนดตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม ถึงวันที่ 15 กันยายนของทุกปี เป็นฤดูที่ปลาน้ำจืดวางไข่) เพื่อป้องกันปลาน้ำจืดที่กำลังมีไข่และวางไข่เลี้ยงลูกมิให้ถูกทำลายเกินสมควร ห้ามการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำบางชนิดที่มีลักษณะทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ (ที่ระบุไว้ใน พ.ร.บ.การประมง ได้แก่ เครื่องมือประเภทอวนลาก, อวนรุน, โพงพาง, รั้วไซมาน, อวนลอยดาดี้ หรือเครื่องมือที่มีลักษณะ และวิธีใช้คล้ายคลึงกัน) ทำการประมงในแม่น้ำ ลำคลอง หนองบึง และอ่างเก็บน้ำ เพื่อป้องกันมิให้ทรัพยากรสัตว์น้ำถูกทำลายเกินควร และห้ามทำการประมงด้วยเครื่องมือที่มีอำนาจทำลายสูง จำพวกวัตถุระเบิด ไซกระแสไฟฟ้า และยาเบื่อเมา

(4) เปรียงรัดการเพาะขยายพันธุ์ปลาน้ำจืดที่มีคุณค่าของเศรษฐกิจและชนิดที่ใกล้จะสูญพันธุ์ เพื่อรักษาไว้เป็นมรดกของประเทศชาติสืบไป ด้วยมีปลาน้ำจืดที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิดถูกจับมากเกินไป จนมีปริมาณเหลืออยู่น้อยในธรรมชาติ หากไม่บำรุงรักษาไว้คงจะสูญพันธุ์ไปในที่สุด จึงจำเป็นที่จกต้องเร่งเพิ่มปริมาณให้มากขึ้นโดยการเพาะขยายพันธุ์ ที่ได้ดำเนินการจนเป็นผลสำเร็จแล้ว ได้แก่ การเพาะพันธุ์ปลาสาวย ปลาอุย ปลาชุก ปลาตะกั้ง ปลาเทพา ปลาบึก เป็นต้น

(5) เปรียงรัดการปรับปรุงแหล่งน้ำขนาดเล็กในชุมชนต่าง ๆ ให้เป็นแหล่งผลิตปลาแก่ประชาชน เช่น โครงการประมงหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน และเขตชนบทล่างเพื่อจัดสร้างแหล่งปลาประจำหมู่บ้านขึ้นเป็นแหล่งผลิตอาหารโปรตีนแก่ชาวชนบท ซึ่งโครงการนี้ได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) และฉบับที่ 6 ตามลำดับ ตามโครงการจะสร้างแหล่งปลาประจำหมู่บ้านในเขตชนบทซึ่งจะช่วยให้ราษฎรมีปลาบริโภคเพิ่มขึ้นและมีสุขภาพดีขึ้น

(6) เปรียงรัดการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นหนักด้านการส่งเสริมอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดให้แพร่หลาย เพื่อให้ได้ผลผลิตปลาจากกร

เพาะเลี้ยงเพิ่มมากขึ้น จะทำให้ความจำเป็นที่จะจับปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติลดน้อยลงเท่ากับช่วยอนุรักษ์พันธุ์ปลาในธรรมชาติมิให้ถูกจับมากเกินไป

(7) เปรียงรัดการรณรงค์เพื่อโฆษณา เผยแพร่ อบรมและปิดประกาศให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจถึงผลดีของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำจืด เพื่อชี้แจงให้ประชาชนทราบและเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและร่วมมือกับทางราชการในการบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ (เช่น โครงการบำรุงพันธุ์ปลาแบบประชาราษฎร์) บำรุงรักษาแหล่งน้ำในท้องถิ่นให้มีสภาพเหมาะสมกับที่อยู่อาศัยและเลี้ยงตัวของสัตว์น้ำ (เช่น โครงการประมงหมู่บ้าน, โครงการบูรณะแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดเล็กเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการประมง) ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำการประมงที่ถูกต้อง เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดการแหล่งประมงน้ำจืด ด้วย “การจับปลา” มุ่งแต่นำเอาทรัพยากรสัตว์น้ำจืดขึ้นมาใช้ประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว โดยปราศจากความคิดคำนึงถึงกำลังผลิตของแหล่งน้ำ ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่และปริมาณสัตว์น้ำที่เหมาะสมแก่การนำขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้ ตลอดจนขาดความตั้งใจที่จะอนุรักษ์รักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้คงความอุดมสมบูรณ์แบบต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จกต้องเร่งรัดให้มีการจัดระเบียบ กำหนดวิธีการและมาตรการควบคุมการทำการประมงในแหล่งน้ำจืดให้ถูกต้อง สมเหตุสมผล ทันต่อเหตุการณ์และเป็นไปในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับกำลังการผลิตของแหล่งน้ำ เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรและมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน อาจดำเนินการได้ดังนี้

(1) เปรียงรัดการสำรวจและปรับปรุงวิธีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำจืดในแหล่งน้ำแต่ละแห่งหรือแต่ละประเภท เช่น จำนวนชาวประมง การลงแรงทำการประมง ชนิดและจำนวนลงแรงและเครื่องมือทำการประมง ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ แหล่งทำการประมง ฤดูทำการประมง เป็นต้น ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึง ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ อัตราการจับขึ้นมาใช้ประโยชน์ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของประชากรสัตว์น้ำ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาและบริหารการประมงในแหล่งน้ำนั้น ๆ ต่อไป

(2) เปรียงรัดเพื่อกำหนดปริมาณการกำหนดปริมาณสัตว์น้ำสูงสุดของแหล่งน้ำจืดแต่ละแห่งที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในแต่ละปี โดยไม่เกิดผลเสียหายต่อทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่และที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ในปีต่อไป แนะนำและควบคุมให้การทำการประมงเป็นไปโดยสอดคล้องกับมาตรการที่กำหนด เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำประมง

มากจนเกินขอบเขตของศักยภาพการผลิตสูงสุด ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อการประมงในอนาคต

(3) เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่แหล่งน้ำจืด อาทิเช่น การใส่ปุ๋ย (นิยมปฏิบัติเฉพาะในแหล่งน้ำขนาดเล็ก) การจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และเหมาะสมปล่อยลงเลี้ยงในแหล่งน้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้รับการบูรณะและปรับปรุงแล้ว เพื่อให้สัตว์น้ำเหล่านั้นเจริญเติบโตและแพร่ขยายพันธุ์สืบไป นอกจากนี้ ยังรวมตลอดถึงการจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก (สัตว์น้ำจำพวกที่ไม่มีกระดูกสันหลัง) ที่เป็นอาหารของปลาน้ำจืดมาปล่อยลงเลี้ยงให้เจริญเติบโตและแพร่พันธุ์เป็นอาหารของปลาสืบไป จะทำให้ปลามีอาหารอุดมสมบูรณ์ขึ้น ปลา ก็จะมีการเจริญเติบโตและแพร่ขยายพันธุ์ได้มากยิ่งขึ้น

(4) แนะนำเครื่องมือและวิธีการทำการประมงที่ถูกวิธีแก่ประชาชนในท้องถิ่นบางแห่ง ให้รู้จักการใช้เครื่องมือทำการจับสัตว์น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ในบางท้องถิ่นอาจมีความจำเป็นต้องสาธิตและส่งเสริมการทำการประมงในแหล่งน้ำจืด เพื่อสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่ให้ได้สัดส่วนกับอัตราการเพิ่มผลผลิต

(5) เร่งแนะนำ สนับสนุน และส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มกันพัฒนาแหล่งน้ำในท้องถิ่นให้กลายเป็นแหล่งประมงที่สำคัญและเป็นประโยชน์แก่ชุมชนสืบไป

(6) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ให้ทันตามยุคสมัยและสอดคล้องกับลักษณะสังคมของประเทศ เพิ่มบทกำหนดโทษให้สูงขึ้น เร่งรัดการควบคุมการทำการประมงให้เป็นไปตามระเบียบและข้อบังคับที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด

3. **เร่งพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด** ซึ่งนอกจากจะช่วยเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำจืดให้พอเพียงแก่การบริโภคและส่งออกแล้ว ยังเป็นการช่วยเพิ่มอาชีพและรายได้แก่ประชาชนอีกด้วย แต่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นกิจกรรมที่ย่างยากซับซ้อน ยากแก่การจัดการให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยง่าย จึงทำให้การขยายตัวของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และปริมาณสัตว์น้ำที่ผลิตได้ยังอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดให้กว้างขวางและได้ผลผลิตต่อหน่วยเนื้อที่เพิ่มสูงขึ้น เพื่อให้ได้ผลผลิตสัตว์น้ำจืดจากการเพาะเลี้ยงมากพอกับความต้องการ ซึ่งอาจจะดำเนินการได้ดังนี้

(1) ปรับปรุงและพัฒนาเทคนิคการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ให้สามารถเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยเนื้อที่ภายในระยะเวลาที่กำหนดสูงขึ้น และได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นด้วย อาทิเช่น ปรับปรุงเทคนิคการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ พัฒนาเทคนิค

การเลี้ยงสัตว์น้ำ การผลิตอาหารเลี้ยงสัตว์น้ำให้เหมาะสมกับชนิดของสัตว์น้ำ การป้องกันและควบคุมโรคและพาหุของสัตว์น้ำ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำ และรักษาคุณสมบัติของน้ำให้เหมาะสม เป็นต้น

(2) เพิ่มพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อาทิเช่น สำรวจสภาพและจำแนกพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ดำเนินการสนับสนุนการใช้พื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะเลี้ยงจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้ประโยชน์ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมตลอดถึงการสนับสนุนให้มีการใช้แหล่งน้ำเพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงปลาในคอก เป็นต้น

(3) ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการเพาะเลี้ยง อาทิเช่น นำพันธุ์สัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาวิจัยเพื่อการเพาะเลี้ยง แล้วส่งเสริมให้แพร่หลาย ปรับปรุงพันธุกรรมสัตว์น้ำให้มีคุณสมบัติดีขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ รวมตลอดถึงการแสวงหาพันธุ์สัตว์น้ำชนิดใหม่ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมมาเพาะเลี้ยง เพื่อส่งเสริมให้แพร่หลายในอนาคต เป็นต้น

(4) ดำเนินการปรับปรุง แก้ไขระเบียบการออกแบบ การสร้างและการบำรุงรักษาโรงเพาะฟัก บ่อ กระชัง และคอกเลี้ยงสัตว์น้ำให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อลดต้นทุนในการดำเนินงานและมีความคล่องตัวในการทำงาน จะช่วยเอื้ออำนวยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดค่าใช้จ่ายมากยิ่งขึ้น

(5) กำหนดแผนงานและเป้าหมายการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดไว้ให้ชัดเจนว่า จะส่งเสริมให้มีการขยายกิจกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และผลผลิตสัตว์น้ำจืดจากการเพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้นเป็นรายปี โดยจำแนกตามชนิดของสัตว์น้ำ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ผลผลิตสัตว์น้ำล้นตลาดและราคาคงต่ำอย่างที่ประสบอยู่เสมอมา นอกจากนี้ จะต้องวางแผนการส่งเสริมให้สอดคล้องกับภาวะการตลาดของสินค้าสัตว์น้ำแต่ละชนิดโดยใกล้ชิดด้วย

(6) เร่งรัดกิจกรรมด้านการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ถูกต้องและทันตามยุคสมัย ซึ่งอาจดำเนินการได้โดยจัดให้มีการฝึกอบรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ทั่วถึงและบ่อยครั้งขึ้น จัดสาธิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำด้วยกรรมวิธีใหม่ ๆ นำเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและผู้สนใจไปดูกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อให้มีโอกาสได้เรียนรู้พบเห็น และฝึกฝนด้วยตนเอง อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของตนเองต่อไป ตลอดจนการให้คำปรึกษา แนะนำ และให้บริการเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแก่เกษตรกรโดย

ใกล้ชิดและลับพลัน

(7) จัดหาและสนับสนุนให้มีการผลิตพันธุ์สัตว์น้ำชนิดที่ต้องการให้พอเพียงกับความต้องการของผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ดำเนินการจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณสมบัติเด่น เช่น มีราคาสูงในท้องตลาด เจริญเติบโตเร็ว มีรสชาติดี เลี้ยงง่าย มีอัตราการเปลี่ยนแปลงอาหารเป็นเนื้อปลาสูง ให้ลูกตก เป็นต้น เพื่อจำหน่ายจ่ายแจกให้แก่เกษตรกรนำไปเลี้ยงและเพาะพันธุ์ให้แพร่หลายสืบต่อไป

(8) จัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งนี้ เพราะเงินทุนเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง ด้วยภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ผู้ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและผู้สนใจขาดแคลนเงินทุนเพื่อขยายหรือปรับปรุง และดำเนินการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

(9) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และ/หรือสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักขังเงินทุนและการต่อรองด้านการตลาดด้วยผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมักประสบปัญหาเกี่ยวกับเงินทุน การตลาด และการลักขโมยอยู่เสมอ โดยไม่สามารถจะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นให้ลุ่ลวงได้ตามลำพังตนเอง ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้จะสามารถแก้ไขให้บรรเทาลงได้ด้วยการแนะนำและสนับสนุนให้ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหรือสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แล้ว ยังจะช่วยสนับสนุนให้การส่งเสริม สาธิต และการเผยแพร่วิทยาการด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นไปได้โดยง่าย และทั่วถึงกัน ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

(10) ส่งเสริมให้ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเห็นความสำคัญของการปรับปรุงคุณภาพของสัตว์น้ำที่เลี้ยงก่อนนำส่งสู่ตลาดด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและประหยัดปัญหาที่ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำประสบอยู่เสมอ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับสีและกลิ่นของสัตว์น้ำที่เลี้ยงไม่เป็นที่ต้องการของท้องตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์น้ำที่เลี้ยงในฟาร์มแบบไร่นาสวนผสม การแก้ไขอาจทำได้โดยกักขังสัตว์น้ำที่เลี้ยงในบ่อที่มีน้ำสะอาดสักระยะหนึ่งก่อนการนำส่งตลาด เพื่อให้โอกาสสัตว์น้ำได้ปรับสี ชำระล้าง และขับถ่ายกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ออกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ได้สัตว์น้ำที่มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ จะช่วยให้สามารถจำหน่ายสัตว์น้ำได้คล่องตัวและได้ราคาดียิ่งขึ้น

(11) เผยแพร่ความรู้และเทคนิคเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพสัตว์น้ำที่ถูกวิธี และประหยัดแก่ชาวประมงและผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อลดอัตราการสูญเสียคุณภาพ

ของสัตว์น้ำนับตั้งแต่การจับจนถึงผู้บริโภค ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เก็บรักษาไว้ได้นานแล้ว ยังจะช่วยให้จำหน่ายได้ราคาดีอีกด้วย

(12) แนะนำ ปรับปรุงและส่งเสริมความรู้และเทคนิคเกี่ยวกับการแปรรูปสัตว์น้ำที่ถูกวิธีและประหยัดแก่ประชาชน รวมตลอดถึงการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำให้ถูกต้องเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค

(13) เร่งรัด ดำเนินการเพื่อให้มีการแก้ไขภาวะการตลาดสัตว์น้ำให้มีความเป็นธรรมต่อผู้เลี้ยงสัตว์น้ำและต่อผู้บริโภคมากขึ้น ซึ่งอาจดำเนินการได้โดยการประสานงานกับองค์กรอื่นของรัฐที่มีอำนาจและบทบาทโดยตรงต่อการตลาด และหากเป็นไปได้ควรหามาตรการเพื่อกำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้าสัตว์น้ำแต่ละชนิดขึ้น เพื่อช่วยคุ้มครองกันให้ผู้ผลิตสามารถอยู่ได้ ซึ่งหากทำได้จะช่วยส่งเสริมให้อุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีความมั่นคงและขยายตัวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น จะเป็นผลให้สามารถบรรลุถึงซึ่งเป้าหมายได้โดยง่าย

(14) ดำเนินการติดตามและประเมินผลการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจัดโดยใกล้ชิด เพื่อทราบถึงผลของการส่งเสริม ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกษตรกรประสบหรือที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น เพื่อนำมาแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งจะเป็ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการแนะนำและส่งเสริมในลำดับต่อไป

เอกสารอ้างอิง

คณะบรรณาธิการ. 2498. การสงวนและคุ้มครองพันธุ์สัตว์น้ำในประเทศไทย. ข่าวการประมง 8 (1) : 71-94

ถวิล วงศ์ทองมาก. 2476. การเลี้ยงปลาในบ่อ. กสิกร 6 (4-6) : 923-941, 1037-1058 : 1177-1195

ธีรพันธ์ ภูคาสุวรรณศรี. 2520. การพัฒนาและบริหารทรัพยากรประมงน้ำจืด. กองประมงน้ำจืด กรมประมง 153 หน้า.

-----2525. สองร้อยปีของการประมงไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. วารสารการประมง 35 (3) : 233-248

-----2528. การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดในประเทศไทย. หน้า 32-39 ในหนังสือ "การอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศไทยในแง่การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ" สยามสมาคม กรุงเทพฯ 4

ธีรพันธ์ ภูคาสุวรรณศรี, วรรณิการ์ อุโฆษกุล และไพโรจน์ มีทอง. 2529. ภาวะการเลี้ยงปลาน้ำจืดของไทยในปัจจุบัน. วารสารการประมง 39 (3) : 293-306

บุญ อินทร์พรชัย. 2514. เพราะพระบารมี ประเทศไทยพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลาได้สำเร็จ. วารสารการประมง 24 (3) : 351-356.

-----2521. การบำรุงพันธุ์ปลายุคใหม่ของไทย. วารสารการประมง 31 (4) : 291-304.

-----2524. บทความเกิดพระเกียรติสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรโอคุณเดชะวิกรม พระบรมราชชนก พระประทีปแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของไทย. รายงานครบรอบ 55 ปี กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 1-18.

ประกอบ สุวรรณศรี. 2499. เครื่องมือจับสัตว์น้ำ "สี่". วารสารการประมง 9 (2) : 169-173

วิทย์ ยอดแสงรัตน์. 2507. ในน้ำมีปลาในนามีข้าว. วารสารการประมง 17 (4) : 371-376

วิมล จันทโรทัย และ ประเสริฐ สีตะสิทธิ์. 2526. การส่งคืนห้าปลาน้ำจืดมีชีวิตของประเทศไทย. เอกสารเผยแพร่หมายเลข 1 ฝ่ายฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ สถาบันประมงน้ำจืดแห่งชาติ กรมประมง. 25 หน้า

สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ 3 หนองหาร สกลนคร. 2496. การเลี้ยงปลาในหนอง. ข่าวการประมง 8 (1) : 23-28

สนิท ทองสง่า และ ประสิทธิ์ เกษสัญชัย. 2508. การศึกษาประชากรของปลาและนิเวศน์วิทยาของแหล่งทำการประมงในเขตน้ำท่วมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. หน้า 29-54 รายงานประจำปี 2508 แผนกทดลองและเพาะเลี้ยง กองบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ กรมประมง.

อิว แมคคอร์มิค สมิท. 2468 รายงานการสำรวจพืชพันธุ์ในน้ำและการอุตสาหกรรมแผนกสัตว์น้ำของประเทศสยาม พร้อมด้วยโครงการและข้อเสนอแนะในการควบคุมบังคับบัญชาการบำรุงรักษา และการจัดให้เจริญขึ้น. โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร กรุงเทพฯ 4 152 หน้า.

สว่าง ไชยศรี. 2525. ล่อไฟไล่จับแมงดา. วารสารการประมง 35 (5) : 527-530

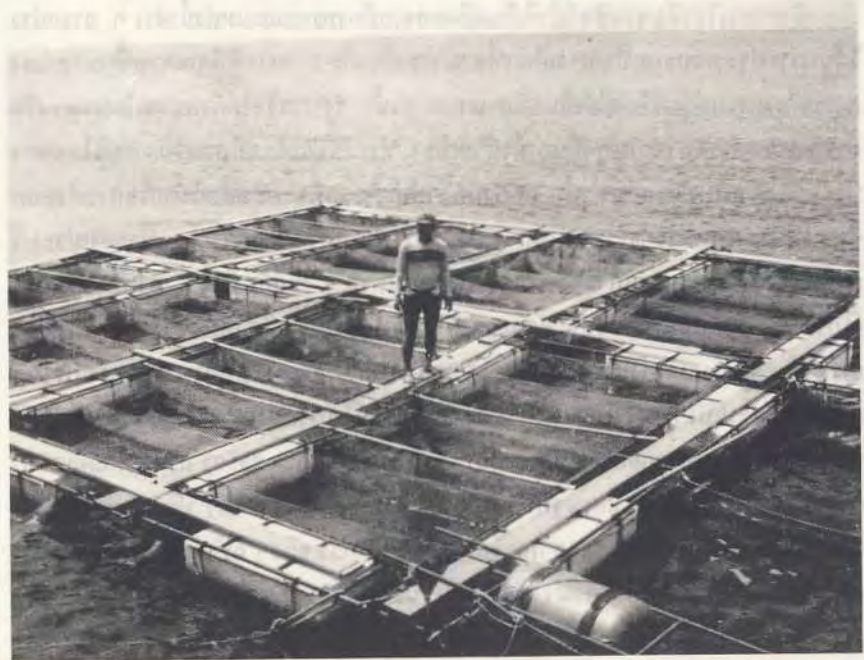
แสงเดือน บุญโยประการ, บังอร ภูเจริญ และสุภัทรา ชันสุวรรณ. 2516. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร โอคุณเดชะวิกรม พระบรมราชชนกกับการประมงไทย. วารสารการประมง 26 (1) : 7-16

ตำรวจ เสวตเสริม. 2525. ประวัติและผลงานในอดีตของกรมประมง. รายงานครบรอบ 55 ปี กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 19-44.

Ling, Shao-Wen. 1957. Report to the Government of Thailand on the Development of Inland Fisheries. FAO/57/6/4117. Rome. 50 p.

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

กรมประมง
 กรมประมง
 กรมประมง

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

สถานะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศไทย และแนวทางของการพัฒนาในอนาคต

โดย
ไพโรจน์ พรหมานนท์*

คำนำ

เนื่องจากรัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของกิจการประมง อันเป็นทางนำมาซึ่งอาหารโปรตีนจากสัตว์น้ำที่เป็นผลิตผลจากท้องทะเลและแหล่งน้ำต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า การประมงทะเลเป็นทางเดียวที่สามารถเก็บเกี่ยวอาหารที่มีคุณภาพขึ้นมาสนองความต้องการแก่ผู้บริโภคได้เป็นปริมาณมาก ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำให้สูงขึ้น ทั้งนี้ไม่เพียงแต่จะใช้ประโยชน์สำหรับบริโภคของประชากรภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังมีความมุ่งหมายที่จะผลิตสัตว์น้ำเพื่อการส่งออกจำหน่ายในตลาดต่างประเทศเป็นการลดดุลการค้าอีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมด้วยสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนได้ร่วมมือกันดำเนินการพัฒนาจนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตลอดมา โดยสามารถผลิตสัตว์น้ำเป็นอาหารสำหรับบริโภคและใช้แปรรูปเป็นอาหารผสมสำหรับการเลี้ยงสัตว์ได้ประมาณ 1,679,500 ตันในปี พ.ศ. 2515 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515- 2519) สำหรับผลิตผลการประมงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520- 2524) ปริมาณเพิ่มขึ้นเป็น 2,189,900 ตันในปี พ.ศ. 2520 และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525- 2529) นั้น สามารถผลิตสัตว์น้ำได้เป็นจำนวนมากถึง 2,255,400 ตันในปีพ.ศ. 2526

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อได้พิจารณาถึงเหตุผลและคู่ทางของการทำการประมงทะเลของประเทศไทยตามสภาวะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้แล้ว ไม่อาจหวังได้ว่าจะสามารถผลิตสัตว์น้ำได้เป็นจำนวนมากดังที่แล้วมา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการประกอบกัน ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ อันเป็นผลจากการประมงอวน

ลากได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว และการจับสัตว์น้ำโดยไม่คำนึงถึงหลักการอนุรักษ์ รวมทั้งการกระทำที่ฝ่าฝืนข้อห้ามพระราชบัญญัติการประมง เช่น การจับสัตว์น้ำโดยใช้วัตถุระเบิด ยาเบื่อเมา และใช้กระแสไฟฟ้า ตลอดจนระดมกันทำการจับสัตว์น้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมากเกินศักยภาพของการผลิตขึ้นใหม่เพื่อทดแทนได้ทันตามความต้องการ สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ สภาพแวดล้อมในแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำเสื่อมโทรม อันเป็นผลมาจากการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การขุดลอกร่องน้ำ การสร้างเขื่อนกั้นลำน้ำ และการพัฒนาอื่น ๆ เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้ว่าในหลายพื้นที่ได้เกิดมลภาวะ มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของแหล่งน้ำ

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่งก็คือ การประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล ของประเทศต่าง ๆ มีผลทำให้แหล่งประมงทะเลของไทยในอดีตลดลง 300,000 ตารางไมล์ ด้วยเหตุนี้จึงมักเกิดกรณีชาวประมงไทยถูกจับกุม ถูกยึดเรือและเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ออกไปทำการประมงนอกน่านน้ำอยู่เนื่อง ๆ เมื่อประมวลสาเหตุต่าง ๆ ดังได้กล่าวแล้วจึงพิจารณาได้น่าจะเป็นผลให้การผลิตสัตว์น้ำ โดยเฉพาะจากท้องทะเลมีแนวโน้มลดลงอย่างแน่นอน

ดังนั้น เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวรัฐบาลจึงได้ริบแผนการพัฒนากการประมงขึ้นใหม่ โดยกำหนดนโยบายรักษาระดับการผลิตสัตว์น้ำจากแหล่งประมงให้อยู่ในปริมาณการผลิตที่เหมาะสมเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่จะเน้นการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำที่จะลดลง ดังได้กล่าวแล้ว ในกรณี กรมประมงจึงมีนโยบายมุ่งเน้นดำเนินการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งให้ประสบผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงได้มอบหมายให้ กองประมงน้ำกร่อย และสถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยตามหลักวิชาการแผนใหม่ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสัตว์น้ำ ดำเนินการสำรวจพื้นที่ชายฝั่งทะเล ป่าไม้ชายเลน และย่านน้ำคั้นชายฝั่ง ตลอดจนบริเวณปากแม่น้ำลำคลองและทะเลสาบที่ยังกว้างว่างเปล่า เพื่อพิจารณาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นการขยายขอบเขตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง กับดำเนินการปรับปรุงและบูรณะแหล่งน้ำกร่อย เพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พร้อมกันนั้นก็พิจารณาอนุรักษ์และบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำด้วย ซึ่งคาดหมายว่าไม่เพียงแต่จะช่วยให้เกิดงานและอาชีพ ตลอดจนได้รับผลผลิตสัตว์น้ำเพิ่มมากยิ่งขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนช่วยอันสำคัญในการดำรงอยู่ของพืชพันธุ์สัตว์น้ำให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างถาวรตลอดไป

* ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งกรมประมง กระทรวงเกษตร และสหกรณ์

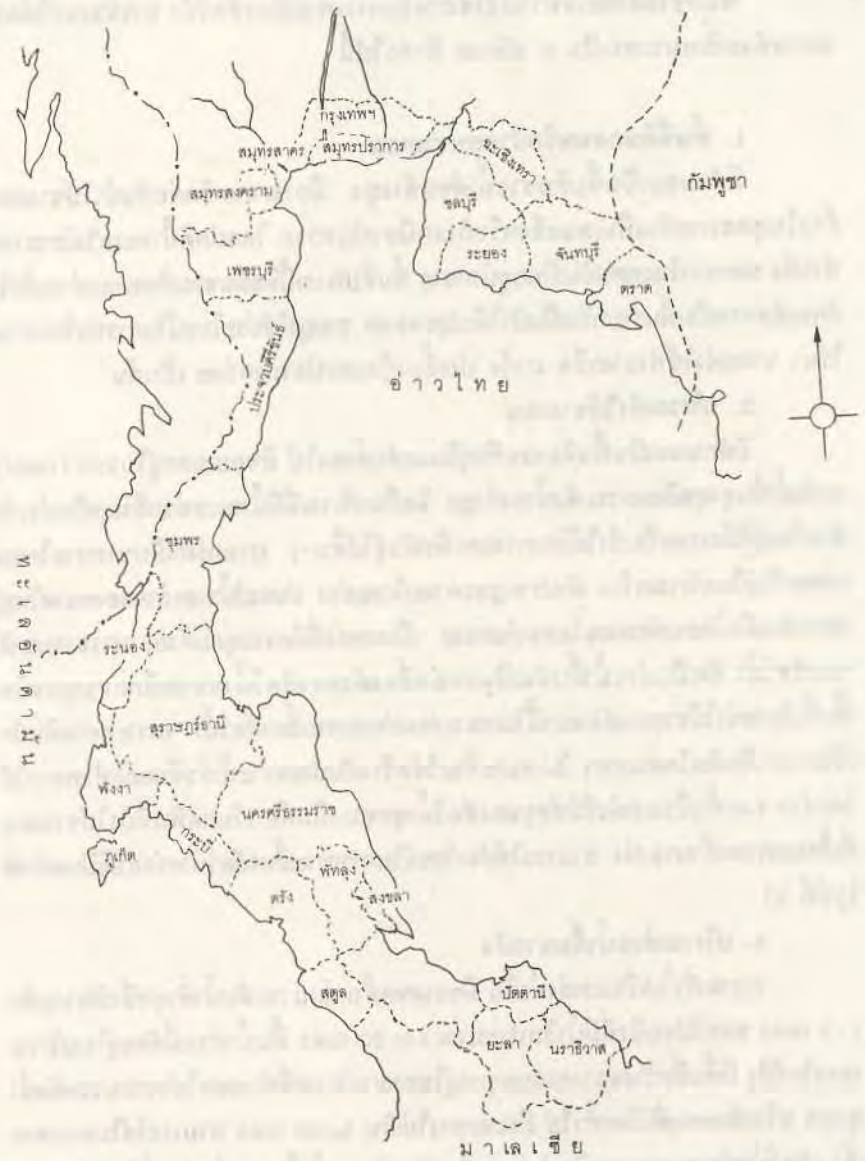
สภาพทางภูมิศาสตร์ของชายฝั่งทะเลไทยกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

หากจะได้พิจารณาสภาพทางภูมิศาสตร์จากแผนที่ประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่าทางภาคกลางมีลักษณะของชายฝั่งเป็นอ่าว มีแม่น้ำที่สำคัญ 4 สายไหลลงสู่อ่าว คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง ที่ดินชายฝั่งทะเลเป็นป่าไม้ชายเลนซึ่งในปัจจุบันเสื่อมสภาพแล้วเป็นส่วนใหญ่ สำหรับชายฝั่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสภาพเป็นหาดทรายสลับกันไปกับหาดโคลน และมีป่าไม้ชายเลนปรากฏอยู่เป็นบางบริเวณ โดยเฉพาะท้องที่จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยจังหวัดชายทะเลต่าง ๆ รวม 11 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร กรุงเทพฯ สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด รวมชายฝั่งทะเลยาว 957 กิโลเมตร

ส่วนสภาพพื้นที่ของภาคใต้มีลักษณะเป็นแหลมยื่นออกไปจรดพรมแดนทางทิศเหนือของประเทศมาเลเซีย ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ 14 จังหวัด มีชายฝั่งทะเลอยู่ทั้งสองด้าน คือ ด้านตะวันออกเป็นทะเลอ่าวไทยตอนล่าง เริ่มตั้งแต่จังหวัดชุมพรถึงจังหวัดนราธิวาส มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 934 กิโลเมตร ส่วนด้านตะวันตกเป็นทะเลอันดามัน เริ่มตั้งแต่จังหวัดระนองไปสุดเขตแดนที่จังหวัดสตูล เป็นระยะทางยาวประมาณ 709 กิโลเมตร อาณาเขตของพื้นที่เกือบทุกจังหวัดติดต่อยุทธศาสตร์ ยกเว้นจังหวัดยะลา ส่วนจังหวัดพัทลุงนั้นมีพื้นที่ติดต่อกับทะเลสาบสงขลา รวมความยาวของชายฝั่งทะเล 12 จังหวัดภาคใต้ 1,643 กิโลเมตร

สภาพพื้นที่ตามชายฝั่งทะเลไม่แตกต่างกับภูมิภาคอื่นมากนัก ประกอบด้วยลุ่มแม่น้ำใหญ่หลายสาย เช่น แม่น้ำชุมพร แม่น้ำหลังสวน แม่น้ำตาปี แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำปัตตานี แม่น้ำโกลก แม่น้ำบางนรา และแม่น้ำกันตัง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีธารน้ำและลำคลองใหญ่น้อยอีกเป็นจำนวนมากมาย และมีแหล่งน้ำใหญ่ที่นับว่ามีความสำคัญในด้านการประมงเป็นอย่างมาก คือ ทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีพื้นที่ผิวน้ำประมาณ 614,750 ไร่เศษ ชายฝั่งทะเลในภูมิภาคนี้บางแห่งเป็นหาดทราย บางแห่งเป็นหาดเลน เป็นภูเขาและหินผาจรดชายน้ำ บางแห่งก็มีภูมิประเทศเป็นอ่าว มีเกาะแก่ง บางแห่งก็เป็นป่าไม้ชายเลน บางบริเวณเป็นย่านน้ำตื้นหรือพื้นที่ราบชายเลน ปรากฏกระจายอยู่ทั่วไป (รูปที่ 1)

สภาวะของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งได้แก่ที่ดินชายทะเลและย่านน้ำตื้นชายฝั่งที่มีอยู่ทั้งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ของประเทศไทย เอื้ออำนวยต่อการประกอบธุรกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ในพื้นที่นับจำนวนล้านไร่

รูปที่ 1. แผนที่แสดงที่ตั้งของจังหวัดต่าง ๆ ตามชายฝั่งทะเลของประเทศไทย

ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ชายฝั่งที่ใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

พื้นที่ชายฝั่งทะเลทั่วไปที่ใช้สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อาจจำแนกได้รวมสภาพทำเลที่เหมาะสมเป็น 6 บริเวณ ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ดินดอนหรือป่าคอนชายเลน

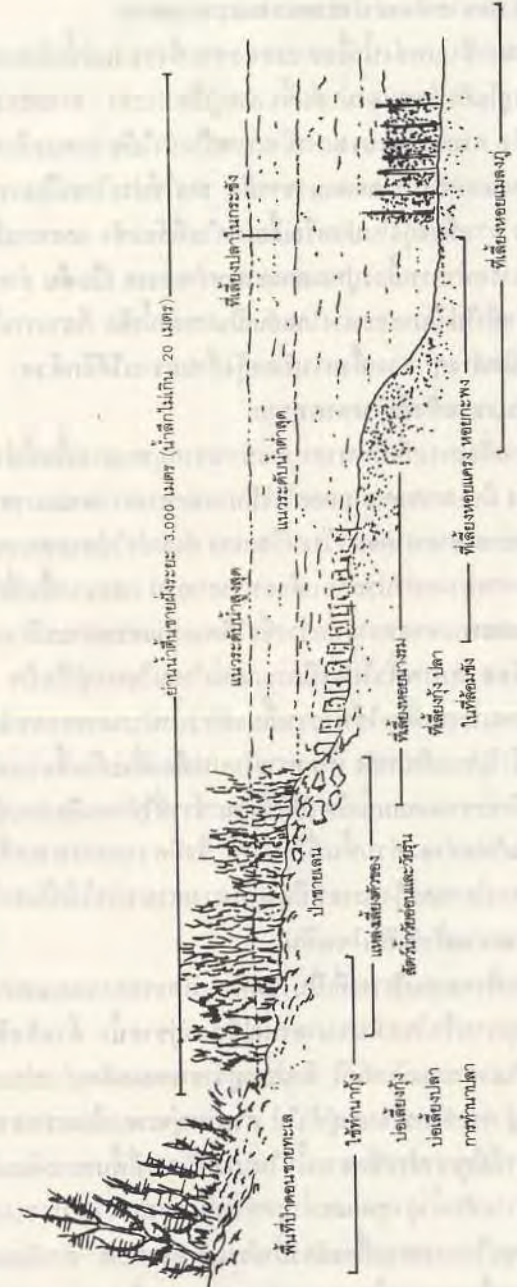
มีลักษณะเป็นพื้นดินชายน้ำค่อนข้างสูง มีอาณาเขตติดต่อกับป่าไม้ชายเลนด้านในสุดสภาพดินเป็นเลนแข็งหรือดินเหนียวปนทราย โดยปกติน้ำทะเลไม่สามารถท่วมถึง นอกจากนี้ในฤดูฝนอันเป็นฤดูน้ำหลาก พื้นที่บริเวณนี้จึงเป็นขอบฝั่งทะเลอย่างแท้จริง มักจะมีสภาพเป็นพื้นราบหรือเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ราษฎรใช้ประโยชน์ในการทำเรือสวนไร่นา บางแห่งใช้ทำนาเกลือ นากุ้ง บ่อเลี้ยงกุ้งและปลาน้ำกร่อย เป็นต้น

2. บริเวณป่าไม้ชายเลน

มีลักษณะเป็นพื้นดินเลนที่อยู่ในระดับต่ำลงไป มีขอบเขตอยู่ในระหว่างแนวระดับน้ำขึ้นสูงสุดถึงแนวระดับน้ำลงต่ำสุด จึงเป็นบริเวณที่มีน้ำทะเลท่วมถึงอยู่เป็นประจำ ส่วนใหญ่ก็มีสภาพเป็นป่าไม้โกงกางและพืชพันธุ์ไม้อื่น ๆ บางแห่งก็เป็นชายหาดโคลนแผ่ออกไปเป็นบริเวณกว้าง มักปรากฏพบตามบริเวณอ่าว ปากแม่น้ำและลำคลองขนาดใหญ่ สภาพดินเป็นโคลนอ่อนและโคลนปนทราย เป็นแหล่งที่มีความอุดมด้วยอาหารธรรมชาติของสัตว์น้ำ จัดเป็นย่านน้ำตื้นอันเป็นแหล่งเลี้ยงตัวของสัตว์น้ำขนาดเล็กแทบทุกชนิด พื้นที่บริเวณป่าไม้ชายเลนดังกล่าวนี้ไม่เหมาะสมแก่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพราะสภาพดินมักเป็นกรด เป็นดินโคลนเหลว ไม่เหมาะที่จะใช้สร้างคันบ่อเพราะน้ำรั่วซึมและพังทลายได้โดยง่าย รวมทั้งเป็นแหล่งที่มีศัตรูของสัตว์น้ำชุกชุม เป็นต้น เว้นแต่พื้นที่ป่าไม้ชายเลนที่เสื่อมสภาพแล้วบางแห่ง สามารถใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยได้เป็นอย่างดี (รูปที่ 2)

3. บริเวณย่านน้ำตื้นชายฝั่ง

สภาพทั่วไปเป็นแหล่งน้ำตื้น มีขอบเขตตั้งแต่แนวระดับน้ำต่ำสุดซึ่งมีความลึก 1-2 เมตร ออกไปจนถึงที่มีน้ำลึกประมาณ 10-20 เมตร พื้นน้ำส่วนนี้จัดอยู่ในบริเวณทะเลใกล้ฝั่ง มีพื้นที่กว้างขวางครอบคลุมอยู่ในอาณาบริเวณที่ห่างออกไปจากแนวระดับน้ำสูงสุด หรือเส้นขอบฝั่งโดยทั่วไป มีระยะทางไม่เกิน 3,000 เมตร สามารถใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยชนิดต่าง ๆ สำหรับบริเวณน้ำตื้นชายฝั่งอ่าวที่มีภูมิประเทศเหมาะสม สามารถกั้นบังคลื่นลมและกระแสน้ำได้ดี ก็อาจจะใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงปลาที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจในกระชัง หรือกึ่งทะเลและปลาทะเลในที่ล้อมขังได้เช่นเดียวกัน

รูปที่ 2 ลักษณะทั่วไปของทำเลพื้นที่ชายฝั่งทะเล สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย

4. บริเวณชายฝั่งแม่น้ำลำคลองและทะเลสาบ

มีลักษณะเป็นแหล่งน้ำคั่นตามสองฟากฝั่งของแม่น้ำลำคลองและทะเลสาบ อันเป็นบริเวณที่อยู่ในอิทธิพลของน้ำเค็มขึ้นลงอยู่เป็นประจำ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งน้ำกร่อยอย่างแท้จริง ตามชายฝั่งบางแห่งมีสภาพเป็นป่าไม้ชายเลนหรือป่าไม้เบญจพรรณ พื้นที่ที่ว่างเปล่าและแหล่งน้ำตลอดแนวชายฝั่ง อาจใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น การทำนากุ้ง การเลี้ยงกุ้งในบ่อหรือเลี้ยงกุ้งในที่ล้อมขัง และการเลี้ยงปลาในกระชัง นอกจากนี้ยังสามารถทำการเลี้ยงปูทะเลและสาหร่ายทะเล เป็นต้น สำหรับพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากปากแม่น้ำเข้าไปเป็นระยะทางไกลอันเป็นแหล่งน้ำจืด ก็สามารถใช้ในการสร้างบ่อเลี้ยงปลาน้ำจืดชนิดต่างๆ รวมทั้งการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามได้อีกด้วย

5. บริเวณชายฝั่งที่เป็นหาดทราย

พื้นที่ชายฝั่งทะเลที่เป็นหาดทรายมักปรากฏพบตามพื้นที่ห่างไกลจากบริเวณปากแม่น้ำลำคลอง มีอาณาเขตขยายออกไปเป็นระยะทางยาวตามแนวชายฝั่ง มักมีสภาพเป็นพื้นลาดลงสู่ทะเล ชายหาดจะกว้างหรือแคบ ผันแปรไปตามสภาพของคลื่นลมและปัจจัยอื่น ๆ ชายหาดบางแห่งประกอบด้วยทรายหยาบ และบางพื้นที่เป็นทรายละเอียด อย่างไรก็ตาม โดยเฉพาะหาดทรายที่กว้างซึ่งได้พบเห็นเสมอตามบริเวณอ่าวซึ่งพื้นที่ทะเลมีความลาดเอียงน้อย สภาพทั่วไปจะมีกระแสน้ำไหลเวียนอยู่เป็นนิจ มักจะปลอดจากคลื่นลมแรง จึงเหมาะสมที่จะใช้ทำการเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยชนิดต่าง ๆ หากได้พิจารณาพื้นที่ลึกเข้าไปทางด้านหลัง หาดทรายในบางท้องที่จะเป็นพื้นราบดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทราย มักจะขาดแคลนน้ำจืด เป็นที่ทำนาข้าวที่ให้ผลผลิตค่อนข้างต่ำเพราะอยู่ในอิทธิพลของน้ำเค็มไหลบ่าลงท่วมพื้นที่ในบางปี จึงมีความเหมาะสมที่จะใช้ขุดบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจำพวกปลาและกุ้งทะเลที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

6. บริเวณชายฝั่งที่เป็นโขดหิน

พื้นที่ชายฝั่งทะเลบริเวณที่เป็นโขดหิน เกิดจากการแตกแยก สึกกร่อน และการพังทลายของภูเขาหรือโขดหินขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ชายน้ำ ด้วยอิทธิพลของคลื่นลมที่พัดเข้ามาปะทะเป็นเวลานานนับพันปี จึงปรากฏว่าชายทะเลดังกล่าวประกอบด้วยก้อนหินขนาดเล็กขนาดใหญ่ กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่จะพบเห็นเสมอตามชายเกาะต่าง ๆ และตามบริเวณอ่าวที่มีภูเขาประชิดชายน้ำ ในบางบริเวณที่พื้นทะเลค่อนข้างแข็ง มีความลาดเอียงน้อย แนวระดับน้ำสูงสุดและต่ำสุดต่างกันพอสมควร มีกระแสน้ำไหลเวียนดี ก็สามารถใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยทะเล สำหรับตามชายเกาะที่พื้นทะเลลาดชัน การขึ้นลงของน้ำทะเลระดับสูงสุดและต่ำสุดแตกต่างกันค่อนข้างมาก

พร้อมทั้งมีสภาพภูมิประเทศที่สามารถกักบังคลื่นลมและกระแสน้ำได้ ก็สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำจำพวกปลาทะเลในกระชัง และเลี้ยงหอยที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจบนแพแบบแขวนลอยได้อีกด้วย

ความเป็นมาของการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในประเทศไทย

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง หมายถึง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในแหล่งน้ำกร่อยตามบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ ลำคลอง และทะเลสาบ รวมถึงการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายทะเลที่น้ำท่วมถึง บริเวณที่ดอนชายน้ำและป่าไม้ชายเลนที่เสื่อมสภาพ ตลอดจนขุดน้ำคั่นชายฝั่งเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ การเลี้ยงกุ้งทะเลหรือการทำนากุ้ง การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหอย การเลี้ยงปู และสาหร่ายทะเล เป็นต้น แต่เดิมมานั้น พื้นที่ชายฝั่งทะเลถูกทอดทิ้งไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อการนี้กันอย่างจริงจัง แต่อาจกล่าวได้ว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งบางประเภทได้ริเริ่มทำกันมาเป็นเวลานานจนถึงปัจจุบันนี้ ไม่น้อยกว่า 80 ปีแล้ว

ลักษณะของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งประเภทต่าง ๆ ของประเทศไทย ส่วนใหญ่ได้พัฒนาวิธีการและหลักเกณฑ์มาโดยการสังเกต การเรียนรู้ และสร้างสมประสบการณ์ในเรื่องความเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสัตว์น้ำที่มีแหล่งกำเนิดตามชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวประมงจับสัตว์น้ำเพื่อการยังชีพ เป็นพื้นฐานในการริเริ่มทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมาแต่อดีต หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเป็นวิธีการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติมาตั้งแต่อดีตริเริ่มประกอบกิจกรรมดังกล่าว เมื่อเวลาล่วงเลยไปความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษตกทอดสืบทอดกันมาถึงบุตรหลาน ผวนกกันเข้ากับแนวความคิดในการปรับปรุงและสร้างสรรค์ ประสบการณ์ได้เพิ่มพูนขึ้นจนสามารถพัฒนาวิธีการเพาะเลี้ยงให้ได้รับผลดีขึ้นโดยลำดับ จนเข้าสู่ยุคที่มีความก้าวหน้าทางวิชาการในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากราษฎรเป็นจำนวนมากยึดกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งหลายประเภทเป็นอาชีพหลัก และเป็นที่สนใจของเกษตรกรและนักลงทุนเพื่อการผลิตสัตว์น้ำในระดับธุรกิจเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก กิจกรรมที่นับว่ามีความสำคัญ ได้แก่ การเพาะเลี้ยงกุ้ง การเพาะเลี้ยงปลา และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอย เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ดี ในระยะเวลาประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา กรมประมงได้ประสบความสำเร็จในการศึกษาทดลองและวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยมากขึ้น พร้อมกันนั้นก็ได้เริ่มส่งเสริมให้คำแนะนำ ตลอดจนทำการสาธิตและฝึกอบรมวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแก่เกษตรกร จึงได้รับความสนใจและยึดถือเป็นอาชีพกันทั่วไป เริ่มจากบริเวณชายฝั่ง

ของอ่าวไทยตอนบน ในท้องที่จังหวัด สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ชลบุรี และเพชรบุรี เพราะเป็นแหล่งที่มีความเหมาะสมแก่การประกอบกิจกรรมดังกล่าวได้เป็นอย่างดี การทำนากุ้งนับเป็นอาชีพที่ทำกันอย่างจริงจัง เพราะได้รับผลตอบแทนคุ้มค่าแก่การลงทุน ส่วนจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออก ซึ่งได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด นั้น ราษฎรก็ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินชายทะเลและแหล่งน้ำตื้นชายฝั่งเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกันมาเป็นเวลานานแล้วเช่นเดียวกัน สำหรับในท้องที่จังหวัดทางภาคใต้ นั้น ราษฎรได้เริ่มให้ความสนใจทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งชนิดต่าง ๆ เมื่อประมาณ 15-20 ปีมาแล้ว

ด้วยเหตุผลที่สภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัจจัยสำคัญอื่น ๆ ตามชายฝั่งทะเลของประเทศไทย มีความเหมาะสมในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก กิจกรรมดังกล่าวจึงขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งปรากฏว่าที่ดินชายทะเลทั้งในท้องที่จังหวัดทางภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ ได้ถูกแปรสภาพและใช้ประโยชน์มากขึ้น เพื่อที่จะสนับสนุนให้การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศเจริญรุดหน้าไป และก่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง กรมประมงจึงได้พิจารณาสนับสนุนในทุกทาง ทั้งการปรับปรุงระบบบริหาร การแบ่งส่วนราชการ และกำหนดหน้าที่รับผิดชอบให้เหมาะสมตามสถานการณ์ รวมทั้งพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อรับผิดชอบในการพัฒนาอาชีพประเภทนี้ เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพงานให้สูงขึ้นเป็นลำดับมาจนถึงปัจจุบัน

สถานะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศไทยในปัจจุบัน

ประเภทของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกษตรกรได้ทำกันเป็นอาชีพอยู่ตามชายฝั่งทะเลของภูมิภาคต่าง ๆ อาจจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

กุ้งทะเลชนิดต่าง ๆ ที่มีพบในน่านน้ำไทย นับเป็นสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่งต่อวงการประมงทะเลและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เพราะกุ้งเป็นอาหารทะเลที่ตลาดมีความต้องการมากทั้งภายในและต่างประเทศ การเลี้ยงกุ้งตามบริเวณชายฝั่งทะเลนั้น เป็นอาชีพเก่าแก่ที่ทำกันมาแต่อดีตซึ่งเป็นธุรกิจระดับครอบครัว จนได้พัฒนาเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ในปัจจุบัน กุ้งทะเลที่ใช้ในการเพาะเลี้ยงซึ่งได้พบเห็นและซื้อขายกันในตลาดเสมอ ๆ นั้นมีหลายชนิดได้แก่ กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ กุ้งกุลาลาย

กุ้งตะกาด กุ้งขาว และกุ้งเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ

2. การเพาะเลี้ยงปลาทะเล

ปลาทะเลที่ทำการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายตามภูมิภาคต่าง ๆ แถบชายฝั่งทะเลนั้น จัดเป็นอาหารสัตว์น้ำที่นิยมกันมากประเภทหนึ่ง แต่ปริมาณการผลิตในปัจจุบันยังไม่สามารถสนองความต้องการของตลาดได้อย่างพอเพียง ทั้งภายในและต่างประเทศ ปลาทะเลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ได้แก่ ปลากะพงขาว ปลากะรัง และปลากะพงแดง

3. การเพาะเลี้ยงหอยทะเล

หอยทะเลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและมีคุณค่าสูงทางโภชนาการ ซึ่งทำการเลี้ยงกันตามแหล่งน้ำชายฝั่ง ที่ได้พบเห็นเสมอ ๆ มี 6 ชนิด หอยทะเลหลายชนิดเป็นที่นิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลาย จัดอยู่ในประเภทอาหารชั้นดีมีราคาสูง และบางชนิดใช้เพาะไข่มุก ได้แก่ หอยแครง หอยแมลงภู่ หอยนางรม หอยมุกจาน และหอยกัลปังหา เป็นต้น

4. การเพาะเลี้ยงอื่น ๆ

นอกจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบางชนิดและสาหร่ายทะเล ซึ่งนับว่ามีความสำคัญไม่น้อย แม้ว่าจะเพิ่งริเริ่มดำเนินการเพาะเลี้ยงเป็นอาชีพเมื่อไม่นานมานี้ก็ตาม แต่ก็สามารถเพิ่มพูนรายได้แก่เกษตรกรให้สูงขึ้นเป็นอย่างมาก ได้แก่ การเลี้ยงปูทะเล การเพาะเลี้ยงไรสีน้ำตาล และการเพาะเลี้ยงสาหร่ายทะเลหรือที่รู้จักกันในชื่อ “สาหร่ายผสมนาง” และ “สาหร่ายวุ้น” เป็นต้น

รายชื่อสัตว์น้ำที่มีความสำคัญในการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

สัตว์น้ำชนิดที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจซึ่งปรากฏพบตามแหล่งน้ำชายฝั่งและใช้ทำการเพาะเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย อาจจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท ตามรายการต่อไปนี้

ลำดับที่	ชื่อไทย	ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์
		กุ้งทะเล	
1.	กุ้งแชบ๊วย	Banana prawn	<i>Penaeus merguensis</i>
2.	กุ้งกุลาดำ	Giant tiger prawn	<i>Penaeus monodon</i>
3.	กุ้งตะกาด	Jinga prawn	<i>Metapenaeus monoceros</i>

ลำดับที่	ชื่อไทย	ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์
4.	กุ้งกุลาลาย	Green tiger prawn	<i>Penaeus semisulcatus</i>
5.	กุ้งขาว ปลาทะเล	Indian white prawn	<i>Penaeus indicus</i>
6.	ปลากะพงขาว	Seabass	<i>Lates calcarifer</i>
7.	ปลากะรังดอกแดง	Grouper	<i>Epinephelus tauvina</i>
8.	ปลากะรังดอกดำ	Grouper	<i>Epinephelus salmoides</i>
9.	ปลากะพงแดง	Red snapper	<i>Lutianus sanguineus</i>
10.	ปลานวลจันทร์ทะเล	Milk fish	<i>Chanos chanos</i>
11.	ปลากรอบอก หอยทะเล	Mullet	<i>Mugil dussumieri</i>
12.	หอยแครง	Bloody clam	<i>Anadara granosa</i>
13.	หอยแครง	Cockle	<i>Anadara nodifera</i>
14.	หอยแมลงภู่	Green mussel	<i>Perna viridis</i>
15.	หอยตะโกรม	Oyster	<i>Crassostrea belcheri</i>
16.	หอยตะโกรม	Oyster	<i>Crassostrea lugubris</i>
17.	หอยนางรมปากจีบ	Oyster	<i>Saccostrea commercialis</i>
18.	หอยนางรมปากเรียบ	Oyster	<i>Crassostrea vitrefacta</i>
19.	หอยกะพง	Horse mussel	<i>Modiola spp.</i>
20.	หอยมุกจาน	Pearl shell	<i>Pinctada maxinu</i>
21.	หอยกัลปังหา สัตว์และพืชน้ำอื่น ๆ	Wing mussel	<i>Pteria penquins</i>
22.	ปูดำ ปูทองแดง	Mud crab	<i>Scylla serrata</i>
23.	ปูทองกลาง	Mud crab	<i>Scylla oceanica</i>
24.	ไรน้ำเค็ม	Brine shrimp	<i>Artemia salina</i>
25.	สาหร่ายผมนาง	Seaweed	<i>Gracilaria spp.</i>

จำนวนเกษตรกรและพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

เกษตรกรในภาคการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งประเภทต่าง ๆ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันกับพื้นที่ทำการได้ขยายตัวออกเป็นประจำทุกปี จากผลของการสำรวจในท้องที่ 17 จังหวัดชายฝั่งทะเลทั่วไป นอกจากจังหวัด ปัตตานี นราธิวาส ระนอง พังงา ตรัง และภูเก็ต (ตารางที่ 1) แสดงให้เห็นว่าในปี 2522 มีผู้ประกอบการอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทุกประเภทรวมทั้งสิ้น 5,540 ราย เป็นพื้นที่ใช้ประกอบการ 172,672 ไร่ ในจำนวนดังกล่าวเป็นเกษตรกรทำการเลี้ยงกุ้งทะเลสูงที่สุด คือ 3,378 ราย เนื้อที่ 154,222 ไร่ จึงเป็นจำนวนผู้เลี้ยง 60.97% และพื้นที่ 89.32% ของกิจการเพาะเลี้ยงชายฝั่งทุกประเภท ส่วนการเลี้ยงปลาทะเลในช่วงเวลาดังแต่ปี พ.ศ. 2522- 2526 เป็นระยะที่เพิ่งริเริ่มดำเนินการ จึงมีจำนวนผู้ประกอบการอาชีพที่ไม่มากนัก

สำหรับการเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยทะเลนั้น ในปี 2522 มีจำนวนเกษตรกรทำการเลี้ยงหอยนางรมสูงที่สุด คือ 1,505 ราย รองลงมาได้แก่ การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยกะพง และหอยแครง เป็นจำนวน 290,284 และ 78 ราย ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงหอยมุกมีจำนวน 5 รายเท่านั้น ในกรณีนี้พื้นที่ทำการเลี้ยงหอยทุกชนิดสูงถึง 18,450 ไร่ เป็นแหล่งเลี้ยงหอยแครง 37.11% หอยแมลงภู่ 33.39% หอยนางรม 24.11% หอยกะพง 3.25% และหอยมุก 2.14%

จากการเปรียบเทียบจำนวนผู้เลี้ยงและพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งรวมของประเทศ ตั้งแต่ปี 2522 ถึงปี 2528 จะสังเกตเห็นว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะภาคการเลี้ยงกุ้งทะเล ในระยะเวลาประมาณ 6 ปีเพิ่มขึ้นประมาณ 100,583 ไร่เศษ หรือเพิ่มขึ้นจากปี 2522 สูงถึง 65.23% ซึ่งมีอัตราการเพิ่มประมาณ 16,760 ไร่/ปี พร้อมกันนั้นจำนวนผู้เลี้ยงก็เพิ่มขึ้นจาก 3,378 ราย เป็น 4,939 ราย ในปี 2528 ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตราการเพิ่มที่ค่อนข้างสูง สำหรับการเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยทะเลก็มีจำนวนผู้ประกอบการและพื้นที่แหล่งเลี้ยงเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าในปี 2522 มีจำนวนผู้เลี้ยงหอยทั้งสิ้น 2,162 ราย ในพื้นที่ 18,450 ไร่ เมื่อถึงปี 2528 เพิ่มขึ้นเป็น 2,494 ราย ในพื้นที่ทำการจำนวน 21,453 ไร่ โดยเพิ่มขึ้นประมาณ 3,003 ไร่ หรือ 16.28% ซึ่งเป็นอัตราเพิ่มที่ค่อนข้างต่ำ

สำหรับการเลี้ยงปลาทะเลจำพวกปลากะพงขาวและปลากะรัง ได้มีการเลี้ยงกันมากขึ้นในปี 2527 และปี 2528 โดยทั่วไปเป็นการเลี้ยงในกระชัง ในบ่อ และในนาปลา ดังมีรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1. จำนวนเกษตรกรและพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ปี พ.ศ. 2522- 2528

ประเภท	ประจำปี พ.ศ.						รวมทั้งหมด
	2522	2523	2524	2525	2526	2527	
การเลี้ยงสัตว์น้ำ	จำนวน เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน เนื้อที่ (ไร่)
1. กุ้งทะเล	3,378,164,222	3,572,162,727	3,857,171,019	3,943,192,483	4,327,222,107	4,519,229,949	4,939,254,805
2. ปลาทะเล							
- ปลาทะเลขาว	-	-	-	-	-	967	818
- ปลาทะเลดำ	-	-	-	-	-	714	800
3. หอยทะเล							
- หอยแครง	78,6846	52,7842	132,6172	94,7006	104,9565	146,9204	146,11944
- หอยนางรม	290,8161	238,5081	216,2768	345,2455	426,2426	405,2284	2,426
- หอยกะพง	1,505,4449	1,866,5299	1,704,5894	1,864,5331	1,895,0653	1,841,6173	1,876
- หอยขม	284,800	262,564	150,326	147,326	133,294	131,290	56
4. อื่นๆ	5,394	5,394	5,394	5,394	4,332	4,332	5
รวมทั้งสิ้น	5,640,172,072	5,795,181,907	5,864,187,173	6,386,208,965	6,880,241,397	7,093,248,783	9,069,276,591

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในประเทศไทย หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า การทำนากุ้งนั้น ได้ริเริ่มทำกันมาเป็นเวลานานกว่า 50 ปี โดยได้ดัดแปลงมาจากการทำนาเกลือและนาข้าว หรือโดยผลัดเปลี่ยนกันทำนาข้าวสลับกับการทำนากุ้งตามฤดูกาลที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังได้ใช้ประโยชน์ป่าไม้ชายเลนที่เสื่อมสภาพสำหรับการทำนากุ้งอีกด้วย เริ่มจากจังหวัดชายฝั่งทะเลของอ่าวไทยตอนในตามบริเวณชายฝั่งปากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง ในท้องที่ กรุงเทพฯ สมุทรปราการ สมุทรสาคร และ สมุทรสงคราม ในเวลาต่อมาก็ได้ขยายออกไปยังท้องที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกและภาคใต้หลายจังหวัด การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. การเลี้ยงกุ้งแบบพื้นบ้าน (Extensive system)

การเลี้ยงกุ้งแบบพื้นบ้านนี้ก็คือ การเลี้ยงกุ้งแบบดั้งเดิม หรือที่เรียกกันว่า การทำนากุ้งนั่นเอง แม้ว่าวิทยาการด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศไทยจะได้เจริญรุดหน้าไปมากแล้วก็ตาม แต่เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำส่วนใหญ่ยังนิยมผลิตกุ้งทะเลจากกิจกรรมการทำนาอยู่เช่นเดิม ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งน้ำชายฝั่งของประเทศไทยยังมีความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์กุ้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นอันมาก สำหรับในบางพื้นที่โดยเฉพาะแหล่งน้ำชายฝั่งของจังหวัดทางภาคใต้และภาคตะวันออกนั้น อาจกล่าวได้ว่ายังมีพันธุ์กุ้งอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์มาก

การเลือกทำเลพื้นที่

การเลือกทำเลพื้นที่นากุ้ง มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาโดยสังเขป ดังต่อไปนี้คือ ประการแรกจะต้องเป็นที่ดินชายทะเล หรือตั้งอยู่บนชายฝั่งปากแม่น้ำลำคลองในแหล่งน้ำกร่อย ที่มีอาณาเขตติดต่อกับป่าไม้ชายเลนอันเป็นบริเวณที่มีพันธุ์กุ้งตามธรรมชาติชุกชุม สภาพดินจะต้องไม่เป็นกรด เป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายละเอียด ทั้งนี้ ก็เพื่อความมั่นคงถาวรในการสร้างคันนา ซึ่งสามารถเก็บกักน้ำไว้ให้ท่วมได้เป็นอย่างดีไม่ควรอยู่ห่างไกลจากชายฝั่งมากนัก เพื่อความสะดวกในการขุดคลองส่งน้ำจากทะเลเข้าสู่ นากุ้ง และสามารถรับน้ำได้โดยสม่ำเสมอ ปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือ จะต้องเป็นบริเวณที่อยู่ห่างไกลจากโรงงานอุตสาหกรรม อันเป็นต้นเหตุให้เกิดน้ำเสีย น้ำในแหล่งเลี้ยงกุ้งจำเป็นต้องมีค่าความเค็มอยู่ในระดับที่เหมาะสมตลอดปี คือ ประมาณ 10-30 ส่วนในพัน บ่อที่ใช้ทำการเลี้ยงกุ้งและทำนากุ้งในปัจจุบันมีขนาดตั้งแต่ 1-500 ไร่ ส่วนใหญ่นากุ้งจะมีขนาด 20-100 ไร่ ส่วนขนาดของนากุ้งตั้งแต่ 200-800 ไร่ขึ้นไปมี

จำนวนน้อย

การสร้างนาุ้ง

เมื่อพิจารณาเลือกที่ดินตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้แล้ว ต่อไปก็ดำเนินการจัดทำแปลงนาุ้ง เริ่มต้นจากการแผ้วถางป่า ปร่าพื้นที่ ทำลายตอและรากไม้ เพื่อให้บริเวณที่จะทำเป็นแปลงนาุ้งโล่งเตียน จากนั้นก็กำหนดรูปแบบของแปลงนา โดยวางแนวการขุดร่องน้ำโคยรอบ รวมทั้งขอบเขตของแนวคันนา กำหนดจุดที่ตั้งของประตูส่งน้ำเข้ามา ประตูระบายน้ำออก กำหนดจุดที่ตั้งของโรงเครื่องคั้นน้ำ แนวการติดตั้งท่อส่งน้ำและระบายน้ำออกให้เหมาะสมกับระดับความลาดเอียงของพื้นที่ ตลอดจนกำหนดการด้านอื่น ๆ อย่างละเอียด สุดท้ายจึงดำเนินการขุดดินสร้างคันนาโคยรอบ ตกแต่งและบดอัดคันดินให้แน่นเป็นการป้องกันการรั่วซึมของน้ำ ต่อมาก็ดำเนินการติดตั้งเครื่องคั้นน้ำภายในโรงเรือน และติดตั้งอุปกรณ์อื่น ๆ อย่างครบถ้วน นาุ้งโดยทั่วไปจะมีห้องคู หรือที่เรียกว่า ขาวัง โคยรอบภายในคันนาุ้งกว้าง 3-4 เมตร ลึก 1-1.5 เมตร และมีคันนาุ้งกว้างประมาณ 1-2 เมตร ส่วนความสูงจะต้องสูงกว่าระดับน้ำขึ้นสูงสุดในรอบปี คือ ประมาณ 0.8-2 เมตร

การเลี้ยงกุ้งในนา

หลังจากได้ก่อสร้างแปลงนาุ้ง ตลอดจนติดตั้งเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้วก็เริ่มทำการเลี้ยง โดยการคั้นน้ำเข้าสู่ห้องนาุ้ง พันธุ์กุ้งพร้อมทั้งสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแหล่งน้ำตามธรรมชาติจะติดปะปนเข้าไปพร้อมกับน้ำทะเล การคั้นน้ำเข้ามาจะดำเนินการโดยต่อเนื่องเป็นประจำทุกวัน ชาวนาุ้งจะโรคน้ำเข้านาุ้งอยู่เสมอทุกโอกาสที่จะสามารถกระทำได้ โดยปกติแล้วน้ำเก่าที่อยู่ในนาุ้งจะถูกระบายออกทางประตูระบายน้ำพร้อม ๆ กันไปกับการระบายน้ำใหม่เข้าสู่มา ทั้งนี้ เพื่อถ่ายเทน้ำเสียออกและเพิ่มน้ำใหม่เข้ามา ทั้งยังเป็นการเพิ่มพันธุ์กุ้งและอาหารของลูกกุ้งให้มากขึ้นอีกด้วย นั่นก็ข้อมหมายถึงว่า การคั้นน้ำได้ดีและเป็นจำนวนมากเท่าใด ก็จะเป็นการเพิ่มพันธุ์กุ้งและอาหารตามธรรมชาติเข้ามาได้มากเท่านั้น เป็นการช่วยให้ได้รับผลผลิตสูง อย่างไรก็ตาม ชาวนาุ้งในบางท้องที่ขาดเงินทุน บางรายก็ใช้ระหัดวิดน้ำเข้ามา และบางรายก็ขังปล่อยน้ำเข้านาุ้งในระยะน้ำขึ้นและปิดประตูน้ำเมื่อน้ำเริ่มลดลงตามธรรมชาติ ระยะเวลาที่เลี้ยงในแต่ละรุ่นแตกต่างกันออกไปตามท้องที่ แต่ส่วนใหญ่จะเก็บกักน้ำไว้เป็นเวลานานประมาณ 45-60 วัน ก็จับกุ้งส่งจำหน่ายต่อไปได้ การจับกุ้งในนาุ้งนี้มักจะกระทำเป็นระยะ ๆ ประมาณ 15-30 วันต่อครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่มีอยู่ในนา การเลี้ยงกุ้งด้วยวิธีดังกล่าวนี้ได้รับผลผลิตไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่จะให้ผลผลิตต่ำ

2. การเลี้ยงกุ้งแบบผสมผสาน (Semi-intensive system)

วิธีการเลี้ยงกุ้งแบบนี้รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า การทำนาุ้งแบบปล่อยเสริม หรือการเลี้ยงกุ้งแบบกึ่งพัฒนา มีวิธีการดำเนินงานเช่นเดียวกันกับการเลี้ยงกุ้งแบบพื้นบ้าน หรือการทำนาุ้งแบบดั้งเดิม แต่ได้นำหลักวิชาการเพาะเลี้ยงเข้ามาประยุกต์ใช้เป็นบางส่วน โดยได้มีการจัดหาลูกกุ้งที่เป็นผลผลิตจากโรงเพาะพันธุ์มาปล่อยลงเสริมในนาุ้งเป็นการเพิ่มเติมพันธุ์กุ้งในอัตราเหมาะสม ส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้วิธีการเลี้ยงแบบนี้ในพื้นที่ที่พันธุ์กุ้งในธรรมชาติมีความชุกชุมต่ำ พร้อมกันนั้นก็ให้อาหารเสริม ซึ่งได้แก่ ปลาสดสับละเอียด เนื้อหอย อาหารผสมและอาหารสำเร็จรูปอื่น ๆ กำหนดให้มีการป้องกันและกำจัดศัตรูของกุ้ง ได้แก่ ปลาถิ่นเนื้อทุกชนิด โดยการใส่กากขี้ซึ่งสามารถฆ่าปลาโดยไม่เป็นอันตรายต่อกุ้งแต่อย่างใด ด้วยวิธีการเลี้ยงกุ้งดังกล่าวนี้ จะช่วยให้กุ้งเจริญเติบโตเร็ว มีขนาดใหญ่จำหน่ายได้ราคาดี ตลอดจน ได้ผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างสูงคุ้มกำกับการลงทุน ชาวนาุ้งได้ให้ความสนใจในการเลี้ยงกุ้งด้วยวิธีนี้กันมากขึ้น โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัด สมุทรสาคร สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช เป็นต้น

3. การเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา (Intensive system)

การเลี้ยงกุ้งแบบนี้รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า การเลี้ยงแบบให้ผลผลิตสูง นับเป็นวิธีการเลี้ยงที่ทันสมัย ต้องใช้ความรู้ตามหลักวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ตลอดจนการบริหารด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน ได้แก่ การเพาะขยายพันธุ์กุ้ง การเตรียมบ่อ การกำจัดศัตรู การใส่ปุ๋ย การอนุบาลลูกกุ้ง การควบคุมระดับน้ำ การปล่อยลูกพันธุ์กุ้งลงในบ่อเลี้ยง อาหารและการให้อาหาร และกิจกรรมอื่น ๆ ที่จะต้องปฏิบัติค่อนข้างซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้และความชำนาญเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่จะทำการเพาะเลี้ยงกุ้งในระดับอุตสาหกรรม ซึ่งดำเนินการโดยเกษตรกรรายใหญ่ เพราะต้องลงทุนสูง รวมทั้งต้องใช้เวลาในการอนุบาลและการเลี้ยงมากขึ้น แต่จะให้ผลผลิตต่อไร่สูง และให้ผลตอบแทนคุ้มค่าแก่การลงทุน

การเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา นิยมเลี้ยงกุ้งกุลาดำกันเป็นส่วนใหญ่ โดยการสร้างบ่อเลี้ยงตามชายฝั่งทะเลอันเป็นแหล่งน้ำกร่อย ซึ่งมีขนาดแตกต่างกันไปตั้งแต่ 2-7 ไร่ขึ้นไป เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะทั่วไปของบ่อเลี้ยงเป็นเช่นเดียวกับบ่อเลี้ยงปลา มีระดับน้ำลึก 1-1.5 เมตร นอกจากนั้นยังประกอบด้วยคลองส่งน้ำ บ่อเลี้ยงทุกบ่อมีประตูน้ำระบายน้ำเข้าและระบายน้ำออก พันธุ์กุ้งที่นำมาปล่อยเลี้ยงต้องเพาะพันธุ์ขึ้นเอง หรือจัดซื้อจากโรงเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำของทางราชการ หรือเอกชน โดยทั่วไปจะมีขนาดความยาว 1-1.5 เซนติเมตร อัตราการปล่อยเลี้ยงประมาณ 15-20 ตัวต่อตารางเมตร อาหารที่เลี้ยงเป็นอาหาร

เม็ด และบ้างก็เลี้ยงโดยให้อาหารประเภทปลาสด วันละ 2-3 ครั้ง/จำนวน 3-5% ของน้ำหนักตัว การเปลี่ยนน้ำใหม่กระทำอยู่เป็นประจำทุก 2-3 วัน/ครั้ง ในบ่อเลี้ยงกุ้งบางแห่งใช้เครื่องตีน้ำ (Agitator) ทั้งนี้เพื่อให้ น้ำในบ่อเกิดการหมุนเวียนและเพิ่มออกซิเจนด้วย ในบางรายจะทำการอนุบาลลูกกุ้งเพื่อให้เติบโตขึ้นสักระยะหนึ่งในบ่ออนุบาลที่จัดไว้ โดยเฉพาะซึ่งต้องใช้เวลานานประมาณ 1 เดือน จากนั้นจึงรวบรวมลูกกุ้งที่มีขนาดโตขึ้นเป็นกุ้งขนาดเล็กปล่อยลงเลี้ยงในบ่อใหญ่จนได้ขนาดที่ตลาดต้องการ ซึ่งต้องใช้เวลานานประมาณ 3-4 เดือน จึงสามารถจับกุ้งส่งจำหน่ายต่อไปได้

ปริมาณและมูลค่าของผลผลิตจากการเลี้ยงกุ้ง

ผลผลิตจากการเลี้ยงกุ้ง นอกจากจะได้กุ้งเป็นผลผลิตหลักแล้ว ยังมีปลาและปูทะเล ตลอดจนสัตว์น้ำอื่น ๆ อีกส่วนหนึ่ง กุ้งที่จับได้มีหลายชนิด แต่ชนิดที่พบว่ามีค่าสำคัญ ได้แก่ กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ กุ้งตะกาด เป็นส่วนใหญ่ สำหรับกุ้งกุลาดำ กุ้งขาว และกุ้งขนาดเล็กอื่น ๆ มีพบเป็นจำนวนน้อย องค์ประกอบของสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ที่จับได้จากแหล่งเลี้ยงแตกต่างกันไปตามท้องที่และฤดูกาล สัตว์น้ำจำพวกปลาที่จับได้ส่วนใหญ่เป็นปลาน้ำจืด ปลากระบอก ปลากระพงขาว ปลากุเลา และปลานวลจันทร์ทะเล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปูทะเลอีกชนิดหนึ่งที่เป็นผลพลอยได้ที่มีความสูง

จากผลของการศึกษา (ตารางที่ 2) แสดงผลผลิตของการเลี้ยงกุ้งแบบพื้นบ้าน ในปี 2522-2528 ได้ผลผลิตเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 45.80-62.51 กก./ไร่/ปี และให้ผลผลิตรวมในปี 2522 จำนวน 7,064 ตัน คิดเป็นมูลค่า 460.59 ล้านบาท ปริมาณการผลิตกุ้งเพิ่มสูงขึ้นเป็น 8,063, 10,728 และ 10,191 ตัน ในปี 2523, ปี 2524 และปี 2525 ซึ่งมีมูลค่าประมาณ 458.91 657.26 และ 765.88 ล้านบาท ตามลำดับ และในช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ผลผลิตจากการเลี้ยงกุ้งมีแนวโน้มสูงขึ้น กล่าวคือ ปี 2526-2528 ผลิตได้ประมาณ 11,550 ตัน คิดเป็นมูลค่า 950.37 ล้านบาท, 13,007 ตัน มูลค่า 1,024 ล้านบาท และจำนวนประมาณ 15,841 ตัน มีมูลค่า 1,348 ล้านบาท ตามลำดับ

ส่วนผลผลิตรวมโดยเฉลี่ยของกุ้งจากนากุ้งต่อพื้นที่ 1 ไร่/ปี นั้น เปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 45.80-62.17 กก./ไร่/ปี และจากรายงานการทำงานกุ้งของจังหวัดนครศรีธรรมราชได้อ้างผลการศึกษาของ พานิชย์ สังข์เกษม และคณะ เกี่ยวกับการประเมินผลผลิตของนากุ้งในท้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ระหว่างปี 2524-2526 ปรากฏว่าให้ผลผลิตโดยเฉลี่ย 88.45, 54.33 และ 43.93 กก./ไร่/ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 2. สถิติจำนวนพื้นที่แหล่งเลี้ยง ปริมาณ มูลค่าการผลิต และผลผลิตต่อไร่ของการเลี้ยงกุ้งทะเล ปี 2522-2528

ปี พ.ศ.	เนื้อที่เลี้ยง (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่ากุ้ง (ล้านบาท)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2522	154,222	7,064.07	460.59	45.80
2523	162,727	8,063.05	458.91	49.55
2524	171,619	10,727.87	657.26	62.51
2525	192,453	10,090.77	765.88	52.43
2526	222,107	11,549.85	950.37	52.00
2527	229,949	13,006.75	1,024.01	56.56
2528	254,805	15,840.56	1,348.42	62.17

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

สำหรับผลผลิตกุ้งจากการเลี้ยงแบบผสมผสานหรือแบบปล่อยเสริมนั้น จากรายงานผลการศึกษาของ พานิชย์ และ เจิดแสง (2526) พอสรุปผลได้คือ

นากุ้งมีขนาด 120 ไร่ เป็นของเกษตรกรท้องที่บ้านบางกระบือ ตำบลท่าไร่ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อาศัยพันธุ์กุ้งที่มีอยู่ในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ โดยใช้เครื่องคันน้ำเข้านาตามแบบการทำนาทั่วไประยะที่ปล่อยเสริมในการเลี้ยงเป็นกุ้งกุลาดำอายุ 30 วัน ขนาด 1.0-1.5 เซนติเมตร จำนวน 300,000 ตัว ก่อนปล่อยลงเลี้ยงได้ผ่านการอนุบาลก่อนเป็นเวลา 2 เดือน เมื่อปล่อยกุ้งกุลาดำลงเสริมเลี้ยงในนาแล้ว จึงเริ่มให้อาหารผสมอัดเม็ด (ที่ใช้เลี้ยงกุ้งก้ามกราม) สลับกับการให้น้ำปลาสดสับละเอียด ทำการเลี้ยงเป็นเวลานานประมาณ 7 เดือน ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นก็ได้ทำการเก็บผลผลิตกุ้งเป็นประจำทุกเดือน เมื่อครบกำหนดได้รับผลผลิตเป็นกุ้งกุลาดำ 2,674 กก. กุ้งแชบ๊วย 1,434.5 กก. กุ้งหัวมัน 99.2 กก. กุ้งตะกาด 115.9 กก. และกุ้งเหลือง 64 กก. คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 579,236 บาท หรือให้ผลผลิตกุ้งเป็นมูลค่าเฉลี่ย 4,826.97 บาท/ไร่ต่อเวลาประมาณ 7 เดือน (ตารางที่ 3)

ส่วนผลผลิตจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา มีดังนี้

บุญส่ง (2519) รายงานผลการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ที่ตำบลบางกระไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พื้นที่บ่อสำหรับเลี้ยงกุ้งประมาณ 8 ไร่ ความลึก 0.75- 1 เมตร ในเวลาน้ำลง และลึกประมาณ 1.5 เมตรในเวลาน้ำขึ้น ลูกกุ้งที่ปล่อยลงเลี้ยง ชั้น P₂₁ จำนวนลูกกุ้งที่ปล่อยลงเลี้ยงทั้งหมดประมาณ 100,000 ตัวในเนื้อที่ 8 ไร่ ปล่อย

ตารางที่ 3. ผลผลิตกุ้งทะเลโดยน้ำหนัก (กิโลกรัม) จากการทดลองเลี้ยงกุ้งแบบกึ่งพัฒนา แบบปล่อยเสริมหรือการเลี้ยงกุ้งทะเลแบบผสมผสานที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

		น้ำหนัก (กก.)				
เดือน		กุ้งกุลาดำ	กุ้งแชบ๊วย	กุ้งหัวมัน	กุ้งตะกาด	กุ้งเหลือง
13 กันยายน	2525	ปล่อยพันธุ์กุ้งกุลาดำ จำนวน 300,000 ตัว				
ตุลาคม	2525	2.00	179.20	—	49.50	—
พฤศจิกายน	2525	13.90	361.90	6.50	—	46.00
ธันวาคม	2525	—	—	—	—	—
มกราคม	2526	—	—	—	—	—
กุมภาพันธ์	2526	22.10	62.50	20.80	44.90	4.00
มีนาคม	2526	1,556.70	192.00	7.20	12.00	—
เมษายน	2526	851.20	575.80	60.40	9.50	14.00
พฤษภาคม	2526	230.2	63.10	4.30	—	—
รวม		2,674.30	1,434.50	99.20	115.90	64.00

ที่มา : การทดลองทำนากุ้งแบบปล่อยเสริม

พานิชย์ และ เจ็ดแสง (2526)

สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา กรมประมง

ลูกกุ้งลงเลี้ยงในอัตราตารางเมตรละ 8 ตัว อาหารที่ใช้เลี้ยงกุ้งเป็นพวกปลาเป็ดผสมรำข้าวและกากหัวกุ้งแห้ง ระยะเวลาที่ใช้เลี้ยง 5 เดือน 18 วัน ผลผลิตของกุ้งกุลาดำที่จับได้ทั้งหมด 1,222 กก. คิดเป็นผลผลิตกุ้งกุลาดำไร่ละ 152.75 กก. กุ้งที่จับได้มีขนาดความยาวเฉลี่ย 15.80 ซม. น้ำหนักเฉลี่ย 31.32 กรัม และมีอัตราการรอด 38.21% คุณสมบัติของน้ำในระยะทำการเลี้ยงปรากฏดังนี้ คือ ความเค็มของน้ำทะเล 25- 30 ppt ออกซิเจน 4- 8.2 ppm ปริมาณ CO₂ 0- 5 ppm และ pH 8- 8.5

นิพนธ์ และคณะ (2527) ได้รายงานผลการทดลองเลี้ยงกุ้งกุลาดำโดยการใช้น้ำปลาและอาหารผสม ที่จังหวัดสมุทรสาคร ครั้งที่ 1 บ่อเลี้ยงกุ้งจำนวน 2 บ่อ มีเนื้อที่รวม 3.5 ไร่ ลูกกุ้งที่ปล่อยลงเลี้ยง ชั้น P₁₅ จำนวน 82,000 ตัว เป็นอัตราปล่อยเลี้ยงตารางเมตรละ 15 ตัว อาหารที่ใช้เลี้ยงกุ้ง ได้แก่ ปลาเป็ดผสมเนื้อหอยสด ระยะเวลาที่เลี้ยง 6 เดือน 10 วัน ผลผลิตได้ทั้งหมดจำนวน 475 กก. คิดเป็นผลผลิตไร่ละ 135.7 กก. ขนาดของกุ้งมีความยาวเฉลี่ย 14.71 ซม. น้ำหนักเฉลี่ย 28.13 กก. สภาพแวดล้อมและคุณสมบัติของน้ำมีดังนี้ คือ อุณหภูมิของน้ำ 27 - 32°ซ ความเค็ม 15 - 30 ppt pH 7.5- 9.3 ออกซิเจน (O₂) NH₃-N 0.011- 0.094 HS₂ 0- 0.06 ในการทดลองเลี้ยงกุ้งครั้งที่ 2 บ่อเลี้ยง 2 บ่อ มีเนื้อที่รวม 3.5 ไร่ ลูกกุ้งปล่อยลงเลี้ยง 75,000 ตัว อัตราการปล่อยตารางเมตรละ 13 ตัว อาหารที่ใช้เลี้ยงกุ้งได้แก่ ปลาเป็ด และอาหารเม็ด ในระดับโปรตีน 30% ระยะเวลาในการเลี้ยง 6 เดือน ผลผลิตที่จับได้ทั้งหมด 837.2 กก. คิดเป็นผลผลิตไร่ละ 241.3 กก. ขนาดกุ้งที่จับได้ในระยะเวลา 6 เดือนมีขนาดความยาวเฉลี่ย 14.91 ซม. น้ำหนักเฉลี่ย 27.25 กก. ในเวลาทำการเลี้ยงอุณหภูมิของน้ำ 27-33.5°ซ pH 7.2- 8.9 ความเค็ม 18- 29 ppt ออกซิเจน 4.8- 8.6 ppm

สมาน (2526- 2527) ได้รายงานผลการสาธิตการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ขนาดของบ่อเลี้ยงมีเนื้อที่ 1 ไร่ 1 งาน ปล่อยลูกกุ้งกุลาดำลงเลี้ยงจำนวน 8,800 ตัว คิดเป็นอัตราปล่อยลูกกุ้งไร่ละ 7,040 ตัว หรือปล่อยลูกกุ้งตารางเมตรละ 4.4 ตัว อาหารที่ใช้เลี้ยงกุ้งเป็นอาหารผสมในระดับโปรตีน 30% ระยะเวลาที่ทำการเลี้ยง 6 เดือน 13 วัน ผลผลิตจากการจับทั้งหมดได้ 117.9 กก. หรือประมาณไร่ละ 94.32 กก. เป็นกุ้งที่มีขนาดน้ำหนักเฉลี่ย 26.08 กก. มีอัตราการรอด 51% สภาพแวดล้อมและคุณสมบัติของน้ำ พื้นดินบริเวณในบ่อจะเป็นโคลนปนทรายและเปลือกหอย มีระดับอุณหภูมิ 24°ซ pH 8.5 ค่าความเค็ม 33- 35 ppt ออกซิเจนเฉลี่ย 5.5 ppm

รุ่น 2 บ่อเลี้ยงกุ้งมีขนาดเนื้อที่ 1 ไร่ 1 งาน ปล่อยลูกกุ้งลงเลี้ยงจำนวน 25,000

ตัว ปล่อยถูกกุ้งลงเลี้ยงตารางเมตรละ 12 ตัว อาหารที่ใช้เลี้ยงกุ้ง ได้แก่ ปลาเป็ดและอาหารสำเร็จรูป ใช้เวลาในการเลี้ยง 8 เดือน 10 วัน ผลผลิตที่ได้ทั้งหมด 363 กก. คิดเป็นผลผลิตไร่ละ 290.4 กก. กุ้งมีขนาดน้ำหนักเฉลี่ย 25.7 กก. อัตรารอดตายคิดเป็น 56.50% คุณสมบัติน้ำในบ่อเลี้ยงกุ้ง มีดังนี้ อุณหภูมิของน้ำเฉลี่ย 30.25°ซ ความเค็ม 30.5 ppt ความเป็นกรด-ด่าง (pH) 8.0 ปริมาณ O_2 5.9 ppm

นอกจากจะได้รับผลผลิตกุ้งชนิดต่างๆ เป็นหลักแล้ว ยังมีปลาที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและปุ่ทะเลอีกส่วนหนึ่งด้วย (ตารางที่ 4) จากข้อมูลแสดงองค์ประกอบของสัตว์น้ำชนิดที่สำคัญที่เป็นผลิตผลจากการทำนากุ้ง จะเห็นว่าในปี 2522 ได้ผลผลิตสัตว์น้ำทั้งหมด 10,859.20 ตัน เป็นมูลค่า 474.55 ล้านบาท โดยจำแนกเป็นกุ้งปริมาณ 7,064.08 ตัน มูลค่า 460.59 ล้านบาท ปลาปริมาณ 3,590.09 ตัน มูลค่า 13.85 ล้านบาท และปุ่ทะเล 5.03 ตัน มูลค่า 0.11 ล้านบาท ในเวลาต่อมา คือ ปี 2523- 2526 ปริมาณการผลิตของกุ้งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 8,063.05, 10,727.87, 10,090.77 และ 11,549.85 ตัน ซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 460.59- 950.37 ล้านบาท ตามลำดับ สำหรับผลผลิตสัตว์น้ำจำพวกปลาและปุ่ทะเลไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก

ผลผลิตกุ้งจากการทำนากุ้ง อาจจำแนกออกได้ตามชนิดที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ (ตารางที่ 5) จะเห็นได้ว่ากุ้งแช่บ๊วยมีปริมาณการผลิตสูงสุด ตั้งแต่ปี 2522- 2526 ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 5,048.81- 7,835.31 ตัน และมีมูลค่า 391.93- 806.29 ล้านบาท กุ้งตะกาดมีผลผลิตอยู่ในระดับรองลงมา คือ เปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 1,350.60- 2,453.90 ตัน คิดเป็นมูลค่า 44.82- 94.05 ล้านบาท ส่วนกุ้งกุลาดำนั้นให้ผลผลิตจากการเลี้ยงค่อนข้างต่ำมาก มีปริมาณเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 24.57- 146.71 ตัน มูลค่า 3.28- 24.44 ล้านบาท และกุ้งเบ็ดเค็ลอื่น ๆ ได้แก่ กุ้งฝอย กุ้งกะต๋อม เกษ ฯลฯ ให้ผลผลิตอยู่ในระดับ 640.10- 1,423.63 ตัน มีมูลค่า 12.41- 32.79 ล้านบาท

สัตว์น้ำจำพวกปลาอันเป็นผลพลอยได้จากการทำนากุ้งที่มีความสำคัญ ได้แก่ ปลากระพงขาว ปลากระบอก และปลาหมอเทศ ดังได้แสดงรายละเอียดไว้ (ตารางที่ 6) ซึ่งปรากฏว่า ในปี 2522- 2526 ผลผลิตรวมของปลาทุกชนิดอยู่ในระดับ 2,099.44- 3,749.89 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 10.58- 21.45 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นปลากระพงขาว 25.21- 94.53 ตัน มูลค่า 0.89- 4.07 ล้านบาท และปลากระบอก 223.41- 513.64 ตัน มูลค่า 3.18- 8.06 ล้านบาท นอกจากนั้นเป็นปลาหมอเทศ ให้ผลผลิตค่อนข้างสูง จำนวน 1,843- 3,126 ตัน คิดเป็นมูลค่า 5.80- 9.19 ล้านบาทและสำหรับปลาเบ็ดเค็ลอื่น ๆ มีเป็นจำนวนน้อย

ตารางที่ 4. ผลผลิตสัตว์น้ำจากนากุ้ง ปี 2520- 2526

ปริมาณ : ตัน
มูลค่า : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	รวม		กุ้ง		ปลา		ปุ่	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2522	10,859.20	474.55	7,064.08	460.59	3,590.09	13.85	5.03	0.11
2523	11,313.29	480.54	8,063.05	458.91	3,749.89	21.45	5.35	0.18
2524	13,579.42	871.61	10,727.87	657.26	2,839.38	13.76	12.17	0.59
2525	12,841.90	782.10	10,090.77	765.88	2,734.79	15.43	16.34	0.99
2526	13,684.89	982.98	11,549.85	950.37	2,099.44	10.58	35.60	2.00

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

ตารางที่ 5. องค์ประกอบของผลผลิตกุ้งชนิดต่าง ๆ ที่ได้จากการเลี้ยงแบบดั้งเดิม ปี พ.ศ. 2522- 2526

ปริมาณ : ตัน
มูลค่า : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	รวม		กุ้งแช่บ๊วย		กุ้งตะกาด		กุ้งกุลาดำ		กุ้งอื่น ๆ	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2522	7,064.08	460.59	5,048.81	394.04	1,350.60	47.85	24.57	3.28	640.10	15.41
2523	8,063.05	458.91	5,858.57	391.93	1,502.65	44.82	87.73	9.75	614.10	12.41
2524	10,727.87	657.26	7,126.83	551.93	2,152.21	89.60	24.90	2.94	1,423.63	32.79
2525	10,090.77	765.88	6,346.27	624.18	2,453.90	92.77	95.80	17.14	1,950.00	31.29
2526	11,549.85	950.37	7,835.31	806.29	2,415.57	94.05	146.71	24.44	1,151.26	25.59

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

ตารางที่ 6. ผลผลิตปลาจากนาุ้งแบบดั้งเดิมที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ปี 2522- 2526

ปริมาณ : ตัน
มูลค่า : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	รวม		ปลากระพง		ปลากระบอก		ปลาหมอเทศ		ปลาอื่น ๆ	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2522	3,590.09	13.85	25.21	0.89	395.51	3.80	2,910.24	8.59	259.13	0.51
2523	3,749.89	21.45	94.53	4.07	513.64	8.06	3,125.70	9.19	16.02	0.13
2524	2,839.38	13.76	47.49	1.96	370.19	5.98	2,420.52	5.80	1.18	0.02
2525	2,734.79	15.43	35.94	1.62	372.61	5.80	2,317.36	7.90	8.88	0.11
2526	2,099.44	10.58	26.09	1.07	223.41	3.18	1,843.16	6.27	7.78	0.06

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

พื้นที่ชายฝั่งที่สามารถขยายเพื่อธุรกิจเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลได้ในอนาคต

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจำพวกกุ้งต้องอาศัยที่ดินบริเวณชายฝั่งทะเลที่น้ำมีสภาพกร่อยหรือเค็มเป็นปัจจัยสำคัญ ปัจจุบันเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์ที่ดินชายทะเลในท้องที่จังหวัดต่างๆ ในภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ เพื่อการทำนาุ้งและการเลี้ยงกุ้งทะเลไปเป็นบางส่วนแล้ว จากผลการสำรวจของงานสำรวจแหล่งเพาะเลี้ยงชายฝั่งกองประมงน้ำกร่อย กรมประมง ปี 2526 ท้องที่ชายฝั่งทะเลของ 23 จังหวัด ได้ทราบข้อเท็จจริงว่าในระยะเวลาที่ผ่านมา มีผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งทะเลจำนวน 5,334 ราย ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินครอบครัวพื้นที่ 230,829 ไร่ อย่างไรก็ตามได้สำรวจพบว่ายังมีที่ดินซึ่งมีสภาพเหมาะสมแก่การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ซึ่งสามารถขยายขอบเขตออกไปได้อีกเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 144,750 ไร่ โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ตรวด บัตตานี และชุมพรนั้น เป็นจำนวน 30,000 20,000 20,000 16,000 และ 10,000 ไร่ ตามลำดับ สำหรับตามจังหวัดต่างๆ ที่ยังไม่ได้กล่าวถึงก็สามารถขยายได้อีกเป็นอันมาก (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7. พื้นที่ทำนาุ้งในปัจจุบันและที่ดินชายฝั่งทะเลที่สามารถขยายเพื่อการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ปี พ.ศ. 2526

ลำดับที่	จังหวัด	พื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำในปัจจุบันและจำนวน	พื้นที่ชายฝั่งที่สามารถขยายเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ
		เกษตรกร (ไร่/ราย)	(ไร่)
1.	กรุงเทพฯ	18,008/414	—
2.	สมุทรสาคร	41,505/1,039	—
3.	สมุทรสงคราม	31,606/527	3,000
4.	เพชรบุรี	7,556/106	4,000
5.	ประจวบคีรีขันธ์	2,237/63	8,000
6.	ชุมพร	550/8	10,000
7.	สุราษฎร์ธานี	9,952/233	20,000
8.	นครศรีธรรมราช	54,115/1,735	30,000
9.	สงขลา	362/9	1,500
10.	ปัตตานี	100/1	16,000
11.	นราธิวาส	50/10	1,150
12.	ตรวด	51/9	20,000
13.	จันทบุรี	5,424/62	3,000
14.	ระยอง	47/5	1,100
15.	ชลบุรี	3,400/56	2,000
16.	ฉะเชิงเทรา	4,257/42	3,000
17.	สมุทรปราการ	49,006/985	1,000
18.	ระนอง	67/10	3,600
19.	ภูเก็ต	—	200
20.	พังงา	620/10	4,500
21.	กระบี่	101/6	2,200
22.	ศรีลังกา	5/1	6,500
23.	สตูล	1,800/3	4,000
รวม		230,829/5,334	144,750

ที่มา : งานสำรวจแหล่งเพาะเลี้ยง กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง

การเพาะขยายพันธุ์กุ้งทะเล

พันธุ์กุ้งทะเลเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบธุรกิจการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ทั้งในด้านการเลี้ยงแบบพัฒนาและแบบผสมผสาน การที่จะให้ได้มาซึ่งลูกพันธุ์กุ้งเป็นปริมาณมากเพียงพอแก่ความต้องการโดยสม่ำเสมอได้นั้น ต้องอาศัยวิธีการเพาะขยายพันธุ์ ซึ่งเป็นทางเดียวในการขจัดปัญหาความขาดแคลนลูกพันธุ์กุ้งของเกษตรกร

ประเทศไทยได้พัฒนาการเพาะขยายพันธุ์กุ้งทะเลมาเป็นเวลานานประมาณ 15 ปี โดยได้รับความช่วยเหลือถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการเพาะพันธุ์จากประเทศญี่ปุ่นจนบัดนี้กรมประมงมีสถานเพาะขยายพันธุ์กุ้งทะเลในสังกัดกองประมงน้ำกร่อย และสถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่งจังหวัดสงขลา ตามจังหวัดต่างๆ รวม 9 แห่ง คือ จังหวัด จันทบุรี ระยอง 2 แห่ง ฉะเชิงเทรา นครศรีธรรมราช สตูล ภูเก็ต และสงขลา อีก 2 แห่ง ในการนี้สามารถผลิตพันธุ์กุ้งกุลาดำกับกุ้งแชบ๊วยได้ในปี 2522 จำนวน 22.8 ล้านตัว ปี 2523 จำนวน 14.9 ล้านตัว ปี 2524 จำนวน 18.5 ล้านตัว ปี 2525 จำนวน 16.4 ล้านตัว ปี 2526 จำนวน 50.2 ล้านตัว และในปี 2527-2528 เป็นจำนวน 55.2 52.2 และ 84.3 ล้านตัว ตามลำดับ (ตารางที่ 8)

แต่อย่างไรก็ดี ปริมาณลูกกุ้งที่ผลิตได้ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของเกษตรกร ซึ่งได้ให้ความสนใจในการเลี้ยงกุ้งแบบผสมผสานและการเลี้ยงแบบพัฒนา มากขึ้น ดังนั้น ปริมาณการขจองพันธุ์กุ้งตามสถานเพาะพันธุ์ของกรมประมงจึงเพิ่มมากขึ้น จำนวนปีละประมาณ 250-300 ล้านตัว กล่าวคือ ในปี 2527 สมาชิกของสหกรณ์นากุ้งจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพียง 2 แห่ง ได้ขจองพันธุ์กุ้งทะเลมายังกรมประมงจำนวนรวมทั้งสิ้น 90.2 ล้านตัว กำลังผลิตพันธุ์กุ้งจากหน่วยงานภาครัฐบาลจึงไม่เป็นการเพียงพอ

สำหรับการเพาะพันธุ์กุ้งทะเลในภาคเอกชนนั้น ได้มีผู้สนใจกันมากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆ ที่เผชิญอยู่ไม่น้อย กล่าวคือ การจัดตั้งโรงเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำ จะต้องใช้เงินในการลงทุนและมีอัตราเสี่ยงสูง นอกจากนั้นยังต้องอาศัยความรู้และเทคนิคในการเพาะขยายพันธุ์กุ้งในระดับที่สูงกว่าการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืด มีความจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะ ควบคุมและดำเนินการ จึงทำให้ภาคเอกชนส่วนมากสนใจลงทุนด้านการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำกร่อยเป็นธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง ในประเทศไทยได้มีผู้ทำธุรกิจด้านนี้ ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ตามจังหวัดต่าง ๆ ในปัจจุบันรวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 100 แห่ง ด้วยเหตุที่เกษตรกรมีความต้องการลูกพันธุ์กุ้งทะเลมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังกล่าวแล้ว จึงคาดหมายว่ากิจการผลิต

และจำนวนพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะกุ้งทะเลจะได้รับความสนใจจากนักลงทุนเพิ่มมากขึ้น ในอนาคตอันใกล้

ตารางที่ 8. จำนวนการผลิตพันธุ์กุ้งทะเลจากสถานเพาะขยายพันธุ์ของกรมประมง

ชนิดกุ้ง	ปี พ.ศ.							
	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529
กุ้งแชบ๊วย	17.0	11.6	6.9	9.4	31.9	38.4	21.6	63.2
กุ้งกุลาดำ	5.8	3.3	11.6	7.0	8.3	16.8	30.6	20.8
รวม	22.8	14.9	18.5	16.4	50.2	55.2	52.2	84.0

ที่มา : กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง (2530)

ต้นทุนการผลิตและรายได้ของการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

1. ต้นทุนและรายได้ของการทำนากุ้ง

ต้นทุนการผลิตกุ้งและรายได้ย่อมแตกต่างกันออกไปตามท้องที่แหล่งเลี้ยง ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยของการผลิตหลายประการ ได้แก่ ความซุกซมของพันธุ์กุ้งในแหล่งน้ำ คุณสมบัติน้ำทะเล ค่าแรงงานในการสร้างนาและลอกเลน ฯลฯ นิพนธ์ และคณะ (2527) ได้รายงานผลการศึกษาด้านทุนการผลิตและรายได้ของการทำนากุ้ง โดยวิธีสูมตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในท้องที่กรุงเทพมหานครและสมุทรสาคร ตามขนาดของพื้นที่นากุ้งเป็น 4 ระดับ คือ นากุ้งที่มีขนาด 5-29, 30-59, 60-99 ไร่ และ 100 ไร่ขึ้นไป ผลปรากฏว่า นากุ้งขนาด 30-59 ไร่ เป็นขนาดที่มีต้นทุนในการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำที่สุดคือ 2,128.95 บาท หรือต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 26.25 บาท/กก. ส่วน

นาุ้งขนาด 5- 29 ไร่ ต้องลงทุนในการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 2,526.52 บาท หรือเป็นต้นทุนผลิตกุ้งเฉลี่ย 29.66 บาท/กก. สำหรับนาุ้งขนาด 100 และ 60- 99 ไร่ นั้น มีต้นทุนผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง 2,653.10 และ 2,884.90 บาท โดยมีต้นทุนผลิตกุ้งเฉลี่ย 36.47 และ 37.48 บาท/กก. ตามลำดับ นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายประเภทลงทุน ประเภทดำเนินการ รวมทั้งรายละเอียดค่าใช้จ่ายและอุปกรณ์ในการทำนาุ้งขนาดต่างๆ (ตารางที่ 9 และ 10)

ตารางที่ 9. ค่าใช้จ่ายและอุปกรณ์ในการทำนาุ้งขนาดต่าง ๆ ที่ตั้งที่ กรุงเทพมหานครและสมุทรสาคร ปี พ.ศ. 2527

รายละเอียด	หน่วย	5- 29 ไร่	30- 59 ไร่	60- 99 ไร่	100 ไร่ขึ้นไป
จำนวนประตูน้ำ	ประตู	1- 2	1- 3	2- 5	3- 14
ราคาประตูน้ำ	บาท	12,500- 80,000	15,000- 80,000	10,000- 142,500	10,000- 50,000
จำนวนเครื่องคันน้ำ	เครื่อง	1	1	1- 3	2- 5
ราคาเครื่องคันน้ำ	บาท	12,000- 30,000	15,000- 80,000	10,000- 29,000	12,000- 80,000
กำลังเครื่องคันน้ำ	แรงม้า	80- 120	90- 12	80- 260	120- 260
จำนวนโรงเรือน	โรง	1	1	1- 2	1- 3
ราคาโรงเรือน	บาท	2,000- 10,000	3,000- 80,000	2,000- 10,000	20,000- 80,000
จำนวนน้ำมัน	ลิตร	1,200- 5,000	400- 6,600	5,000- 14,000	6,000- 40,200
ค่าลอกเลน	บาท	800- 20,000	6,000- 27,000	8,000- 90,000	21,000- 350,000
ยากำจัดศัตรู	กก.	10- 250	60- 200	21- 420	50- 120
จำนวนแรงงาน	คน	—	2- 3	2- 5	3- 7
ผลผลิต	กก.	660- 4,160	1,500- 6,942	1,683- 12,000	6,660- 41,000
รายได้จากกุ้ง	บาท	40,000- 250,000	90,000- 411,924	101,000- 1,020,000	400,000- 2,500,000

ที่มา : เอกสารประชุมทางวิชาการครั้งที่ 22 เรื่อง สภาวะการเลี้ยงกุ้งที่จังหวัดสมุทรสาครและกรุงเทพฯ นายนิพนธ์ เหมะประสิทธิ์ และคณะ (2527) กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง

ตารางที่ 10. รายละเอียดเงินทุนประเภทต่าง ๆ ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการทำนาุ้ง ที่ตั้งที่กรุงเทพมหานครและสมุทรสาคร ปี พ.ศ. 2527

รายละเอียด	ขนาดนา (ไร่)			
	5- 29	30- 59	60- 99	100
ค่าใช้จ่ายประเภทลงทุน	1,076.95	1,034.05	1,012.05	980.40
— ค่าเสื่อมราคาประตูน้ำ	170.65	141.95	138.40	104.00
— ค่าเสื่อมเครื่องคันน้ำ	80.00	71.00	52.65	54.25
— ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน	22.70	20.10	20.00	22.20
— ค่าที่ดิน	800.00	800.00	800.00	800.00
ค่าใช้จ่ายประเภทดำเนินการ	1,450.17	1,094.90	1,822.80	1,672.65
— ค่าน้ำมันโซล่า	922.90	648.25	917.70	707.70
— ค่าน้ำมันเครื่อง	46.97	30.70	46.75	41.10
— ค่าลอกเลน	362.95	362.50	472.20	510.60
— ค่ายากำจัดศัตรูกุ้ง	62.45	53.45	52.80	58.20
— ค่าซ่อมคันนา	—	—	—	—
— ค่าซ่อมเครื่องยนต์	45.90	52.00	45.00	94.50
— ค่าแรงงาน	—	—	288.40	260.35
รวมต้นทุนการผลิตต่อไร่	2,526.52	2,128.95	2,884.90	2,653.10
กำไรสุทธิ	4,066.00	4,325.00	2,884.75	3,890.25
กำไรสุทธิ	2,989.65	2,290.95	1,852.70	2,909.80
ต้นทุนในการเลี้ยงกุ้งต่อ 1 กก.	29.66	26.25	37.48	36.47

ที่มา : ผลการศึกษาสภาวะการเลี้ยงกุ้งทะเลที่จังหวัดสมุทรสาครและกรุงเทพฯ นิพนธ์ และคณะ (2527) กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง

ตารางที่ 11. รายละเอียดค่าใช้จ่ายในการลงทุน ผลผลิตและรายได้ของการเลี้ยงกุ้ง
แบบผสมผสานที่ท้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

การลงทุน	จำนวนเงิน (บาท)	ผลผลิตและมูลค่า
1. ค่าลอกเลน	25,000	1. กุ้งกุลาดำ 2,674.30 กก. 454,831 บาท
2. ค่ากาชชา	1,800	2. กุ้งแชบ๊วย 1,434.50 กก. 114,780 บาท
3. ค่าตะแกรงกั้นนาและ ท่อระบายน้ำ	3,000	3. กุ้งหัวมัน 99.20 กก. 4,960 บาท
4. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง หล่อลื่น (8 เดือน)	80,000	4. กุ้งตะกาด 115.90 กก. 3,477 บาท
5. ค่าลำเลียงพันธุ์กุ้ง	2,000	5. กุ้งเหลือง 640.00 กก. 1,408 บาท
6. ค่าพันธุ์กุ้งกุลาดำ จำนวน 300,000 ตัว	45,000	
7. ค่าอาหาร	79,554	
8. ค่าแรง	24,000	
9. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	24,000	
รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น	284,354	รวมรายได้ทั้งสิ้น 579,236 บาท
กำไรสุทธิจากการเลี้ยงกุ้งแบบผสมผสาน		295,882 บาท

ที่มา : ผลการศึกษาการทำนากุ้งแบบปล่อยเสริม

พานิชย์ และ เจิดแสง (2526)

สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา กรมประมง

2. ต้นทุนและรายได้ของการเลี้ยงกุ้งแบบผสมผสาน

การเลี้ยงกุ้งแบบผสมผสาน หรือการทำนากุ้งแบบปล่อยเสริม นั้น มีทั้งการปล่อยกุ้งแชบ๊วยและกุ้งกุลาดำลงเสริมเลี้ยงในนาุ้ง พร้อมทั้งให้อาหารเสริมด้วย จึงต้องลงทุนในการผลิตสูงกว่าการทำนาุ้งแบบดั้งเดิม พานิชย์ และ เจิดแสง (2526) ได้รายงานผลการทดลองทางด้านการลงทุนและรายได้จากการปล่อยพันธุ์กุ้งกุลาดำลงเสริมในนาุ้ง พื้นที่ 30 ไร่ ท้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลปรากฏว่าเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการลงทุนทั้งสิ้น 284,354 บาท (ตารางที่ 11) ในการศึกษาใช้เวลา 8 เดือน

ได้รับผลผลิตกุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย กุ้งหัวมัน และกุ้งอื่นๆ จำนวน 4,387.9 กก. (เฉลี่ยผลผลิตกุ้ง 146.26 กก./ไร่) มีมูลค่า 579,236 บาท ให้ผลกำไรสุทธิ 295,882 บาท

3. ต้นทุนและรายได้ของการเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา

การเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาหรือการเลี้ยงกุ้งแบบให้ผลผลิตสูงนี้ เป็นการเลี้ยงโดยการปล่อยกุ้งในบ่อชนิดเดียวกันเหมือนการเลี้ยงปลา จึงต้องให้อาหารอย่างพอเพียงรวมทั้งต้องควบคุมการถ่ายเทน้ำและอื่นๆ อย่างใกล้ชิด ในปัจจุบันส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงกุ้งกุลาดำ จากผลของการศึกษาของ นิพนธ์ และคณะ (2527) โดยทำการทดลองเลี้ยงกุ้งกุลาดำในบ่อดิน 4 บ่อ รวมเนื้อที่ทั้งสิ้น 9 ไร่ ทำการปล่อยพันธุ์กุ้งที่มีความยาวเฉลี่ย 1.70 ซม. จำนวน 70,000 ตัว เลี้ยงโดยให้อาหารเม็ด และมีระยะทำการเลี้ยงนาน 130 วัน สำหรับสภาพแวดล้อมในบ่อเลี้ยงความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 11- 28 ppt pH 6.3- 8.4 อุณหภูมิน้ำ 28- 30.5°ซ และออกซิเจน 3.25-5.5 ppm ให้ผลผลิตกุ้งทั้งสิ้น 1,240.2 กก. ซึ่งเป็นกุ้งกุลาดำที่ได้ปล่อยลงเลี้ยงในบ่อกับกุ้งแชบ๊วยที่เข้าไปพร้อมกับการดันน้ำเข้าบ่อ โดยเฉพาะผลผลิตกุ้งกุลาดำจะได้ 137.80 กก./ไร่ หากคิดรวมทั้งสิ้นจะได้ 160.84 กก./ไร่ ต่อเวลา 130 วัน จากผลการประเมินต้นทุนในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเฉลี่ยกิโลกรัมละ 52.42 บาท ในกรณีเป็นค่าใช้จ่ายประเภทลงทุน 1,050.02 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายประเภทดำเนินการ 5,597.40 ไร่ และค่าเสียโอกาส (ค่าแรงงาน 4 คน) 576.00 บาท/ไร่ รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 7,233.42 บาท/ไร่ พื้นที่บ่อเลี้ยง 9 ไร่ จึงเป็นค่าใช้จ่ายลงทุนทั้งสิ้น 65,010.78 บาท และเป็นรายได้จากการขายกุ้งทั้งสิ้น 321,846 บาท นั่นก็คือจะได้รับผลกำไรทั้งสิ้น 256,835 บาท (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12. รายละเอียดต้นทุนและรายรับจากการจำหน่ายผลผลิตของการเลี้ยง
กุ้งกุลาดำแบบพัฒนา

รายละเอียด	จำนวนเงิน (บาท/ไร่)
ค่าใช้จ่ายประเภทการลงทุน	1,050.02
- ค่าปรับปรุงบ่อ	323.90
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องดันน้ำ	24.00

รายละเอียด	จำนวนเงิน (บาท/ไร่)
— ค่าเสื่อมราคาประตุน้ำ	355.60
— ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน	13.32
— ค่าที่ดิน	333.20
ค่าใช้จ่ายประเภทดำเนินงาน	5,597.40
— ค่าพันธุ์กุ้งกุลาดำ	2,133.30
— ค่าอาหาร	2,790.60
— ค่าน้ำมันโซล่า	315.60
— ค่าน้ำมันเครื่อง	15.40
— ค่าลอกเลน	—
— ค่ายาฆ่าแมลง	—
— ค่าดอกเบี๋ย	93.60
— ค่าซ่อมแซมคันนา	—
— ค่าซ่อมเครื่องยนต์	—
— อื่น ๆ	248.90
ค่าเสียโอกาส	576.00
— ค่าใช้จ่ายแรงงาน จำนวน 4 คน	576.00
รวมค่าใช้จ่าย	7,233.42 บาท
ผลิตกุ้งกุลาดำได้ไร่ละ	137.80 กก.
. . . ต้นทุนการผลิตกุ้งกุลาดำกิโลกรัมละ	52.42 บาท
รายรับจากการจำหน่ายผลผลิต	
รายรับจากการขายกุ้งกุลาดำ	26,999
รายรับจากการขายกุ้งแช่บ๊วยในบ่อกุ้งกุลาดำ	—
รายรับจากการขายกุ้งแช่บ๊วยคัดขนาด	2,152
รายรับจากการขายกุ้งแช่บ๊วยในบ่อใหญ่	6,609
รวมรายรับ	35,760

ที่มา : ผลการทดลองเลี้ยงกุ้งกุลาดำด้วยอาหารเม็ด
นิพนธ์ และคณะ (2527)
กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4. ต้นทุนและรายได้ของการเพาะขยายพันธุ์กุ้งทะเล

พันธุ์กุ้งทะเลเป็นปัจจัยสำคัญในธุรกิจการผลิตและจำหน่ายสัตว์น้ำประเภทนี้ไม่เพียงการเลี้ยงแบบพัฒนาเท่านั้น แต่การเลี้ยงแบบผสมผสานนี้ได้รับความสนใจจากเกษตรกรมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการขอสงวนพันธุ์กุ้งทะเลของสถานเพาะขยายพันธุ์กุ้งตามจังหวัดต่างๆ รวมทั้งสิ้นประมาณปีละ 250-300 ล้านตัว ซึ่งก็ไม่สามารถผลิตพันธุ์กุ้งสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ ในปัจจุบันภาคเอกชนได้ให้ความสนใจในธุรกิจนี้เป็นอันมาก จึงได้มีสถานเพาะพันธุ์กุ้งทะเลภาคเอกชนมากขึ้น

กุ้งกุลาดำได้รับการจัดอยู่ในอันดับความสำคัญของการเลี้ยงแบบพัฒนาเกษตรทั่วไปต้องการพันธุ์กุ้งชนิดนี้จำนวนมาก จากผลการศึกษาค้นทุนการผลิตลูกกุ้งกุลาดำของ พรรณนิภา (2529) ที่สถานเพาะขยายพันธุ์กุ้งทะเล สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดระยอง พอสรุปได้ว่า ในปี 2528 สามารถผลิตลูกกุ้งกุลาดำได้ทั้งสิ้น 9,085,900 ตัว โดยใช้พ่อแม่พันธุ์จากการซื้อจากชาวประมง มาทำการเพาะพันธุ์และจำหน่ายพันธุ์แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ในราคาตัวละ 20 สตางค์ ผลของการคำนวณต้นทุนผลิตเฉลี่ยต่อตัวเท่ากับ 16 สตางค์จากการวิเคราะห์ผลได้และต้นทุนในการลงทุนเพาะพันธุ์กุ้งกุลาดำ แสดงให้เห็นว่าธุรกิจทางด้านนี้เป็นที่น่าสนใจลงทุนเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถให้ผลตอบแทนคุ้มค่า สามารถคืนต้นทุนได้รวดเร็วในระยะเพียง 1-2 ปีเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม การผลิตลูกกุ้งก็เหมือนกันกับธุรกิจการเกษตรทั่วไปที่จะต้องเผชิญกับการเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนของธรรมชาติ หรือ ปัจจัยที่ไม่อาจควบคุมได้ เช่น อุณหภูมิ การเกิดมลภาวะ โรคระบาด ตลอดจนการจัดการจัดหาพ่อแม่พันธุ์กุ้ง ฯลฯ จึงควรได้คำนึงถึงความไม่แน่นอนของการได้รับผลตอบแทนไว้ด้วย สำหรับต้นทุนในการผลิตของกุ้งที่มีความสำคัญอีกชนิดหนึ่งนั่น คือ กุ้งแช่บ๊วย ซึ่งหน่วยเพาะพันธุ์สัตว์น้ำของกรมประมงจำหน่ายให้เกษตรกรในราคาตัวละ 7 สตางค์ นั้น เป็นต้นทุนผลิตตัวละ 6.47 สตางค์ สำหรับการผลิตจากโรงเพาะฟักขนาดเล็กของเอกชน ทราบว่าต้นทุนการผลิตกุ้งแช่บ๊วยตัวละประมาณ 3 สตางค์เท่านั้น

สถานะการตลาดกุ้งทะเลที่ได้จากการเพาะเลี้ยง

การตลาดกุ้งทะเลที่เป็นผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

ตลาดภายในประเทศ

กุ้งทะเลที่ได้จากนากุ้งมีหลายชนิดและหลายขนาด ขึ้นอยู่กับความซุกซมของ

ลูกกุ้งที่มีอยู่ตามแหล่งน้ำธรรมชาติในท้องถิ่นนั้นๆ ชาวนากุ้งจะทำกาคัดชนิดและขนาดทันทีที่จับกุ้งขึ้นมาได้ อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่เป็นกุ้งแชบ๊วย นอกจากนั้นเป็น กุ้งกุลาดำ กุ้งตะกาด และกุ้งชนิดอื่นๆ การคัดขนาดกุ้งเพื่อส่งจำหน่าย แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทดังต่อไปนี้

1. กุ้งขนาดใหญ่พิเศษ มีความยาวตั้งแต่ 15 ซม.ขึ้นไป มีจำนวนตัวโดยเฉลี่ย 40 ตัว/กก. ราคาจำหน่ายที่ปากบ่อกิโลกรัมละ 150 บาทขึ้นไป
2. กุ้งขนาดใหญ่ มีความยาว 11- 15 ซม. หรือมีจำนวนเฉลี่ย 80 ตัว/กก. ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 100- 110 บาท
3. กุ้งขนาดกลาง มีความยาว 8- 11 ซม. มีจำนวนเฉลี่ย 140 ตัว/กก. ราคา กิโลกรัมละ 70- 80 บาท
4. กุ้งขนาดเล็ก มีความยาว 4 - 6 ซม. มีจำนวนประมาณ 250- 300 ตัว/กก. ราคา กิโลกรัมละ 40 บาท

สำหรับกุ้งตะกาดที่จับได้มักเป็นกุ้งขนาดกลาง คือ มีความยาว 7- 10 ซม. จำนวนเฉลี่ย 160 ตัว/กก. จำหน่ายกันในราคา กิโลกรัมละ 40 บาท ส่วนกุ้งชนิดอื่นๆ มักมีขนาดเล็ก ความยาวต่ำกว่า 4 ซม. มีจำนวนประมาณ 850 ตัว/กก. จำหน่ายในราคา กิโลกรัมละ 20 บาท

อนึ่ง ราคาจำหน่ายกุ้งขนาดต่างๆ ดังกล่าว เป็นราคาที่ทำการสอบถามจากเกษตรกรทำนากุ้งในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี ซึ่งเป็นแหล่งเลี้ยงกุ้งที่สำคัญของประเทศ (พ.ศ. 2527)

ชาวนากุ้งมักจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางที่เป็นขาประจำ การกำหนดราคาส่วนใหญ่พ่อค้าเป็นผู้กำหนด ซึ่งเกษตรกรมักถูกกดราคาซื้อ เพราะมีภาระผูกพันด้านสินเชื่ออยู่กับพ่อค้า ชาวนากุ้งจะจับกุ้งในเวลาากลางคืนเพื่อให้ทันจำหน่ายในสภาพที่สดของเช้าวันรุ่งขึ้น

ตลาดภายในประเทศ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ตลาดท้องถิ่น ประกอบด้วยพ่อค้าหรือตัวแทนไปรวมกันเป็นศูนย์กลางรับซื้อกุ้งใกล้แหล่งผลิตกุ้ง พ่อค้าผู้รับซื้อกุ้งจะเป็นผู้ให้ข่าวสารการตลาดและราคาแก่เกษตรกร แต่ปัจจุบันนี้ตลาดท้องถิ่นไม่ค่อยมีบทบาทต่อการค้ากุ้งมากนัก โดยเฉพาะในท้องที่ที่การคมนาคมสะดวก ผู้ผลิตจะนำกุ้งไปขายยังตลาดขายส่งและตลาดขายปลีกด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่เพราะจะได้รับราคาสูงขึ้น นอกจากชาวนากุ้งที่อยู่ห่างไกล ซึ่งการคมนาคมไม่สะดวก มักจะขายให้กับพ่อค้าประจำที่ไปรับซื้อกุ้งถึงบ้าน

2. ตลาดขายส่ง เป็นตลาดรวมผลผลิตกุ้งจากตลาดท้องถิ่นหรือจากชาวนากุ้งโดยตรง ก่อนนำไปจำหน่ายยังตลาดอื่นๆ มักตั้งอยู่ตามท่าเทียบเรือประมงหรือตลาดสด ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ ผู้รับซื้อกุ้งเหล่านี้ได้แก่ พ่อค้าขายส่งหรือแพปลา นายหน้ารับซื้อกุ้ง ผู้ประกอบกิจการแปรรูปหรือห้องเย็น และพ่อค้าส่งออกตลาดขายปลีก

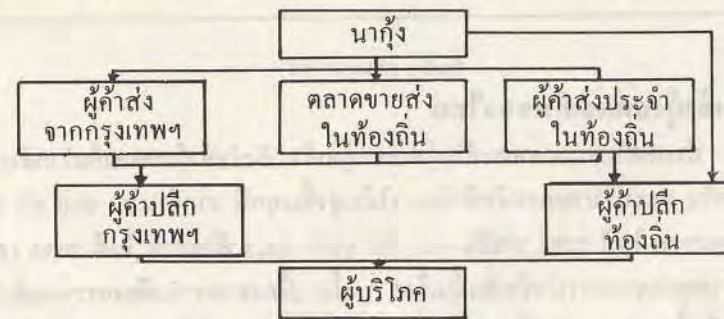
3. ตลาดขายปลีก ประกอบด้วยพ่อค้า 2 ประเภท คือ พ่อค้าส่งออก และพ่อค้าขายปลีกในตลาดทั่วไป ชาวนากุ้งรายย่อยมักนำผลผลิตมาขายที่ตลาดขายปลีกโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ราคาสูงกว่าที่ได้รับจากพ่อค้าไปรับซื้อจากแหล่งผลิตโดยตรง

ตลาดต่างประเทศ

กุ้งทะเลที่ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศมีหลายชนิด ได้แก่ กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ กุ้งกุลาลาย กุ้งตะกาด และอื่นๆ ลักษณะของกุ้งแช่เย็นที่ได้รับการแปรรูปในปัจจุบันมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. กุ้งเปลือกมีหัว (head-on shell-on)
2. กุ้งเปลือกเด็ดหัว (headless shell-on)
3. กุ้งเนื้อ (peeled shrimp or shrimp meat)

สำหรับกุ้งเนื้อมีการวิธีต่างๆ กัน ได้แก่ กุ้งเนื้อผ่าหลัง กุ้งเนื้อไม่ผ่าหลัง และ กุ้งเนื้อผ่าหลังติดหาง เป็นต้น ประเภทของกุ้งที่ตลาดต่างประเทศนิยมมากที่สุด คือ กุ้งเปลือกมีหัวเป็นตัวแทนแข็งแรง โดยการแช่แข็งเป็นตัวๆ แล้วบรรจุในถุงพลาสติกก่อนบรรจุในกล่องใหญ่ รองลงมาได้แก่ กุ้งเปลือกเด็ดหัวแช่แข็ง โดยการนำกุ้งมาแช่แข็งรวมกัน

รูปที่ 3. วิธีการตลาดของผลผลิตกุ้งทะเลจากการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง
ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2527)

การส่งออกกุ้งแช่เย็นของประเทศไทย

กุ้งสดแช่เย็นเป็นสินค้าออกที่สำคัญ ซึ่งทำรายได้ให้กับประเทศปีละหลายพันล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจากการประมงทะเล ผลผลิตกึ่งจากการเพาะเลี้ยงมีเป็นส่วนน้อย ปริมาณการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นปี 2521 จำนวน 15,378 ตัน มูลค่าประมาณ 1,500 ล้านบาท ในปี 2526 เพิ่มขึ้นเป็น 20,150 ตัน มูลค่าประมาณ 3,164 ล้านบาท ประเทศลูกค้ารายใหญ่ได้แก่ญี่ปุ่น รองลงมาได้แก่สหรัฐอเมริกา ฮองกง และอื่นๆ ปัจจุบันไทยเป็นประเทศผู้ส่งกุ้งออกเป็นอันดับสี่ของโลก (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13. ปริมาณและมูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็น ปี 2521- 2526

ปริมาณ : ตัน
มูลค่า : 1,000 บาท

ปี พ.ศ.	ปริมาณ	มูลค่า	หมายเหตุ
2521	15,378	1,500,257	ประเทศผู้นำเข้า ได้แก่ ญี่ปุ่น
2522	18,626	2,371,580	สหรัฐอเมริกา ฮองกง อังกฤษ อิตาลี
2523	17,915	1,961,233	เยอรมันตะวันตก และประเทศอื่น ๆ
2524	18,761	2,136,211	
2525	22,647	2,763,516	
2526	20,150	3,164,461	

ที่มา : กรมศุลกากร

การนำเข้ากุ้งสดแช่เย็นของไทย

ประเทศไทยนอกจากจะเป็นผู้ส่งออกกุ้งแล้ว ยังนำเข้ากุ้งสดแช่เย็นจากต่างประเทศเช่นกัน และปริมาณการนำเข้ามีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี จากจำนวน 259 ตัน มูลค่า 17.7 ล้านบาท ในปี 2521 มาเป็น 861 ตัน มูลค่า 83.3 ล้านบาท ในปี 2525 (ตารางที่ 14) เหตุผลของการนำเข้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นั้น เนื่องจากความต้องการของผู้บริโภคภายในเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและรายได้ของประชากรเป็นปัจจัยสำคัญ กุ้งสดแช่เย็นที่นำเข้าส่วนใหญ่มาจากประเทศพม่า รองลงมาได้แก่ บังคลาเทศ และประเทศอื่น ๆ

ตารางที่ 14. ปริมาณและมูลค่าการนำเข้ากุ้งสดแช่เย็น ปี 2521- 2525

ปริมาณ : ตัน
มูลค่า : 1,000 บาท

ปี พ.ศ.	ปริมาณ	มูลค่า	หมายเหตุ
2521	259	17,723	นำเข้าจากประเทศพม่า บังคลาเทศ
2522	448	41,599	สิงคโปร์ ฮองกง ออสเตรเลีย และ
2523	578	64,121	ประเทศอื่น ๆ
2524	623	65,054	
2525	861	83,339	

ที่มา : กรมศุลกากร

ปัญหาอาชีพการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลและแนวทางแก้ไข

อาชีพการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการประกอบการอยู่เป็นอันมาก รวมทั้งเป็นผลให้เกิดปัญหาต่อเนื่องต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ควรได้พิจารณา ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการผลิต

1.1 ที่ดินชายทะเลเพื่ออาชีพเพาะเลี้ยงกุ้ง

สืบเนื่องมาจากเกษตรกรที่ต้องการประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงกุ้งหรือทำนากุ้ง แต่ไม่มีที่ดินตามชายฝั่งทะเลซึ่งมีสภาพเหมาะสมเป็นของตนเอง จึงบุกรุกเข้าทำประโยชน์ด้านการทำนากุ้งในบริเวณป่าไม้ชายเลนในเขตป่าสงวนของรัฐบาล การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อการนี้ได้เกิดขึ้นตามที่จังหวัดชายฝั่งทะเลทั่วไป

แนวทางแก้ไข

รัฐควรได้พิจารณาด้านการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจทางด้านต่างๆ ตามลักษณะและสภาวะที่เหมาะสมเพื่อกิจการนั้นๆ ได้แก่การคง

สภาพให้เป็นป่าสงวนต่อไปในพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการรักษาที่ดินแนวชายฝั่งทะเล แหล่งเลี้ยงตัวของสัตว์น้ำวัยอ่อน บริเวณที่จะฟื้นฟูด้วยวิธีการปลูกป่าทดแทนขึ้นใหม่เป็นต้น ส่วนบริเวณใดที่มีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม ซึ่งส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ทางด้านในของป่าเลนสมบูรณ์ควรจะได้พิจารณาให้ภาคเอกชนเข้าทำประโยชน์ตามความเหมาะสม โดยวิธีการปฏิรูปที่ดิน การให้เช่า หรือเช่าซื้อ ย่อมเป็นการใช้ทรัพยากรที่ดินชายฝั่งทะเลให้เกิดประโยชน์ ในด้านการสร้างงานและอาชีพ เพิ่มพูนรายได้แก่ประชาชน ได้แก่อาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเช่น การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล การทำนากุ้ง และเลี้ยงปลา เป็นต้น ซึ่งจะเป็นผลดีแก่เศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศทางหนึ่ง ในการนี้รัฐจำเป็นต้องมีนโยบายกำหนดพื้นที่ในการพัฒนาต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของสภาพที่ดินชายฝั่งทะเลให้ชัดเจน รวมทั้งให้สามารถดำเนินการใช้ประโยชน์โดยเร่งด่วน

นอกจากนี้แล้ว รัฐควรได้พิจารณาดำเนินการให้คำแนะนำเกษตรกรชาวไร่ชาวนาในพื้นที่แถบชายฝั่งทะเล ซึ่งได้รับผลผลิตค่อนข้างต่ำ ให้เปลี่ยนอาชีพมาเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ด้วยการปรับปรุงที่ดินเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งแทนการทำไร่ทำนา ซึ่งรัฐจะต้องให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การขุดคลองส่งน้ำ ถนนหนทาง ลินเชื่อ ฯลฯ

1.2 ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะการทำนากุ้งแบบดั้งเดิมซึ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำทำกันอยู่เป็นส่วนใหญ่ นั้น ต้องอาศัยพันธุ์กุ้งทะเลที่มีอยู่อย่างชุกชุมตามธรรมชาติตลอดมา แต่ในปัจจุบันนี้ปริมาณกุ้งในแหล่งลดน้อยลงเป็นอย่างมาก ผลผลิตจากนากุ้งจึงมีแนวโน้มต่ำลง ทั้งนี้อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ การขยายพื้นที่สำหรับการทำนากุ้งมากขึ้น พันธุ์กุ้งจากแหล่งน้ำที่เข้าสู่โดยใช้เครื่องดันน้ำจึงถูกแก่งแย่งกันขึ้น ส่วนกันออกไป โดยทั่วไปแล้วนากุ้งที่อยู่ใกล้ทะเลหรือบริเวณปากแม่น้ำและปากคลองส่งน้ำมีโอกาสได้รับพันธุ์กุ้งมากกว่านากุ้งที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำดังกล่าว นอกจากนี้การใช้เครื่องมือประมงที่ต้องห้ามตามกฎหมายบางประเภท ได้แก่ อวนรุน อวนลาก โพงพาง ยาเบื่อเมา และอื่นๆ ที่ทำกันอยู่ตามย่านน้ำคั้นชายฝั่งและปากแม่น้ำ ซึ่งส่วนใหญ่จะจับสัตว์น้ำจำพวกกุ้งทะเลที่มีขนาดเล็ก ก็เป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่ทำให้พันธุ์กุ้งมีปริมาณลดลงยิ่งไปกว่านั้นการทำนาจับกุ้งจากท้องทะเลขึ้นมาใช้ประโยชน์มากเกินความเหมาะสมหรือเกินศักยภาพของการเกิดใหม่ทดแทนได้อย่างเหมาะสม ก็เป็นผลให้พ่อแม่พันธุ์กุ้งเหลืออยู่เป็นจำนวนน้อยจึงเสื่อมโทรมพันธุ์ และจากการเกิดความเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมในแหล่งเลี้ยงตัวตามธรรมชาติของลูกกุ้งทะเลวัยอ่อนและวัยรุ่น อันเกิดจากการที่ป่าชายเลนถูกทำลาย การเกิดมลภาวะในแหล่งน้ำดังกล่าว และสาเหตุอื่น ๆ เป็นส่วนสำคัญที่ส่ง

ผลให้กุ้งในธรรมชาติมีปริมาณลดน้อยลง

แนวทางแก้ไข

ปัญหาความชุกชุมของพันธุ์กุ้งในแหล่งน้ำธรรมชาติลดลง และจะยิ่งลดน้อยลงในอนาคต อาจเป็นผลให้การทำนากุ้งแบบดั้งเดิมไม่คุ้มแก่การลงทุน จึงควรได้พิจารณาแนะนำและส่งเสริมให้ชาวนากุ้งที่มีที่ดินอยู่ห่างไกลจากชายฝั่งทะเลหรือปากแม่น้ำล้าคลง ซึ่งมีโอกาสที่จะได้รับพันธุ์กุ้งจากแหล่งน้ำเป็นจำนวนน้อยดังกล่าวแล้ว ทำการเลี้ยงกุ้งแบบผสมผสาน โดยการปล่อยพันธุ์กุ้งลงเพิ่มเติมในแปลงนาและให้อาหารเสริม และอาจปรับปรุงนากุ้งบางส่วนให้เป็นบ่อเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา โดยการปล่อยพันธุ์กุ้งที่ได้จากโรงเพาะพันธุ์ ทำการเลี้ยงด้วยการให้อาหารเป็นประจำทดแทนการทำนากุ้ง ก็จะได้รับผลผลิตสูงขึ้นและให้ผลตอบแทนคุ้มค่า โดยไม่ต้องอาศัยพันธุ์กุ้งจากธรรมชาติ

นอกจากนี้แล้ว รัฐควรจะได้ดำเนินการควบคุมและป้องกันอย่างเข้มงวดในการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย การทำลายป่าไม้ชายเลนอันเป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำตามธรรมชาติ ส่งเสริมให้ประชาชนซึ่งประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องมีความรู้และสำนึกใน ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ป่าไม้ชายเลน สภาพแวดล้อม และอื่น ๆ อย่างจริงจัง พร้อมทั้งนั้นจำเป็นจะต้องถ่ายทอดความรู้แนวใหม่ด้านการเพาะขยายพันธุ์กุ้งให้แพร่หลาย เพื่อสนับสนุนให้มีการเพิ่มผลผลิตกุ้งจำหน่ายแก่เกษตรกรอย่างเพียงพอ โดยไม่ต้องพึ่งพาพันธุ์กุ้งจากแหล่งน้ำธรรมชาติมากนัก

1.3 ปัญหาการขาดแคลนพ่อแม่พันธุ์กุ้งทะเล

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยมีธุรกิจการเพาะขยายพันธุ์กุ้งทะเลเพิ่มขึ้น ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน จึงมีความต้องการพ่อแม่พันธุ์กุ้งจากการทำประมงเพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อจะได้เพาะพันธุ์กุ้งจำหน่ายแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งให้เพียงพอแก่ความต้องการ แต่พ่อแม่พันธุ์ในแหล่งน้ำธรรมชาติมีปริมาณลดน้อยลงไปมาก ประกอบกับมีผู้รวบรวมพ่อแม่พันธุ์กุ้งสภาพมีชีวิต ส่งออกไปจำหน่ายตามความต้องการของบางประเทศในราคาที่สูงมาก จึงเป็นผลให้พ่อแม่พันธุ์กุ้งทะเล โดยเฉพาะกุ้งกุลาดำไม่พอแก่ความต้องการของโรงเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำภายในประเทศ ปริมาณการผลิตลูกพันธุ์กุ้งที่ได้จึงไม่มากพอแก่ความต้องการของผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล

แนวทางแก้ไข

รัฐบาลโดยกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรได้พิจารณากำหนดด้านการส่งออกพ่อแม่พันธุ์และลูกกุ้งทะเลวัยแรกเกิดที่มีชีวิต รวมทั้งให้มีมาตรการควบคุมทางด้านนี้อย่างเข้มงวด นอกจากนี้ยังมีแนวทางแก้ไขอีกประการหนึ่งก็คือกรมประ-

มึงจะต้องพิจารณาดำเนินการศึกษาวิจัยด้านการเลี้ยงกุ้งในบ่อจวนเจริญเติบโตเป็นขนาด สมบูรณ์เพื่อย่างเร่งรีบ เพื่อเป็นการสร้างพ่อแม่พันธุ์กุ้งขึ้นใช้ประโยชน์ในการเพาะขยาย พันธุ์ขึ้นเอง คาดว่าจะประสพผลด้วยดีในอนาคต

1.4 ปัญหาการเกิดโรค

ในการประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลบางพื้นที่ มีปัญหาการเกิดโรค ได้แก่ โรค เหงือกดำ และโรคหลังขาว มีผลทำให้กุ้งมีอัตราการรอดต่ำและไม่เป็นที่ต้องการของผู้ซื้อ จึงจำหน่ายได้ในราคาถูก ประสพภาวะขาดทุน หรือไม่ได้รับผลตอบแทนเท่าที่ควร

แนวทางแก้ไข

รัฐบาลโดยกรมประมง ควรจะได้ดำเนินการศึกษามูลเหตุแห่งการเกิดโรค ค้นคว้า วิจัยด้านการระบาด วิธีการป้องกัน กำจัดและรักษาโรคดังกล่าวเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเล และจัดให้หมั่นศึกษาการประมงไปให้คำแนะนำป้องกันและแก้ไข แก่เกษตรกรในแหล่งเกิดโรคอย่างใกล้ชิด

1.5 การเกิดมลภาวะในแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำ

เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายพัฒนาประเทศทางด้านต่าง ๆ ได้แก่ การอุตสาหกรรม และการเพิ่มผลผลิตการเกษตร ซึ่งได้จัดอยู่ในระดับที่มีความสำคัญ จึงมีโรงงานผลิตสินค้า อุตสาหกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในหลายพื้นที่ใกล้เคียงกับแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์ น้ำของเกษตรกร แม้ว่าโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะมีระบบการกำจัดน้ำเสีย แต่ก็ยังเป็นผลให้เกิดมลภาวะในแหล่งน้ำเสมอ ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากความละเลยในการปฏิบัติ หน้าที่จนสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ท่วมล้นจากถังเก็บกักที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ยาปราบศัตรู และโรคพืช รวมทั้งยาปราบวัชพืชที่มีพิษตกค้างอยู่นานถูกชะล้างจากพื้นดินโดยน้ำฝน ไหลลงสู่แม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำชายฝั่ง ทำให้เกิดภาวะน้ำเสีย เป็นพิษเป็นภัย ทั้งต่อสัตว์น้ำในธรรมชาติและแหล่งเพาะเลี้ยง ทำให้กุ้งปลาตายเป็นจำนวนมาก สภาวะ ดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นในหลายท้องที่ ก่อความเสียหายแก่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจนเกษตรกร ประสพการขาดทุนอยู่เนื่อง ๆ

แนวทางแก้ไข

รัฐบาลโดยหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กรมโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดต่าง ๆ ในท้องที่และสถาบันอื่นที่ เกี่ยวข้อง ควรจะได้พิจารณาดำเนินการควบคุม ทักท้วง และปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ ที่วางไว้อย่างเข้มงวดกวดขัน สำหรับมลภาวะอันเกิดจากการพัฒนาทางเกษตรกรรม ได้แก่ มลพิษจากยาฆ่าแมลง ยาปราบวัชพืช และอื่น ๆ ก็ควรได้พิจารณาควบคุมการใช้

ชาด้วยวิธีการที่ถูกต้อง และใช้ยาในปริมาณที่เหมาะสมตามความจำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะแหล่ง เพาะเลี้ยงกุ้งที่สำคัญที่มีปัญหาหมกหมัวอยู่เป็นประจำ ภาครัฐบาลและเกษตรกรควรได้ร่วม มือกันทำการตรวจคุณสมบัติต่าง ๆ ของน้ำตามชายฝั่งทะเล แม่น้ำ และลำคลอง อันเป็น แหล่งที่ต้องใช้ในการเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อส่งข่าวสารแจ้งผลให้เกษตรกรได้ทราบโดยทั่วกัน เกี่ยวกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำทะเล และป้องกันการเกิดความเสียหาย โดยงดเว้นค่น้ำเข้าสู่บ่อหรือนาุ้งจนกว่าน้ำจะคืนสู่สภาพที่เหมาะสม นับเป็นการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทางหนึ่ง สำหรับการแก้ปัญหาในระยะยาว เกษตรกรควรมีบ่อเก็บน้ำที่ สะอาดขนาดใหญ่เตรียมไว้ใช้เปลี่ยนน้ำในบ่อเลี้ยงกุ้งอย่างพอเพียง เป็นการบรรเทา ความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นได้ในพื้นที่ที่เกิดมลภาวะเป็นประจำ

1.6 เกษตรกรขาดความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลส่วนใหญ่มีความรู้ในการประกอบอาชีพนี้ โดยได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ รวมทั้งได้รับความรู้จากประสบการณ์ที่ทำด้วย ตนเอง จึงอาจไม่เข้าใจและไม่ทราบเหตุผลทางวิชาการอย่างดั่งแท้ เท่าที่เป็นอยู่เกษตรกร ส่วนใหญ่ยังทำนาุ้งด้วยวิธีการดั้งเดิม ไม่มีแนวคิดที่จะปรับปรุงวิธีการเพาะเลี้ยงกุ้งแนว ใหม่เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปริมาณมากขึ้น

แนวทางแก้ไข

รัฐบาลโดยกรมประมง สหกรณ์นิคมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และสถาบันอื่น ที่เกี่ยวข้อง ควรได้พิจารณาดำเนินการส่งเสริม เผยแพร่ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ที่ทันสมัยแบบต่าง ๆ โดยการจัดให้มีการฝึกอบรม ถ่ายทอดเทคนิคการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ด้วยวิธีการที่สามารถให้ผลผลิตสูงและคุณภาพดี สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มจัดทำ สถานเพาะขยายพันธุ์กุ้งทะเลขนาดเล็ก ทำการเพาะพันธุ์กุ้งขึ้นแจกจ่ายในกลุ่มของตน ฝึกหัดเกี่ยวกับการตรวจคุณภาพน้ำ แนะนำให้ทำการปรับปรุงนาุ้งแบบดั้งเดิมเป็นการเลี้ยง กุ้งแบบพัฒนา นอกจากนี้ ควรมีพนักงานส่งเสริมไปติดตามสภาพความเป็นไปของการเพาะ เลี้ยงกุ้งในแหล่งผลิตตามท้องที่ต่าง ๆ รวมทั้งให้คำแนะนำตามวิธีการที่ถูกต้องอย่างใกล้ชิด ก็จะเป็นส่วนช่วยให้ผู้เพาะเลี้ยงกุ้งเพิ่มพูนความรู้และเทคนิคการเลี้ยงกุ้งให้ได้ผลตอบแทน กุ่มยิ่งขึ้นต่อไป

1.7 ปัญหาด้านสินเชื่อเพื่อการเลี้ยงสัตว์น้ำ

เนื่องจากเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะการทำนาุ้งเป็นจำนวนมาก ขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงาน ได้แก่ การสร้างบ่อหรือนาุ้ง การปรับปรุงนาุ้ง

การจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นจำพวก เครื่องต้นน้ำ เครื่องยนต์ชุดระหัด เรือหางยาว เป็นต้น ที่จำเป็นต้องใช้ประกอบอาชีพดังกล่าว ด้วยเหตุที่การทำนาทุ่งและการเลี้ยงกุ้งทะเล มีอัตราเสี่ยงในธุรกิจค่อนข้างสูง แหล่งเงินทุนมักจะไม่ยินยอมให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เพราะเกษตรกรขาดเงินจึงขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งที่ดินที่ใช้ประกอบการก็ไม่มีหลักฐานในการถือครองโดยถูกต้องตามกฎหมาย

แนวทางแก้ไข

รัฐบาลโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรได้พิจารณาให้ความช่วยเหลือเกษตรกรชาวนาทุ่งที่ตกอยู่ในสภาพดังกล่าวที่มีแหล่งทำกินตั้งอยู่ในละแวกเดียวกัน ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และจดทะเบียนกลุ่มให้ถูกต้องตามกฎหมาย จัดทำโครงการเพาะเลี้ยงกุ้ง โดยผ่านการพิจารณาเห็นชอบเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในความสำเร็จผลของโครงการ จากการประเมินผลของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เป็นหลักฐานในการขอสินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยสมาชิกในกลุ่มค้ำประกันกันเอง นอกจากนี้ ในด้านความรู้และวิธีการเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรต้องได้รับการฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ของกรมประมง เพื่อเป็นส่วนช่วยให้การดำเนินงานอาชีพนี้ประสบความสำเร็จด้วยดียิ่งขึ้น การขอสินเชื่อตามลักษณะดังกล่าวนี้ ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ ได้ให้สินเชื่อแก่กลุ่มผู้ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไปบ้างแล้ว ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงกุ้งก้ามกรามอำเภอปากพูน จังหวัดพัทลุง เป็นต้น นอกจากนี้เกษตรกรที่มีที่ดินในพื้นที่โครงการพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลแบบครบวงจร ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับเอกชนภายในจังหวัดตราด จันทบุรี สุราษฎร์ธานี ชุมพร นครศรีธรรมราช และสงขลา ก็สามารถขอเข้าร่วมในโครงการดังกล่าวได้ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลที่ขาดแคลนเงินทุนได้ประกอบอาชีพอย่างมั่นคงต่อไป

2. ปัญหาการตลาดและการส่งออก

2.1 คุณภาพของกุ้ง

เนื่องจากผลผลิตกุ้งจากบ่อเลี้ยงหรือนาทุ่งมีคุณภาพไม่ดีพอ ทั้งนี้เป็นผลจากความบกพร่องในการเก็บรักษาให้คงสภาพสด การหีบห่อ และสภาพการขนส่ง ทำให้กุ้งมีคุณภาพต่ำ โดยเฉพาะจากแหล่งเลี้ยงที่อยู่ห่างไกล จึงจำหน่ายได้ในราคาที่ต่ำกว่าที่ควร

2.2 ราคาจำหน่ายกุ้งในตลาดภายในสูงกว่าจำหน่ายให้ผู้ส่งออก

เนื่องจากต้นทุนในการผลิตกุ้งจากนาทุ่งและบ่อเลี้ยงกุ้งทะเลในปัจจุบันค่อนข้างสูง จึงทำให้ราคาจำหน่ายผลผลิตสูงตามไปด้วย มิฉะนั้น เกษตรกรจะไม่ได้รับผลตอบแทน

คุ้มค่าต่อการลงทุน แต่พ่อค้าคนกลางรับซื้อกุ้งเพื่อการส่งออกกำหนดราคารับซื้อค่อนข้างต่ำ และต่ำกว่าราคาที่เกษตรกรสามารถจำหน่ายในตลาดสำหรับบริการบริโภคภายในประเทศ

แนวทางแก้ไข

การแก้ไขปัญหาในเรื่องคุณภาพผลผลิตกุ้งทะเลจากนาทุ่งและการเพาะเลี้ยง เป็นเรื่องที่สามารถแก้ไขได้ โดยการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการจับกุ้งจากนาหรือบ่อที่ถูกต้อง รวมทั้งการชำระล้างทำความสะอาด การบรรจุหีบห่อ การเก็บรักษาในน้ำแข็ง การขนส่ง ตลอดจนการแปรรูปอย่างถูกหลักวิชาการ โดยมีขั้นตอนดำเนินการที่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มจับกุ้งจากแหล่งเลี้ยง จนถึงขั้นสุดท้ายผลิตภัณฑ์ที่พร้อมจะส่งจำหน่ายภายในประเทศและเพื่อการส่งออก ซึ่งเป็นงานในหน้าที่ของกองพัฒนาอุตสาหกรรมประมง จะต้องดำเนินการให้คำแนะนำและฝึกอบรมแก่เกษตรกร รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการส่งออก และเพื่อที่จะให้สินค้ากุ้งสดแช่เย็นประเภทต่าง ๆ มีคุณภาพดีตามที่ตลาดต่างประเทศต้องการ จึงควรได้มีการควบคุมคุณภาพกุ้งทะเลเพื่อการส่งออกอย่างเคร่งครัดเพื่อตัดปัญหาการกีดกันสินค้ากุ้งในตลาดต่างประเทศ

สำหรับราคากุ้งทะเลเพื่อการส่งออกค่อนข้างต่ำนั้น จำเป็นต้องให้ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำจำพวกกุ้งทะเลด้วยวิธีการเลี้ยงที่ให้ผลผลิตสูง โดยมุ่งเน้นการทดลองและวิจัยการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลแบบต่าง ๆ ให้มีอัตราการรอดและผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่อยู่ในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งพิจารณาลดต้นทุนในการผลิตให้ต่ำลง พร้อมกันนั้นก็ถ่ายทอดความรู้และวิธีการเพาะเลี้ยงกุ้งดังกล่าวแก่เกษตรกร ซึ่งเป็นงานในหน้าที่ของนักวิชาการของกรมประมงจะต้องพิจารณาดำเนินการศึกษาและทดลองให้ประสบผลสำเร็จเพื่อเผยแพร่แก่เกษตรกรต่อไป

3. ปัญหาสังคม

3.1 การคมนาคมและการสื่อสารไม่สะดวก

แหล่งผลิตกุ้งทะเลจากการเพาะเลี้ยง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชนเมือง ไม่มีถนนหนทางเพื่อความสะดวกในการสัญจรทางบกนอกจากทางเรือแต่ประการเดียว ในบางเวลาและบางท้องที่ไม่สามารถเดินทางได้ในเวลาน้ำลง นอกจากนี้บางแห่งต้องเสียเวลาในการเดินทางทางเรือนี้ยาวนาน รวมทั้งไม่สามารถติดต่อสื่อสารกันในด้านธุรกิจและสวัสดิภาพต่าง ๆ ได้สะดวก ได้แก่ ภาวะราคากุ้งประจำวัน การเจ็บป่วย ตลอดจนอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เป็นผลให้เกษตรกรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างลำบาก

3.2 ไม่มีกระแสไฟฟ้าและขาดแคลนน้ำจืด

แหล่งผลิตกุ้งทะเลส่วนใหญ่ตั้งอยู่ตามชายฝั่งทะเลในท้องที่ห่างไกลความเจริญ ราษฎรที่อาศัยอยู่ก็เพื่อประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งและมีจำนวนน้อย จึงยังไม่มีกระแสไฟฟ้า และไม่มีน้ำจืด ซึ่งเป็นการบริการจากรัฐอย่างในชุมชนเมือง น้ำที่ใช้อุปโภคและบริโภค ต้องลำเลียงมาจากแหล่งอื่นที่อยู่ห่างไกล และใช้น้ำฝนซึ่งก็มีเพียงพอ ทำให้เกษตรกรได้รับความลำบาก

3.3 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะท้องที่ห่างไกลอย่างแหล่งผลิตกุ้งแล้ว เรื่องที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นสามัญเหตุที่เกิดขึ้นเนืองๆ

แนวทางแก้ไข

ในการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตรทุกสาขา ถนนหนทางและข่าวสารสื่อสาร เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการนำเอาผลผลิตส่งตลาด และสื่อสารด้านธุรกิจกับตลาดได้โดยสะดวก รัฐบาลควรได้พิจารณาสนับสนุนด้านคมนาคม และการสื่อสาร เพื่อให้เกษตรกรได้รับความสะดวกขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และในการจัดทำโครงการพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ซึ่งแหล่งผลิตมีสภาพกันดารดังกล่าวแล้วนี้ สิ่งที่จะต้องพิจารณาดำเนินการควบคู่กันไปก็คือ การพัฒนาสาธารณสุขขั้นมูลฐาน ได้แก่ ถนนหนทาง น้ำจืดที่ใช้บริโภคอุปโภค กระแสไฟฟ้าและการสื่อสาร สถานสุขภาพตำบล ตลอดจนการจัดตั้งสถานีตำรวจขึ้นในพื้นที่ เพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของเกษตรกร ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของจังหวัดเจ้าของท้องที่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข การไฟฟ้าภูมิภาค และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

การเพาะเลี้ยงปลาทะเล

การเพาะเลี้ยงปลาทะเลในประเทศไทย ได้ทำกันมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัดชายฝั่งทะเล ซึ่งชาวประมงจะรวบรวมปลาที่ยังมีชีวิตจากการออกไปทำการประมงมาเลี้ยงไว้รายละเอียดเล็กน้อยสำหรับบริโภคในครอบครัว ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ผู้เลี้ยงปลาไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหวังผลกำไรจากการจำหน่ายแต่อย่างใด ปลาทะเลที่เลี้ยงได้แก่ ปลากระพงขาว ปลานวลจันทร์ทะเล และปลากระบอก เป็นต้น หลักการเลี้ยงปลาในระยะเริ่มแรกนั้นเป็นวิธีการที่ทำกันอย่างง่าย ๆ ไม่ต้องการเงินลงทุนมากนัก เพราะชาวประมงจะใช้แรงงานของตัวเองหรือบุคคลในครอบครัวช่วยกันขุดบ่อเลี้ยงขึ้นเอง โดยให้มีร่องน้ำที่ไหลเข้าสู่บ่อทางประตูน้ำซึ่งมีฝือกกัน เชื่อมต่อกับแม่น้ำ

ลำคลองหรือบริเวณแหล่งน้ำชายฝั่งทะเล เมื่อรวบรวมพันธุ์ปลามาได้ก็จะปล่อยลงบ่อที่เตรียมไว้ดังกล่าว สำหรับอาหารที่เลี้ยงก็เป็นสัตว์น้ำจำพวกลูกกุ้ง ลูกปลา และสัตว์น้ำขนาดเล็กอื่น ๆ ที่เข้ามาในบ่อพร้อมกับน้ำทะเล ซึ่งมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ การเลี้ยงปลาดังกล่าวเป็นวิธีการเลี้ยงแบบพื้นบ้านที่ให้ผลผลิตต่ำ จัดเป็นกิจกรรมเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อเป็นอาหารสำหรับครอบครัว หรือจำหน่ายเป็นการเสริมรายได้เท่านั้น

การเลี้ยงปลาทะเลเพื่อการค้าหรือหวังผลกำไร ได้เริ่มดำเนินการมาเป็นเวลานานประมาณ 30 ปีเศษมานี้เอง การประกอบธุรกิจด้านนี้ได้เริ่มพัฒนาขึ้นจากการศึกษาทดลองของกรมประมง ตามขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ที่เป็นระบบ ได้แก่ การจัดหาพันธุ์ การลำเลียงพันธุ์ การอนุบาล การจัดระบบบ่อเลี้ยง การเลี้ยงและการจัดการด้านต่าง ๆ โดยการริเริ่มของสถานีประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กรมประมง ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2497 ในกรณีนี้ได้ดำเนินการด้านการทดลองเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเล ปลากระบอก และปลากะพงขาว ในบ่อน้ำกร่อย และเผยแพร่ส่งเสริมให้เกษตรกรได้ทำกันเป็นอาชีพจนวิวัฒนาการมาโดยลำดับถึงปัจจุบัน

ปลาทะเลที่เลี้ยงกันเป็นส่วนใหญ่เป็นชนิดที่อยู่ในความนิยมของผู้บริโภค เพราะตลาดมีความต้องการมาก ได้แก่ ปลากะพงขาว ปลากะรัง ปลากะพงแดง และปลากระบอก เป็นต้น

1. การเพาะเลี้ยงปลากะพงขาว

ปลากะพงขาวมีแพร่กระจายอยู่ตามแหล่งน้ำต่าง ๆ ทั่วไปในประเทศไทย ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำชายฝั่งของจังหวัดต่าง ๆ ทั้งภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ทั้งฝั่งทะเลอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน ปลาชนิดนี้มีความชุกชุมในทะเลสาบสงขลา และจากการศึกษาพบว่าธรรมชาติของปลากะพงขาวอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ตามรูปร่างลักษณะ และแหล่งอาศัย คือ

1. ปลากะพงทะเล (True marine form) ลักษณะลำตัวยาว ส่วนบนของลำตัวมีสีเทาหรือสีน้ำเงินอมเขียว อาศัยอยู่ในบริเวณทะเลชายฝั่งทั่วไป ใช้ชีวิตเจริญเติบโตได้ขนาดสมบูรณ์เพศและสืบพันธุ์ในทะเล ซึ่งได้แก่ บริเวณปากแม่น้ำสายใหญ่ต่าง ๆ และปากทะเลสาบสงขลา เป็นต้น

2. ปลากะพงน้ำจืด (Fresh water form) ลักษณะลำตัวสั้นป้อมกว่ากลุ่มแรก ส่วนบนลำตัวมีสีน้ำตาลอมเทา อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำจืดตามแม่น้ำและลำคลอง ใช้ชีวิตเจริญเติบโตในน้ำจืด สำหรับปลากะพงที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำจืดแต่เล็กจนโตมาโดยตลอดนั้น แม้ว่าอายุและขนาดตัวจะอยู่ในระยะที่เต็มวัยแล้ว แต่ตัวจะเพศไม่สมบูรณ์และไม่

สามารถสืบพันธุ์ วางไข่ในสภาพแหล่งน้ำดังกล่าวนั้นได้

คุณสมบัติที่เหมาะสมของปลากะพงขาวเพื่อการเพาะเลี้ยง

ปลากะพงขาวแม้ว่าจะเป็นสัตว์น้ำที่กินเนื้อเป็นอาหาร แต่ก็มีคุณสมบัติอื่น ๆ ที่เหมาะสมแก่การเพาะเลี้ยงเป็นการค้าอยู่หลายประการ กล่าวคือ เป็นปลาที่สามารถเพาะขยายพันธุ์ขึ้นเองได้ โดยไม่ต้องอาศัยรวบรวมพันธุ์ปลาจากแหล่งน้ำต่าง ๆ ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะได้รับลูกปลาตามฤดูกาลและจำนวนที่ไม่แน่นอนอย่างในอดีตที่ผ่านมา จึงมีความเสี่ยงต่อการประกอบธุรกิจค่อนข้างสูง แต่ปัจจุบันนี้ปัญหาการขาดแคลนลูกปลาคือลดลงได้เป็นอย่างมาก กับทั้งปลากะพงขาวเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย เพราะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้โดยง่าย จึงเลี้ยงได้ทั้งในน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม เป็นปลาที่มีนิสัยกินอาหารประเภทมีชีวิต ได้แก่ ลูกกุ้ง ลูกปลาขนาดเล็ก แต่สามารถเปลี่ยนนิสัยด้วยวิธีการฝึกให้กินอาหารที่ตายแล้วได้ โดยให้กินเนื้อปลาสดที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ รวมทั้งมีความสามารถในการแปลงอาหารเพื่อความเจริญเติบโตได้ดี ปลาจึงเจริญเติบโตเร็ว จากการศึกษาลูกปลาขนาดน้ำหนัก 100-200 กรัม จะเติบโตจนได้ขนาดน้ำหนัก 1,000-1,200 กรัม ภายในระยะเวลา 10-12 เดือนเท่านั้น นอกจากนี้ยังจัดอยู่ในจำพวกปลาทะเลที่มีความอดทนต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่ปกติได้ดี ได้แก่ ความขุ่นของน้ำสูง ความลึกของน้ำน้อย ความหนาแน่นที่ต้องอยู่รวมกันจำนวนมาก ๆ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงในคุณภาพต่าง ๆ ของน้ำ เป็นต้น สำหรับคุณภาพของเนื้อและรสชาตินั้น เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคกันอย่างแพร่หลาย เป็นปลาที่มีราคาสูง จึงมีเกษตรกรสนใจประกอบกิจการเพาะเลี้ยงปลากะพงกันทั่วไป

การเพาะขยายพันธุ์ปลากะพงขาว

การเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวในประเทศไทยได้มีมาเป็นเวลานานประมาณ 40-45 ปี ตามท้องที่จังหวัดชายทะเล โดยการรวบรวมพันธุ์ปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ บริเวณปากแม่น้ำ ลำคลอง ที่ลุ่มน้ำขังตามป่าไม้ชายเลน และในพื้นที่ที่น้ำทะเลท่วมถึงทั่วไป จำนวนลูกปลาที่ได้มามากบ้างน้อยบ้างไม่แน่นอน และไม่พอแก่ความต้องการ จึงไม่สามารถทำการเลี้ยงปลาชนิดนี้ให้เป็นธุรกิจอย่างจริงจังได้ กรมประมงได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวจนประสบผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ ในการผลิตลูกปลาได้เป็นปริมาณมากที่สถานีประมงจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2516 จากนั้นก็ได้ทำการศึกษาเพื่อปรับปรุงและแก้ไขการเพาะพันธุ์ปลา การอนุบาล

ลูกปลา และวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์และอนุบาลลูกปลาวัยอ่อน ก้าวหน้าเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งอาจจำแนกการเพาะขยายพันธุ์ปลากะพงขาวออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวโดยวิธีผสมเทียม

การเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวโดยวิธีผสมเทียม กระทำโดยการรวบรวมพ่อแม่พันธุ์ปลากะพงขาวมีชีวิตจากชาวประมงขณะทำการจับปลาในแหล่งวางไข่ ได้แก่ บริเวณปากแม่น้ำใหญ่และปากทะเลสาบสงขลาในฤดูวางไข่ ประมาณเดือนเมษายน-กันยายนของทุกปี ทำการคัดเลือกแม่ปลาที่มีไข่สุกและปลาเพศผู้ที่มีน้ำเชื้อดี มีปริมาณน้ำเชื้อมากพอ ซึ่งพร้อมที่จะผสมพันธุ์ได้ ทำการรีดไข่และน้ำเชื้อจากแม่และพ่อปลาให้ผสมกัน จากนั้นจึงลำเลียงไข่ที่ผสมแล้วไปดำเนินการตามขั้นตอนของการฟักไข่ การอนุบาลลูกปลาวัยอ่อน ปลาวัยรุ่นที่โรงเพาะขยายพันธุ์ต่อไป ปัจจุบันความจำเป็นในการเพาะขยายพันธุ์ปลาที่ต้องอาศัยพ่อแม่พันธุ์จากธรรมชาติมีน้อยลง เพราะสามารถจัดเตรียมพ่อแม่พันธุ์ปลาขึ้นเองได้

2. การเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวโดยวิธีผสมแบบธรรมชาติในบ่อ

การเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวด้วยวิธีนี้ จะต้องเลี้ยงปลาขนาดเล็กเตรียมไว้เป็นพ่อแม่พันธุ์ ใช้เวลาในการเตรียมอย่างน้อย 3-3½ ปี ปลาจะเติบโตได้ขนาดความยาว 50 ซม. มีน้ำหนักตัวประมาณ 3 กก.ขึ้นไป จึงจะใช้เป็นพ่อแม่พันธุ์ได้ แต่โดยทั่วไปแล้วขนาดของปลาที่เหมาะสมสำหรับการเพาะขยายพันธุ์ เป็นปลาที่มีขนาด 70-80 ซม. มีน้ำหนักตัว 7-8 กก. ซึ่งจะให้ไข่จำนวนมากและผสมได้เป็นอย่างดี โดยปกติพ่อแม่ปลาจะได้รับดูแลให้อาหารที่มีคุณภาพ และขังเลี้ยงไว้ในกระชังในแหล่งน้ำกร่อยหรือน้ำเค็มที่พิจารณาแล้วเห็นว่าจะมีความปลอดภัย

เมื่ออย่างเข้าฤดูปลาสืบพันธุ์วางไข่ จึงทำการคัดพ่อแม่ปลาที่แข็งแรง มีไข่แก่และน้ำเชื้อสมบูรณ์ ลำเลียงไปปล่อยในบ่อเพาะพันธุ์ซึ่งเป็นบ่อคอนกรีตขนาด 150 ตัน โดยปกติจะปล่อยปลาจำนวน 12-15 คู่ ในบ่อผสมพันธุ์จะต้องควบคุมน้ำให้มีคุณภาพที่ดีอยู่เสมอ โดยการปล่อยน้ำใหม่เข้าสู่บ่อบ่อยครั้ง รวมทั้งเพิ่มปริมาณออกซิเจนจากเครื่องอัดอากาศเป็นประจำ อาหารที่ให้ให้เป็นปลาที่มีสภาพสด ประมาณ 1-2% ของน้ำหนักตัวต่อวัน ปลากะพงขาวจะวางไข่ผสมพันธุ์ในช่วงข้างขึ้นและข้างแรมที่ค่อนข้างแน่นอน กล่าวคือระหว่างแรม 14 ค่ำ ถึงขึ้น 5 ค่ำระยะหนึ่ง และขึ้น 14 ค่ำ ถึงแรม 2 ค่ำอีกระยะหนึ่ง โดยปกติปลากะพงขาวขนาดดังกล่าวจะวางไข่ได้คราวละ 400,000-800,000 ฟอง วิธีการผสมพันธุ์ปลาดังกล่าวนี้เป็นแบบอย่างที่ดีที่กรมประมงได้เผยแพร่สู่เกษตรกร และนับเป็นวิธีการที่ได้รับผลดี

8. การเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวโดยวิธีการฉีดฮอร์โมนกระตุ้นให้ปลาวางไข่ผสมพันธุ์ในบ่อ

การเพาะพันธุ์ปลาดังกล่าวนี้มีลักษณะคล้ายกับวิธีที่ 2 โดยการเตรียมพ่อแม่พันธุ์ปลาไว้ เมื่อถึงฤดูวางไข่ก็ทำการฉีดฮอร์โมนสังเคราะห์ puberogen ให้แก่ปลาเพศผู้ในอัตรา 25- 30 Ru./น้ำหนักตัวปลา 1 กก.ก่อนปล่อยปลาลงในบ่อผสมพันธุ์ ผลจากการใช้ฮอร์โมนกระตุ้น ปลาวางไข่ผสมพันธุ์ได้เช่นเดียวกัน หน่วยเพาะขยายพันธุ์ของกรมประมงบางแห่ง และสถานเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำของภาคเอกชนหลายแห่ง ได้เพาะขยายพันธุ์ปลากะพงขาวด้วยวิธีนี้ ซึ่งก็ได้รับผลสำเร็จเป็นอย่างดี

การอนุบาลลูกปลากะพงขาววัยอ่อน

การอนุบาลลูกปลากะพงขาวเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งเป็นคุณสมบัติและลักษณะเฉพาะตามธรรมชาติของสัตว์น้ำชนิดนั้น ๆ เนื่องจากไข่ปลากะพงขาวเป็นประเภทครึ่งจมครึ่งลอย กระจายกันอยู่ในระดับผิวน้ำเป็นส่วนใหญ่ จึงสามารถรวบรวมได้โดยใช้ผ้าขาวบางหรือสวิงช้อนจากบ่อผสมพันธุ์ไปทำการเพาะให้ไข่ฟักเป็นตัว เมื่อลูกปลาฟักออกจากไข่แล้วจะได้รับการอนุบาลตามวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ จนอายุประมาณ 20 วัน ลูกปลาจะมีขนาดโตขึ้น แต่จะมีขนาดไม่เท่ากันและเริ่มกินกันเอง ในช่วงนี้จำเป็นต้องมีการคัดขนาดเพื่อแยกปลาขนาดเล็กออกจากปลาที่ขนาดโตกว่า เป็นการป้องกันการสูญเสียอันเนื่องมาจากปลากินกันเองดังกล่าว การคัดขนาดจำเป็นต้องกระทำอยู่เสมอ ๆ เมื่อสังเกตพบว่าขนาดลูกปลาแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แต่โดยทั่วไปจะคัดขนาด 4- 5 วันต่อครั้ง ปัจจัยสำคัญในการอนุบาลลูกปลากะพงขาว นอกจากน้ำที่สะอาด คุณภาพเหมาะสม ปราศจากเชื้อโรคเบียดเบียนและอื่น ๆ แล้ว ชนิดและปริมาณของอาหารที่ใช้เลี้ยงลูกปลาวัยอ่อนนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งด้วย (ตารางที่ 15) ในการอนุบาลลูกปลา คุณสมบัติของน้ำทะเลจะต้องมีความเค็ม 25- 30 ppt เป็นน้ำที่ใสสะอาดผ่านการกรองและฆ่าเชื้อเป็นอย่างดี การเปลี่ยนน้ำอย่างน้อย 1 ใน 3 ของปริมาณน้ำในบ่อ รวมทั้งการกำจัดตะกอนพื้นบ่อจะต้องกระทำเป็นประจำทุกวัน อาหารที่ใช้ออนุบาลจะต้องให้อย่างเพียงพอ ลูกปลากะพงขาวอายุ 30- 45 วันจะมีขนาด 1- 1.5 ซม. ซึ่งเป็นขนาดที่พร้อมจะจำหน่ายแก่เกษตรกรเพื่อนำไปเลี้ยงให้เจริญเติบโตต่อไปได้

การอนุบาลลูกปลากะพงขาววัยรุ่น

ในการเลี้ยงปลากะพงขาวเป็นการค้า อัตราการรอดตายของปลาเป็นสิ่งสำคัญ เพราะมีผลต่อปริมาณการผลิตและรายได้ ดังนั้น ก่อนปล่อยปลาลงเลี้ยงในที่เลี้ยงแบบต่าง ๆ

ตารางที่ 15. ชนิดและปริมาณอาหารที่ให้ลูกปลากะพงขาววัยอ่อนเมื่ออายุต่าง ๆ

อายุ (วัน)	อัตราส่วนร้อยละของอาหารที่ให้					
	Chlorella	Rotifer	Artemia	ไรแดง	กุ้งเคย, ลูกน้ำ	ปลาสับ
3- 7	10	90	—	—	—	—
8- 15	10	75	15	—	—	—
16- 20	—	—	50	50	—	—
21- 30	—	—	—	80	10	10
30 วันขึ้นไป	—	—	—	50	25	25
40 วันขึ้นไป	—	—	—	—	—	100

ที่มา : สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแห่งชาติ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จึงจำเป็นต้องทำการอนุบาลลูกปลาให้เติบโตจนได้ขนาดที่เหมาะสมสักระยะหนึ่งก่อน คือ ทำการอนุบาลลูกปลาวัยรุ่นซึ่งมีขนาด 1- 1.5 ซม. ให้เติบโตเป็นปลาขนาด 6- 8 ซม. จากนั้นจึงปล่อยเลี้ยงในที่เลี้ยงที่เตรียมไว้ต่อไป การอนุบาลลูกปลาวัยดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะทำการอนุบาลในกระชังเพราะเป็นวิธีที่สะดวกแก่การดูแลรักษา สิ้นเปลืองแรงงานและค่าใช้จ่ายน้อย ทั้งลูกปลาก็มีอัตราการรอดสูงกว่าการเลี้ยงในบ่อด้วย เพราะไม่มีปัญหาการเกิดโรคมานัก

กระชังอนุบาลที่ใช้ ประกอบด้วยอวนไนลอนสีฟ้า ขนาดตา 1 มิลลิเมตร มีความกว้างและยาว 1 x 2 เมตร ลึก 60- 80 ซม. โดยทั่วไปจะปล่อยลูกปลาในอัตราหนาแน่น 100 ตัวต่อตารางเมตร อาหารที่ให้เป็นอาหารสด ได้แก่ เนื้อปลาชนิดต่าง ๆ สภาพสดและสะอาด สับละเอียดแล้ว ให้เป็นอาหารปลาโดยตรงหรืออาจผ่านการนึ่งเพื่อป้องกันการเน่าเสียและการเกิดโรคในกรณีที่ต้องเก็บอาหารไว้ให้กินนาน ๆ เพื่อให้ลูกปลากินอาหารได้ดีในระยะแรกของการอนุบาลจำเป็นต้องทำอาหารให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ โดยผ่านตะแกรงขนาด 1/16 นิ้ว จะได้อาหารที่ปลาชอบกิน ทั้งนี้ ต้องให้อาหารแก่ลูกปลา 4- 6 ครั้งต่อวัน เมื่อปลาโตขึ้นในช่วงเวลาต่อ ๆ มา ก็ลดลงเหลือวันละ 2 ครั้ง และทุกครั้งที่ทำให้อาหารจะต้องมีปริมาณมากพอที่จะปลากะกินจนอิ่มทั่วถึงกัน หากมีเหตุจำเป็นเพื่อป้องกันการเกิดโรคขึ้นแก่ลูกปลาในช่วงอนุบาล อาจกระทำได้โดยผสมยาเคตราไซคลิน

ในอาหารให้แก่ลูกปลากิน 3 วันต่อครั้ง เมื่อลูกปลาโตขึ้นเป็นขนาด 3-4 ซม.แล้ว อาจใช้ลูกกุ้งขนาดเล็กและกุ้งเคยมีชีวิตหรือตายแล้วเป็นอาหารโดยตรง หรือเป็นอาหารเสริมได้ด้วย ลูกปลาวัยรุ่นจะเจริญเติบโตเป็นปลานิ้ว (fingerling) ภายในเวลา 40-60 วัน จากนั้นจึงนำไปปล่อยเลี้ยงให้เจริญเติบโตต่อไปได้

วิธีการเลี้ยงปลากะพงขาว

การเลี้ยงปลากะพงขาวในปัจจุบันนี้มี 4 วิธีด้วยกัน คือ การเลี้ยงในกระชัง การเลี้ยงในบ่อหรือนาปลา การเลี้ยงในที่ล้อมขัง และการเลี้ยงในแหล่งน้ำที่ดัดแปลง ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้

1. การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง

การเลี้ยงปลาในกระชังเหมาะสำหรับการเลี้ยงตามชายฝั่งทะเลที่มีเครื่องกำบังคลื่นลมได้ดี รวมทั้ง ปากแม่น้ำ ลำคลอง และทะเลสาบ เป็นต้น โดยเฉพาะในแหล่งที่ระดับน้ำไม่ลึกเกินไป สามารถปักไม้หลักค้ำจุนกระชังให้อยู่ประจำที่ได้ดี โดยทั่วไปเมื่อน้ำทะเลลดลงต่ำสุดควรมีความลึก 1.5-2 เมตร หากเป็นแหล่งน้ำลึกตามชายเกาะหรือชายฝั่งทะเลจำเป็นต้องมีแพลอยสำหรับติดตั้งกระชังเลี้ยงปลา กับมีไม้หลักปักยึดให้ติดอยู่กับที่อย่างมั่นคง กระชังที่ใช้เลี้ยงปลาประกอบด้วยเนื้ออวนในลอน ซึ่งอาจแบ่งกระชังตามขนาดและวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ได้ 2 प्रकार คือ

กระชังเลี้ยงปลาขนาดเล็ก ใช้สำหรับเลี้ยงปลาที่มีขนาดความยาวประมาณ 10-15 ซม. มีขนาดตาอวน 1-2 ซม. เนื้ออวนทำด้วยไนลอน ด้ายเบอร์ 15-18 ขนาดเนื้อที่พันกระชัง 30-50 ตารางเมตร ความลึก 2-3 เมตร อัตราการปล่อย 4-6 ตัวต่อตารางเมตร

สำหรับกระชังเลี้ยงปลาใหญ่ ใช้สำหรับเลี้ยงปลาขนาดกลางถึงขนาดใหญ่หรือความยาวประมาณ 20 ซม.ขึ้นไปจนเป็นปลาที่มีขนาดที่ส่งจำหน่ายในตลาดประมงขึ้นด้วยอวนในลอนที่มีขนาดตา 3-5 ซม. ด้ายประกอบอวนเบอร์ 18-21 พื้นี่ที่กระชังประมาณ 100 ตารางเมตร ความลึก 2-3 เมตร อัตราความหนาแน่นของปลาที่ปล่อยเลี้ยง 2-4 ตัวต่อตารางเมตร

อาหารที่ใช้เลี้ยงปลา เป็นเนื้อปลาเบ็ดเคี้ยวหรือได้ในราคาถูก หรือที่รู้จักกันดีในชื่อปลาเบ็ด ตัดเป็นชิ้น ๆ ให้ปลากินเป็นอาหารวันละ 1-2 ครั้ง นอกจากนั้นยังมีอาหารตามธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ลูกกุ้ง ลูกปลา ที่เข้าไปในกระชังเป็นอาหารเสริมอีกด้วย

ผลผลิตจากการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง ระยะเริ่มแรกที่กรมประมงได้

ส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง ในระยะเวลาประมาณ 13-14 ปีที่ผ่านมา จากกระชังขนาด 100 ตารางเมตร โดยปล่อยปลาขนาด 100-200 กรัม ลงเลี้ยงในอัตรา 12 ตัวต่อตารางเมตร จะให้ผลผลิตประมาณ 200-300 กก./ปี จากผลการสำรวจและศึกษาค้นทุนการผลิตและรายได้ในการเลี้ยงปลากะพงขาวของสมใจ (2527) ปรากฏว่าผลผลิตปลากะพงขาวจากการเลี้ยงในกระชังที่ตำบลหัวเขา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เฉลี่ยกระชังละ 589.87 กิโลกรัม เป็นมูลค่าต้นทุนการผลิต 30.79 บาทต่อกิโลกรัม ปกติจำหน่ายได้ในราคาเฉลี่ย 75 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรที่เลี้ยงปลาคนละ 3 กระชังจะมีรายได้ที่ยังไม่หักต้นทุนเป็นเงินประมาณ 123,175 บาท/ปี และจากการศึกษาของวิเชียร (2528) แสดงว่าการเพิ่มผลผลิตของการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังอาจทำได้โดยทดลองปล่อยปลาขนาด 10-15 ซม. ในอัตรา 100 ตัว/ตารางเมตรลงเลี้ยงระยะเวลา 6 เดือน อัตรารอดตาย 94.80% จะให้ผลผลิตปลาที่มีน้ำหนัก 500-800 กรัม สูงถึง 59.31 กก./ตารางเมตร

2. การเลี้ยงปลากะพงขาวในบ่อหรือนาปลา

การเลี้ยงปลากะพงขาวในบ่อหรือนาปลาตามชายฝั่งทะเลเป็นที่นิยมเลี้ยงกันทั่วไป โดยสร้างบ่อใกล้กับแหล่งน้ำชายฝั่งให้มีทางน้ำไหลติดต่อกับบ่อเลี้ยง คันบ่อจะต้องมีความสูงพอที่จะป้องกันน้ำท่วมได้ ส่วนใหญ่บ่อจะเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า เพื่อความสะดวกในการจับปลา มีประตูน้ำทำด้วยไม้หรือคอนกรีตที่หัวและท้ายบ่อ รวมทั้งมีตะแกรงติดไว้ที่ประตูน้ำด้วยเพื่อป้องกันการหลบหนีของปลา ขนาดของบ่อนี้ขึ้นอยู่กับทุนทรัพย์ของผู้ทำการเลี้ยงปลา และจำนวนที่จะใช้เลี้ยงด้วย โดยทั่วไปเกษตรกรจะปล่อยลูกปลาขนาดน้ำหนัก 50-100 กรัม ทำการเลี้ยงโดยให้อาหารปลาสดและมีสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่เข้ามายังบ่อพร้อมกับน้ำทะเลที่ไหลเข้าในระยะน้ำขึ้นเป็นอาหารเสริมด้วย ในระยะ 6 เดือนของการเลี้ยงจะได้ผลผลิตประมาณ 400 กก./ไร่ และจากการศึกษาทดลองของสถานีประมงน้ำจืดจังหวัดระยอง ปรากฏว่าในการปล่อยพันธุ์ปลากะพงขาวขนาด 2-3 นิ้ว อัตราการปล่อย 2 ตัว/ตารางเมตร ระยะเวลา 6 เดือน จะได้รับผลผลิตปลากะพงขาว 1,467.22 กก./ไร่ โดยมีอัตราการรอดตายสูงถึง 92.87%

3. การเลี้ยงปลากะพงขาวในคอกหรือที่ล้อมขัง

การเลี้ยงปลากะพงขาวในคอกเหมาะสมที่จะใช้แหล่งน้ำชายฝั่งที่มีเครื่องกำบังคลื่นลมและกระแสน้ำได้ดี ในแม่น้ำ ลำคลอง และทะเลสาบ ที่มีระดับน้ำไม่ลึกมากนัก ซึ่งจะเป็นการสะดวกต่อการสร้างคอกหรือที่ล้อมขัง ได้มีการเลี้ยงปลากะพงขาวในคอกกันอยู่บ้าง โดยเฉพาะในภาคใต้บางจังหวัด ซึ่งก็ได้รับผลผลิตดีพอควร การเลี้ยงปลาในคอก

มีปัญหาสำคัญอยู่ที่จำเป็นจะต้องออกตรวจความเรียบร้อยของอวนและเฟือกที่ใช้กลุ่มงคอกอยู่เสมอ ๆ มิฉะนั้นแล้วจะทำให้ปลาหนีสูญหายไปได้มาก

4. การเลี้ยงปลากะพงขาวในแหล่งน้ำดัดแปลง

แหล่งน้ำบางแห่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ มีลักษณะภูมิประเทศและสภาพน้ำเหมาะสม ก็สามารถดัดแปลงเป็นที่เลี้ยงปลากะพงขาวได้ ได้แก่ แอ่งน้ำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และขุมเหมืองร้างตามชายฝั่งทะเล นอกจากนี้ก็ได้แก่ ห้วยคลอง หนองบึง ตามป่าไม้ชายเลนที่เสื่อมสภาพ ในพื้นที่ที่ส่วนบุคคลถือครองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และยังมีอ่าวปิดบางแห่งที่จะใช้ดัดแปลงเป็นที่เลี้ยงสัตว์น้ำได้เป็นอย่างดี โดยทำการปิดกั้นด้วยอวน เฟือก ถมดินหรือหินเป็นผนังกันก็สามารถใช้เป็นที่เลี้ยงปลาได้ วิธีการดังกล่าวนี้ได้มีพบเห็นบ้างแล้ว โดยเฉพาะการปรับปรุงขุมเหมืองให้เป็นที่เลี้ยงปลา

2. การเลี้ยงปลากะรัง

ปลากะรังหรือ ปลาเก๋า เป็นปลาทะเลจำพวกหนึ่งที่มีนิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลาย พบในน่านน้ำไทยประมาณ 40 ชนิด มีแพร่กระจายอยู่ทั่วไปทั้งในแหล่งที่มีน้ำเค็มจัดและบริเวณใกล้ฝั่ง แต่มีปลากะรังชนิดหนึ่งที่มีความชุกชุมมากในแหล่งน้ำกร่อย คือ ปลากะรังปากแม่น้ำหรือปลากะรังดอกแดง เป็นปลาทะเลที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว จัดอยู่ในจำพวกปลาที่กินเนื้อเป็นอาหาร แต่ด้วยเหตุที่มีนิสัยเชื่องช้า ไม่ชอบการเคลื่อนไหวมากนัก จึงเป็นปลาที่มอดตราการแปลงอาหารเป็นเนื้อได้ในระดับที่สูงกว่าปลาทะเลอื่นๆ

การเลี้ยงปลากะรังในประเทศไทย ได้เริ่มขึ้นจากความสำเร็จของการทดลองเลี้ยงปลาในกระชังของสถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดสงขลา เมื่อปี 2518 โดยการรวบรวมพันธุ์ปลาน้ำจืดจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ย่านน้ำคั้นชายฝั่ง ปากแม่น้ำลำคลองทั่วไป รวมทั้งในทะเลสาบสงขลา มาทำการอนุบาลให้เติบโตขึ้น แล้วปล่อยลงกระชังเลี้ยงเป็นปลาใหญ่ นอกจากการเลี้ยงในกระชังแล้ว ยังสามารถเลี้ยงในบ่อได้ด้วย แต่ไม่เป็นที่นิยมกันมากนัก เพราะต้องลงทุนสูงและยากต่อการจัดการเรื่องระบบการถ่ายเทน้ำและความสะอาดในบ่อเลี้ยง

สำหรับการรวบรวมพันธุ์ปลากะรัง ส่วนใหญ่จะใช้กิ่งไม้จำพวกกิ่งสน ย่านลิเภา ไบโพร่ง ฯลฯ มาผูกรวมกันเป็นมัดที่เรียกว่า "พุ่ม" แล้วนำพุ่มไปวางไว้ในแหล่งน้ำตามจุดต่างๆ โดยผูกติดไว้กับหลักไม้ ลูกปลาน้ำจืดความยาวประมาณ 2-3 ซม. จะมาเกาะอาศัยอยู่ในพุ่มดังกล่าว ผู้รวบรวมพันธุ์ปลาจะใช้เรือเข้าไปรวบรวม โดยใช้

สวิงคักพร้อมกับยกพุ่มสลัดเบาๆ ลูกปลาจะร่วงลงในสวิง แล้วเก็บไว้ในภาชนะที่มีเครื่องฟุ้งพองอากาศช่วยในการลำเลียง วิธีการดังกล่าวนี้เป็นวิธีการที่เหมาะสมในการรวบรวมพันธุ์ปลาน้ำจืด สำหรับการรวบรวมพันธุ์ปลาที่มีขนาดโตขึ้น ซึ่งมีขนาดน้ำหนัก 100-300 กรัม นั้น ส่วนใหญ่จะใช้วิธีวางลอบขนาดเล็ก ลูกปลากะรังมีแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในแหล่งน้ำชายฝั่งของบริเวณอ่าวไทยตอนล่าง ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปถึงนราธิวาส ฤดูที่สามารถรวบรวมพันธุ์ปลาน้ำจืดได้จำนวนมากอยู่ในช่วงเวลาระหว่างเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ของปีถัดไป ส่วนการใช้วิธีวางลอบขนาดเล็ก นิยมทำกันมากในท้องที่จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน การรวมพันธุ์ปลาน้ำจืดเป็นอาชีพเสริมรายได้แก่ชาวประมงอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจรวบรวมได้จำนวนมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่แหล่งที่และฤดูกาล ตลอดจนความชุกชุมของลูกปลาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในแต่ละปี ลูกปลากะรังขนาดเล็ก 1-2 ซม. จำหน่ายกันในราคา 1-2 บาท สำหรับปลาที่ได้จากลอบซึ่งมีขนาด 100-300 กรัม ซื่อขายกันในราคาที่ค่อนข้างสูง คือ ตัวละ 10-20 บาท

สำหรับการเพาะขยายพันธุ์ปลากะรังเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการเลี้ยงปลาให้เป็นอาชีพที่มั่นคง นั้น กรมประมงได้ตระหนักในความสำคัญ และขณะนั้นนักวิชาการประมงด้านเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งได้ดำเนินการทดลองวิจัยการเพาะขยายพันธุ์ปลากะรังดอกแดงประสบความสำเร็จขั้นต้นแล้ว กำลังดำเนินการค้นคว้าและวิจัยการเพาะขยายพันธุ์ปลากะรัง เพื่อให้ได้ผลผลิตพันธุ์ปลาเป็นปริมาณมาก เพื่อสนับสนุนธุรกิจการเลี้ยงปลาชนิดนี้แก่เกษตรกรต่อไป

ในการเลี้ยงปลากะรัง การเลือกทำเลแหล่งเลี้ยงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นจะต้องพิจารณา กล่าวคือ ปลากะรังเป็นปลาทะเล จึงต้องการน้ำที่มีความเค็มค่อนข้างสูง ดังนั้น น้ำในบริเวณที่เลี้ยงจะต้องมีความเค็มสูงตลอดปี อย่างน้อยควรอยู่ในระดับที่ไม่ต่ำกว่า 10-15 ppt ขึ้นไป เพราะปลากะรังไม่สามารถปรับตัวให้มีชีวิตอยู่ในน้ำที่มีความเค็มต่ำมากๆ ได้ นอกจากนี้จะต้องพิจารณาว่าเป็นแหล่งที่อยู่ห่างไกลจากโรงงานอุตสาหกรรม ปลอดภัยจากการเกิดภาวะน้ำเสียขึ้นในแหล่งเลี้ยงปลา ปลอดภัยจากกระแสน้ำและคลื่นลมแรง อยู่ไม่ห่างไกลจากแหล่งรวบรวมพันธุ์ปลา และสามารถจัดหาอาหารสำหรับเลี้ยงปลาได้โดยสะดวกและราคาถูก เป็นต้น

กระชังที่ใช้เลี้ยงปลากะรัง ประกอบขึ้นด้วยเนื้ออวนในลอนเช่นเดียวกับกระชังที่เลี้ยงปลากะพงขาว แต่มักนิยมใช้กระชังที่มีขนาดเล็กกว่าเป็นกระชังสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างและยาวด้านละ 3 เมตร มีความลึก 2-3 เมตร ในแหล่งที่มีน้ำลึกมากๆ เกษตรกรจะทำแพสำหรับลอยกระชังเลี้ยงปลาไว้ และใช้เสาไม้ปักยึดแพและกระชังให้อยู่

กับที่ บางรายก็ใช้สมอและเชือกยึดโยงกระชัง เป็นการเสริมให้มีความมั่นคงขึ้น โดยเฉพาะบริเวณที่มีกระแสน้ำไหลแรง

ในการเลี้ยงปลากะรัง หากพันธุ์ปลาที่มีขนาด 100-300 กรัม ก็สามารถปล่อยลงกระชังทำการเลี้ยงได้โดยไม่ต้องผ่านการอนุบาลก่อน แต่ในกรณีที่มีพันธุ์ปลา มีขนาด 2-3 ซม. จำเป็นจะต้องทำการอนุบาลในกระชังตาถี่ โดยให้เนื้อปลาสดสับละเอียดเป็นอาหาร อาจใช้เวลาอนุบาล 2-3 เดือน ปลาจะเติบโตจนได้ขนาด 8-10 ซม. จากนั้นจึงเลือกคัดปลาที่มีขนาดใหญ่ ปล่อยเลี้ยงในกระชังใหญ่ขนาดดังกล่าวที่เตรียมไว้ ส่วนอัตราการปล่อยเลี้ยงนั้น หากเป็นปลาขนาด 100-300 กรัม จำนวนปลาที่ปล่อย 200-300 ตัว/กระชัง ปลาเล็กขนาด 8-10 ซม. อาจปล่อยได้เป็นจำนวนมากขึ้นเป็น 400-500 ตัว/กระชัง และเมื่อปลาโตขึ้นจำเป็นต้องคัดขนาดและแยกปลาไปทำการเลี้ยงให้มีความหนาแน่นน้อยลงตามความเหมาะสม อาหารที่ใช้เลี้ยงปลาเป็นปลาเบ็ด เตล็ดจําพวก ปลาหลังเขียว ปลาสีกุน และปลาราคากูอื่นๆ คัดเป็นชิ้นเล็กๆ ตามความเหมาะสมของขนาดปลา โดยให้อาหารวันละ 1-2 ครั้ง

ปลากะรังขนาดเล็กจะเจริญเติบโตจนได้ขนาดที่ตลาดต้องการ คือ มีน้ำหนักประมาณตัวละ 400-500 กรัม หลังจากใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 6-7 เดือน อัตราการเปลี่ยนน้ำหนักอาหารเป็นเนื้อปลา 1 ต่อ 5-6 ปลาที่ปล่อยเลี้ยงหลังจากอนุบาลแล้ว จะมีอัตราการรอดสูง 80-90% ในสภาพแวดล้อมปกติ น้ำมีความเค็ม 28-30 ppt ผลผลิตจากการเลี้ยงปลาในกระชังขนาด 5 x 5 x 2 เมตร ปลาที่ปล่อยเลี้ยงจำนวน 1,000 ตัว จะให้ผลผลิตประมาณ 300-400 กก. จากผลการศึกษาของ วิเชียร (2528) โดยเลี้ยงปลากะรังในความหนาแน่นต่างๆ กัน สรุปได้ว่าการเลี้ยงปลากะรังในความหนาแน่น 60 ตัว/ตารางเมตร ปลาที่ใช้เลี้ยงน้ำหนักเฉลี่ย 61.20 กรัม ความยาวเฉลี่ย 15 ซม. โดยให้อาหารปลาเบ็ดเตล็ดสภาพสด ทดลองเลี้ยงเป็นเวลานาน 6 เดือน จะได้รับผลผลิตเฉลี่ย 29.68 กก./ตารางเมตร อัตรารอดเฉลี่ย 96.67% ในการนี้ได้ผลผลิตปลาที่ตลาดต้องการประมาณ 80% ของจำนวนปลาทั้งหมด

การเลี้ยงปลากะรังในกระชังมีมากในท้องที่จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ตรัง สตูล พังงา ทั้งนี้ โดยได้เริ่มดำเนินการส่งเสริมของกรมประมง ภายใต้โครงการพัฒนาประมงขนาดเล็ก ประมาณได้ว่าปัจจุบันมีราษฎรทำการเลี้ยงปลาในกระชังเป็นจำนวนประมาณ 300 ครัวเรือน อำเภอ (2525) รายงานว่าได้ผลผลิตจากการเลี้ยงปลากะรังประมาณ 176 ตัน เป็นมูลค่าประมาณ 15.93 ล้านบาท (ปี 2529)

8. การเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเล

ปลานวลจันทร์ทะเล หรือรู้จักกันในชื่อปลาดอกไม้ ปลาชะลิน และปลาหูน้ำจืด นั้น เป็นปลาทะเลที่มีขนาดใหญ่ชนิดหนึ่งที่มีพบในน่านน้ำไทย มีรูปร่างลักษณะคล้ายปลากะบอกแต่มีลำตัวเพรียว ส่วนหัวแหลมกว่า ครีบหางใหญ่เว้าลึก ไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายนัก ในปัจจุบันจับขึ้นมาได้เป็นจำนวนน้อย มีแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในทะเลค่อนข้างลึกนอกฝั่ง พบชุกชุมในท้องที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปลานวลจันทร์ทะเลจัดเป็นปลาที่มีรสดี เป็นปลาที่เลี้ยงได้ทั้งในแหล่งน้ำกร่อยและน้ำจืด กินพืชและแพลงก์ตอนเป็นอาหาร เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตเร็ว ซึ่งนิยมเลี้ยงและบริโภคกันแพร่หลายในประเทศฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และไต้หวัน ส่วนในประเทศไทยไม่เป็นที่นิยมบริโภค เพราะเป็นปลาที่มีก้างมากและราคาซื้อขายในตลาดค่อนข้างต่ำ

กรมประมงได้ทำการสำรวจพบแหล่งลูกปลานวลจันทร์ทะเลเป็นครั้งแรกที่ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อปี 2493 และได้ทำการทดลองเลี้ยงในบ่อปรากฏว่าปลาเจริญเติบโตดีเป็นที่น่าพอใจ จากนั้นจึงได้ส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงกันอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2496 ต่อมาได้ทำการสำรวจแหล่งลูกปลาในท้องที่จังหวัดต่างๆ เพิ่มขึ้น ได้แก่จังหวัดชุมพร เพชรบุรี ระยอง จันทบุรี ตรัง สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช แต่มีความชุกชุมไม่สูงเท่าที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แหล่งอาศัยของลูกปลานวลจันทร์ทะเล ส่วนใหญ่จะมีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าชายเลน มีดินแสม โกงกาง ฯลฯ ชายฝั่งทะเลเป็นหาดทรายปนดินเลน และมีเกาะแก่งปรากฏอยู่ใกล้ฝั่ง รวมทั้งมีลำราง แพรก หรือทางน้ำสายสั้นๆ อยู่ในบริเวณใกล้เคียง คาดว่าเป็นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารตามธรรมชาติของลูกปลา และปลอดภัยจากกระแสคลื่นลมแรง จึงมีลูกปลานวลจันทร์ทะเลอยู่ชุกชุม ฤดูกาลจับลูกปลาที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น สามารถรวบรวมได้ตลอดปี แต่ที่ปรากฏชุกชุมมากที่สุดในเวลาระหว่างเดือนเมษายน-กรกฎาคม กับในเดือนกันยายนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีข้อมูลผลการรวบรวมลูกปลานวลจันทร์ทะเล (ตารางที่ 16 และ 17)

การรวบรวมลูกปลานวลจันทร์ทะเล อาจกระทำได้โดยใช้เครื่องมือหลายอย่าง แต่โดยทั่วไปกรมประมงได้ให้คำแนะนำและสาธิตให้ผู้รวบรวมลูกปลาใช้เครื่องมือประเภทอวนลากผิวน้ำ ซึ่ง กับอิลกหรือสวิงขาตึบ และอุปกรณ์อื่นๆ ทำการรวบรวมลูกปลานวลจันทร์ทะเลในแหล่งน้ำดังกล่าว

ตารางที่ 16. สถิติปริมาณลูกปลานวลจันทร์ทะเลเฉลี่ยแต่ละเดือนในรอบ 11 ปี (ปี พ.ศ. 2501- 2511) บริเวณชายฝั่งทะเล ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เดือน	ปริมาณลูกปลานวลจันทร์ทะเล (ตัว)	
มกราคม		44
กุมภาพันธ์		61
มีนาคม	1,094	
เมษายน	29,581	
พฤษภาคม	97,381	
มิถุนายน	51,763	
กรกฎาคม	33,061	
สิงหาคม	4,402	
กันยายน	14,663	
ตุลาคม	456	
พฤศจิกายน	2,498	
ธันวาคม	1,728	

ที่มา : ตาราง (2523)

สถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง

ตารางที่ 17. ปริมาณลูกปลานวลจันทร์ทะเลที่ทำการรวบรวมได้จากแหล่งน้ำชายฝั่งในประเทศ ประจำปี 2511- 2523

ปี พ.ศ.	ปริมาณลูกปลานวลจันทร์ทะเล (ตัว)		
	ราชการ กรมประมง	ภาคเอกชน	รวม
2511	6,140	196,180	202,320
2512	26,591	1,401,571	1,428,162
2513	21,307	207,013	228,320
2514	26,274	55,117	81,391
2515	18,974	480,068	498,827
2516	28,974	730,863	759,837
2517	13,531	49,415	96,946
2518	38,293	376,463	414,756
2519	58,357	87,284	145,641
2520	145,422	368,012	513,434
2521	48,503	600,000	648,503
2522	26,000	120,000	146,000
2523	23,000	190,000	213,000

ที่มา : ตาราง (2523)

สถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง

สำหรับการเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเล อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การอนุบาลลูกปลานขนาดเล็ก

ลูกปลาที่รวบรวมได้เป็นปลาเล็ก มีขนาด 10-11 มม. ทำการเลี้ยงในบ่อหรือถังอนุบาล ให้ไรน้ำ หรือไข่แดงคัมขี้ให้เป็นผงละเอียด เป็นอาหารแก่ลูกปลาในอัตรา 5,500 ตัว/ช้อนชา/วัน ซึ่งเป็นผลการทดลองของ อุทัย (2503) เป็นเวลานานประมาณ 1-2 เดือน ปลาจะเติบโตขึ้นจนได้ขนาดความยาวประมาณ 5 ซม. จากนั้นจึงเคลื่อนย้ายลูกปลาไปอนุบาลในบ่อดินต่อไป

2. การเลี้ยงลูกปลานขนาดกลาง

เมื่อลูกปลาเล็กได้รับการอนุบาลจนได้ขนาดความยาวประมาณ 5 ซม. แล้ว จากนั้นจะถูกเคลื่อนย้ายลงเลี้ยงในบ่อดินที่มีเนื้อที่ประมาณ 800 ตารางเมตรขึ้นไป ในอัตราการปล่อย 50,000-80,000 ตัว/ไร่ ซึ่งลูกปลาจะได้รับอาหารตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในบ่อ และให้รำข้าวเป็นอาหารสมทบวันละ 2 ครั้งๆ ละ 2 กก./ไร่ ลูกปลาจะเจริญเติบโตจนได้ขนาดความยาวประมาณ 10 ซม. เมื่อเลี้ยงไว้เป็นเวลานาน 2-3 เดือน จากนั้นจึงเคลื่อนย้ายปลาลงเลี้ยงในบ่อใหญ่ต่อไป ในกรณีที่ต้องการจะเลี้ยงลูกปลานขนาด 5 ซม. ให้เป็นขนาดที่ตลาดต้องการในบ่อนี้ต่อไป จะต้องปล่อยลูกปลาในอัตราที่ต่ำลง คือ 800-1,200 ตัว/ไร่

3. การเลี้ยงปลาให้ได้ขนาดตลาด

ทำการปล่อยปลานขนาด 10 ซม. ลงเลี้ยงในบ่อที่เตรียมไว้ โดยการใส่ปุ๋ยเพื่อให้เกิดสาหร่าย (ซีแพค) หนาแน่นมากก็จะเป็นการดี เพราะเป็นอาหารของปลานวลจันทร์ทะเล อัตราการปล่อยจำนวน 500-1,000 ตัว/ไร่ ในกรณีจำเป็นต้องให้อาหารสมทบได้แก่ รำข้าวและกากถั่วด้วย ปลาจะเจริญเติบโตได้ขนาดที่ตลาดต้องการ คือ ความยาว 20 ซม.ขึ้นไป มีน้ำหนักตัว 200-300 กรัม ซึ่งต้องเลี้ยงไว้ในบ่อใหญ่นี้ เป็นเวลานาน 2-3 เดือน จากนั้นจึงนำผลผลิตส่งจำหน่ายต่อไป

ผลผลิตของปลานวลจันทร์ทะเลจากการเลี้ยงในบ่อน้ำกร่อย อยู่ในระดับ 50-100 กก./ไร่ จากผลการทดลองของสถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดจันทบุรี ปี 2520 โดยใช้ปุ๋ยคอกผสมกับปุ๋ยวิทยาศาสตร์ อัตรา 2 : 1 ในอัตราไร่ละ 30 กก./ไร่/เดือน ได้รับผลผลิตสูงขึ้น เป็น 91.28 กก./ไร่ ต่อมา ดาวรและคณะ (2522) ทำการศึกษา การเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเลในบ่อ ได้รับผลผลิต 96.05 กก./ไร่ นอกจากนี้ยังได้กุ้งทะเลชนิดต่าง ๆ ปลากระบอก และปูทะเล เป็นผลพลอยได้อีกด้วย

การเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเลเป็นอาชีพในปัจจุบันนี้ มีเป็นจำนวนน้อยมาก เนื่องจากความขาดแคลนพันธุ์ปลาเพราะต้องอาศัยพันธุ์ปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เกษตรกรจึงขาดความมั่นใจ ทั้งจำนวนและฤดูที่จะได้ลูกปลามาเพื่อการเลี้ยง ประกอบกับเป็นปลาที่มีราคาค่อนข้างต่ำ ประมาณ 6-8 บาท/กก. ผู้เลี้ยงจึงเปลี่ยนไปเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นกันเป็นส่วนมาก

4. การเลี้ยงปลากระบอก

ปลากระบอกเป็นปลาที่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจและเป็นที่ยอมรับโลกกันอย่างแพร่หลาย มีความชุกชุมตามบริเวณปากแม่น้ำ ลำคลอง ทะเลสาบ และชายฝั่งทะเลทั่วไป ปลากระบอกในน้ำน้าไทยมีอยู่ไม่น้อยกว่า 10 ชนิด แต่ที่ได้พบเห็นซื้อขายกันในตลาดนั้น ได้แก่ ปลากระบอกดำ ผลผลิตของปลาชนิดนี้ในปัจจุบันได้จากการทำการประมงด้วยเครื่องมือต่างๆ ได้แก่ แห อวนทับตลิ่ง รานบวม หรือยอขันช่อ และยอปัก เป็นต้น นอกจากนั้นยังเป็นผลพลอยได้จากการทำนากุ้งอีกด้วย

ด้วยเหตุที่ปลากระบอกเป็นปลาที่มีราคาค่อนข้างสูงและนิยมใช้ประกอบอาหารบริโภคกันมากคงได้กล่าวแล้ว กรมประมงจึงได้ให้ความสนใจและกำหนดให้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงปลากระบอก เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดนี้เพื่อเพิ่มพูนผลผลิตให้สูงขึ้นตามความต้องการของตลาดต่อไป

การศึกษาและวิจัยการเพาะขยายพันธุ์ปลากระบอกนั้น ได้เริ่มดำเนินการที่สถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดสงขลา สมชาติและคณะ (2518) ได้ทำการทดลองเพาะพันธุ์ปลากระบอกดำโดยวิธีผสมเทียมประสพผลสำเร็จขั้นต้นเป็นอย่างดี และจะเป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการให้สามารถผลิตลูกปลากระบอกดำเป็นปริมาณมากต่อไปได้ สำหรับการทดลองเลี้ยงปลากระบอกนั้น สวัสดิ์ (2514) ได้ทำการทดลองเลี้ยงปลาโดยรวบรวมพันธุ์ปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ มาปล่อยเลี้ยงในบ่อที่ใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ช่วยให้เกิดอาหารตามธรรมชาติ รวมทั้งให้อาหารผสมที่เตรียมขึ้นเป็นอาหารสมทบ ทำการเลี้ยงเป็นเวลานาน 6 เดือน ผลปรากฏว่าปลาเจริญเติบโตดี และให้ผลผลิตเฉลี่ย 72.98 กก./ไร่

การเลี้ยงปลากระบอกในปัจจุบันยังไม่ได้ทำกันอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องมาจากมีความขาดแคลนพันธุ์ปลา การรวบรวมจากแหล่งน้ำได้จำนวนไม่แน่นอนและลูกปลาดายจากการกระทบกระเทือนเป็นจำนวนมาก อีกทั้งปลากระบอกที่ทำการเลี้ยงกันอยู่บ่อนั้น เจริญเติบโตช้า ให้ผลผลิตต่ำ จึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและวิจัยวิธีการเลี้ยงตลอดจนเลือกคัดพันธุ์ปลากระบอกชนิดที่เติบโตเร็วมาส่งเสริมให้เกษตรกรได้ทำการเลี้ยงเป็นอาชีพกันต่อไป

5. การเลี้ยงปลากระพงแดง

ปลากระพงแดงเป็นปลาทะเลเลือกชนิดหนึ่งที่สำคัญในทางเศรษฐกิจ เป็นปลาที่สามารถเลี้ยงได้ในแหล่งน้ำกร่อยทั่วไป แม้จะเป็นปลาที่กินเนื้อเป็นอาหาร เช่นเดียวกับปลากระพงขาวและปลากะรัง แม้จะราคาต่ำกว่าก็ตาม แต่สำหรับความนิยมของผู้บริโภคแล้วจัดได้ว่าปลากระพงแดงเป็นปลาที่นิยมกันในระดับสูงพอสมควร ทั้งยังเป็นปลาที่ใช้ทดแทนปลาทะเลบางชนิดซึ่งปัจจุบันนี้หาได้ยาก นอกจากนั้นยังเป็นปลาที่สามารถส่งออกจำหน่ายในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงได้ โดยเฉพาะมาเลเซีย และสิงคโปร์

กรมประมงได้ให้ความสนใจทำการทดลองเลี้ยงปลาชนิดนี้มาเป็นเวลานาน เช่นเดียวกับปลากระพงขาว และปลากะรัง แต่ด้วยเหตุที่ในระยะเวลาที่ผ่านมาปลาชนิดนี้มีราคาค่อนข้างต่ำกว่าปลาทะเลที่เป็นผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงชนิดอื่น ๆ จึงได้มีจุดมุ่งหมายในการเพาะพันธุ์สำหรับปล่อยลงแหล่งน้ำบริเวณทะเลใกล้ฝั่งเป็นการบำรุงพันธุ์เสียเป็นส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการเพาะขยายพันธุ์ปลาชนิดนี้ยังจำเป็นต้องปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพราะยังเพาะพันธุ์ได้เป็นจำนวนน้อย

จากการสำรวจและศึกษาพบว่า สามารถรวบรวมลูกปลากระพงแดงได้เป็นจำนวนมากตามบริเวณแหล่งน้ำใกล้ฝั่งในท้องที่จังหวัดทางภาคใต้ของอ่าวไทยตอนนอก เช่นเดียวกับการรวบรวมพันธุ์ปลากะรัง ได้แก่ บริเวณทะเลสาบสงขลาตอนนอก ลำคลองนาทับ ลำคลองเทพา ลำคลองสะกอม ท้องที่จังหวัดสงขลา ตามบริเวณลำคลองและทางน้ำไหลในบริเวณอ่าวปัตตานีและนครศรีธรรมราช ก็สามารถรวบรวมพันธุ์ปลาชนิดนี้ได้เช่นเดียวกัน ลูกปลาที่รวบรวมได้ทางภาคใต้จะมีขนาด 1-2 ซม. มีชุกชุมมากในเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ของทุกปี

วิธีการอนุบาลและทำการเลี้ยง ก็ดำเนินการแบบเดียวกับการเลี้ยงปลากะรัง และปลากระพงขาวใช้ปลาเบ็ดเตล็ดสภาพสดเป็นอาหาร นิยมทำการเลี้ยงในกระชังเพียงอย่างเดียว ผลผลิตที่ได้ก็เป็นที่พอใจของผู้เลี้ยง คาดว่าจะได้รับผลผลิตเป็นน้ำหนักปลา ระดับเดียวกับปลากระพงขาว ด้วยเหตุที่นิยมเลี้ยงกันเป็นจำนวนน้อย จึงยังไม่ได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนและรายได้ กรมประมงได้ให้ความสนใจด้านการเพาะเลี้ยงปลากระพงแดงเป็นอย่างดี และอยู่ในระหว่างเร่งรัดให้ดำเนินการค้นคว้าและวิจัยด้านการเพาะขยายพันธุ์ปลาชนิดนี้ ให้ได้รับผลผลิตพันธุ์ปลาเป็นปริมาณมาก เพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรผู้สนใจธุรกิจด้านนี้ต่อไป พร้อมกันนั้นก็จะได้ถ่ายทอดวิธีการเพาะขยายพันธุ์ที่ได้ผลดีแก่ผู้สนใจในการผลิตพันธุ์ปลาจำหน่ายอีกทางหนึ่งต่อไปด้วย

ผลผลิตจากธุรกิจการเพาะเลี้ยงปลาทะเล

1. ผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงปลากระพงขาว

ผลผลิตลูกปลาจากการเพาะขยายพันธุ์ลูกปลากระพงขาว ซึ่งได้จากสถานเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำของกรมประมง จำนวน 5 แห่ง คือ สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา และสถานีประมงในสังกัดกองประมงน้ำกร่อยอีก 4 แห่ง คือ สถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดระยอง สถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดสตูล สถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดภูเก็ต และสถานีประมงน้ำกร่อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ตารางที่ 18)

ในการผลิตปลากระพงขนาดใหญ่ที่ซื้อขายกันเป็นปลาเนื้อสำหรับบริโภคอันเป็นผลิตผลจากการเลี้ยงแบบต่างๆ ได้แก่ การเลี้ยงในกระชัง ในบ่อ หรือนาปลา รวมทั้งเป็นผลพลอยได้จากการทำนากุ้งและการเลี้ยงกุ้งนั้น จากข้อมูลของ งานสถิติประมง กรมประมง (2530) ปรากฏว่าในปี 2527 มีเกษตรกรเลี้ยงปลากระพงทั้งสิ้น 714 ราย เป็นจำนวนกระชังเลี้ยง 1,297 กระชัง มีบ่อเลี้ยงและนาเลี้ยงปลา 222 แปลง ได้รับผลผลิตรวมทั้งสิ้น 472.55 ตัน เป็นมูลค่า 34.58 ล้านบาท และในปี 2528 ปรากฏว่าจำนวนผู้เลี้ยงน้อยลงเหลือ 600 ราย จำนวนกระชังปลา 1,194 กระชัง มีบ่อและนาเลี้ยงปลา 175 แปลง แต่ได้รับผลผลิตปลากระพงขาวสูงขึ้นเป็น 512.06 ตัน คิดเป็นมูลค่า 36.19 ล้านบาท นอกจากผลผลิตปลากระพงขาวที่ได้รับจากการเลี้ยงโดยตรงแล้ว ยังมีผลพลอยได้จากการทำนากุ้งอีกส่วนหนึ่ง กล่าวคือในช่วงปี 2520-2526 เปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 25.21-94.53 ตัน คิดเป็นมูลค่า 0.81-4.07 ล้านบาท

2. ผลผลิตจากการเลี้ยงปลากะรัง

การเลี้ยงปลากะรังในกระชังส่วนใหญ่มีอยู่ในจังหวัดทางภาคใต้ชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้แก่ จังหวัดพังงา กระบี่ ตรัง และสตูล ทั้งนี้ โดยกรมประมงได้เริ่มดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเลี้ยงปลาเป็นอาชีพหรือเพิ่มพูนรายได้แก่ครอบครัวภายใต้โครงการพัฒนาประมงขนาดเล็ก ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก Bay of Bengal Programme ประมาณว่ามีราษฎรที่เข้าร่วมโครงการและดำเนินการด้วยตนเอง จากการได้เห็นแบบอย่างจากโครงการ ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ดังกล่าว เป็นจำนวนกระชังเลี้ยงปลาทั้งสิ้น 2,800 กระชัง ในจำนวนนี้เป็นกระชังเลี้ยงปลากะรังประมาณ 1,800 กระชัง ให้ผลผลิตปลากระรังขนาดที่ตลาดต้องการ ระหว่างปี 2525-2526 จำนวนประมาณ 157 ตัน มูลค่าประมาณ 14 ล้านบาท

ตารางที่ 18. ปริมาณการผลิตพันธุ์ปลากระพงขาว ของหน่วยงานในสังกัดสถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลาและกองประมงน้ำกร่อย กรมประมง ปี 2522- 2529

ปี พ.ศ.	จำนวนลูกปลา (ตัว)		หมายเหตุ
	กรมประมง	ภาคเอกชน	
2522	533,318	-	1. การผลิตพันธุ์ปลา ภาคเอกชน ปี 2522-
2523	7,752,160	-	2525 และปี 2528- 2529 ไม่ได้รับข้อมูล
2524	23,904,725	-	2. ผลผลิตพันธุ์ปลากระพงขาวของกรม
2525	36,435,434	-	ประมงที่ลดลงในปี 2528- 2529
2526	22,851,002	-	เพราะกรมประมงมีนโยบายให้ภาคเอกชน
2527	31,702,640	116,204,584	ได้ดำเนินการเพาะพันธุ์ปลากระพงขาว
		(มูลค่าประมาณ	เพื่อการค้า เป็นอิสระมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อ
		120 ล้านบาท)	ความมั่นคงในอาชีพประมงของภาค
2528	13,437,590	-	เอกชน
2529	9,812,900	-	

ที่มา : กองประมงน้ำกร่อย สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา และงานสถิติการประมง กรมประมง ปี 2529

งานสถิติประมง กรมประมง (2530) รายงานว่า ในปี 2527 มีเกษตรกรเลี้ยงปลากระรังในกระชังทั้งสิ้น 253 ราย มีจำนวนกระชังเลี้ยงปลา 1,040 กระชัง ได้ผลผลิตปลาทั้งสิ้น 148.62 ตัน มูลค่าประมาณ 14.74 ล้านบาท และในปี 2528 มีผู้ทำการเลี้ยงปลาชนิดนี้จำนวน 213 ราย จำนวน 994 กระชัง ให้ผลผลิต 117.47 ตัน คิดเป็นมูลค่า 10.93 ล้านบาท เมื่อพิจารณาผลผลิตปลากระรังจากการเลี้ยงตั้งแต่ปี 2526- 2527 จะเห็นว่าผลผลิตรวมค่อนข้างสูง แต่ค่าเฉลี่ยผลผลิตต่อกระชังค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากในปีดังกล่าว นั้น อยู่ในระยะเริ่มโครงการ เกษตรกรยังไม่มีควมชำนาญ อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2527 และปี พ.ศ. 2528 จำนวนเกษตรกรและจำนวนกระชังเลี้ยงปลาลดลง และจำนวนผลผลิตรวมก็ลดลงด้วย แต่ปริมาณการผลิตเฉลี่ยต่อกระชังเพิ่มขึ้น แสดงว่าเกษตรกร

ให้การเอาใจใส่และมีความชำนาญในการเลี้ยงปลามากขึ้น ปัญหาก็คือ การขาดแคลนพันธุ์ปลากระรัง ปลาในแหล่งน้ำมีปริมาณลดน้อยลง รวมทั้งลูกปลาที่รวบรวมได้เป็นจำนวนไม่น้อยถูกส่งออกต่างประเทศในสภาพมีชีวิตเพื่อเลี้ยงต่อไป

3. ผลผลิตการเลี้ยงปลาทะเลชนิดอื่น ๆ

สำหรับการเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเล ปลากระพงแดง และปลากระบอกในปัจจุบันนี้ยังทำกันอย่างไม่เป็นล่ำเป็นสัน จึงให้ผลผลิตได้ไม่แน่นอน และเป็นจำนวนน้อยมาก อย่างไรก็ตาม สำหรับผลผลิตปลากระบอกนั้นแม้ว่าจะไม่ได้จากการเลี้ยงโดยตรง แต่เป็นผลพลอยได้จากการทำนากุ้งและการเลี้ยงกุ้งเป็นจำนวนมากพอสมควร กล่าวคือในปี 2520 มีปริมาณมากถึง 614 ตัน มูลค่า 4.67 ล้านบาท และในปี 2521- 2526 มีจำนวนประมาณ 386, 395, 513, 370,372, และ 223 ตัน คิดเป็นมูลค่า 4.21, 3.80, 8.06, 5.98, 5.80, และ 3.18 ล้านบาท ตามลำดับ (งานสถิติการประมง กรมประมง, 2529)

สภาวะการตลาดของผลผลิตปลาจากการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

1. การตลาดปลากระพงขาว

สภาวะการตลาดปลากระพงขาวในปัจจุบันนับว่ายังแคบมาก เพราะผลผลิตที่ได้เป็นจำนวนไม่มากนักและไม่แน่นอน รวมทั้งเป็นสัตว์น้ำที่มีราคาค่อนข้างสูง จำเป็นต้องปรับปรุงในด้านการเพิ่มผลผลิต พร้อมกับลดต้นทุนให้ต่ำลง และพิจารณาราคาจำหน่ายให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ และความมั่นคงต่อระบบการตลาดของสัตว์น้ำชนิดนี้ด้วย การตลาดปลากระพงขาวแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1.1 การตลาดลูกปลา

กรมประมงเพาะขยายพันธุ์ปลากระพงขาวจำหน่ายให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเป็นลูกปลาขนาด 1- 1.5 ซม. นำไปอนุบาลและเลี้ยงจนได้ขนาดที่ตลาดต้องการและจำหน่ายเป็นปลาเนื้อต่อไป

โรงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำภาคเอกชน เพาะพันธุ์ปลากระพงขาวจำหน่ายลูกปลาขนาดต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

— โรงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำเอกชน ส่งออกลูกปลาวัยอ่อน อายุ 1- 2 วัน ไปยังตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ใต้หวัน มาเลเซีย เป็นต้น

— โรงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำเอกชน อนุบาลลูกปลาจนได้ขนาด 1- 1.5 ซม. ส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ใต้หวัน มาเลเซีย สิงคโปร์ เป็นต้น เพื่อเลี้ยงเป็นปลา

เนื้อต่อไป

— โรงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำเอกชน อนุบาลลูกปลาจนได้ขนาด 1-1.5 ซม. จำหน่ายแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา เพื่อนำไปอนุบาลและเลี้ยงเป็นปลาเนื้อต่อไป

— โรงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำเอกชน อนุบาลลูกปลาขนาด 1-1.5 ซม. เป็นปลาขนาด 5-8 ซม. จำหน่ายให้เกษตรกรนำไปเลี้ยงเป็นปลาเนื้อต่อไป

ตารางที่ 19. ราคาจำหน่ายปลากะพงขาวเฉลี่ยต่อกิโลกรัมที่สะพานปลากรุงเทพฯ

หน่วย : บาท

เดือน	ปี พ.ศ.			
	2523	2524	2525	2526
มกราคม	47.10	58.13	64.83	64.35
กุมภาพันธ์	41.04	53.50	56.21	67.88
มีนาคม	37.45	50.77	54.19	66.13
เมษายน	43.83	48.93	46.40	50.54
พฤษภาคม	44.26	41.00	49.52	43.06
มิถุนายน	46.00	53.13	51.53	—
กรกฎาคม	50.94	53.48	62.74	—
สิงหาคม	57.77	53.81	65.00	—
กันยายน	57.40	60.70	66.00	—
ตุลาคม	58.77	57.94	57.27	—
พฤศจิกายน	60.63	64.40	57.83	—
ธันวาคม	55.73	72.74	60.77	—
รวมเฉลี่ย	50.08	55.71	57.69	58.39*

* เฉลี่ยตั้งแต่มกราคม- พฤษภาคม 2526

ที่มา : หน่วยเกษตร ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย

— โรงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำเอกชน อนุบาลลูกปลาแล้วลงทุนเลี้ยงเป็นปลาเนื้อเพื่อจำหน่ายต่อไป

— เกษตรกรซื้อลูกปลาขนาด 1-1.5 ซม. จากโรงเพาะพันธุ์ของกรมประมงและภาคเอกชน ทำการอนุบาลจนได้ขนาด 5-8 ซม. แล้วส่งออกจำหน่ายในตลาดต่างประเทศใกล้เคียงต่อไป

1.2 การตลาดปลาเนื้อ

การตลาดปลาเนื้อที่ดำเนินการกันอยู่ทั่วไปมีลักษณะดังต่อไปนี้

— เกษตรกรจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการแปปลาหรือผู้ค้าสัตว์น้ำ ทำหน้าที่รวบรวมสินค้าสัตว์น้ำ ซื่อ- ขายเป็นสินค้าสัตว์น้ำ และเป็นนายหน้าดำเนินการขายสินค้าสัตว์น้ำให้ชาวประมง การจำหน่ายปลากะพงขาวอันเป็นผลผลิตจากการเลี้ยงของเกษตรกรตัวเกษตรกรผู้ผลิตจะติดต่อกับแปปลา เพื่อดำเนินการขายปลาให้พ่อค้าขายส่ง หรือพ่อค้าขายปลีก ซึ่งปลากะพงขาวอาจใช้เพื่อการบริโภคในท้องถิ่น หรือขนส่งต่อไปยังจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ เป็นต้น

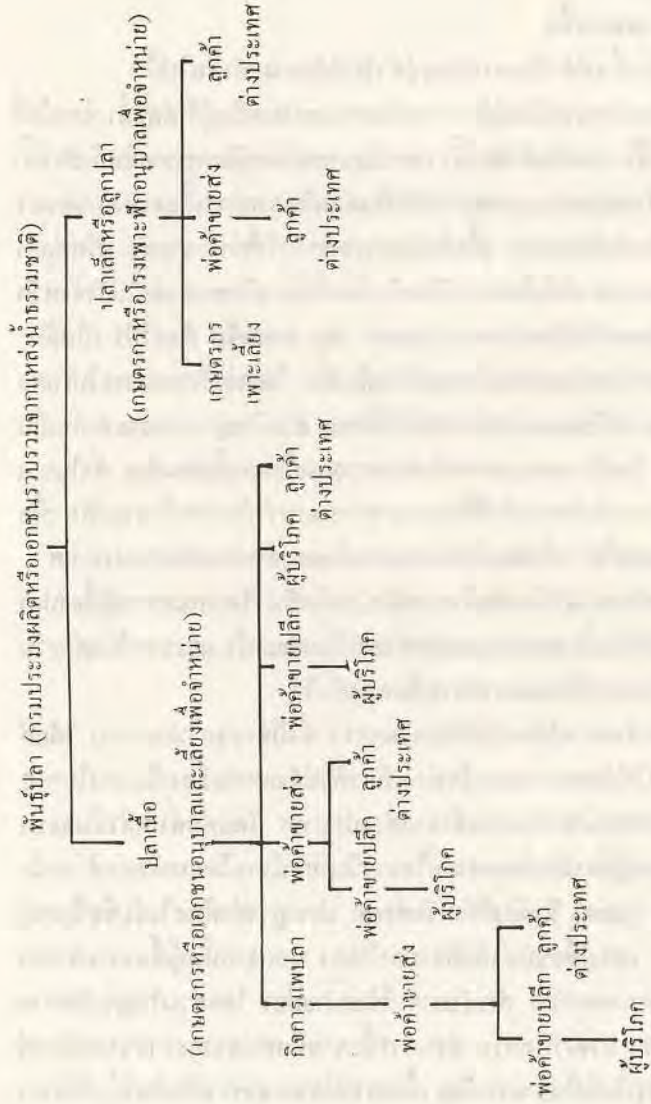
— เกษตรกรจำหน่ายแก่พ่อค้าขายส่งในท้องถิ่น โดยพ่อค้าขายส่งจะไปรับผลผลิตถึงแหล่งเลี้ยง และ/หรือเกษตรกรนำมาส่งให้ก็ตาม ส่วนใหญ่การขายจะทำการเป็นจำนวนคราวละมาก ๆ โดยมีการตกลงราคากันตามความพอใจของทั้งสองฝ่าย ซึ่งในบางครั้งอาจมีนายหน้าและพ่อค้าขายส่งที่ซื้อปลาจากเกษตรกรให้แก่พ่อค้าขายปลีก เพื่อจำหน่ายไปยังผู้บริโภคต่อไป หรือพ่อค้าขายส่งอาจส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศ

— เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้าขายปลีกในท้องถิ่น โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาจะตกลงกับพ่อค้าขายปลีกในเรื่องของจำนวนปลาที่จะจับในแต่ละครั้ง และราคาในแต่ละวัน แล้วจึงส่งปลาให้พ่อค้าขายปลีกในตลาดตามที่ตกลงกันได้

— เกษตรกรจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง ซึ่งมีจำนวนไม่แน่นอน ได้แก่ การนำปลาส่งจำหน่ายให้ภัตตาคารและนักท่องเที่ยวที่ไปยังแหล่งเลี้ยงเป็นบางโอกาส

— เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้าจากต่างประเทศ โดยพ่อค้าเหล่านั้นจะมารับซื้อปลากะพงขาวจากผู้เลี้ยงปลาโดยตรง หรืออาจมีนายหน้าคนไทมมาติดต่อล่วงหน้าจากการศึกษาของสมาชิก (2527) ในท้องที่จังหวัดสงขลา ปรากฏว่าพ่อค้าจะไปรับซื้อที่แหล่งเลี้ยงปลาของเกษตรกร และผู้ซื้อขนส่งลำเลียงปลาไปเอง นอกจากนั้นผู้เลี้ยงอาจนำปลาไปส่งพ่อค้าขายปลีกในตลาดเองบ้าง สำหรับราคาที่จำหน่ายปลา โดยส่วนใหญ่จะมีขนาด 600- 800 กรัม เฉลี่ย 75 บาท/กิโลกรัม ส่วนการซื้อขายที่แปปลาและการขายปลีกแก่ผู้บริโภคโดยตรง ในปัจจุบันมีเป็นจำนวนน้อย เนื่องจากปลากะพงขาวเป็นสัตว์น้ำที่มีราคา

ค่อนข้างสูงและผลผลิตไม่แน่นอน ทำให้พ่อค้าขายส่งไม่กล้าเสี่ยงที่จะจัดจำหน่ายไปยังตลาดในจังหวัดใกล้เคียงหรือตลาดต่างประเทศ ซึ่งมีแผนภูมิแสดงวิธีการตลาดของปลากระพงขาว ในท้องที่จังหวัดสงขลา (รูปที่ 4)

รูปที่ 4 แผนภูมิแสดงทางเดินการค้าตลาดของปลากระพงขาวในจังหวัดสงขลา ที่มา: สมใจ (2527) สรุปจากการศึกษาวิธีการตลาดของปลากระพงขาวในจังหวัดสงขลา เมื่อเดือนธันวาคม 2526

2. การตลาดปลาระวัง

ปลาระวังเป็นสัตว์น้ำที่ผลิตได้จากการเลี้ยง ปริมาณการผลิตในแต่ละปีที่ได้รับเป็นจำนวนไม่แน่นอน กล่าวได้ว่าปริมาณที่ซื้อขายกันอยู่ในตลาดไม่มากนัก การตลาดปลาระวังมีลักษณะเช่นเดียวกันกับตลาดค้าสัตว์น้ำทั่วไปซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการแบบง่าย ๆ กล่าวคือ ตลาดท้องถิ่นจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงแหล่งเลี้ยงปลา โดยมีคนกลางที่สำคัญคือผู้รวบรวมผลผลิตปลาในหมู่บ้านหรือพ่อค้าขายส่ง ซึ่งอาจเป็นบุคคลคนเดียวเหมือนกับเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาระวังรายใหญ่ในหมู่บ้าน เป็นผู้รวบรวมผลผลิตปลาระวังเพื่อนำไปจำหน่ายให้พ่อค้าหรือแพปลาต่อไป จากผลการศึกษาของ อ่ำพร (2529) ด้านการตลาดปลาระวังในภาคใต้ ปรากฏว่าตลาดขายส่งปลาระวังที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ตลาดในจังหวัดสตูลและสงขลา ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ใกล้กับตลาดปลายทาง ตลาดปลายทางที่สำคัญคือ ตลาดในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ นอกจากนี้ยังมีตลาดในประเทศฮ่องกง ซึ่งเป็นตลาดที่นำเข้าปลาระวังมีชีวิตจากประเทศไทย

จากการสำรวจและศึกษาดังกล่าว พอจะสรุปลักษณะและหน้าที่การดำเนินงานของคนกลางในตลาดปลาระวังท้องที่จังหวัดภาคใต้ ได้ดังนี้

- ผู้รวบรวมผลผลิตปลาระวังในท้องที่ ซึ่งมักจะเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาระวังรายใหญ่ในหมู่บ้าน หรือบุคคลที่ชาวบ้านไว้วางใจ เป็นผู้ทำหน้าที่รวบรวมปลาจากผู้เลี้ยงตามขนาดและราคาที่ได้ตกลงไว้กับผู้ซื้อ เมื่อได้ปลาตามที่ต้องการแล้ว ก็จะนัดหมายเวลาและสถานที่มารับผลผลิตกัน โดยได้รับค่าตอบแทนเฉลี่ยกิโลกรัมละ 1 บาท
- พ่อค้าขายส่ง จะเป็นผู้เข้ามาติดต่อซื้อปลาระวังจากผู้รวบรวมผลผลิตหรือจากผู้เลี้ยงโดยตรง โดยพ่อค้าขายส่งจะเป็นผู้กำหนดราคาและขนาดปลาที่ต้องการซื้อ พ่อค้าขายส่งก็คือพ่อค้าในจังหวัดที่มีการเลี้ยงปลาระวัง และบ้างก็เป็นผู้เลี้ยงปลาระวังเองด้วย
- แพปลาหรือพ่อค้าส่งออก ได้แก่ พ่อค้ารับซื้อปลาระวังที่อยู่ในจังหวัดสงขลาและสตูล โดยรับซื้อปลาจากพ่อค้าขายส่งมาคัดขนาดและคุณภาพปลา จากนั้นจึงบรรจุปลาในหิ้ว และเพื่อรักษาเนื้อปลาให้อยู่ในสภาพสดโดยใช้น้ำแข็งก่อนการขนส่งไปจำหน่ายยังตลาดปลายทาง ทั้งภายในและการส่งออก สำหรับการส่งออกปลาระวังมีชีวิตปลาจะถูกส่งในสภาพเป็น ๆ มายังฟาร์มที่จังหวัดสมุทรปราการเพื่อดำเนินการส่งออกต่อไป ซึ่งมีแผนภูมิของวิธีการตลาดของปลาระวังตามรูปที่ 5 สำหรับการกำหนดราคาซื้อขายปลาระวังส่วนใหญ่จะถูกกำหนดราคาโดยเทียบเคียงกับราคาปลาระวังในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ โดยผู้ส่งออกจะได้รับรายงานให้ทราบเป็นประจำวัน ซึ่งราคา

ซื้อขายจะเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล ตลอดจนความต้องการมากน้อยของผู้บริโภคด้วย แต่ตามปกติแล้วราคาของปลาชนิดนี้จะแตกต่างกันตามขนาดของปลา ดังนี้

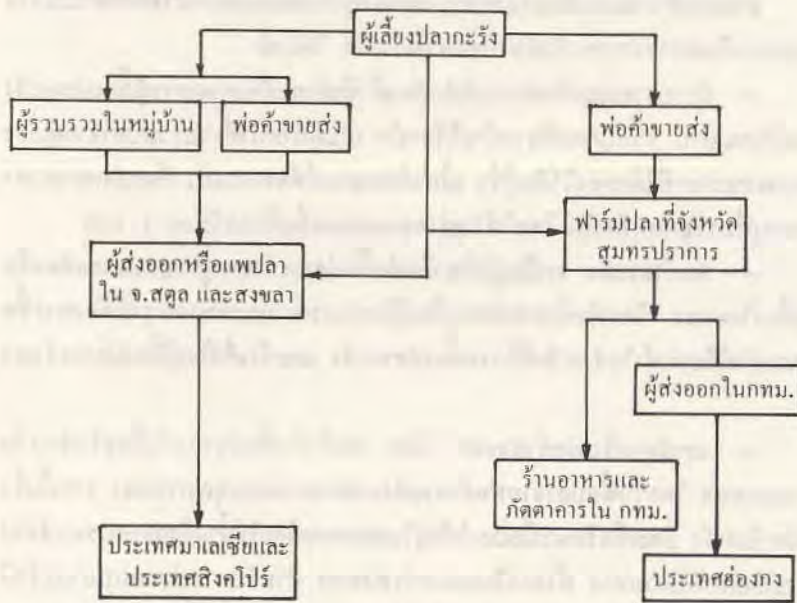
ปลากะรังขนาด 0.4- 0.8 กก. ราคา 85- 100 บาท/กก.

ปลากะรังขนาด 0.9- 1.0 กก. ราคา 75- 85 บาท/กก.

ปลากะรังขนาดมากกว่า 1 กก. ราคา 65- 75 บาท/กก.

3. การตลาดปลาทะเลอื่น ๆ

ผลผลิตจากการเลี้ยงปลาชนิดอื่น ๆ ได้แก่ ปลานวลจันทร์ทะเล ปลากระบอก และปลากะพงแดง ที่เกษตรกรทำการเลี้ยงกันเป็นส่วนน้อยจึงยังมีผลผลิตไม่มากนัก ก็จำหน่ายในตลาดท้องถิ่นใกล้แหล่งเลี้ยงและจังหวัดใกล้เคียง สำหรับการเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเลนั้น จะมีเลี้ยงกันก็เฉพาะในท้องที่จังหวัดใกล้กรุงเทพมหานคร และส่งผลผลิตจำหน่ายยังสะพานปลากรุงเทพฯ

ก. ปลากะรังไม่มีชีวิต

ข. ปลากะรังมีชีวิต

รูปที่ 5 วิธีการตลาดของปลากะรัง

ที่มา : ฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจการประมง กรมประมง

ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการเพาะเลี้ยงปลาทะเล

ปัญหาการเพาะเลี้ยงปลาทะเลของประเทศไทยในปัจจุบัน มีมูลเหตุของปัญหาคลายคลึงกันแทบทุกชนิด ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุปดังต่อไปนี้

ปัญหาการผลิต

1. แหล่งเลี้ยงปลาในกระชัง

ปัจจุบันนี้การเลี้ยงปลาในกระชัง ซึ่งได้แก่ การเลี้ยงปลากะพงขาว ปลากะรัง และปลากะพงแดง ตามแหล่งน้ำสาธารณะต่าง ๆ ได้ขยายตัวออกไปเป็นอย่างมาก ในบางพื้นที่เป็นเหตุให้เกิดขบวนการสัญจรทางน้ำ อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ นอกจากนี้แล้ว เท่าที่เป็นอยู่ผู้เลี้ยงปลารายใดต้องการจะทำการเลี้ยงปลาในกระชัง ตามแม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำชายฝั่ง ณ ที่ใดก็กระทำได้ จึงยากแก่การควบคุมของทางราชการในอนาคต เมื่ออาชีพนี้ได้พัฒนามากขึ้น จำนวนกระชังปลาก็ย่อมมีจำนวนมากยิ่งขึ้น ปัญหาการแย่งแหล่งน้ำประกอบอาชีพอาจเกิดขึ้นได้ และปัญหาด้านอื่น ๆ อาจติดตามมา ก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านนี้ได้

แนวทางแก้ไขปัญหา

รัฐบาลโดยกรมประมง ควรได้พิจารณากำหนดพื้นที่แหล่งน้ำที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงปลาในกระชัง และประกาศเป็นที่อนุญาตเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้เกษตรกรได้มีโอกาสยื่นหนังสือแจ้งความจำนงขออนุญาตใช้ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยกำหนดขอบเขตที่เลี้ยงปลาของเกษตรกรให้เป็นสัดส่วนที่แน่นอนและถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อเป็นส่วนช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว อันอาจเกิดขึ้นได้

2. การขาดอาหารในการเลี้ยงปลาในบางฤดูและในพื้นที่ห่างไกล

ปลาเปิดหรือปลาเบ็ดเค็ล็ดจากการประมงอวนลาก อวนล้อม และอื่น ๆ เป็นวัตถุดิบที่สำคัญอย่างยิ่งในการเลี้ยงปลากะพงขาว ปลากะรัง และปลากะพงแดง แต่การใช้ประโยชน์จากปลาเบ็ดมีการแข่งขันกันอย่างมาก เช่น อุตสาหกรรมผลิตปลาป่น อุตสาหกรรมอาหารเลี้ยงสัตว์ปีก อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ประมง และอุตสาหกรรมการเลี้ยงปลาน้ำจืดบางชนิด ดังนั้น ราคาอาหารจำพวกปลาเบ็ดจึงมีแนวโน้มสูงขึ้นและอาจขาดแคลนในอนาคตได้ แม้ปัจจุบันนี้ปลาเบ็ดยังไม่อยู่ในภาวะที่ขาดแคลน แต่ในฤดูมรสุมจำนวนปลาเบ็ดมีน้อย ราคาจึงค่อนข้างสูงมาก จนผู้เลี้ยงปลาในบางท้องที่ต้องงดการให้อาหารปลาในบางวัน ซึ่งไม่เป็นผลดีแก่การเลี้ยงปลาอย่างถูกหลักเกณฑ์ ยิ่งไปกว่านั้นในบางพื้นที่มีแหล่งน้ำที่เหมาะสมสำหรับประกอบธุรกิจเลี้ยงปลาได้ แต่อยู่ห่างไกลจากตลาดจัดซื้ออาหารจำพวกปลาเบ็ด จนไม่สามารถดำเนินอาชีพด้านนี้ได้ เพราะต้องเพิ่มต้นทุนผลิตในการลำเลียงอาหารเลี้ยงปลาเป็นระยะทางไกล และต้องกระทำอยู่เป็นประจำทุกวัน

แนวทางแก้ไขปัญหา

รัฐบาลโดยกรมประมงและธุรกิจภาคเอกชน ควรร่วมกันดำเนินการทดลอง ค้นคว้า ผลิตภัณฑ์ผสมหรืออาหารเม็ดที่ใช้ในการเลี้ยงปลาจำพวกปลากะพงขาว ปลากะรัง ปลากะพงแดง ปลากระบอก และปลาที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยใช้แหล่งอาหาร โปรตีนจากปลาป่นและผลผลิตจากเกษตรกรรมเข้าร่วมด้วย ให้ได้สูตรที่มีสารอาหารครบถ้วนใช้เลี้ยงปลาทดแทนปลาเป็ด ก็จะเป็นส่วนช่วยให้บรรเทาปัญหาดังกล่าวลงไปได้บ้าง เพราะอาหารที่เตรียมขึ้นนั้นสามารถเก็บไว้ได้นาน ลำเลียงไปยังท้องที่ห่างไกลได้คราวละมาก ๆ และสะดวกด้านการใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์น้ำ คาดว่าจะเป็นส่วนช่วยให้อาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำดังกล่าวมีความมั่นคงขึ้น

3. การเกิดมลภาวะในแหล่งน้ำ

ความเจริญทางด้านอุตสาหกรรม การขยายตัวของแหล่งชุมชนตามบริเวณชายฝั่งทะเล แม่น้ำลำคลอง ตลอดจนการนำเอาสารเคมีและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร เป็นผลให้เกิดมลภาวะขึ้นในดิน น้ำ และอากาศ โดยเฉพาะมลภาวะในน้ำนั้น ปรากฏให้เห็นได้เด่นชัด แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเกิดน้ำเสียขึ้นบ่อยครั้งในหลายพื้นที่เป็นประจำแทบทุกปี มีผลทำให้ปลาและสัตว์น้ำที่เลี้ยงตายลงเป็นจำนวนมาก เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำประสบภาวะการขาดทุนอยู่เนื่อง ๆ

แนวทางแก้ไขปัญหา

องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางด้านนี้ ได้แก่ กรมโรงงานอุตสาหกรรม คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องประจำจังหวัดต่าง ๆ จะต้องพิจารณาดำเนินการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการเกิดภาวะน้ำเสียตามแหล่งน้ำที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ นอกจากนี้นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมจะต้องตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะคุณภาพน้ำทะเลเมื่อตรวจพบว่าสภาพน้ำในแหล่งใดมีแนวโน้มจะเป็นผลเสียต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำแล้ว จะต้องเร่งดำเนินการให้เกษตรกรได้ทราบ และหา路子ทางแก้ไขปัญหาคือได้ทันการต่อไป

4. ขาดแคลนเงินลงทุนทำการเลี้ยงสัตว์น้ำ

ในการลงทุนเลี้ยงปลาทะเลชนิดต่าง ๆ ได้แก่ การจัดซื้อเนื้ออวนทำกระชัง ค่าจ้างขุดบ่อเลี้ยงปลา ค่าวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการเลี้ยงปลา ค่าใช้จ่ายในการจัดหาพันธุ์ปลา ค่าอาหาร และอื่น ๆ นับเป็นจำนวนเงินค่อนข้างสูงมากสำหรับเกษตรกรประเภทยังชีพ ดังนั้น เกษตรกรมากรายไม่สามารถที่จะลงทุนเลี้ยงปลาได้ เพราะขาดแคลนเงินลงทุน และการเลี้ยงปลาในกระชัง ได้แก่ ปลากะพงขาว ปลากะรัง ปลากะพง

แดง และอื่น ๆ จะต้องใช้เวลาทำการเลี้ยงนาน 6-8 เดือน เกษตรกรจึงจำเป็นต้องกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยสูงจากเอกชนและแหล่งเงินกู้อื่น ๆ

แนวทางแก้ไขปัญหา

รัฐบาลโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมประมง และสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรได้มีการชี้แจงให้แหล่งเงินทุน ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารพาณิชย์ และแหล่งเงินกู้อื่น ๆ เข้าใจถึงสถานะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อจะได้ปล่อยสินเชื่อแก่เกษตรกรประกอบธุรกิจด้านนี้ต่อไป และในกรณีที่เกษตรกรรายย่อยขาดหลักทรัพย์ กรมส่งเสริมสหกรณ์อาจพิจารณาเสนอขอเงินกู้ในลักษณะโครงการนิคมสหกรณ์เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทนการใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน

ปัญหาการตลาด

1. ความต้องการผลผลิตปลาของตลาดภายในและตลาดต่างประเทศ

ปัญหาที่อาจจะสร้างความหนักใจให้กับรัฐบาลในการส่งเสริมให้เลี้ยงปลากะพงขาว คือ การไม่มีตลาดมารองรับในอนาคต จะหวังพึ่งแต่เฉพาะตลาดต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย ฮองกง ไต้หวัน และสิงคโปร์ เป็นต้น อาจจะเป็นไปได้ยากในระยะยาว เพราะในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ นั้น ได้พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำดังกล่าวจนเจริญก้าวหน้าเพียงพอที่อาจจะไม่ต้องพึ่งพาปลาเนื่องจากประเทศไทยมากนัก สำหรับการส่งเสริมการเลี้ยงปลาโดยหวังตลาดภายในประเทศเป็นหลัก ปัญหาก็คือ ปลากะพงขาวมีราคาสูงเมื่อเปรียบเทียบกับอาหารโปรตีนประเภทอื่น เช่น หมู ไก่ เนื้อ และเนื้ออาหารจำพวกปลาบางประเภท ฉะนั้น ผู้บริโภคซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนน้อยที่มีรายได้ปานกลางหรือค่อนข้างสูงที่จะมีอำนาจการซื้อสูงพอ ด้วยเหตุผลที่ตลาดมีขนาดค่อนข้างแคบอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่จำกัดการขยายตัวในการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาว จากระดับเลี้ยงปลาแบบยังชีพไปสู่การประกอบการเชิงธุรกิจ

แนวทางแก้ไขปัญหา

การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น ภาครัฐบาลและภาคเอกชนจำเป็นต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและจริงจัง กล่าวคือ ด้วยเหตุที่รัฐบาลได้ส่งเสริมให้เอกชนลงทุนสร้างโรงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและอนุบาลลูกปลาขึ้น ซึ่งภาคเอกชนก็กล้าลงทุนดำเนินการไปมากรายแล้ว ทั้งนี้ เพื่อหวังผลผลิตพันธุ์ปลาส่งออกเป็นหลัก กัมเป็นการแบ่งเบาภาระของทางราชการในการผลิตพันธุ์ปลาจำหน่ายแก่เกษตรกรให้เพียงพอกับความต้องการ

การ และเพื่อเปิดโอกาสให้ราชการกรมประมงได้ใช้ทรัพยากรด้านการเพาะขยายพันธุ์ต่างๆ สร้างความเจริญก้าวหน้าด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆ ต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม การส่งออกพันธุ์ปลา เป็นผลให้ปริมาณการสั่งซื้อปลาเนื้อมากขึ้นจากประเทศไทยมีแนวโน้มต่ำลง เพราะประเทศต่างๆ ที่รับซื้อผลผลิตปลานั้น สามารถผลิตปลาเนื้อขึ้นได้เองเป็นปริมาณมากขึ้น กอปรทั้งประเทศเพื่อนบ้านได้พยายามทุกวิถีทางที่จะนำเทคโนโลยีการเพาะขยายพันธุ์ปลาจากประเทศไทยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งปัจจุบันนี้ประเทศนั้นก็สามารรถดำเนินการสำเร็จไปบ้างแล้ว แนวทางแก้ไขปัญหาก็โดย ภาคเอกชนควรส่งออกพันธุ์ปลาให้น้อยลง เพื่อชะลอการผลิตปลาเนื้อของต่างประเทศคู่ค้า และดำเนินการเลี้ยงปลาให้เป็นปลาเนื้อเพื่อส่งออกเป็นการทดแทน ส่วนการสนองความต้องการด้านความนิยมประกอบอาหารจากปลามีชีวิตของผู้บริโภคในประเทศดังกล่าว เห็นควรได้ดำเนินการศึกษาวิจัยด้านการลำเลียงปลามีชีวิตด้วยวิธีการที่ได้ผลและลงทุนต่ำลงเพื่อขนถ่ายสินค้าปลามีชีวิตไปจำหน่ายโดยตรงในตลาดต่างประเทศต่อไป

2. ราคาจำหน่าย

ปลาที่เกษตรกรเลี้ยงกันในปัจจุบัน ได้แก่ ปลากระพงขาว และปลากะรัง เป็นปลาประเภทกินเนื้อ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารจึงอยู่ในระดับที่สูง ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง การจำหน่ายจึงอยู่ในระดับราคาที่สูงตามไปด้วย จะเห็นได้ว่าผู้บริโภคปลาดังกล่าวมักจะเป็นผู้ที่ฐานะค่อนข้างดี มีกำลังซื้อสูง และเป็นผลให้ตลาดอยู่ในวงจำกัด

แนวทางแก้ไขปัญหา

เพื่อให้ผลผลิตปลาชนิดดังกล่าวมีขอบเขตการบริโภคที่กว้างและปริมาณมากขึ้นทั้งภายในและในประเทศ ควรจะได้พิจารณาศึกษาค้นคว้าด้านการลดต้นทุนผลิตให้ต่ำลง เฉพาะที่มองเห็นได้ชัดก็คือ การปรับปรุงแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการป้องกันและกำจัดโรค ป้องกันภาวะน้ำเสีย ค้นคว้าวิจัยด้านอาหารที่มีคุณภาพสูง ใช้ในการเลี้ยงปลา ฯลฯ จะเป็นผลให้ปลาที่มีอัตราการรอดสูงขึ้น ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและต้นทุนผลิตจะต่ำลงได้ และในด้านการจัดให้มีการรวมกลุ่มกันซื้ออาหารและวัสดุในการเลี้ยงปลาและรวมกันจำหน่ายผลผลิต ก็จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายต่ำลงอีกทางหนึ่งด้วย ด้วยเหตุนี้จึงอาจพิจารณาจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่ต่ำลง ตลาดก็จะขยายตัวได้มากทั้งภายในและต่างประเทศ หากทำได้จริงจังแล้ว ตลาดปลาอันเป็นผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงก็จะมีคามมั่นคงขึ้น

ปัญหาทางสังคม

ด้วยเหตุที่แหล่งผลิตปลาจากการเพาะเลี้ยงส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณชายฝั่งทะเล แม่น้ำลำคลองที่อยู่ห่างไกลจากชุมชนเมือง จึงมักมีปัญหาด้านมิถิชาชีพ ได้แก่ การลักขโมยผลผลิต และเกษตรกรบางรายถูกกลั่นแกล้งในเรื่องการคัดกระชังปลา ทำให้ปลาที่เลี้ยงสูญหาย บ้างก็ถูกกลั่นแกล้งวางยาเบื่อปลาในบ่อเลี้ยง เป็นต้น นอกจากนี้ในด้านความเป็นอยู่ก็ขาดแคลนสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน ได้แก่ น้ำจืดสำหรับอุปโภคและบริโภค เป็นต้น

แนวทางแก้ไขปัญหา

รัฐบาลโดยเฉพาะฝ่ายบ้านเมือง ควรได้พิจารณาให้ความช่วยเหลือดูแลให้พื้นที่ดังกล่าวประสบความสันติสุข ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย โดยการตั้งสถานีตำรวจรักษาการเป็นประจำชุมชนห่างไกลนั้นๆ และควรได้พิจารณาพัฒนาด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานไปสู่ชนบทนั้นๆ ต่อไปด้วย

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอย

หอยเป็นสัตว์ทะเลประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างยิ่งของประเทศไทย เพราะนอกจากจะเป็นอาหารโปรตีนที่นำมาบริโภคได้ในราคาพอสมควรแล้ว ยังเป็นสัตว์น้ำที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว สามารถทำการเลี้ยงหอยเป็นอาชีพ ตลอดจนเพิ่มพูนรายได้แก่ครอบครัวได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันนี้พื้นที่ย่านน้ำดินตามชายฝั่งทะเลได้ถูกใช้ประโยชน์สำหรับการเลี้ยงหอยชนิดต่างๆ เป็นเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 21,667 ไร่ ได้แก่ การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม หอยตะไกรม และหอยกะพง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังมีแหล่งน้ำตามชายฝั่งทะเลของจังหวัดต่างๆ ทั้งฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน ที่มีสภาพเหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอย ซึ่งมีลู่ทางที่จะขยายออกไปได้อีกเป็นอันมาก จากผลการสำรวจพื้นที่แหล่งเลี้ยงและจำนวนผู้เลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยของฝ่ายสถิติการประมง ปี 2522-2527 (ตารางที่ 20) และจากผลการสำรวจของงานสำรวจแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กองประมงน้ำกร่อย (2526) ปรากฏว่าในท้องที่ 21 จังหวัด ที่ตั้งอยู่ตามชายฝั่งทะเล มีแหล่งน้ำที่เหมาะสมในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยทะเลชนิดต่างๆ ซึ่งสามารถขยายได้อีกเป็นจำนวนประมาณ 217,352 ไร่ (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 20. จำนวนผู้เลี้ยงหอยและเนื้อที่ของแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยชนิดต่างๆ ประจำปี 2522- 2527

ประเภท การเลี้ยง	ปี พ.ศ.											
	2522		2523		2524		2525		2526		2527	
	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่
หอยแครง	78	6,246.1	52	7,842.0	132	6,172.4	94	7,006.1	104	9,585.4	148	9,204.8
หอยแมลงภู่	290	6,161.8	238	5,080.7	216	2,768.2	345	2,454.5	426	2,426.1	406	2,283.7
หอยนางรม	1,505	4,449.2	1,666	5,298.9	1,704	5,894.2	1,864	6,331.2	1,895	6,652.7	1,841	6,173.2
หอยกะพง	284	600.0	262	564.0	150	326.0	147	326.0	133	294.0	131	290.0
หอยยก	5	394.4	5	394.4	5	394.4	5	394.4	4	331.9	4	331.9
รวม	2,162	18,451.5	2,223	19,180.0	2,207	15,555.2	2,456	16,512.2	2,562	19,290.1	2,530	18,283.6

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

ตารางที่ 21. พื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยในปัจจุบันและพื้นที่ขยายได้ในการเลี้ยงหอยของประเทศไทย

จังหวัด	พื้นที่ที่เลี้ยงหอยในปัจจุบัน (ไร่)				รวม	พื้นที่ที่สามารถขยายเป็นที่ยังเลี้ยงหอยเพิ่ม (ไร่)				รวม	พื้นที่รวมทั้งหมด (ไร่)
	แมลงภู่	กะพง	แครง	นางรม		แมลงภู่	กะพง	แครง	นางรม		
สมุทรสาคร	-	-	-	-	-	2,000	600	2,000	-	4,600	4,600
สมุทรสงคราม	-	-	2,000	-	2,000	4,000	-	3,300	-	7,300	9,300
ฉะเชิงเทรา	1,500	-	-	-	1,500	5,000	3,000	1,200	-	9,200	10,700
ชลบุรี	1,400	1,500	-	1,714	4,614	2,000	2,000	500	1,000	5,500	10,114
ระนอง	-	-	-	520	520	4,000	1,000	500	1,500	7,000	7,520
จันทบุรี	-	-	-	2,922	2,922	3,600	-	-	3,000	6,600	9,522
เพชรบุรี	300	-	800	-	1,100	2,000	-	3,325	1,000	6,325	7,425
ประจวบคีรีขันธ์	15	-	-	21	36	4,000	500	1,000	2,000	7,500	7,536
ชุมพร	745	-	-	538	1,283	3,800	1,000	1,250	940	6,990	8,273
สุราษฎร์ธานี	-	-	3,525	494	4,019	4,000	1,250	18,000	1,562	24,812	28,831
นครศรีธรรมราช	-	-	234	-	234	6,250	1,875	14,200	1,875	24,200	24,434
พัทลุง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สงขลา	-	-	-	1	1	1,000	-	-	550	1,550	1,551
ปัตตานี	-	-	-	200	200	2,000	-	2,000	2,500	6,500	6,700
นราธิวาส	-	-	-	-	-	-	-	-	3,125	3,125	3,125
ระนอง	-	-	-	625	625	3,000	3,125	12,500	3,125	21,750	22,375
พังงา	67	-	1,330	1	828	6,000	12,000	12,000	6,250	37,250	37,878
กระบี่	-	-	-	10	10	3,000	1,000	4,700	1,256	9,956	9,966
ศรีสะเกษ	-	-	100	-	100	2,500	-	6,800	3,125	12,225	12,325
สตูล	-	-	1,875	-	1,875	3,000	1,000	6,250	3,125	13,375	15,250
ภูเก็ต	-	-	5,100	-	-	1,000	-	600	-	1,600	1,600
รวม	4,027	1,600	14,964	7,046	21,667	21,667	62,150	28,850	90,427	217,352	244,889

ที่มา : งานสำรวจแหล่งเพาะเลี้ยง กุ้งประมงน้ำจืด กรมประมง (2526)

1. การเลี้ยงหอยแมลงภู

การเลี้ยงหอยแมลงภูในประเทศไทยได้ทำกันมาเป็นเวลานานประมาณ 60 ปีแล้ว แต่เดิมนั้นชาวประมงอาศัยหลักไม้ปักโป๊ะจับปลา ใหลูกหอยที่เกิดตามธรรมชาติมาเกาะเลี้ยงตัว จนเจริญเติบโตจนได้ขนาดที่ตลาดต้องการ ชาวประมงก็เก็บขึ้นส่งจำหน่ายในตลาด เป็นผลพลอยได้อีกส่วนหนึ่ง แต่ในเวลาต่อมา เครื่องมือประมงได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้น การจับปลาด้วยโป๊ะซึ่งเป็นเครื่องมือประจำทำให้ผลผลิตปลาน้อยลงไปมาก กอปรด้วยกรมประมงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการเลี้ยงหอยแมลงภู ซึ่งมีปริมาณการผลิตต่ำลงอันเนื่องมาจากมีโป๊ะน้อยลง จึงได้ทำการทดลองเลี้ยงหอยแมลงภูโดยการปักหลักไม้ไผ่เป็นแปลงใหลูกหอยแมลงภูเกาะในช่วงฤดูลูกหอยเกิด ประมาณเดือนพฤศจิกายนระยะหนึ่ง และเดือนมิถุนายนอีกระยะหนึ่ง จากรายงานผลการทดลองเลี้ยงหอยแมลงภูของ ไพโรจน์ (2513) ได้รับผลผลิตหอยจากการเลี้ยงด้วยวิธีการดังกล่าว ประมาณ 10 ตัน/ไร่ ในเวลา 7-8 เดือน จากนั้นจึงได้ดำเนินการส่งเสริมและให้คำแนะนำการเลี้ยงหอยจนชาวประมงได้ให้ความสนใจ ดำเนินการเลี้ยงหอยกันอย่างแพร่หลายในท้องที่ทางภาคตะวันออก และอ่าวไทยตอนบน ได้แก่ จังหวัดชลบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

สำหรับในท้องที่จังหวัดทางภาคใต้ ได้มีการริเริ่มเลี้ยงหอยแมลงภูเป็นแห่งแรกที่จังหวัดชุมพร ประมาณ 15 ปีมานี้เอง ส่วนในจังหวัดอื่นๆ แม้จะมีสภาพเหมาะสมก็ตาม แต่ยังไม่ได้ดำเนินการเป็นอาชีพอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากขาดพันธุ์หอยในแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ บริเวณอ่าวจังหวัดสุราษฎร์ธานี อ่าวนครศรีธรรมราช อ่าวพังงา และอ่าวปัตตานี เป็นต้น

เพื่อที่จะพัฒนาอาชีพประเภทนี้ขึ้นในท้องที่ดังกล่าว กรมประมงจึงได้ดำเนินการทดลองและวิจัยการเคลื่อนย้ายพ่อแม่พันธุ์หอยแมลงภู (Transplantation) ไปขยายพันธุ์ในอ่าวจังหวัดปัตตานีเป็นแห่งแรกในปี 2520 ในเวลาต่อมาก็ได้ดำเนินการที่อ่าวพังงา อ่าวนครศรีธรรมราช และแหล่งน้ำใกล้เคียงของอ่าวสุราษฎร์ธานี ผลปรากฏว่าหอยแมลงภูแพร่ขยายพันธุ์ได้เป็นอย่างดี และมีผู้เริ่มสนใจเลี้ยงหอยแมลงภูในท้องที่ดังกล่าวกันบ้างแล้ว โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีได้มีเกษตรกรเลี้ยงหอยแมลงภูเป็นอาชีพมากรายแล้วในปี 2526 ได้รับผลผลิตจากการเลี้ยงประมาณ 120 ตัน สำหรับในจังหวัดอื่นๆ ดังกล่าว ปริมาณความชุกชุมของลูกหอยยังต่ำอยู่มาก คาดว่าลูกหอยจะมีความชุกชุมสูงขึ้นจนสามารถส่งเสริมให้ราษฎรประกอบอาชีพประเภทนี้ได้อย่างจริงจังในอนาคตอันใกล้

การเลี้ยงหอยแมลงภูในประเทศไทย ส่วนใหญ่หรือแทบทั้งหมดเป็นวิธีเลี้ยงแบบปักหลักไม้ใหลูกหอยเกาะเลี้ยงตัว และเจริญเติบโตโดยอาศัยกินอาหารจำพวกแพลงก์ตอนที่เกิดขึ้นและเลื่อนลอยอยู่ในมวลน้ำตามธรรมชาติ บริเวณที่มีอาหารดังกล่าวชุกชุม ได้แก่ บริเวณอ่าวและปากแม่น้ำ ที่มีกระแสน้ำจืดไหลลงสู่ สภาพพื้นที่ทะเลเป็นดินโคลนหรือโคลนปนทราย ได้แก่ แหล่งน้ำชายฝั่ง บริเวณทะเลกันอ่าวไทย การเลี้ยงหอยแมลงภูในลักษณะที่ทำเป็นธุรกิจนั้น เกษตรกรผู้ทำการเลี้ยงหอยจะต้องยื่นหนังสือขออนุญาตจากทางราชการในท้องที่จังหวัดนั้นๆ ที่ได้ประกาศเปิดเป็นที่อนุญาตเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามระเบียบของทางราชการ ปรากฏว่าในปัจจุบันมีผู้เลี้ยงหอยแมลงภูทั้งสิ้น 406 ราย ในเนื้อที่ 2,283 ไร่เศษ (2527)

การเลี้ยงหอยแมลงภูเป็นอาชีพ มีทำกันมากในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร เพชรบุรี และในอีกจังหวัดหนึ่งคือ จังหวัดปัตตานี ซึ่งจำนวนเกษตรกรและพื้นที่เลี้ยงมากที่สุด ได้แก่ แหล่งเลี้ยงหอยของจังหวัดฉะเชิงเทรา คือ 149 ราย และเนื้อที่เลี้ยงประมาณ 1,292 ไร่ รองลงมาได้แก่จังหวัดเพชรบุรี มีผู้เลี้ยงจำนวน 92 ราย และต่อมาได้แก่จังหวัดชุมพร 88 ราย เนื้อที่ 472 ไร่ จังหวัดชลบุรี 44 ราย เนื้อที่ 486 ไร่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 31 ราย เนื้อที่ 76 ไร่ ส่วนที่ภูเก็ตรมีผู้เลี้ยง 2 ราย เนื้อที่ 1 ไร่ (ตารางที่ 22) สำหรับที่จังหวัดเพชรบุรีและปัตตานีพื้นที่เลี้ยงหอยยังไม่ทราบอย่างแน่ชัด

ผลผลิตหอยแมลงภู

สำหรับผลผลิตรวมของหอยแมลงภูที่นับว่าสูงที่สุดเป็นจำนวน 214,593 ตัน ในปี 2514 ในจำนวนนี้เป็นผลผลิตจากการเลี้ยงประมาณ 37,632 ตัน ส่วนที่เหลือเป็นผลพลอยได้จากการทำโป๊ะจับปลา ในเวลาต่อมาปริมาณการผลิตลดลงไปเป็นอย่างมากเหลือเพียง 10,958 ตัน ในปี 2516 สำหรับในปี 2520 ปริมาณการผลิตสูงขึ้นเป็น 81,855 ตัน หลังจากนั้นมา ปริมาณหอยแมลงภูลดลงและกลับเพิ่มสูงขึ้นในปี 2525 จำนวน 85,509 ตัน ส่วนในปีอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง ปริมาณการผลิตเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 49,868- 27,711 ตัน ในปี 2521 และปี 2523 รายละเอียดของข้อมูลผลผลิตจากการเลี้ยง และผลผลิตหอยแมลงภู จำนวนเป็นกิโลกรัม/ไร่ ปรากฏตามตารางที่ 23

การลงทุนและรายได้จากการเลี้ยงหอยแมลงภู

ในด้านการลงทุนและรายได้จากการเลี้ยงหอยแมลงภูนั้นปรากฏตามผลการศึกษาของนักวิชาการงานสำรวจแหล่งเพาะเลี้ยงชายฝั่ง กองประมงน้ำกร่อย (2526)

ตารางที่ 22 จำนวนผู้เลี้ยงหอยและพื้นที่แหล่งเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ปี 2522-2527

จังหวัด	ปี พ.ศ.											
	2522		2523		2524		2525		2526		2527	
	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม	เนื้อที่ ไร่
ฉะเชิงเทรา	156	1,426.7	136	1,299.0	117	1,124.3	119	1,093.9	102	1,373.7	149	1,292.3
ชลบุรี	121	4,096.1	80	3,731.0	48	1,375.2	43	1,011.7	40	477.7	44	486.7
ประจวบคีรีขันธ์	-	-	-	-	-	-	56	18.1	31	14.1	31	78.1
ชุมพร	13	39.0	22	50.7	51	208.7	64	318.0	99	540.0	88	472.0
เพชรบุรี	-	-	-	-	-	-	63	12.8	94	20.6	92	15.6
ภูเก็ต	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1.0
รวม	290	6,161.8	238	5,080.7	216	2,768.2	345	2,454.5	426	2,426.1	406	2,283.7

ที่มา: ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

ตารางที่ 23 ปริมาณพื้นที่เลี้ยงหอย ผลผลิตหอย และผลผลิตต่อไร่ ของการเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำในประเทศไทย ปี 2516-2526

ปี พ.ศ.	เนื้อที่เลี้ยง	ผลผลิต		%	ผลผลิต กก./ไร่
		ทั้งหมด	ฟาร์มหอย		
2516	456	10,958	2,360	22	5,142
2517	647	13,437	3,776	28	5,836
2518	6,690	46,916	27,750	59	5,643
2519	7,366	72,542	44,448	61	6,040
2520	5,031	81,855	53,562	65	10,646
2521	6,376	49,868	30,280	61	4,749
2522	6,162	48,266	25,283	52	4,103
2523	5,081	27,711	6,917	25	1,361
2524	2,768	36,747	18,320	50	6,618
2525	2,455	65,509	23,009	35	9,372
2526	2,426	43,130	18,716	43	7,590

ที่มา: ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง

ในท้องที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ลงทุนเป็นค่าดำเนินการเฉลี่ย 16,563.20 บาท/ไร่ ค่าเสื่อมราคาทุนถาวร 16,000 บาท/ไร่ จำหน่ายผลผลิตได้โดยเฉลี่ย 57,600 บาท/ไร่ จึงเป็นกำไรสุทธิในการเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำ 39,436.80 บาท/ไร่ (ตารางที่ 24)

การประกอบธุรกิจเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำ ซึ่งมีการทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันในท้องที่จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และเพชรบุรี นั้น คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้สำรวจและศึกษาทางด้านการลงทุนและรายได้ (2525) ปรากฏว่าค่าต้นทุนทั้งหมด 107,778 บาท/ฟาร์ม ในจำนวนนี้เป็นค่าต้นทุนผันแปร 103,580 บาท หรือเท่ากับ 96% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด และเป็นค่าต้นทุนคงที่อีก 4,198 บาท จะมีผลกำไรเฉลี่ยเท่ากับ 20,590 บาท/ฟาร์ม โดยมีอัตราผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่าย 19% ในการเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำ มีผลผลิตเฉลี่ย 109,000 กก./ฟาร์ม ซึ่งเป็นต้นทุนผลิต 0.99 บาท/กก./ปี (ระยะเวลาการเลี้ยง 8 เดือน) ราคาหอยที่จำหน่าย 16.94 บาท/ถัง หรือ 1.18 บาท/กก.

ตารางที่ 24. การลงทุนและรายได้ในการเลี้ยงหอยแมลงภู่มูลึกไม้ เนื้อที่ 10,000 ตารางเมตร บริเวณทะเลชายฝั่งอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ค่าใช้จ่ายประจำปี	จำนวนเงิน (บาท)	
ค่าไม้เลี้ยงหอย	20,000.00	จำนวน 12,000 ต้น ไม้กระพ้อคันละ 5 บาท อายุใช้งาน 3 ปี เป็นเงิน 80,000 บาท 1 ปี เป็นเงิน 20,000 บาท ไม้รวกคันละ 1.70 บาท คันละ 1 บาท
ค่าบักไม้เลี้ยงหอย	12,000.00	
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	80,000.00	
ค่าจ้างคนเก็บหอย		
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	6,000.00	
ค่าจ้างคนเก็บหอย	80,000.00	ค่าเก็บหอยจากหลักคันละ 3 บาท
ค่าภาษีและธรรมเนียมที่อนุญาตเลี้ยงหอย	520.00	ค่าที่ภาษีอนุญาตเลี้ยงหอยไร่ละ 80 บาท
ค่าซ่อมเครื่องเรือและเครื่องยนต์ประดาน้ำ	4,000.00	
อื่นๆ	1,000.00	เป็นค่าซื้ออุปกรณ์ประมง
รวม	163,520.00	
เฉลี่ยต่อไร่	26,163.20	

การลงทุนถาวรในการเลี้ยงหอยแมลงภู่มูลึกไม้

ค่าใช้จ่ายถาวร	เป็นเงิน (บาท)	ค่าเสื่อมราคา (บาท)	หมายเหตุ
ค่าเปลือกเรือขนาด 2.5 x 11 เมตร เครื่องยนต์ 8-12 แรงม้า	100,000	10,000	อายุการใช้งาน 10 ปี
รวม	100,000		
เฉลี่ยต่อปี			

ผลผลิตการลงทุนและรายได้ในการเลี้ยงหอยแมลงภู่มูลึกไม้

กำลังผลิต	ผลผลิต (บาท)	การลงทุน		รายได้สุทธิ (บาท/ไร่)
		ทุนประจำปี (บาท)	ทุนเสื่อมราคา ทุนถาวร (บาท)	
20-40 คัน/ไร่ หลักละ 15 กก. กก.ละ 2 บาท	57,800	18,563.20	16,000	39,436.8

ที่มา : งานสำรวจแหล่งเพาะเลี้ยงชายฝั่ง
กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง (2526)

การตลาดหอยแมลงภู่มูลึก

1. การตลาดภายในประเทศ

ตลาดกลางการค้าหอยแมลงภู่มูลึกตั้งอยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของผู้ค้าส่งรายใหญ่ จะมีผู้ทำหน้าที่รวบรวมเดินทางไปรับซื้อหอยแมลงภู่มูลึกทำขึ้นหอยในจังหวัดต่างๆ ได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี ตลอดจนจังหวัดชุมพร เพื่อส่งให้ผู้ค้าส่งที่ตลาดปากน้ำจังหวัดสมุทรปราการ ผู้ค้าส่งที่ตลาดปากน้ำจะขายต่อให้แก่ผู้ค้าส่งมือ 2 ซึ่งเดินทางมารับซื้อหอยจากต่างจังหวัด เพื่อรับหอยไปขายให้แก่ผู้ค้าปลีกตามตลาดสดในจังหวัดต่างๆ รับไปขายต่ออีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ยังขายให้แก่ผู้ค้าปลีกในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการเองด้วย (ผู้ค้าส่งส่วนมากเป็นพ่อค้าจากตลาดสดใหญ่ๆ ในกรุงเทพฯ) จึงสรุปได้ว่าผู้ค้าส่งที่ตลาดปากน้ำจะเป็นศูนย์รับซื้อหอยจากแหล่งผลิตต่างๆ แล้วกระจายไปสู่ผู้บริโภคในแหล่งที่ไม่มีการผลิตอาหารสัตว์น้ำประเภทนี้หรือผลิตได้ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ได้แก่ จังหวัดตราดและจันทบุรี ตลอดจนจังหวัดอื่นๆ ที่ห่างไกลทะเล

ในภาคใต้หอยแมลงภู่มูลึกส่วนใหญ่จะเป็นหอยที่ผลิตจากแหล่งเลี้ยงจังหวัดชุมพร ผลผลิตหอยแมลงภู่มูลึกส่วนหนึ่งจะมีผู้รวบรวม ส่งขายให้แก่ผู้ค้าส่งในจังหวัดต่างๆ ทางภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลงไปถึงจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ยังมีอีกส่วนหนึ่งที่ผู้รวบรวมจะนำส่งให้ผู้ค้าส่งที่ตลาดปากน้ำ สมุทรปราการ

วิธีการตลาดหอยแมลงภู่มูลึก จากผลการสำรวจของ เรื่องไร (2526) พบว่าหอยแมลงภู่มูลึกที่ผลิตได้ส่วนใหญ่จะมีการกระจายโดยผ่านผู้รวบรวมถึงร้อยละ 98.43 ซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 88.66 เป็นส่วนที่ผู้เลี้ยงหอยขายให้ผู้รวบรวมโดยตรง หอยส่วนหนึ่งผู้รวบรวมจะนำมาแปรรูป และอีกส่วนหนึ่งขายในสภาพสดทั้งเปลือก อีกร้อยละ 9.77 จะถูกรวบรวมโดยผู้รวบรวมจากต่างจังหวัด การลำเลียงหอยของผู้เลี้ยงถึงมือของผู้รวบรวม พบว่าผลผลิตดังกล่าวสูญเสียน้ำหนักร้อยละ 18.55 สิ้นค้าส่วนใหญ่จากผู้รวบรวมจะขายต่อไปให้ผู้ค้าส่งมือ 1 (จำนวนร้อยละ 41.16) และอีกส่วนหนึ่งขายให้ผู้ค้าปลีกในลักษณะของผู้รวบรวมในท้องที่ขายให้ผู้ค้าปลีก (จำนวนร้อยละ 36.63) ในระดับของผู้ค้าส่งมือ 1 พบว่าหอยมีการสูญเสียน้ำหนักบ้างเล็กน้อย ผู้ค้าส่งมือ 2 และผู้ค้าปลีก จะทำการแปรรูปหอยแมลงภู่มูลึกด้วย คิดเป็นร้อยละ 0.19 และ 5.97 ตามลำดับ ถ้าหากจะรวมการสูญเสียน้ำหนักตามขั้นตอนต่างๆ จะมีการขาดน้ำหนักทั้งสิ้นร้อยละ 24.88 สิ้นค้าร้อยละ 49.16 จะถูกส่งไปจำหน่ายสภาพสดแก่ผู้บริโภคโดยตรง และอีกร้อยละ 19.80 ส่งให้แก่ภัตตาคาร

2. การส่งออก

การส่งออกผลผลิตหอยแมลงภู่มักมีการส่งออกใน 2 ลักษณะ คือ หอยแมลงภู่ม้วนแช่เย็นแข็ง กับหอยแมลงภู่ม้วนแช่แข็ง สำหรับปริมาณการส่งออกหอยแมลงภู่ม้วนแช่เย็นแข็งที่สำคัญมีปรากฏตามรายละเอียดในตารางที่ 25

ตารางที่ 25. ปริมาณการส่งออกหอยแมลงภู่ม้วนแช่เย็นแข็งและประเทศปลายทาง ปี 2513- 2525

ปี พ.ศ.	แช่เย็น			แช่แข็ง		
	รวม	ปลายทางที่สำคัญ	ร้อยละ	รวม	ปลายทางที่สำคัญ	ร้อยละ
2513	149.97	บรูไน	75.52	-	-	-
2514	202.15	บรูไน	68.99	-	-	-
2515	35.24	สหรัฐอเมริกา	81.10	169.77	บรูไน	74.18
2516	10.54	บรูไน	78.18	120.62	บรูไน	98.93
2517	-	-	-	100.94	ฮ่องกง	96.86
2518	0.51	สิงคโปร์	100.00	85.18	ฮ่องกง	98.71
2519	-	-	-	96.62	ฮ่องกง	96.59
2520	-	-	-	87.29	ฮ่องกง	98.71
2521	5.42	ฝรั่งเศส	92.16	84.53	ฮ่องกง	98.51
2522	6.30	ญี่ปุ่น	56.23	247.48	ฮ่องกง	96.10
2523	18.34	สหรัฐอเมริกา	91.51	92.04	ฮ่องกง	99.28
2524	9.31	ฮ่องกง	96.40	64.11	ฮ่องกง	98.62
2525	7.90	ญี่ปุ่น	50.76	83.59	ฮ่องกง	98.33
		ออสเตรเลีย	45.59			

ที่มา: กรมศุลกากร

2. การเลี้ยงหอยนางรม

หอยนางรมเป็นสัตว์น้ำที่มีค่าทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง และจัดอยู่ในประเภทอาหารชั้นดี เป็นที่นิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลาย เพราะเนื้อหอยชนิดนี้มีคุณค่าสูงทางโภชนาการ ประกอบด้วยสารอาหารจำพวกโปรตีน ไกรโคเจน ไขมัน และเกลือแร่ต่าง ๆ ได้แก่ ไอโอดีน แคลเซียม คลอโรเจน ไคตามินอย่างครบถ้วน จึงกล่าวกันว่า “หอยนางรมเป็นยอคอาหารจากท้องทะเล” สามารถบำรุงสุขภาพและอนามัยแก่ผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี ส่วนเปลือกหอยยังใช้เผาทำปูนขาว ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง ปฏิกิริยากรรม เกษตรกรรม อุตสาหกรรมบางประเภท คลอโรเจนใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ และอื่น ๆ อีกหลายประการ

การเลี้ยงหอยนางรมในประเทศไทย ได้มีมาเป็นเวลานานไม่น้อยกว่า 40 ปี เข้าใจกันว่าได้ทำการเลี้ยงหอยนางรมขึ้นเป็นครั้งแรกในท้องที่ตามชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ระยอง และชลบุรี เป็นต้น การเลี้ยงหอยนางรมที่เคยมีความสำคัญมาแต่ในอดีต คือ ที่ประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เข้าใจว่าได้มีขึ้นประมาณปี 2503 ส่วนทางภาคใต้โดยเฉพาะที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้น ได้ริเริ่มทำการเลี้ยงหอยตะโกรมหรือหอยนางรมพันธุ์ใหญ่เมื่อปี 2507 ขึ้นเป็นแห่งแรก

หอยนางรมในน่านน้ำไทยที่สำรวจพบมีไม่น้อยกว่า 4 ชนิด แต่ที่มีขายกันได้แก่ หอยนางรมพันธุ์เล็ก ซึ่งรู้จักกันในชื่อ หอยอีรม หอยเจาะ หอยนางรมปากจีบ *Saccostrea commercialis* กับอีกชนิดหนึ่งคือ หอยนางรมปากเรียบ *Crassostrea vitrefacta* ซึ่งมีชุกชุมตามแหล่งน้ำชายฝั่งของจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตรัง และประจวบคีรีขันธ์ สำหรับภาคใต้หอยนางรมชนิดดังกล่าวนี้มีอยู่ในหลายท้องที่แต่ไม่ชุกชุมมากนัก ได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา สตูล และจังหวัดตรัง เป็นต้น ส่วนหอยนางรมพันธุ์ใหญ่ที่รู้จักกันในชื่อ หอยตะโกรม นั้น ที่พบในน่านน้ำไทยมี 2 ชนิด คือ หอยตะโกรม *Crassostrea belcheri* มีชุกชุมมากในท้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ยังมีพบที่จังหวัดชุมพร กระบี่ ปัตตานี และจังหวัดภาคตะวันออกบางจังหวัด และหอยตะโกรม *Crassostrea lugubris* ปรากฏพบตามแหล่งน้ำชายฝั่ง ปากแม่น้ำ ลำคลอง ในท้องที่จังหวัดจันทบุรี ตรัง สุราษฎร์ธานี สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส เป็นต้น

ปัจจุบันอาหารทะเลจำพวกหอยนางรมที่ซื้อขายกันอยู่ทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจากการเลี้ยงและเก็บจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งมีปริมาณลดน้อยถอยลงเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากสถิติการผลิตหอยนางรมเมื่อ 10 ปีที่แล้วมา (ปี 2520) ปริมาณ 15,889

ต้น เมื่อเปรียบเทียบกับ 2-3 ปีที่ผ่านมา มีปริมาณการผลิตได้เพียง 5,300-5,700 ต้น ดังนั้นปริมาณอาหารทะเลประเภทนี้จึงไม่เพียงพอแก่ความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งนับวันประชากรจะเพิ่มมากขึ้น การเลี้ยงหอยนางรมจึงยังมีู่ทางที่จะพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิต รวมทั้งการสร้างงานและอาชีพต่อไปได้อย่างกว้างขวาง

การเลี้ยงหอยนางรมในประเทศไทย เป็นวิธีการที่เลียนแบบธรรมชาติเป็นส่วนมาก ซึ่งได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากคนรุ่นก่อน ๆ โดยการใช้ก้อนหินไปวางไว้เป็นกอง ๆ เรียงกันเป็นแถวตามบริเวณชายหาดที่พื้นมีสภาพแข็ง เป็นดินทรายปนโคลน หากบริเวณใดเป็นดินโคลนอ่อนก็ใช้ไม้เป็นฐานรองรับก้อนหินเพื่อป้องกันไม่ให้จมโคลน บริเวณดังกล่าวนี้มีน้ำทะเลท่วมถึงเป็นประจำ ในระยะน้ำลดก้อนหินจะเปิดเผยอยู่ในแสงแดดไม่เกิน 2-3 ชั่วโมงในเวลากลางวัน ลูกหอยนางรมจะมาเกาะบนผิวก้อนหินที่นำมาวางไว้ อาศัยอาหารที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ คือ แพลงค์ตอนซึ่งล่องลอยอยู่ในน้ำทะเลกินเป็นอาหารเจริญเติบโต โดยผู้เลี้ยงไม่จำเป็นต้องให้อาหารแต่อย่างใดเลย เมื่อหอยนางรมมีขนาดโตขึ้นจนได้ขนาดที่จะใช้ประโยชน์ได้แล้ว ซึ่งต้องใช้เวลาประมาณ 1 ปีครึ่ง ถึง 2 ปี ผู้เลี้ยงก็เก็บหอยจำหน่ายต่อไป วิธีใช้ก้อนหินในการเลี้ยงหอยนางรมนี้ มีมากตามบริเวณชายฝั่งทะเลท้องที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดอื่น ๆ ทางภาคตะวันออก

ในเวลาต่อมากรมประมงได้ทำการสาธิตและส่งเสริมการเลี้ยงหอยนางรมแบบต่าง ๆ ได้แก่ การเลี้ยงหอยนางรมบนหลักซีเมนต์ ท่อซีเมนต์ หลักไม้ การเลี้ยงหอยนางรมในกระบะ การเลี้ยงแบบแขวนบนหลักไม้ การเลี้ยงหอยแบบพวงแขวน และวิธีการเลี้ยงหอยแบบอื่น ๆ รวมทั้งการใช้วัสดุเหลือใช้ วัสดุที่ไม่มีราคาต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงหอยนางรมอีกด้วย โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2507 เป็นต้นมา ทั้งทางภาคตะวันออกและภาคใต้ วิธีการเลี้ยงหอยนางรมได้ถูกปรับปรุงขึ้นเป็นอันมาก โดยเกษตรกรจะเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพแหล่งเลี้ยงหอยของตนไปดำเนินการ พร้อมกันนั้นพื้นที่ตามบริเวณชายฝั่งทะเลในหลายจังหวัดได้ถูกใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงหอยนางรมเพิ่มมากขึ้นตลอดมา

แหล่งเลี้ยงและเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรม

แหล่งน้ำที่มีลักษณะเหมาะสมแก่การเลี้ยงหอยนางรม ต้องเป็นแหล่งน้ำกร่อยหรือมีน้ำเค็มท่วมถึง ไม่อยู่ในอิทธิพลของน้ำจืดไหลบ่าลงท่วมในฤดูฝนมากนัก มีพื้นที่หอยนางรมเกิดตามธรรมชาติชุกชุม เป็นแหล่งที่ปลอดภัยจากกระแสน้ำและคลื่นลมแรง อยู่ห่างไกลจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดน้ำเสียซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิต

ความเป็นอยู่ของสัตว์น้ำ เป็นแหล่งน้ำที่มีกระแสไหลเวียนดี อุดมด้วยอาหารตามธรรมชาติของหอย สภาพดินพื้นทะเลที่จะทำแปลงหอยค่อนข้างแข็ง ไม่เป็นโคลนอ่อนเกินไป นอกจากนี้จะต้องพิจารณาสภาวะทางสังคมและสาธารณสุขขั้นมูลฐานอื่น ๆ ด้วย

ในท้องที่ชายฝั่งทะเลของประเทศไทยที่มีผู้ประกอบการอาชีพเลี้ยงหอยนางรมปรากฏอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเลของ 12 จังหวัด ทั้งในภาคตะวันออกและภาคใต้ ในปี 2522 มีผู้ประกอบการอาชีพเลี้ยงหอยนางรมรวมทั้งสิ้น 1,505 ราย พื้นที่เลี้ยงหอยประมาณ 4,449 ไร่ จำนวนเกษตรกรและพื้นที่แปลงเลี้ยงหอยนางรมได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังเช่นในปี 2524 มีจำนวนผู้เลี้ยง 1,704 ราย พื้นที่เลี้ยงจำนวน 5,894 ไร่ และเพิ่มขึ้นสูงสุดในช่วงเวลาระหว่างปี 2522-2527 จำนวน 1,895 ราย และมีพื้นที่เลี้ยง 6,652 ไร่ (ตารางที่ 26)

ผลผลิตหอยนางรม

ด้วยเหตุที่หอยนางรมเป็นสัตว์น้ำที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว มีความอดทนต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมได้เป็นอย่างดี มีการแพร่ขยายพันธุ์ตามธรรมชาติได้เป็นจำนวนมาก ทำการเลี้ยงโดยไม่ต้องลงทุนด้านจัดหาอาหารเสริมให้แต่อย่างใด ประกอบกับเป็นอาหารทะเลที่ตลาดมีความต้องการเป็นจำนวนมาก จึงได้มีผู้ให้ความสนใจทำการเลี้ยงหอยชนิดนี้เป็นอาชีพกันทั่วไป

การผลิตหอยนางรมในปัจจุบันได้จากแหล่งเลี้ยงโดยตรงส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งได้จากการเก็บรวบรวมจากแหล่งน้ำธรรมชาติ กล่าวคือในปี 2520 มีผลผลิตรวมของหอยนางรม จำนวน 15,889 ตัน เป็นผลผลิตจากการเลี้ยง 15,508 ตัน ในพื้นที่แหล่งเลี้ยงทั้งสิ้น 5,190 ไร่ ดังนั้น จึงมีผลผลิตจากการเลี้ยงเฉลี่ย 2,988 กก./ไร่ จากข้อมูลสถิติปรากฏว่า ผลผลิตหอยนางรมได้ลดลงแทบทุกปี จะเห็นได้จากปี 2522 มีผลผลิตรวมลดลงเป็น 9,832 ตัน ได้จากการเลี้ยงเพียง 9,301 ตัน ของจำนวนพื้นที่เลี้ยง 4,494 ไร่ จึงให้ผลผลิต 2,091 กก./ไร่ และต่อมาในปี 2525 ผลผลิตรวมจำนวน 5,671 ตัน ผลผลิตจากการเลี้ยง 3,617 ตัน มีพื้นที่แหล่งเลี้ยง 6,331 ไร่ ผลผลิตหอยนางรม 571 กก./ไร่ (ตารางที่ 27)

สำหรับการผลิตหอยนางรมจากการเลี้ยงและเก็บจากแหล่งน้ำธรรมชาติตามท้องที่จังหวัดต่าง ๆ แถบชายฝั่งทะเลประจำปี 2527 นั้น ปรากฏว่าปริมาณการผลิตหอยทั้งหมด 5,731 ตัน มูลค่า 61.35 ล้านบาท เป็นหอยที่ได้จากการเลี้ยง 4,851 ตัน มูลค่า 57.98 ล้านบาท และได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ 880 ตัน มูลค่า 3.38 ล้านบาท ผลผลิตหอยจากการเลี้ยงสูงที่สุดจากจังหวัดระยองและจันทบุรี 1,773 และ 1,648 ตัน มูลค่า 12.52 และ 15.57 ล้านบาท ตามลำดับ ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ผลิตได้ไม่มากนัก (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 26. จำนวนเกษตรกรและปริมาณพื้นที่แปลงเลี้ยงหอยนางรมของจังหวัดต่าง ๆ ประจำปี 2522-2527

จังหวัด	ปี พ.ศ.											
	2522		2523		2524		2525		2526		2527	
	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ ไร่	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ ไร่
ตราด	25	135.5	47	406.4	47	406.4	50	417.2	40	356.0	45	390.3
จันทบุรี	606	1,170.4	695	1,460.0	685	1,459.9	766	1,540.3	801	1,949.4	776	1,602.0
ระยอง	181	440.8	173	437.5	193	458.6	176	449.4	163	381.3	158	375.4
ชลบุรี	414	1,465.0	409	1,463.1	396	1,459.2	390	1,446.9	383	1,443.4	378	1,443.4
ประจวบคีรีขันธ์	10	1.8	15	7.3	15	7.6	90	35.1	96	38.1	85	52.8
ปัตตานี	110	4.4	110	4.5	110	4.5	110	4.5	110	4.5	110	4.5
ชุมพร	11	200.9	10	136.7	10	136.7	18	351.4	18	351.4	18	351.4
นราธิวาส	42	6.0	42	6.0	37	3.2	37	3.2	41	3.8	46	3.8
สุราษฎร์ธานี	101	517.7	160	870.7	205	988.9	221	1,114.0	234	1,155.5	214	986.1
สงขลา	3	0.7	3	0.7	3	0.7	3	0.7	3	0.7	3	0.7
ระนอง	1	500.0	1	500.0	2	962.5	2	962.5	2	962.5	2	962.5
พังงา	1	6.0	1	6.0	1	6.0	1	6.0	4	6.1	6	0.3
รวม	1,505	4,449.2	1,666	5,298.9	1,704	5,894.2	1,864	6,331.2	1,895	6,652.7	1,841	6,173.2

ที่มา: ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

การลงทุนและรายได้ในการเลี้ยงหอยนางรม

เนื่องจากการเลี้ยงหอยนางรมเป็นอาชีพ มีอยู่หลายวิธีการหรือหลายแบบ แต่ละแบบมีการลงทุนและผลผลิตต่างกัน จึงต้องพิจารณาแตกต่างกันไป จากการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและรายได้ของการเลี้ยงหอยนางรมบนหลักไม้ที่จังหวัดจันทบุรี เป็นค่าต้นทุนผันแปร 580.40 บาท/ไร่/ปี กับเป็นค่าเสื่อมราคาของต้นทุนคงที่ 305.2 บาท/ไร่/ปี จึงเป็นค่าลงทุนทั้งสิ้น 1,285.60 บาท/ไร่/ปี รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต 10,672 บาท/ไร่/ปี ดังนั้น จะได้รับผลกำไรสุทธิ 9,386.4 บาท/ไร่/ปี สำหรับการเลี้ยงหอยนางรมในกระบะที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในพื้นที่ 1 ไร่ เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับต้นทุนคงที่รวม 6,000 บาท เป็นค่าเสื่อมราคาเท่ากับ 1,980 บาท/ไร่/ปี และเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินการประจำปี 1,500 บาท/ไร่/ปี รวมค่าใช้จ่ายที่เลี้ยง 9,480 บาท/ไร่/ปี มีรายได้จากการขายผลผลิตหอยตะโกรม 21,230 บาท/ไร่/ปี สรุปแล้วจะได้ผลกำไรสุทธิ 11,750 บาท/ไร่

ตารางที่ 27. ปริมาณการผลิตหอยนางรมที่รวบรวมได้จากแหล่งน้ำ ผลผลิตจากการเลี้ยงและผลผลิตเฉลี่ยเป็นกิโลกรัม/ไร่ ปี 2520-2525

ปี พ.ศ.	พื้นที่เลี้ยง (ไร่)	ผลผลิตรวม ¹ (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย	
			จากการเลี้ยง (ตัน)	(กก./ไร่)
2520	5,190	15,889	15,506	2,988
2521	4,416	14,594	14,385	3,257
2522	4,494	9,832	9,301	2,091
2523	5,299	5,665	5,339	1,008
2524	5,894	8,429	7,728	1,311
2525	6,331	5,671	3,617	571

^{1/} ผลผลิตที่เก็บได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติและจากการเลี้ยง

ที่มา : งานสถิติการประมง กรมประมง (2527)

จากการสำรวจและศึกษา ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2527) เกี่ยวกับ
ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงหอยนางรมพันธุ์เล็กที่จังหวัดชลบุรี สรุปได้ว่า

ตารางที่ 28. ผลผลิตและมูลค่าหอยนางรมจากแหล่งน้ำธรรมชาติและจากการเลี้ยง
ในจังหวัดต่าง ๆ ปี 2527

ปริมาณ : ตัน

มูลค่า : 1,000 บาท

จังหวัด	รวม		การเพาะเลี้ยง		แหล่งธรรมชาติ	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ตราด	131	1,133	129	1,117	2	16
จันทบุรี	1,648	15,574	1,648	15,574	—	—
ระยอง	1,847	13,255	1,773	12,517	74	738
ชลบุรี	487	6,021	478	5,975	9	46
ประจวบคีรีขันธ์	177	10,564	176	10,560	1	4
ชุมพร	66	452	22	165	44	287
สุราษฎร์ธานี	586	11,720	586	11,720	—	—
สงขลา	8	64	8	64	—	—
ปัตตานี	16	147	16	147	—	—
นราธิวาส	3	9	2	6	1	3
ระนอง	31	191	12	120	19	71
พังงา	1	14	1	14	—	—
ภูเก็ต	729	2,187	—	—	729	2,187
กระบี่	1	23	—	—	1	23
รวม	5,731	61,354	4,851	57,979	880	3,375

ที่มา : งานสถิติการประมง กรมประมง (2529)

เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยมีพื้นที่ทำการเลี้ยงเฉลี่ยฟาร์มละ 2 ไร่ 1 งาน จำนวนพื้นที่ใช้เป็น
วัสดุให้หอยเกาะจำนวน 811 กองต่อฟาร์ม ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นการลงทุนทำหลักซีเมนต์
เป็นฐานรองรับก้อนหิน และเป็นค่าซื้อก้อนหินมาวางให้หอยเกาะซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ได้นาน
นอกจากนั้นเป็นค่าจ้างแรงงานในการวางหิน การแกะหอยออกจากกองหิน การแกะเนื้อ
หอยจากเปลือก เป็นต้น ในการนี้ผู้ทำการเลี้ยงหอยจะเสียค่าใช้จ่ายทั้งหมดโดยเฉลี่ย
ฟาร์มละ 24,057.25 บาท ในจำนวนนี้เป็นค่าใช้จ่ายผันแปร 12,083 บาท หรือ 50.23%
และค่าใช้จ่ายคงที่ 11,974.25 บาท หรือ 49.77% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

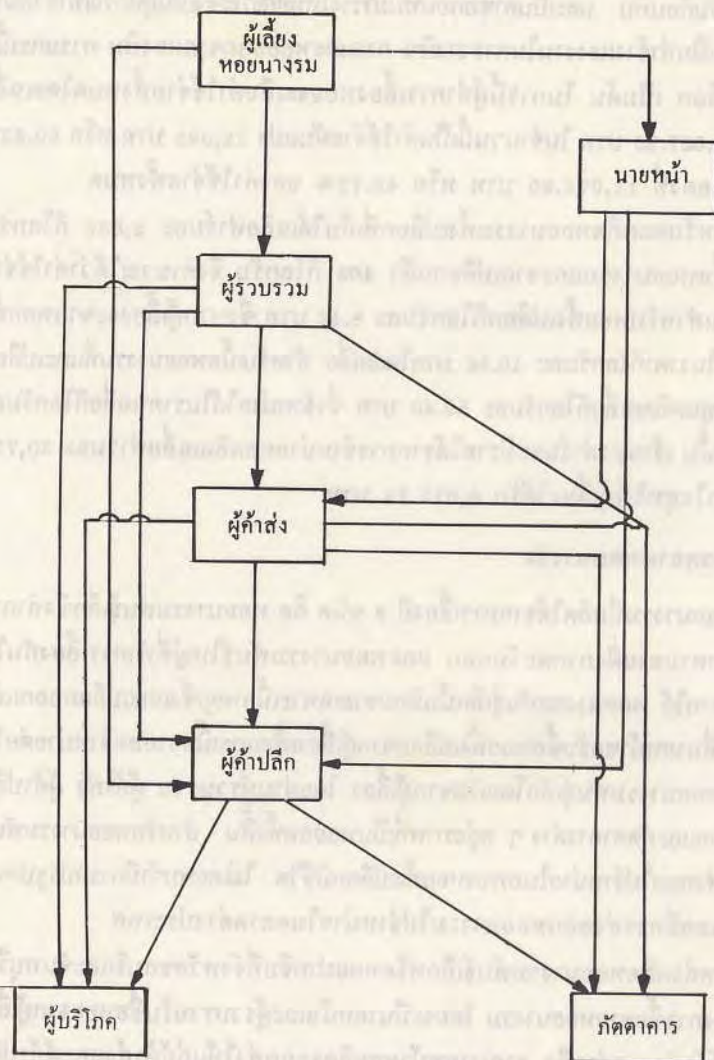
สำหรับผลผลิตหอยนางรมทั้งเปลือกที่เก็บได้เฉลี่ยฟาร์มละ 2,835 กิโลกรัม
ซึ่งจะเป็นเนื้อหอยนางรมแกะจากเปลือกแล้ว 405 กิโลกรัม จึงคำนวณได้ว่าค่าใช้จ่าย
ในการลงทุนสำหรับหอยทั้งเปลือกกิโลกรัมละ 8.48 บาท ซึ่งหากผู้เลี้ยงจะขายหอยทั้ง
เปลือกจะได้ในราคากิโลกรัมละ 10.84 บาทโดยเฉลี่ย สำหรับเนื้อหอยนางรมที่แกะเปลือก
แล้วจะมีต้นทุนผลิตเฉลี่ยกิโลกรัมละ 59.40 บาท ซึ่งจำหน่ายได้ในราคเฉลี่ยกิโลกรัมละ
75 บาท ดังนั้น เจ้าของฟาร์มจะมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ยฟาร์มละ 30,735
บาท เป็นกำไรสุทธิที่ผู้เลี้ยงได้รับ 6,677.75 บาท

การตลาดหอยนางรม

หอยนางรมที่ผลิตได้จากการเลี้ยงมี 2 ชนิด คือ หอยนางรมพันธุ์เล็กซึ่งทำการ
เลี้ยงกันมากตามชายฝั่งภาคตะวันออก และหอยนางรมพันธุ์ใหญ่ที่ทำการเลี้ยงกันใน
จังหวัดทางภาคใต้ หอยนางรมพันธุ์เล็กนั้นนิยมขายเฉพาะเนื้อหอยซึ่งแกะเปลือกออกแล้ว
แต่บางส่วนที่นายหน้าขอรับซื้อหอยทั้งเปลือกจากผู้เลี้ยงเพื่อแกะเนื้อขายสดจำหน่ายต่อไป
การซื้อขายหอยนางรมพันธุ์เล็กโดยเริ่มจากผู้เลี้ยง โดยผ่านผู้รวบรวม ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก
จนถึงผู้บริโภคและภัตตาคารต่าง ๆ อยู่สภาพที่เป็นหอยสดทั้งสิ้น สำหรับหอยนางรมพันธุ์
ใหญ่จะขายส่งหอยไปจำหน่ายในสภาพหอยทั้งเปลือกมีชีวิต ไม่เคยพบว่ามีมีการแปรรูปหอย
นางรมและเคยมีการส่งออกหอยนางรมไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ

แหล่งผลิตหอยนางรมพันธุ์เล็กหรือหอยปากจีบที่จังหวัดชลบุรีและจันทบุรีจะ
เป็นศูนย์กลางของการซื้อขายหอยนางรม โดยจะมีนายหน้าและผู้รวบรวมรับซื้อหอยจากผู้เลี้ยง
เพื่อส่งให้ผู้ค้าส่ง กล่าวคือ จากนายหน้าผลผลิตจะถูกส่งให้แก่ผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีก
และสำหรับหอยนางรมที่แกะแล้วสภาพสด ผู้รวบรวมจะส่งหอยสดไปยังผู้ค้าส่งในกรุง-
เทพฯ เพื่อกระจายต่อไปยังผู้ค้าปลีกและจัดจำหน่ายให้ผู้บริโภคต่อไป ภัตตาคารในกรุงเทพฯ
ส่วนใหญ่จะรับซื้อจากผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯ (ภาพที่ 6) และปรากฏรายละเอียดส่วนเลื่อม

ตลาดของหอยนางรมพันธุ์เล็กที่ผ่านนายหน้าตามตารางที่ 29 และผ่านผู้รวบรวมตาม ตารางที่ 30

รูปที่ 8. วิถีการตลาดของหอยนางรมพันธุ์เล็ก ซึ่งมีแหล่งเลี้ยงทางจังหวัดภาค ตะวันออกของประเทศไทย

ที่มา : สมคิด ทักษิณาวินวสุทธิ์ คำนวณเบื้องต้นจากการสำรวจปี 2526

ตารางที่ 29. ส่วนเหลือการตลาดของหอยนางรมขนาดเล็กในภาคตะวันออกที่ขาย ผ่านนายหน้า

	บาท/กก. ร้อยละ	
1. นายหน้ารับซื้อหอยเปลือกจากผู้เลี้ยงขายให้แก่ผู้ค้าส่งซึ่งแกะเนื้อหอยขาย		
ราคาและผู้เลี้ยงได้รับ	6.71	50.34
ราคาที่นายหน้าได้รับ	7.40	55.51
ต้นทุนการตลาด	0.38	2.85
ส่วนเหลือสุทธิ	0.31	2.33
ราคาและผู้ค้าส่งได้รับ ^{1/}	13.33	100.00
ต้นทุนการแกะหอยและการตลาด	3.62	27.16
ส่วนเหลือสุทธิ	2.31	17.33
2. นายหน้ารับซื้อหอยเปลือกจากผู้เลี้ยงขายให้แก่ผู้ค้าปลีกซึ่งแกะเนื้อหอยขาย		
ราคาและผู้เลี้ยงได้รับ	6.71	67.10
ราคาที่นายหน้าได้รับ	7.40	74.00
ต้นทุนการตลาด	0.38	3.80
ส่วนเหลือสุทธิ	0.31	3.10
ราคาและผู้ค้าปลีกได้รับ ^{2/}	10.00	100.00
ต้นทุนการแกะหอยและการตลาด	1.02	10.20
ส่วนเหลือสุทธิ	1.58	15.80

^{1/} หอยเปลือก 9 กก. แกะได้หอยแกะสด 1 กก. ผู้ค้าส่งจะขายหอยแกะในราคา 120 บาท/กก.

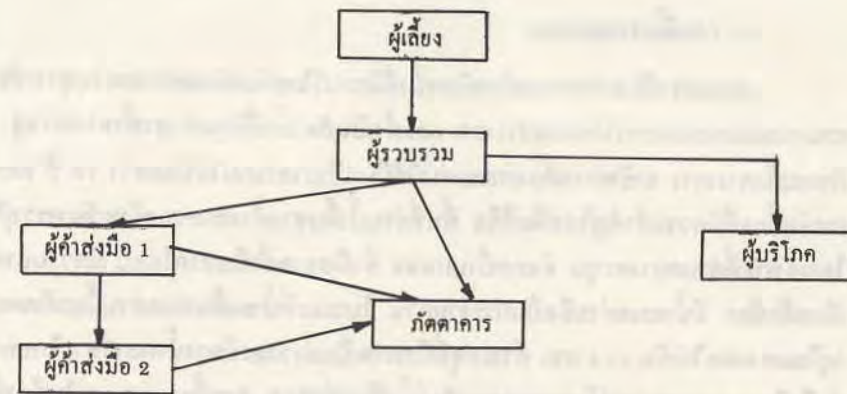
^{2/} ผู้ค้าปลีกขายหอยแกะสดในราคา 90.00 บาท/กก.

ที่มา : เรืองโร โตกฤษณะ (2526)

ตารางที่ 30. ส่วนเหลือของการตลาดหอยนางรมขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ขายผ่านผู้รวบรวม

	บาท/กก.	ร้อยละ
1. ผู้เลี้ยงขายหอยเปลือกให้ผู้รวบรวมซึ่งจะแกะหอยขายให้ผู้ค้าส่ง		
ราคาจากผู้เลี้ยงได้รับ	6.51	48.84
ราคาจากผู้รวบรวมได้รับ ^{1/}	10.45	78.39
ต้นทุนการแกะสดและการตลาด	3.04	22.81
ส่วนเหลือสุทธิ	0.90	6.75
ราคาจากผู้ค้าส่งได้รับ ^{2/}	13.33	100.00
ต้นทุนการตลาด	1.02	7.65
ส่วนเหลือสุทธิ	2.31	17.33
2. ผู้เลี้ยงขายหอยแกะสดให้ผู้รวบรวมซึ่งจะขายให้ผู้ค้าส่ง		
ราคาจากผู้เลี้ยงได้รับ	87.11	72.59
ราคาจากผู้รวบรวมได้รับ	94.02	78.35
ต้นทุนการตลาด	2.51	2.09
ส่วนเหลือสุทธิ	4.40	3.67
ราคาจากผู้ส่งได้รับ	120.00	100.00
^{1/} ผู้รวบรวมขายหอยแกะสดกิโลกรัมละ 94.02 บาท		
^{2/} ผู้ค้าส่งขายหอยแกะสดกิโลกรัมละ 120.00 บาท		
ที่มา : เรืองโร ไตฤกษ์ณะ (2526)		

แหล่งผลิตหอยนางรมพันธุ์ใหญ่หรือหอยตะโกรม อยู่ที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะเก็บหอยจำหน่ายเมื่ออายุประมาณ 1 ปีครึ่งขึ้นไป หากต้องการหอยที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จะต้องเลี้ยงต่อไปจนมีอายุ 2-4 ปี การขายหอยนางรมจะแบ่งกันขายตามขนาดความยาวของเปลือก 6-10 ซม. ในราคา 4-6.50 บาท/ตัว ผู้เลี้ยงจะขายผลผลิตให้แก่ผู้รวบรวมในท้องถิ่น ผู้รวบรวมจะส่งไปยังผู้ค้าส่งในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จากนั้นหอยจะถูกส่งต่อไปยังภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเอง และต่างจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียง ตลอดจนในกรุงเทพฯ โดยตรง หอยนางรมพันธุ์ใหญ่นี้จะไม่มีการแกะเนื้อออก คือ ขายทั้งเปลือกสภาพมีชีวิต และไม่มีการล้างทำความสะอาด (ภาพที่ 7) และมีรายละเอียดส่วนเหลือการตลาด (ตารางที่ 31)

รูปที่ 7. วิธีการตลาดหอยนางรมพันธุ์ใหญ่ (หอยตะโกรม) ในจังหวัดทางภาคใต้
ที่มา : เรืองโร ไตฤกษ์ณะ (2526)

ตารางที่ 31. ส่วนเหลือของการตลาดหอยนางรมพันธุ์ใหญ่ในจังหวัดทางภาคใต้

	บาท/ตัว	ร้อยละ
ราคาจากผู้เลี้ยงได้รับ	5.43	71.17
ราคาจากผู้รวบรวมได้รับ	6.34	83.09
ต้นทุนการตลาด	0.38	4.98
ส่วนเหลือสุทธิ	0.53	6.95
ราคาจากผู้ค้าส่งได้รับ ^{1/}	7.63	100.00
ต้นทุนการตลาด	0.56	7.34
ส่วนเหลือสุทธิ	0.73	9.57
ส่วนเหลือการตลาด	2.20	28.83
ค่าแรงงาน	0.34	4.46
ค่าขนส่ง	0.38	4.72
ค่าวัสดุและอุปกรณ์	0.24	3.15
ส่วนเหลือสุทธิของผู้ค้า	1.26	16.51

^{1/} ผู้ขายส่งจะขายให้ภัตตาคารและร้านอาหารใหญ่ รวมทั้งโรงงานในกรุงเทพฯ ในราคาตัวละ 10-13 บาท ถ้าเป็นการขายในท้องถิ่นผู้ค้าส่งจะบวกราคาเข้าไปอีกตัวละ 0.50-1 บาท
ที่มา : เรืองโร ไตฤกษ์ณะ (2526)

3. การเลี้ยงหอยแครง

หอยแครงเป็นอาหารทะเลอีกชนิดหนึ่งที่นิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลายในทุกระดับ สามารถประกอบอาหารได้หลายประเภท และทั้งเป็นสัตว์น้ำที่มีคุณค่าสูงทั้งทางเศรษฐกิจและโภชนาการ อาชีพการเลี้ยงหอยแครงได้มีมาเป็นเวลานานไม่น้อยกว่า 70 ปี และแหล่งเลี้ยงที่มีความสำคัญในอดีตก็คือ พื้นที่ย่านน้ำตื้นชายฝั่งทะเลของจังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะที่ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม ซึ่งมีสภาพที่เป็นหาดโคลน มีความลาดเอียงเล็กน้อย มีน้ำทะเลท่วมถึงเป็นประจำทุกวัน ในระยะที่น้ำลงพื้นทะเลส่วนนี้จะเปิดเผยอยู่ในแสงแดดไม่เกิน 3-4 ชม. ด้วยเหตุที่มีสภาพเป็นอ่าวและมีทางน้ำหลายสายไหลลงสู่ จึงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารของสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก การเลี้ยงหอยแครงในท้องที่ดังกล่าวเป็นวิธีเลี้ยงหอยในคอก โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแครงจะใช้ฝือกไม้ไผ่กันเป็นคอก โดยให้มีระดับสูงกว่าพื้นโคลนประมาณ 50-60 ซม. คอกเลี้ยงหอยจะมีขนาดตั้งแต่ 1-6 ไร่ พันธุ์หอยที่ใช้จะถูกเก็บรวบรวมมาจากที่ตื้นชายฝั่งท้องที่ตำบลบางขุนไทรซึ่งอยู่ห่างออกไปไม่มากนัก พันธุ์หอยที่ได้มาจะถูกหว่านลงเลี้ยงในคอกที่เตรียมไว้ เกษตรกรต้องคอยตรวจตราดูแลและซ่อมแซมคอกที่ชำรุดไม่ให้ลูกหอยสูญหาย รวมทั้งต้องหมั่นรวบรวมหอยแครงที่อยู่รวมกันมาก ๆ ในบางบริเวณของคอก ไปหว่านให้มีความหนาแน่นที่เหมาะสมโดยทั่วกันทั้งคอก นอกจากนั้นจะต้องคอยกำจัดศัตรูที่ทำลายหอย ได้แก่ ตีนกา หอยหนู และปลาทะเลบางชนิดที่กินหอยเป็นอาหารด้วย การเลี้ยงหอยแครงต้องใช้เวลา 1-2 ปี ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของหอยที่ปล่อยลงเลี้ยง หากเป็นพันธุ์หอยที่มีขนาดเล็กมากก็อาจใช้เวลาจนถึง 2 ปีครึ่ง วิธีการเลี้ยงหอยแครงดังกล่าวนี้เป็นการเลี้ยงแบบดั้งเดิมที่ทำกันมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัดบริเวณถิ่นอ่าวไทย ได้แก่ เพชรบุรี และสมุทรสงคราม เป็นต้น ในการเก็บผลผลิตผู้เลี้ยงจะรวบรวมหอยแครงที่ได้ขนาดส่งขายตลาด โดยวิธีใช้กระดานตีบก้อนไปตามพื้นแปลงเลี้ยง เมื่อได้จำนวนหอยตามที่ต้องการแล้วก็รวบรวมทำความสะอาดส่งแก่ผู้รับซื้อต่อไป

ปัจจุบันนี้การเลี้ยงหอยแครงได้พัฒนาไปในรูปของการเลี้ยงเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ใช้เนื้อที่แปลงเลี้ยงหอยจำนวนมาก โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัดทางภาคใต้ จะมีขนาดตั้งแต่ 100-200 ไร่ และอาจรวมกลุ่มกันทำการเลี้ยง มีเนื้อที่ 800-1,000 ไร่ก็มี ได้แก่ การเลี้ยงหอยแครงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ภูเก็ต และสตูล เป็นต้น โดยผู้เลี้ยงจะรวมกันขอใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเลที่มีความเหมาะสม ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำซึ่งทางราชการได้ประกาศเป็นที่อนุญาตแล้ว เมื่อได้มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่เลี้ยงแล้ว

ก็จะทำเครื่องหมายหลักเขต และจัดสร้างที่พักคนเฝ้า คอยดูแลและป้องกันการสูญหายจากนั้นจึงทำการหว่านลูกพันธุ์หอยแครงในแปลงเลี้ยงหอยที่ได้เลือกคัดสถานที่แล้วว่ามีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของหอยแครง ตามหลักการที่ได้กล่าวแล้ว ลูกพันธุ์หอยแครงส่วนใหญ่รับซื้อจากประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีแหล่งลูกหอยแครงที่ชุกชุมมาก ลูกพันธุ์หอยที่หว่านลงเลี้ยงจะเจริญเติบโตจนได้ขนาดที่ตลาดต้องการประมาณ 90-100 ตัว/กก. ต้องใช้เวลาเลี้ยงนานประมาณ 18-30 เดือน ขึ้นอยู่กับขนาดของลูกหอยที่ปล่อยเลี้ยงและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ การเก็บผลผลิตกระทำโดยการใช้คราดและเรือมีเครื่องยนต์ ซึ่งเก็บได้คราวละมาก ๆ อย่างไรก็ตามแม้การเลี้ยงหอยแครงในประเทศจะก้าวหน้าไปในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ผลผลิตที่ได้ก็ยังไม่พอกแก่ความต้องการของผู้บริโภค นอกจากจะนำเข้าพันธุ์หอยแครงแล้ว ยังต้องนำเข้าหอยแครงขนาดใหญ่อีกเป็นจำนวนมากเป็นมูลค่าปีละหลายร้อยล้านบาท

แหล่งเลี้ยงและเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแครง

อาชีพการเลี้ยงหอยแครงในประเทศไทย ปรากฏอยู่ในท้องที่ของภาคกลางและภาคใต้เป็นส่วนใหญ่ รวม 10 จังหวัด กล่าวคือในปี 2522 มีเกษตรกรทำการเลี้ยงหอยแครงทั้งสิ้น 78 ราย เป็นจำนวนพื้นที่ 6,846 ไร่ ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ทำการเลี้ยงหอยของจังหวัดสมุทรสงครามประมาณ 1,053 ไร่ และเพชรบุรี 482 ไร่ นอกจากนั้นเป็นพื้นที่เลี้ยงหอยแครงทางภาคใต้ทั้งหมด กล่าวคือ ท้องที่จังหวัดสตูลประมาณ 3,648 ไร่ จังหวัดศรีสะเกษ 1,341 ไร่ นอกจากนั้นเป็นของจังหวัดนครศรีธรรมราช และระนอง

แนวโน้มของการเลี้ยงหอยแครงเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนของเกษตรกรและพื้นที่แปลงเลี้ยง ซึ่งจะเห็นได้จากในปี 2526 มีจำนวนผู้เลี้ยงหอยทั้งสิ้น 104 ราย ในพื้นที่ทำการเลี้ยงประมาณ 9,585 ไร่ แต่อย่างไรก็ตาม ในการเลี้ยงหอยแครงทางภาคกลาง โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเคยทำการเลี้ยงเป็นจำนวนมาก กลับมีจำนวนพื้นที่ลดลงเป็นอย่างมากมาตั้งแต่ปี 2523-2525 และปี 2526 มีเพียง 32 ราย ในพื้นที่แปลงเลี้ยงหอยประมาณ 807 ไร่เท่านั้น เข้าใจว่าการเกิดมลภาวะตามแหล่งน้ำชายฝั่ง เป็นผลกระทบต่อการเลี้ยงหอยแครงอย่างรุนแรงของจังหวัดนั้น การเลี้ยงหอยแครงในภาคใต้ได้มีเกษตรกรขยายพื้นที่ออกไปมากขึ้น ซึ่งเป็นการเลี้ยงหอยแบบพัฒนา หรือการเลี้ยงหอยแครงแปลงใหญ่ โดยเฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งมีจำนวน 2,425 ไร่ ในปี 2523-2525 เป็น 2,425 ไร่ในปี 2526 กับจังหวัดสตูล ซึ่งลดพื้นที่การเลี้ยงหอยแครงลงไปในปี 2524-2527 จำนวน 2,953 และ 2,542 ไร่ ตามลำดับ แสดงว่าการเลี้ยงหอยแครงทางภาคใต้จัดทำเป็นธุรกิจขนาดใหญ่

จำนวนเกษตรกรจึงไม่แน่นอน เนื่องจากการขายสิทธิของพื้นที่แหล่งเลี้ยง ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นโดยลำดับ จนในปี 2526 และ ปี 2527 มีพื้นที่แปลงเลี้ยงหอยทั้งสิ้นประมาณ 9,585 และ 9,204 ไร่ ตามลำดับ ดังมี รายละเอียดแสดงจำนวนเกษตรกรและปริมาณพื้นที่แหล่งเลี้ยงหอยแครง (ตารางที่ 32)

ผลผลิตหอยแครง

การผลิตหอยแครงในประเทศไทย ได้จากการที่ชาวประมงเก็บจากแหล่งน้ำธรรมชาติส่วนหนึ่ง และได้จากการเลี้ยงในพื้นที่บริเวณอ่าวไทยตอนในแถบจังหวัดสมุทรสงครามและเพชรบุรีมาแต่เดิม และการเลี้ยงได้ขยายลงไปสู่ภาคใต้ในท้องที่หลายจังหวัด ได้แก่ สตูล สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช เป็นต้น ทั้งนี้ ได้ทำการเลี้ยงหอยแครงแบบพัฒนาโดยเริ่มตั้งแต่ปี 2517 จึงทำให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จะเห็นได้จากผลผลิตของปี 2520 ซึ่งมีจำนวนผู้เลี้ยงทั้งสิ้น 120 ราย ในพื้นที่แปลงเลี้ยงประมาณ 4,113 ไร่ จำนวนผลผลิตทั้งสิ้นประมาณ 16,646 ตัน และเป็นหอยแครงที่ผลิตได้จากการเลี้ยงประมาณ 15,993 ตัน ในปีต่อมา กล่าวคือปี 2521-2523 จำนวนผู้เลี้ยงลดลง แต่พื้นที่แหล่งเลี้ยงกลับเพิ่มมากขึ้น พิจารณาได้ว่าการเลี้ยงหอยแครงโดยเฉพาะในจังหวัดทางภาคใต้ ได้จัดเป็นระบบบริษัทหรือธุรกิจขนาดใหญ่ขึ้น จำนวนผู้เลี้ยง 82-52 ราย มีพื้นที่แปลงเลี้ยงประมาณ 4,113-7,842 ไร่ ในช่วงเวลาดังกล่าวแล้ว ซึ่งมีผลผลิตรวมเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ 13,724-16,646 ตัน และในจำนวนนี้เป็นผลผลิตจากการเลี้ยง 13,566-15,993 ตันหรือประมาณ 96-98% ของผลผลิตทั้งหมดและมีผลผลิตจากการเลี้ยงโดยเฉลี่ย 1,730-3,888 กก./ไร่ สำหรับการผลิตหอยแครงปรากฏสูงที่สุดในปี 2524 เมื่อเทียบกับการผลิตในช่วงเวลาประมาณ 10 ปี ที่ผ่านมา กล่าวคือผลผลิตรวมทั้งสิ้นประมาณ 23,353 ตัน ในจำนวนนี้ผลิตได้จากการเลี้ยงประมาณ 22,710 ตัน หรือ 97.2% ของผลผลิตรวม และจากการเลี้ยงปริมาณการผลิตสูงถึง 3,680 กก./ไร่ ส่วนการผลิตในปีต่อมามีปริมาณลดน้อยลงตามลำดับ (ตารางที่ 33)

สำหรับการผลิตหอยแครงที่ได้จากการเลี้ยงและรวบรวมจากแหล่งน้ำธรรมชาติในท้องที่จังหวัดตามชายฝั่งทะเล 12 จังหวัด ประจำปี 2527 ปรากฏว่าปริมาณการผลิตรวมทั้งสิ้นประมาณ 16,560 ตัน มีมูลค่า 87.40 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นผลผลิตจากการเลี้ยง 12,512 ตัน มูลค่าประมาณ 72.9 ล้านบาท และผลผลิตจากแหล่งน้ำประมาณ 4,048 ตัน มูลค่า 14.50 ล้านบาท และการเลี้ยงหอยแครงที่ให้ผลผลิตค่อนข้างสูงมาก

ตารางที่ 32. จำนวนเกษตรกรและปริมาณพื้นที่เลี้ยงหอยแครงของจังหวัดต่างๆ ประจำปี 2522-2527.

จังหวัด	ปี พ.ศ.											
	2522		2523		2524		2525		2526		2527	
	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)
นครศรีธรรมราช	1	100.0	1	234.0	1	234.0	1	234.0	1	234.0	1	234.0
สมุทรสงคราม	36	1,052.7	26	747.6	14	400.0	29	833.6	32	607.0	39	665.3
เพชรบุรี	30	481.5	14	283.5	9	136.5	9	136.5	46	472.5	84	739.9
สตูล	8	3,648.0	6	2,588.0	2	1,163.0	4	1,763.0	7	2,953.0	6	2,541.6
ระนอง	2	222.9	2	222.9	2	222.9	1	23.0	2	222.9	3	238.0
กระบี่	-	-	-	-	-	-	-	-	1	485.0	1	485.0
ตรัง	1	1,341.0	1	1,341.0	1	1,341.0	1	1,341.0	2	100.0	2	100.0
สุราษฎร์ธานี	-	-	2	2,425.0	2	2,425.0	2	2,425.0	2	2,725.0	1	2,425.0
พังงา	-	-	-	-	101	250.0	47	250.0	10	1,586.0	10	1,586.0
ภูเก็ต	-	-	-	-	-	-	-	-	1	200.0	1	200.0
รวม	78	6,846.1	52	7,842.0	132	6,172.4	94	7,006.1	104	9,585.4	148	9,204.8

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

ตารางที่ 33. จำนวนเกษตรกร พื้นที่แปลงเลี้ยง ผลผลิตรวม ผลผลิตจากการเลี้ยง และผลผลิตต่อไร่ ของหอยแครง ปี 2520- 2526

ปี พ.ศ.	จำนวน ฟาร์ม (ราย)	เนื้อที่ เลี้ยง (ไร่)	ผลผลิต		%	ผลผลิต (กก./ไร่)
			ผลผลิตรวม (ตัน)	จากฟาร์ม (ตัน)		
2520	120	4,113	16,646	15,993	96.1	3,888
2521	82	5,053	18,326	15,769	96.6	3,121
2522	78	6,846	19,263	18,611	96.8	2,723
2523	52	7,842	13,724	13,566	98.8	1,730
2524	132	6,172	23,353	22,710	97.2	3,680
2525	94	7,006	6,044	5,542	91.7	791
2526	104	9,585	12,951	7,095	54.8	740

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2529)

ได้แก่ จังหวัดพังงา นครศรีธรรมราช และเพชรบุรี จำนวนประมาณ 3,800 ตัน มูลค่า 20.9 ล้านบาท, 1,866 ตัน มูลค่า 11.20 ล้านบาท และ 1,781 ตันมูลค่า 10.56 ล้านบาท สำหรับการผลิตจากจังหวัดอื่นๆ มีรายละเอียดตามตารางที่ 34

การลงทุนและรายได้ของการเลี้ยงหอยแครง

หอยแครงที่ผลิตได้ทั้งจากการเลี้ยงและจับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เกือบทั้งหมดใช้บริโภคภายในประเทศ แต่ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการ จึงต้องนำเข้าหอยแครงจากประเทศมาเลเซียเพิ่มเติมอีกเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลสถิติของกรมศุลกากรปี 2525 ประเทศไทยนำเข้าหอยแครงเป็นปริมาณ 6,591 ตัน มูลค่าประมาณ 5 ล้านบาท ปริมาณการนำเข้าหอยแครงเพิ่มขึ้นทุกปี โดยนำเข้าสูงสุดในปี 2522 จำนวน 63,419 ตัน มูลค่าประมาณ 224 ล้านบาท ในระยะเวลาต่อมาการนำเข้าลดลง เพราะเริ่มนำพันธุ์หอยแครงมาเลี้ยงแทน จะเห็นได้ว่าในปี 2526 การนำเข้าลดลงเหลือ 12,375 ตัน มูลค่า 49 ล้านบาท

สำหรับการลงทุนเพื่อการเลี้ยงหอยแครงแบบดั้งเดิมหรือธุรกิจการเลี้ยงในครอบครัวนั้น จากสถิติของกรมประมงปี 2517 มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 4,225.40 บาท/ไร่

ตารางที่ 34. ผลผลิตและมูลค่าของหอยแครงจากการเลี้ยงและรวบรวมจากแหล่งน้ำธรรมชาติในท้องที่จังหวัดต่างๆ ประจำปี 2527

ปริมาณ : ตัน

มูลค่า : 1,000 บาท

จังหวัด	รวม		การเพาะเลี้ยง		แหล่งธรรมชาติ		ปิกิไข่	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ตราด	50	248	—	—	50	248	—	—
ชลบุรี	54	102	—	—	54	402	—	—
สมุทรปราการ	13	63	—	—	13	63	—	—
สมุทรสาคร	26	123	—	—	26	123	—	—
สมุทรสงคราม	3,484	11,667	511	2,749	2,973	8,918	—	—
เพชรบุรี	2,268	12,509	1,781	10,561	487	1,948	—	—
นครศรีธรรมราช	1,866	11,196	1,866	11,196	—	—	—	—
สุราษฎร์ธานี	776	4,656	776	4,656	—	—	—	—
ระนอง	227	1,478	225	1,463	2	15	—	—
พังงา	4,135	23,043	3,800	20,900	335	2,143	—	—
ภูเก็ต	48	336	—	—	48	336	—	—
กระบี่	91	529	50	325	41	204	—	—
รวม	16,560	87,398	12,512	72,864	4,048	14,534	—	—
รวมทั้งสิ้น	153,345	391,858	45,188	167,561	72,168	164,632	35,989	59,665

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง 2529

จำหน่ายผลผลิตหอยแครงได้ประมาณ 7,500 บาท/ไร่ หรือต้นทุนผลิตหอยแครง 1.81 บาท/กก. จึงมีกำไรสุทธิ 2,999.60 บาท/ไร่ โดยอัตราผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่ายประมาณ 66.4%

ส่วนการเลี้ยงหอยแครงแบบพัฒนาในปี 2517 มีต้นทุนผลิตเฉลี่ย 17,616 บาท/ไร่ เป็นต้นทุนผันแปร 17,546 บาท/ไร่ ค่าเสื่อมราคา 70 บาท/ไร่ จากการจำหน่ายผลผลิตมีกำไรสุทธิ 13,952 บาท/ไร่ เป็นค่าต้นทุนผลิตหอยแครง 1.00 บาท/กก ซึ่งมีผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่ายประมาณ 78.8% และ พุนศักดิ์ (2528) ได้แสดงข้อเท็จ

จริงเกี่ยวกับการลงทุนและรายได้ในการเลี้ยงหอยแครงแบบดั้งเดิม เป็นเงินค่าลงทุนทั้งสิ้น 9,532.50 บาท/ไร่/ปี จำหน่ายผลผลิตได้เป็นเงิน 12,000 บาท หรือเป็นต้นทุนการผลิตหอยแครงประมาณ 2.38 บาท/กก. เป็นผลกำไรประมาณ 2,467.50 บาท/ไร่/ปี พร้อมกันนั้นก็ได้ชี้แจงรายละเอียดของการลงทุนและรายได้ การเลี้ยงหอยแครงแบบพัฒนามีพื้นที่แปลงเลี้ยงขนาด 200 ไร่ อาจสรุปได้ว่าเป็นต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 13,300 บาท/ไร่/ปี และค่าเสื่อมราคาของทุนถาวรเฉลี่ย 2,170 บาท/ไร่/ปี ดังนั้น จึงเป็นต้นทุนในการผลิตหอยแครงแบบพัฒนา จำนวน 200 ไร่ โดยเฉลี่ย 15,470 บาท/ไร่/ปี เป็นรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย 30,000 บาท/ไร่/ปี เป็นกำไรสุทธิของการผลิตหอยแครงจากการเลี้ยงแบบพัฒนา 14,530 บาท/ไร่/ปี

การตลาดหอยแครง

ศูนย์ของการตลาดหอยแครงอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ไม่เพียงแต่จะรับหอยแครงจากแหล่งผลิตภายในประเทศ เช่น นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต สตูล และอื่นๆ เท่านั้น แต่ยังรับหอยแครงขนาดตลาดจากประเทศมาเลเซียอีกด้วย และจะจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคในจังหวัดกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่

4. การเลี้ยงหอยกะพง

การเลี้ยงหอยกะพงเป็นวิธีการที่เลี้ยงแบบธรรมชาติ โดยในครั้งแรกชาวประมงผู้เก็บหอยกะพง เพื่อส่งจำหน่ายตลาด หรือส่งให้ผู้เลี้ยงเปิดที่ตำบลบางทราย จังหวัดชลบุรี ได้รวบรวมหอยกะพงมาเก็บพักไว้ตามชายฝั่งทะเลที่มีสภาพเป็นโคลนที่อยู่ใกล้บ้านพัก และพบว่าหอยเจริญเติบโตขึ้นและให้หน้าหนักเพิ่มขึ้น จึงเกิดแนวความคิดในการเลี้ยงหอยกะพงขึ้นเป็นครั้งแรก และต่อมาชาวประมงจึงได้เก็บรวบรวมพันธุ์หอยขนาดเล็กจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาปล่อยเลี้ยงไว้ในแหล่งน้ำชายฝั่งที่มีสภาพพื้นทะเลเหมาะสมแก่การอยู่อาศัย โดยกินอาหารที่ล่องลอยมาพร้อมกับกระแสน้ำ หอยกะพงก็เจริญเติบโตขึ้นจนได้ขนาดที่ต้องการ แล้วจึงเก็บส่งจำหน่ายต่อไป การเลี้ยงหอยกะพงได้ทำกันมาเป็นเวลานานไม่น้อยกว่า 30 ปี และมีแต่เฉพาะในท้องที่จังหวัดชลบุรีเพียงแห่งเดียวเท่านั้น ในปัจจุบันนี้ (ปี 2528) มีผู้ทำการเลี้ยงหอยกะพงเพียง 56 ราย ในเนื้อที่ประมาณ 564 ไร่

ในอดีตที่ผ่านมาได้มีผู้ทำการเลี้ยงหอยกะพงกันอย่างแพร่หลายและให้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกันกับที่ได้รับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ จากสถิติของงานสถิติการประมง (2528) ปรากฏว่าในปี 2516 มีเกษตรกรเลี้ยงหอยกะพง 365 ราย พื้นที่เลี้ยงหอย 730 ไร่ และมีปริมาณการผลิตประมาณ 9,210 ตัน ผลผลิตจากการเลี้ยง 12,616 ตัน/ไร่ สำหรับผลผลิตรวมของการเก็บจากธรรมชาติและจากการเลี้ยงประมาณ 16,708 ตัน (ตารางที่ 35) แสดงให้เห็นว่าในปีต่อๆ มา ปริมาณผลผลิตจากการเลี้ยงเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ผลผลิตจากแหล่งน้ำธรรมชาติลดลง กล่าวคือ ผลผลิตจากการเลี้ยงในปี 2517-2519 มีปริมาณ 12,705 28,665 และ 3,970 ตัน คิดเป็นร้อยละ 99, 97 และ 92 ของผลผลิตรวมและอัตราผลผลิตจากการเลี้ยงก็สูงขึ้นเป็น 17,404 24,926 และ 36,768 กก./ไร่ ตามลำดับ

แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากปี 2520 เป็นต้นมา จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยกะพง และพื้นที่แหล่งเลี้ยงเริ่มลดน้อยลงตามลำดับ เช่นเดียวกันกับปริมาณการผลิตหอยกะพงก็ลดลงด้วยในปี 2516 มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยเพียง 133 ราย พื้นที่เลี้ยง 294 ไร่ ผลผลิตรวมทั้งสิ้น 13,151 ตัน เป็นผลผลิตจากการเลี้ยงเพียง 569 ตัน อัตราการผลิต 1,935 กก./ไร่ เท่านั้น

จากผลการศึกษาของ บรรจง (2517) พบว่าในพื้นที่เลี้ยงหอยกะพง 1 ไร่ สามารถผลิตได้ประมาณ 30 ตัน/ปี โดยผู้เลี้ยงจะเก็บหอยกะพงขนาดเล็กอายุประมาณ 1 เดือน มาปล่อยในแปลงเลี้ยงต่อไปอีกประมาณ 2 เดือน จึงเก็บผลผลิต และถ้าหากได้พัฒนาการเลี้ยงหอยกะพงในท้องที่จังหวัดต่างๆ ทั้งทางภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคกลาง ซึ่งได้สำรวจพบว่ามีแหล่งที่เหมาะสมและสามารถขยายแหล่งเลี้ยงหอยชนิดนี้ได้อีกประมาณ 43,800 ไร่ ย่อมจะได้รับผลผลิตเป็นจำนวนแสนตันต่อไป

ด้วยเหตุที่หอยกะพงเป็นหอยขนาดเล็กและมีราคาถูก นอกจากจะเลือกขนาดใหญ่ส่งจำหน่ายเป็นอาหารคนกินแล้ว หอยขนาดเล็กลงมาก็จำหน่ายเป็นอาหารในการเลี้ยงเปิดแก่เกษตรกรในจังหวัดชลบุรีและบริเวณใกล้เคียง ในบางท้องที่ของจังหวัดภาคใต้ใช้หอยกะพงเป็นอาหารเสริมในการทำนากุ้ง และใช้เลี้ยงกุ้งทะเลในบ่ออีกด้วย

ตารางที่ 35. จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง พื้นที่แหล่งเลี้ยง ผลผลิตหอย และผลผลิตต่อไร่ในการเลี้ยงหอยกะพงที่จังหวัดชลบุรี ปี 2516- 2526

ปี พ.ศ.	จำนวนผู้เลี้ยง (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิต จากฟาร์ม	%	ผลผลิต (กก./ไร่)
2516	365	730	16,708	9,210	55	12,616
2517	365	730	12,887	12,705	99	17,404
2518	575	1,150	29,681	28,665	97	24,926
2519	563	1,080	43,233	39,710	92	36,768
2520	558	1,120	15,711	11,977	76	21,464
2521	446	911	17,313	9,563	55	21,442
2522	284	600	12,553	8,351	67	29,511
2523	262	564	7,358	3,429	47	13,088
2524	150	326	18,562	4,388	7	9,253
2525	147	326	32,919	538	2	3,650
2526	133	294	13,151	569	4	1,935

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง (2528)

5. การเลี้ยงหอยมุก

ประเทศไทยได้เริ่มให้ความสนใจด้านการเพาะเลี้ยงมุกมาเป็นเวลานานไม่น้อยกว่า 25 ปี ปัจจัยสำคัญในการผลิตไข่มุกจากการเพาะเลี้ยงก็คือ หอยมุกจาน ซึ่งจัดเป็นหอยทะเลที่สามารถเพาะเลี้ยงไข่มุกทรงกลมที่มีคุณภาพดี ให้ผลผลิตไข่มุกที่มีความสวยงามยิ่งกว่าไข่มุกที่ได้จากหอยชนิดอื่นๆ จัดเป็นไข่มุกที่มีราคาแพงมาก นอกจากนี้ยังมีหอยกัลปังหาซึ่งนิยมใช้เพาะไข่มุกชนิดครึ่งทรงกลมอีกด้วย กรมประมงจึงมีโครงการสำรวจหอยมุกจานขึ้นเมื่อปี 2505 โดยความร่วมมือของรัฐบาลญี่ปุ่น ทำการสำรวจหอยมุกในน่านน้ำไทยบริเวณทะเลอันดามัน เพื่อทราบข้อเท็จจริงทางด้านความชุกชุม การแพร่กระจาย ตลอดจนชีววิทยาบางประการของหอยมุก ในเวลาต่อมาก็มีภาคเอกชนให้ความสนใจธุรกิจด้านการเพาะเลี้ยงไข่มุก และได้ดำเนินการเรื่อยมาจนบัดนี้ โดยมีผู้ชำนาญการเพาะเลี้ยงมุกจากประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้ดำเนินการทางเทคนิคการเพาะไข่มุกในปัจจุบันนี้ (ปี 2528) มีฟาร์มเพาะเลี้ยงมุกเพียง 5 ราย เนื้อที่เลี้ยงประมาณ 266 ไร่

ในท้องที่จังหวัดภูเก็ตและสุราษฎร์ธานี สำหรับรายละเอียดสถิติปริมาณการผลิตมุกและอื่นๆ ยังไม่เป็นที่ทราบชัด (งานสถิติการประมง กรมประมง, 2529)

ปัญหาและการแก้ไขปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอย

หอยแมลงภู่

1. ปัญหาการผลิต

1.1 การขาดแคลนพันธุ์หอยแมลงภู่

พันธุ์หอยแมลงภู่ตามธรรมชาติมีอยู่อย่างชุกชุมในบางท้องที่เท่านั้น แต่ส่วนใหญ่โดยเฉพาะจังหวัดทางภาคใต้และบางจังหวัดของภาคตะวันออก ปริมาณการเกิดพันธุ์หอยในแหล่งน้ำเป็นจำนวนน้อย ไม่เหมาะที่จะประกอบการดักถั่วเป็นอาชีพอย่างจริงจังแม้ว่าสถานะแวดล้อมตามแหล่งน้ำชายฝั่งเอื้ออำนวยต่อการเลี้ยงหอยแมลงภู่เป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งในแหล่งเลี้ยงหอยแมลงภู่ที่เคยมีหอยเกิดตามธรรมชาติชุกชุมมากมาก่อนก็มีความชุกชุมต่ำลง ได้แก่ จังหวัดชุมพร ตราด และประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

1.2 การเกิดน้ำเสียในแหล่งเลี้ยงหอย

การพัฒนาอุตสาหกรรมและการขยายตัวของชุมชน ตลอดจนการใช้สารเคมีกำจัดยาปราบศัตรูพืช ยาปราบวัชพืช เป็นผลให้เกิดมลภาวะตามแหล่งน้ำชายฝั่งซึ่งเป็นพิษเป็นภัยต่อสัตว์น้ำ ทำให้หอยแมลงภู่ตายและให้ผลผลิตต่ำลง และผลผลิตหอยที่ได้อาจเป็นพิษเป็นภัยต่อผู้บริโภคอีกด้วย

1.3 การขาดความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงหอย

เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแมลงภู่ในบางท้องที่ที่ไม่มีความรู้เรื่องระยะเวลาที่เหมาะสมในการปล่อยหอย ตลอดจนการเลี้ยงและการเก็บผลผลิตเพื่อให้เกิดประโยชน์เต็มที่คุ้มค่าแก่การลงทุนและสงวนพ่อแม่พันธุ์หอยไว้ให้ได้มีโอกาสแพร่ขยายพันธุ์ต่อไป

1.4 การขาดแคลนเงินลงทุนทำการเลี้ยงหอย

เกษตรกรผู้ประสงค์จะทำการเลี้ยงหอยแมลงภู่ ขาดแคลนเงินลงทุนในการริเริ่มประกอบธุรกิจ รวมทั้งเกษตรกรที่ทำการเลี้ยงหอยอยู่แล้วขาดเงินเชื่อในการขยายกิจการให้เป็นธุรกิจที่เติบโตขึ้นเป็นขนาดกลางและขนาดใหญ่

1.5 ทางราชการยังไม่ได้กำหนดแหล่งเลี้ยงให้เป็นที่อนุญาต

เกษตรกรบางรายมีความต้องการที่จะทำการเลี้ยงหอยแมลงภู่ตามชายฝั่งทะเล แต่ในบางพื้นที่ไม่อาจดำเนินการได้ เนื่องจากทางราชการยังไม่ได้กำหนดให้ประกาศเป็น

ที่อนุญาตเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หากดำเนินการเลี้ยงสัตว์น้ำก็ย่อมไม่มีความมั่นคงในอาชีพ

แนวทางแก้ไขปัญหา

1.1 การขาดแคลนพันธุ์หอยแมลงภู

รัฐบาลโดยกรมประมงควรได้พิจารณากำหนดโครงการพัฒนาการเพาะเลี้ยงหอยแมลงภูให้แน่ชัดว่า แหล่งน้ำใดที่มีความเหมาะสม และควรจะได้ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดนี้ เพื่อเพิ่มผลผลิต แล้วก็ควรดำเนินการสำรวจและศึกษาสภาวะสิ่งแวดล้อมและดำเนินการเคลื่อนย้ายพ่อแม่พันธุ์หอยแมลงภูจากแหล่งน้ำอื่นๆ ไปแพร่ขยายพันธุ์ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว พร้อมกับจัดทำแปลงพ่อแม่พันธุ์หอยแมลงภูและกำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์ตลอดจนควบคุมและจัดการให้พ่อแม่พันธุ์หอยแพร่ขยายพันธุ์ได้อย่างถาวรตลอดไป

1.2 การเกิดน้ำเสียในแหล่งเลี้ยงหอย

รัฐบาลโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จังหวัดเจ้าของท้องที่ และสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องเพิ่มมาตรการควบคุมการระบายน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและแหล่งชุมชนใหญ่ ตลอดจนควบคุมชนิดและการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืชและปราบวัชพืชที่มีพิษตกค้างและไม่ควรใช้มากเกินไปจนเกินไป ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำเสียและมลพิษในแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำใกล้เคียง

1.3 การขาดความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงหอย

กรมประมงควรจะได้จัดให้มีการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่เกษตรกร เพื่อให้สามารถทำการบักไม่หรือวางวัสดุลงลูกหอยได้สอดคล้องกับฤดูกาลเกิดของลูกหอยตามธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งได้ทราบถึงหลักเกณฑ์การเก็บผลผลิตหอยและกันส่วนหนึ่งให้เหลือไว้เป็นพ่อแม่พันธุ์ได้แพร่ขยายพันธุ์เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรเองในปีต่อๆ ไป

1.4 การขาดแคลนเงินทุนทำการเลี้ยงหอย

ปัจจุบันแหล่งเงินทุนต่างๆ โดยเฉพาะธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารพาณิชย์อื่นๆ บางแห่ง ซึ่งมีสำนักงานอยู่ในท้องที่จังหวัดต่างๆ ได้พยายามขยายสินเชื่อสู่เกษตรกรมากขึ้นๆ โดยคำนึงถึงหลักทรัพย์ค้ำประกันน้อยลง แต่จะพิจารณาเน้นหนักถึงความเป็นไปได้ของโครงการมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามควร

จะได้พิจารณาลดขั้นตอนของการขอสินเชื่อให้น้อยลง เพื่อเกษตรกรจะได้รับสินเชื่อรวดเร็วขึ้นและดำเนินการได้ทันตามฤดูกาลเกิดของลูกหอยตามธรรมชาติ

1.5 ทางราชการไม่ได้กำหนดแหล่งเลี้ยงเป็นที่ยอนุญาต

รัฐบาลโดยกรมประมงเมื่อมีนโยบายที่จะพัฒนาการเพาะเลี้ยงหอยเป็นการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ณ แหล่งใด และดำเนินการแพร่ขยายพันธุ์หอยแมลงภูให้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือพื้นที่ย่านน้ำดินชายฝั่งทะเลในบริเวณใดที่มีพันธุ์หอยเกิดตามธรรมชาติอยู่แล้ว ก็ควรจะได้พิจารณาประกาศเป็นที่ยอนุญาตเพื่อให้เกษตรกรได้ขออนุญาตใช้ประโยชน์สำหรับการเลี้ยงหอยที่ถูกต้องตามขั้นตอนของระเบียบทางราชการ ซึ่งยอมก่อให้เกิดสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินของคน และเกิดความมั่นคงในอาชีพแก่เกษตรกรต่อไป

2. ปัญหาการตลาด

2.1 ตลาดหอยแมลงภูภายในประเทศยังแคบ

แม้ว่าหอยแมลงภูถูกจัดอยู่ในประเภทอาหารทะเลที่นิยมบริโภคกันทั่วไปในทุกระดับก็ตาม แต่ลักษณะตลาดการจำหน่ายหอยแมลงภูเพื่อการบริโภคสดค่อนข้างแคบและไม่แจ่มใสเท่าที่ควร

2.2 ตลาดต่างประเทศเพื่อการส่งออกมีน้อย

การส่งสินค้าประเภทหอยแมลงภูแปรรูปออกสู่ตลาดต่างประเทศเป็นจำนวนน้อย จึงไม่อาจเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นได้

แนวทางแก้ไขปัญหา

2.1 ตลาดหอยแมลงภูภายในประเทศแคบ

หอยแมลงภูเป็นผลผลิตจากแหล่งเลี้ยงที่มีปริมาณสูงที่สุดในจำพวกหอยชนิดต่างๆ คือประมาณ 40% ของผลผลิตหอยจากแหล่งเลี้ยงทั่วประเทศ แต่มีการส่งออกน้อยมาก จึงควรได้มีการส่งเสริมด้านการแปรรูปเป็นอาหารสำเร็จ หรืออาหารกึ่งสำเร็จรูปที่เก็บไว้ได้นาน ส่งไปจำหน่ายในภูมิภาคที่อยู่ห่างไกลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคเหนือ รวมทั้งส่งเสริมการประกอบอาหารสดจากหอยแมลงภูแบบใหม่ๆ เพื่อช่วยเพิ่มการบริโภคหอยชนิดนี้ได้มากขึ้น นอกจากนี้ควรจะได้เลือกคัดขนาดและคุณภาพหอย เพื่อใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมได้แก่ หอยแมลงภูขนาดใหญ่และขนาดกลาง ควรส่งสู่โรงงานเพื่อการแปรรูปหรือส่งตลาดจำหน่ายเพื่อบริโภคสด หอยขนาดเล็กส่งจำหน่ายแก่ธุรกิจการเลี้ยงเปิด และการเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่การเลี้ยงกุ้งทะเล เป็นต้น

2.2 ตลาดต่างประเทศเพื่อการส่งออกมีน้อย

ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยเคยส่งออกหอยแมลงภู่มักรูปเป็นจำนวนมาก ถึง 200 เมตริกตัน เมื่อปี 2514 ในรูปของหอยแมลงภู่มักรูปแช่แข็ง ประเทศลูกค้าได้แก่ บรูไน ญี่ปุ่น ฮองกง ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และอื่นๆ แต่ในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา สามารถส่งออกได้เป็นจำนวนน้อยมาก คือ ประมาณ 8-9 เมตริกตันเท่านั้น ซึ่งอาจเนื่องจากคุณภาพของสินค้าและความไม่แน่นอนของปริมาณการผลิต หากได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงหอยแมลงภู่มักรูปแช่แข็งที่มีความแน่นอนในปริมาณการผลิตและควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์หอยแล้วก็จะอาจจะเปิดตลาดการส่งออกหอยแมลงภู่มักรูปแช่แข็งกับประเทศใกล้เคียงได้ เช่น บรูไน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฮองกง ตลอดจนตลาดในยุโรป นอกจากหอยแมลงภู่มักรูปแช่แข็งดังกล่าวแล้ว ควรมีการส่งเสริมการส่งออกหอยแมลงภู่มักรูปเป็นหอยต้มตากแห้ง หอยผ่าตากแห้ง และหอยแมลงภู่มักรูปปิ้ง เป็นต้น โดยส่งผลิตภัณฑ์อาหารดังกล่าวไปทดลองตลาด หากเป็นที่ยอมรับ คาดว่าโรงงานแปรรูปจะสามารถรับซื้อหอยแมลงภู่มักรูปได้เป็นจำนวนมาก ในเรื่องนี้กรมประมง สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปและเกษตรกรต้องร่วมมือกัน

3. ปัญหาทางสังคม

การสูญหายของผลผลิตหอยแมลงภู่มักรูป

ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน อาจเป็นผลให้เกิดการสูญหายของผลผลิตหอยแมลงภู่มักรูปอันเกิดจากการลักขโมย เพราะแหล่งเลี้ยงหอยอยู่ในบริเวณห่างไกลเป็นการยากต่อการควบคุมดูแล โดยเฉพาะการเลี้ยงหอยแมลงภู่มักรูปในระดับยังชีพด้วยแล้วนับเป็นปัญหาอย่างมาก สภาพการณ์ดังกล่าวมักเกิดขึ้นเสมอในแหล่งเลี้ยงหอยทั่วไป

การแก้ไข้ปัญหา

ปัญหาดังกล่าวของธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่อาจแก้ไขได้ โดยการปลูกที่ปักคนเฝ้าในแปลงเลี้ยงหอย ป้องกันการลักขโมยของมิชฉาชีพ แต่ในกรณีของการเลี้ยงหอยแบบยังชีพแล้ว การแก้ไข้ด้วยวิธีดังกล่าวย่อมไม่คุ้มต่อการลงทุนลงแรง จึงควรเคลื่อนย้ายหอยที่เกาะติดหลักไม้แล้วมาทำการเลี้ยงในบริเวณใกล้ที่อยู่อาศัย ตามชายฝั่งแม่น้ำลำคลองที่น้ำทะเลท่วมถึงเป็นประจำก็อาจกระทำได้

หอยนางรม

1. ปัญหาการผลิต

1.1 การขาดแคลนพันธุ์หอยนางรม

เนื่องจากได้มีการใช้ประโยชน์หอยนางรมจากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงการสงวนทรัพยากรอย่างถูกต้อง ประกอบกับสภาวะสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงได้แก่ การเกิดมลภาวะขึ้นตามบริเวณทะเลชายฝั่งในหลายพื้นที่ และสาเหตุอื่นๆ หลายประการ เป็นผลให้พันธุ์หอยนางรมมีความชุกชุมน้อยลง ไม่เพียงพอแก่การขยายกิจการต่อไปอีกได้

1.2 การเกิดมลภาวะในแหล่งเลี้ยงหอยนางรม

สืบเนื่องจากการระบายน้ำโสโครกและเศษเหลือต่างๆ จากโรงงานอุตสาหกรรม และจากชุมชนใหญ่ ลงในแม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำชายฝั่งทะเลจึงทำให้เกิดภาวะน้ำเสียขึ้นทั่วไป มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสัตว์น้ำ โดยเฉพาะหอยนางรมในแปลงเลี้ยงในหลายพื้นที่ตายลงเป็นจำนวนมากในบางปี ปริมาณการผลิตจึงต่ำลง และสารพิษจากน้ำเสียอาจสะสมในเนื้อหอยและเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคด้วย

1.3 การขาดความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงหอยนางรม

เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรม ได้รับความรู้และประสบการณ์สืบทอดทอดมาจากบรรพบุรุษ ทำการเลี้ยงหอยไปตามที่ได้เคยทำกันมาเป็นเวลานาน ไม่ได้ทราบและเข้าใจขั้นตอนและวิธีการเลี้ยงที่ถูกต้อง จึงมักได้รับผลผลิตค่อนข้างต่ำ

1.4 การขาดแคลนเงินทุนในการเริ่มประกอบการและขยายกิจการเลี้ยงหอยนางรม

การเลี้ยงหอยนางรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องอาศัยธรรมชาติ ทั้งในเรื่องพันธุ์หอย อาหารตามธรรมชาติและสภาวะแวดล้อม ตลอดจนแหล่งเลี้ยงหอยเองก็เป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน จึงนับได้ว่ามีอัตราเสี่ยงค่อนข้างสูง ประกอบกับเกษตรกรทั่วไปมีรายได้น้อย จึงขาดหลักทรัพย์จำเป็น

แนวทางแก้ไข้ปัญหา

1.1 การขาดแคลนพันธุ์หอยนางรม

การแก้ไข้ปัญหานี้ขาดแคลนหอยนางรม ควรได้พิจารณาแก้ไข้ด้านการเกิดภาวะน้ำเสียในแหล่งเกิดหอยนางรมตามธรรมชาติ พร้อมทั้งเน้นกรมประมงต้องพิจารณาวางมาตรการควบคุมพ่อแม่พันธุ์หอย โดยการสร้างแหล่งอนุรักษ์หรือแหล่งรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำประเภทนี้ตามพื้นที่เลี้ยงหอยนางรมที่สำคัญๆ ตลอดจนเคลื่อนย้ายพ่อแม่พันธุ์หอยไปแพร่ขยายพันธุ์ในแหล่งน้ำใหม่ที่ได้สำรวจแล้วว่าสภาวะแวดล้อมเหมาะสมแก่การพัฒนาการเลี้ยงหอยนางรมขึ้นตามท้องที่จังหวัดต่างๆ เป็นการเพิ่มผลผลิต สร้างงาน

และเพิ่มพูนรายได้แก่เกษตรกร นอกจากนี้แล้วยังอาจกระทำได้โดยการเพาะขยายพันธุ์ หอยนางรมจากโรงเพาะขยายพันธุ์ของทางราชการหรือของภาคเอกชนอย่างจริงจังในอนาคต

1.2 การเกิดมลภาวะในแหล่งเลี้ยงหอย

รัฐบาลโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จังหวัดเจ้าของท้องที่ ตลอดจนสถาบันอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรได้พิจารณาให้ทราบสาเหตุแห่งการเกิดมลภาวะและมลพิษตามแหล่งน้ำชายฝั่งโดยเร่งด่วน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางป้องกันที่ได้ผลอย่างจริงจังต่อไป

1.3 การขาดความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงหอยนางรม

รัฐบาลโดยกรมประมง ควรดำเนินการให้การฝึกอบรมความรู้ด้านการเลี้ยงหอยนางรมแก่เกษตรกรตามขั้นตอนต่างๆ โดยละเอียด พร้อมกันนั้นก็ดำเนินการสาธิตวิธีการเลี้ยงหอยนางรมตามแหล่งเลี้ยงในภูมิภาคต่างๆ ทั่วไป

1.4 การขาดแคลนเงินทุนในการเริ่มประกอบการและขยายกิจการเลี้ยงหอยนางรม

รัฐบาลและภาคเอกชน โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งธนาคารพาณิชย์ ที่สนับสนุนการให้สินเชื่อเพื่อการเกษตร ควรพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ หากแหล่งเลี้ยงหอยนางรมบริเวณใดมีความเป็นไปได้ของความสำเร็จสูง ควรได้พิจารณาให้สินเชื่อแก่เกษตรกรลงทุนในการประกอบกิจการและขยายกิจการเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทนี้ต่อไป

2. ปัญหาการตลาด

2.1 ตลาดหอยนางรมภายในประเทศจำกัด

เนื่องจากหอยนางรมเป็นอาหารทะเลที่ราคาก่อนข้างสูง มักนิยมบริโภคในกลุ่มคนที่มีความร่ำรวย หรือครอบครัวที่มีรายได้ดีเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ปริมาณความต้องการของตลาดจึงขึ้นอยู่กับขอบเขตที่จำกัดมาก หากจะเพิ่มปริมาณการผลิตให้มากขึ้นก็ไม่อาจส่งจำหน่ายเพิ่มขึ้นได้มากนัก

2.2 ไม่มีธุรกิจการตลาดเพื่อส่งออก

ด้วยเหตุที่หอยนางรมมีราคาอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงดังกล่าวแล้ว ประกอบกับโดยทั่วไปนิยมบริโภคหอยนางรมสด จึงเป็นการขาดโอกาสเสี่ยงขนส่งไปในระยะทางไกล นั่นก็หมายถึงการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้สูงยิ่งขึ้น กับไม่สามารถจะรับประกัน

คุณภาพในด้านความสดของหอยนางรมได้ ย่อมเป็นการเสี่ยงต่อการตลาดส่งออกเป็นอย่างมาก ประเทศไทยจึงยังไม่มีธุรกิจส่งออกหอยนางรม

แนวทางแก้ไขปัญหา

2.1 ตลาดหอยนางรมในประเทศจำกัด

พิจารณาโดยทั่วไปแล้วการแก้ไขปัญหาดตลาดภายในก็โดยการส่งเสริมการบริโภคหอยนางรมกันให้แพร่หลาย ซึ่งจะกระทำได้ดีก็โดยการเพิ่มปริมาณการผลิตและลดต้นทุนผลิตในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้รายได้ของผู้เลี้ยงอยู่ในระดับที่ประกอบธุรกิจนี้ได้ โดยเพิ่มพื้นที่และจำนวนหอยเลี้ยงตามสมควร หากราคาจำหน่ายหอยนางรมลดต่ำลง ธุรกิจการตลาดจะขยายตัวขึ้นได้เอง เพราะอาหารทะเลชนิดนี้อยู่ในความสนใจของผู้บริโภคอยู่แล้ว

2.2 ไม่มีธุรกิจการตลาดเพื่อส่งออก

หากมีการขยายแหล่งเลี้ยงหอยและได้ผลผลิตสูงขึ้น รวมทั้งต้นทุนการผลิตต่ำลง โดยเฉพาะหอยนางรมพันธุ์ใหญ่และหอยพันธุ์เล็กที่เลือกคัดขนาดใหญ่เป็นหอยจำหน่ายทั้งเปลือก เหมาะแก่การบริโภคสดได้เป็นจำนวนมาก กับมีปริมาณผลผลิตมากพอและสม่ำเสมอ รวมทั้งสามารถทำความสะอาด (Depuration) ได้เป็นที่เชื่อถือ คาดว่าน่าจะเปิดตลาดส่งออกกับประเทศใกล้เคียงได้ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ และฮ่องกง เป็นต้น

3. ปัญหาทางสังคม

ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาด้านมิถาชีฟยังคงปรากฏอยู่แทบทุกพื้นที่ ผลผลิตหอยนางรมบางส่วนถูกขโมยเช่นเดียวกับทรัพย์สินอื่นๆ เป็นประจำ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

ความจำเป็นในการเฝ้าดูแลรักษาทรัพย์สิน ตลอดจนผลผลิตหอยนางรมในแปลงเลี้ยงที่อยู่ตามแหล่งน้ำชายฝั่ง อันเป็นบริเวณห่างไกลเป็นวิธีการเดียวที่อาจแก้ไขปัญหานี้ได้

หอยแครง

1. ปัญหาการผลิต

1.1 การขาดแคลนพันธุ์หอยแครง

เนื่องจากการใช้ประโยชน์หอยแครงตามธรรมชาติเกินศักยภาพของการเกิดใหม่ทดแทน การใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายในเขตหวงห้ามบางพื้นที่ ได้แก่ อวนรุนและอวนลากในเขต 3,000 เมตรจากเส้นขอบฝั่ง เป็นส่วนสำคัญที่ทำลายลูกพันธุ์หอยแครงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ปัจจุบันนี้จึงขาดแคลนพันธุ์หอยแครง และประเทศที่เคยจำหน่ายพันธุ์หอยชนิดนี้แก่ประเทศไทยก็ประกาศห้ามส่งออกพันธุ์สัตว์น้ำดังกล่าว แหล่งเลี้ยงหอยที่เป็นการเลี้ยงแบบพัฒนา ซึ่งทำกันเป็นธุรกิจขนาดใหญ่เริ่มขาดแคลนพันธุ์หอยแครงซึ่งปรากฏในจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี สตูล พังงา และอื่นๆ

1.2 พื้นที่แปลงเลี้ยงหอยแครงที่ราชการกำหนดให้ไม่เหมาะสม

พื้นที่แปลงเลี้ยงหอยแครงที่ทางราชการประกาศเป็นพื้นที่อนุญาตทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำนั้น ได้กำหนดพื้นที่ให้รายละเอียดไม่เกิน 5 ไร่ในบางจังหวัด ซึ่งเหมาะสมสำหรับอุตสาหกรรมในครอบครัว แต่สำหรับการเลี้ยงเป็นธุรกิจขนาดใหญ่จำเป็นต้องใช้เนื้อที่แปลงเลี้ยงจำนวนมากจึงจะคุ้มแก่การลงทุน จึงต้องซื้อสิทธิจากผู้ขออนุญาตรายย่อยจำนวนมาก ซึ่งต้องใช้จ่ายเงินทุนเพิ่มขึ้น

1.3 การจับจองพื้นที่แปลงเลี้ยงหอยไม่ถูกระเบียบ

ในบางท้องที่มีราษฎรเข้าจับจองพื้นที่ชายฝั่งทะเลโดยการปักหลักเขตแสดงการเข้าทำประโยชน์ในการเลี้ยงหอยโดยมิได้รับอนุญาตให้ถูกต้องตามระเบียบ และมีได้ทำการปล่อยพันธุ์หอยแครงลงเลี้ยงแต่อย่างใด จึงทำให้เป็นการเสียโอกาสในการประกอบอาชีพของเกษตรกรรายอื่นๆ

1.4 การเกิดสภาวะน้ำเสียในแหล่งเลี้ยงหอยแครง

สภาพน้ำในแหล่งเลี้ยงหอยแครง โดยเฉพาะในบริเวณทะเลชายฝั่งอ่าวไทยตอนใน เกิดมลภาวะจากการระบายน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และมลพิษจากแหล่งเกษตรกรรมที่ใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช เป็นผลให้หอยมีอัตราการตายสูงและให้ผลผลิตต่ำ

1.5 มีปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างชาวประมงขนาดเล็กกับผู้เลี้ยงหอยแครง

ในบางจังหวัดได้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างชาวประมงระดับยังชีพกับผู้เลี้ยงหอยแครง เนื่องจากการขยายพื้นที่เลี้ยงหอย เป็นผลให้แหล่งประมงยังชีพตามบริเวณชายฝั่งลดลง

1.6 แหล่งเลี้ยงหอยแครงเสื่อมสภาพ

เนื่องจากในพื้นที่เลี้ยงหอยแครงบางแห่ง โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเล

อันดามันเสื่อมสภาพ จากการที่ผิวหน้าของโคลนบนพื้นแปลงเลี้ยงหอยมีความหนาแน่นลง จนพื้นที่ผิวดินมีสภาพเป็นกระช้ำ เท้าที่เป็นมาแต่ละพื้นที่ที่จะทำการเลี้ยงหอยได้เป็นเวลานานไม่เกิน 4 ปี ก็จะเสื่อมสภาพ ไม่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของหอยจึงให้ผลผลิตต่ำ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

1.1 การขาดแคลนพันธุ์หอยแครง

รัฐบาลโดยกรมประมงควรได้พิจารณาควบคุมการใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในเขตหวงห้ามอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะในบริเวณที่ทางราชการดำเนินการสร้างแหล่งเกิดของลูกหอย (Seed Bed) ซึ่งกรมประมงได้ดำเนินการไปแล้วในบางพื้นที่ เพราะการใช้เครื่องมือจำพวกอวนรุนและอวนลากทำการจับสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำชายฝั่งมีส่วนทำลายลูกหอยแครงที่เกิดในแหล่งดังกล่าว คาดว่าคราบใดที่ไม่สามารถควบคุมเครื่องมือดังกล่าวได้แล้ว การสร้างแหล่งพันธุ์หอยแครงจะประสบผลตามวัตถุประสงค์ได้โดยยาก

ในขณะเดียวกันควรจะได้พิจารณาดำเนินการศึกษาคัดลองด้านการเพาะขยายพันธุ์หอยแครงจากโรงเพาะขยายพันธุ์ และประยุกต์กับแหล่งน้ำธรรมชาติบางบริเวณที่เหมาะสม ให้เกิดประโยชน์ด้านการเพิ่มพันธุ์หอยแครงด้วยอีกทางหนึ่ง

1.2 พื้นที่แปลงเลี้ยงหอยแครงที่ทางราชการกำหนดให้ไม่เหมาะสม

รัฐบาลโดยกรมประมงควรได้พิจารณากำหนดนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงหอยแครงทั้งขนาดอุตสาหกรรมในครอบครัว และเลี้ยงหอยแครงเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งอาจพิจารณาอนุญาตให้ใช้ประโยชน์พื้นที่เลี้ยงหอยแครงแบบยังชีพจำนวน 5-10 ไร่/ราย สำหรับธุรกิจขนาดกลางจำนวน 50-100 ไร่/ราย และระดับธุรกิจอุตสาหกรรมอาจเป็น 300-500 ไร่/ราย ซึ่งต้องพิจารณากันตามความเหมาะสม

1.3 การจับจองพื้นที่แปลงเลี้ยงหอยไม่ถูกระเบียบ

เจ้าหน้าที่ประมงจังหวัดในท้องที่เลี้ยงหอยแครง ควรได้ทำการตรวจสอบและดำเนินการให้เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ

1.4 การเกิดสภาวะน้ำเสียในแหล่งเลี้ยงหอยแครง

รัฐบาลโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จังหวัดที่เป็นเจ้าของพื้นที่ และสถาบันอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรได้พิจารณาดำเนินการ

แก้ไขและมีมาตรการควบคุมด้านการกำจัดน้ำเสียจากแหล่งมลภาวะต่าง ๆ อย่างจริงจัง

1.5 ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างชาวประมงขนาดเล็กกับผู้เลี้ยงหอยแครง

รัฐบาลโดยกรมประมง ควรได้พิจารณากำหนดพื้นที่เพื่ออนุญาตให้ทำการเลี้ยงหอยแครงให้ชัดเจน และดำเนินการโดยผ่านขั้นตอนต่างๆ ตามระเบียบก่อนจะประกาศเป็นที่อนุญาตเพื่อการเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ การเรียกประชุมราษฎรที่เป็นชาวประมงยังชีพในพื้นที่ เพื่อทราบความคิดเห็น เป็นการป้องกันความขัดแย้งอันอาจเกิดขึ้นในภายหลัง

1.6 แหล่งเลี้ยงหอยแครงเสื่อมสภาพ

รัฐบาลโดยกรมประมงควรจะได้ให้คำแนะนำแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแครงโดยเฉพาะตามแถบทะเลชายฝั่งทะเลอันดามัน ให้ดำเนินการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยวิธีใช้คราดหอยแครงในช่วงเวลาที่กระแสน้ำไหลไม่รุนแรงมากนัก เพราะกระแสน้ำเป็นพายุสำคัญในการพัดพาเอาละอองดินโคลนอันเกิดจากการคราดหอยเป็นประจำแล้วครั้งเล่าไปสู่แหล่งอื่นที่ไกลออกไป จึงทำให้แหล่งเลี้ยงหอยเสื่อมสภาพดังกล่าว นอกจากนี้เกษตรกรจะต้องตระหนักว่า เมื่อคราดหอยแครงขึ้นมาได้แล้ว เศษเปลือกหอยที่ติดขึ้นมาด้วยจำนวนไม่น้อยนั้น จะต้องนำขึ้นไปทิ้งเสียบนบก อย่าทิ้งกลับคืนสู่แหล่งเลี้ยง เพราะเมื่อทับถมกันนานเข้า ดินในแปลงเลี้ยงจะเป็นกระซ้า ซึ่งเป็นสภาพที่ไม่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยของหอยแครง

2. ปัญหาการตลาด

2.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแครงขาดอำนาจการต่อรองราคาขาย

เนื่องจากผู้รับซื้อผลผลิตหอยแครงในปัจจุบันมีอยู่จำนวนน้อยเพียง 2-3 รายเท่านั้น เกษตรกรผู้ผลิตจึงไม่อาจต่อรองราคาขายหอยแครงแก่พ่อค้าคนกลางได้จึงทำให้รายได้ตกต่ำ

2.2 ตลาดหอยแครงภายในประเทศอยู่ในวงจำกัด

ด้วยเหตุที่ผู้บริโภคหอยแครงส่วนใหญ่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และท้องที่ใกล้เคียง ประกอบกับผลผลิตหอยแครงจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับความต้องการของประชากรผู้บริโภค จึงทำให้ตลาดหอยแครงอยู่ในลักษณะค่อนข้างแคบ

แนวทางแก้ไขปัญหา

2.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแครงขาดอำนาจการต่อรองราคาขาย

รัฐบาลโดยองค์การสะพานปลากรุงเทพฯ ควรได้พิจารณาจัดหาแหล่งรับซื้อ

ผลผลิตหอยแครงมากขึ้น และขจัดปัญหาการผูกขาดของพ่อค้าคนกลาง เพื่อเกษตรกรจะได้มีอำนาจการต่อรองราคาจำหน่ายผลผลิตและได้รับค่าตอบแทนเป็นผลกำไรเพิ่มขึ้น

2.2 ตลาดหอยแครงภายในประเทศอยู่ในวงจำกัด

ควรได้พิจารณาปรับปรุงวิธีการขนส่งหอยแครงสดให้ได้ผลดี เพื่อกระจายผลผลิตไปสู่ผู้บริโภคทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือได้รวดเร็วและทั่วถึง และหาวิธีการควบคุมให้หอยแครงคงสภาพสด พร้อมกันนั้นก็ควรได้ทำการทดลองด้านการแปรรูปหอยแครงเพื่อการส่งออกอีกทางหนึ่งด้วย

หอยกะพง

1. ปัญหาการผลิต

1.1 การขาดแคลนพันธุ์หอยกะพงในแหล่งน้ำธรรมชาติ

การเลี้ยงหอยกะพงในปัจจุบันที่ทำกันเป็นอาชีพ ปรากฏอยู่เฉพาะพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัดชลบุรีเพียงแห่งเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากภูมิภาคอื่นๆ ขาดแคลนพันธุ์หอยกะพงในแหล่งน้ำ จึงไม่สามารถประกอบกิจการด้านนี้ได้

1.2 หอยกะพงในแหล่งน้ำธรรมชาติมีน้อยลง

สืบเนื่องจากการเกิดภาวะน้ำเสียตามแหล่งน้ำชายฝั่งในหลายพื้นที่ ประกอบกับการใช้เครื่องมือประมงประเภทอวนรุนและอวนลากในแหล่งเกิดลูกหอย เป็นผลให้หอยกะพงที่เกิดขึ้นถูกทำลาย และมีผลกระทบต่อวงจรเจริญเติบโต ตลอดจนผลผลิตของหอยต่ำลงด้วย

แนวทางแก้ไขปัญหา

1.1 การขาดแคลนพันธุ์หอยกะพงในแหล่งน้ำธรรมชาติ

กรมประมงควรได้พิจารณาดำเนินการเคลื่อนย้ายหอยกะพงจากแหล่งที่มีความชุกชุมไปแพร่ขยายพันธุ์ในบริเวณที่มีสภาวะแวดล้อมเหมาะสม และประกาศกำหนดเป็นที่รักษาพืชพันธุ์ พร้อมทั้งส่งเสริมและสาธิตแก่เกษตรกรให้ประกอบอาชีพการเลี้ยงหอยกะพงต่อไป

1.2 หอยกะพงในแหล่งน้ำธรรมชาติน้อยลง

กรมประมงควรได้พิจารณาให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบให้ตรวจตราในการใช้เครื่องมือผิดกฎหมายในเขตหวงห้าม ได้แก่ อวนรุนและอวนลาก ตามบริเวณทะเลชายฝั่งอย่างเข้มงวดจริงจัง สำหรับการเกิดน้ำเสียนั้น กรมโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงาน

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สถาบันอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรได้ให้ความสำคัญกับการกำจัดน้ำโสโครกของโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชน ตลอดจนมลภาวะจากแหล่งเกษตรกรรมอย่างจริงจังต่อไปด้วย

2. ปัญหาการตลาด

2.1 ราคาจำหน่ายผลผลิตหอยกะพง

เนื่องจากหอยกะพงมีขนาดเล็ก ไม่เป็นที่นิยมบริโภคกันมากนัก จึงมีราคาค่อนข้างต่ำ หอยกะพงขนาดใหญ่สภาพสดจำหน่ายที่เปลี่ยนแปลงลิ้งราคา 20- 22 บาท/ถัง สำหรับหอยขนาดเล็กใช้เลี้ยงเปิดราคา 10- 20 บาท/ถัง

2.2 ตลาดหอยกะพงค่อนข้างแคบ

หอยกะพงนิยมบริโภคกันส่วนใหญ่ในหมู่ชาวจีนทางภาคกลาง คือ ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง แม้จะได้มีการส่งออกสู่ตลาดฮ่องกงบ้าง แต่เป็นจำนวนน้อย ความต้องการเพื่อบริโภคจึงยังอยู่ในระดับต่ำ ตลาดจำหน่ายจึงแคบมาก

แนวทางแก้ไขปัญหา

2.1 ราคาจำหน่ายหอยกะพงต่ำ

ควรจะได้พิจารณาส่งเสริมเกี่ยวกับรูปแบบของการปรุงอาหารจากหอยกะพง หรือแปรรูปเนื้อหอยชนิดนี้เป็นอาหารสำเร็จรูปและกึ่งสำเร็จรูป เพื่อให้ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคมากขึ้น นอกจากนี้ อาจแนะนำให้ใช้หอยกะพงเป็นอาหารเลี้ยงเปิดและใช้ในการเลี้ยงกุ้งทะเลแทนการใช้อาหารเม็ดหรืออาหารผสม

2.2 ตลาดหอยกะพงค่อนข้างแคบ

ควรได้พิจารณาค้นคว้าด้านการแปรรูป เป็นอาหารแห้งหรืออาหารกระป๋อง เพื่อทดลองตลาด เป็นการส่งเสริมธุรกิจตลาดการส่งออก และใช้ประโยชน์ด้านผลิตอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์น้ำ

หอยมุก

ปัญหาการเลี้ยงหอยมุก

การเลี้ยงหอยมุกในประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นธุรกิจที่ยังอยู่ในวงจำกัด สำหรับเทคนิคของการเพาะไข่มุกนั้น คาดว่าคงไม่มีปัญหามากนัก เพราะอาศัยเทคโนโลยีจากประเทศญี่ปุ่น มีผู้ชำนาญการเฉพาะมาเป็นผู้ดำเนินการ ปัญหาสำคัญที่ประสบอยู่ก็คือ

1. การขาดแคลนพันธุ์หอยมุก

หอยมุกที่ใช้ในการเพาะไข่มุกในประเทศไทย ได้แก่ หอยมุกงาน และหอยกัลปิงหา โดยเก็บรวบรวมหอยชนิดดังกล่าวจากแหล่งน้ำธรรมชาติ มาเลี้ยงไว้จนเจริญเติบโตได้ขนาดที่เหมาะสมแล้วจึงใช้เพาะไข่มุก สัตว์น้ำจำพวกหอยที่ใช้เพาะไข่มุกในปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลงไปมาก ไม่สามารถรวบรวมได้เพียงพอแก่ความต้องการอนาคตอาจขาดแคลนมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้ธุรกิจการเพาะไข่มุกไม่อาจดำเนินการต่อไปได้

2. การเกิดน้ำเสียมีผลกระทบต่อ การเพาะเลี้ยงไข่มุก

ในบริเวณแหล่งเลี้ยงหอยมุกเพื่อทำการเพาะไข่มุกในบางฤดู จะเกิดมลภาวะขึ้นในแหล่งเลี้ยง น้ำเสียดังกล่าวนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่รู้จักกันในชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “ขี้ปลาวาฬ” ซึ่งเกิดจากการเน่าสลายของแพลงก์ตอน ทำให้เกิดน้ำเสีย มีสีเหลืองหรือน้ำตาล มีกลิ่นเหม็น จะทำให้สัตว์น้ำตายได้ แหล่งเลี้ยงหอยมุกในบางแห่งประสบปัญหาดังกล่าวนี้เช่นเดียวกัน

แนวทางแก้ไขปัญหา

1. การขาดแคลนพันธุ์หอยมุก

ดำเนินการศึกษาค้นคว้าการเพาะขยายพันธุ์หอยมุกงาน หอยกัลปิงหา และหอยที่ใช้ผลิตไข่มุกอื่นๆ เพื่อใช้ทดแทนการลดน้อยลงของหอยประเภทดังกล่าวในแหล่งน้ำธรรมชาติ

2. การเกิดน้ำเสียมีผลกระทบต่อ การเลี้ยงไข่มุก

ดำเนินการชักลากแพเลี้ยงหอยไปอยู่ในบริเวณที่สภาพน้ำสะอาดเหมาะสม และปลอดภัยจากภาวะน้ำเสีย โดยทำการวิเคราะห์คุณภาพน้ำในแหล่งเลี้ยง ตลอดจนสำรวจความเปลี่ยนแปลงสภาวะของน้ำทะเลให้ได้ทราบล่วงหน้าเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทันการ

การเพาะเลี้ยงอื่นๆ

1. การเลี้ยงปูทะเล

การเลี้ยงปูทะเลในประเทศไทย ได้มีมาเป็นเวลานานแล้วเช่นเดียวกัน แต่เป็นอาชีพที่ทำกันในระดับยังชีพมากกว่าที่จะทำเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ทั้งๆ ที่สัตว์น้ำชนิดนี้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอย่างแพร่หลาย และบางส่วนก็เป็นสินค้าส่งออกไปยัง ฮ่องกง

มาเลเซีย และสิงคโปร์ แต่เป็นจำนวนน้อย ผลผลิตปุ๋ยเหล่านี้บริโภคภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่

การเลี้ยงปุ๋ยทะเลอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การเลี้ยงปุ๋ยเล็กให้เป็นปุ๋ยที่ได้ขนาดที่ตลาดต้องการ การเลี้ยงปุ๋ยเนื้อ และการเลี้ยงปุ๋ยไข่ให้เป็นปุ๋ยแน่น โดยการทำเลี้ยงในบ่อดินตามแหล่งน้ำกร่อย การเลี้ยงในคอกในแหล่งน้ำคั้นชายฝั่ง การเลี้ยงปุ๋ยในคอกตามป่าไม้ชายเลนที่น้ำทะเลท่วมถึง เป็นต้น การเลี้ยงปุ๋ยเล็กให้เป็นปุ๋ยใหญ่จะใช้พันธุ์ปูที่รวบรวมได้จากแหล่งน้ำ ขนาดความยาวกระดอง 5-8 ซม. ปล่อยเลี้ยงในคอกหรือบ่อที่เตรียมไว้ใ้อตรา 1 ตัว/ตารางเมตร ใช้เวลาทำการเลี้ยงประมาณ 45 วัน จึงเคิบโคได้ขนาดที่ตลาดต้องการ การเลี้ยงปุ๋ยไข่ให้เป็นปุ๋ยแน่น ปูที่เลี้ยงจะต้องเป็นเพศเมียที่เริ่มมีไข่และได้รับการผสมพันธุ์แล้ว อาจใช้เลี้ยงในคอกหรือบ่อดินก็ได้ ระยะทำการเลี้ยงจนปูมีไข่แน่นไม่เกิน 2 สัปดาห์ ส่วนการเลี้ยงปูโพรงให้เป็นปุ๋ยเนื้อแน่นนั้น มักเลือกคัดปูขนาดใหญ่ที่เพิ่งลอกคราบซึ่งมีน้ำหนักตัวน้อยไปปล่อยเลี้ยงในที่เลี้ยงดังกล่าว อาจต้องใช้เวลาประมาณ 40-45 วัน ก็ส่งจำหน่ายต่อไปได้ อาหารสำหรับเลี้ยงปู ได้แก่ เนื้อปลาเบ็ดเคี้ยว สับเป็นชิ้นๆ ใช้เลี้ยงปูเป็นประจำทุกวันประมาณ 5-10% ของน้ำหนักตัวปูที่ทำการเลี้ยง

ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของการเลี้ยงปุ๋ยทะเล

ปัญหาการผลิต

1. การขาดแคลนพันธุ์ปูทะเล

การจัดการพันธุ์ปูทะเลสำหรับเลี้ยง ต้องรวบรวมจากแหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวนที่ได้มีส่วนไม่พอแก่ความต้องการ การเลี้ยงปูจึงจัดอยู่ในประเภทรายได้เสริมแก่ครอบครัวเท่านั้น

2. ขาดความรู้ทางวิชาการในการเลี้ยงปู

วิธีการเลี้ยงปูของเกษตรกรยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงได้รับผลผลิตต่ำเนื่องจากปูเป็นสัตว์ที่กินกันเอง เป็นผลให้มีอัตราการลดต่ำ

แนวทางแก้ไขปัญหา

1. การขาดแคลนพันธุ์ปูทะเล

รัฐบาลโดยกรมประมงควรพิจารณาวางมาตรการอนุรักษ์ปูทะเลรวมทั้งดำเนินการบำรุงพันธุ์ปูทะเล โดยเพาะขยายพันธุ์ปูทะเลปล่อยลงแหล่งน้ำที่มีสภาพเหมาะสม

แก่การอยู่อาศัยและเจริญเติบโตตามธรรมชาติของปู ได้แก่ บริเวณอ่าวต่าง ๆ ที่ชายฝั่ง มีสภาพเป็นป่าไม้ชายเลน เมื่อปูเคิบโตขึ้น ราษฎรจะได้นำปูมาทำการเลี้ยงต่อไปได้เป็นจำนวนมาก ส่งเสริมให้อาชีพเลี้ยงปูขยายตัวมากขึ้น พื้นที่ที่เหมาะสมในการบำรุงพันธุ์ปู ได้แก่ อ่าวนครศรีธรรมราช อ่าวปัตตานี บริเวณป่าชายเลนในท้องที่จังหวัดจันทบุรี และสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

2. ขาดความรู้ทางวิชาการในการเลี้ยงปุ๋ยทะเล

รัฐบาลโดยกรมประมงควรได้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้คำแนะนำเผยแพร่ความรู้ ให้การฝึกอบรมและสาธิตวิธีการเลี้ยงปุ๋ยทะเลแก่เกษตรกรที่สนใจ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และสามารถปฏิบัติให้การเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดนี้ได้ผลดีต่อไป พร้อมกันนั้นนักวิชาการประมงควรได้ทำการทดลองศึกษาการเพาะขยายพันธุ์ปูทะเลให้ได้เป็นปริมาณมากเพื่อการบำรุงพันธุ์ปูทะเลในแหล่งน้ำธรรมชาติต่อไปด้วย

สำหรับปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาการตลาดยังไม่มี เพราะการผลิตปุ๋ยทะเลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของผู้บริโภค

แนวทางของการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในอนาคต

โดยที่รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประมง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมาแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทรัพยากรประมงไม่เพียงแต่จะเป็นแหล่งอาหารโปรตีน สนองความต้องการด้านบริโภคภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังเป็นผลิตภัณฑ์ส่งออกนำเงินตราเข้าประเทศเป็นมูลค่ามหาศาล จำนวนไม่น้อยกว่า 26,000 ล้านบาท ในปี 2529 ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้จัดให้มีการพัฒนาการประมงอยู่ในลำดับความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตลอดมา และได้เน้นนโยบายยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ของเกษตรกรชาวประมงให้ดีขึ้น การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องมุ่งดำเนินการเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น เพื่อการตลาดและการส่งออก

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งที่ภาครัฐบาลและเอกชนได้ร่วมมือกันพัฒนามาแล้วจนถึงปัจจุบันนั้น นับว่าได้ประสบความสำเร็จไปด้วยดีในระดับหนึ่งแล้ว แต่อย่างไรก็ตามแนวทางในการพัฒนาจะต้องพิจารณาหิบบกประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ มาวิเคราะห์หาข้อสรุปเพื่อกำหนดมาตรการปรับปรุงและแก้ไข อันจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรประมงให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น โดยเน้นความสำคัญเป็นพิเศษต่อการพัฒนา

ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ได้แก่ การเพาะเลี้ยงกุ้ง การเพาะเลี้ยงปลา และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มพูนผลผลิตและมูลค่าของสัตว์น้ำชนิดสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในระดับธุรกิจอย่างกว้างขวางต่อไป

1. แนวทางในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งโดยทั่วไป

นายวนิช วารีกุล อธิบดีกรมประมง (2528) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งโดยทั่วไปไว้ 10 ประการ คือ

- 1.1 ให้มีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง
- 1.2 เสริมสร้างสมรรถภาพการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลในการสนับสนุนการพัฒนางานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งให้ได้ผลดีต่อไป
- 1.3 สร้างบุคลากรที่เหมาะสมต่อสายงาน เพื่อแก้ปัญหาทางด้านวิชาการได้อย่างถูกต้อง
- 1.4 ส่งเสริมสมรรถภาพการถ่ายทอดเทคโนโลยี จากการค้นพบของนักวิชาการภายในประเทศ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากต่างประเทศ แก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน
- 1.5 ปรับปรุงและขยายกิจกรรมประมงชายฝั่ง ทั้งทางด้านการจับและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้เหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการและการอนุรักษ์
- 1.6 ให้มีการควบคุมกิจกรรมการประมงให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ตามพระราชบัญญัติการประมงและกฎกระทรวงอย่างเคร่งครัด
- 1.7 พัฒนาด้านวิศวกรรมกรรมการประมง โดยเฉพาะการออกแบบสิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น บ่อเพาะเลี้ยงและโรงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำให้ได้มาตรฐาน
- 1.8 ให้มีการประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอด และกระจายข่าว เผยแพร่เทคนิคในการเพาะเลี้ยง ให้ความรู้ต่อหน่วยงานของรัฐและเอกชน ทั้งในด้านการเพาะเลี้ยงและอนุรักษ์
- 1.9 สนับสนุนความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศในการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง
- 1.10 ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่สำคัญ

2. แนวทางในการพัฒนาและแก้ปัญหาปัจจัยการผลิตสัตว์น้ำ

2.1 แนวทางในการจัดหาพื้นที่แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

2.1.1 รัฐบาลควรเร่งรัดให้การร่วมมือกันระหว่างองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องในการจัดจำแนกพื้นที่ชายฝั่งทะเล ที่มีสภาพเป็นป่าไม้ชายเลนในลักษณะของ เขตสงวน เขตอนุรักษ์ และเขตพัฒนา ให้แน่นอน เพื่อจัดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

2.1.2 รัฐบาลได้พิจารณากำหนดเขตพัฒนาสำหรับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและธุรกิจแต่ละประเภท โดยไม่ปะปนกัน ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมหรือธุรกิจประเภทหนึ่งอาจมีผลกระทบต่อธุรกิจอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายได้

2.1.3 รัฐบาลควรกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ชายเลนเสื่อมสภาพ พื้นที่ราบชายเลน แหล่งน้ำตื้นชายฝั่งทะเล บริเวณปากแม่น้ำ แหล่งน้ำในทะเลสาบ แหล่งน้ำชายเกาะ และอื่น ๆ โดยประกาศเป็นที่อนุญาตเพื่อการประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ การเลี้ยงกุ้ง การทำนากุ้ง การเลี้ยงปลาในกระชัง และในบ่อ การเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยและการเพาะเลี้ยงสาหร่ายทะเลเพื่อพัฒนาอย่างทั่วถึง

2.1.4 รัฐบาลควรพิจารณาให้องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ทำการสำรวจที่ดินตามแนวชายฝั่งทะเล ที่เกษตรกรทำการเพาะปลูก ได้แก่ การทำนา ทำไร่ และทำสวน ที่ให้ผลผลิตต่ำ ได้เริ่มพัฒนาด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นการทดแทน โดยรัฐต้องให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หรือสหกรณ์เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งอาจร่วมปฏิบัติงานกับองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาชุมชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมชลประทาน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกรมประมง เป็นต้น

2.1.5 รัฐบาลพิจารณาให้ดำเนินการสำรวจนาุ้งหรือบ่อเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลจากปากแม่น้ำลำคลองและชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นบริเวณที่ถูกกึ่งในธรรมชาติ มีความซุกซมต่ำ มาให้การฝึกอบรมและแนะนำให้ปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงกุ้งจากการทำนา กุ้งแบบดั้งเดิม เป็นการเลี้ยงแบบผสมผสานและแบบพัฒนา ทั้งนี้ เพื่อให้ได้รับผลผลิตสูงขึ้น และได้ผลตอบแทนคุ้มค่าในการลงทุน ในการนี้อาจประสานงานกับองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการให้สินเชื่อเพื่อการลงทุนทางด้านเกษตรกรรม ได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

2.2 แนวทางในการพัฒนาเทคนิคการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

2.2.1 การเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำ

ในการเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำทุกชนิด พ่อและแม่พันธุ์เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในปัจจุบันนี้ พันธุ์กุ้งยังอยู่ในสถานะที่ขาดแคลน การผลิตพันธุ์กุ้งจากหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนได้จำนวนไม่เพียงพอตามความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ทั้งนี้เนื่องจากไม่สามารถจัดหาพ่อแม่พันธุ์กุ้งทะเล โดยเฉพาะกุ้งกุลาดำมาทำการเพาะพันธุ์ได้อย่างเพียงพอ

จึงควรพิจารณาให้เร่งรัดดำเนินการทดลองและวิจัยด้านการสร้างพ่อแม่พันธุ์กุ้งขึ้นใช้ประโยชน์เพื่อการนำมาทดแทนความขาดแคลนพ่อแม่พันธุ์จากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยพิจารณาการใช้อาหารที่มีคุณภาพสูงเฉพาะการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์กุ้งประการหนึ่ง นอกจากนี้ควรได้ดำเนินการด้านพันธุกรรม หรือการคัดพันธุ์กุ้งอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การออกกระเบียบห้ามการส่งออกกุ้งกุลาดำจะเป็นทางหนึ่งที่จะสามารถบรรเทาความขาดแคลนพ่อแม่พันธุ์กุ้งกุลาดำบ้างตามสมควร

นอกจากนี้แล้ว ควรจะได้พิจารณาค้นคว้าและวิจัย ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตพันธุ์สัตว์น้ำ ได้แก่ กุ้งและปลาทะเลชนิดต่าง ๆ ให้ได้ผลผลิตและคุณภาพสูง เพื่อให้พันธุ์สัตว์น้ำมีความแข็งแรงปราศจากเชื้อโรค พร้อมกันนั้นก็ควรได้ศึกษาค้นคว้าด้านเทคนิคการเลี้ยงแบบต่าง ๆ โดยการปรับปรุงระบบบ่อเพาะพันธุ์ บ่อเลี้ยง เครื่องมืออุปกรณ์ และวิธีการ ตลอดจนการจัดการด้านการเลี้ยง การให้อาหารที่มีคุณภาพ การกำจัดและป้องกันโรคและศัตรูด้วยวิธีการที่ได้ผลดี เป็นต้น

2.2.2 การแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำประเภทหอย (Transplantation)

สำหรับการขาดแคลนพันธุ์สัตว์น้ำประเภทหอยนั้น ควรได้ดำเนินการเคลื่อนย้ายพ่อแม่พันธุ์ไปแพร่พันธุ์ให้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในแหล่งน้ำที่ได้ทำการสำรวจแล้ว เห็นว่าเหมาะสมแก่การอยู่อาศัยและเจริญเติบโต ตลอดจนแพร่ขยายพันธุ์ของหอยชนิดนั้นๆ ได้แก่ หอยนางรม หอยแมลงภู่ หอยแครง และหอยกะพง เป็นต้น นอกจากนี้ การเพาะขยายพันธุ์หอยที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจก็เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถเพิ่มผลผลิตได้ตามควร จึงควรได้ทำการค้นคว้าวิจัยให้สามารถผลิตพันธุ์หอยชนิดต่าง ๆ เพิ่มปริมาณมากขึ้นต่อไป

2.2.3 การเพาะขยายพันธุ์สาหร่ายทะเล

สาหร่ายทะเลโดยเฉพาะสาหร่ายผสมนางหรือสาหร่ายวันนั้น เป็นพืชน้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง เพราะสามารถใช้สกัดวันได้เป็นอย่างดี ตลาดต่างประเทศมีความ

ต้องการมาก สภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นอ่าวหลายแห่งของประเทศไทย สามารถเพาะเลี้ยงสาหร่ายชนิดนี้ได้ดี เช่น อ่าวปัตตานี ทะเลสาบสงขลา และอื่น ๆ แม้แต่ในบ่อน้ำกร่อย พืชประเภทนี้ก็สามารถเติบโตได้ด้วย จึงเห็นสมควรได้ทำการทดลองเลี้ยงสาหร่ายในบ่อ เพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมความรู้ เผยแพร่สู่เกษตรกรต่อไป

2.2.4 อาหารในการเลี้ยงสัตว์น้ำ

อาหารในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนาธุรกิจประเภทนี้ แม้ว่าอาหารเม็ดจะใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะกุ้งได้เป็นอย่างดีในปัจจุบันแล้วก็ตาม แต่อาหารดังกล่าวต้องอาศัยโปรตีนจากปลาป่นเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันปลาป่นก็เป็นส่วนผสมที่จำเป็นต่ออาหารที่ใช้เลี้ยงปลุสัตว์ หากการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจำพวกกุ้งและปลาเพิ่มปริมาณการเลี้ยงมากยิ่งขึ้นถึงระดับหนึ่ง ก็ย่อมเกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารดังกล่าวอย่างแน่นอน ราคาอาหารจะยิ่งมีราคาสูงขึ้น และย่อมมีผลกระทบต่อต้นทุนของการผลิต โดยธรรมชาติแล้วสัตว์น้ำที่เลี้ยงมีความต้องการอาหารสดมากกว่าอาหารสำเร็จหรืออาหารเม็ดอยู่แล้ว เพื่อบรรเทาความขาดแคลนอาหารดังกล่าวอันอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ควรได้พิจารณาหาช่องทาง สรรหาสิ่งทดแทนที่เป็นไปได้ และรีบดำเนินการเสียแต่บัดนี้ สิ่งที่มีมองเห็นขณะนี้ก็คือ หอยกะพง และหอยแมลงภู่ซึ่งเป็นสัตว์น้ำราคาถูก ตลาดจำหน่ายก็อยู่ในวงแคบ หากได้มีการพัฒนาการเลี้ยงหอยดังกล่าวให้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายก็อาจใช้ผลผลิตดังกล่าวให้เกิดประโยชน์แก่ธุรกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลเป็นการทดแทนได้ไม่น้อย นักวิชาการของกรมประมงที่เกี่ยวข้องควรได้ดำเนินการศึกษาและวิจัยการเลี้ยงกุ้งทะเล โดยให้อาหารเม็ดและเนื้อหอยแมลงภู่ เป็นต้น ก็จะเป็นแนวทางในการพิจารณาได้ว่าจะสามารถเป็นไปได้ได้อย่างไรหรือไม่

สำหรับอาหารในการเลี้ยงปลานั้น ควรได้พิจารณาทดลองวิจัยสูตรอาหารผสมที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของปลาแต่ละชนิด รวมทั้งสภาพของอาหารสำเร็จหรือกึ่งสำเร็จ ว่ามีลักษณะสภาพอย่างไรจึงจะทำให้ปลาขอมกินอาหาร และฝึกให้ลูกปลากินอาหารดังกล่าวนั้นด้วยวิธีใด และลูกปลาวัยใดที่ควรจะเริ่มทำการฝึกให้ขอมรับอาหารที่ให้ หากประสบความสำเร็จตามที่ได้ตั้งความหวังไว้ จะช่วยให้การพัฒนาการเลี้ยงปลา กะพงขาว ปลากะรัง ปลากะพงแดง ฯลฯ ได้ขยายตัวออกไปในพื้นที่ห่างไกลจากตลาดปลาสดที่ใช้เป็นอาหารแก่ปลาที่เลี้ยงได้มากยิ่งขึ้น ผลผลิตสัตว์น้ำจะเพิ่มมากขึ้นและทั้งยังเป็น การสร้างงานและอาชีพ เพิ่มพูนรายได้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี

2.2.5 โรคพยาธิและศัตรูของสัตว์น้ำ

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่บั่นทอนผลผลิตและคุณภาพสัตว์น้ำที่เลี้ยงให้ต่ำลง เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั่วไปไม่อาจแก้ไขปัญหาโรคพยาธิของสัตว์น้ำด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเกิดโรคขึ้นสัตว์น้ำจะตายเป็นจำนวนมาก เพราะอาการโรคค่อนข้างรุนแรงและปรากฏผลเสียหายรวดเร็ว และมีอยู่ในแหล่งที่ห่างไกลการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ การดำเนินการได้ไม่ทันกาล สภาพดังกล่าวนี้มักก่อความเสียหายแก่เกษตรกรอยู่เนื่อง ๆ จึงเห็นควรที่กรมประมงจะได้เร่งรัดและสนับสนุนเป็นพิเศษในด้านศึกษาวิจัยโรค วิธีการป้องกันกำจัดโรค ชนิดยาที่จะใช้ได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสัตว์น้ำโดยใช้วัคซีน วิทยาการทางด้านนี้ของสาขาการเพาะเลี้ยงชายฝั่งยังอยู่ในระดับที่ต้องทำการศึกษาค้นคว้าอีกเป็นอันมาก สำหรับศัตรูและตัวเบียนนั้น การจัดการด้านระบบบ่อและถ่ายเทน้ำ ตลอดจนการใช้ยาเบื่อปลา อาจแก้ไขปัญหาก็ได้โดยไม่ยากนัก ซึ่งก็ได้ดำเนินการอย่างได้ผลคืออยู่แล้ว

3. แนวทางของการจัดปัญหาผลภาวะในแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

3.1 การกำหนดพื้นที่พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ในการพิจารณากำหนดแหล่งพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการเพาะเลี้ยงกุ้ง เพาะเลี้ยงปลา เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอย และอื่น ๆ นอกจากจะได้ทำการสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อมในด้านคุณภาพน้ำตามฤดูกาลแล้ว จำเป็นจะต้องกำหนดให้ตั้งอยู่ในที่ที่ห่างไกลจากโรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่จะเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำเสีย ซึ่งจะเปื้อนพิษเป็นภัยกับสัตว์น้ำที่เลี้ยง โดยรัฐบาลควรได้วิเคราะห์ว่าแหล่งใดควรจะใช้พัฒนาด้านใดจึงจะเหมาะสมที่สุด สำหรับแหล่งพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ควรจะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ปลอดภัยจากการอุตสาหกรรม เป็นดีที่สุด

3.2 การวางมาตรการควบคุมผลภาวะในแหล่งน้ำ

มาตรการควบคุมผลภาวะในแหล่งน้ำอันเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ มีระเบียบปฏิบัติอยู่แต่เดิมแล้ว ข้อที่ยังบกพร่องอยู่ก็คือ การขาดความเอาใจใส่ในการตรวจสอบและควบคุมในทางปฏิบัติ ซึ่งอาจเนื่องจากการขาดแคลนอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะข้าราชการระดับจังหวัด ซึ่งได้แก่ อุตสาหกรรมจังหวัด จึงเห็นควรที่รัฐจะได้พิจารณาด้านการควบคุมการเกิดผลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างรีบด่วนและจริงจัง

เพราะการตายของสัตว์น้ำที่เกษตรกรทำการเลี้ยง ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงปลา ชนิดต่าง ๆ ในกระชัง และการเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทหอยก็ตาม เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ก็ย่อมส่งผลในทางลบแก่เศรษฐกิจส่วนรวมด้วย

4. แนวทางการพัฒนาบุคลากร

ในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งให้ประสบผลดี จำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพและอัตราค่าจ้างเพียงพอ สำหรับคุณภาพของบุคลากรจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา โดยเฉพาะในด้านวิชาการและโครงการต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ นอกจากนั้นก็จำเป็นต้องเฟ้นตัวบุคคลเข้าปฏิบัติหน้าที่เพิ่มขึ้นตามความจำเป็นของการขยายโครงการอย่างเพียงพอ ก่อนที่นักวิชาการแต่ละสาขาจะออกไปปฏิบัติงานก็ควรจะได้รับการศึกษาอบรม รับการถ่ายทอดความรู้งานในหน้าที่เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังจะต้องเน้นด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งจำเป็นต้องไปปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกับเกษตรกรในท้องที่ชนบทเป็นอย่างดี ด้านจริยธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องเน้นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเกิดศรัทธาจากชาวชนบท ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอาชีพตามโครงการต่าง ๆ ให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของทางราชการ

5. แนวทางการพัฒนาตลาดและการส่งออก

สินค้าสัตว์น้ำเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคทั่วไปมีความต้องการ ดังนั้น คุณภาพ ความสด และปริมาณเพียงพออย่างสม่ำเสมอ เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณา เพราะจะช่วยให้ธุรกิจการตลาดมีความมั่นคง สำหรับชนิดของสัตว์น้ำและปริมาณที่เพียงพออย่างสม่ำเสมอได้นาน้อยอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยของการผลิตดังได้กล่าวแล้ว

คุณภาพของสินค้าสัตว์น้ำ นับเป็นสิ่งสูงใจของผู้บริโภคประการหนึ่ง สภาพความสดเป็นสิ่งที่ถูกค่าต้องการมากที่สุด นั้นหมายถึงราคาที่จะจำหน่ายได้สูงค่า หรือไม่ยอมรับในผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำนั้น ๆ ซึ่งเป็นวิสัยของผู้บริโภคทั่วไปค่านึงถึง

ด้วยเหตุนี้ การรักษาคุณภาพความสดและความสะอาดเป็นเรื่องจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เริ่มตั้งแต่การเก็บเกี่ยวผลผลิตจนถึงผู้บริโภค จะเป็นตลาดภายในประเทศหรือการส่งออกก็ตาม วิทยาการด้านการเก็บรักษาให้ผลผลิตสัตว์น้ำคงสภาพสดและสะอาด จะต้องได้รับการศึกษาค้นคว้าทดลอง เพื่อให้คำแนะนำแก่เกษตรกรผู้เพาะ

เลี้ยงสัตว์น้ำทั่วไปได้นำไปปฏิบัติ เพราะคุณภาพที่ดีจะเป็นส่วนช่วยในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำให้สูงขึ้นด้วย

เพื่อให้หลักประกันการส่งออกผลผลิตสัตว์น้ำต่าง ๆ มีความมั่นคงขึ้น ควรจะได้พิจารณาเสาะแสวงหา และติดต่อจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำกับตลาดใหม่ ๆ ในต่างประเทศ หรือทำการทดลองตลาดสินค้าสัตว์น้ำกับประเทศอื่น ๆ ที่ไม่เคยเป็นประเทศคู่ค้ามาก่อน ให้มากขึ้นจะเป็นส่วนช่วยให้ตลาดส่งออกกว้างขึ้น

การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปยังต่างประเทศนั้น จะต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดปลายทางด้วย การที่จะนำสินค้าสัตว์น้ำไปขายในตลาดต่างประเทศได้นั้น จะต้องพิจารณาถึงความต้องการของตลาดปลายทางด้วย การที่จะนำสินค้าสัตว์น้ำไปขายในตลาดต่างประเทศได้นั้น จะต้องพิจารณาถึงความต้องการของตลาดปลายทางด้วย

การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำไปยังต่างประเทศนั้น จะต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดปลายทางด้วย การที่จะนำสินค้าสัตว์น้ำไปขายในตลาดต่างประเทศได้นั้น จะต้องพิจารณาถึงความต้องการของตลาดปลายทางด้วย

เอกสารอ้างอิง

ไพโรจน์ พรหมานนท์	การศึกษาชีววิทยาบางประการของหอยนางรมในบริเวณ
2515	ลำคลองบ้านนาทับ จังหวัดสงขลา. หนังสือรายงาน ประจำปี 2514- 15. สถานีประมงจังหวัดสงขลา กรมประมง หน้า 107- 128
สมาน ภูมิผล	เพิ่มรายได้ด้วยการเลี้ยงหอยนางรม. หนังสือวารสารการประมง
2517	27 : 4, กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 402- 403
บุญส่ง สิริกุล	การเลี้ยงกุ้งกุลาดำในบ่อที่จังหวัดจันทบุรี. หนังสือวารสารการ
2519	ประมง 29 (4) : 479- 492
วิเศษ ชมเดช และ วัฒนา ภู์เจริญ	การเพาะเลี้ยงชายฝั่งในประเทศไทย. กองประมงน้ำกร่อย
2520	กรมประมง. 33 หน้า
วีระวัฒน์ หงสกุล	การเลี้ยงหอยของไทย เอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ 12, สถานีวิจัย
2523	ประมงทะเล กองประมงทะเล กรมประมง, มิถุนายน 2523
สมชาติ สุขวงศ์	การเลี้ยงปลาแก้ว. หนังสือวารสารการประมง
2523	33 (4) : 447- 445
พานิชย์ สังข์เกษม และคณะ	การประเมินผลการเลี้ยงปลากระพงขาวในจังหวัดภาคใต้. หนังสือ
2524	รายงานสถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา ประจำปี 2524 กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน้า 222- 236
พานิชย์ สังข์เกษม และคณะ	การประเมินผลการเลี้ยงกุ้งทะเลในจังหวัดนครศรีธรรมราช.
2526	หนังสือรายงานผลทางวิชาการ ปี 2526 สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 281- 290
พานิชย์ สังข์เกษม และคณะ	การเลี้ยงกุ้งทะเลแบบปล่อยเสริม. เอกสารประชุมวิชาการประมง
2525	น้ำกร่อย ครั้งที่ 2/2525 ณ สถาบันการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา. 8 หน้า
นิพนธ์ เหมะประสิทธิ์ และคณะ	การทดลองเลี้ยงกุ้งกุลาดำด้วยอาหารเม็ด. หนังสือรายงานประจำปี
2527	กรมประมง 2527. หน้า 180- 194
สกนธ์ แสงประดับ และคณะ	สภาวะการเลี้ยงกุ้งแบบปล่อยพันธุ์เสริม ที่จังหวัดละเซิงเทรา.
2527	หนังสือรายงานการสัมมนาทางวิชาการประมงน้ำกร่อย ครั้งที่ 3, 22- 24 พฤษภาคม 2528. กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง หน้า 229- 240
เรืองโร โดกฤณะ	การตลาดหอยแมลงภู่ หอยลาย และหอยนางรม ในประเทศไทย
2527	เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อ

ไพโรจน์ พรหมานนท์	การตลาดและการส่งออก, 6-9 สิงหาคม 2527. 35 หน้า
2526	หลักการเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำจืด. หนังสือรายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การเลี้ยงหอย ณ สถาบันประมงน้ำจืดแห่งชาติ, 19-21 มกราคม 2526 กองประมงน้ำจืด กรมประมง หน้า 172-184
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	เศรษฐกิจการผลิตหอยนางรมพันธุ์เล็ก. ฝ่ายเศรษฐกิจการผลิต ปศุสัตว์และสัตว์น้ำ กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร เอกสารเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ 8.29 หน้า.
สมใจ พยุงศักดิ์สถาพร	ต้นทุนการเพาะเลี้ยงปลากระพงขาวในกระชัง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 56-78.
2527	
ไพโรจน์ พรหมานนท์	ศักยภาพของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและสู่ทางในการพัฒนาของจังหวัดทางภาคใต้. 15 หน้า
2526	
วิเชียร สาคเรศ	การเลี้ยงปลากระพงขาวอย่างหนาแน่นในกระชัง. เอกสารวิชาการ สถานีประมงน้ำจืด จังหวัดระยอง กองประมงน้ำจืด กรมประมง. 15 หน้า
2528	
บุญส่ง สิริกุล	การศึกษาผลผลิตกุ้งกุลาดำในบ่อ โดยการปล่อยลูกกุ้งลงเลี้ยง อัตราความหนาแน่นต่าง ๆ กัน. หนังสือรายงานการสัมมนาทางวิชาการ ประมงน้ำจืด ครั้งที่ 3, 22-24 พฤษภาคม 2528. กองประมงน้ำจืด กรมประมง. หน้า 209-219
2528	
วิเชียร สาคเรศ และคณะ	การทดลองเลี้ยงปลากระชังในกระชังด้วยอัตราการปล่อยต่าง ๆ กัน หนังสือรายงาน การสัมมนาทางวิชาการ ประมงน้ำจืด ครั้งที่ 3, 22-24 พฤษภาคม 2528. กองประมงน้ำจืด กรมประมง. หน้า 22-29.
2528	
เขาวินิตย์ ดนยดล	โรคกุ้งหลังขาว. หนังสือรายงาน การสัมมนาทางวิชาการ ประมงน้ำจืด ครั้งที่ 3, 22-24 พฤษภาคม 2528. กองประมงน้ำจืด กรมประมง. หน้า 313-323
2528	
ปิยะ จุฬาวินยานุกูล	การศึกษาเกี่ยวกับการเพาะพันธุ์ปลากระชัง. หนังสือรายงาน การสัมมนาทางวิชาการ ประมงน้ำจืด ครั้งที่ 3, 22-24 พฤษภาคม 2528 กองประมงน้ำจืด กรมประมง. หน้า 9-15.
2528	
พูนศักดิ์ แก้วนุกูล	สถานภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในประเทศไทย. หนังสือวารสารการประมง 38 (6) : 413-423.
2528	
ไพโรจน์ พรหมานนท์	แนวทางในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศไทย วารสารการประมง 38 (4) : 219-228.
2528	
ไพโรจน์ พรหมานนท์ และคณะ	การทดลองเคลื่อนย้ายหอยแมลงภู่น้ำจืดเพื่อแพร่พันธุ์ตามธรรมชาติ

2528	ในอ่าวปัตตานี. เอกสารวิชาการ กองประมงน้ำจืด กรมประมง 26 หน้า
กรมประมง	การประมงของประเทศไทย. เอกสารเศรษฐกิจการประมง เลขที่ 7/2529 ฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 11-12
2529	
วนิช วารีกุล	การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศไทย. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ประจำปี 2527-2528. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. หน้า 110-136
2528	
กรมประมง	ผลผลิต หอย แมงกะพรุน สาหร่าย ไข่เต่า ปลิงทะเล เอกสารฉบับที่ 3/2529 ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง. 39 หน้า.
2529	
อำพร เลาวพงษ์	การตลาดปลากระชังในภาคใต้ เอกสารเศรษฐกิจการประมง เลขที่ 8/2529. ฝ่ายเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 18 หน้า
2529	
อำพร เลาวพงษ์	การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงปลากระชังในกระชังจังหวัดพังงา เอกสารวิชาการ เลขที่ 5/2529. ฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนการประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 33 หน้า
2529	
กรมประมง	สถิติผลผลิตการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ปี 2519-2526. ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง เอกสารฉบับที่ 6/2529. 36 หน้า
2529	
กรมประมง	หนังสือรายงานการประชุมพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหา ในการผลิตพันธุ์กุ้งทะเล 22-25 พฤษภาคม 2527 ณ สถานีประมงน้ำจืด จังหวัดระยอง กองประมงน้ำจืด กรมประมง 80 หน้า
2527	
กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร	เศรษฐกิจการผลิตกุ้งทะเล. เอกสารเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ 11. ฝ่ายเศรษฐกิจการผลิตปศุสัตว์และสัตว์น้ำ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 69 หน้า
2527	
อำพร เลาวพงษ์	การตลาดปลากระชังในภาคใต้ เอกสารเศรษฐกิจการประมง เลขที่ 8/2529 ฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 17 หน้า
2529	
Ratanachote, A.	Report on Aquaculture Demonstration for Small-scale Fisheries Development Project, Phangnga and Krabi, October, 1982-September, 1983, Phuket Brackishwater Fisheries Station, Department of Fisheries. p. 3-5
1983	

	2528	ในอ่าวปัตตานี. เอกสารวิชาการ กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง 26 หน้า
กรมประมง		การประมงของประเทศไทย. เอกสารเศรษฐกิจการประมง เลขที่
	2529	7/2529 ฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 11- 12
วนิช วารีกุล		การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศไทย. เอกสาร
	2528	วิจัยส่วนบุคคล ประจำปี 2527- 2528. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. หน้า 110- 136
กรมประมง		ผลิตผล หอย เมงกะพูน สาหร่าย ไข่เต่า ปลิงทะเล เอกสาร
	2529	ฉบับที่ 3/2529 ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง. 39 หน้า.
อำพร เลาวพงษ์		การตลาดปลากระรังในภาคใต้ เอกสารเศรษฐกิจการประมง เลขที่
	2529	8/2529, ฝ่ายเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 16 หน้า
อำพร เลาวพงษ์		การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงปลากระรังในกระชัง
	2529	จังหวัดพังงา เอกสารวิชาการ เลขที่ 5/2529. ฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนการประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 33 หน้า
กรมประมง		สถิติผลิตผลการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ปี 2519- 2526. ฝ่ายสถิติการ
	2529	ประมง กรมประมง เอกสารฉบับที่ 6/2529. 36 หน้า
กรมประมง		หนังสือรายงานการประชุมพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหา ในการ
	2527	ผลิตพันธุ์กุ้งทะเล 22- 25 พฤษภาคม 2527 ณ สถานีประมงน้ำกร่อย จังหวัดระยอง กองประมงน้ำกร่อย กรมประมง 80 หน้า
กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร		เศรษฐกิจการผลิตกุ้งทะเล. เอกสารเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่
	2527	11. ฝ่ายเศรษฐกิจการผลิตปศุสัตว์และสัตว์น้ำ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 69 หน้า
อำพร เลาวพงษ์		การตลาดปลากระรังในภาคใต้ เอกสารเศรษฐกิจการประมง เลขที่
	2529	8/2529 ฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 17 หน้า
Ratanachote, A.		Report on Aquaculture Demonstration for Small-scale
	1983	Fisheries Development Project, Phangnga and Krabi, October, 1982- September, 1983, Phuket Brackishwater Fisheries Station, Department of Fisheries. p. 3- 5

การประมงทะเลในน่านน้ำไทย

ฉบับที่ 111
กรมประมง
กรุงเทพฯ

เรือประมงพื้นบ้านในน่านน้ำไทย

การประมงทะเลในน่านน้ำไทย

โดย

บุญเลิศ ผาสุก*

คำนำ

ในปัจจุบัน ประเทศไทยจัดเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาการประมงทะเลและทำการประมงทะเลได้ผลดีเยี่ยมของโลก โดยมีผลผลิตจากสัตว์ทะเลปีละประมาณ 2.0 ล้านเมตริกตัน ในจำนวนนี้ 97 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตสัตว์ทะเลได้จากการจับจากทรัพยากรตามธรรมชาติ ส่วนอีกประมาณ 3.0 เปอร์เซ็นต์ได้จากการเพาะเลี้ยงสัตว์ทะเล ผลผลิตที่ได้ประมาณร้อยละ 27 ใช้บริโภคสดภายในประเทศ อีกร้อยละ 35 ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปแช่แข็งและบรรจุกระป๋องเพื่อบริโภคภายในประเทศ และส่งเป็นสินค้าออก ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 38 ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปเป็นปลาป่น และใช้เป็นอาหารสัตว์ในรูปปลาสด สำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำเป็นผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำส่งเป็นสินค้าออกไปจำหน่ายทั่วโลก จนได้เปรียบดุลการค้ามากกว่า 14,500 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2528 นอกจากนี้การประมงทะเลยังเป็นแหล่งอาหารโปรตีนราคาถูกของประชาชนของประเทศ รวมทั้งเป็นแหล่งจ้างแรงงานที่สำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศ

การพัฒนาการประมงทะเลโดยเฉพาะการประมงอวนลาก ได้เพิ่มผลผลิตสัตว์ทะเลของประเทศไทยขึ้นอย่างมากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินในน่านน้ำไทยบริเวณอ่าวไทยจนความอุดมสมบูรณ์ได้ลดลงจากเดิม และอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมในปัจจุบัน

จากการพัฒนาการประมงอวนลากดังกล่าว จึงทำให้จำนวนเรืออวนลากของประเทศไทยได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากในระยะ 25 ปีที่ผ่านมา ประกอบกับทรัพยากรภายในเขตน่านน้ำไทยลดน้อยลง เรือประมงอวนลากส่วนหนึ่งจึงต้องออกไปทำการประมงนอกเขตน่านน้ำไทย โดยเฉพาะในทะเลจีนใต้และอ่าวเบงกอลตั้งแต่ พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา แต่การประมงทะเลไทยต้องประสบกับปัญหาเมื่อประเทศเพื่อนบ้านได้ประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะในปี พ.ศ. 2520 ประกอบกับน้ำมันดีเซลซึ่งเป็นที่จับสำคัญในการทำการประมงทะเลได้มีราคาสูงขึ้นอย่างมาก ในระหว่างปี พ.ศ. 2522-2524 จึงส่งผลให้ผลผลิตสัตว์ทะเลของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวต้องลดลงประมาณ 10

เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตในปี พ.ศ. 2520 นอกจากนี้เรือประมงอวนลากของไทยส่วนหนึ่งที่เคยออกไปจับสัตว์ทะเลนอกน่านน้ำไทยต้องกลับเข้ามาทำการประมงในเขตน่านน้ำไทย จึงยิ่งส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์ทะเลในน่านน้ำไทยซึ่งทรุดโทรมอยู่ก่อนแล้วต้องทรุดโทรมลงไปอีก จนทำการประมงด้วยอวนลากไม่คุ้มทุน เรือประมงส่วนมากจึงต้องหันกลับไปจับสัตว์น้ำในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน และถูกจับกุมเป็นปัญหาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ถึงแม้ว่ารัฐบาลและเจ้าของกิจการประมงอวนลากจะได้อาศัยความพยายามเจรจาขอทำการประมงร่วมในรูปแบบต่าง ๆ แล้วก็ตาม รวมทั้งการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเป็นการใหญ่ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เพื่อมุ่งหวังที่จะนำผลผลิตสัตว์ทะเลมาทดแทนส่วนที่ต้องลดลงจากปัญหาดังกล่าว แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้

การเปลี่ยนแปลงของการประมงทะเลดังกล่าว เป็นผลให้นโยบายของกรมประมงต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และจากสภาพการณ์ของอุตสาหกรรมประมงทะเลในปัจจุบันซึ่งไม่อาจจะลดผลผลิตสัตว์ทะเลลงไปได้จากผลผลิตในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ส่งออกมีแนวโน้มสูงขึ้นต่อไปอีก ประกอบกับทรัพยากรสัตว์ทะเลและสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติเสื่อมโทรมยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างได้ผลและจริงจัง รวมทั้งแรงกดดันจากประเทศเพื่อนบ้านในด้านการประมงทะเลจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการตรวจจับเรือประมงไทย การแข่งขันจับสัตว์น้ำและอุตสาหกรรมประมง ซึ่งจะส่งผลให้การประมงทะเลในน่านน้ำไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้น กรมประมง จึงจำเป็นต้องปรับแผนนโยบายภารกิจและสมรรถภาพให้สอดคล้องหรือตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นในอนาคตอันใกล้

1. การพัฒนาประมงทะเลและสถานภาพในปัจจุบัน

1.1 การพัฒนาประมงทะเลและสภาพทั่วไป

ในศตวรรษที่ผ่านมา การประมงทะเลของประเทศไทยได้พัฒนามากขึ้นตามลำดับ นับตั้งแต่การจับสัตว์น้ำชายฝั่งด้วยเบ็ดไปจนถึงการทำโป๊ะละมูในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเฉพาะในบริเวณหลังสวนและชุมพร ได้มีการทำโป๊ะเพื่อจับปลาทุกชนิดในราว พ.ศ. 2440 ต่อมาจึงเริ่มมีการใช้อวนดงเก เบ็ดราว และการจับปลาหมึกโดยใช้ไฟล่อผลผลิตสัตว์น้ำทะเลในราว พ.ศ. 2460 นั้น มีประมาณ 40,000 ตัน ซึ่งประมาณครึ่งหนึ่งใช้บริโภคภายในท้องถิ่นอีกครั้งหนึ่งนั้นตกค้างทำเทียมเพื่อส่งขายต่างประเทศ ในการ

*ผู้อำนวยการกองประมงทะเล กรมประมง

ศึกษาภาวะการประมงของประเทศไทย สมัย พ.ศ. 2466-67 หมอสมิทได้รายงานไว้ว่า “พืชพันธุ์สัตว์น้ำเค็มยังอยู่ในฐานะที่อุดมสมบูรณ์ ความมั่นคงสมบูรณ์และความเจริญของการจับสัตว์น้ำในอ่าวไทยนั้นได้อาศัยปลาหูเป็นหลัก และการรักษาพืชพันธุ์ปลาทะเลนั้น ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ ก็คือ “ปลาหู” (วีระวัฒน์ 2528)

ในปี 2468 การประมงปลาหูน้ำได้เริ่มขยายตัวขึ้นโดยการนำอวนดั่งเกจากประเทศจีนเข้ามาใช้ แต่เรือยังใช้ใบจนถึงปี พ.ศ. 2473 จึงใช้เครื่องยนต์จากประเทศญี่ปุ่นมาแทนใบเรือ จึงทำให้ผลผลิตทางการประมงทะเลมีปริมาณเพิ่มขึ้นในปี 2503 ซึ่งจับได้ประมาณ 146,471 เมตริกตัน หรือประมาณร้อยละ 66.87 ของผลผลิตทางการประมงของประเทศไทย (ตารางที่ 1) ในจำนวนนี้ 60 เปอร์เซ็นต์ ยังคงจับได้จากทรัพยากรปลาหูน้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา การประมงทะเลได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการนำเครื่องมืออวนลากแบบแผ่นตะเฒ่าจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี้เข้ามาทดลองใช้จนประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดการขยายตัวทางการลงทุนทำการประมงทะเลในภาคเอกชน โดยการเปลี่ยนจากการใช้เครื่องมือที่ไม่มีประสิทธิภาพและต้องใช้แรงงานคนตามแบบการประมงเพื่อยังชีพมาเป็นการประมงพาณิชย์ที่ต้องลงทุนสูง โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ทันสมัย จนทำให้จำนวนเรือทำการประมงได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในด้านขนาดและกำลังแรงม้าของเครื่องยนต์ ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการออกทำการประมงห่างจากฝั่งและออกไปทำการประมงในน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ปริมาณการจับสัตว์น้ำทะเลขึ้นมาใช้ประโยชน์ของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากจำนวน 233,275 เมตริกตัน ในปี 2504 เป็น 1,548,157 เมตริกตัน ในปี 2515 คิดเป็นร้อยละ 92.18 ของผลผลิตทั้งหมดทางด้านประมงของประเทศไทย และทำให้ผลผลิตทางการประมงของประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 1,679,540 เมตริกตัน ติดอันดับหนึ่งในสิบของประเทศที่มีผลผลิตทางการประมงสูงสุดของโลก ตั้งแต่ปี 2515 เป็นต้นมา แต่เมื่อน้ำมันดีเซลที่ใช้กับเรือประมงมีราคาสูงขึ้นและขาดแคลนในระหว่างปี พ.ศ. 2516-2517 จึงทำให้ผลผลิตทางการประมงทะเลลดลงในปี พ.ศ. 2517 และ 2518 และกลับเพิ่มขึ้นอีกในปี 2519 และ 2520 การประมงทะเลต้องพบกับปัญหาวิกฤตอีกครั้งหนึ่งในระหว่างปี พ.ศ. 2522-2524 เมื่อประเทศเพื่อนบ้านได้ประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะและน้ำมันดีเซลมีราคาสูงขึ้นอีก จึงทำให้ผลผลิตลดลงอีกปีละประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ จากผลผลิตในปี 2520 และกลับเพิ่มขึ้นในปี 2525 จนมีผลผลิตสูงที่สุดในปี 2528 ซึ่งผลิตได้จากสัตว์

ตารางที่ 1. ผลผลิตและมูลค่าสัตว์น้ำของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2490 - 2528

พ.ศ.	ผลผลิต (เมตริกตัน)		ปริมาณร้อยละของสัตว์ทะเล		มูลค่า (ล้านบาท)		
	รวม	ทะเล	น้ำจืด	ต่อผลผลิตรวม	รวม	ทะเล	น้ำจืด
2490	161,024	120,173	40,851	74.63			
2491	195,840	151,380	44,460	77.30			
2492	153,700	108,500	44,900	70.79			
2493	157,800	115,600	42,200	73.26			
2494	187,000	141,000	46,000	75.40			
2495	191,500	138,500	53,000	72.32	752	428	324
2496	204,500	148,200	56,300	72.47	820	507	313
2497	229,800	166,400	63,400	72.41	928	581	347
2498	212,970	151,400	61,570	71.09	976	604	372
2499	217,960	152,240	65,720	69.84	1,146	684	462
2500	234,570	170,900	63,670	72.88	1,190	735	455
2501	196,300	145,000	51,300	73.87	1,153	725	428
2502	204,794	147,770	57,024	72.16	1,233	754	479
2503	219,045	146,471	72,574	66.87	1,412	832	580
2504	305,750	233,275	72,475	76.33	1,571	1,029	542
2505	339,788	269,709	70,079	79.36	1,643	1,106	537
2506	393,855	323,374	70,481	82.11	1,935	1,167	768
2507	576,986	493,196	82,790	85.48	2,490	1,835	655
2508	615,120	529,483	85,637	85.52	2,470	1,798	672
2509	720,282	635,165	85,117	88.18	2,578	1,803	675
2510	847,445	762,188	85,256	89.94	3,047	2,309	738
2511	1,089,303	1,004,058	85,245	92.17	4,037	3,251	786
2512	1,270,034	1,179,595	90,439	92.88	4,798	4,011	787
2513	1,448,404	1,335,690	112,714	92.22	5,003	4,097	906
2514	1,587,077	1,470,289	116,788	92.64	5,528	4,554	974
2515	1,679,540	1,548,157	131,383	92.18	6,307	4,936	1,376
2516	1,078,901	1,538,016	140,885	91.88	8,209	6,562	1,647
2517	1,510,486	1,351,590	158,896	89.48	5,984	4,094	1,890
2518	1,555,300	1,394,608	160,692	89.67	7,194	5,102	2,092
2519	1,699,086	1,551,792	147,294	91.33	8,121	5,969	2,152
2520	2,189,907	2,067,533	122,374	94.41	10,680	8,622	2,058
2521	2,099,281	1,957,785	141,496	93.26	13,828	11,459	2,369

พ.ศ.	ผลผลิต (เมตริกตัน)			ปริมาณร้อยละ			มูลค่า (ล้านบาท)		
	รวม	ทะเล	น้ำจืด	ของสัตว์ทะเล			รวม	ทะเล	น้ำจืด
				ต่อผลผลิตรวม					
2522	1,946,334	1,813,158	133,176	93.16	14,004	11,318	2,686		
2523	1,792,948	1,847,953	144,995	91.91	14,068	10,508	3,560		
2524	1,989,025	1,824,444	164,581	94.09	17,134	13,213	3,921		
2525	2,120,133	1,988,571	133,562	93.70	18,931	14,246	4,685		
2526	2,255,433	2,099,986	155,447	93.11	19,238	15,236	4,002		
2527	2,134,838	1,973,019	161,819	92.42	18,337	14,541	3,796		
2528	2,225,204	2,057,751	167,453	92.48	19,786	15,651	4,135		

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง

ทะเล 2,099,986 เมตริกตัน คิดเป็นร้อยละ 93.11 ของผลผลิตทางด้านการประมงของประเทศและทำให้ผลผลิตทางด้านการประมงของประเทศสูงที่สุดเป็น 2,255,433 เมตริกตัน มีมูลค่าถึง 19,238 ล้านบาท ซึ่งได้จากสัตว์ทะเลประมาณ 15,236 ล้านบาท ส่วนในปี พ.ศ. 2528 ผลผลิตทางด้านการประมงของประเทศไทยมีประมาณ 2,225,204 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 20,300 ล้านบาท สูงกว่าปี 2526 ประมาณ 1,062 ล้านบาท และผลผลิตในปี 2528 ได้จากสัตว์ทะเลทั้งจากการจับและการเพาะเลี้ยงรวม 2,057,751 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 1,600 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นผลผลิตจากการจับทรัพยากรตามธรรมชาติทั้งในน่านน้ำไทยและน่านน้ำไทยเป็นจำนวน 1,997,165 เมตริกตัน ซึ่งแยกเป็นผลผลิตจากการประมงพาณิชย์ 1,831,387 เมตริกตัน หรือประมาณร้อยละ 89 ของผลผลิตทางด้านการประมงทะเลได้จากการประมงแบบธุรกิจ และได้จากการประมงทะเลพื้นบ้าน 165,778 เมตริกตัน คิดเป็นร้อยละ 8.06 ของผลผลิตทางด้านการประมงทะเล ส่วนที่เหลือประมาณ 60,586 เมตริกตัน หรือร้อยละ 2.94 ของผลผลิตทางด้านการประมงทะเลได้จากการเพาะเลี้ยงสัตว์ทะเล ผลผลิตที่ได้นอกจากใช้บริโภคในประเทศในอัตราส่วน 20 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ยังเหลือส่งเป็นสินค้าออกนำเงินเข้าประเทศระหว่าง พ.ศ. 2500- 2528 เป็นจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี พ.ศ. 2500 ได้ส่งออกเป็นปริมาณ 19,371 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 64 ล้านบาท ส่วนในปี 2528 ได้ส่งสัตว์น้ำเป็นสินค้าออกปริมาณ 486,219 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 18,528 ล้านบาท ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นมากกว่า 24 เท่า ส่วนมูลค่าเพิ่มมากกว่า 28 เท่า ภายในระยะเวลา 28 ปี และทำให้ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้าประเภทสัตว์น้ำถึง 14,671 ล้านบาท (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2. ปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำที่นำเข้าและส่งออกระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2528

พ.ศ.	นำเข้า		ส่งออก		ดุลการค้า (ล้านบาท)
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	
2500	2,938	27,405	19,371	64,041	- 41,636
2501	5,324	52,698	12,359	35,674	- 16,934
2502	8,933	95,151	8,869	29,553	- 65,598
2503	9,287	70,189	8,959	34,259	- 35,930
2504	10,229	63,058	10,640	42,492	- 20,566
2505	7,865	55,738	9,078	41,235	- 14,503
2506	6,578	48,645	9,049	72,723	+ 24,078
2507	8,346	55,211	10,911	95,755	+ 40,544
2508	11,876	69,099	17,251	149,951	+ 80,852
2509	10,132	63,839	18,639	234,971	+ 171,082
2510	10,026	65,256	17,390	286,553	+ 221,297
2511	9,337	64,134	16,186	309,000	+ 244,866
2512	12,196	88,480	21,758	324,105	+ 235,625
2513	14,229	65,607	44,956	369,818	+ 284,211
2514	15,934	82,325	55,111	497,558	+ 415,233
2515	15,139	83,692	82,381	807,165	+ 723,473
2516	19,542	92,551	104,133	1,649,930	+ 1,557,379
2517	19,965	93,545	88,221	1,548,977	+ 1,455,432
2518	19,682	125,192	97,994	2,106,088	+ 1,980,896
2519	24,931	149,819	133,454	3,097,741	+ 2,947,922
2520	18,634	138,616	180,331	3,590,903	+ 3,452,287
2521	28,703	176,307	235,386	5,086,125	+ 4,909,818
2522	79,967	432,021	277,896	7,326,244	+ 6,894,223
2523	43,569	483,250	262,568	7,250,810	+ 6,767,560
2524	47,174	549,959	300,036	8,775,742	+ 8,225,783
2525	46,215	725,532	295,500	10,852,617	+ 10,127,085
2526	58,942	1,093,081	344,899	12,677,173	+ 11,584,092
2527	119,064	2,119,338	411,722	15,080,893	+ 12,961,555
2528	152,707	3,857,000	466,219	18,528,000	+ 14,671,000

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง

จากการที่ประเทศไทยได้จับทรัพยากรสัตว์ทะเลขึ้นมาใช้เพิ่มขึ้นทุกปีติดต่อกันเป็นเวลานานกว่า 25 ปี จึงพบว่าสภาวะทรัพยากรสัตว์ทะเลในอ่าวไทยอยู่ในสภาพที่

เลื่อมโทรม ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการนำทรัพยากรหน้าดินและผิวน้ำบางชนิดขึ้นมาใช้ประโยชน์มากเกินไปจนทำให้ไม่เหมาะสม โดยปราศจากความรับผิดชอบ และยังมีการลักลอบทำการประมงในฤดูสัตว์น้ำวางไข่ และฤดูสัตว์น้ำวัยอ่อนรวมทั้งการใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดที่ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างรุนแรง โดยไม่คำนึงถึงกฎหมายระเบียบข้อบังคับ จึงจำเป็นต้องแก้ไขและควบคุมการประมงให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมเพื่อรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลอันเป็นสมบัติส่วนรวมของประเทศไว้เพื่ออนุชนในอนาคต

1.2 การพัฒนาประมงปลาผิวน้ำและสถานภาพทั่วไป

การประมงปลาผิวน้ำได้เริ่มเปลี่ยนจากการทำการประมงเฉพาะบริเวณชายฝั่งด้านเครื่องมือประเภทตั้งอยู่ประจำที่จำพวกโป๊ะไปเป็นการทำการประมงด้วยการเคลื่อนเครื่องมือเข้าล้อมฝูงปลาด้วย “อวนดักเก” หรือ “เรือดักเก” ซึ่งนำมาจากประเทศจีนเข้ามาใช้ในอ่าวไทย เมื่อ พ.ศ. 2468 โดยใช้เรือเล็ก 2 ลำ นำอวนออกจากเรือใหญ่เพื่อล้อมฝูงปลา ส่วนเรือที่ใช้ทำการประมงได้เพิ่มขนาดใหญ่มากขึ้น และได้เปลี่ยนจากการใช้แจวและพายเป็นการใช้ใบ จนถึง พ.ศ. 2473 ชาวประมงไทยจึงได้ดัดแปลงนำเครื่องยนต์ซึ่งใช้กับเรืออวนลากที่นำเข้ามาจากประเทศญี่ปุ่น ไปใช้กับเรือดักเกเพื่อใช้แทนใบเรือและเปลี่ยนวิธีการล้อมจับฝูงปลาจากการใช้เรือเล็ก 2 ลำมาใช้เรือเล็กเพียงลำเดียววิ่งล้อมฝูงปลาโดยเรียกอวนล้อมจับประเภทนี้ว่า “เรืออวนดำ” หรือ “เรืออวนกลม” ปรากฏว่าเป็นที่นิยมของชาวประมงไทย สำหรับล้อมจับปลา-ลั้งมาจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากการพัฒนาเครื่องมือทำการประมงปลาผิวน้ำจากโป๊ะเป็นเรือดักเกที่ใช้ใบเรือดักเกที่ใช้เครื่องยนต์และเรืออวนดำเป็นลำดับมานั้น จึงทำให้จำนวนเครื่องมือและปริมาณการจับปลาผิวน้ำโดยเฉพาะปลา-ลั้ง ได้เพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี จนถึง พ.ศ. 2500 ผลผลิตปลาผิวน้ำมีประมาณ 133,700 เมตริกตัน คิดเป็นร้อยละ 78.23 ของผลผลิตทางด้านประมงทะเล ในจำนวนนี้ 50% เป็นปลา-ลั้ง ซึ่งเป็นปลาที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปลาทะเลชนิดอื่น และทำให้ผลผลิตของปลาผิวน้ำมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตจากการประมงทะเลชนิดอื่นด้วย (Phasuk, 1978)

ระหว่าง พ.ศ. 2502-2506 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของการประมงปลาผิวน้ำในอ่าวไทย ทั้งนี้เพราะกรมประมงได้นำเครื่องมืออวนลากแบบแผ่นตะเฆ่จากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเข้ามาทดลองใช้ในอ่าวไทย และได้รับความนิยมน้อยกว่าช่วงขางจนมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผลผลิตจากการประมงอวน

ลากได้เพิ่มขึ้นและมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจเป็นอันดับหนึ่งแทนผลผลิตจากการประมงปลาผิวน้ำ ซึ่งยังคงจับได้ในปริมาณคงที่ในระยะเวลาดังกล่าวนี้ แต่ปลา-ลั้งจับได้ลดลงมากเหลือประมาณ 23,200 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2504 (Phasuk, 1978) กรมประมงจึงต้องเข้าควบคุมการทำการประมงปลา-ลั้ง โดยออกเป็นประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวม 5 ฉบับ เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ใน พ.ศ. 2515 การทำการประมงอวนลากในอ่าวไทยได้เริ่มเข้าสู่ภาวะการทำประมงมากเกินไป จึงทำให้จำนวนเรืออวนลากที่มีอยู่ จับสัตว์น้ำหน้าดินเกินกว่ากำลังผลิต ดังนั้นเรืออวนลากเดี่ยวแบบแผ่นตะเฆ่และเรืออวนลากคู่จึงเริ่มดัดแปลงอวนให้สามารถจับปลา-ลั้งได้ปริมาณมากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปลา-ลั้งที่มีไข่และปลา-ลั้งที่มีขนาดเล็กถูกจับเพิ่มขึ้นทุกปี ในขณะที่เดียวกันเรือทำการประมงปลาผิวน้ำประเภทอวนล้อมจับ อวนลอย และอวนติดได้เพิ่มชนิดและจำนวนขึ้น พร้อมทั้งลดขนาดตาอวนให้เล็กลง จึงมีผลทำให้จับปลาผิวน้ำรวมทุกชนิดได้เพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีผลผลิตเฉลี่ยประมาณปีละ 200,000 เมตริกตัน ในระหว่างปี 2507-2517 และ 250,000 เมตริกตัน ในระหว่างปี 2517-2519 แต่ปลา-ลั้งขนาดเล็กได้ถูกจับมาใช้ประโยชน์มากขึ้น พ่อแม่พันธุ์ปลา-ลั้งลดลงจึงทำให้ผลผลิตของปลา-ลั้งซึ่งเคยมีปริมาณถึง 107,730 เมตริกตัน ในปี 2511 ต้องลดลงเหลือ 31,204 เมตริกตัน ในปี 2520 โดยเฉพาะปลา-ลั้งจับได้เพียงครึ่งหนึ่งของปริมาณการจับ ในปี 2519 แต่ปริมาณการจับปลา-ลั้งเพิ่มขึ้นและเป็นปีแรกที่มีปริมาณสูงกว่าปลา-ลั้ง (บุญเลิศ 2522)

ตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นมา เมื่อน้ำมันดีเซลที่ใช้กับเรือมีราคาสูงขึ้นและเริ่มขาดแคลน เรือจับปลาผิวน้ำประเภทล้อมจับจึงได้ใช้วิธีทิ้งขั้งและตะเฆ่เพื่อล้อมปลาที่กระจัดกระจายกันอยู่ให้มารวมฝูงแล้วจึงลงอวนล้อมจับเพิ่มขึ้นจากวิธีวิ่งหาฝูงปลา และเรือประเภทนี้ได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเพิ่มจากจำนวนประมาณ 109 ลำ ในปี 2516 เป็นจำนวน 505 ลำในปี 2520 จึงทำให้ผลผลิตปลาผิวน้ำของประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 639,914 เมตริกตัน และจับปลาผิวน้ำได้ทั้งหมดประมาณ 83.62% ของผลผลิตทั้งหมดของเครื่องมือประมงอวนล้อมจับ ในจำนวนนี้เป็นปลา-ลั้งเขียวและปลา-ลั้งแฉก 214,077 และ 131,346 เมตริกตัน ตามลำดับ ต่อมาจึงได้พัฒนาวิธีการล้อมจับปลาจากตะเฆ่จนกลายเป็นใช้ไฟฟ้าจากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่มีขนาดตั้งแต่ 5-50 กิโลวัตต์ หรือที่เรียกว่า “เรือปั่นไฟ” และเรือประเภทนี้เริ่มมีมากขึ้นตั้งแต่ปี 2521 เป็นต้นมา นอกจากนี้การล้อมจับปลาด้วยการปั่นไฟยังได้รับการพัฒนาจากการใช้ไฟล้อมจับปลาเหนือน้ำเป็นการล้อมจับปลาได้น้ำเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย และเมื่อน้ำมันดีเซลเพิ่มราคาขึ้นอีกในระหว่างปี

พ.ศ. 2522-2524 ชาวประมงปลาฉลามน้ำจืดต้องหันมาใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ช่วยค้นหาฝูงปลา (sonar) และได้เพิ่มจำนวนขึ้นนับตั้งแต่ปี 2524 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน และได้เปลี่ยนเป้าหมายจากการจับปลาฉลามน้ำจืดขนาดเล็กจำพวกปลาหลังเขียวและปลาหูแฉกไปจับปลาโอแทนเป็นจำนวนมากขึ้นตามลำดับ ส่วนแหล่งทำการประมงของเรือประมงนี้ได้ขยายออกไปยังแหล่งประมงของประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา และทำให้ผลผลิตปลาฉลามน้ำจืดเพิ่มขึ้นเป็น 789,342 เมตริกตัน ในปี 2528 คิดเป็นร้อยละ 38.36 ของผลผลิตทางการประมงทะเล ในจำนวนนี้เป็นปลาหูแฉกและปลาโอ ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นมากจนมีปริมาณ 121,107, 104,196 และ 86,881 เมตริกตัน ตามลำดับ ส่วนปลาหลังเขียวและปลาหูแฉกได้ลดลงเหลือ 97,742 และ 33,692 เมตริกตันตามลำดับ

เครื่องมือเบ็ดควัด (Pole & Line) ซึ่งเป็นเครื่องมือจับปลาฉลามน้ำจืดชนิดหนึ่งที่มีการประมง และ UNDP/FAO ได้ร่วมกันนำเครื่องมือมาทดลองและส่งเสริมให้ชาวไทยใช้จับปลาหูแฉกตามบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2522 เป็นต้นมา ปรากฏว่าไม่เป็นที่นิยมของชาวประมง เพราะต้องใช้เทคโนโลยีสูงเกินไปในการจับ การเลี้ยงปลาเหยื่อและการค้นหาฝูงปลา

สำหรับศักยภาพการผลิตของปลาฉลามน้ำจืดชนิดต่าง ๆ ทั้งในอ่าวไทยและทะเลอันดามันที่อยู่ในเขตน่านน้ำไทยนั้นมีประมาณ 400,000 (บุญเลิศ, 2525) และ 50 เมตริกตัน รวมเป็น 450,000 เมตริกตัน แต่ประเทศไทยได้จับทรัพยากรปลาฉลามน้ำจืดในน่านน้ำไทยขึ้นมาใช้เกินกว่ากำลังผลิต โดยสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันจับในแต่ละช่วงเวลาตามปัจจัยการผลิต ราคาสัตว์น้ำและความต้องการของตลาดในแต่ละช่วงเวลา และในปี พ.ศ. 2528 ได้จับจากอ่าวไทย 883,573 เมตริกตัน และจากทะเลอันดามัน 82,571 เมตริกตัน

1.3 การพัฒนาประมงสัตว์น้ำหน้าดิน (ปลาและสัตว์น้ำที่ไม่มีกระดูกสันหลัง) และสถานภาพทั่วไป

ก่อนปี พ.ศ. 2473 ชาวประมงไทยยังไม่มีเครื่องมือที่ใช้ทำการประมงทรัพยากรหน้าดินโดยเฉพาะนอกจากอวนรุนเคยและกุ้ง ปลาหน้าดินและสัตว์น้ำที่ไม่มีกระดูกสันหลังจำพวกกุ้ง หอยและปูที่จับได้ส่วนใหญ่เป็นผลพลอยได้จากการทำการประมงทรัพยากรฉลามน้ำ จนถึง พ.ศ. 2473 จึงได้มีการนำเรืออวนลากคู่ที่มีเรือใช้เครื่องยนต์จากประเทศญี่ปุ่นเข้ามาทดลองใช้ในอ่าวไทย แต่ไม่เป็นที่นิยม เพราะต้องใช้คนมากและเสียค่าใช้จ่ายสูง ประกอบกับชนิดของสัตว์น้ำที่จับได้จากเครื่องมือดังกล่าวยังไม่เป็นที่รู้จักและมีราคาต่ำดังนั้นกรมประมงจึงได้ขอความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากรัฐบาล

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันให้นำเครื่องมืออวนลากเดี่ยว วิธีการใช้รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญเข้ามาทดลองและสอนชาวประมงไทย ในระหว่างวันที่ 5 มิถุนายน ถึง วันที่ 5 กันยายน 2504 รวม 3 เดือน ปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจจนทำให้รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันตกลงทำสัญญาให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการทางการประมงทะเลกับรัฐบาลไทย โดยรัฐบาลทั้งสองร่วมกันก่อตั้งสถานวิจัยประมงทะเล (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกองประมงทะเล) ซึ่งรัฐบาลไทยเป็นผู้จัดหาสถานที่และอาคาร ส่วนเครื่องมือและการฝึกนักวิชาการที่จะปฏิบัติงานได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

จากผลสำเร็จของการทดลองใช้เครื่องมืออวนลากในอ่าวไทย และรัฐบาลไทยได้สนับสนุนให้มีการส่งเสริมการลงทุนในการทำการประมงอวนลากจึงทำให้การพัฒนาประมงอวนลากในประเทศไทยได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะดูได้จากสถิติจำนวนเรืออวนลากได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 99 หน่วยในปี 2506 เป็นจำนวน 4114 หน่วยในปี 2515 จนทำให้ผลผลิตทางการประมงของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 7 ของโลก จำนวนเรืออวนลากเหล่านี้ได้เพิ่มจำนวนขึ้นตามลำดับจนมีจำนวน 9,344 หน่วยในปี 2523 และมีจำนวนสูงสุด 11,475 หน่วยในปี 2525 ในจำนวนนี้เป็นเรืออวนลากเดี่ยว อวนลากคู่ และอวนลากคานถ่าง จำนวน 9,358, 1,406 และ 711 หน่วยตามลำดับ ส่วนอวนรุนได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 354 หน่วยในปี 2513 เป็น 1,216 หน่วยในปี 2525

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา การประมงอวนลากได้เริ่มออกไปทำการประมงในน่านน้ำสากล ดังจะเห็นได้จากจำนวนเรืออวนลากขนาดใหญ่ได้เพิ่มจำนวนขึ้นกว่า 2 เท่าตัว ขณะเดียวกันในอ่าวไทยเอง เรืออวนลากขนาดเล็กได้เพิ่มจำนวนไม่มากนักและมีเป้าหมายที่จะจับหมึกเป็นหลัก

ผลผลิตที่ได้จากการทำการประมงด้วยอวนลากร้อยละ 90 เป็นทรัพยากรหน้าดิน ที่เหลือเป็นปลาฉลามน้ำ ดังนั้นการประมงอวนลากจึงมีบทบาทสำคัญต่อสถานภาพของทรัพยากรหน้าดินเป็นอย่างมาก

ศักยภาพการผลิตสูงสุดของทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินในอ่าวไทย จนถึงระดับความลึก 50 เมตรที่อยู่ในอาณาเขตน่านน้ำไทยมีประมาณ 750,000 เมตริกตัน ที่อัตรากำลังลงแรงงาน 8.6 ล้านชั่วโมงลากอวน (มีทนาและสมศักดิ์ 2525) และในทะเลอันดามันมีประมาณ 200,000 เมตริกตัน (วิระวัฒน์ 2528) และในปี 2528 ประเทศไทยได้จับขึ้นมาใช้ประมาณ 648,560 และ 165,181 เมตริกตัน ตามลำดับ

องค์ประกอบของสัตว์น้ำที่จับได้จากอวนลากในอ่าวไทยมีสัตว์น้ำที่ใช้บริโภค

โดยตรงจำพวกปลา 13.6% กุ้ง 12.1% หมึก 7.7% ปู 3.3% ที่เหลือ 63.3% เป็นปลาเปิดซึ่งใช้เป็นอาหารสัตว์ และเมื่อพิจารณาถึงผลผลิตทางด้านการประมงทะเลของประเทศไทยใน พ.ศ. 2528 ซึ่งมีปริมาณทั้งหมด 2,057,751 เมตริกตัน แยกออกเป็นผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง 60,586 เมตริกตัน จากการประมงอวนลากนอกน่านน้ำไทย 394,082 เมตริกตัน และจากประมงปลาผิวน้ำนอกน่านน้ำไทย 23,198 เมตริกตัน ที่เหลือ 1,579,885 เมตริกตัน มาจากการประมงในน่านน้ำไทย โดยมีปริมาณการจับในอ่าวไทย 1,332,133 เมตริกตัน ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งประมงที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของการประมงทะเล ในจำนวนนี้ได้จากทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินประมาณ 648,560 เมตริกตัน คิดเป็น 32.47 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณการจับสัตว์ทะเลทั้งหมด และจากปลาผิวน้ำ 683,573 เมตริกตัน คิดเป็น 34.23 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับสัตว์ทะเลทั้งหมด

จากการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วของการประมงอวนลากในอ่าวไทย จึงทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมการประมงทะเล และอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชนขึ้นอย่างกว้างขวางตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา เช่น การพัฒนาวิธีการเก็บรักษาคุณภาพสัตว์น้ำทั้งในเรือประมงและสัตว์น้ำที่เหลือนริโลก ทำเทียบเรือและสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนถ่ายสัตว์น้ำจากเรือประมง รวมทั้งวัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำการประมง การขนส่งสัตว์น้ำ ห้องเย็น โรงงานแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อบริโภคภายในประเทศและส่งเป็นสินค้าออก

1.4 สิ่งแวดล้อมทางการประมง

การศึกษาสิ่งแวดล้อมทางทะเลในแหล่งประมงบริเวณอ่าวไทยและทะเลอันดามันได้ทำการวิจัยเน้นทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อประมง เช่น การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อปัญหาทรัพยากรในอ่าวไทยมีจำนวนลดลง ปัญหาคุณภาพน้ำบริเวณที่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และปัญหาสัตว์น้ำที่ส่งออกมีสารพิษเจือปน นอกจากนี้ยังได้ทำการวิเคราะห์โครงสร้างของประชากรพืชและสัตว์น้ำ รวมทั้งการจำแนกชนิดสัตว์น้ำที่ใช้ประโยชน์ทางการประมง การประเมินกำลังผลิตขั้นต้นและการศึกษาระบบนิเวศน์วิทยาของสัตว์น้ำ

ในบริเวณอ่าวไทยตอนบนซึ่งมีแม่น้ำหลายสายไหลลง จะพบว่าเมื่ออัตราการตกตะกอนน้อยกว่าบริเวณอ่าวไทยตอนกลางหรือบริเวณกลางอ่าว โดยเฉพาะในบริเวณกลางอ่าวซึ่งเป็นแอ่งมีอัตราการตกตะกอนสูงถึง 8-9 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนการไหลของกระแสน้ำในบริเวณอ่าวไทยตอนบนจะเป็นแบบผสม ดังนั้นถ้ามีการทิ้งสารมลพิษลงไป สารมลพิษต่าง ๆ จะไหลอยู่ในบริเวณนี้ ซึ่งได้พบว่ามีสารพิษสะสมในหอย

สองฝาในปริมาณสูง และการสะสมมลพิษบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาก็มีปริมาณสูงมากเช่นกัน แต่เนื่องจากบริเวณอ่าวไทยตอนบนมีแม่น้ำหลายสายดังกล่าวแล้ว จึงเป็นบริเวณที่มีขบวนการทางชีววิทยาสูง จะเห็นได้จากมีการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เช่น การทำนากุ้ง การทำนาหอยแครง ซึ่งให้ผลผลิตสูง แต่อย่างไรก็ดี บริเวณปากแม่น้ำเหล่านี้เป็นบริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การหมุนเวียนของน้ำในบริเวณนี้ขึ้นกับการขึ้น-ลงของน้ำทะเล และปริมาณของน้ำจืดที่ไหลลงมา นอกจากนี้บริเวณปากแม่น้ำยังเป็นบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากภาวะมลพิษได้ง่ายและอาจได้รับผลกระทบเป็นเวลายาวนาน และปัญหาทางสภาพแวดล้อมทางทะเลบริเวณชายฝั่งมักเกิดจากการไหลของน้ำจืดจากบนฝั่งมีปริมาณมากเกินไป โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ทำให้เกิดความแตกต่างของระดับความเค็มสูงซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ นอกจากนี้ น้ำจืดยังนำสารอินทรีย์ลงมาด้วย ซึ่งสารอินทรีย์เหล่านี้มาจากน้ำทิ้งทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรมและจากบ้านเรือน เมื่อน้ำจืดไหลลงผสมกับน้ำทะเลบริเวณปากแม่น้ำจะเกิดการตกตะกอนและเกิดการย่อยสลายของสารอินทรีย์ขึ้น ทำให้ออกซิเจนที่ละลายอยู่ในน้ำลดปริมาณลง และส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำโดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาภาวะมลพิษทางทะเลที่มีผลกระทบต่อสภาวะการประมงในอ่าวไทยยังอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก และมีผลกระทบเป็นบางบริเวณและเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว

สภาพแวดล้อมทางทะเลที่มีผลกระทบต่อประมงในบริเวณทะเลอันดามันนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่ท้องทะเลและอิทธิพลของลมมรสุม กล่าวคือ ในบริเวณทะเลอันดามันมีความลึกมาก และแนวชายฝั่งทะเลเป็นไหล่ทวีปที่ค่อนข้างแคบโดยทั่วไปคือ ชายฝั่งทะเลบริเวณจังหวัดระนองจะมีความกว้างประมาณ 108 กิโลเมตร จากฝั่งและแคบลงตามลำดับจนถึงบริเวณจังหวัดภูเก็ตบางแห่งจะมีความกว้างเพียง 27 กิโลเมตร จากฝั่ง และมีความกว้างมากขึ้นถึง 130 กิโลเมตร จากฝั่งของจังหวัดภูเก็ตตลอดแนวถึงจังหวัดสตูล ดังนั้น จึงมีพื้นที่ทำการประมงค่อนข้างแคบ ผลผลิตที่ได้จากการประมงทะเลจึงมีน้อยประมาณร้อยละ 15 ของผลผลิตจากการประมงทะเลทั่วประเทศ ส่วนลมมรสุมก็มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมมากกว่าบริเวณอ่าวไทย โดยเฉพาะลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดเข้าสู่ฝั่งตะวันตกของประเทศไทยตั้งแต่จังหวัดระนองถึงจังหวัดสตูล ในระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนพฤศจิกายนของทุกปี ทำให้มีฝนตกชุก คลื่นลมจัด จึงทำให้มีระยะเวลาจำกัดในการออกทำการประมง สำหรับคุณภาพน้ำทะเลบริเวณทะเลอันดามัน โดยทั่วไปอยู่ในสภาพดี มีแร่ธาตุอาหารค่อนข้างสูง จากการประเมินกำลังผลิตขั้นต้นในทะเลพบว่าอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะบริเวณอ่าวพังงาพบว่ามีผลผลิตขั้นต้นสูง

จุดแบ่งเขตแดนด้านใต้ระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีความยาวของชายฝั่งประมาณ 1,870 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 252,000 ตารางกิโลเมตร และแบ่งออกได้ 5 เขต คือ

เขต 1 อ่าวไทยด้านตะวันออก ประกอบด้วยทะเลที่อยู่ในอาณาเขตของจังหวัดตราด จันทบุรี และระยอง

เขต 2 อ่าวไทยตอนใน ประกอบด้วยทะเลที่อยู่ในอาณาเขตของจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี

เขต 3 อ่าวไทยด้านตะวันตกตอนบน ประกอบด้วยทะเลที่อยู่ในอาณาเขตของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และ สุราษฎร์ธานี

เขต 4 อ่าวไทยด้านตะวันตกตอนล่าง ประกอบด้วยทะเลที่อยู่ในอาณาเขตของจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส

เขต 5 อ่าวไทยตอนกลาง ประกอบด้วยทะเลที่อยู่บริเวณกลางอ่าวไทย มีอาณาเขตติดต่อเส้นแบ่งเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศมาเลเซียและสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา

บริเวณชายฝั่งของอ่าวไทยมีแม่น้ำหลายสายไหลลงสู่ทะเลและได้นำแร่ธาตุต่าง ๆ ที่เป็นอาหารของสัตว์เล็ก ๆ ลงสู่ทะเล จึงทำให้อ่าวไทยมีความอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของโลก ลักษณะพื้นที่ท้องทะเลบริเวณชายฝั่งของเขต 1 เป็นทรายปนโคลนและเปลือกหอย บริเวณห่างฝั่งเป็นทรายปนเปลือกหอย ส่วนเขต 2, 3 และ 5 ส่วนใหญ่เป็นโคลนเหลวเนื่องจากได้รับตะกอนจากแม่น้ำเจ้าพระยา ทำจีน แม่งลอง บางปะกง แม่น้ำเพชรบุรี และแม่น้ำตาปี ส่วนเขต 4 พื้นที่ท้องทะเลมีทั้งโคลนเหลว แต่ห่างจากฝั่งจะเป็นโคลนปนทรายกับทรายและเปลือกหอย พื้นที่ท้องทะเลในเขต 1 และ 2 ราบเรียบเหมาะสำหรับลากอวน บางส่วนของเขต 3, 4 และ 5 ไม่สามารถจะลากอวนได้โดยเฉพาะในเขต 5 ซึ่งอยู่กลางอ่าวและพื้นที่ท้องทะเลส่วนใหญ่จะเป็นสันสูง 1-2 เมตร ความลึกมากที่สุด 80-90 เมตร อยู่ในบริเวณกลางอ่าวไทยซึ่งอยู่ในเขต 5 ส่วนเขตอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะมีความลึกประมาณ 20-30 เมตร และลึกที่สุดไม่เกิน 50 เมตร (บุญเลิศ, 2512)

แหล่งประมงในน่านน้ำไทยในบริเวณทะเลอันดามันจะมีชายฝั่งทะเลตั้งแต่จุดแบ่งเขตแดนด้านใต้ระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีความยาวชายฝั่งประมาณ 740 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 126,000 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น

2 เขต คือ

เขต 6 ทะเลอันดามันตอนบน ประกอบด้วยทะเลที่อยู่ในอาณาเขตของจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต

เขต 7 ทะเลอันดามันตอนล่าง ประกอบด้วยทะเลที่อยู่ในอาณาเขตจังหวัดกระบี่ ตรัง และสตูล

ชายฝั่งของแหล่งประมงทะเลในทะเลอันดามันเป็นที่ราบลาดชัน มีแม่น้ำสายสั้น ๆ ไหลลงสู่ทะเล พื้นที่ท้องทะเลส่วนใหญ่เป็นโคลนปนทราย เป็นลักษณะของไหล่ทวีปที่ค่อนข้างแคบ มีความลึกของน้ำมาก และกระแสน้ำแรง บางแห่งห่างจากฝั่งประมาณ 30 กิโลเมตร ก็จะมีความลึกของน้ำเกิน 100 เมตร นอกจากนี้บริเวณนี้ยังได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้โดยตรง จึงมีความเหมาะสมในการทำประมงน้อยกว่าบริเวณอ่าวไทยทั้งด้านพื้นที่ท้องทะเล ระยะเวลาในการออกทำการประมง

2. สถานะทรัพยากรสัตว์ทะเลในน่านน้ำไทยในปัจจุบัน

ทรัพยากรสัตว์ทะเลในน่านน้ำไทย ได้จากแหล่งประมงทะเลในอ่าวไทยประมาณ 85 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับสัตว์ทะเลในน่านน้ำไทย ส่วนอีกประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ได้จากแหล่งประมงในทะเลอันดามัน และแบ่งสัตว์ทะเลตามที่อยู่อาศัย เครื่องมือที่จับ และลักษณะสำคัญตามหลักวิชาการ ได้ 3 ประเภท คือ ทรัพยากรปลาผิวน้ำ ทรัพยากรปลาหน้าดิน และทรัพยากรสัตว์ทะเลประเภทไม่มีกระดูกสันหลัง หรือสัตว์น้ำอื่น ๆ โดยมีอัตราส่วนในการจับทรัพยากรสัตว์ทะเลทั้ง 3 ประเภทขึ้นมาใช้ประโยชน์แตกต่างกันตามการพัฒนาการประมงทะเลและความต้องการของตลาดในแต่ละช่วงเวลา ในปัจจุบัน มีอัตราส่วนการจับปลาผิวน้ำ ปลาหน้าดิน และสัตว์น้ำอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 39.52, 34.92 และ 25.55 ของปริมาณการจับสัตว์ทะเลตามลำดับ แต่ถ้าพิจารณาถึงมูลค่าของสัตว์น้ำแต่ละประเภทแล้วจะพบว่า สัตว์น้ำทะเลประเภทไม่มีกระดูกสันหลังจะมีมูลค่าประมาณ 48 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าสัตว์ทะเลทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากสัตว์น้ำประเภทนี้ประกอบด้วย กุ้ง หมีกิ้ง ซึ่งมีราคาแพง ส่วนปลาผิวน้ำและปลาหน้าดินจะมีมูลค่าประมาณ 32 และ 20 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าสัตว์ทะเลทั้งหมด สาเหตุที่ปลาหน้าดินมีปริมาณการจับมากกว่าสัตว์น้ำอื่นแต่มีมูลค่าน้อยกว่า เนื่องจากสัตว์น้ำประเภทนี้ประกอบด้วยปลาเปิดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งปลาเปิดเป็นปลาที่มีราคาค่าและไม่สามารถใช้บริโภคได้โดยตรง จะใช้เป็นตัวอุกขี้ในการผลิตปลาป่นหรือใช้เป็นอาหารสัตว์เท่านั้น ในปี 2528 ปรากฏว่าปลาเปิดที่จับได้มีปริมาณถึง 776,421 เมตริกตัน คิดเป็นร้อยละ 38.88 ของปริมาณการจับสัตว์ทะเลทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยปลาเปิดแท้ ๆ มากกว่า

ร้อยละ 58 นอกนั้นเป็นลูกปลาผิวน้ำ ลูกปลาหน้าดิน และลูกสัตว์น้ำอื่น ๆ

ผลการประเมินศักยภาพการผลิตสูงสุดของทรัพยากรสัตว์ทะเลในน่านน้ำไทยมีประมาณ 1,400,000 เมตริกตัน ได้จากแหล่งประมงในอ่าวไทยประมาณ 1,150,000 เมตริกตัน และทะเลอันดามันประมาณ 250,000 เมตริกตัน (ตารางที่ 3) และในปี พ.ศ. 2528 ประเทศไทยจับขึ้นมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวน 1,579,885 เมตริกตัน โดยจับจากอ่าวไทย 1,332,133 เมตริกตัน และจากทะเลอันดามัน 247,752 เมตริกตัน

ตารางที่ 3. ศักยภาพการผลิตสูงสุดของทรัพยากรสัตว์ทะเลในน่านน้ำไทย

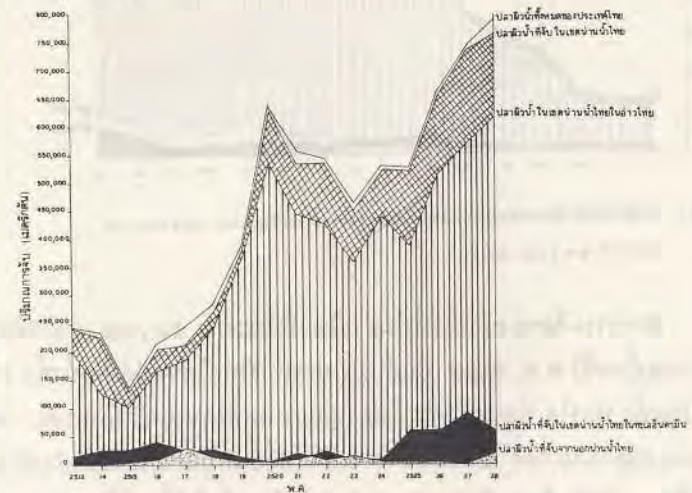
ชนิดทรัพยากร	แหล่งประมง		
	อ่าวไทย (เมตริกตัน)	ทะเลอันดามัน (เมตริกตัน)	น่านน้ำไทย (เมตริกตัน)
ปลาผิวน้ำ	400,000	50,000	450,000
สัตว์ทะเลหน้าดิน	750,000	200,000	950,000
รวม	1,150,000	250,000	1,400,000

2.1 ทรัพยากรปลาผิวน้ำ

ทรัพยากรปลาผิวน้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่สำคัญมี 17 ชนิด คือ ปลาหูปลาปลิง ปลาหลังเขียว ปลาหูแหก ปลาโอดำ ปลาโอลาย ปลาอินทรี ปลาสิ่กุน ปลาแข่งไก่ ปลากระตัก ปลาตาบลาว ปลาจาละเม็ดขาว ปลาจาละเม็ดดำ ปลาเกะรา ปลาสำลี ปลากระบอก และปลาตาโต ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ประเภทแรกเป็นชนิดที่มีราคามีความต้องการของตลาดสูงและประเทศไทยได้จับขึ้นมาใช้ประโยชน์ในปริมาณสูง ตามปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปลาหู ปลาปลิง ปลาโอ (ทั้งปลาโอดำและปลาโอลาย) ปลาอินทรี ปลาหลังเขียว ปลาหูแหก ปลากระตัก ปลาสิ่กุน เรียกว่า “ปลาผิวน้ำประเภทที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ และมีความสำคัญต่อการประมง” ปลาผิวน้ำชนิดอื่นที่มีปริมาณการจับน้อยและความต้องการในตลาดยังมีน้อย เรียกว่า “ปลาเลย” ส่วนปลาผิวน้ำที่ไม่ได้นำมาบริโภคโดยตรงเนื่องจากคุณภาพไม่ดีหรือขนาดยังเล็กซึ่งส่วนใหญ่จับได้ด้วยเครื่องมืออวนลาก เรียกว่า “ปลาเปิด”

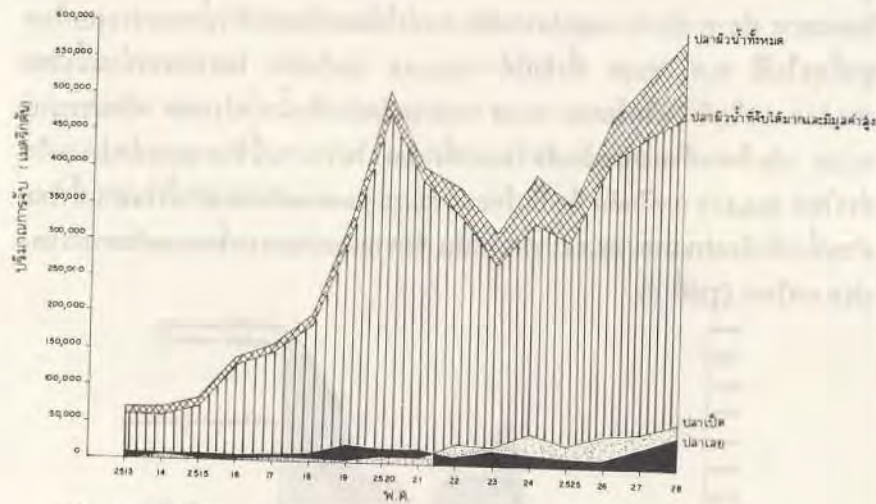
ปริมาณการจับปลาผิวน้ำของประเทศไทยขึ้นอยู่กับปริมาณการจับจากแหล่งประมงในน่านน้ำไทย โดยเฉพาะแหล่งประมงในอ่าวไทย ผลผลิตปลาผิวน้ำมีเพียงส่วนน้อยที่ได้จากแหล่งประมงนอกน่านน้ำและจากทะเลอันดามันในเขตน่านน้ำไทย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาผลผลิตปลาผิวน้ำจะเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยมีปริมาณการจับสูงกว่า

200,000 เมตริกตัน ระหว่าง พ.ศ. 2511-2514 ยกเว้นในปี พ.ศ. 2515 ผลผลิตปลาผิวน้ำได้ลดลงต่ำกว่า 200,000 เมตริกตัน เนื่องจากผลกระทบจากการประมงอวนลากที่ได้พัฒนาขึ้นจะมีความเจริญถึงขีดสุดในช่วงนั้น หลังจากนั้นผลผลิตได้เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากได้มีการพัฒนาเครื่องมืออวนล้อมซั้งและอวนลอยตะเกียงสำหรับจับปลาหลังเขียวและปลาหูแหก ซึ่งจับได้เพิ่มมากขึ้นทุกปี จึงทำให้ผลผลิตปลาผิวน้ำเพิ่มมากขึ้นจนถึงปี พ.ศ. 2520 ผลผลิตปลาผิวน้ำมีจำนวนถึง 639,918 เมตริกตัน ในจำนวนนี้เป็นปลาหลังเขียว 214,077 เมตริกตัน ปลาหูแหก 131,346 เมตริกตัน ปลาเปิดซึ่งได้เพิ่มมากขึ้นมีประมาณ 20 เท่าในช่วงเวลาเดียวกัน ส่วนปลาผิวน้ำชนิดอื่น ๆ ไม่ได้เพิ่มหรือลดมากนัก นอกจากปลาหูซึ่งจับได้น้อยมากเนื่องจากพ่อแม่และลูกปลาถูกจับมาก หลังจากนั้นผลผลิตปลาผิวน้ำได้ลดต่ำลงเนื่องจากราคาน้ำมันดีเซลได้เพิ่มสูงขึ้นระหว่างปี 2522-2525 ต่อมาประเทศไทยได้จับปลาผิวน้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะ ปลาหู ปลาโอ และปลากระตัก จนทำให้ผลผลิตปลาผิวน้ำของประเทศไทยสูงที่สุดในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งจับได้ 789,342 เมตริกตัน โดยจับจากน่านน้ำไทย 766,114 เมตริกตัน หรือร้อยละ 97.06 ของผลผลิตปลาผิวน้ำทั้งประเทศ หรือประมาณ 34.23 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตสัตว์ทะเลทั้งหมด ในจำนวนนี้จับจากแหล่งประมงในอ่าวไทย 683,573 เมตริกตัน คิดเป็นร้อยละ 89.22 ของผลผลิตปลาผิวน้ำในน่านน้ำไทย ส่วนที่เหลืออีกประมาณ 62,571 เมตริกตัน จับจากแหล่งประมงในทะเลอันดามันของประเทศไทย (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 ปริมาณการจับปลาผิวน้ำของประเทศไทย แยกตามแหล่งทำการประมงระหว่างปี พ.ศ. 2511-2528

ปลาฉิวน้ำที่จับได้ในน่านน้ำไทยประกอบด้วยปลาชนิดที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ และมีความสำคัญรวม 561,020 เมตริกตัน ปลาเลข 45,952 เมตริกตัน และปลาเป็ด 97,983 เมตริกตัน ส่วนปริมาณการจับปลาฉิวน้ำชนิดที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและมีความสำคัญรวม 7 ชนิด ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2514 เป็นต้นมา ซึ่งจับได้ 204,156 เมตริกตัน ในปี 2520 จับได้เพิ่มขึ้นเป็น 515,452 เมตริกตัน และเพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุดในปี 2527 ซึ่งจับได้ 572,639 เมตริกตัน สำหรับปี 2528 จับได้ลดลงเล็กน้อย เหลือ 561,020 เมตริกตัน แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะแหล่งประมงในอ่าวไทยจะพบว่าจับได้เพิ่มขึ้นทุกปีจาก 71,193 เมตริกตันในปี 2514 เพิ่มขึ้นเป็น 509,423 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2520 และเพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุดในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งจับได้ 592,683 เมตริกตัน ในจำนวนนี้เป็นปลาฉิวน้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและมีความสำคัญ ปลาเลข และปลาเป็ด 485,450, 43,262 และ 63,952 เมตริกตัน ตามลำดับ (รูปที่ 3)

รูปที่ 3. ปลาฉิวน้ำที่จับได้จากเครื่องมือประมงพาณิชย์ในน่านน้ำไทยในอ่าวไทย แยกตามประเภท ระหว่างปี พ.ศ. 2513 - 2528

ศักยภาพการผลิตของปลาฉิวน้ำในอ่าวไทยมีประมาณ 400,000 เมตริกตัน (บุญเลิศ 2527) และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้จับปลาฉิวน้ำทั้ง 7 ชนิด คือ ปลาหู ปลาปลิง ปลาโอ ปลาหลังเขียว ปลาหูแหก ปลาสิ่กุน และปลากะตัก ในปริมาณปีละ 300,000-500,000 เมตริกตัน โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันนำปลาฉิวน้ำเหล่านี้ขึ้นมาใช้เกินกว่าศักยภาพการผลิตสูงสุดของแต่ละชนิดแล้วก็ปล่อยให้ทรัพยากรปลาฉิวน้ำ

เหล่านั้นต้องทรุดโทรม และคอยเวลาที่จะกลับฟื้นตัวขึ้นมาเองตามธรรมชาติ ซึ่งต้องใช้เวลานาน เช่น กรณีของปลาหูแหกและปลาหลังเขียว ส่วนกรณีของปลาหูสามารถกลับฟื้นตัวขึ้นมาได้อย่างรวดเร็วนั้นก็เนื่องจากเป็นปลาที่มีราคาและชาวไทยนิยมบริโภค กรมประมงและชาวประมงจึงได้ร่วมมือกันพอสมควรในการปฏิบัติการเพิ่มปริมาณปลาหูในอ่าวไทยจนมีปริมาณการจับมากกว่าปีละ 100,000 ตัน ในปัจจุบัน

สำหรับมูลค่ารวมของปลาฉิวน้ำจากปี 2520 ซึ่งมีมูลค่าประมาณ 2,220 ล้านบาท เพิ่มขึ้นทุกปีจนมีมูลค่าประมาณ 4,182 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2527 (ฝ่ายสถิติการประมง 2529)

ปลาหู

ปลาหูที่จับได้ในน่านน้ำไทยทั้งในอ่าวไทยและทะเลอันดามันมี 4 ชนิด คือ ปลาหูตัวสั้น (*Rastrelliger brachysoma* Bleeker, 1851) และปลาหู (*R. Neglectus* Van Kampen, 1970) ปลาปลิง (*R. Kanagurta*, Cuvier, 1816) และปลาหูปากจิ้งจก (*R. Faughni*) แต่ฝ่ายสถิติการประมง และในทางพาณิชย์ได้แบ่งปลาหูออกเป็น 2 ชนิด คือ ปลาหูและปลาปลิง

ผลผลิตปลาหูของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2514-2528 มีปริมาณแปรปรวนไปแต่ละปี (รูปที่ 4) โดยมีปริมาณ 100,505 เมตริกตัน ในปี 2514 ลดลงเหลือ 31,204 เมตริกตันในปี 2520 แล้วค่อยเพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุดในปี 2527 จำนวน 129,094 เมตริกตัน ส่วนในปี 2528 มีผลผลิต 121,107 เมตริกตัน ในปี 2529 และ 2530 มีแนวโน้มว่าจะจับปลาหูได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากกรมประมงได้เข้มงวดกวาดจับและชาวประมงส่วนมากได้ร่วมมือในการปฏิบัติให้เป็นไปตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2527 ในการอนุรักษ์พ่อแม่พันธุ์ตัวน้ำและลูกตัวน้ำวัยอ่อน

ปลาหูประมาณ 84 เปอร์เซ็นต์จับในอ่าวไทย ประมาณ 12 เปอร์เซ็นต์ จับจากทะเลอันดามัน ส่วนที่เหลือประมาณ 4 เปอร์เซ็นต์จับจากนอกลานน้ำ และในอ่าวไทยจับปลาหูได้มากในบริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี โดยจับได้ประมาณ 39 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับทั้งหมด รองลงมาได้แก่บริเวณจังหวัดเพชรบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สมุทรปราการ และชลบุรี ซึ่งจับได้เฉลี่ย 31 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับปลาหูทั้งหมด ส่วนบริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จับได้ประมาณ 16 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับปลาทั้งหมดที่เหลือจับได้จากแหล่งอื่น ๆ

ปลาลัง

ผลผลิตปลาลังของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2514-2528 มีการเปลี่ยนแปลงมาก และมีแนวโน้มที่ผลผลิตเพิ่มขึ้นทุกปี (รูปที่ 4) โดยมีปริมาณการจับ 14,916 เมตริกตัน ในปี 2514 เพิ่มขึ้นเป็น 36,970 เมตริกตัน ในปี 2528 โดยเพิ่มขึ้นประมาณ 2 เท่าตัวเศษ ในระยะเวลา 10 ปี และมีแนวโน้มที่จะจับได้เพิ่มขึ้นได้อีกเล็กน้อย

ปลาลังประมาณ 96 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับทั้งหมดจับได้ในอ่าวไทย 3 เปอร์เซ็นต์ จับจากทะเลอันดามัน ส่วนที่เหลือจับจากแหล่งอื่น ๆ ในอ่าวไทย ปลาลังในอ่าวไทยถูกจับมากในบริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ประมาณ 35 เปอร์เซ็นต์ บริเวณจังหวัดชลบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี จับได้ประมาณ 26 เปอร์เซ็นต์ ส่วนจังหวัดประจวบฯ ชุมพร และ สุราษฎร์ธานี จับได้ประมาณ 22 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณการจับปลาลังทั้งหมด ส่วนที่เหลือจับจากแหล่งประมงอื่น ๆ

เครื่องมือประมงที่จับปลาลังได้มากคือ อวนล้อมซั้ง อวนดำ อวนติดปลาทู และอวนลาก โดยจับได้ประมาณ 40, 30, 9 และ 8 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ส่วนที่เหลือจับได้จากเครื่องมือชนิดอื่น ๆ (ตารางที่ 4)

ศักยภาพในการผลิตปลาลังในอ่าวไทยมีประมาณ 32,000 เมตริกตันต่อปี และปริมาณการลงแรงงานที่เหมาะสมประมาณ 300,000 วันของเครื่องมืออวนดำ (กองประมงทะเล 2527) ในปัจจุบันได้จับปลาลังในอ่าวไทยขึ้นมาใช้ประโยชน์ในอัตราที่เกือบเท่ากับศักยภาพการผลิตสูงสุด ส่วนในทะเลอันดามันได้มีการนำปลาลังขึ้นมาใช้จนเกินศักยภาพการผลิตแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 จึงทำให้ทรัพยากรปลาลังอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมในปัจจุบัน (วีระและคณะ 2527)

ปลาโอ

ปลาโอที่พบในน่านน้ำไทยมี 3 ชนิด คือ ปลาโอดำ (*Thunnus Tonggol*) ปลาโอลาย (*Euthynnus affinis*) และปลาโอเกลบ (*Auxis thazard*) แต่ฝ่ายสถิติการประมงและในทางการค้าได้แยกออกเพียง 2 ชนิด คือ ปลาโอดำ และ ปลาโอลาย ซึ่งจัดเป็นปลาทูนาขนาดเล็ก จึงมีความต้องการในตลาดสูงตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นมา เพราะต้องใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตปลาทูนากระป๋อง ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีโรงงานผลิตปลาทูนากระป๋องขนาดใหญ่ประมาณ 30 โรง มีกำลังผลิตสูงสุดรวมกันประมาณ 300,000 เมตริกตันต่อปี แต่ประเทศไทยมีกำลังผลิตปลาโอได้เฉลี่ยปีละ 80,000 เมตริกตัน จึงจำเป็นต้องนำเข้าปลาทูนาสดจากประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปิน และประเทศที่เป็น

หมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ประมาณปีละไม่น้อยกว่า 100,000 เมตริกตัน โดยเฉพาะในปี 2529 (มค.-สค.) ได้มีการนำเข้าปลาทูนาสดทั้งสิ้น 125,999 เมตริกตัน มูลค่า 3,879 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็น skipjack และปลาทูนาขนาดใหญ่พวก yellowfin, bigeye และ albacore ซึ่งเป็นพวกปลาทูนาที่อยู่ห่างจากฝั่งมากกว่าปลาโอดำและโอลายที่จับได้ในน่านน้ำไทย

ผลผลิตปลาโอของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2514-2528 จับได้เพิ่มขึ้นทุกปี จากปริมาณ 6,548 เมตริกตัน เป็น 86,881 เมตริกตัน (รูปที่ 4) คิดเป็นมูลค่าไม่น้อยกว่าปีละ 800 ล้านบาท ผลผลิตประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตปลาทูนากระป๋อง ที่เหลือใช้บริโภคสดและส่งออกในรูปปลาสดหรือแช่แข็ง ส่วนปลาที่มีคุณภาพไม่ดีใช้ผลิตเป็นปลาป่น

ปลาโอจับได้ในอ่าวไทยประมาณ 93.41 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณการจับทั้งหมด ส่วนที่เหลือจับในทะเลอันดามัน และจับได้ในเขต 1, 2, 3 และ 4 คิดเป็นร้อยละ 39.29, 21.70, 19.74 และ 16.39 ของผลผลิตปลาโอ ส่วนที่เหลือจับในเขตอื่น และเครื่องมือที่จับปลาโอได้มาก ได้แก่ อวนดำ อวนล้อมซั้ง และอวนลอยปลาอินทรี โดยมีเปอร์เซ็นต์การจับเฉลี่ย 38, 27 และ 26 ตามลำดับ (ตารางที่ 4) ส่วนศักยภาพการผลิตปลาโอในอ่าวไทยจะมีไม่น้อยกว่า 25,000 เมตริกตัน (กองประมงทะเล 2527) ส่วนในทะเลอันดามันมีกำลังผลิตประมาณ 5,000 เมตริกตัน (อุดม และ สมศักดิ์ 2523) ในปัจจุบันได้จับปลาโอในอ่าวไทยขึ้นมาใช้ประโยชน์ในอัตราที่เหมาะสม ส่วนในทะเลอันดามันมีแนวโน้มที่จะจับเพิ่มขึ้นได้อีก

ปลาทูแขก

ผลผลิตของปลาทูแขกของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2514-2528 จับได้เพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีปริมาณจับในปี 2514 เท่ากับ 4,167 เมตริกตัน และได้เพิ่มขึ้นทุกปี จนมีปริมาณสูงสุดในปี 2520 ซึ่งจับได้ 131,346 เมตริกตัน หลังจากนั้นได้ลดลงทุกปี จนมีปริมาณ 33,692 เมตริกตัน ในปี 2528 (รูปที่ 4)

ปลาทูแขกจับในอ่าวไทยประมาณ 70.57 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับทั้งหมด จับจากทะเลอันดามัน 23.63 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือจับในเขตอื่น ๆ โดยจับได้บริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และ สุราษฎร์ธานี ประมาณ 28.52 เปอร์เซ็นต์ บริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ประมาณ 28.11 เปอร์เซ็นต์ บริเวณใต้แหลมญวนประมาณ 18.86 เปอร์เซ็นต์ อ่าวไทยตอนใต้ 11.96 เปอร์เซ็นต์ ก้นอ่าวบริเวณจังหวัดชลบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี จับได้น้อยที่สุดเพียง 10.07

เปอร์เซ็นต์ ของการผลิต

เครื่องมือสำคัญที่จับปลาทุแวก คือ อวนล้อมซั้ง ซึ่งจับได้มากถึง 77.42 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือจับจากอวนดำ อวนคังเก และเครื่องมืออื่น ๆ (ตารางที่ 4)

ศักยภาพการผลิตของปลาทุแวกในอ่าวไทยมีประมาณ 110,000 เมตริกตัน ส่วนในทะเลอันดามันมีกำลังผลิตของทรัพยากรประมาณ 5,000 เมตริกตัน (อุดม และ สมศักดิ์ 2523) ในปัจจุบันได้จับปลาทุแวกขึ้นมาใช้จนเต็มกำลังการผลิตหรือเกินกำลังผลิตไปแล้วตั้งแต่ปี 2520 จึงทำให้ขนาดและความชุกชุมลดลงทุกปีและอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม

ปลาสีกุน

ผลผลิตปลาสีกุนของประเทศไทยระหว่างปี 2514-2528 จับได้เพิ่มขึ้นทุกปี จาก 7,121 เมตริกตันในปี 2514 เพิ่มขึ้นเป็น 52,111 เมตริกตันในปี 2528 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (รูปที่ 4)

ปลาสีกุนจับได้ในอ่าวไทยประมาณ 92.91 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับทั้งหมด อันดามันจับได้ 5.35 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือจับในแหล่งอื่นนอกน่านน้ำ โดยจับได้มากในเขตจังหวัดประจวบฯ ชุมพร และ สุราษฎร์ธานี จังหวัดต่าง ๆ ด้านตะวันออกของอ่าวไทย, อ่าวไทยตอนใต้ และก้นอ่าว ตามลำดับ

เครื่องมือที่จับได้มาก ได้แก่ อวนล้อมซั้ง อวนดำ และอวนลาก มีเปอร์เซ็นต์การจับโดยเฉลี่ย 42, 25 และ 18 เปอร์เซ็นต์ ของผลผลิตทั้งหมด ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตมีไม่น้อยกว่า 50,000 เมตริกตัน ซึ่งมีแนวโน้มที่จะจับขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้เพิ่มขึ้นได้อีก ถ้าตลาดมีความต้องการและราคาปลาสูงขึ้น

ปลาหลังเขียว

ผลผลิตปลาหลังเขียวของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2514-2528 โดยจับได้ 28,804 เมตริกตัน ในปี 2514 เพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2520 ได้ 214,077 เมตริกตัน และค่อย ๆ ลดลงจนเหลือ 97,742 เมตริกตัน ในปี 2528

ปลาหลังเขียวจับได้ในเขตอ่าวไทย 71.00 เปอร์เซ็นต์ อันดามัน 25.86 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือจับจากแหล่งอื่น และจับได้มากในเขต 3, 2 และ 1 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ 34, 28 และ 36 ตามลำดับ

เครื่องมือที่จับได้มากคือ อวนล้อมซั้ง และ อวนดำ ซึ่งจับได้เฉลี่ยร้อยละ 61 และ 22 ที่เหลือจับได้ด้วยเครื่องมืออื่น ๆ (ตารางที่ 4)

ศักยภาพการผลิตมีประมาณ 150,000 เมตริกตัน (สมศักดิ์ 2522) ส่วนในทะเลอันดามันมีประมาณ 12,700 เมตริกตัน (อุดม, 2525) ในปัจจุบันได้จับปลาหลังเขียว

ในอ่าวไทยขึ้นมาใช้ประโยชน์จนเกินกำลังการผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ส่วนในทะเลอันดามันยังสามารถจับเพิ่มขึ้นได้อีก

ปลากะตัก

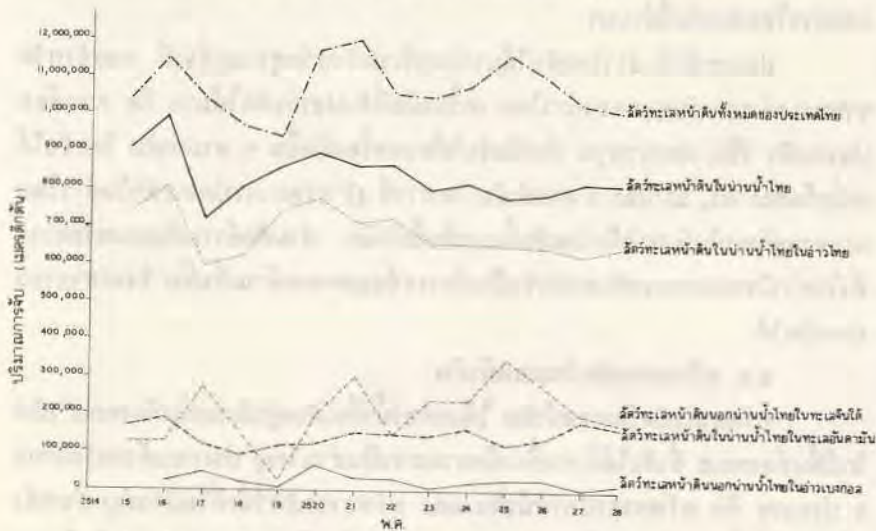
ผลผลิตปลากะตักของประเทศระหว่าง พ.ศ. 2514-2528 จับได้เพิ่มขึ้นทุกปี จาก 15,513 เมตริกตัน ในปี 2514 เพิ่มขึ้นเป็น 104,196 เมตริกตัน ในปี 2528 เนื่องจากมีความต้องการในประเทศมาเลเซียและตะวันออกกลางค่อนข้างสูง จนเกิดเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ในการผลิตปลากะตักตากแห้งส่งไปจำหน่ายในต่างประเทศ จึงทำให้ราคาปลากะตักซึ่งเป็นวัตถุดิบภายในประเทศมีราคาดีขึ้น ชาวประมงจึงหันมาจับปลากะตักกันอย่างกว้างขวางทั่วน่านน้ำไทยแทนที่จะจับกันมากอยู่ในบริเวณชายฝั่งด้านตะวันออกของอ่าวไทยดังเช่นที่ผ่านมา

ปลากะตักในอ่าวไทยจับได้มากในบริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดชายทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย เครื่องมือที่จับปลากะตักได้มาก คือ อวนล้อมปลากะตัก โป๊ะ และอวนรุน ที่เหลือจับได้จากเครื่องมืออื่น ๆ ตามลำดับ โดยจับได้เฉลี่ยร้อยละ 61, 21 และ 5 ตามลำดับ (ตารางที่ 4) ทรัพยากรปลากะตักในอ่าวไทยและทะเลอันดามันมีแนวโน้มว่าจะจับขึ้นมาเพิ่มขึ้นได้อีก ส่วนศักยภาพการผลิตของทรัพยากรทั้งในอ่าวไทยและทะเลอันดามันจำเป็นต้องรอข้อมูลหลายด้านเพิ่มขึ้น จึงจะสามารถประเมินได้

2.2 ทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดิน

ทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดิน ได้แก่ สัตว์น้ำที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นท้องทะเล หรือใกล้พื้นท้องทะเล ซึ่งจับได้ด้วยเครื่องมืออวนลากเป็นส่วนใหญ่ ประกอบด้วยทรัพยากร 2 ประเภท คือ ทรัพยากรปลาหน้าดิน และ ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ไม่มีกระดูกสันหลังหรือสัตว์น้ำอื่น ๆ จำพวกกุ้ง หมึก หอย และ ปู ก่อนปี 2511 ทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินทั้งหมดจับได้ในเขตน่านน้ำไทย แต่เมื่อจำนวนเรืออวนลากได้เพิ่มจำนวนขึ้น ประกอบกับทรัพยากรสัตว์ทะเลภายในเขตน่านน้ำไทยได้ถูกจับขึ้นมาใช้ประโยชน์มากขึ้นจนเกินไป จึงทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม อัตราความหนาแน่นของทรัพยากรในน่านน้ำไทยจึงลดลง เรือประมงอวนลากขนาดใหญ่ส่วนหนึ่งจึงเริ่มออกไปจับในเขตทะเลจีนใต้และอ่าวเบงกอล จนถึงปี 2520 ประเทศเพื่อนบ้านได้ประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะครอบคลุมบริเวณทะเลจีนใต้และพื้นที่ส่วนใหญ่ของอ่าวเบงกอล แต่เรือประมงไทยก็ยังคงต้องออกไปทำการประมงในทะเลจีนใต้ อ่าวเบงกอลและแหล่งประมงอื่น ๆ ที่ยังไกลออกไปมากขึ้นทุกทีด้วยการทำการประมงร่วมกันด้วยรูปแบบต่าง ๆ จนถึงการรุกกล้า

น่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้านตลอดมาจนถึงปัจจุบัน และเรือประมงอวนลากเหล่านี้ได้นำผลผลิตสัตว์ทะเลหน้าดินส่วนหนึ่งมาจากแหล่งประมงนอกน่านน้ำ จึงทำให้ผลผลิตสัตว์ทะเลหน้าดินทั้งหมดของประเทศไทยอยู่ในระดับ 2 ล้านเมตริกตัน ซึ่งเกือบคงที่ตลอดระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา จะมีบางปีที่เพิ่มและลดลงบ้างเล็กน้อยเนื่องจากเกิดอุปสรรคเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต แต่ผลผลิตส่วนใหญ่ของทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินยังคงจับได้ในน่านน้ำไทยโดยเฉพาะในอ่าวไทยซึ่งจับได้ประมาณ 64 เปอร์เซ็นต์ของทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินที่จับได้ทั้งหมด ส่วนที่จับได้จากน่านน้ำไทยในทะเลอันดามันมีประมาณ 16 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลืออีกประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์ทะเลหน้าดินจับได้จากน่านน้ำไทย ซึ่งส่วนใหญ่จับได้จากทะเลจีนใต้ (รูปที่ 5)

รูปที่ 5 ปริมาณสัตว์ทะเลหน้าดินของประเทศไทยที่จับได้จากแหล่งประมงทะเลต่างๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2514 - 2528

ถ้าพิจารณาเฉพาะผลผลิตของปลาหน้าดินจะจับได้ลดลงทุกปี ในขณะที่เดียวกันผลผลิตรวมของสัตว์น้ำอื่น ๆ จะจับได้เพิ่มขึ้นทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา โดยมีผลผลิตปลาหน้าดิน 968,998 เมตริกตัน สัตว์น้ำอื่น ๆ 314,949 เมตริกตัน ในปี 2528 ปลาหน้าดินมีผลผลิตลดลงเหลือ 697,479 เมตริกตัน ในขณะที่ผลผลิตสัตว์น้ำอื่น ๆ จับได้เพิ่มขึ้นเป็น 510,344 เมตริกตัน จึงทำให้ผลผลิตรวมของทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินของประเทศยังอยู่ในระดับคงที่ประมาณ 1,200,000 เมตริกตัน ตลอดมา

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการผลิตสูงสุดของทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินในน่านน้ำ

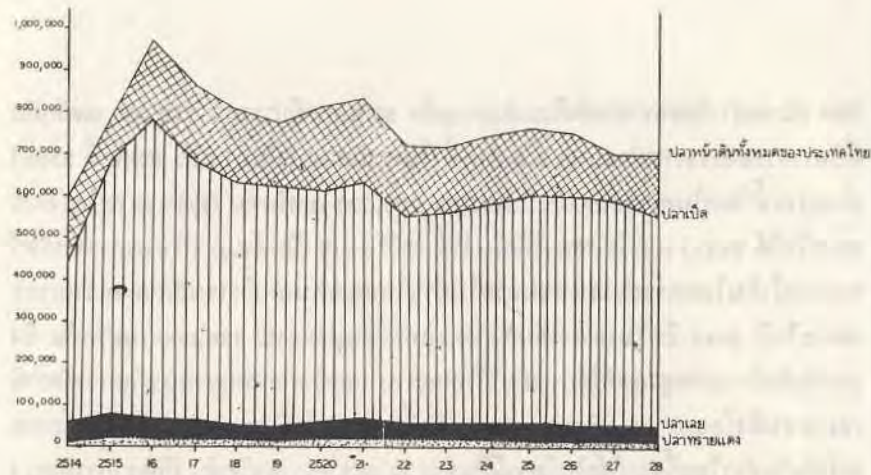
ไทย บริเวณอ่าวไทยจากชายฝั่งถึงระดับความลึก 50 เมตร มีประมาณ 750,000 เมตริกตัน ที่อัตราการลงแรงงานประมาณ 8.6 ล้านชั่วโมงลากอวน (มัทนา และ สมศักดิ์ 2525) ส่วนน่านน้ำไทยในทะเลอันดามันมีประมาณ 200,000 เมตริกตัน (ผู้เชี่ยวชาญโครงการทะเลจีนใต้ 2521) และได้แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นมา ปริมาณการจับสัตว์ทะเลหน้าดินโดยการประมงอวนลากในอ่าวไทยสูงเกินศักยภาพการผลิตของทรัพยากรเฉพาะในปี 2524 มีปริมาณการจับสัตว์ทะเลหน้าดินประมาณ 990,000 เมตริกตัน ซึ่งสูงกว่าศักยภาพการผลิตสูงสุดที่ได้ประเมินไว้ร้อยละ 31 และจำนวนลากอวนสูงเกินกว่าอัตราที่เหมาะสมถึงร้อยละ 82 (มัทนา และ สมศักดิ์ 2525) ในปี พ.ศ. 2528 จับสัตว์ทะเลหน้าดินในอ่าวไทยขึ้นมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวน 648,560 เมตริกตัน ที่อัตราการลงแรงงานประมง 11.9 ล้านชั่วโมง ซึ่งจะเห็นได้ว่าถึงแม้จะเพิ่มจำนวนเรือหรือใช้เวลาในการลากอวนเพิ่มขึ้น ผลผลิตจากทรัพยากรก็จะไม่เพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงว่าทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินในอ่าวไทยได้เสื่อมโทรม สำหรับในทะเลอันดามันยังจับสัตว์ทะเลหน้าดินขึ้นมาใช้ประโยชน์ต่ำกว่าศักยภาพการผลิตสูงสุดประมาณร้อยละ 18

2.2.1 ทรัพยากรปลาหน้าดิน

ทรัพยากรปลาหน้าดินที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีประมาณ 18 ชนิด คือ ปลากระพง ปลาทรายแดง ปลาทรายขาว ปลาปากคม ปลาน้ำดอกไม้ ปลาเห็ดโคลน ปลาตาโต ปลาสร้อยนกเขา ปลาจุดทะเล ปลาจวด ปลากระเบน ปลาลิ้นหมา ปลาใบขนุน ปลาदानเงิน ปลาตุ๊กทะเล ปลาลาตาม ปลาจักรพาน และ ปลาขอดจาก ซึ่งมีปริมาณการจับในปี พ.ศ. 2514 จำนวน 96,916 เมตริกตัน ได้จับเพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุด 133,748 เมตริกตัน ในปี 2520 และค่อย ๆ ลดลงเหลือ 97,285 เมตริกตัน ในปี 2528 ส่วนปลาหน้าดินชนิดอื่นที่ไม่ค่อยมีความสำคัญ (ปลาเลย) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในปริมาณการจับมากนักในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา โดยจับได้ประมาณ 65,217 เมตริกตัน ในปี 2514 ส่วนในปี 2528 จับได้ 53,415 เมตริกตัน แต่ปลาเปิดจับได้เพิ่มขึ้นจาก 432,230 เมตริกตัน หรือประมาณ 72.72 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตปลาหน้าดินทั้งหมด ในปี 2514 เพิ่มขึ้นเป็น 630,568 เมตริกตัน ในปี 2521 และลดเหลือ 546,779 เมตริกตัน ในปี 2528 หรือประมาณ 78.39 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตปลาหน้าดินทั้งหมด ซึ่งปริมาณการจับปลาเปิดได้เพิ่ม 5.87 เปอร์เซ็นต์ ในระยะเวลา 15 ปี (รูปที่ 6)

ปลาเปิด

ปลาเปิดประกอบด้วยปลาเปิดแท้ซึ่งเป็นปลาที่ไม่ได้นำไปใช้บริโภคโดยตรง

รูปที่ 6. ปริมาณสัตว์ทะเลหน้ำดินของประเทศไทยแยกตามประเภท ระหว่าง พ.ศ. 2514 - 2528

ซึ่งมีประมาณร้อยละ 58.7 ของปริมาณปลาเบ็ดทั้งหมด กับลูกปลาและลูกสัตว์น้ำ เศรษฐกิจรวมกันร้อยละ 41.3 ส่วนที่เป็นลูกปลาและลูกสัตว์น้ำเศรษฐกิจประกอบด้วย ลูกปลาหน้ำดินที่พบมาก จำพวก ปลาปากคม ปลาทรายแดง ปลาแพะ ปลาตาบเงิน และ ปลาข้างเหยียบ รวมกันประมาณ 35.6 ของปริมาณปลาเบ็ดทั้งหมด กลุ่มลูกปลาผิวน้ำ จำพวก ปลากระตัก ปลาสีกุน ปลาหลังเขียว ปลาทุ และ ปลาลัง รวมกันร้อยละ 3.1 ลูกปลาหมึกกล้วย หมึกกระดอง และหมึกสาย รวมกันร้อยละ 2 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 0.6 เป็นลูกสัตว์น้ำอื่น ๆ จำพวกลูกกุ้ง กุ้ง และปู ส่วนปลาเบ็ดที่เหลือประกอบด้วย ปลาเป็น ปลาอมไข่ ปีกเป่า เป็นแก้ว และลิ้นควาย (ยิ่งยง 2527)

ปริมาณการจับปลาเบ็ดได้เพิ่มขึ้นทุกปีจากจำนวนประมาณ 432,230 ในปี 2514 เพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุด 847,420 ในปี พ.ศ. 2521 คิดเป็นมูลค่าประมาณ 1,500 ล้านบาท และลดลงเหลือ 776,421 ในปี 2528 แต่ถ้าพิจารณาถึงปลาเบ็ดที่อยู่ในผลผลิตของทรัพยากรปลาผิวน้ำ ทรัพยากรปลาหน้ำดิน และทรัพยากรสัตว์น้ำอื่น ๆ จะพบว่า ปลาเบ็ดในผลผลิตของปลาผิวน้ำจะเพิ่มขึ้นจาก 102,947 เมตริกตันในปี 2520 จนมีจำนวน 148,434 เมตริกตันในปี 2528 ส่วนปลาเบ็ดที่อยู่ในทรัพยากรสัตว์น้ำอื่น ๆ จะลดลงจากจำนวน 122,031 เมตริกตัน ในปี 2520 ลดลงเหลือ 81,208 เมตริกตันในปี 2528 ทั้งนี้เนื่องจากสัตว์น้ำอื่น ๆ มีราคาแพงขึ้นจึงทำให้ชาวประมงรักษาคุณภาพ สัตว์น้ำดีขึ้น ส่วนปลาเบ็ดที่อยู่ในผลผลิตของทรัพยากร ปลาหน้ำดินซึ่งมีจำนวนมากถึง ร้อยละ 78.39 ของผลผลิตปลาหน้ำดินทั้งหมด หรือร้อยละ 70.42 ของปริมาณปลาเบ็ด ทั้งหมดในปี 2528 ก็มีปริมาณลดลงเช่นกันจากจำนวน 611,665 ในปี 2520 เหลือ 546,779 ในปี 2528

ปลาเบ็ดร้อยละประมาณ 90 จับได้จากเครื่องมืออวนลากโดยมีเปอร์เซ็นต์ของ ปลาเบ็ดอยู่ระหว่าง 61.80-67.40 และเรืออวนลากคู่ขนาด 14-18 เมตร จะจับปลาเบ็ด ได้มาก 123.3 กิโลกรัมต่อชั่วโมง อวนลากแคระจับได้ 42.8 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ปลาเบ็ด ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 98 นำไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตปลาป่นสำหรับเลี้ยงไก่และสุกร ภายในประเทศ ส่วนปลาป่นที่เหลือประมาณร้อยละ 45 ส่งออกต่างประเทศ (จากสถิติ หน่วยธุรกิจการประมง ปี 2525)

2.2.2 ทรัพยากรสัตว์น้ำอื่น ๆ

ทรัพยากรสัตว์น้ำอื่น ๆ กุ้งทะเลมีความสำคัญสูงสุด รองลงมาเป็นหมึก ทั้ง หมึกกล้วยและหมึกหอม และหอยต่าง ๆ ผลผลิตสัตว์น้ำอื่น ๆ ของประเทศไทยได้ เพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2514 จับได้ 347,358 เมตริกตัน และเพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุดในปี 2525 จับได้ 659,870 เมตริกตัน ส่วนในปี 2528 จับได้ลดลงเหลือ 510,344 เมตริกตัน

กุ้งทะเล

กุ้งทะเลเป็นสัตว์น้ำที่มีค่าทางเศรษฐกิจสูงที่สุด มีปริมาณผลผลิตเพียง 7 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับสัตว์ทะเล แต่มีมูลค่าปีละประมาณ 5,000 ล้านบาท หรือ ประมาณ 39 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์ทะเลทั้งหมด ผลผลิตกุ้งทะเล 90 เปอร์เซ็นต์ได้จากการ จับในธรรมชาติ อีกประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตกุ้งได้จากการเพาะเลี้ยง กุ้งทะเล นอกจากใช้บริโภคสดแล้วยังใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ เช่น กุ้งแห้ง กุ้งแช่แข็ง กุ้งกระป๋อง และอื่น ๆ

กุ้งทะเลที่พบในอ่าวไทยมี 42 ชนิด แต่เป็นกุ้งขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญทาง เศรษฐกิจ 9 ชนิด คือ กุ้งแชบ๊วย (*Penaeus merguensis* หรือ **Banana prawn**) กุ้ง กูลาค่า (*P. monodon* หรือ **Giant tiger prawn**) กุ้งกุลาลาย (*P. semisulcatus* หรือ **Green tiger prawn**) กุ้งลายเสือ (*P. japonicus* หรือ **Kuruma prawn**) กุ้งเหลือง (*P. latisulcatus* หรือ **Western king prawn**) กุ้งเหลืองจุด (*P. longistylus* หรือ **Red-spot king prawn**) กุ้งตะกาด (*Metapenaeus affinis* หรือ **Jinga Shrimp**) กุ้งตะกาด กรีจูด (*M. ensis* หรือ **Greasyback shrimp**) กุ้งตะกาดหางปลา (*M. intermedius* หรือ **Middle shrimp**) และกุ้งเล็กอีก 4 ชนิด คือ กุ้งหิน (*Metapenaeopsis spp.* หรือ **Fiddle Shrimp**) กุ้งทราย (*Trachpenaeus spp.* หรือ **Coarse Shrimp**) กุ้งปล้อง (*Parapenaeopsis spp.* หรือ **Dog Shrimp**) กุ้งหัวมันและกุ้งแก้ว (*Metapenaeus spp.* หรือ **Bird Shrimp**) แต่ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมงและทางการค้าได้แยกกุ้งออกเป็น

6 ชนิด คือ กุ้งขาว (*White Shrimp*) ประกอบด้วย *P.merguensis* และ *P.indicus* กุ้งกุลาดำ (*Jumbo Shrimp*) กุ้งลาย (*Tiger Shrimp*) ประกอบด้วยกุ้งกุลาดำ และกุ้งกุลาดำเสื่อ กุ้งโอ๊ก (*Pink Shrimp*) ประกอบด้วยกุ้งตะกาด, กุ้งตะกาดกริ๊ด และกุ้งตะกาดหางม่วง และกุ้งฝอยหรือกุ้งเล็ก ซึ่ง 80 เปอร์เซ็นต์เป็นกุ้งหิน อีก 25 เปอร์เซ็นต์เป็นกุ้งทราย ที่เหลือเป็นกุ้งเล็กชนิดอื่น ๆ (อัจฉรา 2527)

กุ้งใหญ่ทั่ว ๆ ไปที่พบจากอวนลากแผ่นตะเฒ่ามีขนาดประมาณ 10-20 เซนติเมตร นอกจากกุ้งกุลาดำและกุลาดำจะมีขนาดใหญ่กว่านี้ ส่วนกุ้งเล็กหรือกุ้งฝอยพบมากขนาด 5-7 เซนติเมตร อวนลอยกุ้งจับได้กุ้งใหญ่เป็นส่วนมากและชนิดที่จับได้มากที่สุดคือกุ้งแชบ๊วยขนาดประมาณ 13-16 เซนติเมตร ส่วนกุ้งที่จับได้จากอวนรุนกุ้งจะมีขนาดเล็กมาก กุ้งตะกาดหรือกุ้งโอ๊กจะจับได้ขนาด 20 เซนติเมตร กุ้งแชบ๊วยขนาด 5.8 เซนติเมตร และขนาดที่พบมากของกุ้งแต่ละชนิดยังมีขนาดเล็กกว่าขนาดกุ้งที่ถึงขั้นสมบูรณ์เพศซึ่งสามารถจะแพร่พันธุ์ได้

กุ้งทะเลส่วนใหญ่มีการแพร่กระจายทั่วอ่าวไทย ในระดับความลึกไม่เกิน 50 เมตร และพบชุกชุมมากที่สุดในระดับความลึกไม่เกิน 20 เมตร โดยเฉพาะบริเวณใกล้ปากแม่น้ำและบริเวณรอบเกาะที่อยู่ใกล้ปากแม่น้ำ อัตราการจับกุ้งทะเลจะลดลงเมื่อความลึกเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะกุ้งเล็ก สำหรับกุ้งใหญ่มีความชุกชุมตามระดับความลึกค่อนข้างคงที่ และพบกุ้งใหญ่มีชุกชุมมากที่สุดบริเวณอ่าวสุราษฎร์ธานี ตอนในของเกาะสมุยและพะงัน ส่วนกุ้งเล็กจะพบชุกชุมที่สุดในบริเวณจังหวัดเพชรบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร แต่ถ้าดูความชุกชุมของกุ้งแต่ละชนิดจะพบว่ากุ้งแชบ๊วยพบชุกชุมมากที่สุดบริเวณเกาะสีชัง เกาะช้าง และเกาะสมุย กุ้งกุลาดำ พบชุกชุมมากที่สุดบริเวณเกาะช้าง เกาะกูด บริเวณหน้าจังหวัดระยองและเกาะสมุย กุ้งกุลาดำพบชุกชุมมากที่สุดที่บริเวณเกาะช้าง เกาะกูด หน้าจังหวัดระยอง และเกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะเต่า หน้าจังหวัดสงขลาและปัตตานี ส่วนลูกกุ้งวัยอ่อนพบมากที่สุดบริเวณจังหวัดชุมพรและจังหวัดสุราษฎร์ธานี รองลงมาเป็นทะเลบริเวณจังหวัดตราด

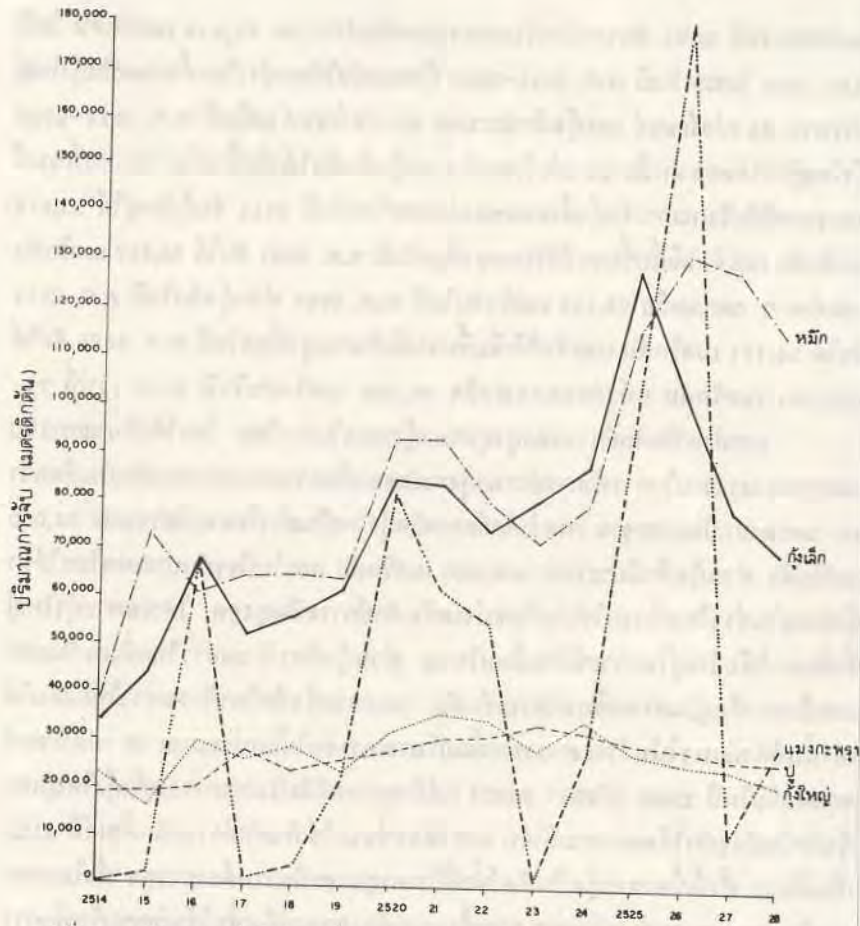
เครื่องมือที่จับกุ้งได้มากคืออวนลากแผ่นตะเฒ่าประมาณ 63.86 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับกุ้งทั้งหมด อวนรุน 10.80 เปอร์เซ็นต์ อวนลอยกุ้ง 6.38 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือเป็นเครื่องมืออื่น ๆ กุ้งที่จับได้ทั้งหมดเป็นกุ้งใหญ่ 22.62 เปอร์เซ็นต์ กุ้งเล็กหรือกุ้งฝอย 77.38 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการจับกุ้งได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหลังจากที่ได้มีการใช้อวนลากทำการประมงในปี พ.ศ. 2506 ปริมาณการจับกุ้งทั้งหมดประมาณ 20,000 เมตริกตัน และได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมีปริมาณการจับสูงสุดประมาณ 127,000

เมตริกตันในปี 2521 ต่อจากนั้นเริ่มลดลงจนเหลือประมาณ 91,514 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2528 ในระหว่างปี พ.ศ. 2514-2518 กุ้งทะเลจับได้จากอ่าวไทยทั้งหมดเป็นกุ้งใหญ่ประมาณ 34 เปอร์เซ็นต์ และกุ้งเล็กประมาณ 66 เปอร์เซ็นต์ แต่ในปี พ.ศ. 2519-2523 กุ้งใหญ่จับได้ลดลงเหลือ 25 เปอร์เซ็นต์ ส่วนกุ้งเล็กจับได้เพิ่มขึ้นเป็น 75 เปอร์เซ็นต์ และจากสถิติปริมาณการจับกุ้งทั้งหมดของประเทศไทยในปี 2514 จับกุ้งใหญ่ได้ 23,174 เมตริกตัน และจับได้เพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุดในปี พ.ศ. 2521 จับได้ 36,617 เมตริกตัน และค่อย ๆ ลดลงเหลือ 22,119 เมตริกตันในปี พ.ศ. 2528 ส่วนกุ้งเล็กในปี พ.ศ. 2514 จับได้ 34,171 เมตริกตัน และจับได้เพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุดในปี พ.ศ. 2525 จับได้ 128,901 เมตริกตัน แล้วค่อยลดลงเหลือ 69,325 เมตริกตันในปี 2528 (รูปที่ 7)

การประเมินศักยภาพการผลิตสูงสุดของกุ้งทะเลในอ่าวไทย โดยใช้ปริมาณการจับและการลงแรงงานในการทำการประมงกุ้งทะเลของเรืออวนลากแผ่นตะเฒ่าขนาดเล็กกว่า 18 เมตรลงมาเป็นมาตรฐาน คาดว่าศักยภาพการผลิตกุ้งใหญ่ในอ่าวไทยจะมีประมาณ 24,000 เมตริกตัน ส่วนกุ้งเล็กมีประมาณ 100,000 เมตริกตัน และในปัจจุบันประเทศไทยได้นำกุ้งทะเลในอ่าวไทยขึ้นมาใช้ประโยชน์จนเกินศักยภาพการผลิตสูงสุด โดยเฉพาะกุ้งใหญ่ ซึ่งมีแนวโน้มว่าอยู่ในภาวะที่เริ่มเสื่อมโทรม ส่วนกุ้งเล็กบริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันออกและก้นอ่าวก็อยู่ในภาวะเสื่อมโทรมเช่นกัน นอกจากกุ้งเล็กในบริเวณอ่าวไทยตอนใต้เท่านั้นที่ยังมีแนวโน้มว่าจะสามารถเพิ่มปริมาณการจับได้อีกประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ของผลจับในปี 2523 (อัจฉรา 2527) แต่ถ้าดูจากสถิติปริมาณการจับทั้งกุ้งใหญ่และกุ้งเล็กในปัจจุบันได้ลดลงตามลำดับ และได้จับขึ้นมาใช้เกินศักยภาพการผลิตตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา ทั้งนี้เนื่องจากกุ้งเป็นสัตว์น้ำที่มีราคาสูงและมีความต้องการสูง ทั้งในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งความต้องการแม่กุ้งเพื่อใช้ผลิตลูกกุ้งเพื่อการเพาะเลี้ยงทั้งภายในและต่างประเทศ จนรัฐบาลต้องประกาศห้ามส่งกุ้งกุลาดำที่มีชีวิตซึ่งมีความยาวตั้งแต่ 7.5 นิ้ว หรือน้ำหนัก 70 กรัมขึ้นไป ออกไปนอกราชอาณาจักรตามประกาศของกระทรวงพาณิชย์ฉบับที่ 41 ลงวันที่ 1 เมษายน 2530

ปลาหมึก

ปลาหมึกที่พบในอ่าวไทยและทะเลอันดามันมีประมาณ 25 ชนิด แต่ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง และในทางการค้าได้แบ่งปลาหมึกออกเป็น 3 ชนิด คือ หมึกกล้วย (*Squid* ได้แก่ ปลาหมึกชนิด *Loligo spp.*) หมึกกระดอง (*Cuttlefishes* ได้แก่ ปลาหมึกชนิด *Sepia spp.*) และหมึกสาย (*Octopuses*) ได้แก่ ปลาหมึกชนิด (*Octopus spp.*)

รูปที่ 7 ปริมาณการจับวัลดีวะทะเลที่ไม่มีกระดูกสันหลังของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2514-252

ในปี 2527 ประเทศไทยมีผลผลิตปลาหมึกทั้งสิ้น 129,269 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 2,277 ล้านบาท หรือประมาณ 16.66 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าสัตว์ทะเลทั้งหมด แยกเป็นหมึกกล้วย 66,340 เมตริกตัน หรือ ร้อยละ 51 ของผลผลิตปลาหมึกทั้งหมด คิดเป็นมูลค่า 1,252 ล้านบาท หมึกกระดอง 56,352 เมตริกตัน หรือร้อยละ 44 ของผลผลิตปลาหมึกทั้งหมด คิดเป็นมูลค่า 990 ล้านบาท และหมึกสาย 6,549 เมตริกตัน หรือร้อยละ 5 ของผลผลิตปลาหมึกทั้งหมด มูลค่า 35 ล้านบาท ปลาหมึกที่จับได้ใช้บริโภคภายในประเทศ ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศในรูปของการแช่แข็ง ดากแห้ง และแปรรูปอื่น ๆ มีมูลค่าถึง 2,860 ล้านบาท (มาลา, 2527)

เครื่องมือที่จับปลาหมึกได้มาก คือ อวนลากแผ่นตะเฒ่า อวนลากคู่ อวนรุน เรือไคหมึก และลอบหมึก ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้จับหมึกกล้วยโดยใช้แสงไฟล่อ เรียกว่าเรือไคหมึก ซึ่งได้ดัดแปลงมาจากอวนลากแผ่นตะเฒ่าขนาดเล็ก (ความยาวเรือ 14-18 เมตร) เรือไคหมึกสามารถจับหมึกกล้วยได้ร้อยละ 90 และอีกร้อยละ 10 เป็นปลาฉลามน้ำและปลาหน้าดินบางชนิด เนื่องจากเรือไคหมึกสามารถจับปลาหมึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถขายปลาหมึกได้ราคาสูง เพราะปลาหมึกที่จับได้มีความสดและไม่บอบช้ำ ดังนั้น ชาวประมงจึงนิยมใช้ไคหมึกกันอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ชาวประมงยังได้ใช้ลอบหมึกเพื่อจับหมึกหอม ซึ่งสามารถจับได้ถึงร้อยละ 90 และอีกร้อยละ 10 เป็นหมึกกระดองลายเสือ ชาวประมงนิยมใช้เครื่องมือไคหมึกและลอบหมึกกันอย่างแพร่หลาย ตั้งแต่ปี 2521 และ 2524 ตามลำดับ และได้เข้ามาจนถึงปัจจุบันและได้เพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี นอกจากนี้เรืออวนลากแผ่นตะเฒ่าและเรืออวนลากคู่ก็สามารถจับหมึกกล้วยได้เช่นกัน โดยจับได้ร้อยละ 46 และ 44 ของผลผลิตปลาหมึกที่ได้จากเครื่องมือทั้งสอง สำหรับหมึกหอมจับได้ด้วยเครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฒ่าประมาณร้อยละ 67 อวนลากคู่ร้อยละ 30 อวนรุนและเครื่องมือประมงพื้นบ้านร้อยละ 1 ส่วนหมึกสายจับได้จากอวนลากแผ่นตะเฒ่าร้อยละ 73 อวนลากคู่ร้อยละ 17 อวนลากคานต่างร้อยละ 1 เครื่องมือประมงพื้นบ้านร้อยละ 8 ที่เหลือจับได้ด้วยเครื่องมืออื่น ๆ

จากสถิติการประมง กรมประมง สำหรับปี 2514-2527 จะจับหมึกได้เพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2514 จับได้ 37,521 เมตริกตัน และเพิ่มขึ้นทุกปีจนมีปริมาณสูงสุดในปี 2526 จำนวน 132,044 เมตริกตัน และค่อย ๆ ลดลงเหลือ 116,035 เมตริกตันในปี 2528 (รูปที่ 7)

มาลา 2527 ได้ประเมินศักยภาพการผลิตของปลาหมึกในอ่าวไทยโดยใช้เรืออวนลากแผ่นตะเฒ่าขนาดใหญ่ (ความยาว 18-25 เมตร) เป็นมาตรฐานในการคำนวณปรากฏว่าศักยภาพการผลิตของหมึกกล้วยในอ่าวไทยมีประมาณ 41,000 เมตริกตัน หมึกกระดอง 25,000 เมตริกตัน และหมึกสาย 4,900 เมตริกตัน รวมปลาหมึกทั้งหมดมีกำลังผลิตประมาณ 70,900 เมตริกตัน เมื่อพิจารณาถึงอัตราการจับปริมาณการจับ การลงแรงงาน และศักยภาพการผลิตของปลาหมึก จะเห็นได้ว่าการประมงปลาหมึกกล้วย หมึกกระดอง และหมึกสาย ได้ถูกจับขึ้นมาใช้ประโยชน์เกินอัตราที่เหมาะสมตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมา และในปี 2524 ได้นำเอาทรัพยากรปลาหมึกมาใช้เกินกว่าศักยภาพการผลิตราวร้อยละ 12 ส่วนในปี 2526 และ 2528 ได้จับปลาหมึกขึ้นมาใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพการผลิตประมาณร้อยละ 46 และ 39 ตามลำดับ

จากสถานการณ์การประมงปลาหมึกดังกล่าว จะเห็นได้ว่าโอกาสที่ปลาหมึกจะหลุดรอดเพื่อแพร่ขยายพันธุ์สำหรับเพิ่มจำนวนขึ้นนั้นมีโอกาสน้อยมาก จึงเป็นสาเหตุให้ทรัพยากรปลาหมึกเสื่อมโทรมลง จะเห็นได้จากอัตราการจับหมึกกล้วยที่สำรวจโดยเรือประมง 2 และ 9 ของกองประมงทะเล มีอัตราการจับในปี 2517 ประมาณ 14.28 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ได้ลดลงเหลือ 8.9 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี 2528 โดยมีอัตราการจับลดลงจากปี 2517 ร้อยละ 37.7 การที่ทรัพยากรปลาหมึกโดยเฉพาะหมึกกล้วยมีอัตราการจับลดลงมาก จึงคาดว่ามีการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่แล้ว และคู่ทางในการเพิ่มผลผลิตก็มีไม่มากนัก เพื่อมิให้ทรัพยากรหมึกกล้วยต้องเสื่อมโทรมลงโดยการจับหมึกขนาดเล็กมากเกินไป กรมประมงจึงได้ออกมาตรการควบคุมขนาดตาของเรือโดเหม็ด โดยกำหนดขนาดตาให้ใช้ไม่เล็กกว่า 3.2 เซนติเมตรทำการประมง ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2524 นอกจากนี้ยังมีมาตรการเกี่ยวกับการประมงอวนลาก ซึ่งเป็นมาตรการในการอนุรักษ์ทรัพยากรปลาหน้าดิน และมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรปลาหมึกควบคู่กันไปด้วย คือกำหนดเขตห้ามใช้อวนลาก มีดงและอวนรุนทำการประมงในท้องที่บริเวณจังหวัดชลบุรี ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2528 และมาตรการกำหนดห้ามใช้เครื่องมืออวนลากคู่ อวนลากเดี่ยวประกอบแผ่นตะเภาที่ใช้ประกอบเรือกล หรือเรืออวนล้อมจับ (ยกเว้นอวนโป๊ะ) และอวนติดตาที่มีขนาดช่องตาเล็กกว่า 4.7 เซนติเมตรทำการประมงในฤดูปลามีไข่และวางไข่เลี้ยงลูกระหว่างวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ถึง 15 พฤษภาคม ของทุกปี ในท้องที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2527 และมาตรการกำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนที่ใช้กับเรือยนต์ทำการประมงภายในเขต 3,000 เมตร นับจากขอบน้ำตามชายฝั่งขณะทำการประมง ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2515

หอยลาย

ในอดีตการทำประมงหอยลายมีวัตถุประสงค์เพื่อบริโภคภายในประเทศ จึงทำให้ปริมาณการจับในแต่ละปีมีน้อย ต่อมาได้มีการพัฒนาการประมงหอยลาย และค้นพบแหล่งหอยลายใหม่ จึงทำให้ผลผลิตมีมากขึ้นและเกินกว่าความต้องการของตลาดภายในประเทศจนต้องแปรรูปส่งไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จึงเป็นสาเหตุที่กระตุ้นให้มีการทำการประมงหอยลายกันมากยิ่งขึ้น จนตกอยู่ในสถานะที่ลำบาก เนื่องจากปริมาณทรัพยากรมีไม่มากพอที่จะทำการประมงได้ตลอดทั้งปี ถึงแม้จะได้ค้นพบ

แหล่งหอยลายใหม่ ๆ ขึ้นอีกหลายแห่งแล้วก็ตาม

จากสถิติการประมง กรมประมง แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้นำทรัพยากรหอยลายขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยในปี 2514 จับได้เพียง 6,406 เมตริกตัน และจับเพิ่มขึ้นทุกปีจนมีปริมาณถึง 83,726 เมตริกตันในปี 2528 (รูปที่ 7) คิดเป็นมูลค่ามากกว่า 100 ล้านบาท

ในปัจจุบันสภาวะการประมงหอยลายมีแนวโน้มที่เกิปัญหามากยิ่งขึ้น เนื่องจากในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ได้มีการทำการประมงหอยลายโดยไม่มีการควบคุม จึงมีการนำหอยลายขนาดเล็กกว่า 3.8 เซนติเมตรขึ้นมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก จึงทำให้หอยลายไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ทันกับความต้องการของตลาด กรมประมงจึงต้องเข้าควบคุมการทำประมงหอยลาย โดยออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวม 2 ฉบับ คือ

1. ห้ามทำการประมงหอย 2 ฟา ในระยะ 3,000 เมตร ห่างจากชายฝั่งตามแนวขอบน้ำชายฝั่ง ด้วยเครื่องมือประเภทคราดหรือเครื่องมือใด ๆ ที่ใช้ประกอบกับเรือยนต์ เพื่อเปิดโอกาสให้หอยลายได้แพร่ขยายพันธุ์ในเขตดังกล่าว ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2517
2. กำหนดขนาด ชนิดและจำนวนเครื่องมือคราดหอยที่ใช้ประกอบเรือกล กล่าวคือ เครื่องมือคราดหอยที่จะทำการประมงได้ต้องมีควมกว้างของคราดไม่เกิน 1.8 เมตร ความห่างของซี่คราดไม่น้อยกว่า 1.2 เซนติเมตร ขนาดความยาวของเรือที่ใช้ทำการประมงต้องมีความยาวไม่เกิน 14 เมตร และจำนวนคราดที่ใช้ทำการประมงได้ครั้งละ 1 อัน เพื่อที่จะป้องกันมิให้นำหอยลายขนาดเล็กขึ้นมาใช้ประโยชน์ก่อนถึงเวลาอันสมควร ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 23 เมษายน 2528

8. กองเรือประมงและการลงแรงงานประมง

8.1 จำนวนเรือประมง

เรือประมงได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งจำนวน ขนาด และประสิทธิภาพของเรือ ในการที่จะออกไปทำการประมงห่างจากฝั่งเพิ่มมากขึ้นในปี พ.ศ. 2527 จำนวนเรือที่จดทะเบียนมีทั้งสิ้น 16,006 ลำ แยกเป็นเรือขนาดใหญ่ (ความยาวของเรือเกินกว่า 18 เมตร) ประมาณร้อยละ 19 ของจำนวนเรือทั้งหมดที่จดทะเบียน เรือขนาดกลาง (ความยาวของเรือตั้งแต่ 14 เมตร ถึง 18 เมตร) ร้อยละ 20 และที่เหลือร้อยละ 61 เป็นเรือขนาดเล็ก (ความยาวน้อยกว่า 14 เมตร) ในจำนวนเรือเหล่านี้ประมาณร้อยละ 57 เป็นเรือประเภทอวนลาก ร้อยละ 6 เป็นเรือประเภทอวนล้อมจับ ร้อยละ 25 เป็นเรือ

ประเภทอวนติดตาหรืออวนลอย ร้อยละ 6 เป็นอวนรุน ที่เหลือเป็นเรือประเภทอื่น ๆ (ปกคลุมประสพ 2528) ส่วนในปี 2528 เรือประเภทอวนลากมีจำนวน 7,458 ลำ นอกนั้น เป็นเรือประเภทอื่น ๆ ของชาวประมงทะเลพื้นบ้าน

จากการสำรวจได้พบว่าเจ้าของเรือประมงจะอยู่หนาแน่นในบริเวณก้นอ่าวไทย ตั้งแต่ จังหวัดชลบุรีถึงจังหวัดระยองศรีจันทร์ รองลงมาได้แก่บริเวณตั้งแต่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ส่วนบริเวณฝั่งทะเลอันดามันมีเรือประมงน้อยกว่าบริเวณ อ่าวไทย และในจังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่ อาชีพการประมงก้าวหน้าและเจริญกว่าที่อื่นจึงมีเรือที่ขนาดใหญ่มากกว่าบริเวณอื่น ๆ

3.1.1 เครื่องมือประมงปลาผิวน้ำ

เครื่องมือหลักที่ใช้ทำการประมงปลาผิวน้ำ ประกอบด้วยอวนล้อมจับ อวนลอย และโป๊ะ เครื่องมือประมงอวนล้อมจับที่สำคัญมี 6 ชนิด คือ อวนดำ อวนดังกะ อวน ล้อมซั้ง อวนลอยตะเกียง อวนล้อมปลากะตัก และอวนติดปลาหู ส่วนเครื่องมือประมง อวนลอยที่สำคัญมีเพียงชนิดเดียว คือ อวนลอยปลาอินทรี ในระหว่างปี 2514 ถึง ปี 2528 จำนวนเครื่องมือประมงอวนล้อมและอวนลอย ได้เพิ่มจำนวนขึ้นจากจำนวน 718 และ 151 ลำ ในปี 2514 เป็น 1,227 และ 261 ลำตามลำดับ ในปี 2528 ในขณะที่เดียวกัน ผลผลิตปลาผิวน้ำก็ได้เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันตลอดระยะเวลา 15 ปีดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ ยังพบว่าจำนวนเรืออวนดำและอวนล้อมซั้งได้มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเป็นไปในทาง ตรงกันข้าม กล่าวคือ จำนวนเรืออวนล้อมซั้งได้เพิ่มขึ้นจากปี 2516 จากจำนวน 109 ลำ จนมีจำนวนสูงสุด 730 ลำในปี 2524 แล้วค่อย ๆ ลดจำนวนลงจนเหลือ 122 ลำในปี 2528 ส่วนจำนวนเรืออวนดำได้ลดลงจาก 908 ลำในปี 2516 เหลือ 57 ลำในปี 2524 และได้ลดลงจนเหลือจำนวนต่ำสุด 40 ลำในปี 2526 แล้วจึงเพิ่มจำนวนขึ้นในปี 2527 และ 2528 เป็น 462 และ 315 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากชาวประมงได้เปลี่ยนเครื่องมือจาก อวนดำมาทำการประมงด้วยอวนล้อมซั้งและอวนลอยตะเกียงเพิ่มมากขึ้นในระหว่างปี 2518-2525 เพื่อจับปลาหูแชกและปลาหลังเขียว และเมื่อทรัพยากรปลาหูแชกและปลา หลังเขียวเสื่อมโทรมลง ชาวประมงจึงได้เปลี่ยนจากอวนล้อมซั้งและอวนลอยตะเกียง ไปเป็นอวนดำและเรือปั่นไค เพื่อจับปลาหูแชกและหมึก สำหรับอวนดังกะและอวนติดปลาหู ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงมากนักในช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนอวนล้อมปลากะตักและอวนลอย ปลาอินทรีได้แสดงแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นตลอดมา จากจำนวน 44 และ 151 ลำในปี 2514 เป็น 164 และ 261 ลำในปี 2528 ตามลำดับ (ตารางที่ 5) และเครื่องมืออวนล้อมซั้ง อวนดำและอวนติดปลาหู ได้แสดงแนวโน้มที่จะจับปลาผิวน้ำได้เพิ่มขึ้นจนถึงปี พ.ศ.

ตารางที่ 5 - ผลผลิตปลาผิวน้ำและจำนวนเครื่องมือที่จดทะเบียน ระหว่างปี พ.ศ. 2514-2528

ปี พ.ศ.	ผลผลิต ปลาผิวน้ำ (เมตริกตัน)	ประเภทอวนล้อมจับ							โป๊ะ
		รวม	อวนดำ	อวน ดังกะ	อวนซั้ง และอวน ตะเกียง	อวนปลา กะตัก	อวนติด ปลาหู	อวนลอย ปลา อินทรี	
2514	233,774	1,267	389	41	—	44	244	151	398
2515	138,891	1,185	371	68	—	68	254	138	288
2516	215,981	1,418	415	53	109	103	228	231	281
2517	246,092	1,191	401	30	153	82	188	148	189
2518	285,644	1,218	374	18	193	40	187	177	229
2519	399,709	1,371	351	17	300	58	226	157	262
2520	639,918	1,486	160	22	505	19	314	244	222
2521	558,430	1,505	129	15	578	31	359	151	242
2522	546,014	1,515	69	15	547	51	356	227	250
2523	464,164	1,622	115	12	600	34	307	296	258
2524	1,917	1,682	57	14	730	32	258	327	264
2525	527,907	1,350	34	13	728	56	238	261	—
2526	683,622	1,244	40	18	691	87	144	264	—
2527	740,387	1,471	469	18	321	155	245	265	—
2528	789,342	1,246	315	36	122	164	256	261	92

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง

สำนักงานสถิติแห่งชาติ จากการสำรวจสำมะโนประมงทะเลปี 2528 เฉพาะข้อมูลจำนวนเรือปี 2528

2522 ต่อจากนั้นปริมาณการจับด้วยเครื่องมือดังกล่าวได้ลดลงมาก ส่วนอวนล้อมปลา กะตักซึ่งจับปลากะตักได้ลดลงตั้งแต่ปี 2516 จนมีปริมาณการจับต่ำที่สุดในปี 2520 ได้แสดงแนวโน้มที่จับได้เพิ่มขึ้นจนถึงปัจจุบัน สำหรับอวนลอยปลาอินทรีได้มีปริมาณ การจับสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

องค์ประกอบของชนิดปลาผิวน้ำที่จับได้ด้วยเครื่องมือปลาผิวน้ำที่สำคัญได้แสดง ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอวนดำ และอวนติดปลาหูได้แสดงแนวโน้มให้เห็นว่าจับปลาหลังเขียวได้เพิ่มมากขึ้น อวนลอย ปลาอินทรีจับปลาโอได้เพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา ส่วนอวนล้อมซั้งเคยจับ ปลาหูแชกได้มาก เริ่มมีเปอร์เซ็นต์ของการจับปลาหูแชกลดลงตั้งแต่ปี 2521 ในขณะที่

เดียวกันปลาสีถิ่นเริ่มจับได้มากขึ้น ส่วนปลาหลังเขียวยังคงจับได้มากตลอดระยะเวลาดังกล่าว สำหรับเครื่องมืออวนล้อมปลากะตักยังคงจับปลากะตักได้มากโดยไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากเป็นเครื่องมือที่จับปลากะตักโดยเฉพาะ

ในปี 2527 ผลผลิตจากเครื่องมือประเภทอวนล้อมจับมีประมาณ 516,934 เมตริกตัน หรือร้อยละ 26.20 ของผลผลิตสัตว์ทะเลทั้งหมด แยกเป็นผลผลิตจากอวนดำและอวนล้อมซึ่ง 406,058 เมตริกตัน มูลค่า 2,514 ล้านบาท อวนดักเก 23,052 เมตริกตัน มูลค่า 135 ล้านบาท และอวนล้อมจับปลากะตัก 87,824 เมตริกตัน มูลค่า 223 ล้านบาท (ฝ่ายสถิติการประมง 2529)

3.1.2 เครื่องมือประมงสัตว์ทะเลหน้าดิน

เครื่องมือประมงที่สำคัญและมีประสิทธิภาพสูงในการจับสัตว์น้ำทะเลหน้าดินคือ เครื่องมือประเภทอวนลากและอวนรุน ซึ่งประกอบด้วยอวนลากแผ่นตะเฒ่ อวนลากคู่ อวนลากคานต่าง และอวนรุน ในระหว่างปี พ.ศ. 2514 ถึง 2528 จำนวนเครื่องมืออวนลากและอวนรุนได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี 2514 มีเครื่องมืออวนลากและอวนรุนจำนวน 4,217 ลำ แยกเป็นประเภทอวนลาก 3,607 ลำ และอวนรุน 610 ลำ ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่กรมประมงได้เปิดโอกาสให้เรืออวนลากและอวนรุนมาจดทะเบียนเพื่อจะประกาศใช้มาตรการจำกัดจำนวนเรืออวนลากและอวนรุนตามนโยบายของรัฐบาล จึงทำให้มีจำนวนเรือเพิ่มสูงที่สุดเป็นจำนวน 13,374 ลำ แยกเป็นเรืออวนลาก 11,475 ลำ เรืออวนรุน 1,899 ลำ ส่วนในปี พ.ศ. 2528 มีเรืออวนลากและอวนรุนที่ได้จากการสำรวจสำมะโนประมงทะเล จำนวน 7,237 ลำ และ 1,458 ลำ ตามลำดับ สาเหตุที่จำนวนเรืออวนลากลดน้อยลงเนื่องจากเรืออวนลากและอวนรุนอีกจำนวนหนึ่งไม่ขออาชญาบัตรทำการประมง และเรืออีกจำนวนหนึ่งถูกจับจากรุกล้ำน่านน้ำต่างประเทศ จึงทำให้จำนวนเรืออวนลากและอวนรุนในปี พ.ศ. 2528 ลดน้อยลง ในขณะที่ปริมาณการจับสัตว์ทะเลหน้าดินในช่วงเวลาดังกล่าวไม่ได้เพิ่มหรือลดมากนัก (ตารางที่ 6)

จำนวนเครื่องมือประมงประเภทอวนลาก ส่วนใหญ่เป็นอวนลากแผ่นตะเฒ่ รองลงมาคือ อวนลากคู่ และอวนลากคานต่าง ซึ่งมีจำนวน 2,472 522 และ 613 ตามลำดับ ในปี 2514 อวนลากแผ่นตะเฒ่และอวนลากคู่ได้เพิ่มจนมีจำนวนสูงสุด 9,358 และ 1,406 ลำ ตามลำดับในปี 2525 ส่วนอวนลากคานต่างได้เพิ่มจนมีจำนวนสูงสุด 1,067 ลำ ในปี 2523 และได้ลดจำนวนลงเนื่องจากเหตุผลดังกล่าวแล้วจนเหลือจำนวน 6,162, 1,066 และ 9 ลำ ในปี 2528 คิดเป็นร้อยละ 85.14, 14.72 และ 1.04 ของจำนวน

ตารางที่ 6. ผลผลิตสัตว์ทะเลหน้าดินและจำนวนเครื่องมืออวนลากและอวนรุนที่จดทะเบียน ระหว่างปี 2514-2528

ปี พ.ศ.	ผลผลิตสัตว์ทะเลหน้าดิน			จำนวนเครื่องมืออวนลากและอวนรุน					
	รวม	ปลาหน้าดิน	สัตว์น้ำอื่น ๆ	รวมอวนลาก	อวนลากแผ่นตะเฒ่	อวนลากคู่	อวนลากคานต่าง	อวนรุน	รวมอวนลากและอวนรุน
2514	941,721	549,363	347,358	3,607	2,472	522	613	610	4,217
2515	1,136,451	879,609	256,842	4,487	3,185	703	599	1,327	5,814
2516	1,283,947	968,998	314,949	5,837	4,480	824	533	1,628	7,465
2517	1,095,042	863,702	231,340	5,271	4,074	854	343	1,213	6,484
2518	1,085,368	799,325	286,043	4,961	3,816	852	293	1,075	6,036
2519	1,128,692	766,689	362,003	5,204	4,088	832	284	844	6,048
2520	1,390,378	810,044	580,334	6,288	4,962	906	420	1,177	7,465
2521	1,365,821	827,353	538,468	6,576	5,233	854	489	1,426	8,002
2522	1,235,191	719,691	515,300	8,747	7,038	1,172	537	1,923	10,670
2523	1,153,428	715,793	437,635	10,428	8,131	1,230	1,067	2,262	12,690
2524	1,225,159	741,835	483,324	7,525	6,021	1,008	496	1,216	8,741
2525	1,421,352	761,482	659,870	11,475	9,358	1,406	711	1,899	13,374
2526	1,392,989	744,373	648,616	9,390	7,796	1,266	325	1,236	10,626
2527	1,171,213	704,005	487,208	9,131	7,769	1,166	196	960	10,091
2528	1,207,823	697,479	510,344	7,237	6,162	1,066	9	1,458	8,695

ที่มา : ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง

สำนักงานสถิติแห่งชาติ จากการสำรวจสำมะโนประมงทะเลปี 2528 เฉพาะข้อมูลจำนวนเรือปี 2528

เครื่องมือประเภทอวนลาก และในปี 2527 ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมงได้แบ่งเรือประเภทอวนลากออกเป็น 4 ขนาด เรือขนาดเล็กที่มีความยาวต่ำกว่า 14 เมตร จะมีปริมาณมากกว่าเรือขนาดอื่น ๆ รองลงมาได้แก่เรือขนาด 14-18 เมตร และขนาด 14-25 เมตร ตามลำดับ ส่วนเรือที่มีขนาดความยาวมากกว่า 25 เมตร จะมีน้อย และในจำนวนนี้จะเป็นเรืออวนลากแผ่นตะเฒ่ 183 ลำ และอวนลากคู่ 6 ลำ เรือขนาดที่จะออกไปจับนอกน่านน้ำไทยส่วนใหญ่เป็นเรืออวนลากแผ่นตะเฒ่ที่มีความยาวตั้งแต่ 18 เมตรขึ้นไป แต่ส่วนใหญ่มีความยาวมากกว่า 25 เมตร

ผลผลิตที่ได้จากเครื่องมืออวนลากมีประมาณ 1,016,637 เมตริกตัน หรือร้อยละ 51.53 ของผลผลิตสัตว์ทะเลทั้งหมด คิดเป็นมูลค่า 5,880 ล้านบาท ซึ่งเป็นผลผลิตจากอวนแผ่นตะเฒ่ 835,304 เมตริกตัน หรือร้อยละ 82.16 ของผลผลิตสัตว์ทะเลจากอวนลากทั้งหมด ที่เหลือจะเป็นผลผลิตจากอวนลากคู่และอวนลากคานต่างร้อยละ 17.58

และ 0.26 ตามลำดับ

3.2 ปริมาณการจับ การลงแรงงานและอัตราการจับ

3.2.1 เครื่องมือประมงปลาผิวน้ำในอ่าวไทย

ปริมาณการจับและการลงแรงงานประมงของเครื่องมืออวนดำและอวนล้อมซั้งในน่านน้ำไทยบริเวณอ่าวไทย จากตารางที่ 7 ได้แสดงให้เห็นว่าปริมาณการจับจากเครื่องมืออวนดำได้เพิ่มขึ้นจากจำนวน 29,681 เมตริกตันในปี 2513 จนมีปริมาณสูงสุดในปี 2519 ซึ่งจับได้ 83,781 เมตริกตัน และได้เริ่มลดลงอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2520 จนถึงปี 2526 ส่วนปริมาณการลงแรงงานปี 37,941 วันทำการประมงในปี 2513 ได้เพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุดในปี 2518 จำนวน 61,357 วันทำการประมง แล้วได้ลดลงอย่างรวดเร็วจนเหลือ 5,804 วันทำการประมงในปี 2526 ดังนั้น การที่ปริมาณการจับจากเครื่องมืออวนดำได้ลดลงนั้น จึงถือเป็นเรื่องปกติ ทั้งนี้เพราะปริมาณการลงแรงงานก็ได้ลดต่ำลงไปด้วย เนื่องจากเรืออวนดำจำนวนหนึ่งได้เปลี่ยนไปทำการประมงด้วยเครื่องมืออื่นที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า เช่น อวนล้อมซั้งและเรือปั่นไคดิงได้กล่าวแล้ว และเมื่อพิจารณาปริมาณการจับและการลงแรงงานจากเครื่องมืออวนล้อมซั้ง จะเห็นว่าได้เพิ่มขึ้นจากปี 2516 ซึ่งมีปริมาณการจับ 44,286 เมตริกตัน มีการลงแรงงาน 23,302 วันทำการประมง ได้เพิ่มปริมาณการจับขึ้นจนสูงที่สุดจำนวน 384,633 เมตริกตันในปี 2520 แล้วค่อย ๆ ลดต่ำลงจนเหลือ 195,929 เมตริกตันในปี 2523 เนื่องจากเรืออวนล้อมซั้งจำนวนหนึ่งต้องหยุดทำการประมงเพราะน้ำมันดีเซลมีราคาสูงขึ้น ภายหลังจากนั้นปริมาณการจับได้เพิ่มสูงขึ้นอีกจนมีจำนวน 357,237 เมตริกตันในปี 2526 ส่วนปริมาณการลงแรงงานได้เพิ่มสูงที่สุดในปี 2521 มีจำนวน 142,273 วันทำการประมงแล้วได้ลดต่ำลงจนเหลือ 99,087 วันทำการประมงในปี 2523 ต่อจากนั้นจึงได้เพิ่มขึ้นอีกจนมีจำนวน 112,887 วันทำการประมงในปี 2526 และจะเห็นได้ชัดว่าปริมาณการจับและปริมาณการลงแรงงานของเครื่องมืออวนดำและอวนล้อมซั้งจะเพิ่มและลดไปในทางตรงกันข้าม ซึ่งแสดงว่ามีการเปลี่ยนกลับไปกลับมาระหว่างเครื่องมืออวนดำและอวนล้อมซั้ง ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2519-2526 และระหว่าง พ.ศ. 2527 จนถึงปัจจุบัน และจากการวิเคราะห์สภาวะการประมงปลาผิวน้ำในช่วงเวลาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นชัดว่าจำนวนเรืออวนล้อมซั้งได้เพิ่มขึ้นมากระหว่าง พ.ศ. 2519-2526 เพื่อจับปลาหูแฉกและปลาหลังเขียว และได้ลดจำนวนลงตั้งแต่ปี 2527 เนื่องจากทรัพยากรปลาหูแฉกในอ่าวไทยอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ส่วนเรืออวนดำได้ลดจำนวนลงในระหว่างปี 2519-2526 เนื่องจากทรัพยากรปลาหูได้เสื่อมโทรมมากในปี 2520 และได้เริ่มฟื้นตัวขึ้นตั้งแต่ปี 2526

ตารางที่ 7. ปริมาณการจับ การลงแรงงานประมงและอัตราการจับของเครื่องมืออวนดำและอวนล้อมซั้งในอ่าวไทยระหว่างปี พ.ศ. 2513-2527

	2513	2514	2515	2516	2517	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527
อวนดำ	ผลิต (เมตริกตัน)	29,681	42,432	24,075	25,456	44,247	84,539	83,781	24,394	12,511	26,008	17,103	9,589	12,996	
	การลงแรงงาน (วัน)	37,941	68,514	37,071	27,815	43,097	61,357	47,231	22,226	10,875	15,121	6,543	5,082	5,804	
อวนล้อมซั้ง	อัตราการจับ (กก./วัน)	782.29	722.16	665.58	912.39	1132.42	1117.05	1770.11	1097.54	1171.59	1733.09	2013.94	1682.92	2118.54	
	ผลิต (เมตริกตัน)				44,286	96,126	74,979	185,432	384,633	310,117	246,406	195,929	295,023	249,256	357,237
อวนล้อมซั้ง	การลงแรงงาน (วัน)				23,302	27,143	38,302	70,096	142,273	108,754	99,097	118,871	116,527	111,687	
	อัตราการจับ (กก./วัน)				1900.32	2097.86	1957.57	2645.40	3038.41	2170.55	2348.76	1977.34	2461.17	2144.02	3164.55
อวนปลาหู	ผลิต (เมตริกตัน)			10,034	12,688	6,445	13,459	19,029	32,576	66,476	49,220	31,883	27,888	34,089	62,929
	การลงแรงงาน (วัน)			28,453	22,763	16,774	29,287	29,012	46,145	89,282	69,533	31,452	24,050	24,925	56,327
อวนลอยปลาหู	อัตราการจับ (กก./วัน)			307.84	557.40	343.29	459.45	676.55	364.86	654.66	1543.82	1243.83	1159.10	1129.44	985.83
	ผลิต (เมตริกตัน)			2,184	7,633	4,768	6,656	6,393	4,909	9,432	11,905	18,316	24,345	15,023	24,827
อวนลอยปลาหู	การลงแรงงาน (วัน)			13,902	32,023	22,997	25,959	25,909	21,273	32,926	35,515	40,544	40,302	47,293	47,457
	อัตราการจับ (กก./วัน)			116.07	235.36	208.20	259.55	237.83	230.71	286.46	323.95	452.74	604.14	392.60	515.93

เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จำนวนเรืออวนดำจึงได้เริ่มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2527 จนถึงปัจจุบัน สำหรับอวนติดปลาทุได้แสดงแนวโน้มทั้งปริมาณการจับและการลงแรงงานประมงคล้ายกับอวนล้อมซั้ง กล่าวคือ ปริมาณการจับได้เพิ่มขึ้นจนมีปริมาณสูงสุดในปี 2522 แล้วค่อยลดลงจนถึงปี 2526 และได้เพิ่มขึ้นในปี 2527 จนถึงปัจจุบัน ส่วนปริมาณการลงแรงงานประมงได้เพิ่มขึ้นจนสูงสุดในปี 2521 เช่นเดียวกับอวนล้อมซั้ง แล้วลดลงจนถึงปี 2526 ในปี 2527 จึงเริ่มเพิ่มขึ้นจนถึงปัจจุบัน

ส่วนอวนลอยปลาอินทรีได้เพิ่มขึ้นทั้งปริมาณการจับและการลงแรงงานประมงตั้งแต่ปี 2515 จนถึงปัจจุบัน

จากความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการจับและการลงแรงงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 2515 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งแสดงว่าทรัพยากรปลาอินทรีและปลาโอในอ่าวไทยยังไม่อยู่ในสภาพที่น่าเป็นห่วง ส่วนในกรณีของอวนล้อมซั้งจะพบว่าอัตราการจับได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากปี 2516 ถึงปี 2520 และได้เริ่มลดลงในปี 2521 ถึงแม้ว่าจะได้เพิ่มปริมาณการลงแรงงานประมงขึ้นไปอีกจนมีจำนวนสูงสุดในปี 2521 แต่ปริมาณการจับกลับลดลงเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งแสดงว่าทรัพยากรได้ถูกจับมากเกินไปและอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม โดยดูได้จากสภาวะของทรัพยากรปลาทุแชกซึ่งจับได้ด้วยเครื่องมืออวนล้อมซั้งถึง 77 เปอร์เซ็นต์ และปริมาณการจับปลาทุแชกได้เพิ่มขึ้นจาก 13,014 เมตริกตันในปี พ.ศ. 2516 จนมีปริมาณสูงสุดในปี 2520 จำนวน 131,400 เมตริกตัน และได้ลดลงจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะได้เพิ่มการลงแรงงานประมงของอวนล้อมซั้งในปี 2521 แต่ปริมาณการจับปลาทุแชกและทรัพยากรอื่น ๆ ที่จับได้ด้วยเครื่องมืออวนล้อมซั้งไม่เพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงว่าอวนล้อมซั้งได้นำทรัพยากรในอ่าวไทยขึ้นมาใช้จนเต็มที่แล้ว และไม่สมควรที่จะลงแรงงานเกินกว่า 126,582 วันทำการประมง (สมศักดิ์ 2524)

3.2.2 เครื่องมืออวนลากในอ่าวไทย

จากตารางที่ 8 ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ปริมาณการจับทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลหน้าดินในอ่าวไทย และปริมาณการลงแรงงานประมงได้เพิ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนมีปริมาณสูงสุดในปี 2520 แล้วปริมาณการจับจึงได้ลดต่ำลง ส่วนปริมาณการลงแรงงานยังคงเพิ่มขึ้น แต่อัตราการจับจะลดลงทุกปีจาก 297.6 กิโลกรัมต่อชั่วโมงลากอวนในปี 2504 จนเหลือ 45.7 กิโลกรัมต่อชั่วโมงลากอวนในปี 2528 ซึ่งได้ลดลงถึง 84.64

ตารางที่ 8. ปริมาณการจับสัตว์น้ำหน้าดิน การลงแรงงานประมง และอัตราการจับของเครื่องมืออวนลากในอ่าวไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2528

ปี พ.ศ.	ปริมาณการลงแรงงาน (1,000/ชั่วโมงลากอวน)	ปริมาณการจับสัตว์น้ำหน้าดิน (1,000/ตัน)	อัตราการจับ (กก./ชม.)
2503	—	58.85	—
2504	358	106.55	297.6
2505	515	102.70	199.4
2506	672	198.20	294.9
2507	1,114	320.60	287.8
2508	1,471	343.10	233.2
2509	2,051	363.80	177.4
2510	2,773	437.42	157.7
2511	3,493	513.38	147.0
2512	3,621	518.65	143.2
2513	3,875	530.89	137.0
2514	6,065	608.58	100.3
2515	7,362	711.295	96.6
2516	8,644	805.794	84.7
2517	8,382	594.949	93.2
2518	9,273	714.670	77.1
2519	7,728	714.671	92.5
2520	10,265	769.995	75.0
2521	8,806	710.449	81.3
2522	8,923	685.231	79.7
2523	8,847	640.958	62.0
2524	11,470	571.780	49.8
2525	12,296	604.715	49.2
2526	13,351	610.263	45.7
2527	10,396	625.122	60.1
2528	11,928	644.109	54.0

ที่มา : 2503-2527 มีทนา และ สมศักดิ์ 2527

2525-2528 มีทนา (ยังไม่ได้พิมพ์เผยแพร่)

เปอร์เซ็นต์ของอัตราการจับในปี 2504 ที่ได้มีการพัฒนาการประมงอวนลากในอ่าวไทย และตามหลักวิชาการทรัพยากรจะสามารถให้ผลผลิตสูงสุดได้เมื่ออัตราการจับได้ลดลง

50-75 เปอร์เซ็นต์ของอัตราการจับเมื่อเริ่มต้น (ADB, 1985) ดังนั้น ทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินในอ่าวไทยได้จับเกินกว่ากำลังผลิตสูงสุดของทรัพยากรแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ส่วนอัตราการจับที่ได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2527 นั้น เนื่องจากผลของการใช้มาตรการปิดอ่าวบริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ในปี 2526 โดยห้ามเครื่องมืออวนลากและอวนล้อมทุกชนิดทำการประมงในบริเวณดังกล่าวเป็นเวลา 2 เดือน จึงทำให้พ่อ-แม่และลูกสัตว์น้ำวัยอ่อนได้มีโอกาสรอดจากการถูกจับ และได้เจริญเติบโตกลับเข้ามาให้ชาวประมงได้จับในปี 2527 แต่เมื่อชาวประมงเดินขบวนขอให้รัฐบาลผ่อนผันและยกเว้นเครื่องมือบางชนิด ประกอบกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมไม่มั่นใจในการปฏิบัติงานควบคุม จึงไม่ได้เข้มงวดให้ชาวประมงปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของกฎหมาย จึงส่งผลให้อัตราการจับลดลงในปี 2528 และ 2529 ส่วนในปี 2530 กรมประมงได้มีนโยบายอย่างแน่วแน่ที่จะให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมดำเนินการควบคุมบริเวณทำการประมงใน 3 จังหวัดให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด จึงเชื่อว่าส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดินในบริเวณดังกล่าวและบริเวณใกล้เคียงเพิ่มความชุกชุมขึ้น

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าเรืออวนลากแผ่นตะเฆ่ขนาดไม่เกิน 18 เมตร ซึ่งทำการประมงในน่านน้ำไทยทั้งบริเวณอ่าวไทยและทะเลอันดามัน มีอัตราการจับไม่เกิน 48.49 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในอ่าวไทย และ 81.13 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในทะเลอันดามัน ส่วนเรือขนาด 18 เมตรขึ้นไป ส่วนหนึ่งทำการประมงในน่านน้ำไทย อีกส่วนหนึ่งมีประสิทธิภาพพอที่จะออกไปทำการประมงนอกน่านน้ำไทย จึงทำให้มีอัตราการจับสูงกว่าเรือขนาดไม่เกิน 18 เมตร สำหรับเรือขนาด 25 เมตรขึ้นไปซึ่งเจ้าของเรือส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ และชลบุรี ได้ออกไปทำการประมงนอกน่านน้ำไทย แล้วนำทรัพยากรกลับเข้ามาขึ้นในเขตที่เจ้าของเรือสังกัดอยู่ จึงทำให้อัตราการจับในเขต 2 (บริเวณก้นอ่าวไทย) สูงกว่าเขตอื่น ๆ ที่อยู่ในบริเวณน่านน้ำไทยถึงเท่าตัว คือ มีอัตราการจับถึง 318.86 กิโลกรัมต่อชั่วโมง (ฝ่ายสถิติการประมง 2529) ซึ่งในบริเวณก้นอ่าวไทยเป็นที่ทราบกันดีและยอมรับว่าสภาพสิ่งแวดล้อมไม่อยู่ในฐานะที่จะเอื้ออำนวยให้ลูกสัตว์น้ำหน้าดินเจริญเติบโตได้ดีพอ หรือดีกว่าเขตอื่น ๆ ในอ่าวไทย ประกอบกับทรัพยากรหน้าดินในบริเวณก้นอ่าวไทย ได้ถูกจับขึ้นมาใช้ประโยชน์ก่อนเขตอื่นตั้งแต่เริ่มมีการพัฒนาการประมงอวนลากในอ่าวไทยปี 2504 ดังนั้น ทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินในบริเวณดังกล่าวจึงอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่น ๆ ในอ่าวไทยในปัจจุบัน จึงไม่น่าที่จะเป็นไปได้ที่ทรัพยากรจะมีความชุกชุมถึงขนาดให้อัตราการจับสูงถึงขนาดนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว

จึงทำให้เชื่อว่าเรือขนาด 25 เมตรขึ้นไปออกไปจับนอกน่านน้ำแล้วนำสัตว์น้ำกลับมาขึ้นในเขต 2 จึงทำให้อัตราการจับของเรือขนาด 25 เมตรขึ้นไปในเขตน่านน้ำไทยสูงกว่าอัตราการจับในทะเลจีนใต้ ซึ่งโดยปกติแล้วอัตราการจับนอกน่านน้ำไทยจะต้องสูงกว่าในน่านน้ำไทย ทั้งนี้เพราะทรัพยากรยังมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า โดยเฉพาะในทะเลจีนใต้และอ่าวเบงกอลซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินว่าศักยภาพการผลิตสูงสุดของสัตว์ทะเลหน้าดินและผิวหนังในทะเลจีนใต้มีประมาณ 2 ล้านตัน ส่วนในมหาสมุทรอินเดียและอ่าวเบงกอลมีประมาณ 1.2 ล้านตัน (ปลอดประสพ 2528)

ตารางที่ 9. อัตราการจับของเครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่ขนาดต่าง ๆ ในแหล่งประมงทะเล ทั้งในน่านน้ำไทยและนอกน่านน้ำไทย พ.ศ. 2527

ขนาดเรืออวนลากแผ่นตะเฆ่	อัตราการจับ กก./ชั่วโมง			
	อ่าวไทย		ทะเลอันดามัน	
	ในน่านน้ำ	นอกน่านน้ำ	ในน่านน้ำ	นอกน่านน้ำ
ขนาดเรือเล็กกว่า 14 เมตร	28.84	—	81.13	—
เรือขนาด 14-18 เมตร	48.49	—	72.78	—
เรือขนาด 18-25 เมตร	85.58	95.70	70.26	87.80
เรือขนาด 25 เมตรขึ้นไป	192.31	176.20	130.40	117.50
เฉลี่ย	86.81	135.95	88.84	102.65

ส่วนอวนลากทุ่ทุกขนาดที่ทำการประมงในน่านน้ำไทยบริเวณทะเลอันดามัน จะให้อัตราการจับสูงกว่าในอ่าวไทยมากกว่า 3 เท่า (ตารางที่ 10) ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากทรัพยากรหน้าดินและกลางน้ำในบริเวณดังกล่าวยังอยู่ในสภาพที่ดีกว่าทรัพยากรหน้าดินและกลางน้ำในอ่าวไทย

ตารางที่ 10. อัตราการจับของเครื่องมืออวนลากคู่ขนาดต่าง ๆ ในแหล่งประมงทะเลในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2527

ขนาดของเรืออวนลากคู่	อัตราการจับ กก./ชม.	
	อ่าวไทย	ทะเลอันดามัน
เรือขนาดเล็กกว่า 14 เมตร	52.20	—
เรือขนาด 14 – 18 เมตร	103.66	349.63
เรือขนาด 18 เมตรขึ้นไป	174.69	517.02
เฉลี่ย	110.18	433.23

4. การประมงทะเลพื้นบ้าน

4.1 คำจำกัดความ ความหมาย ขอบเขตและสถานภาพของการประมงทะเลพื้นบ้าน

การประมงทะเลพื้นบ้าน โดยทั่ว ๆ ไปหมายถึง การประมงแบบดั้งเดิมที่ยังไม่ได้มีการพัฒนาทางด้านการผลิต การขนส่ง การเก็บรักษาคุณภาพสัตว์น้ำ การใช้ประโยชน์และการตลาด นอกจากนี้การประมงทะเลพื้นบ้านอาจจะมีความหมายและขอบเขตแตกต่างกันจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ตามสภาพท้องถิ่นหรือปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต เช่น อาจเป็นแบบพื้นบ้าน (artisanal) แบบขนาดเล็ก (Small-scale) แบบดั้งเดิม (traditional) หรือแบบยังชีพ (subsistence) เป็นต้น

เมอร์ดอก 2519 ได้ให้คำจำกัดความของการประมงทะเลพื้นบ้านว่าเป็น “การประมงขนาดเล็กที่ใช้เครื่องมือประมงต่าง ๆ ซึ่งผิดแปลกไปจากการประมงพาณิชย์ เครื่องมือบางชนิดเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำบางประเภทโดยเฉพาะ เช่น ใช้อวนตาห่างเพื่อจับปลาขนาดใหญ่จำพวกปลาอินทรีและปลากะละเม็ด ใช้อวนตาถี่เพื่อจับปลากะตักและปลาหลังเขียว และได้จำแนกเครื่องมือของการประมงทะเลพื้นบ้านออกเป็นพวก คือ เรืออวนลากขนาดเล็กกว่า 14 เมตร อวนลากคานถ่าง อวนปลากะตัก อวนติด อวนรุน เครื่องมือประมงที่ต่าง ๆ เช่น เบ็ด เบ็ดราว ลอบ ฯลฯ” และจากคำบรรยายของ ดร.วีระวัฒน์ หงสกุล ในวันอาหารโลก เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2529 ณ ดิกล้านกงานองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก บ้านมะลิวัลย์ กรุงเทพมหานคร ในหัวข้อ “ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีต่อทรัพยากรประมงและชาวประมง

พื้นบ้าน” ซึ่งได้อธิบายถึงชาวประมงทะเลพื้นบ้านว่าเป็น “ชาวประมงที่อาศัยและทำการประมงด้วยเครื่องมือง่าย ๆ แบบดั้งเดิม เช่น อวนติด อวนจม เบ็ด อวนทับตลิ่ง ลอบ ฯลฯ เรือที่ใช้เรือเล็ก ๆ และส่วนใหญ่ไม่มีเครื่อง การทำการประมงก็ทำอยู่ในบริเวณชายฝั่งรอบหมู่บ้าน”

จากความหมายของการประมงทะเลพื้นบ้านตามคำจำกัดความของเมอร์ดอก จะทำให้มองเห็นภาพของชาวประมงพื้นบ้านมีขอบเขตกว้างกว่าคำจำกัดความของ ดร.วีระวัฒน์ หงสกุล กล่าวคือ เมื่อพิจารณาถึงชนิดของเครื่องมือทำการประมงทะเลพื้นบ้านตามคำจำกัดความของเมอร์ดอกในส่วนที่เป็นอวนลากคานถ่าง อวนลากขนาดเล็กกว่า 14 เมตร อวนรุนซึ่งเป็นเครื่องมือที่จับกุ้งได้มากกว่าร้อยละ 50 และจับปลาหมึกได้มากกว่าร้อยละ 15 ของปริมาณการจับทั้งหมด และสัตว์น้ำที่จับได้จากเครื่องมือเหล่านี้จะมีราคาสูงกว่าที่จับได้จากเรืออวนลากพาณิชย์ เพราะจับปลาเบ็ดได้ น้อยกว่า (ยกเว้นเรืออวนลากขนาดเล็ก) (กองประมงทะเล 2521) ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง ได้จัดไว้เป็นเครื่องมือประมงพาณิชย์ นอกจากนี้การทำประมงด้วยอวนปลากะตักในบางท้องที่ได้มีการพัฒนาไปจากเดิม ผลผลิตก็ได้มีการพัฒนาจนเป็นอุตสาหกรรมส่งออกขนาดเล็กไปแล้วในปัจจุบัน ดังนั้นจึงทำให้มองเห็นภาพการประมงทะเลพื้นบ้านในสวนนี้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าชาวประมงทะเลพื้นบ้านที่ใช้เครื่องมือจำพวกแห เบ็ด และลอบ และมีสภาพดีกว่าชาวประมงทะเลพื้นบ้านใน ความหมายของ ดร.วีระวัฒน์ แต่ถ้าพิจารณาถึงเครื่องมือทำการประมงจำพวกประจำที่ แห และเครื่องมืออื่น ๆ เช่น เบ็ด เบ็ดราวและลอบ ตามคำจำกัดความของเมอร์ดอก ก็จะได้ภาพของชาวประมงทะเลพื้นบ้านอีกแบบหนึ่ง สถานภาพแตกต่างไปจากชาวประมงทะเลพื้นบ้านพวกแรก แต่จะมีขอบเขตและสถานภาพของชาวประมงทะเลพื้นบ้าน เหมือนกับที่ได้จากคำจำกัดความของ ดร.วีระวัฒน์ เพราะเป็นเครื่องมือขนาดเล็กแบบเดียวกันและเป็นเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้านชนิดเดียวกับฝ่ายสถิติการประมงได้จัดไว้ เป็นเครื่องมือประมงทะเลที่ใช้ในหมู่บ้าน ส่วนคำจำกัดความของการประมงทะเลพื้นบ้าน ของกรมประมงที่ได้จากการประชุมระหว่างวันที่ 16-17 ตุลาคม 2523 ณ สถาบันประมงน้ำจืดแห่งชาติ ซึ่งได้ให้คำจำกัดความไว้กว้าง ๆ เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงานนั้นหมายถึง “การทำการประมงโดยใช้เครื่องมือขนาดเล็ก ไม่ทันสมัย ในบริเวณห่างจากฝั่งไม่เกิน 3 กิโลเมตร” โดยอาศัยแรงงานส่วนใหญ่ ในครอบครัว ซึ่งรวมทั้งการประมงในเขตน้ำจืดและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง (บุญ, 2527) และต่อมาศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (ศปช.) ได้นำคำจำกัดความนี้ไปใช้

และกำหนดขนาดความยาวของเรือและเครื่องยนต์เรือที่ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้าน หรือการประมงขนาดเล็ก จึงได้จำกัดความใหม่เป็น การประมงทะเลพื้นบ้าน หมายถึง “ผู้ประกอบอาชีพประมงที่ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก ใช้เรือขนาดยาวไม่เกิน 10 เมตร ขนาดเครื่องยนต์ไม่เกิน 30 แรงม้า ทำการประมงไม่ไกลจากฝั่งมากนักและ เฉลี่ยห่างจากฝั่งประมาณ 5 กิโลเมตร” จากคำจำกัดความนี้จะทำให้มองเห็นภาพและ ขอบเขตของการประมงทะเลพื้นบ้านได้ชัดเจนขึ้นและมีขอบเขตแคบเข้า โดยยึดถือแรงงาน ที่ได้มาใช้ทำการประมงต้องเป็นแรงงานในครอบครัว ใช้ขนาดของเรือและเครื่องยนต์ และประสิทธิภาพในการออกไปทำการประมงเป็นตัวกำหนดว่าจะเป็นการประมงทะเล พื้นบ้านหรือการประมงทะเลพาณิชย์ นอกจากนี้ ในปี 2530 ศปช. ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ ตัวชี้วัดระดับการพัฒนาหรือสถานภาพของหมู่บ้านประมงทะเลพื้นบ้าน โดยใช้รายได้ ที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเป็นตัวกำหนด และได้แบ่งหมู่บ้านชาวประมงทะเลพื้นบ้าน ขนาดเล็กออกเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ชาวประมงขนาดเล็กที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นกลุ่มชาวประมงที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 5,555 บาทต่อครัวเรือนต่อปี หรือมีรายได้ ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อคนต่อปี

ระดับที่ 2 ชาวประมงขนาดเล็กที่มีรายได้ต่อครัวเรือนระหว่าง 30,000-50,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นกลุ่มชาวประมงทะเลที่มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 5,555-9,259 บาทต่อ ครัวเรือนต่อปี หรือมีรายได้ระหว่าง 1,000-1,684 บาทต่อคนต่อปี

ระดับที่ 3 ชาวประมงขนาดเล็กที่มีรายได้ต่อครัวเรือนระหว่าง 50,000- 3,000,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นกลุ่มชาวประมงทะเลที่มีรายได้ระหว่าง 9,259-55,555 บาทต่อครัวเรือนต่อปี หรือมีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 1,684-10,000 บาทต่อคนต่อปี

จากคำจำกัดความของการประมงทะเลพื้นบ้านตามที่ได้กล่าวมาแล้วจะได้ สถานภาพและขอบเขตของการประมงทะเลพื้นบ้านที่แตกต่างกันตามประเภทของ เครื่องมือ และเวลาที่ผ่านมามาตามระดับการพัฒนาของการทำการประมงของแต่ละประเภท ดังนั้น ในรายงานฉบับนี้จะใช้คำจำกัดของศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติเป็นหลัก ในการวิเคราะห์ถึงสถานภาพของการประมงทะเลพื้นบ้าน จำนวนครัวเรือนของชาวประมง ทะเลพื้นบ้าน และจำนวนชาวประมงทะเลพื้นบ้าน ฯลฯ เพื่อให้มองเห็นภาพของกลุ่ม ชาวประมงทะเลพื้นบ้านเป็นกลุ่มชนกลุ่มเดียวกันกับ ศปช. ซึ่งได้ใช้ในการกำหนด

นโยบายต่าง ๆ สำหรับช่วยเหลือยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่ม ชาวประมงทะเลพื้นบ้านกลุ่มนี้ สำหรับเครื่องมือประมงทะเลที่ใช้ในการวิเคราะห์ใน รายงานฉบับนี้ได้ใช้เครื่องมือประมงทะเลที่ใช้ในหมู่บ้านประมงทะเลของฝ่ายสถิติ การประมง กรมประมง ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทอวนลอย ประกอบด้วยอวนลอยปลาละละเมียด อวนลอยกุ้ง อวน ลอยปู อวนลอยปลากระบอก อวนลอยปลาทุ อวนลอยปลาพะพง อวนลอยปลาทุเรอ อวนลอยปลาออกแร อวนลอยปลาตาบลาอ อวนลอยปลาทราย อวนลอยปลาคอด อวน ลอยหมึก และอวนลอยปลาอื่น ๆ

2. ประเภทเครื่องมือเคลื่อนที่ประกอบด้วย แหหมึกที่ใช้ไฟล่อ แหอื่น ๆ ระวังรุนซ้อนต่าง ๆ เรือผีหลอก อวนอื่น ๆ และเครื่องมือเคลื่อนที่อื่น ๆ

3. ประเภทเบ็ด ประกอบด้วยเบ็ดราว เบ็ดตก ฉะนั้น

4. ประเภทเครื่องมือประจำที่ ประกอบด้วยลอบหมึก ลอบปู ลอบปลา ไชมาน โพงพาง โมะระ ละมู และเครื่องมือประจำที่ต่าง ๆ

สำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับกรมประมง ได้ทำการสำรวจสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 ได้รายงานว่ามีครัวเรือนชาวประมงทะเลทั้งสิ้น 51,702 ครัวเรือนในบริเวณ ชายฝั่งทะเลของ 24 จังหวัด แยกเป็นครัวเรือนประมงทะเลที่ทำการประมงด้วยเครื่องมือ ประมงทะเลพื้นบ้านทั้ง 4 ประเภท ดังได้กล่าวแล้วได้ประมาณ 39,263 ครัวเรือน หรือประมาณ 75.95 เปอร์เซ็นต์ของครัวเรือนที่ทำการประมงทะเลทั้งหมด และมีสมาชิก เฉลี่ย 5.58 คนต่อครัวเรือน ดังนั้น จึงมีชาวประมงทะเลพื้นบ้านในปัจจุบันทั้งสิ้น 219,090 คน จากจำนวนชาวประมงทะเล 470,625 คน หรือประมาณ 46.55 เปอร์เซ็นต์ ของชาวประมงทะเลทั้งหมด ชาวประมงทะเลพื้นบ้านเหล่านี้จะมีสภาพทางเศรษฐกิจและ สังคมไม่แตกต่างไปจากชาวนา และเป็นกลุ่มชนที่เป็นปัญหาทางสังคม มีอัตราการเกิดสูง การศึกษาต่ำ ขาดความกตริเริ่ม ถูกจำกัดด้านศาสนาและประเพณี ถูกเอารัดเอาเปรียบ จากนายทุนหรือผู้มีอิทธิพล มีงานทำอยู่ในระดับต่ำ ในปีหนึ่ง ๆ จะมีเวลาว่างจาก การทำงานไม่น้อยกว่า 120 วัน รายได้ที่ได้รับจากการทำการประมงไม่แน่นอนและต่ำกว่า 20,263 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยของรายได้ของประชากรของประเทศในปี พ.ศ. 2528 ของกองรายได้ประชาชาติ สำนักงานสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถึงแม้บางกลุ่มของชาวประมงทะเลพื้นบ้านจะมีรายได้สูงกว่า 5,378 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยของเกษตรกรของชาติของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สภาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติแต่ก็มีจำนวนน้อย และยิ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรของประเทศ

ส่วนใหญ่ของชาวประมงทะเลพื้นบ้านจะมีรายได้ต่ำกว่า 5,378 บาทต่อคนต่อปี นอกจากนี้การพัฒนาชนบทที่ผ่านมาของรัฐบาลยังไม่ได้ช่วยเหลือชาวประมงกลุ่มนี้อย่างจริงจัง จึงทำให้ชาวประมงทะเลพื้นบ้านกลุ่มนี้ยังคงอยู่ในฐานะที่ยากกว่าทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นรัฐบาลจึงสมควรที่จะมีนโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่จะช่วยเหลือยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชนกลุ่มนี้ให้เห็นผลอย่างจริงจัง โดยช่วยเหลือทางด้านสังคม เศรษฐกิจ แทนการช่วยเหลือทางด้านวิชาการ

4.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีในการประมงทะเลพื้นบ้าน

เมื่อพิจารณาถึงคำจำกัดความและขอบเขตของการประมงทะเลพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่มีต่อการจับสัตว์น้ำ การขนส่ง การเก็บรักษาคุณภาพ สัตว์น้ำ การใช้ประโยชน์และการตลาดของการประมงทะเลตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าการประมงทะเลในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2440 เป็นการประมงทะเลแบบพื้นบ้านแทบทั้งนั้น ยกเว้นในบางหมู่บ้านในจังหวัดชายทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย และบริเวณหลังสวนและชุมพร ซึ่งมีการทำการประมงทะเลด้วยเครื่องมือโปิเยอยู่บ้าง กล่าวคือ เครื่องมือส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือประจำที่จำพวก โพงพาง อวนลั้งชายฝั่ง และเบ็ด ส่วนเรือก็ใช้ใบหรือแจว และจอดตามชายหาดไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก และสะพานเทียบเรือ ต่อมาจึงเริ่มมีการใช้อวนดงเก เบ็ดราว และการจับหมึกโดยใช้ไฟล่อ ผลผลิตสัตว์ทะเลในราว พ.ศ. 2460 นั้นมีประมาณ 40,000 เมตริกตัน ซึ่งประมาณครึ่งหนึ่งบริโภคภายในประเทศ อีกครึ่งหนึ่งตากแห้งทำเค็มเพื่อส่งขายต่างประเทศ (วีระวัฒน์, 2528) การประมงปลาฉิวน้ำในช่วงนี้เริ่มพัฒนาขึ้นจากการนำเอาอวนดงเก จากประเทศจีนเข้ามาใช้ แต่เรือทำการประมงก็ยังคงใช้ใบจนถึง พ.ศ. 2473 จึงเริ่มใช้เครื่องยนต์จากประเทศญี่ปุ่นเข้ามาแทนใบเรือ และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ. 2496 จะมีเรือที่ใช้เครื่องยนต์สำหรับการประมงถึง 430 ลำ ส่วนเรือที่ไม่มีเครื่องยนต์จำนวน 2,968 คิดเป็นเรือที่มีเครื่องยนต์เพียง 12.65 เปอร์เซ็นต์ ของเรือที่ใช้ทำการประมงทะเลทั้งหมด และเพิ่มขึ้นเป็น 1,557 ลำ หรือ 60.42 เปอร์เซ็นต์ ในปี พ.ศ. 2502 แต่ถ้าพิจารณาถึงเรือที่มีเครื่องยนต์และใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้าน ระหว่าง พ.ศ. 2496-2502 โดยอนุโลมว่าเรือดงเกและเรืออวนดำทุกลำได้ใช้เครื่องยนต์เกินกว่า 30 แรงม้าทั้งหมด ก็จะมีเรือที่มีเครื่องยนต์สำหรับการประมงทะเลพื้นบ้าน 171 ลำในหรือ 5.45 เปอร์เซ็นต์ของเรือทั้งหมดที่ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้านใน พ.ศ. 2496 หรือ 5.03 เปอร์เซ็นต์ของเรือที่ใช้ในการประมงทะเลทั้งหมด และเพิ่มขึ้นเป็น 1,178 ลำในปี พ.ศ. 2502 หรือเพิ่มขึ้นเป็น 53.59 เปอร์เซ็นต์ของเรือที่ใช้ในการ

ประมงทะเลพื้นบ้านหรือ 45.71 เปอร์เซ็นต์ของเรือที่ใช้ในการประมงทะเลทั้งหมด แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเรือที่ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้านกับเรือที่ใช้ในการประมงทะเลพาณิชย์ระหว่างปี พ.ศ. 2496-2502 จะพบว่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก คือมีเรือที่ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้าน 92.38 เปอร์เซ็นต์ของเรือที่ใช้ในการประมงทะเลทั้งหมดในปี พ.ศ. 2496 ส่วนในปี พ.ศ. 2502 ลดลงเหลือ 85.29 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการพัฒนาทางด้านเรือที่ใช้ทำการประมงทะเลเป็นหลัก จะพบว่าการประมงทะเลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2473 เริ่มมีการประมงทะเลพาณิชย์เข้ามาแทนการประมงทะเลแบบพื้นบ้านบ้าง และเพิ่มจำนวนเรือดงเกและเรืออวนดำขึ้นเรื่อย ๆ เป็น 259 ลำ จากจำนวนเรือทั้งหมด 3,398 ลำในปี พ.ศ. 2496 และเพิ่มขึ้นเป็น 379 ลำ จากจำนวนเรือทั้งหมด 2,577 ลำในปี พ.ศ. 2502 ส่วนเรือที่ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้านก็ได้รับการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ โดยเปลี่ยนจากเรือแจวหรือเรือพายมาใช้เครื่องยนต์และมีจำนวนถึง 178 ลำ จากจำนวนเรือทั้งหมดในปี พ.ศ. 2502 หรือประมาณ 45.71 เปอร์เซ็นต์ของเรือที่ใช้ในการประมงทะเลทั้งหมด ซึ่งมากกว่าเรือที่มีเครื่องยนต์และใช้ในการประมงพาณิชย์ เกือบ 4 เท่า

และจากผลของการสำรวจสำมะโนประมงทะเลในปี พ.ศ. 2528 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าจำนวนเรือที่ใช้ในการประมงทั้งสิ้น 52,859 ลำ เป็นเรือที่ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้านประมาณ 46,000 ลำ หรือเท่ากับ 87.14 เปอร์เซ็นต์ของเรือที่ใช้ในการทำการประมงทะเล ซึ่งประกอบด้วยเรือไม่มีเครื่องยนต์จำนวน 7,893 ลำ หรือเท่ากับ 17.16 เปอร์เซ็นต์ของเรือที่ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้าน และเท่ากับ 14.93 เปอร์เซ็นต์ของเรือที่ใช้ในการประมงทะเล ซึ่งจะเห็นว่าตลอดระยะเวลาประมาณ 25 ปี ที่การประมงทะเลของไทยได้รับการพัฒนาอย่างมากจากจำนวนเรือที่มีใช้ในการประมงทะเลทั้งหมด 2,577 ลำในปี 2502 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 52,859 ลำในปี 2528 แต่เรือส่วนใหญ่ 87.14 เปอร์เซ็นต์ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้านซึ่งก็ได้รับการพัฒนาขึ้นจากเรือใบและเรือแจวมาเป็นเรือที่ใช้เครื่องยนต์ถึง 38,100 ลำ ในปี 2528 จาก 1,178 ลำในปี 2502 แต่เรือที่ใช้เครื่องในการประมงทะเลพื้นบ้านบางส่วนก็ยังคงใช้เครื่องรถยนต์เก่า ๆ มาดัดแปลงเป็นเครื่องเรือ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในด้านการจับสัตว์น้ำของชาวประมงทะเลพื้นบ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2503 จนถึงปัจจุบัน หรือในช่วง 27 ปีที่ได้มีการพัฒนาการประมงทะเลพาณิชย์จนเจริญรุดหน้าถึงขีดสุด ซึ่งได้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำของชาวประมงพื้นบ้านนานาับประการ จนต้องมีการปรับปรุงเทคโนโลยีในด้านการจับ โดยเริ่มจาก

เรืออวนลอยและเรืออวนติดซึ่งเป็นเครื่องมือหลักของชาวประมงทะเลพื้นบ้านที่ใช้จับปลา ผิวน้ำได้เพิ่มจำนวนขึ้นพร้อมทั้งลดขนาดตาอวนให้เล็กลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขนาดของทรัพยากรปลาผิวน้ำ ที่กลับเข้ามาทดแทนให้ชาวประมงทะเลพื้นบ้านจับได้ลดขนาดเล็กลง ซึ่งเป็นผลจากการแข่งขันกันจับทรัพยากรขึ้นมาใช้จนเกินควรของการประมงพาณิชย์ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2516 ยังต้องใช้ขั้งและตะเกียงเพื่อล่อปลาที่กระจัดกระจายให้มารวมฝูงแล้วจึงลงอวนจับ การประมงอวนล้อมขั้งและอวนลอยตะเกียงจึงเริ่มขึ้นในอ่าวไทย และได้พัฒนาไปเป็นเรือประมงพาณิชย์โดยเพิ่มขนาดเรือและแรงม้าของเครื่องยนต์ พร้อมทั้งติดตั้งเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อช่วยค้นหาฝูงปลาและตำแหน่งที่ตั้งของขั้งและเรือ รวมทั้งติดตั้งวิทยุสื่อสารเพื่อแจ้งการเคลื่อนย้ายของฝูงปลา ส่วนแสงไฟล่อขั้งแต่เดิมใช้ตะเกียงเจ้าพายุและตะเกียงแก๊สก็ได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องปั่นไฟขนาดตั้งแต่ 5-50 กิโลวัตต์ จึงเกิดการทำการประมงโดยใช้แสงไฟล่อเพื่อจับหมึกและปลาผิวน้ำขึ้นอย่างแพร่หลายในการประมงพาณิชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน

สำหรับการพัฒนาในเรื่องการขนส่ง การเก็บรักษาคุณภาพสัตว์น้ำ การใช้ประโยชน์และการตลาดในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2496 ชาวประมงจะขายสัตว์น้ำที่จับได้ในรูปขายสดเพื่อบริโภคในท้องถิ่น สัตว์น้ำที่เหลือก็ทำเค็มและทำน้ำปลาเป็นส่วนใหญ่ สำหรับชาวประมงที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดพระนครในขณะนั้น เมื่อมีสัตว์น้ำเหลือก็จะบรรทุกเรือแล่นมาตามลำน้ำเจ้าพระยามาขายสดในตลาดกลางกรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งอยู่ที่ตลาดเก่า ถนนทรงวาดในปัจจุบัน จากสถิติของกรมประมง ในปี พ.ศ. 2496 จับสัตว์น้ำทะเลได้ประมาณ 148,200 เมตริกตัน ขายสดเพื่อบริโภคในท้องถิ่น 86.13 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณสัตว์น้ำเค็มที่จับได้ เหลือทำแห้งและส่งขายสดใน กทม. จำนวน 11.83 และ 22.23 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณสัตว์ทะเลที่จับได้ตามลำดับ ส่วนในปี พ.ศ. 2502 ขายสดบริโภคภายในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเป็น 70.48 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณสัตว์ทะเล จำนวน 147,770 เมตริกตัน ทำแห้ง 1.06 และ ส่งขายสดที่องค์การสะพานปลากรุงเทพ ฯ เพิ่มขึ้นเป็น 28.46 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณสัตว์ทะเลที่จับได้ ส่วนการรักษาคุณภาพสัตว์น้ำจากแหล่งจับถึงตลาดในระยะนี้ใช้น้ำแข็ง สำหรับการขนส่งสัตว์น้ำทางรถยนต์ได้เริ่มขึ้นในช่วง พ.ศ. 2495-2500 เมื่อรัฐบาลได้สร้างถนนสุขุมวิทเชื่อมกรุงเทพมหานครกับจังหวัดชายทะเลทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยจนถึงจังหวัดตราดและสร้างถนนเพชรเกษมเชื่อมกรุงเทพ ฯ กับจังหวัดชายทะเลทางภาคใต้ของประเทศจนถึงจังหวัดปัตตานี นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ตั้งองค์การสะพานปลาขึ้นทำหน้าที่ช่วยส่งเสริมอาชีพทำการประมง และองค์การสะพานปลาได้ตั้งสะพานปลากรุงเทพ ฯ ขึ้นเป็นตลาด

กลางสินค้าสัตว์น้ำขึ้นในปี พ.ศ. 2496 และสร้างท่าเทียบเรือประมงขึ้นตามจังหวัดที่อยู่ใกล้แหล่งจับ เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ชาวประมงในการขนส่งสินค้าสัตว์น้ำขึ้นฝั่งแล้วบรรทุกรถยนต์ส่งเข้ากรุงเทพมหานครอีกทอดหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2500-2505 เป็นต้นมา องค์การสะพานปลาได้สร้างท่าเทียบเรือทั้งขนาดเล็กและขนาดกลางสำหรับชาวประมงในท้องถิ่น และท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ สำหรับประมงทะเลพาณิชย์รวม 16 แห่ง ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ที่ตำบลอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี (ระหว่าง พ.ศ. 2504-2505) ท่าเทียบเรือประมงบ้านเพ ท่าเทียบเรือประมงระนอง ท่าเทียบเรือประมงหัวหิน ท่าเทียบเรือประมงสงขลา ท่าเทียบเรือประมงปราณบุรี (ระหว่าง พ.ศ. 2505-2510) ท่าเทียบเรือประมงสมุทรสาคร ท่าเทียบเรือประมงตราด และท่าเทียบเรือประมงสุราษฎร์ธานี (ระหว่าง พ.ศ. 2510-2512) และต่อมาก็ได้สร้างท่าเทียบเรือประมงปัตตานี ท่าเทียบเรือประมงภูเก็ต ท่าเทียบเรือประมงชุมพร และท่าเทียบเรือสะพานปลาสมุทรปราการเป็นแห่งสุดท้าย โดยใช้เงินจัดสรรจากรัฐบาลกว่า 75 ล้านบาท (ทองใบ 2527) อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือจากรัฐบาลในการเก็บรักษาคุณภาพสัตว์น้ำหรือปรับปรุงภาวะเศรษฐกิจของชาวประมงทะเลพื้นบ้านคราบบ้างปัจจุบันนั้นยังมีจำกัดมาก อาจจะกล่าวได้ว่าเงินลงทุนส่วนใหญ่มิได้ใช้ในการปรับปรุงการประมงพื้นบ้าน เมื่อเทียบกับจำนวนเงินที่ใช้ไปเพื่อปรับปรุงกิจการต่าง ๆ เพื่อการประมงพาณิชย์ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น (กองประมงทะเล, 2521)

การปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำการประมงของชาวประมงพื้นบ้าน ควรแนะนำเทคนิคใหม่ในการทำการประมงซึ่งจะต้องพิจารณาเป็นแห่ง ๆ ไป และวิธีที่ดีคือการปรับปรุงเครื่องมือเดิมที่ใช้กันอยู่ในแต่ละหมู่บ้านเพื่อลดต้นทุน ซึ่งจากการสำรวจของศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปี 2529 ได้แสดงให้เห็นว่ามีเครื่องมือที่ใช้ในการประมงทะเลพื้นบ้านอยู่ถึง 150 ชนิด เช่น ลอบ นับได้ซึ่งสามารถที่จะบรรทุกไปในเรือได้ถึง 200 อันแทนที่จะบรรทุกเพียง 6-8 อันต่อเที่ยว และเรื่องนี้ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สาธิตและแนะนำไปแล้ว

4.3 สภาวะทรัพยากรสัตว์ทะเลสำหรับการประมงทะเลพื้นบ้าน

ทรัพยากรสัตว์ทะเลบริเวณชายฝั่งของไทยเคยมีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งอาหารโปรตีนและอาชีพที่สำคัญของชาวชนบทที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่ง ทรัพยากรสัตว์ทะเลมีหลายจำพวกและหลายชนิดทั้งกุ้ง หอย ปู และปลา แต่ชนิดที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ คือ ปลาทุ และ กุ้ง

ในปี พ.ศ. 2460 ผลผลิตสัตว์ทะเลมีประมาณ 40,000 เมตริกตัน ได้จากโป๊ะ

อวนดงก เบ็ดราว เบ็ด และการจับหมึกโดยใช้แสงไฟล่อ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีการใช้เรือยนต์ในการทำการประมงเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้การขยายแหล่งทำการประมง ในอ่าวไทยเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว นอกจากนี้การนำเอาอวนที่ทำด้วยเส้นใยสังเคราะห์มาใช้แทนเส้นใยธรรมชาติ และการเริ่มใช้อวนลากคู่และอวนลากคานถ่าง ซึ่งมีประมาณ 30 ลำ ในปี พ.ศ. 2491 ก็มีผลทำให้ผลผลิตสัตว์ทะเลเพิ่มขึ้นจาก 120,173 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2490 เป็น 148,200 เมตริกตันในปี พ.ศ. 2496 คิดเป็นร้อยละ 74.63 และ 72.47 ของสัตว์น้ำทะเลต่อผลผลิตรวม (ตารางที่ 1) และเมื่อพิจารณาจากเครื่องมือที่ใช้จับสัตว์ทะเลในปี พ.ศ. 2496-2502 จะมีทั้งเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้าน และเครื่องมือประมงทะเลพาณิชย์ ซึ่งประกอบด้วยโป๊ะ 1,334 ลูก โพงพาง 2,238 โพงพางมีปีก 827 เรืออวนดงก 121 ลำ เรืออวนดำ 138 ลำ (เรือที่ใช้มีขนาดประมาณ 15 คันกรอส จัดเป็นเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้าน ส่วนโป๊ะ อวนดำ และอวนดงกที่มีขนาดใหญ่กว่า 15 คันกรอส จัดเป็นเครื่องมือประมงพาณิชย์) ดังนั้น ผลผลิตทางด้านประมงทะเล ในช่วงนี้จนถึงปี พ.ศ. 2502 จึงจัดเป็นผลผลิตของการประมงทะเลพื้นบ้านประมาณ 66 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตทางด้านทะเล ประกอบด้วยกุ้งและปู 10,000 เมตริกตัน หอย 58,000 เมตริกตัน และสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่ไม่ได้แยกประเภทไว้อีก 30,000 เมตริกตัน รวมเป็น 98,000 เมตริกตัน ส่วนปลาหู 48,000 เมตริกตัน และฉลาม 2,200 เมตริกตัน (Dept. Fish 1961) ซึ่งส่วนใหญ่จับได้จากโป๊ะ อวนดงกและอวนดำ จึงไม่นำมารวมเป็นผลผลิตจากการประมงทะเลพื้นบ้าน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาและขยายตัวอย่างรวดเร็วของการประมงอวนลากในประเทศไทย และได้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ทะเลของประเทศไทยจนเกินกำลังที่ทรัพยากรจะเจริญเติบโตกลับเข้ามาทดแทนได้ และได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่ชาวประมงทะเลพื้นบ้านได้เคยใช้ในการยังชีพ ดังจะเห็นได้จากจำนวนเรือและเครื่องมือทำการประมงของชาวประมงทะเลพื้นบ้านได้พัฒนาเพิ่มขึ้นมากในระหว่าง พ.ศ. 2503 ถึง 2528 แต่ผลผลิตสัตว์ทะเลไม่ได้เพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรม เช่น ในปี พ.ศ. 2514 ชาวประมงทะเลพื้นบ้านจับสัตว์น้ำได้ 170,786 เมตริกตัน และได้ลดลงเหลือ 89,348 เมตริกตันในปี 2515 เนื่องจากทรัพยากรชายฝั่งได้รับผลกระทบกระเทือนจากการประมงอวนลากมากเกินไปในอ่าวไทย ต่อจากนั้นได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมีปริมาณมากที่สุดในปี พ.ศ. 2526 มีผลผลิตถึง 327,435 เมตริกตัน แต่สัตว์น้ำที่ทำให้ผลผลิตเพิ่มจนผิดปกติก็คือแมงกระพรุนซึ่งจับได้ถึง 102,130 และ 180,281 เมตริกตันในปี พ.ศ. 2525 และ 2526 ตามลำดับ และผลผลิตจากการประมง

ทะเลพื้นบ้านกลับลดลงอีกในปี 2527 และ 2528 ซึ่งมีผลผลิต 148,351 และ 165,778 เมตริกตัน ตามลำดับ

สำหรับผลผลิตจากการประมงทะเลพื้นบ้านจากฝ่ายสถิติ กรมประมง ในปี พ.ศ. 2528 ประกอบด้วยสัตว์ทะเลที่จับได้จากอ่าวไทย 120,804 เมตริกตัน และทะเลอันดามัน 20,786 เมตริกตัน คิดเป็นร้อยละ 85.30 และ 14.30 ของผลผลิตสัตว์ทะเลที่จับได้จากเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้านและผลผลิตนี้จับได้จากอวนลอยมากที่สุด 63,372 เมตริกตัน หรือ 44.82 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตจากการประมงทะเลพื้นบ้าน รองลงมาเป็นเครื่องมือเคลื่อนที่อื่น ๆ เครื่องมือประจำที่และเบ็ดซึ่งจับได้ 45,812, 23,793 และ 8,413 เมตริกตัน ตามลำดับ (มารีนา 2528)

เมื่อเปรียบเทียบผลผลิตสัตว์ทะเลที่ได้จากเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้าน แยกเป็นประเภทปลาผิวน้ำ ปลาหน้าดิน และสัตว์น้ำอื่น ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2514 ถึง 2528 จะพบว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงมาก กล่าวคือ

ปลาผิวน้ำ ในปี พ.ศ. 2514 จับได้ 55,819 เมตริกตัน และมีปริมาณลดลงเรื่อยๆ จนเหลือ 35,198 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2528

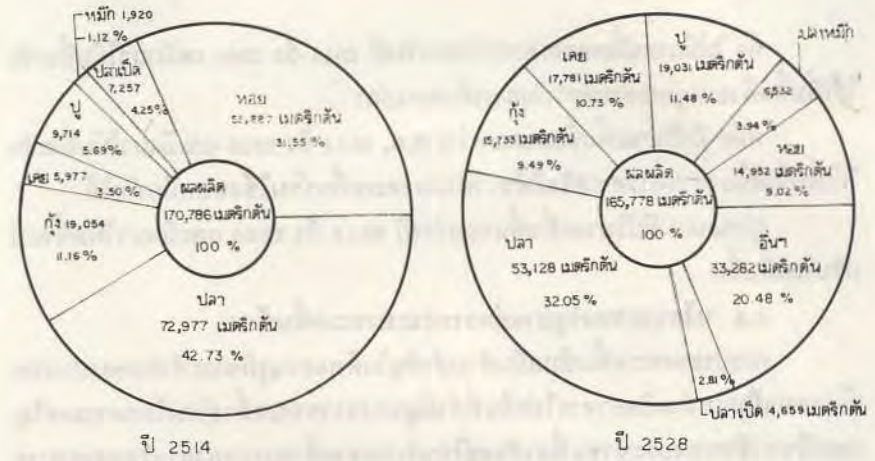
ปลาหน้าดิน ในปี พ.ศ. 2514 จับได้ 24,372 เมตริกตัน และมีปริมาณเพิ่มขึ้นสูงสุด 32,463 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2519 แล้วกลับลดลงเหลือ 21,525 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2528

สัตว์น้ำอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วยสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง หมึก และแมงกระพรุน ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากในแต่ละปี และมีผลทำให้ผลผลิตรวมเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเฉพาะแมงกระพรุนซึ่งมีปริมาณการจับเพียง 43 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2514 และได้เพิ่มมากขึ้นทุกปีจนมีปริมาณสูงสุด 180,281 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2527 สัตว์น้ำจำพวกหมึกจับได้ในปี พ.ศ. 2514 จำนวน 1,920 เมตริกตัน และเพิ่มขึ้นเรื่อยจนมีจำนวน 6,532 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2528 ส่วนสัตว์น้ำประเภทกุ้งก็ได้เพิ่มขึ้นเช่นกันแต่เพิ่มไม่มาก คือเพิ่มจาก 34,745 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2514 เป็น 53,278 เมตริกตันในปี พ.ศ. 2528 (รูปที่ 8) แต่เมื่อพิจารณาถึงชนิดสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มสัตว์น้ำจำพวกกุ้งปรากฏว่าเป็นเคยซึ่งเพิ่มจาก 5,977 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2514 เพิ่มขึ้นเป็น 17,781 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2528 สำหรับกุ้งใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก คือจับได้ 12,279 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2514 ส่วนในปี พ.ศ. 2528 ยังคงจับได้ 12,758 เมตริกตัน ส่วนกุ้งเล็กมีปริมาณลดลงจาก 6,759 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2514 เหลือ 3,547 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2528

รูปที่ 8. ผลผลิตสัตว์ทะเลจากการประมงทะเลพื้นบ้าน จำแนกตามประเภทสัตว์น้ำระหว่างปี พ.ศ. 2514-2528

รูปที่ 9. ได้เปรียบเทียบปริมาณการจับสัตว์น้ำทะเลที่จับได้จากการประมงทะเลพื้นบ้าน ในปี พ.ศ. 2514 และ 2528 แยกเป็นประเภทปลาที่ใช้เป็นอาหารโดยตรง กุ้ง หอย หมึก ปลาเบ็ด และปลาเบ็ด จะพบว่าปลาที่จับได้ทั้งหมดในปี 2514 เป็นจำนวน 72,977 เมตริกตัน คิดเป็น 42.73 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์น้ำทะเลที่จับได้จากเครื่องมือประมงพื้นบ้าน ในปี 2528 จับได้ลดลงเหลือ 53,128 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์น้ำทะเลที่จับได้จากเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้าน ประกอบด้วยปลาผิวน้ำ 54,336 เมตริกตัน และปลาหน้าดิน 18,641 เมตริกตัน ในปี 2514 ส่วนในปี 2528 ประกอบด้วยปลาผิวน้ำ 33,986 เมตริกตัน และปลาหน้าดิน 19,192 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่าได้ประมาณ 726 ล้านบาทในปี 2528 กุ้งจับได้ทั้งหมดในปี 2514 เป็นจำนวน 19,054 เมตริกตัน หรือ 11.16 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ด้วยเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้าน ส่วนในปี 2528 จับได้ลดลงเหลือ 15,733 เมตริกตัน หรือ 9.49 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์น้ำทะเลที่จับได้จากการประมงทะเลพื้นบ้าน ประกอบด้วยกุ้งใหญ่ 12,270 เมตริกตัน กุ้งเล็ก 12,279 เมตริกตัน ในปี 2514 ส่วนในปี 2528 จับกุ้งใหญ่ได้ 12,697 เมตริกตัน กุ้งเล็กได้ 2,875 เมตริกตัน หอยจับได้ทั้งหมด 5,977 เมตริกตันในปี 2514 คิดเป็น 3.50 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ด้วยเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้าน ส่วนในปี 2528 จับได้เพิ่มขึ้นมาเป็น 17,781 เมตริกตัน หรือ 10.78 เปอร์เซ็นต์

รูปที่ 9. เปรียบเทียบปริมาณการจับสัตว์น้ำทะเล ที่จับได้จากเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้าน ในปี พ.ศ. 2514 และ 2528

สำหรับผลผลิตประเภทกุ้ง คือทั้งกุ้งและเคยปนกันในปี 2514 จับได้ 25,031 เมตริกตัน ส่วนในปี 2528 จับได้ 33,514 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่าในปี 2528 ได้ 1,457 ล้านบาท ซึ่งเป็นสัตว์น้ำหลักของชาวประมงทะเลพื้นบ้านที่ทำรายได้ดีกว่าสัตว์น้ำประเภทอื่น

ปู จับได้ในปี 2514 เป็นจำนวน 9,714 เมตริกตัน คิดเป็น 5.69 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ด้วยเครื่องมือประมงทะเลพื้นบ้าน ส่วนในปี 2528 จับได้ 19,031 เมตริกตัน คิดเป็น 11.48 เปอร์เซ็นต์ ส่วนใหญ่เป็นปูม้า 14,636 เมตริกตัน คิดเป็น 77.23 เปอร์เซ็นต์ของปูที่จับได้ รองลงมาเป็นปูทะเล 4,270 เมตริกตัน ปูอื่นๆ อีก 46 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่าได้ 516 ล้านบาทในปี 2528

หมึก จับได้ 1,920 เมตริกตัน ในปี 2514 คิดเป็น 1.12 เปอร์เซ็นต์ ส่วนในปี 2528 จับได้ 6,532 เมตริกตัน คิดเป็น 3.94 เปอร์เซ็นต์ ส่วนใหญ่จับได้จากลอบหมึก ซึ่งเป็นหมึกหอมและหมึกกระดอง

ปลา ปริมาณการจับลดลงระหว่างปี 2514 ถึง 2528 แต่มีแนวโน้มที่จะจับได้เพิ่มขึ้นจากการสนับสนุนของรัฐบาลและเอกชนตามโครงการสร้างแหล่งอาศัยเทียมและโครงการ Sea farming ที่กำลังดำเนินการอยู่และจะดำเนินการต่อไปในทศวรรษ 2530

กุ้ง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักระหว่างปี 2514 ถึง 2528 แต่มีแนวโน้มที่จะจับได้เพิ่มขึ้นด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับการเพิ่มของปลา

หมึก มีปริมาณเพิ่มขึ้นมากระหว่าง พ.ศ. 2514 ถึง 2528 และมีแนวโน้มที่จะจับได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากการส่งเสริมให้ชาวประมงทะเลพื้นบ้านใช้ลอบหมึกพับได้

ปูและเคย มีปริมาณเพิ่มขึ้นระหว่างปี 2514 ถึง 2528 และมีแนวโน้มที่จะมีปริมาณเพิ่มขึ้น

4.4 นโยบายของรัฐบาลต่อการประมงทะเลพื้นบ้าน

การประมงทะเลพื้นบ้านเป็นส่วนสำคัญในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตอาหาร โปรตีนที่สำคัญของชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญ และเป็นอาชีพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายฝั่งทะเลของอ่าวไทยและทะเลอันดามันรวม 24 จังหวัด ชาวประมงทะเลพื้นบ้านจึงเป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ของชาวประมงทะเล แต่ชาวประมงทะเลพื้นบ้านยังมีฐานะความเป็นอยู่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมด้อยกว่าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ เช่นเดียวกับชาวนา รัฐบาลจึงได้มีนโยบายที่จะช่วยเหลือและพัฒนาการประมงทะเลพื้นบ้าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากกรณีที่กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดตั้งองค์การสะพานปลาขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบกิจการแพปลา พ.ศ. 2496 และได้กำหนดหน้าที่ที่สำคัญไว้ข้อหนึ่งที่จะส่งเสริมฐานะสวัสดิการหรืออาชีพการประมงและบูรณะหมู่บ้านประมง ดังนั้น องค์การสะพานปลานอกจากจะมีหน้าที่โดยตรงในการจัดดำเนินการและให้คำแนะนำเพื่อความเจริญของสะพานปลาตลาดสินค้าสัตว์น้ำและอุตสาหกรรมประมง จัดดำเนินการหรือควบคุมและอำนวยความสะดวกบริการกิจการแพปลา การขนส่งและกิจการอื่น ๆ อันเกี่ยวกับกิจการแพปลา และส่งเสริมสหกรณ์หรือสมาคมการประมงแล้ว องค์การสะพานปลายังมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาประมงทะเลพื้นบ้าน งานส่งเสริมการประมงขององค์การสะพานปลาที่จัดขึ้น จะมีแนวทางปฏิบัติที่ส่งเสริมการดำเนินงานของกรมประมงโดยตรง กล่าวคือ ในขณะที่กรมประมงทำงานในด้านวิชาการ เช่น ค้นคว้าเกี่ยวกับเครื่องมือที่ทันสมัย วิจัยแหล่งและพันธุ์ปลา ส่งเสริมเกี่ยวกับการจับ เพาะเลี้ยง และอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ องค์การสะพานปลาก็จะดำเนินการในด้านการจัดระบบการตลาด เพื่อรักษาประโยชน์ให้ชาวประมง ช่วยเหลือชาวประมงในเรื่องบูรณะหมู่บ้าน ทำถนนและสะพาน ช่วยจัดให้ชาวประมงมีน้ำกิน น้ำใช้ จัดให้มีท่าเทียบเรือขึ้นปลาได้สะดวก จัดให้ได้รับความปลอดภัยในการเดินเรือ ตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากข้อขัดข้องในการประกอบอาชีพและแจ้งข่าวของทางราชการที่เป็นประโยชน์ให้ชาวประมง

ทราบ เป็นต้น เมื่อมีปัญหาทางด้านหนึ่งด้านใด ทั้งองค์การสะพานปลาและกรมประมงก็จำเป็นต้องประสานงานกัน ส่งข้อความเตือนคร่อน และขอเรียกร้องให้ช่วยเหลือของชาวประมงไปให้แต่ละฝ่ายได้รับทราบโดยตรง (วรเลข 2529) ตั้งแต่เริ่มตั้งองค์การสะพานปลาในปี พ.ศ. 2496 จนถึงปี 2518 รวมเป็นระยะเวลา 21 ปี องค์การสะพานปลาได้จัดทำโครงการเสร็จสิ้นไปแล้ว 283 โครงการ ซึ่งมีทั้งการจัดทำตลาดปลาและท่าเทียบเรือ จัดสร้างแหล่งเก็บน้ำ ถนน เครื่องช่วยการเดินเรือ โดยได้รับเงิน 13,985 ล้านบาท จากค่าธรรมเนียมและแพปลา และ 4,686 ล้านบาท จากทุนรัฐบาลอื่น ๆ เมื่อการประมงอวนลากขยายตัวขึ้น องค์การสะพานปลาได้จัดสร้างและปรับปรุงท่าเทียบเรือประมงรวม 16 แห่ง โดยใช้เงินจัดสรรจากรัฐบาลกว่า 75 ล้านบาท ตั้งแต่ พ.ศ. 2519-2529 องค์การสะพานปลาได้ใช้เงินกู้ ADB 49.01 ล้านบาท เงินกู้กระทรวงการคลัง 116 ล้านบาท และงบประมาณขององค์การสะพานปลา อีกจำนวน 566.62 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 731.63 ล้านบาท รวมเงินที่ใช้ในการพัฒนาการประมงพาณิชย์ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้นประมาณ 19,477.63 ล้านบาท ในขณะที่เดียวกันองค์การสะพานปลา ยังได้ใช้เงินอีก 80.04 ล้านบาท เพื่อพัฒนาการประมงทะเลพื้นบ้าน จำนวน 560 โครงการ แยกเป็นโครงการส่งเสริมฐานะและสวัสดิการ จำนวน 94 โครงการ จำนวนเงิน 6.02 ล้านบาท ส่งเสริมอาชีพ 170 โครงการ จำนวนเงิน 36.92 ล้านบาท บูรณะหมู่บ้านการประมง 154 โครงการ จำนวนเงิน 18.31 ล้านบาท และส่งเสริมสมาคม กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์ 142 โครงการ จำนวนเงิน 18.74 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าเงินลงทุนส่วนใหญ่มิได้ใช้ในการปรับปรุงการประมงพื้นบ้าน เมื่อเทียบกับจำนวนเงินที่ใช้ไปเพื่อปรับปรุงกิจการต่าง ๆ เพื่อการประมงพาณิชย์ในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากองค์การสะพานปลาเป็นรัฐวิสาหกิจ จึงจำเป็นต้องลงทุนในกิจกรรมที่จะได้รับผลตอบแทนเพื่อความอยู่รอดขององค์การตามนโยบายของรัฐบาล จึงไม่สามารถใช้งบประมาณสำหรับการพัฒนาการประมงทะเลพื้นบ้านได้มากนัก

กรมประมงได้เริ่มโครงการประมงสงเคราะห์เพื่อให้ชาวประมงผู้ไปเป็นทุนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2503 แต่เงินทุนมีจำกัด และความต้องการในด้านหลักประกันเงินกู้ก็สูงเกินกว่าที่ชาวประมงส่วนมากจะทำตามได้ ในปัจจุบันกรมประมงมีเงินให้กู้ตามโครงการเงินทุนหมุนเวียน ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในภาคใต้ จำนวน 21 ล้านบาท และโครงการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อประกอบอาชีพการประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอีกประมาณ 21 ล้านบาท และมีผู้ได้รับเงินกู้ทั้ง 2 โครงการนี้รวมกัน 509 ราย ในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2516 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้เสนอแผนพัฒนาเพื่อยกระดับทางสังคมเศรษฐกิจและวิชาการของชาวประมงพื้นบ้าน โดยปรับปรุงองค์การ ตั้งแต่สหกรณ์และจัดหาเงินทุนให้กู้ ตลอดจนฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการประมง การขนส่งปลา การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่โครงการนี้ไม่ได้รับอนุมัติงบประมาณให้ปฏิบัติ จนถึงปี พ.ศ. 2522 กรมประมงได้ร่วมกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ จัดตั้งโครงการพัฒนาการประมงขนาดเล็กขึ้นที่จังหวัดพังงา และเริ่มปฏิบัติงานในเดือนมีนาคม 2522 ได้รับงบประมาณดำเนินการส่วนหนึ่งจากงบประมาณแผ่นดิน และส่วนหนึ่งเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาลสวีเดนผ่านองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ รวม 5.4 ล้านบาท โดยมีเป้าหมายที่จะให้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาหมู่บ้านประมงอื่น ๆ ต่อไป ในการดำเนินงานของโครงการได้เน้นในเรื่องการส่งเสริมอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ตลอดจนช่วยเหลือในด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานที่จำเป็นบางอย่างในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตไปพร้อมกัน ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงรายได้และยกระดับมาตรฐานการครองชีพของชาวประมงพื้นบ้านในอ่าวพังงาให้สูงขึ้น ในการดำเนินงานของโครงการระยะที่ 2 ซึ่งได้เริ่มในเดือนตุลาคม 2524 ถึงสิ้นปี 2529 ได้ขยายพื้นที่ของโครงการให้ครอบคลุมจังหวัดกระบี่และตรัง ผลงานของโครงการจนถึงเดือนมีนาคม 2527 มี 3 ด้าน คือ ด้านสาธิตและส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลากะพงและปลาเก๋าในกระชัง 13 หมู่บ้าน 236 ราย 979 กระชัง เลี้ยงหอยแครงในอ่าวพังงา คิดเป็นเนื้อที่ 13,350 ไร่ ส่วนการสาธิตการเลี้ยงหอยแมลงภู่และหอยนางรมผลยังไม่เป็นที่นิยมของชาวประมง ด้านการส่งเสริมอาชีพแม่บ้าน โครงการได้จัดฝึกอบรมอาชีพให้แก่แม่บ้านจำนวน 19 ครั้ง รวม 159 คน และด้านการพัฒนาหมู่บ้านได้สร้างถังเก็บน้ำฝนบริการแก่ชาวประมงรวม 3 หมู่บ้าน จำนวน 100 ครอบครัว สร้างและซ่อมสะพานไม้ 3 แห่ง สร้างเรือบริการ 1 ลำ (บุญ 2527) โครงการนี้ได้เสร็จสิ้นในปี 2529 แต่กรมประมงได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงาน SIDA/FAO ในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการประมงขนาดเล็กจังหวัดระนองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ถึง 2534 เป็นเวลา 4 ปี ในวงเงินช่วยเหลือทั้งสิ้น 13.5 ล้านบาท ซึ่งลักษณะของโครงการส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาหมู่บ้านเพาะเลี้ยงชายฝั่งเช่นเดียวกับโครงการที่ได้ดำเนินการในอ่าวพังงา กระบี่ และตรัง โดยได้เพิ่มกิจกรรมบางอย่างทางการพัฒนาประมงทะเลพื้นบ้านเข้าไปด้วย เช่น การพัฒนาแหล่งประมงชายฝั่ง การสาธิตและส่งเสริมเครื่องมือประมงขนาดเล็กระดับพื้นบ้าน การประมงและการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ทะเล

ส่วนการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านประมงทะเลพื้นบ้านเพื่อใช้เป็นตัวอย่างใน

การพัฒนาหมู่บ้านทางด้านประมงทะเลโดยเฉพาะ กรมประมง ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลสวีเดน เป็นเงินประมาณ 10 ล้านบาท งบช่วยเหลือจากจังหวัดระยอง 300,000 บาท และงบช่วยเหลือแบบให้เปล่าและเงินกู้จากองค์การสะพานปลาอีก 1 ล้านบาท สำหรับดำเนินโครงการพัฒนาการประมงพื้นบ้านอ่าวมะขามป้อม จังหวัดระยอง ได้เริ่มโครงการเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2525 มีระยะเวลาของโครงการ 3 ปี โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการเพิ่มรายได้และยกระดับมาตรฐานการครองชีพของชาวประมงในเขตพื้นที่ของโครงการให้สูงขึ้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา กรมประมงได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ดำเนินงานตามโครงการประมงหมู่บ้านภาคใต้ในเขตชนบทพื้นที่ยากจน (พ.ศ. 2526-2529) และโครงการพัฒนาประมงทะเลพื้นบ้าน (พ.ศ. 2528-2529) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพในด้านการประมง พัฒนาความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่อการยกระดับความเป็นอยู่และเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเลในเขตชนบทยากจนภาคใต้ 5 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี พัทลุง และสตูล ส่วนการดำเนินงานทั้งสองโครงการต่างมีกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป แต่มีจุดประสงค์ร่วมกันในการที่พัฒนาชนบทยากจนเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวประมงชายฝั่งทะเลพื้นบ้านให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น ในการดำเนินงานในปี 2530 กรมประมงจึงได้รวมโครงการทั้งสองเป็นโครงการเดียวกันภายใต้ชื่อ “โครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน” โดยได้กำหนดกิจกรรมทางด้านจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน การพัฒนาอาชีพและการจัดตั้งเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาประมงชายฝั่งพื้นบ้าน การรวมกลุ่มของชาวประมงหรือการจัดตั้งสหกรณ์การประมง การพัฒนาทางการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การจัดการประมงชายฝั่ง การแปรรูปสัตว์น้ำและโภชนาการ ตลอดจนการฝึกอบรมเพื่อให้ประชากรริมฝั่งทะเลสามารถประกอบอาชีพประมงและอาชีพต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับงบประมาณที่ใช้ในโครงการประมงหมู่บ้านภาคใต้ในเขตชนบทพื้นที่ยากจน รวม 4 ปี เป็นเงิน 33.47 ล้านบาท ได้ส่งเสริมให้ชาวประมงทะเลพื้นบ้านเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง 19 แห่ง รวม 1,010 กระชัง มีสมาชิก 573 คน ได้ผลผลิต 125.14 ตัน คิดเป็นมูลค่า 7.74 ล้านบาท เลี้ยงหอยแครง 4 แห่ง เนื้อที่ 1,500 ไร่ มีจำนวนสมาชิก 359 คน ได้ผลผลิต 499.51 ตัน คิดเป็นมูลค่า 1.8 ล้านบาท เลี้ยงหอยแมลงภู่ 2 แห่ง เนื้อที่ 14 ไร่ จำนวนสมาชิก 78 คน ได้ผลผลิต 25.57 ตัน คิดเป็นมูลค่า 51,144 บาท เลี้ยงกุ้งก้ามกรามในคอกรวม 3 แห่ง จำนวน 80 คอก มีจำนวนสมาชิก 80 คน ได้ผลผลิต 2.41 ตัน

คิดเป็นมูลค่า 304,376 บาท อบรมการแปรรูปสัตว์น้ำ รวม 4 แห่ง และได้ดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาออกโรงเรียนมีนักเรียนประมาณ 6,000-8,000 คน ส่วนโครงการพัฒนาประมงทะเลพื้นบ้านได้รับงบประมาณ 4.5 ล้านบาทในปีงบประมาณ 2529

จากการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ขององค์การสะพานปลาและกรมประมง ในช่วงเวลาที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าองค์การสะพานปลาและกรมประมงได้จัดทำโครงการเพื่อตอบสนองนโยบายในการพัฒนาชนบทของรัฐบาลเพิ่มมากยิ่งขึ้น และในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้อนุมัติให้กรมประมงจัดทำโครงการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลขึ้นเป็นโครงการใหม่แทนที่จะเป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน สำหรับโครงการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลในปีงบประมาณ 2531 จะดำเนินการในจังหวัดสงขลาและระนองในวงเงินงบประมาณ 24 ล้านบาท

5. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการประมงทะเลในน่านน้ำไทย

การประมงทะเล ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้ผลผลิตทางด้านประมงของประเทศติดอันดับ 1 ใน 10 ของประเทศที่มีผลผลิตทางการประมงสูงสุดในโลกตั้งแต่ พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา แต่การพัฒนาประมงทะเลก็ได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรของประเทศ โดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดินในอ่าวไทยมีสภาพเสื่อมโทรมเนื่องจากการทำประมงมากเกินไป และได้มีการเสนอให้รัฐบาลเข้าดำเนินการเพื่อแก้ไขและปกป้องทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ต่อชาวประมงและเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว นับตั้งแต่การลดจำนวนเรืออวนลากในอ่าวไทย ซึ่งได้เริ่มเสนอมาตั้งแต่ พ.ศ. 2511 (อันธิประชา 2511) ไปจนถึงการกำหนดเขตและฤดูทำการประมงในอ่าวไทย แต่ชาวประมงได้คัดค้านตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เพราะไม่นึกถึงประโยชน์ในระยะยาว จึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมากมายต่อการบริหารและจัดการประมงทะเลในน่านน้ำไทยในปัจจุบัน ดังนี้

5.1 ปัญหา

5.1.1 ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร

(1.1) ทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดิน

(1.1.1) ปลาหน้าดิน

จากรายงานทางวิชาการเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาวะของการทำการประมง และทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดินในปัจจุบัน ได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การประมงอวนลากในอ่าวไทยบริเวณที่มีความลึกไม่เกิน 50 เมตร อยู่ในสภาวะที่ทำการประมงหนาแน่นและ

มีการจับสัตว์น้ำหน้าดินขึ้นมาใช้ประโยชน์จนเกินความจำเป็นตั้งแต่ พ.ศ. 2516 จึงมีผลทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม อัตราการจับต่อชั่วโมงของการลากอวนได้ลดลงเป็นลำดับ และได้ทวีความเสื่อมโทรมยิ่งขึ้น เนื่องจากจำนวนเรืออวนลากทุกชนิด ทุกขนาดยังคงเพิ่มจำนวนขึ้น และลดขนาดตาอวนกันลูลงเพื่อให้จับปลาเปิดและปลาขนาดเล็กเพิ่มขึ้น ประกอบกับส่วนหนึ่งของเรืออวนลากที่เคยออกไปทำการประมงนอกน่านน้ำได้กลับเข้ามาทำการประมงในอ่าวไทย เนื่องจากการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้เมื่อน้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาแพงขึ้น เรืออวนลากได้หาทางลดต้นทุนด้วยการจับปลาเปิดให้ได้มากขึ้นถึงร้อยละ 68 เพื่อเป็นรายได้ค่าทุนการดำเนินการ ยังผลให้ทรัพยากรยังเสื่อมโทรมลงมากยิ่งขึ้น จนมีอัตราการจับลดเหลือ 52 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในพ.ศ. 2525 และจากการสำรวจของเรือประมง 2 คิดต่อกันมา 20 ปี พบว่าในปี พ.ศ. 2524 มีความหนาแน่นของทรัพยากร 0.98 เมตริกตันต่อตารางกิโลเมตร หรือเป็น 1 ใน 6 ของปี พ.ศ. 2508 ในขณะที่เริ่มส่งเสริมการประมงอวนลาก

(1.1.2) กุ้งทะเล

กุ้งทะเลได้ถูกจับขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นทุกปี จนมีปริมาณการจับสูงที่สุดในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งจับได้ 156,902 เมตริกตัน ในจำนวนนี้เป็นกุ้งเล็ก 128,901 เมตริกตัน ซึ่งจับได้เพิ่มขึ้นทุกปี ส่วนกุ้งใหญ่มีประมาณ 28,008 เมตริกตัน ได้ลดจำนวนลงทุกปี เช่นกัน ในปี พ.ศ. 2528 ผลผลิตของกุ้งลดลงเหลือ 91,514 เมตริกตัน และเมื่อพิจารณาในด้านทรัพยากรแล้วปรากฏว่าปริมาณการจับในช่วงที่ผ่านมาได้สูงเกินกว่ากำลังผลิตสูงสุดที่กุ้งทะเลจะผลิตได้ โดยเฉพาะกุ้งใหญ่ในอ่าวไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา (อัจฉรา 2523 และ 2528)

(1.1.3) หมึก

ทรัพยากรหมึกประกอบด้วยหมึกกล้วย หมึกกระดองและหมึกสาย จากสถิติกรมประมง หมึกกล้วยจับได้ในอ่าวไทยมีปริมาณสูงที่สุดในปี พ.ศ. 2524 เท่ากับ 47,389 เมตริกตัน ส่วนหมึกกระดองและหมึกสายมีปริมาณสูงในปี 2521 และ 2522 ซึ่งจับได้ 30,756 และ 7,234 เมตริกตัน ตามลำดับ ส่วนผลของการประเมินศักยภาพการผลิตของหมึกกล้วย หมึกกระดอง และหมึกสายในอ่าวไทยมีประมาณ 41,000, 25,000 และ 4,900 เมตริกตัน ตามลำดับ (มาลา 2527) และได้จับหมึกขึ้นมาใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพการผลิต ตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมา จึงทำให้หมึกที่จับขึ้นมาใช้ประโยชน์มีขนาดเล็กลง เนื่องจากการพัฒนาเครื่องมือจับหมึกโดยใช้แสงไฟฟ้าล่อ

(1.1.4) ทรัพยากรหอยลาย

อุตสาหกรรมประมงหอยลายได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาจนสามารถส่งไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ จึงทำให้ชาวประมงจับหอยลายขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น และได้นำหอยลายขนาดเล็กกว่า 3.8 เซนติเมตร หรือขนาดเล็กกว่า 300-350 ตัวต่อกิโลกรัม ถูกนำขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้หอยลายไม่สามารถแพร่ขยายพันธุ์ได้ทันกับความต้องการและมีสภาพเสื่อมโทรม

(1.2) ทรัพยากรปลาผิวน้ำ

จากการวิเคราะห์สภาวะของการทำการประมงและทรัพยากรปลาผิวน้ำในอ่าวไทย ได้แสดงให้เห็นชัดว่า ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาวิธีการจับปลาผิวน้ำชนิดที่มีราคาและมีความสำคัญทางเศรษฐกิจขึ้นมาใช้ประโยชน์ในปริมาณที่เต็มกำลังการผลิตของทรัพยากร และทรัพยากรปลาผิวน้ำบางชนิดได้ถูกจับขึ้นมาเกินศักยภาพการผลิตสูงสุด นอกจากนี้ยังพบว่าได้มีการจับปลาผิวน้ำขนาดเล็กขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นทุกปี จนทำให้ทรัพยากรปลาผิวน้ำบางชนิดอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม เช่น ปลาทุบแฉก สำหรับปลาทุบในอ่าวไทยได้เคยเสื่อมโทรมจนมีผลผลิตเหลือเพียง 27,019 เมตริกตัน ในปี 2520 (บุญเลิศ 2525) แต่ในปัจจุบันได้ฟื้นตัวขึ้นจนมีปริมาณการจับมากกว่า 100,000 เมตริกตันทุกปี

5.1.2 การทำการประมงมากเกินควรโดยเฉพาะการประมงอวนลากในอ่าวไทย จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของจำนวนเรืออวนลากในอ่าวไทย ซึ่งได้เพิ่มขึ้นจากจำนวน 99 ลำในปี พ.ศ. 2503 จนมีจำนวนสูงสุด 10,047 ลำในปี พ.ศ. 2525 จากจำนวนเรืออวนลากทั้งหมด 11,475 ลำ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการที่กรมประมงได้เปิดโอกาสให้เรือประมงอวนลากที่ทำการประมงอยู่ในน่านน้ำไทยโดยมิเคยได้มาจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย และได้เริ่มใช้มาตรการลดจำนวนเรืออวนลากตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 23 มีนาคม 2526 และมีผลทำให้เรืออวนลากลดลงเหลือ 9,131 ลำในปี 2527 ส่วนในปี 2528 และ 2529 มีเรืออวนลากที่ต่อเพิ่มใหม่ไม่น้อยกว่า 826 ลำ

จากการประเมินการลงแรงประมงอวนลากในอ่าวไทยได้พบว่า ได้มีการทำการประมงมากเกินควรมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 และได้ใช้จำนวนชั่วโมงลากอวนมากเกินกว่าที่พอเหมาะเกือบเท่าตัวในปี 2524 (มัทนา 2525) การควบคุมและลดจำนวนเรืออวนลากให้น้อยลง เพื่อลดจำนวนการลงแรงงานประมงลงครึ่งหนึ่งของจำนวนการลงแรงงานในปี 2524 ตามข้อเสนอของนักวิชาการนั้นไม่อาจกระทำได้ในปัจจุบันด้วยเหตุผลทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

5.1.3 การประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้แหล่งทำการประมงของไทยต้องลดลงไม่น้อยกว่า 300,000 ตารางไมล์ และทำให้สัตว์น้ำที่ประเทศไทยเคยจับได้ในบริเวณดังกล่าวต้องลดลงปีละประมาณ 680,000 ตัน (กองประมงทะเล, 2521) ดังนั้น เพื่อให้กระดับการผลิตสัตว์น้ำให้เพียงพอกับความต้องการของไทย เรือประมงขนาดใหญ่จึงต้องออกไปทำการประมงนอกน่านน้ำ และถูกจับกุมในข้อหาถูกลักลอบนำน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้านตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

5.1.4 การทำการประมงด้วยวิธีที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะการฝ่าฝืนทำการประมงในแหล่งและฤดูกาลของสัตว์ทะเล รวมทั้งแหล่งเลี้ยงตัวของลูกสัตว์น้ำทะเลวัยอ่อน ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 3 มีนาคม 2526, 29 สิงหาคม 2526 และ 28 พฤศจิกายน 2527, 11 เมษายน 2528 ฝ่าฝืนเข้าทำการประมงอวนลากและอวนรุนภายในเขต 3,000 เมตรนับจากขอบน้ำตามแนวหาด ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2515 การฝ่าฝืนทำการประมงโดยใช้อวนตาถี่ซึ่งมีขนาดเล็กกว่า 2.5 เซนติเมตร จับปลาโดยใช้แสงไฟฟ้ล่า ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2520 การฝ่าฝืนทำการประมงหมึกโดยใช้อวนตาถี่ซึ่งมีขนาดช่องตาเล็กกว่า 3.2 เซนติเมตร ประกอบกับเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2524 รวมทั้งการฝ่าฝืนทำการประมงด้วยการใช้ระเบิด ยาเบื่อเมา และไฟฟ้าช็อต ซึ่งเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะการระเบิดปลานอกจากจะเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำแล้วยังทำลายปะการังซึ่งเป็นแหล่งเลี้ยงตัวและหลบซ่อนของปลาสวยงาม ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สวยงามตามธรรมชาติที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาชมความงามของท้องทะเลไทยเป็นจำนวนมาก

5.1.5 การจับสัตว์น้ำขนาดเล็ก

จากรายงานของหน่วยตรวจการประมง จะพบว่าตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปีจะมีลูกปลาทูชุกชุมในบริเวณจังหวัดสมุทรปราการถึงจังหวัดชุมพร และในปี 2529 มีปริมาณมากกว่าทุกปีที่ผ่านมา ชาวประมงโดยเฉพาะชาวประมงอวนลากจะจับลูกปลาทูขนาดเล็ก ซึ่งมีความยาวตัวประมาณ 2-8 เซนติเมตร ส่งขายโรงงานน้ำปลาในราคา 40 บาทต่อถัง หรือกิโลกรัมละ 1 บาทเศษ และจะจับได้ประมาณ 100,000-200,000 กิโลกรัมต่อวัน ส่วนปลาทูขนาดเล็กจะมีเข้าไปปะบริเวณสมุทรสาครและสมุทรสงครามประมาณวันละ 10,000-20,000 กิโลกรัม ในปีหนึ่ง ๆ จะมีลูกปลาทูถูกจับเข้าโรงงานน้ำปลาและเป็นปลาเป็ดประมาณ 1,500,000-2,000,000 กิโลกรัม

หรือ 1,500-2,000 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่าเพียง 20-40 ล้านบาท แต่ถ้าปล่อยให้ลูกปลาทุเหล่านี้อาจเติบโตต่อไปในธรรมชาติอีก 2-3 เดือน จนเป็นปลาขนาดที่จะจับมาบริโภคได้ จะได้น้ำหนักเพิ่มขึ้นอีกไม่น้อยกว่า 10 เท่า ราคาจะเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 7 เท่า ถ้าคิดอัตราการรอดของลูกปลาเพียง 50 เปอร์เซ็นต์ จะได้เงินเพิ่มขึ้นอีกไม่น้อยกว่า 300 ล้านบาท (บุญเลิศ 2525) นอกจากนี้ชาวประมงจับสัตว์น้ำขนาดเล็กในรูปของปลาเป็ดขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นทุกปี จากสถิติในปี 2528 จับขึ้นมาถึง 776,421 เมตริกตัน จับหอยลายขนาดเล็กกว่า 350 ตัวต่อกิโลกรัม ปูทะเลกระดองยาวไม่เกิน 7 ซม. น้ำหนัก 10 ตัวต่อกิโลกรัม และหมีกขนาดเล็กก็ถูกจับขึ้นมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นทุกปี

5.1.6 การควบคุมเรือประมง

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2521 ได้มอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงคมนาคม ไปดำเนินการหามาตรการควบคุมจำนวนเรือประมงและประเภทของเครื่องมือทำการประมงให้สอดคล้องกับปริมาณทรัพยากรประมงในน่านน้ำไทย และให้จัดระบบการควบคุมเป็นขั้นตอนตามความเหมาะสม เพื่อให้กระทบต่อชาวประมง อุตสาหกรรมประมงทะเล และเศรษฐกิจของประเทศน้อยที่สุด และได้สั่งการให้ดำเนินการจัดระบบการควบคุมการประมงทะเลในน่านน้ำไทยโดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาออกกฎกระทรวงโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 32 (1) ของ พ.ร.บ. การประมง พ.ศ. 2490 เพื่อระงับการออกใบอนุญาตใหม่สำหรับเรืออวนลากหน้าดิน ยกเว้นเรือที่กำลังต่ออยู่แล้ว และให้กระทรวงคมนาคมพิจารณาออกกฎกระทรวงโดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ. การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 และระบุให้ดำเนินการดังนี้

ก. เรือประมงจะต่อใหม่ได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากกรมเจ้าท่าแล้ว

ข. กรมเจ้าท่าจะออกใบอนุญาตให้เฉพาะรายที่ได้ยื่นคำร้องขออนุญาตทำการประมงต่อกรมประมง และได้รับความเห็นชอบจากกรมประมงในการใช้เครื่องมือประมงที่ขอแล้วเท่านั้น

เรื่องนี้ กรมประมง ได้เสนอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับการลดจำนวนเครื่องมืออวนลากและอวนรุน พ.ศ. 2523 ลงวันที่ 26 มีนาคม 2523 ซึ่งจะมีผลในการควบคุมมิให้มีจำนวนเรืออวนลากและอวนรุนมีจำนวนเกินกว่าที่ได้จดทะเบียนไว้กับกรมประมงก่อนวันที่ 31 มีนาคม 2523 และจะค่อยลดจำนวนลงเมื่อเรื่อนั้นทำผิดกฎหมาย เปลี่ยนไปทำการประมงโดยใช้เครื่องมือชนิดอื่น

หรือใช้ในกิจกรรมอื่น เรือหมดสภาพ ฯลฯ จนลดจำนวนเหลือในจำนวนที่พอเหมาะสำหรับพยากรณ์ แต่สมาคมการประมงแห่งประเทศไทยได้ขอผ่อนผันให้ขีดเวลาการบังคับใช้และขอแก้ไขระเบียบนี้ตลอดมาจนไม่มีผลในการควบคุมและลดจำนวนได้ในปัจจุบัน และได้เริ่มขอให้กรมประมงพิจารณาแก้ไขระเบียบนี้

5.1.7 กรมประมงขาดอำนาจในการแก้ไขปัญหาในการบริหารประมงในน่านน้ำไทย

อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการประมงทะเลนั้นกระจายอยู่ทั่วไปในส่วนราชการต่าง ๆ นอกเหนือไปจากกรมประมง ถึงแม้ว่าผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในส่วนราชการต่าง ๆ นั้นจะได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ แต่ผลที่ออกมานั้นไม่ได้แสดงให้เห็นว่าได้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และจะยังมีปัญหามากยิ่งขึ้นถ้าอำนาจนั้นอยู่ต่างกระทรวง ถึงแม้คณะรัฐมนตรีจะได้อนุมัติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตั้งคณะกรรมการนโยบายและพัฒนากิจการประมงขึ้นก็ตาม ดังจะเห็นได้จากกรณี การควบคุมจำนวนเรือประมงอวนลาก อำนาจที่แท้จริงในการอนุญาตต่อเรือประมงใหม่และการใช้เรืออยู่ที่กรมเจ้าท่า การผลิตอวนประเภทต่าง ๆ ตามขนาดคาที่เหมาะสมในการจับทรัพยากรแต่ละประเภท อำนาจการควบคุมโรงงานผลิตอวนอยู่ที่กระทรวงอุตสาหกรรม การควบคุมการส่งออกสัตว์ทะเลชนิดที่หายากอยู่ที่กรมป่าไม้ และกระทรวงพาณิชย์ เช่น ห้ามส่งพ่อแม่พันธุ์กุ้งกุลาดำที่มีขนาดตัวยาวตั้งแต่ 7.5 นิ้ว หรือน้ำหนักตั้งแต่ 70 กรัมขึ้นไปหรือสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอื่น ๆ นั้นอำนาจอยู่ที่กระทรวงพาณิชย์

5.1.8 ขาดการพัฒนาทางด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของนักวิชาการ

ในปัจจุบัน กองประมงทะเลมีอัตรากำลัง 457 คน เป็นนักวิชาการ 172 คน ในจำนวนนี้เป็นนักวิชาการที่จบปริญญาตรี 86 คน ปริญญาโท 22 คน และปริญญาเอก 2 คน ถึงแม้ว่ากองประมงทะเลจะมีนักวิชาการจำนวนมาก แต่กองประมงทะเลก็ยังคงขาดแคลนนักวิชาการที่มีความรู้กว้างขวางทั้งทางด้านวิชาการประมงทะเลและด้านพัฒนาและบริหารการประมง พร้อมทั้งมีความสามารถในการบริหารทั่วไปด้วย ซึ่งเป็นนักวิชาการประเภทที่จะสามารถจำแนกปัญหาและแก้ไขปัญหา ตลอดจนเสนอหลักการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในทางที่เหมาะสม และเมื่อพิจารณาถึงการพัฒนาความสามารถของกำลังคนในด้านการประมงทะเลตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาจะเห็นได้ชัดเจนว่าดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และมาขาดช่วงในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้นักวิชาการทางด้านประมงทะเลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่เคยเป็นกำลังสำคัญ

ของกรมประมงในการแก้ไขปัญหาทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค จนประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นผู้นำในด้านการประมงทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนถึงปัจจุบันนี้ แต่ขณะนี้นักวิชาการเหล่านั้นได้ออกไปปฏิบัติงานในองค์กรระหว่างประเทศจนหมดสิ้น ส่วนนักวิชาการที่จะต้องสร้างขั้นเสริมอย่างต่อเนื่องนั้น ได้ขาดหายไปดังได้กล่าวแล้ว ดังนั้นถ้ายังไม่เริ่มพัฒนากำลังประสิทธิภาพของกำลังคนเสียตั้งแต่บัดนี้ ในอนาคตอันใกล้ประเทศไทยจะไม่ได้เป็นผู้นำทางด้านประมงทะเลในภูมิภาคนี้ต่อไป เนื่องจากขณะนี้ทั้งประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ได้เสริมสร้างประสิทธิภาพของนักวิชาการเป็นการใหญ่ด้วยการส่งคนออกไปศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและเอกในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยวอชิงตันซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในการผลิตนักวิชาการด้านประมงของโลก

5.1.9 กรณีพิพาทระหว่างชาวประมงทะเลพื้นบ้านกับชาวประมงพาณิชย์

ชาวประมงทะเลพื้นบ้านเป็นกลุ่มชาวประมงที่ใช้เครื่องมือที่ด้อยประสิทธิภาพเนื่องจากขาดแคลนเงินทุน และถูกบังคับให้ทำการประมงเฉพาะบริเวณชายฝั่งตามสภาพของเรือขนาดเล็กและเครื่องมือที่ตนมีอยู่ ถึงแม้ว่าสภาพทรัพยากรชายฝั่งจะทรุดโทรมเนื่องจากถูกเครื่องมืออวนลากและอวนรุนทำลาย ชาวประมงทะเลพื้นบ้านก็ยังต้องทำการประมงอยู่ในแหล่งเดิม ซึ่งในปัญหานี้อาจจำเป็นต้องกำหนดแหล่งและเขตทำการประมงของแต่ละประเภทเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว เช่น กรณีพิพาทระหว่างเรืออวนลอยกับเรืออวนลากและเรืออวนรุน เรืออวนจมปู กับเรือกลดหอยลายและเรือลากเคราะ ฯลฯ

5.1.10 การขาดแคลนข้อมูลและความล่าช้าในการรวบรวมข้อมูล

ในปัจจุบัน การเก็บข้อมูลสถิติการประมง เช่น ปริมาณการจับตามชนิดสัตว์น้ำ และแหล่งที่จับ อัตราการจับ จำนวนและขนาดเรือ ค่าใช้จ่ายและรายได้ของเรือประมงประเภทต่าง ๆ ข้อมูลการตลาดและอื่น ๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความจำเป็นต่อการพิจารณาแนวทางการพัฒนาและการจัดการประมงทะเลในน่านน้ำไทยให้ทันกับเหตุการณ์และเกิดประโยชน์ในระยะยาว ไม่สามารถจะนำข้อมูลที่แท้จริงมาใช้ได้ทันทีหรือได้มาก็ไม่ทันกับเหตุการณ์ บางครั้งก็จำเป็นต้องส่งนักวิชาการออกทำการเก็บรวบรวมใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากชาวประมงไม่ค่อยเห็นความจำเป็นและให้ความร่วมมืออย่างจริงจังในการให้ข้อมูลที่แท้จริง เพราะกลัวจะถูกเรียกเก็บภาษีย้อนหลัง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของกรมประมงที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานอยู่ในกองต่าง ๆ ขาดการประสานงานและปฏิบัติงานด้วยความจริงใจในเรื่องนี้

5.1.11 ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น ทั้งเครื่องมือและอุปกรณ์และแรงงาน

แต่ที่สำคัญ คือน้ำมันดีเซลได้เพิ่มราคาสูงขึ้นจากอัตราละ 1.80 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 2.33 บาท ในปี 2517, 2.64 ในปี 2520, 3.30 บาท และ 4.84 ในปี 2522, และ 7.39 บาท ในปี 2524 ในปัจจุบัน 6.99 บาท เริ่มตั้งแต่ปี 2526 ทำให้เรือประมงได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมากโดยเฉพาะเรือประมงอวนลากมีน้ำมันเป็นรายจ่ายสูงประมาณร้อยละ 40 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด จึงมีเรือเป็นจำนวนมากที่ดำเนินการขาดทุน หยุดออกทำการประมงหรือลดจำนวนเที่ยวลง ทำให้มีผลกระทบทั้งปริมาณสัตว์น้ำที่เคยจับได้ ปัญหาต่อมา คือ การว่างงาน นอกจากนี้ยังมีผลต่ออุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น โรงงานน้ำแข็ง โรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ ปริมาณสัตว์น้ำลดลงขณะมีความต้องการค่อนข้างคงที่ จึงทำให้ผู้บริโภคต้องจ่ายเงินซื้อสินค้าสัตว์น้ำด้วยราคาที่สูงขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2523 ปรากฏว่ามีเรืออวนลากประมาณ ร้อยละ 30 หยุดออกทำการประมงเนื่องจากปัญหาดังกล่าว

5.1.12 ราคาสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นในอัตราต่ำกว่าอัตราการเพิ่มของต้นทุน แต่ในกลุ่ม

อุตสาหกรรมประมงที่มีอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น มีแปปลาของตนเอง มีโรงงานน้ำแข็ง มีห้องเย็น มีโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ มีการส่งออก ฯลฯ จะได้รับผลกระทบจากการขายสินค้าสัตว์น้ำน้อยกว่ากลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นชาวประมงแท้ ๆ และมีรายได้หลังจากการขายสัตว์น้ำที่จับ ได้แก่ แปปลาหรือโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำในท้องที่ของตน สภาวะที่ชาวประมงพื้นบ้านจำเป็นต้องพึ่งแปปลาในการประกอบอาชีพนั้นมีมาตั้งแต่เดิม จนแทบจะกลายเป็นเอกลักษณ์ของการประมงทะเลที่แก้ไขได้ยาก

5.1.13 การพัฒนาการประมงอวนลาก และการใช้เครื่องมือที่ทำลายทรัพยากร

เช่น อวนลากและอวนรุน มีผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งมีสภาพทรุดโทรม การขาดแคลนท่าเทียบเรือและร่องน้ำเข้าหมู่บ้านดินเลน ทำให้ไม่สามารถเข้าออกหรือขนถ่ายสัตว์น้ำที่จับได้ทันการ การขาดแคลนน้ำมัน น้ำแข็ง น้ำจืด และการแปรรูปสัตว์น้ำที่เหมาะสมในระดับหมู่บ้าน การอยู่ห่างไกลตลาดและการขาดการขนส่งที่ดี เหล่านี้ ล้วนมีผลกระทบต่อการผลิตและคุณภาพของสัตว์น้ำที่จับได้จากการประมงพื้นบ้าน ทำให้มีรายได้ต่ำ มีผลต่อการครองชีพ และฐานะความเป็นอยู่ ทำให้ขาดเงินทุนหรือหลักประกันเงินกู้ที่จะนำมาใช้ปรับปรุงวิธีทำการประมง หรือเปลี่ยนไปเป็นอาชีพอื่น ๆ เป็นการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ให้มีชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป วัฏจักรนี้ยังคงหมุนเวียนและดูดชาวประมงทะเลพื้นบ้านให้ตกต่ำจากจนยิ่งขึ้นตามสภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้นเป็นลำดับตลอดมา การแก้ไขชาวประมงพื้นบ้านเป็นเรื่องสำคัญต่อการพัฒนาการประมงทะเลในภายหน้า ซึ่งต้องกระทำด้วยความร่วมมือของส่วนราชการต่าง ๆ เช่นเดียวกับกรณีปัญหาของชาวนา ซึ่งมีสภาพไม่แตกต่างกัน โครงการพัฒนาการประมงพื้นบ้านแต่โดยลำพังไม่อาจจะแก้ไข

ปัญหานี้ได้ หากปราศจากความจริงจังในการแก้ปัญหาของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

5.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดการประมงทะเลในน่านน้ำไทย

ปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นต่อการจัดการประมงทะเลในน่านน้ำไทยดังกล่าวแล้ว บ่อส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากกิจกรรมการประมงทะเลก่อให้เกิดอุตสาหกรรมเชื่อมโยงหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการขนส่ง อุตสาหกรรมส่งออกสินค้าสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมต่อเรือ อุตสาหกรรมน้ำแข็ง อุตสาหกรรมปลาป่น ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการผลิต รายได้และการจ้างแรงงาน นอกจากนี้สัตว์ทะเลยังมีโปรตีนสูงสามารถหาได้ง่ายและราคาถูกพอสมควร ซึ่งมีส่วนช่วยในการยังชีพของผู้มีรายได้น้อยภายในประเทศอีกด้วย และผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้มีผลต่อการดำรงชีพของชาวประมงเป็นอันดับแรก เพราะฐานะความเป็นอยู่ของชาวประมงขึ้นอยู่กับรายได้จากการประมงเป็นหลัก ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ ราคาสัตว์น้ำ และค่าใช้จ่ายในการลงทุนทำการประมง แต่ชาวประมงทะเลนั้นประมาณ 47 เปอร์เซ็นต์ เป็นชาวประมงพื้นบ้านซึ่งมีฐานะความเป็นอยู่ต่ำกว่าชาวประมงทะเลกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นการแก้ไขปัญหของชาวประมงทะเลพื้นบ้านจึงเป็นเรื่องสำคัญต่อการพัฒนาการประมงทะเลในอนาคต เช่นเดียวกับนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาชนบท ซึ่งจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงทะเลชนิดต่าง ๆ ในน่านน้ำไทย โดยเฉพาะสัตว์น้ำหน้าดินในอ่าวไทยจึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขให้กลับฟื้นตัวขึ้นใหม่เป็นอันดับแรก การแก้ไขปัญหาคำคัญนี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังจากทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ชาวประมงผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมประมงทะเลทุกประเภท จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาคำนี้ได้และบริหารประมงทะเลในน่านน้ำไทยให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อชาวประมงและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างถาวร ซึ่งสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาคำนี้ได้ดังนี้

5.2.1 มาตรการเร่งด่วน

(1.1) เข้มงวดกวดขันและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายทั้งในระดับกรมและจังหวัดในการควบคุมและตรวจจับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ทะเลที่ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้เป็นไปด้วยความยุติธรรมจริงจังจริงใจและต่อเนื่อง เพื่อให้พ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำและลูกสัตว์น้ำวัยอ่อนได้มีโอกาสรอดจากการถูกจับและเจริญเติบโตกลับเข้ามาทดแทนส่วนที่ถูกจับและตายไปตามธรรมชาติ

จนทรัพยากรที่ทรุดโทรมได้ฟื้นตัวกลับมีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

(1.2) เร่งเพิ่มผลผลิตทรัพยากรประมงทะเลชายฝั่งและลดปัญหาขัดแย้งระหว่างชาวประมงกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการสร้างแนวหินปะการังเทียมให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำทั้งจากธรรมชาติและการปล่อยลูกสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังใช้แนวหินปะการังเทียมเป็นที่กันสำหรับกันมิให้เรืออวนลากและอวนรุนเข้ามาทำการประมงในเขต 3,000 เมตร นับจากขอบน้ำตามแนวชายฝั่ง เฉพาะบริเวณที่สมควรกำหนดให้เป็นเขตทำการประมงของชาวประมงทะเลพื้นบ้าน

(1.3) เร่งช่วยเหลือพัฒนาประสิทธิภาพในการทำการประมงเพื่อช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่แก่ชาวประมงทะเลพื้นบ้านตามนโยบายพัฒนาชนบทของรัฐบาล ซึ่งในเรื่องนี้จำเป็นต้องขอความร่วมมือจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ และจะต้องทำด้วยความจริงจังอย่างต่อเนื่อง เฉพาะแต่โครงการพัฒนาประมงทะเลพื้นบ้านไม่อาจจะแก้ไขปัญหาคำนี้ได้เนื่องจากงบประมาณและเจ้าหน้าที่ที่มีจำกัดซึ่งในปีหนึ่งจะทำได้ประมาณ 5 หมู่บ้าน ในขณะที่มีหมู่บ้านประมงทะเลที่ต้องได้รับการพัฒนาไม่น้อยกว่า 500 หมู่บ้าน จากจำนวนหมู่บ้านของชาวประมงทะเลพื้นบ้าน 1,500 กว่าหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาถึง 100 ปี ถ้ายังดำเนินการพัฒนาอยู่ในอัตราอย่างในปัจจุบัน

(1.4) เร่งจัดระบบควบคุมการทำการประมงของเครื่องมือประเภทต่าง ๆ และควบคุมจำนวนเรือประมงให้สอดคล้องกับปริมาณทรัพยากร โดยเฉพาะเรืออวนลาก อวนรุน และเรือปั่นไค ตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2521 และตามมติที่ประชุมคณะกรรมการ ประสานงานและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวกัมพูชา เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2526 ซึ่งได้เสนอความเห็นต่อสภาความมั่นคงแห่งชาติให้คุมกำเนิดเรือประมง และระบบที่จัดนั้นจะต้องควบคุมแหล่งและพฤติกรรมที่เรือประมงแต่ละลำได้กระทำเมื่อออกจากท่าเทียบเรือประมงไปแล้ว ซึ่งเรื่องนี้ชาวประมงและสมาคมการประมงแห่งประเทศไทยได้คัดค้านมาตลอดเพราะไม่เห็นถึงประโยชน์ในระยะยาว จนรัฐบาลไม่สามารถจะจัดการได้ ด้วยเหตุผลทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ทั้งนี้เพราะกลุ่มผู้ลงทุนนิยมประกอบกิจการเพื่อเป้าหมายระยะสั้นยิ่งกว่าระยะกลางและระยะยาว เช่น ยินดีต่อเรือใหม่คราบเท่าที่ยังได้รับผลประโยชน์คุ้มทุน โดยไม่คำนึงถึงว่าอุตสาหกรรมประมงนี้มีเรือประมงอยู่มากเกินพอแล้ว เช่นเดียวกับอุตสาหกรรมแปรรูปมักจะผลิตสินค้าด้วยคุณภาพคราบเท่าที่ยังให้ผลกำไร แทนที่จะผลิตสินค้าคุณภาพสูงซึ่งให้ผลดีทั้งแก่ตนและอุตสาหกรรมในระยะยาว

(1.5) ลดการสูญเสียจากการนำทรัพยากรสัตว์ทะเลขึ้นมาใช้ไม่คุ้มค่า โดยเฉพาะปลาหูฉลาม หมึกและหอยลาย ด้วยการประกาศเป็นกฎกระทรวงห้ามมีปลาทูขนาดเล็กกว่า 12 เซนติเมตร ไว้ในครอบครองเกินกว่า 500 กิโลกรัม ตาม พ.ร.บ. การประมง พ.ศ. 2490 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2528 เป็นต้น

(1.6) ลดการสูญเสียจากการนำทรัพยากรสัตว์ทะเลขึ้นมาใช้ไม่คุ้มค่า โดยเฉพาะปลาเบ็ด ด้วยการกำหนดขนาดตาอวนกันตุงจาก 2.5 เซนติเมตร เป็น 4.5 เซนติเมตร เพื่อเปิดโอกาสให้ปลานขนาดเล็กได้เล็ดรอดออกไปเจริญเติบโตแล้วจึงจับขึ้นมาใช้ประโยชน์เมื่อถึงขนาดที่สมควร

(1.7) ขอความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการพัฒนาการประมงทะเลจาก องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศและประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อให้การสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยี งบประมาณและการปฏิบัติงานของนักวิชาการ

5.2.2 มาตรการระยะยาว

(2.1) ลดการจับทรัพยากรประมงทะเลขึ้นมาใช้ประโยชน์มากเกินไป ด้วยการกำหนดขีดปริมาณการจับตามกำลังความสามารถในการผลิตของทรัพยากรสัตว์น้ำ

(2.2) กำหนดเขตทำการประมงของเครื่องมือประมงแต่ละประเภทในแต่ละจังหวัดหรือเขตการปกครอง พร้อมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นทำหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงชนิดต่าง ๆ ให้เป็นไปตามนโยบายของกรมประมงและคณะกรรมการนโยบายและบริหารเพื่อพัฒนาการประมงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยคณะกรรมการจะต้องประกอบด้วยตัวแทนจากทั้งภาครัฐบาลและเอกชน จากองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำการประมง และการอนุรักษ์ โดยใช้หลักทรัพยากรชนิดใดอยู่ในเขตหมู่บ้าน อำเภอและจังหวัดใดก็ให้ชาวประมงในเขตนั้น ๆ ดูแลและรักษาผลประโยชน์จากทรัพยากรนั้นตามคำแนะนำและควบคุมของคณะกรรมการ เรือจากเขตอื่นที่เข้าไปทำการประมงในเขตนั้น ๆ จะต้องได้รับอนุญาตและจับได้ตามปริมาณที่กำหนด พร้อมทั้งต้องเสียค่าดูแลรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้ทางเขตที่เข้าไปทำการประมง

(2.3) ปรับปรุงสมรรถภาพในการทำงานของนักวิชาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา ประเมินผลผลิตของทรัพยากรแต่ละประเภทล่วงหน้า เพื่อใช้ในการบริหารและจัดการทรัพยากรนั้นให้เหมาะสม

(2.4) ปลูกฝังนิสัยรักธรรมชาติและอนุรักษ์ทรัพยากรประมงทะเลให้แก่เยาวชนด้วยการให้การศึกษา ฝึกอบรม นิทรรศการ ประชาสัมพันธ์ ฯลฯ

(2.5) เสริมสร้างภราดรภาพทางการประมง เพื่อให้เกิดการทำการประมงและการใช้ทรัพยากรประมงทะเลโดยมีสิทธิเท่าเทียมกันในฐานะที่ทรัพยากรประมงเป็นของประเทศ ประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิในทรัพยากรนั้นเท่าเทียมกัน

(2.6) เปลี่ยนนิสัยการรับประทานสัตว์น้ำชนิดที่มีไขของประชาชนเพื่อให้สัตว์น้ำได้มีโอกาสวางไข่และแพร่พันธุ์ โดยใช้มาตรการทั้งทางกฎหมายและมาตรการทางการค้าด้านอุปสงค์และอุปทาน โดยถือหลัก “ถ้าไม่มีความต้องการ ก็จะไม่มีการแสวงหา” ทั้งนี้เพราะมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยที่จะทำได้ เช่น ประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ห้ามทำการประมงปูมีไขนอกกระดอง ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2526 เป็นต้น

(2.7) สร้างระบบข้อมูลให้ทันกับสภาวะการประมง โดยติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์แทนการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคิดเลข

6. แนวโน้มการประมงทะเลในน่านน้ำไทยและปริมาณผลผลิตในทศวรรษ 2530

จากการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ของการประมงทะเลในน่านน้ำไทยในปัจจุบัน สภาพทรัพยากรสัตว์ทะเลและศักยภาพในการผลิตของทรัพยากรชนิดต่าง ๆ ในน่านน้ำไทยจำนวนเรือประมงและการลงแรงงานประมง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรประมงทะเลในน่านน้ำไทยในปัจจุบันดังกล่าวแล้ว จะชี้ให้เห็นถึงผลผลิตจากการประมงทะเลในน่านน้ำไทยจะยังคงเป็นผลผลิตหลักทางด้านประมงทะเล เพื่อใช้เป็นที่วัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปเพื่อการส่งออกและใช้บริโภคสดภายในประเทศ ซึ่งจะมีความต้องการเพิ่มขึ้นทุกปี และสภาพการเช่นนี้จะยังคงมีต่อไปในทศวรรษ 2530 นี้ ถึงแม้ว่าทรัพยากรสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยจะอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม โดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินและทรัพยากรปลาฉลามบางชนิดในอ่าวไทย สำหรับการออกไปจับสัตว์ทะเลนอกน่านน้ำ เพื่อนำทรัพยากรกลับเข้ามาใช้ภายในประเทศในรูปแบบต่าง ๆ จะยังมีปัญหามากยิ่งขึ้น ส่วนผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงชายฝั่งยังไม่อาจที่จะทดแทนส่วนที่ขาดไปจากการจับจากธรรมชาติได้ในระยะเวลา 10 ปีนี้ ดังนั้น ปัญหาในการจัดการประมงทะเลในน่านน้ำไทยจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในทศวรรษ 2530 และการแก้ไขปัญหานี้จะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการประมงทะเล ชาวประมงและประชาชนบ้างทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่การแก้ไขปัญหานี้ก็จำเป็นจะต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน เพื่อให้ได้ผลประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม และป้องกันมิให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของประเทศอย่างรุนแรงในระยะยาว ดังนั้น การแก้ไขปัญหานี้ จึงจำเป็น

จะต้องได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังจริงใจและต่อเนื่องจากทั้งภาคเอกชนและรัฐบาลทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประมงทะเล ถึงแม้ว่าประเทศไทยอาจจะต้องสูญเสียปริมาณการจับจากนอกน่านน้ำไปยัง แต่การทดแทนส่วนที่สูญเสียนี้อาจจะได้จากทรัพยากรในน่านน้ำไทยด้วยการควบคุมการทำประมงทะเลในน่านน้ำไทย เพื่อให้ทรัพยากรที่เสื่อมโทรมได้กลับฟื้นตัว ส่งเสริมการนำทรัพยากรบางชนิดขึ้นมาใช้ประโยชน์ให้เต็มที่ ทั้งในอ่าวไทยและทะเลอันดามัน ควบคุมเน่าน้ำและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่า รวมทั้งการพัฒนาการประมงทะเลพื้นบ้านเพื่อเพิ่มผลผลิตซึ่งโครงการเหล่านี้จะให้ผลผลิตสัตว์ทะเลเพิ่มขึ้นพอที่จะรักษาระดับการผลิตของสัตว์ทะเลในน่านน้ำไทยไว้ให้พอกับความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีในทศวรรษ 2530 นี้ โดยดำเนินการดังนี้

6.1 ควบคุมการทำประมงทะเลในน่านน้ำไทยเพื่อฟื้นฟูทรัพยากร

จากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดินและทรัพยากรปลาผิวน้ำบางประเภทในน่านน้ำไทยบริเวณอ่าวไทย เนื่องจากการทำการประมงมากเกินไป และการประมงด้วยวิธีที่ผิดกฎหมายดังกล่าวแล้ว ประกอบกับกรมประมงได้มีนโยบายที่จะเข้มงวดกวดขันอย่างจริงจัง ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจการประมงปฏิบัติการควบคุมการทำประมงทะเลให้เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่ประกาศใช้ โดยเฉพาะประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2527 เพื่ออนุรักษ์พ่อ-แม่พันธุ์สัตว์ทะเลและลูกสัตว์น้ำวัยอ่อนในบริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดในน่านน้ำไทยในอ่าวไทยในปัจจุบัน เพื่อให้ทรัพยากรได้มีโอกาสฟื้นตัวและจากการดำเนินการดังกล่าวได้ปรากฏผลเป็นที่แน่ชัดแล้วว่า ภายในระยะเวลาเพียง 3 ปีที่ได้ดำเนินการในเรื่องนี้ ทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินได้เพิ่มพูนหนาแน่นขึ้นในบริเวณดังกล่าว โดยอัตราการจับได้เพิ่มจาก 59 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี 2526 เป็น 82 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี 2527 ส่วนอัตราการจับเฉลี่ยทั่วเขตน่านน้ำในอ่าวไทยก็ได้เพิ่มจาก 45.7 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี 2526 เป็น 60.1 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี 2527 ภายหลังจากที่ได้ใช้มาตรการปิดอ่าวในบริเวณ 3 จังหวัดเพียง 2 เดือน แต่เมื่อชาวประมงและผู้ประกอบการเดินขบวนขอให้รัฐบาลผ่อนผันมาตรการดังกล่าว โดยยกเว้นเครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่มีกานด่าง (อวนลากแคะ) อวนโปีะ ประกอบกับการควบคุมให้ชาวประมงปฏิบัติตามประกาศดังกล่าวยังไม่ได้ทำอย่างจริงจัง จึงทำให้อัตราการจับลดลงเหลือ 54 และ 50 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี 2528 และ 2529 ส่วนปริมาณการจับปลาทุได้เพิ่มสูงขึ้นเกินกว่า 100,000 ตัน ตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นมา สำหรับการดำเนิน

การควบคุมแหล่งประมงดังกล่าวในปี 2530 นี้ กรมประมงได้กำหนดนโยบายให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการอย่างรัดกุมและเคร่งครัดตลอดช่วงเวลา 3 เดือน ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ ถึง 15 พฤษภาคม ประกอบกับกรมประมงและผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือ จึงคาดว่าจะทำให้ทรัพยากรสัตว์หน้าดินในบริเวณดังกล่าวและทรัพยากรปลาผิวน้ำได้มีโอกาสฟื้นตัวขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้ผลผลิตของสัตว์หน้าดินและทรัพยากรปลาผิวน้ำในบริเวณดังกล่าวและทั่วอ่าวไทยสูงขึ้น จึงสมควรที่จะได้ร่วมมือกันดำเนินการอย่างจริงจังและจริงจังอย่างต่อเนื่องต่อไป พร้อมทั้งขยายเขตดำเนินการไปในเขตตะวันออก กันอ่าว และอ่าวไทยตอนใต้หมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันเขตละ 3 เดือนตลอดทั้งปีในอนาคต เพื่อเป็นการลดความหนาแน่นในการทำการประมงในแต่ละเขตและเปิดโอกาสให้ทรัพยากรสัตว์น้ำได้แพร่ขยายพันธุ์ ซึ่งก็จะส่งผลให้ผลผลิตสัตว์ทะเลในน่านน้ำไทยเพิ่มสูงขึ้น แต่การที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายดังกล่าวได้ จำเป็นจะต้องใช้เวลาและต้องเพิ่มอัตราค่าสูงและอุปกรณ์ที่ใช้ในการควบคุมให้เหมาะสมกับภารกิจ เปลี่ยนทัศนคติและจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้เป็นหน้าที่ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากร โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของกรมประมงทุกคนทุกระดับขึ้น รวมทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการทั้งภาครัฐบาลและเอกชนประจำเขตจังหวัด อำเภอ และหมู่บ้านขึ้น ควบคุมการจับและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในเขตรับผิดชอบของตน อย่างเป็นธรรม รวมทั้งการประชาสัมพันธ์และปลูกฝังนิสัยรักธรรมชาติและการอนุรักษ์ให้แก่เยาวชนและประชาชนของชาติ

จากการดำเนินการดังกล่าวคาดว่าจะได้ผลผลิตปลาผิวน้ำในอ่าวไทยเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 50,000 เมตริกตัน โดยเฉพาะปลาทุซึ่งอาจจะให้ผลผลิตถึงปีละ 150,000 เมตริกตันในทศวรรษ 2530 นี้ ส่วนทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินจะยังคงรักษาระดับการผลิตเดิมไว้ โดยจะไม่ลดต่ำลงอย่างทศวรรษที่ผ่านมา

6.2 จัดระบบควบคุมจำนวนเรือประมงและการทำการประมงให้เหมาะสมกับขนาดของทรัพยากร โดยเฉพาะเครื่องมืออวนลาก อวนรุน และเรือปั่นไค

จากการวิเคราะห์การทำการประมงอวนลากและสภาพทรัพยากรสัตว์ทะเลหน้าดินได้ชี้ให้เห็นชัดว่า ได้มีการทำการประมงอวนลากในอ่าวไทยเกินระดับที่จะให้ผลผลิตสูงสุด การเพิ่มกำลังลงแรงประมงขึ้นอีกจะไม่ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและจะยิ่งทำให้ผลผลิตลดลง แต่ถ้าลดกำลังลงงานประมงลงก็อาจเพิ่มผลผลิตจนถึงระดับสูงสุดได้ ประกอบกับเครื่องมืออวนลาก อวนรุน และเรือปั่นไคจับลูกสัตว์น้ำจำพวกลูกปลาหน้าดิน ลูกปลาผิวน้ำ ลูกหมึก ลูกกุ้ง ลูกกั้ง ลูกปู ฯลฯ รวมกันไม่น้อยกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ของ

ผลผลิตปลาเปิด ซึ่งเป็นการทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำต้องเสื่อมโทรมยิ่งขึ้นไปอีก และรัฐบาลมีนโยบายในเรื่องนี้อย่างชัดเจนตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2521 ซึ่งกรมประมงได้ใช้ความพยายามที่จะดำเนินการลดกำลังลงแรงงานและควบคุมจำนวนเครื่องมือดังกล่าวในน่านไทย โดยการจึกระบบควบคุมจำนวนเรือประมงอวนลากอวนรุน จึกระบบควบคุมการทำประมงทะเลตามระบบสากลที่จะต้องแจ้งและจดข้อมูลในการออกทำการประมงส่งให้เจ้าหน้าที่ทุกครั้งทีกลับถึงท่าขึ้นปลา แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากความไม่ร่วมมือของเจ้าหน้าที่ของกรมประมง เพราะขาดจิตสำนึกในหน้าที่และทัศนคติในการดำเนินงาน ส่วนชาวประมงและผู้ประกอบกิจการประมงก็ไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากกลัวสรรพากรเรียกเก็บภาษี จึงจำเป็นที่คณะกรรมการนโยบายด้านการประมงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชน ในกิจการประมง สมควรได้หยิบยกเรื่องนี้ขึ้นปรึกษาหารือถึงแนวทางที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ก็จะเป็นการเพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลหน้าดินได้ถึงระดับที่จะให้ผลผลิตสูงสุด หรือถึงระดับอัตราการจับในปี 2515 คือ อัตราการจับ 96.6 กิโลกรัมต่อชั่วโมง โดยมีปริมาณการลงแรงงาน 7,362,000 ชั่วโมงลากอวน ซึ่งจะให้ผลผลิตไม่น้อยกว่า 711,300 เมตริกตัน สูงกว่าผลผลิตในปัจจุบันไม่น้อยกว่า 100,000 เมตริกตัน แต่การดำเนินการดังกล่าวมีผลกระทบต่อผู้ประกอบกิจการประมงและชาวประมง จึงไม่แน่ใจว่าจะดำเนินการได้สำเร็จในทศวรรษ 2530 นี้

6.3 การจัดการประมงปลาฝัวน้ำ

จากการประเมินศักยภาพการผลิตของทรัพยากรปลาฝัวน้ำในทะเลอันดามัน ปรากฏว่าสามารถจับเพิ่มขึ้นได้อีก 30 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับในปัจจุบัน และถ้าพิจารณาจากอัตราการจับของเรืออวนลากในบริเวณดังกล่าวมีอัตราการจับสูงถึง 433.23 กิโลกรัมต่อชั่วโมงลากอวน สูงกว่าอัตราการจับของเรืออวนลากในอ่าวไทยกว่า 3 เท่า ซึ่งแสดงว่าทรัพยากรปลากลางน้ำในบริเวณดังกล่าวยังมีชุกชุม นอกจากนี้จากการประเมินศักยภาพการผลิตของทรัพยากรปลาฝัวน้ำและปริมาณการจับของแต่ละชนิดในทะเลอันดามัน ในปัจจุบัน ได้ชี้ให้เห็นว่ายังสามารถจับปลาเพิ่มขึ้นได้อีกถึง 40 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการจับในปี 2528 นอกจากนี้ยังสามารถจับปลาโอ ปลาสิ่กุน ปลากระดัก เพิ่มขึ้นได้อีก ส่วนปลาฝัวน้ำในอ่าวไทยยังสามารถจับปลาหู ปลาลัง ปลาสิ่กุน และปลากระดักเพิ่มขึ้นจากผลผลิตในปี 2528 จากการดำเนินการจัดการประมงปลาฝัวน้ำทั้งในอ่าวไทยและในทะเลอันดามัน ให้จับปลาชนิดดังกล่าวเพิ่มขึ้นจะทำให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ไม่น้อยกว่า 100,000 เมตริกตัน (รวมปลาหู 50,000 เมตริกตันที่ได้จากการดำเนินการ

ในข้อ 6.1) ในทศวรรษ 2530

6.4 การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำอื่น ๆ

ทรัพยากรสัตว์น้ำอื่น ๆ จำพวกกุ้ง หมีก และหอยหลายอยู่ในสภาพที่จับเกินกำลังผลิตของทรัพยากรไปแล้ว นอกจากกุ้งเล็กในบริเวณอ่าวไทยตอนใต้ แมงกระพุน หอยหวานและหอยอื่น ๆ ปลิงทะเล, เม่นทะเล ฯลฯ ซึ่งยังจับเพิ่มขึ้นได้อีก ในกรณีของแมงกระพุนซึ่งเคยให้ผลผลิตเกินกว่า 100,000 เมตริกตัน ในปี 2525 และ 2526 ถ้าผลผลิตในประเทศจีนลดลง ก็จะทำให้ความต้องการในตลาดต่างประเทศสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ราคาแมงกระพุนในประเทศสูงขึ้นด้วย ชาวประมงทะเลพื้นบ้านก็จะจับแมงกระพุนเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้ผลผลิตสัตว์น้ำอื่น ๆ เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าปีละ 50,000 เมตริกตัน ในทศวรรษ 2530

6.5 การจัดการประมงทะเลพื้นบ้าน

รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมฐานะความเป็นอยู่และสังคมแก่ชาวประมงทะเลพื้นบ้าน และได้จัดโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนในการเพิ่มผลผลิตของชาวประมงทะเลพื้นบ้าน โดยเฉพาะโครงการจัดสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ โครงการประมงสงเคราะห์ เพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านทั่วไปเป็นทุนทำการประมง โครงการพัฒนาหมู่บ้านประมงทะเลพื้นบ้านตัวอย่าง โครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน ซึ่งโครงการเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผลผลิตของชาวประมงทะเลพื้นบ้านเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตจากประมงทะเลพื้นบ้านในทศวรรษ 2530 หรือเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 30,000 เมตริกตัน ในทศวรรษ 2530

6.6 การปรับปรุงวิธีการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำ

ตามที่ชาวประมงบางคนได้จับลูกปลาขนาดเล็กส่งขายโรงงานทำน้ำปลา จับลูกสัตว์น้ำชนิดอื่นขึ้นมาใช้ก่อนถึงขนาดที่สมควร และเรืออวนลาก อวนรุน จับลูกปลา และลูกสัตว์น้ำเศรษฐกิจได้เฉลี่ยร้อยละ 41.3 ของปริมาณปลาเปิด รวมทั้งการไม่รักษาคุณภาพสัตว์น้ำจนไม่สามารถนำมาใช้บริโภคได้โดยตรง โดยเฉพาะปลาฝัวน้ำ การกระทำดังกล่าวแล้วถือเป็นการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า เป็นผลเสียต่อทรัพยากรและเศรษฐกิจของประเทศ จึงจำเป็นจะต้องร่วมมือกับทั้งชาวประมงผู้ประกอบกิจการประมงและเจ้าหน้าที่ เพื่อมิให้มีการปฏิบัติดังกล่าว โดยใช้กฎหมายห้ามมีสัตว์น้ำขนาดเล็กตามชนิด ขนาด และจำนวนที่กำหนดไว้ในครอบครอง ใช้หลักการทางด้านการค้าในด้านอุปสงค์และอุปทาน ตลอดจนการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการรักษาคุณภาพสัตว์น้ำ ส่วนเรืออวนลากและอวนรุนก็จำเป็นต้องใช้ขนาดตาอวนกันตุงให้

โตกว่า 2.5 เซนติเมตรตามที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ลูกสัตว์น้ำขนาดเล็กได้รอดออกไปเจริญเติบโตเป็นปลาใหญ่กลับเข้ามาให้จับ การดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการเพิ่มทรัพยากรได้ไม่น้อยกว่า 200,000 เมตริกตัน ในทศวรรษ 2530

6.7 การปรับปรุงปัจจัยการผลิตเพื่อช่วยส่งเสริมและเร่งการผลิตทรัพยากรสัตว์ทะเลบางชนิด

การตลาดและปัจจัยการผลิต เช่น ค่าใช้จ่ายในการทำการประมงสูงขึ้น โดยเฉพาะค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าน้ำแข็ง และอุปกรณ์ทำการประมง ราคาสัตว์น้ำไม่เป็นธรรม มีการผูกขาดการขายสัตว์น้ำ ขาดแรงงานทำการประมง ขาดเงินทุนในการปรับปรุงกิจการ มีการแข่งขันและข้อพิพาทระหว่างชาวประมงต่างเครื่องมือ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ จากโจรสลัดรบกวน ร่องน้ำดินเงิน ขาดท่าเทียบเรือในบางท้องที่ และปัญหาเกี่ยวกับการจดทะเบียน การขออาชญาบัตร การประเมินภาษีรายได้ การติดตั้งและใช้วิทยุสื่อสาร ฯลฯ จำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขเพื่อช่วยเร่งการผลิต ซึ่งก็จะเป็นทางเพิ่มผลผลิตได้ไม่น้อยกว่าปีละ 20,000 เมตริกตัน

สรุปแล้วการประมงทะเลในน่านน้ำไทยและปริมาณการผลิตในทศวรรษ 2530 มีแนวโน้มว่าอย่างน้อยก็ยังคงจะรักษาระดับการผลิตของทรัพยากรสัตว์ทะเลไว้ได้ไม่น้อยกว่าปีละ 1,600,000 เมตริกตัน และอาจจะเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ในทศวรรษ 2530 เพื่อให้พอกับความต้องการสัตว์ทะเลที่จะเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนนำทรัพยากรแต่ละประเภทและแต่ละชนิด โดยเฉพาะทรัพยากรปลาฉลามน้ำทั้งในอ่าวไทยและทะเลอันดามันขึ้นมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่และคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง 2529. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย ปี 2527. ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง. เอกสารฉบับที่ 7/2529. 141 หน้า.
- _____ 2529. สถิติการประมงทะเล พ.ศ. 2527. ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง. เอกสารฉบับที่ 13/2529. 211 หน้า.
- กองประมงทะเล 2521. การประมงของไทย. แปลจากเอกสาร SCS/76/WP/46 โดย ดร.วีระวัฒน์ หงสกุล. อมรินทร์การพิมพ์. 151 หน้า.
- กองประมงทะเล 2527. การประมงอวนล้อมจับและสภาวะทรัพยากรปลาคิวน้ำ. รายงานผลการสัมมนาวิชาการ การประมงทะเล. กองประมงทะเลและกองสำรวจแหล่งประมง กรมประมง. ภาคผนวกที่ 10. 68 หน้า.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2529. รายงานเบื้องต้นสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528. สำนักนายกรัฐมนตรีกี และกรมประมง. 20 หน้า.
- กังวาลย์ จันทโรจธิดี 2527. บทบาทของเอกชนในการพัฒนาการประมงของไทย. วารสารการประมง. 37 (3) 211-220. มัทนา บุญขุนด, และสมศักดิ์ ปราบโกษชุติมา 2525. การประมงอวนลากในอ่าวไทย. รายงานการสัมมนาวิทยาศาสตร์ทางทะเลแห่งชาติ ครั้งที่ 2. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. หน้า 106-132.
- มาลา สุพงษ์พันธ์ 2527. การประมงปลาหมึก. รายงานผลการสัมมนาวิชาการ การประมงทะเล. กองประมงทะเลและกองสำรวจแหล่งประมง. ภาคผนวกที่ 19. 20 หน้า.
- มารินา ไวยศิลป์ 2530. ผลผลิตหมู่บ้านประมงทะเล. ฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง. เอกสารฉบับที่ 1/2530. 68 หน้า.
- ทองใบ ศิริวิช 2527. การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการประมงของไทย. วารสารการประมง. 37 (3) : 223-227.
- บุญ บุญเรือง 2527. การพัฒนาประมงพื้นบ้าน. สถานีประมงน้ำจืด จังหัดภูเก็ท กรมประมง. 21 หน้า.
- บุญเลิศ ผาสุก 2512. การศึกษาเกี่ยวกับผลผลิตจากการประมงที่ได้จากการสำรวจแหล่งประมงด้วยเครื่องมืออวนลากในอ่าวไทย โดยเรือสำรวจประมง 1 ในปี พ.ศ. 2506-2508. กองสำรวจแหล่งประมง กรมประมง. เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 5. 151 หน้า.
- _____ 2522. สถานการณ์การประมงปลาคิวน้ำในอ่าวไทย. วารสารการประมง. 32 (1) : 27-34 หน้า.
- _____ 2525. การจัดการทรัพยากรปลาคิวน้ำในอ่าวไทย. รายงานการสัมมนาวิทยาศาสตร์ทางทะเลแห่งชาติ ครั้งที่ 2. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. หน้า 215-236.
- ปลอดประสพ สุวีสวัสดิ์ 2528. แนวทางการพัฒนาการประมงไทย. การอบรมและสัมมนาเจ้าหน้าที่ผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 (หลักสูตรการพัฒนาการประมง). องค์การสะพานปลา. หน้า 115-159.
- วรเดช จันทพร และวินิต ทรงประทุม 2529. การศึกษาภารกิจและการนำภารกิจไปปฏิบัติของกรมประมง. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 245 หน้า.
- วีระวัฒน์ หงสกุล 2528. การประมงทะเลของประเทศไทย. การอบรมและสัมมนาเจ้าหน้าที่ผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 (หลักสูตรการพัฒนาการประมง). องค์การสะพานปลา. หน้า 1-17.
- วีระ บุญรัตน์ และคณะ 2527. สภาวะการประมงอวนล้อมจับ ชีวิตวิทยาเบื้องต้น และสภาวะทรัพยากรปลาคิวน้ำทางฝั่งทะเลอันดามัน. รายงานผลการสัมมนาวิชาการ การประมงทะเล. กองประมงทะเลและกองสำรวจแหล่งประมง. ภาคผนวกที่ 11.
- อึ้งยง มีมศกุล 2527. ปลาเบ็ดจากการประมงอวนลากในอ่าวไทย. รายงานการสัมมนาวิชาการการประมงทะเล. กองประมงทะเลและกองสำรวจแหล่งประมง กรมประมง. ภาคผนวกที่ 15. 8 หน้า.
- สมศักดิ์ จุลละศร 2524. การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาวะการประมงปลาคิวน้ำในอ่าวไทย 2514-2521. งานปลาคิวน้ำ กองประมงทะเล. รายงานวิชาการ ฉบับที่ 23. 27 หน้า.

- อัจฉรา วิกาศิริ 2527. สภาวะทรัพยากรและการประมงกุ้งทะเลในอ่าวไทย. รายงานการสัมมนาวิชาการ การประมงทะเล กองประมงทะเลและกองสำรวจแหล่งประมง กรมประมง. ภาคผนวกที่ 17. 21 หน้า.
- อันตีประชา อิศรางกูร ณ อยุธยา 2511. สภาพของทรัพยากรปลาหน้าดินในอ่าวไทยในปัจจุบันตามที่ปรากฏจากผลการสำรวจและวิจัย. วารสารการประมง. 22 (1) : 21-40.
- ADB. 1985. Thailand Fisheries Sector Study. Study Mission Paper, April 1985.
- Depart. Fish. 1961. Fisheries in Thailand. Ministry of Agriculture. Bangkok Thailand. 50 pp.
- Hongskul, V. 1986. Impact of technological innovations on fishery resources and Small-scale fishermen. Paper Prepared for a symposium on Fishing Communities in the Asia-Pacific Region. FAO Regional Office for Asia and the Pacific. Bangkok, Thailand.
- Menasveta, D., S. Chindo, and S. Chullasorn. 1973. Pelagic Fishery Resources of the South China Sea and Prospects for their Development. FAO. Rome SCS/DEV/73/6.68 pp.
- Phasuk, B. 1978. General Descriptions of the Pelagic Fisheries in the Gulf of Thailand. Pelagic Fisheries Report. No. 1. 28 pp. (Prepared for FAO/SCSP Workshop on the biology and resources of Rastrelliger and Decapterus in the South China Sea Area. Penang, Malaysia, 7-11 Nov. 1977).

คำขอบคุณ

กองประมงทะเล ต้องขอขอบคุณ นางมัทนา บุญยกุล นางอัจฉรา วิกาศิริ และนายไพโรจน์ ชัยเกลี้ยง ที่ได้รวบรวมข้อมูลสถิติปริมาณการจับและการลงแรงงานของเครื่องมือประมงต่าง ๆ จากฝ่ายสถิติการประมง กรมประมง นางสุภาณี เชื้อ ในกรเขียนกราฟ และน.ส.สุนทรี เจียกใจ กับนายศิริ ทิมศรีบ ในการพิมพ์รายงาน

บุญเลิศ ผาสุก

ผู้อำนวยการกองประมงทะเล

15 เมษายน 2530

การประมงนอกน่านน้ำไทย

การประมงน่านน้ำไทย

โดย

ขจรศักดิ์ เวชการณีย์*

1. บทนำ

ข้าวกับปลาในชีวิตประจำวันของคนไทยทั่วไป นับได้ว่าเป็นของคู่กัน หากจะขาดเสียสักอย่างหนึ่ง แม้ว่าจะไม่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของบุคคลนั้นก็ตามแต่ทางด้านจิตใจ จะมีความรู้สึกเหมือนเกิดความขาดแคลน หรือความไม่สมบูรณ์ในการดำรงชีพตามสภาพของความเคยชิน บุคคลนั้นจะพยายามแสวงหาอาหารเหล่านี้ให้ครบทั้งสองสิ่งให้ได้ หากโอกาสและสภาพทางเศรษฐกิจของคนจะอำนวย

ในส่วนของเรื่องเศรษฐกิจของประเทศนั้น สัตว์น้ำก็มีบทบาทและความสำคัญไม่น้อยไปกว่าพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ด้วยสัตว์น้ำเหล่านี้นอกจากจะเป็นแหล่งอาหารประเภทโปรตีนที่มีราคาถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอาหารประเภทเนื้อสัตว์อื่น ๆ ยังเป็นแหล่งสร้างงาน อาชีพและรายได้ของเกษตรกร เฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศ จากการส่งออกสินค้าและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำต่าง ๆ แม้ว่าส่วนแบ่งของสาขาการประมงต่อผลิตภัณฑ์ในประเทศเบื้องต้น (GDP) อาจจะไม่สูงนัก ก็เพียงร้อยละ 1.7 ในปี 2524-2525 และมีส่วนแบ่งลดลงเรื่อย ๆ เหลือเพียงร้อยละ 1.6, 1.3 และ 1.2 ในปี 2526-2528 ตามลำดับ แต่มูลค่าการส่งออกสินค้าและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ปรากฏว่า มีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปี และเมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกรวมทั้งประเทศ มีสัดส่วนถึงร้อยละ 10. ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดหรือเป็นมูลค่าประมาณ 18,527 ล้านบาท ในปี 2528

ความสำคัญของอุตสาหกรรมประมงที่มีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นประการใดนั้น ข้อเท็จจริงย่อมเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เฉพาะอย่างยิ่งภาคอุตสาหกรรมประมงทะเล ซึ่งผลผลิตสัตว์น้ำทั้งหมดประมาณร้อยละ 90 เป็นสัตว์น้ำทะเล การเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับการประมง ก็ได้อาศัยการประมงทะเลเป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา การขยายตัวของอุตสาหกรรมประมงทะเลได้ชักนำให้อุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ พัฒนาไปด้วย

* หัวหน้าฝ่ายการประมงระหว่างประเทศ กรมประมง

ดังเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน แต่จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ปัญหาเรื่องอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลฉบับใหม่ ที่ยอมรับให้ประเทศชายฝั่งทั่วไปมีสิทธิประกาศเขตน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล ซึ่งประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ ต่างก็ได้ประกาศอ้างสิทธิอธิปไตยเหนือพื้นน้ำบริเวณดังกล่าวแล้ว ผลจึงปรากฏว่า น่านน้ำที่เคยเป็นทะเลสากล บัดนี้ ได้กลายเป็นน่านน้ำเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ไม่ของประเทศใดก็ประเทศหนึ่งไปแล้ว แหล่งทำการประมงสำหรับชาวประมงไทยก็พลอยลดลงด้วย และกระทบกับความเชื่อมโยงของทรัพยากรสัตว์น้ำภายในอ่าวไทย และ/หรือในเขตน่านน้ำของประเทศไทย จึงเป็นที่น่าพิจารณาว่าในอนาคตภาคอุตสาหกรรมประมงจะยังมีบทบาทและความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเช่นเดิมหรือไม่ และจะเอื้อต่อการพัฒนาหรือการดำรงอัตราการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ หรือไม่ การประมงน่านน้ำจะเป็นแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาระบบประมงทะเลของไทยหรือไม่ แล้วจะเป็นไปได้มานานแค่ไหน ทุกหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องสมควรจะมีการจัดเตรียมการอย่างไร ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งที่สมควรได้รับการพิจารณาในรายละเอียด และเตรียมรับสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่มีการณ์แปรตลอดเวลาคือไป

การวิเคราะห์และวิจารณ์ข้อมูลใด ๆ ในเอกสารฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้จัดเตรียมรายงานเท่านั้น ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่รับผิดชอบหรือหน่วยงานที่สังกัด

2. การขยายเขตการประมงทะเลของกองเรือประมงไทย

นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา รัฐบาลไทยได้มีนโยบายที่จะกำหนดให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2504 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จึงได้เริ่มใช้เป็นหลักในการพัฒนาประเทศ ซึ่งตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 นี้ ได้กำหนดแผนเป็น 2 ระยะ กล่าวคือ ระยะที่ 1 ระหว่างช่วงปี 2504-2506 และระยะที่ 2 ระหว่างช่วงปี 2507-2509 ภายใต้อำนาจแผนพัฒนาดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประมงนั้น รัฐบาลได้เน้นที่จะเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของประชากร

จากนโยบายการเร่งรัดเพิ่มผลผลิตปริมาณสัตว์น้ำของรัฐบาลภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 นี้ ประเทศไทยโดยความช่วยเหลือทางวิชาการจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้จัดตั้งโครงการพัฒนาการประมงทะเลแบบทวิภาคีขึ้น ซึ่งภายใต้โครงการดังกล่าวประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้ให้ความช่วยเหลือในพัฒนาการประมงวนลาก

หน้าดิน หรืออีกนัยหนึ่งคืออวนลากแผ่นตะเฒ่า ซึ่งจากการแนะนำและสาธิตการใช้เครื่องมืออวนลากดังกล่าวนี้ต่อชาวประมง ปรากฏว่าเป็นที่ยอมรับทั่วไป และชาวประมงส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพด้วยเครื่องมืออวนลากหน้าดินอย่างแพร่หลาย ทำให้ผลผลิตสัตว์น้ำของประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นประเทศประมงที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากสถิติการประมงของประเทศไทยตั้งแต่ปี 2504 ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 นั้น ปริมาณการผลิตสัตว์น้ำทั้งหมดมีเพียง 305,605 เมตริกตันเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยสัตว์น้ำทะเล 233,275 เมตริกตัน และสัตว์น้ำจืด 72,330 เมตริกตัน หรือในอัตราส่วนสัตว์น้ำทะเลและสัตว์น้ำจืดร้อยละ 76 ต่อ 24 ปริมาณการผลิตสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งพอจะสรุปตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับต่าง ๆ ได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

- แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 ระหว่างปี 2504-2509 ปริมาณการผลิตสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นจากจำนวน 305,605 เมตริกตัน ในปี 2504 เป็นปริมาณ 720,282 เมตริกตัน ในปี 2509
- แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 2 ระหว่างปี 2510-2514 ปริมาณการผลิตสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นจากจำนวน 847,443 เมตริกตัน ในปี 2510 เป็นปริมาณ 1,587,077 เมตริกตัน ในปี 2514
- แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 3 ระหว่างปี 2515-2519 ปริมาณการผลิตสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นจากจำนวน 1,679,540 เมตริกตัน ในปี 2515 เป็นปริมาณ 1,699,086 เมตริกตัน ในปี 2519
- แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 ระหว่างปี 2520-2524 ปริมาณการผลิตสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นถึงระดับสูงสุดเป็น 2,189,907 เมตริกตัน ในปี 2520 แล้วปริมาณการผลิตจะผันแปรอยู่ในระดับประมาณสองล้านเมตริกตันต่อไป
- แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 ระหว่างปี 2525-2529 ระดับการผลิตของสัตว์น้ำประมาณสองล้านเมตริกตันต่อไป

จากสถิติการผลิตดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในระยะแรกเริ่มของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง 3 นั้น ภาคอุตสาหกรรมประมงได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เฉพาะอย่างยิ่งการประมงทะเลได้มีการเพิ่มผลผลิตขึ้นอย่างมากภายในขณะที่ปริมาณการผลิตของสัตว์น้ำจืดอยู่ในระดับ 100,000-200,000 เมตริกตันต่อปีเท่านั้น การเพิ่มปริมาณการผลิตของสัตว์น้ำทะเลนั้นจึงเป็นผลเนื่องมาจากการเพิ่มปริมาณ

การลงแรงทำการประมงและการเพิ่มจำนวนเรือประมงนั่นเอง

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในแง่ของการใช้ทรัพยากรประมง ข้อเท็จจริงจะปรากฏว่า หากการใช้ทรัพยากรมากเกินไปสักยภาพการผลิตสูงสุดของทรัพยากรประเภทนั้น ๆ ทรัพยากรเหล่านั้นก็จะเสื่อมโทรมลง ความอุดมสมบูรณ์จะลดลง จนในที่สุดจะไม่คุ้มกับการลงทุน ดังนั้นที่แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอาจจะสังเกตได้จากขนาดเฉลี่ยของสัตว์น้ำแต่ละชนิด จะมีขนาดเล็กลง (เพราะโตไม่ทันที่จะให้จับ) องค์ประกอบของชนิดสัตว์น้ำในประชากรสัตว์น้ำก็จะเปลี่ยนแปลงไป และอัตราการจับต่อหน่วยการลงแรงจะลดลง เป็นต้น ดังนั้นเหล่านี้ได้เกิดขึ้นให้เห็นอย่างชัดเจนในอ่าวไทยตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2511-2512 เป็นต้นมา แสดงว่า การใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวไทยได้ถึงขีดศักยภาพการผลิตสูงสุด หรืออาจจะเกินขีดสูงสุดนี้แล้วก็ได้ หากจะทำการประมงในอัตรการลงแรงเช่นเดิมต่อไป อาจจะทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมได้ จึงสมควรที่จะกำหนดมาตรการควบคุมการทำการประมงให้เหมาะสมกับขนาดของทรัพยากร

แต่การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำให้เป็นไปตามหลักวิชาการประมงนั้น ไม่อาจจะบรรลุผลตามความต้องการของนักวิชาการประมง ด้วยในระยะแรกของการเริ่มแนะนำเครื่องมืออวนลากหน้าดิน (อวนลากแผ่นตะเฒ่า) เข้ามาในราชอาณาจักรเมื่อประมาณปลายทศวรรษ 2500 นั้น ทรัพยากรปลาหน้าดินในอ่าวไทยยังเป็นทรัพยากรที่ไม่เคยถูกใช้ประโยชน์มาก่อนอัตราการจับต่อหน่วยการลงแรงสูงมาก ผลตอบแทนต่อการลงทุนจึงสูงมากด้วย ชาวประมงจึงหันมาใช้เครื่องมืออวนลากหน้าดินเป็นส่วนมาก ช่วงเวลาดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนยุคตื่นทองในทวีปอเมริกาเหนือ การห้ามมิให้ชาวประมงต่อเรืออวนลากลำใหม่จึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จำนวนเรือประมงจึงได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมา

เมื่อจำนวนเรือประมงมีมากขึ้น และต่างก็แข่งขันทำการประมงในแหล่งประมงเดียวกัน ผลตอบแทนที่ได้ก็จำเป็นต้องเฉลี่ยแบ่งกัน ซึ่งในระยะต่อมาชาวประมงได้เริ่มประสบข้อเท็จจริงที่ว่า การจะจับปลาให้เต็มลำเรือนั้น จำเป็นจะต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้น จนบางครั้งแทบจะไม่คุ้มค่าใช้จ่าย อีกทั้งสัตว์น้ำที่ได้มีขนาดเล็กลง มีคุณค่าทางเศรษฐกิจต่ำ และก่อกวนกับวิกฤตการณ์น้ำมันเชื้อเพลิงที่มีราคาแพงและขาดแคลน ในปี 2516 ทำให้กองเรือประมงไทยจำเป็นต้องหาแหล่งการประมงใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าในอ่าวไทย และจะให้ผลตอบแทนที่คุ้มกับการลงทุน ดังนั้น กองเรือประมงไทยจึงได้เริ่มขยายเขตการทำประมงจากในบริเวณอ่าวไทยไปยังเขตทะเลจีนตอนใต้ นอกฝั่งประเทศเขมร เวียดนาม มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ในบริเวณทะเลอันดามันนอกฝั่งประเทศพม่า

ในอ่าวเบงกอลนอกฝั่งประเทศบังกลาเทศ และฝั่งตะวันออกของประเทศอินเดีย และในแหล่งประมงห่างไกลอื่น ๆ เช่น ประเทศโอมาน ซาอุดีอาระเบีย และประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

จากการที่กองเรือประมงไทยได้เริ่มเคลื่อนย้ายกองเรือจากแหล่งประมงดั้งเดิมในอ่าวไทยไปยังแหล่งประมงในน่านน้ำสากลนอกฝั่งประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภูมิภาคเอเชียใต้นั้น ทำให้ชาวประมงไทยต่างความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประมงน่านน้ำไทยเพิ่มขึ้น และพร้อมที่จะร่วมมือทำการประมงกับรัฐชายฝั่งอื่น ๆ ดังตัวอย่างความร่วมมือทางการประมงระหว่างภาคเอกชนไทยกับภาคเอกชนในประเทศบังกลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฯลฯ ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวนี้ยังมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย ดังจะกล่าวละเอียดในโอกาสต่อไป

3. ผลกระทบจากการขยายเขตน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน

3.1 กฎหมายทะเล

นับตั้งแต่อดีตกาลมาแล้ว มนุษย์ชาติต่างก็ได้ใช้ประโยชน์จากทะเลนับนานาประการ ประเทศใดที่มีแสนยานุภาพทางทะเลสูงกว่า ก็จะอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบกว่าประเทศอื่น ๆ การเกิดการแย่งกันครอบครองอำนาจอธิปไตยในทะเลระหว่างรัฐชายฝั่งด้วยกัน ความขัดแย้งดังกล่าวได้นำไปสู่ข้อตกลงในลักษณะที่เป็นจารีตประเพณีเป็นกฎหมายการเดินเรือ (Maritime Law) เพื่อควบคุมเส้นทางคมนาคมทางน้ำเท่านั้น ต่อมาเมื่อการใช้ประโยชน์จากท้องทะเลมิใช่เป็นเพียงทางสัญจรแต่อย่างเดียว ยังใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศด้วย กฎเกณฑ์ที่มีอยู่จึงมีอาจจะครอบคลุมถึงองค์การสหประชาชาติจึงได้จัดให้มีการประชุมว่าด้วยกฎหมายทะเลครั้งที่ 1 ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในปี ค.ศ. 1958 มีประเทศสมาชิกเข้าร่วมประชุมจำนวน 84 ประเทศ ที่ประชุมสามารถตกลงกันและจัดให้มีอนุสัญญา 4 ฉบับ คือ

- อนุสัญญาว่าด้วยทะเลอาณาเขตและเขตต่อเนื่อง
- อนุสัญญาว่าด้วยทะเลหลวง
- อนุสัญญาว่าด้วยการประมงและการอนุรักษ์ทรัพยากรมีชีวิตในทะเลหลวง
- อนุสัญญาว่าด้วยไหล่ทวีป

แต่การบังคับใช้ตามอนุสัญญากรุงเจนีวา ค.ศ. 1958 นี้ ได้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งแนวคิดในเรื่องกฎหมายทะเลก็ได้เปลี่ยนไปด้วย เช่น ประเทศเกิดใหม่หลายประเทศไม่ยอมเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา ด้วยความเชื่อที่ว่าอนุสัญญาดังกล่าวได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประเทศมหาอำนาจเท่านั้น นอกจากนี้

อนุสัญญาเองก็มีข้อบกพร่อง ซึ่งเกิดโดยลักษณะของบทบัญญัติของอนุสัญญาเอง เช่น

1. บทบัญญัติหลายมาตราขาดความแน่นอน เปิดโอกาสให้แต่ละรัฐหาประโยชน์จากการตีความได้

2. บทบัญญัติในส่วนที่สำคัญ ๆ เช่น ในส่วนที่เกี่ยวกับขอบเขตของไหล่ทวีป ไม่สามารถครอบคลุมให้ทันกับวิทยาการใหม่ ตลอดจนความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีได้ ซึ่งประเทศต่าง ๆ พยายามหาประโยชน์จากทรัพยากรในทะเลไว้เป็นของตนให้มากที่สุด เป็นเหตุนำไปสู่กรณีพิพาทระหว่างรัฐขึ้น

จากข้อขัดแย้งต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดความจำเป็นต้องพิจารณากฎหมายทะเลอีกวาระหนึ่ง และในช่วงเวลาเดียวกันก็ได้มีแนวความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับกฎหมายทะเลเกิดขึ้น แนวความคิดใหม่ที่น่าจะกล่าวถึง ได้แก่ แนวความคิดของทูตพาร์โด (Pardo) แห่งมอร์ดี ในปี ค.ศ. 1967 ซึ่งได้เสนอทฤษฎีกฎหมายทะเลแนวใหม่ โดยยึดถือทะเลเป็นมรดกตกทอดร่วมกันของมนุษยชาติ (Common Heritage of Mankind) ดังนั้น สมัชชาใหญ่ องค์การสหประชาชาติจึงได้เรียกร้องให้มีการประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ในปี ค.ศ. 1970 ต่อมาในปี ค.ศ. 1974 จึงได้จัดให้มีการประชุมกฎหมายทะเลครั้งที่ 1 ที่กรุงคาราคัส ประเทศเวเนซุเอลา ระหว่างวันที่ 21 มิถุนายน ถึง 29 สิงหาคม 1974 แล้วการประชุมเกี่ยวกับกฎหมายทะเลก็ได้ต่อเนื่องกันตลอดมาจนเป็นที่ตกลงกัน และจัดให้มีการลงนามรับรองหลักการของกฎหมายทะเลฉบับใหม่ที่เมืองมอนเตโก เบย์ ประเทศจาไมกา เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2525 (ค.ศ. 1982) มีประเทศสมาชิกจำนวนกว่า 150 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วยร่วมลงนามอนุสัญญานี้จะมีผลใช้บังคับก็ต่อเมื่อประเทศสมาชิกที่ร่วมลงนามรับรองในหลักการได้ให้สัตยาบันครบจำนวน 80 ประเทศ และหลังจากนั้นเป็นเวลา 1 ปี ผ่านพ้นไปแล้ว จึงจะมีผลใช้โดยสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันปรากฏว่ามีเพียง 24 ประเทศ ที่ได้ให้สัตยาบันแล้ว

กฎหมายทะเลฉบับมอนเตโก เบย์ ค.ศ. 1982 ประกอบด้วย 320 มาตรา ซึ่งแบ่งออกเป็น 17 ภาค และภาคผนวกอีก 9 ภาค แต่ส่วนที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการประมงจะเกี่ยวกับทะเลส่วนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐ ซึ่งแบ่งออกเป็น

- ส่วนที่ว่าด้วยทะเลอาณาเขต (Territorial Sea) ซึ่งเป็นแนวเขตทางทะเลที่วัดจากแนวน้ำลดออกไปสู่ทะเลหลวง (ปกติจะกว้าง 12 ไมล์ทะเล)
- ส่วนที่ว่าด้วยเขตต่อเนื่อง (Contiguous Zone) เป็นเขตต่อเนื่องกับทะเลอาณาเขตออกไปไม่เกิน 24 ไมล์ทะเล

- ส่วนที่ว่าด้วยเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive Economic Zone) หมายถึง น่านน้ำส่วนที่ต่อออกไปจากทะเลอาณาเขต โดยวัดจากเส้นฐานออกไป เป็นระยะ 200 ไมล์ทะเล ในบริเวณนี้รัฐชายฝั่งจะมี

1. สิทธิอธิปไตย (Sovereign Right) ในส่วนที่เกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการใช้ทะเลเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจอื่น ๆ

2. อำนาจทางกฎหมายจำเพาะ (Jurisdiction) ในการสร้างเกาะเทียม สถานี ขุดเจาะน้ำมัน (Safety zone ไม่เกิน 500 เมตร)

- ส่วนที่ว่าด้วยการใช้บังคับตามกฎหมาย

รัฐชายฝั่งมีอำนาจในการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ นับตั้งแต่การขอขึ้นตรวจกัน เรือ การจับกุมซึ่งหมายถึงการหยุดเรือและจับกุมลูกเรือ แต่ทั้งนี้ภายหลังการจับกุมและ ดำเนินการปรับเรียบร้อยแล้ว ต้องจัดการปล่อยเรือทันที

3.2 เขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive Economic Zone)

เขตเศรษฐกิจจำเพาะนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญมากในกฎหมายทะเลแนวใหม่ เพราะ การก่อตั้งเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ก็เพื่อตอบสนองความต้องการของรัฐทั้งปวงทั้งทางด้าน เศรษฐกิจและด้านการเมือง เฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนานั้น ต่างก็ตระหนักถึงความ อุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งที่มีชีวิตและไม่ชีวิตในบริเวณรอบชายฝั่ง ของตน ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตน จึงพยายามที่จะปกป้อง และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ให้เป็นของตนมากที่สุด

เขตเศรษฐกิจจำเพาะ หมายถึงน่านน้ำส่วนที่ต่อออกไปจากทะเลอาณาเขต โดยวัดจากเส้นฐานออกไปเป็นระยะทาง 200 ไมล์ หรือ 188 ไมล์จากขอบนอกสุด ของทะเลอาณาเขต โดยทั่วไปการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของแต่ละประเทศ มักจะ มีปัญหาและกรณีพิพาทกับรัฐซึ่งอยู่ตรงกันข้ามหรือประชิดกัน อันสืบเนื่องมาจากการ กำหนดขอบเขตของเขตเศรษฐกิจจำเพาะ อย่างไรก็ตามกฎหมายทะเลแนวใหม่ได้ บัญญัติไว้ว่า “การกำหนดขอบเขตเศรษฐกิจจำเพาะของรัฐสองรัฐ ซึ่งอยู่ตรงข้ามหรือ ประชิดกัน ย่อมจะทำให้ได้โดยความตกลงระหว่างกันและจะต้องสอดคล้องกับหลักของ ความยุติธรรม (Principle of Equity) โดยการลากเส้นกึ่งกลาง (Median line) หรือ การลากเส้นแบ่งครึ่ง (Equidistance line) และให้คำนึงถึงพฤติการณ์พิเศษทุกอย่าง ที่สำคัญด้วย”

3.3 การประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

และเอเชียใต้ ได้ประกาศเขตทะเลเศรษฐกิจจำเพาะ ดังนี้

ประเทศ	วัน เดือน ปี	พื้นที่เขตเศรษฐกิจจำเพาะ (ตารางไมล์)	ชายฝั่งยาว (ไมล์)
อินเดีย	15 ม.ค. 20	-	-
พม่า	9 เม.ย. 20	148,600	1,230
เวียดนาม	12 พ.ค. 20	210,600	1,247
กัมพูชา	15 ม.ค. 21	18,200	210
ฟิลิปปินส์	11 มิ.ย. 21	551,400	6,997
อินโดนีเซีย	21 มี.ค. 23	1,577,300	19,784
มาเลเซีย	25 เม.ย. 23	138,700	1,853
สิงคโปร์	15 ก.ย. 23	100	28
ไทย	23 ก.พ. 24	94,700	1,468

3.4 ผลกระทบทางการประมงต่อประเทศไทย

สภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทยจะพบว่า ทางด้านบริเวณตอนใต้ของประเทศ ล้อมรอบด้วยพื้นที่ผิวน้ำทั้งสองฝั่ง ด้านตะวันออกเป็นทะเลอ่าวไทย และด้านตะวันตก เป็นทะเลอันดามัน เมื่อประเทศไทยได้ประกาศอาณาเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ทำให้ดูเหมือนว่าประเทศไทยได้มีพื้นที่ที่มีสิทธิอธิปไตยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่เดิม แต่ความเป็นจริงแล้ว ชาวประมงไทยได้สูญเสียพื้นที่ทำการประมงในทะเลหลวงหรือน่านน้ำสากลไปประมาณ 300,000 ตารางไมล์ เพราะพื้นที่น่านน้ำในทะเลหลวงดังกล่าว ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของน่านน้ำเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศประมงหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อุตสาหกรรมการประมงและอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับการประมงอื่น ๆ ได้มีการจัดตั้งและพัฒนาอย่างดี อุตสาหกรรมประมงทะเลประกอบด้วยกองเรือประมง จำนวนมากมาย จากรายงานผลเบื้องต้นของการสำรวจสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 ปรากฏว่าจำนวนเรือประมงของไทยมีรวมทั้งสิ้น 53,440 ลำ จำแนกเป็นเรือไม่มี เครื่องยนต์ 8,302 ลำ เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ 28,233 ลำ และเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ 16,905 ลำ เรือประมงทั้งหมดเหล่านี้ต่างก็กระจัดกระจายทำการประมงอยู่ในเขตน่านน้ำ ของประเทศไทย และในน่านน้ำต่างประเทศ ซึ่งผลจากการประกาศใช้กฎหมายทะเล แนวใหม่ได้ทำให้ชาวประมงไทยที่เคยทำการประมงอย่างถูกต้องตามกฎหมายในทะเล สากล กลายเป็นการทำประมงอย่างผิดกฎหมายฐานละเมิดน่านน้ำของต่างประเทศ

จำนวนเรือประมงไทยที่ออกทำการประมงในน่านน้ำต่างประเทศจะมีปริมาณเล็กน้อยเพียงใดนั้น ไม่อาจจะยืนยันตัวเลขที่แน่นอนได้ แต่จากสภาพการใช้ทรัพยากรประมงในอ่าวไทยมากจนเกินระดับศักยภาพการผลิตสูงสุดของทรัพยากรที่จะอำนวยให้ เป็นระยะเวลาอันยาวนานและต่อเนื่อง ผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมมากจนเรืออวนลากหน้าดินขนาดกลางและขนาดใหญ่ (ตั้งแต่ขนาดความยาวเรือ 20 เมตรขึ้นไป) หากจะทำการประมงในอ่าวไทย อาจจะไม่คุ้มทุนก็ได้ จึงจำเป็นที่เรือประมงเหล่านี้ต้องยอมเสี่ยงต่อการละเมิดน่านน้ำของต่างประเทศ ไปทำการประมงในแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงกว่า

3.4.1 เรือประมงไทยละเมิดน่านน้ำต่างประเทศ

จากการประสานราชการระหว่างฝ่ายราชการไทยกับราชการต่างประเทศ ปรากฏว่า รัฐบาลไทยได้รับคำร้องเรียนจากรัฐต่างประเทศว่า เรือประมงไทยละเมิดน่านน้ำของประเทศเหล่านั้น ส่วนที่เรือประมงไทยถูกต่างประเทศจับกุมได้ เป็นเพียงเรือส่วนน้อยเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ดี จากสถิติเรือประมงไทยที่ถูกจับกุมในต่างประเทศที่ได้รับรายงานอย่างเป็นทางการปรากฏ ดังนี้

ปี	ประเทศ	เวียดนาม	อินโดนีเซีย	พม่า	อินเดีย	มาเลเซีย	กัมพูชา	บังกลาเทศ	ศรีลังกา	ไม่ปรากฏสัญชาติ
2520	}	31	6	29	11	6	20	13	—	—
2521										
2522										
2523										
2524										
2524	24	3	11	5	5	5	—	—	—	
2525	35	2	3	1	5	9	—	—	—	
2526	49	2	39	6	10	10	2	—	—	
2527	21	1	9	2	6	—	—	1	—	
2528	38	4	16	2	28	—	—	—	1	
2529	22	—	17	13	56	—	1	—	—	
2530	9	1	18	4	36	4	1	—	—	
รวม	229	19	142	44	152	49	17	1	1	

หมายเหตุ ปี 2530 ช่วงเวลาระหว่าง 1 ต.ค. 29-15 มี.ค. 30

สถิติเรือประมงไทยที่ถูกต่างประเทศจับกุมดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงหลักฐานที่ฝ่ายราชการได้รับรายงานโดยตรงเท่านั้น แต่จากสภาพความเป็นจริงแล้ว คาดว่ามีเรือประมงไทยอีกเป็นจำนวนมากที่ถูกต่างประเทศจับกุม แต่มิได้รายงานให้ฝ่ายราชการทราบ

ความสูญเสียที่ฝ่ายชาวประมงไทยได้รับ นอกเหนือเรือ อุปกรณ์การเดินเรือ สัตว์น้ำที่จับได้ และเครื่องมือประมง ตลอดจนทรัพย์สินอื่นบนเรือ จะถูกยึดไปทั้งหมด บางครั้งลูกเรืออาจจะถูกทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ชีวิตก็มี

ปริมาณความเสียหายที่เรือประมงไทยถูกต่างประเทศจับกุมในข้อหาละเมิดน่านน้ำนั้น คิดเป็นมูลค่ามหาศาล การประเมินความเสียหายดังกล่าว หากพิจารณาถึงขนาดของเรือ เครื่องมือประมงและอุปกรณ์การเดินเรือและอุปกรณ์ช่วยทำการประมงต่าง ๆ เรือประมงแต่ละลำควรจะมีมูลค่าระหว่าง 3-6 ล้านบาท หรือราคาเฉลี่ยลำละ 4.5 ล้านบาท ความเสียหายในแต่ละปีจะประเมินได้ ดังนี้

ปี 2520-2523	จำนวนเรือถูกจับกุม	116 ลำ	เฉลี่ยค่าเสียหายประมาณ	522 ล้านบาท
ปี 2524	”	53 ”	”	238.5 ”
ปี 2525	”	55 ”	”	297 ”
ปี 2526	”	118 ”	”	531 ”
ปี 2527	”	40 ”	”	180 ”
ปี 2528	”	89 ”	”	400.5 ”
ปี 2529	”	109 ”	”	490.5 ”
ปี 2530	”	73 ”	”	328.5 ”

รวมค่าเสียหายทั้งหมด 2,988 ล้านบาท

นอกเหนือจากความสูญเสียทรัพย์สินจำนวนมหาศาลในแต่ละปีแล้ว ประเทศไทยก็ต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลจำนวนไม่น้อยเช่นกัน จากสถิติของกรมประมงที่ได้รับรายงาน ปรากฏว่ามีปริมาณลูกเรือและเจ้าหน้าที่ประจำเรือถูกจับกุมระหว่างปี 2524-2530 จำนวนทั้งสิ้น 3,937 คน ซึ่งจำแนกตามประเทศที่จับกุม ดังนี้

ปี	ประเทศ	เวียดนาม	มาเลเซีย	พม่า	อินเดีย	บังกลาเทศ	อินโดนีเซีย	ศรีลังกา	กัมพูชา
2524	155	—	124	50	—	75	—	—	
2525	—	—	7	210	—	87	—	—	
2526	238	35	204	9	—	33	—	12	
2527	101	18	30	35	—	19	—	—	
2528	371	—	—	—	—	—	—	—	
2529	160	344	229	221	22	—	—	—	
2530	215	485	269	62	27	—	—	90	
รวม	1,240	882	863	587	49	214	—	102	

ในส่วนของภาครัฐบาลนั้น การละเมิดน่านน้ำต่างประเทศของชาวประมงไทย จนถูกต่างประเทศจับกุมได้ ได้ก่อให้เกิดเป็นภาระอย่างมากต่อรัฐบาลในการรับตัว ลูกเรือประมงเหล่านั้นกลับภูมิลำเนาเดิม ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ นอกเหนือจากค่าเดินทางแล้ว บางประเทศอาจจะมีค่าปรับ ค่าเลี้ยงดูและอื่น ๆ งบประมาณสำรองจ่ายเพื่อช่วยเหลือ ลูกเรือประมงเหล่านี้ มาจาก 2 แหล่ง ด้วยกัน คือ

1. ในกรณีปกติ จะใช้งบประมาณจากกองทุนช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ ซึ่งเป็นงบประมาณปกติของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย

2. ในกรณีเร่งด่วนและไม่เข้าหลักเกณฑ์การใช้งบประมาณจากกองทุนช่วยเหลือคนไทยตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ จะใช้งบประมาณจากงบกลาง ๆ ตามมติของคณะรัฐมนตรี

ในส่วนของกรมประมงที่ได้รับผิดชอบการขออนุมัติใช้เงินงบกลาง เพื่อรับ ลูกเรือประมงซึ่งพ้นโทษจากต่างประเทศกลับประเทศไทย รวม 11 ครั้ง ดังนี้

1. จากประเทศอินโดนีเซีย 1 ครั้ง ใช้จ่ายเป็นเงิน 46,790.53 บาท ได้รับการชำระเงินคืนเพียง 6,000 บาท หรือในอัตราร้อยละ 12.82 เท่านั้น

2. จากประเทศอินเดีย รวม 3 ครั้ง ใช้จ่ายเป็นเงินรวม 1,157,860.03 บาท ได้รับการชำระเงินคืนจำนวน 200,451.80 บาท หรือในอัตราร้อยละ 17.31

3. จากประเทศเวียดนาม รวม 7 ครั้ง ใช้จ่ายเป็นเงินรวม 25,457,339.77 บาท ได้รับการชำระเงินคืนเพียง 2,400 บาท

4. สถานภาพของการเจรจาร่วมลงทุนและการทำการประมงนอกน่านน้ำไทย

นับตั้งแต่การแนะนำเครื่องมือประมงอวนลากหน้าดินเข้ามาในราชอาณาจักรเมื่อปลายทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมการประมงทะเลได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ปริมาณเรือประมงเพิ่มขึ้นมาก และกระทบกับอุตสาหกรรมการแปรรูปสัตว์น้ำ และอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับการประมงอื่น ได้รับการพัฒนาในอัตราใกล้เคียงกัน ทำให้ อุตสาหกรรมเหล่านี้สามารถรองรับวัตถุดิบจากอุตสาหกรรมการประมงทะเลได้ จำนวนเรือประมงจึงขยายตัวเพิ่มขึ้น ทั้ง ๆ ที่ศักยภาพการผลิตของทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวไทย ไม่อาจจะสนองต่อขนาดของกองเรือได้ อัตราการจับต่อหน่วยลงแรงเริ่มลดลง กองเรือประมงจึงเริ่มขยายรัศมีการทำการประมงไกลจากประเทศไทยมากขึ้น ๆ จนในที่สุดก็มี กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ทั้งในบริเวณทะเลจีนใต้ ทะเลอันดามัน อ่าวเบงกอล และ แถบชายฝั่งตะวันออกของประเทศอินเดีย อันเป็นการเริ่มต้นของยุคการประมงนอก

น่านน้ำของชาวประมงไทย

การประมงนอกน่านน้ำไทยของชาวประมงไทยในยุคแรกเริ่มช่วงเวลาระหว่าง ปี 2516-2518 นั้น เป็นการทำการประมงในน่านน้ำทะเลสากล หรือในบริเวณที่อยู่ห่าง จากฝั่งไม่น้อยกว่า 12 ไมล์ทะเล ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เป็นยุคทองของชาวประมงไทย อย่างแท้จริง เพราะเป็นช่วงที่ชาวประมงไทยมีประสบการณ์และความชำนาญในเครื่องมือ อวนลากหน้าดิน กฎหมายทะเลฉบับใหม่ยังไม่เป็นรูปร่าง เขตน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะ ยังไม่มี ฉะนั้น ใครใคร่ทำก็ทำ ใครใคร่จะจับปลาก็จับได้ตามความต้องการ มีอิสระ อย่างเต็มที่ แต่ก็มีชาวประมงบางรายที่มีความสนใจที่จะร่วมมือกับเอกชนต่างประเทศ เพื่อลงทุนทำการประมงร่วมกัน ซึ่งอาจจะจำแนกเป็นประเทศต่าง ๆ ได้ ดังนี้

4.1 การทำการประมงร่วมไทย-บังคลาเทศ

แหล่งประมงในต่างประเทศที่เป็นแหล่งประมงเป้าหมายอันดับหนึ่งของชาวประมงไทย คืออ่าวเบงกอล ด้วยมีทรัพยากรสัตว์น้ำทั้งประเภทกุ้งและปลาอุดมสมบูรณ์ มาก รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนชาวประมงทำการประมง ร่วมกับต่างประเทศ รัฐบาลไทยกับรัฐบาลบังคลาเทศจึงได้ทำความตกลงเกี่ยวกับความร่วมมือทางการประมงขึ้น เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2521 โดยได้มีการลงนามร่วมกันใน “ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนบังคลาเทศเกี่ยวกับความร่วมมือทางการประมง” (Agreement between the government of the Kingdom of Thailand and the government of the People's Republic of Bangladesh on Co-operation in Fisheries) โดยมีสาระสำคัญโดยย่อว่า ภาคี คู่สัญญาปรารถนาร่วมกันที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรสิ่งมีชีวิตในอ่าวเบงกอล และตระหนักว่าจุดหมายนี้จะสำเร็จได้ด้วยการลงทุนร่วมในด้านการประมง เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศทั้งสอง รัฐบาลบังคลาเทศจะอนุญาตให้รัฐบาลไทย หรือตัวแทน และ/หรือเอกชนไทย ทำการประมงภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของบังคลาเทศ โดยร่วมมือกับรัฐบาลบังคลาเทศหรือหน่วยงานซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายและ/หรือเอกชน แต่ทั้งนี้ให้เป็นไปตามข้อกำหนดและเงื่อนไขภายใต้ข้อตกลงนี้

ข้อกำหนดและเงื่อนไขภายใต้ข้อตกลงมี 17 ข้อ ข้อตกลงแม่บทมี 9 มาตรา มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. ภาคีคู่สัญญาตกลงตั้งคณะกรรมการร่วมระดับรัฐมนตรี เพื่อพิจารณา ทบทวนความคืบหน้าในการดำเนินการตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ของความตกลง และเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

2. ให้มีคณะกรรมการร่วมทางวิชาการ ซึ่งมีหน้าที่ศึกษาและรายงานเกี่ยวกับเรื่องที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการร่วมระดับรัฐมนตรี

3. ให้จัดตั้งบริษัทร่วมลงทุนทำการประมงไทย-บังคลาเทศ

4. ความตกลงนี้จะต้องได้รับสัตยาบัน และจะมีผลใช้บังคับเป็นระยะเวลา 3 ปี เมื่อสิ้นสุดระยะเวลา 3 ปี จะถือว่าได้รับการต่ออายุโดยอัตโนมัติ เว้นแต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะบอกเลิก โดยแจ้งให้อีกฝ่ายทราบล่วงหน้า 6 เดือน

ความตกลงดังกล่าวนี้ได้รับสัตยาบันเรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2521 ส่วนการจัดตั้งบริษัทร่วมลงทุนทำการประมงไทย-บังคลาเทศ คู่ภาคีก็ได้ดำเนินการคัดเลือกบริษัทที่เหมาะสมให้ร่วมลงทุนทำการประมง ซึ่งบริษัทร่วมลงทุนที่จัดตั้งขึ้นได้เริ่มดำเนินการตามสัญญาตั้งแต่ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2522 เป็นต้นไป

สถานการณ์ของการทำการประมงร่วมไทย-บังคลาเทศ

บริษัทร่วมลงทุนไทย-บังคลาเทศ ได้เริ่มดำเนินการตามสัญญาเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2522 และสิ้นสุดสัญญาเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2523 ซึ่งภายใต้สัญญาร่วมทุนดังกล่าว รัฐบาลบังคลาเทศโดยอธิบดีกรมประมงจะออกใบอนุญาตให้บริษัทร่วมลงทุนนำเรือประมงไทยเข้าไปทำการประมงในน่านน้ำบังคลาเทศได้ ตามจำนวนที่จะกำหนดให้ แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่เมื่อสิ้นสุดสัญญานั้น รัฐบาลบังคลาเทศไม่ต่อสัญญาให้เรือประมงไทยส่วนใหญ่ ปัจจุบันจะมีบริษัทร่วมลงทุนไทย-บังคลาเทศเหลือเพียงบริษัทเดียว ได้รับอนุญาตให้นำเรือประมงไทยเข้าไปทำการประมงได้ 10 ลำ แต่ที่ดำเนินการจับปลาจริง ๆ เพียง 8 ลำเท่านั้น

สาเหตุที่การลงทุนร่วมไทย-บังคลาเทศ ไม่ประสบผลสำเร็จ อาจสรุปได้ดังนี้

1. ต่างฝ่ายขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดตั้งบริษัทร่วมทุน
2. เกิดความขัดแย้งในการแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกัน
3. การทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบังคลาเทศ ทำให้เกิดความล่าช้าจนทำให้ธุรกิจเสียหาย

4. มีการเอาใจเอาริบบามากจนเกินไป

อย่างไรก็ดีเป็นที่น่าสังเกตว่า ภายหลังจากเดือนตุลาคม 2523 เป็นต้นมานั้น รัฐบาลบังคลาเทศไม่ยอมออกใบอนุญาตทำการประมงให้เฉพาะเรือประมงไทยเท่านั้น แต่จะออกใบอนุญาตให้เรือสัญชาติอื่นเข้าไปทำการประมงได้ จึงปรากฏว่ามีบริษัทนายหน้าต่างประเทศ เช่น ประเทศสิงคโปร์ได้รับใบอนุญาตดังกล่าว แล้วมาทำสัญญากับเรือประมงไทย ให้เข้าไปทำการประมงในน่านน้ำประเทศบังคลาเทศ ภายใต้อาณัติของ

บริษัทสิงคโปร์

สถานการณ์ปัจจุบันระหว่างความร่วมมือทางการประมงไทย-บังคลาเทศ อาจจะสรุปได้ ดังนี้

1. ข้อตกลงร่วมยังมีผลใช้บังคับเหมือนเดิม

2. คณะกรรมการร่วมระดับรัฐมนตรีได้มีการประชุมร่วมแล้ว และจะจัดให้มีการประชุมครั้งต่อไปในเร็ว ๆ นี้ ประเด็นสำคัญในการเจรจาคาดว่าจะเกี่ยวข้องกับการขยายความร่วมมือในการทำการประมงให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะอนุญาตให้เพิ่มจำนวนเรือประมงไทยสามารถเข้าไปทำการประมงในเขตน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะของบังคลาเทศ ภายใต้อำนาจกำหนดและเงื่อนไขที่ทางการบังคลาเทศจะกำหนด

4.2 การทำการประมงร่วมไทย-อินเดีย

น่านน้ำประเทศอินเดียเฉพาะอย่างยิ่งทางฝั่งทะเลตะวันออกของอินเดีย และในอ่าวเบงกอล นับได้ว่าเป็นแหล่งประมงเป้าหมายอันดับหนึ่งอีกแห่งหนึ่งของชาวประมงไทย เพราะเป็นแหล่งที่มีกุ้งทะเลชุกชุม แหล่งประมงบริเวณนี้ชาวประมงไทยได้เริ่มไปทำการประมงตั้งแต่ประมาณปี 2520-จนกระทั่งทุกวันนี้

ความร่วมมือทางการประมงระหว่างไทย-อินเดีย ได้เริ่มต้นครั้งแรกเมื่อประมาณปี 2521 โดยความร่วมมือของภาคเอกชนไทย ซึ่งเป็นบริษัทนายหน้า ร่วมมือกับบริษัท TATA แห่งประเทศอินเดีย นำเรือประมงไทยจำนวนประมาณ 100 ลำ เข้าไปทำการประมงในเขตน่านน้ำประเทศอินเดีย โดยความร่วมมือแบบเช่าเรือ (Charter vessel arrangement) เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ความร่วมมือทางการประมงไทย-อินเดียนี มีอายุสั้นมาก เพราะต่อมาในปี 2522 รัฐบาลอินเดียได้ระงับการออกใบอนุญาตให้แก่เรือประมงไทยอย่างสิ้นเชิง

ต่อมาด้วยนโยบายของรัฐบาลที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนชาวประมง ทำการประมงร่วมกับต่างประเทศ และก่อกองกับการเรียกร้องของชาวประมงให้รัฐบาลหาแนวทางที่จะจัดให้มีการร่วมลงทุนทำการประมงกับประเทศอินเดีย ซึ่งภาคเอกชนไทยได้พยายามที่จะรื้อฟื้นความสัมพันธ์ดังกล่าวในปี 2523 แล้วแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ รัฐบาลไทยโดย ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (พล อ.สิทธิ เสวตศิลา) ได้ดำเนินการเจรจากับฝ่ายอินเดีย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2528 ถึงแนวทางที่จะให้ความร่วมมือทางการประมงระหว่างประเทศทั้งสอง ซึ่งต่อมาในเดือนมิถุนายน 2528 คณะผู้แทนร่วมภาครัฐบาลและเอกชนไทยได้เดินทางไปยังประเทศอินเดีย

ได้เจรจาร่วมกับภาครัฐบาลและเอกชนอินเดีย จนได้ข้อยุติที่ภาคเอกชนทั้งสองฝ่ายได้ลงนามร่วมกันในใบเสนอขอรับใบอนุญาตให้เช่าเรือประมง (Charter vessel) จากชาวประมงไทย เข้าไปทำการประมงในน่านน้ำประเทศอินเดีย โดยได้ยื่นคำร้องต่อกระทรวงเกษตรอินเดีย แต่หนังสือคำร้องดังกล่าวไม่ได้รับการพิจารณาจากทางการอินเดีย โดยให้เหตุผลว่า ทางการอินเดียกำลังกำหนดนโยบายทางการประมง จึงให้ชะลอการพิจารณาออกใบอนุญาตชั่วคราว

ต่อมาเมื่อเดือนตุลาคม 2529 ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีอินเดียได้มาเยือนประเทศไทย และในการหารือข้อราชการระหว่าง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีของประเทศทั้งสอง ฝ่ายไทยได้ขอให้ฝ่ายอินเดียพิจารณาความร่วมมือทางการประมงระหว่างประเทศทั้งสองด้วย ซึ่งฝ่ายอินเดียได้ให้ความเห็นชอบ และจะเร่งรัดให้มีการลงทุนร่วมทำการโดยด่วนที่สุด

เพื่อติดตามผลการเจรจาครั้งนี้ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาให้กรมประมงนำคณะผู้แทนร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเดินทางไปเจรจากับฝ่ายอินเดียโดยด่วน การนี้คณะผู้แทนประเทศไทยได้เดินทางไปเจรจากับฝ่ายอินเดียแล้ว เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2530 ถึงวันที่ 2 พฤษภาคม 2530 ผลการเจรจากับฝ่ายอินเดียสรุปได้ ดังนี้

1. นโยบายการพัฒนาการประมงทะเลลึกของประเทศอินเดีย รัฐบาลอินเดียมีนโยบายที่จะพัฒนาการประมงทะเลลึกของอินเดีย โดยร่วมมือกับชาวประมงต่างชาติ ตามแผนการพัฒนา 3 แบบ ด้วยกัน คือ

1.1 แผนการเช่าเรือประมงต่างชาติ (Charter vessel arrangement) ความร่วมมือในรูปแบบนี้ ทางการอินเดียโดยกระทรวงเกษตรจะพิจารณาอนุมัติให้ภาคเอกชนอินเดียดำเนินการเช่าเรือประมงต่างชาติ ขนาดเรือจะต้องไม่ต่ำกว่า 20 เมตร ไปทำการประมงในเขตน่านน้ำประเทศอินเดียได้ ภายใต้ข้อแม้ต่าง ๆ ดังนี้

- สัญญาเช่าเรือจะต้องไม่เกิน 2 ปี เมื่อสิ้นปีแรก บริษัทอินเดียจะต้องมีโครงการที่แน่ชัดและแน่นอน ที่จะเปลี่ยนแปลงการเช่าเรือให้เป็นรูปบริษัทร่วมลงทุน (Joint venture) หากไม่สามารถเสนอโครงการดังกล่าวได้ สัญญาเช่าเรือจะต้องสิ้นสุดลงในสิ้นปีที่ 2
- สัดส่วนลูกเรือประมงอินเดียและไทยร้อยละ 50 ต่อ 50
- แหล่งการประมงให้ทำการประมงในบริเวณน้ำลึกตั้งแต่ 40 เมตรขึ้นไป
- ทำเทียบเรือที่เรือประมงไทยจะเข้าเทียบทำได้ รวมทั้งสิ้น 7 แห่ง จะเป็นที่ไหนก็ได้ สุดแล้วแต่แหล่งประมง
- การแบ่งปันผลประโยชน์ อัตราร้อยละ 20 ต่อ 80 ระหว่างภาคเอกชน

อินเดียกับหุ้นส่วนฝ่ายไทย หรือจะต้องมีปริมาณเงินจำนวนร้อยละ 25 ของมูลค่าการจับสัตว์น้ำ ส่งเข้าไปในประเทศอินเดีย

- สัตว์น้ำที่จะจับ จะต้องเป็นปลา หากจะมีกุ้งติดมาด้วย จะต้องมีปริมาณไม่เกินร้อยละ 10 ของสัตว์น้ำที่จับได้ทั้งหมด
- จำนวนเรือประมงต่างชาติที่จะอนุญาตให้เช่า รวมทั้งสิ้น 100 ลำ แบ่งการพิจารณาเป็น 2 รอบ ๆ แรก จำนวน 50 ลำ การเสนอคำร้องขอรับใบอนุญาตเช่าเรือในรอบแรกจะสิ้นสุดลงในวันที่ 8 พฤษภาคม 2530 แต่ทางการกระทรวงเกษตรอินเดีย จะพิจารณาขยายวันหมดเขตรับคำร้องออกไป

1.2 แผนเพื่อการส่งออกทั้งหมด ภายใต้แผนนี้ ทางการอินเดียจะอนุญาตให้เอกชนอินเดียจัดหาเรือประมงต่างชาติเข้าทำการประมงภายในประเทศได้ โดยสัตว์น้ำที่จับได้จะต้องส่งออกทั้งหมด หรือหากจะขายในประเทศ จะขายได้ในปริมาณ ที่ไม่เกินมูลค่าร้อยละ 15 ของมูลค่าการจับทั้งหมด ลูกเรือประมงต่างชาติมีสัดส่วนสูงสุดถึงร้อยละ 75 ส่วนการขออนุญาตภายใต้แผนนี้ อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงพาณิชย์

1.3 แผนการก่อตั้งบริษัทร่วมทุนทำการประมง (Joint venture) เป็นแผนงานที่ทางการอินเดียมีนโยบายต้องการส่งเสริม โดยเอกชนอินเดียและหุ้นส่วนต่างชาติถือหุ้นในอัตราร้อยละ 60 ต่อ 40 ประโยชน์ที่พึงจะได้

- สัดส่วนลูกเรือร้อยละ 50 ต่อ 50
- อายุของบริษัทร่วมทุนไม่มีกำหนด
- การนำผลกำไรออกนอกประเทศ เป็นอย่างเสรี
- บริษัทร่วมทุน อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงพาณิชย์

รายละเอียดและเงื่อนไขต่าง ๆ ตามภาคผนวกที่แนบท้าย

4.3 การทำการประมงร่วมไทย-ออสเตรเลีย

การร่วมทุนทำการประมงไทย-ออสเตรเลีย เป็นความริเริ่มของภาคเอกชนไทย โดยความสนับสนุนจากทางราชการ ดำเนินการเจรจากับทั้งภาคเอกชนและราชการออสเตรเลีย ตั้งแต่ประมาณปลายปี 2525 จนถึงขั้นทำสัญญากันเมื่อเดือนพฤษภาคม 2528 โดยเอกชนทั้งสองฝ่ายจะถือหุ้นในสัดส่วนเท่ากัน จัดตั้งบริษัทร่วมทุนขึ้นที่เมือง Darwin, Northern Territory แล้วให้นำเรือประมงไทยเข้าทำการประมงในเขตน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะของออสเตรเลีย บริเวณรัฐ Northern Territory, Western Australia และรัฐ Queensland

เงื่อนไขภายใต้สัมปทานการจับปลา

1. ระยะเวลาสัมปทาน ในขั้นแรกกำหนดให้อายุสัมปทาน 3 ปี โดยพิจารณาต่อสัญญาปีต่อปี และเมื่อสิ้นสุดปีที่ 3 จะได้มีการพิจารณาการต่ออายุสัมปทานและข้อตกลงใหม่

2. จำนวนเรือในโครงการ ในปีแรกบริษัทร่วมทุนจะนำเรือประมงไทยเข้าไปทำการประมงได้ จำนวน 12 ลำ ประกอบด้วยเรืออวนลาก 6 ลำ เรืออวนลอย 6 ลำ ส่วนในปีที่ 2 และ 3 ให้เพิ่มจำนวนอวนลากได้เป็น 10 ลำ แต่จะต้องลดเรืออวนลอยลงปีละ 1 ลำ

3. ปริมาณการจับสัตว์น้ำ กำหนดให้จับสัตว์น้ำตามโควตา ดังนี้

ปีที่ 1 ปลาหน้าดิน จำนวน 6,000 ตัน ปลาผิวน้ำ จำนวน 2,000 ตัน

ปีที่ 2 ปลาหน้าดิน จำนวน 10,000 ตัน ปลาผิวน้ำ จำนวน 1,750 ตัน

ปีที่ 3 ปลาหน้าดิน จำนวน 10,000 ตัน ปลาผิวน้ำ จำนวน 1,500 ตัน

4. ชนิดของสัตว์น้ำ ห้ามจับสัตว์น้ำเลี้ยงลูกด้วยนม เช่น ปลาโลมา และปลาวาฬ สัตว์น้ำอื่น ๆ เช่น กุ้ง ปู ฯลฯ ให้ทิ้งทะเลทั้งหมด ปลาจับได้ทุกชนิดไม่จำกัด

5. การตลาด สัตว์น้ำที่จับได้จะขายที่ไหนก็ได้ หากจะขายในตลาดออกสเสรีจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านคุณภาพสินค้าสัตว์น้ำ นอกจากนั้นบริษัทร่วมทุนมีข้อผูกพันจะต้องรับซื้อสัตว์น้ำจากชาวประมงท้องถิ่น ในจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของปริมาณสัตว์น้ำที่อนุญาตให้จับได้ในแต่ละปี

4.4 การทำการประมงร่วมไทย-อินโดนีเซีย

แหล่งประมงในน่านน้ำประเทศอินโดนีเซียนับเป็นอีกแหล่งประมงอีกแห่งหนึ่งที่ชาวประมงไทยมีความคุ้นเคยอย่างยิ่ง และได้เดินทางไปทำการประมงมาแล้วเป็นเวลานานพอสมควร และชาวประมงไทยก็มีข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการกับฝ่ายเอกชนอินโดนีเซีย แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวปรากฏว่าไม่ค่อยจะราบรื่นนัก และมักจะมีข้อขัดแย้งเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ในส่วนของความร่วมมือทางการประมงระหว่างรัฐต่อรัฐนั้น ประเทศไทยได้เคยจัดส่งคณะผู้แทนร่วมภาครัฐบาลและเอกชน เดินทางไปเจรจากับฝ่ายอินโดนีเซียเมื่อปี 2522 เพื่อให้มีข้อตกลงทางการประมงระหว่างรัฐต่อรัฐ แต่การเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาในปี 2528 ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปเยือนประเทศอินโดนีเซีย และได้หารือกับ ฯพณฯ ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย เรื่องความร่วมมือทางการประมงระหว่างประเทศทั้งสอง ทั้งสองฝ่ายได้มีความเห็นชอบร่วมกัน และฝ่ายไทยก็ได้ส่งคณะ

ผู้แทนไปอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี 2529 ซึ่งจะได้มีการจัดเตรียมบันทึกความเข้าใจต่อไป

การประกาศเขตน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะของอินโดนีเซียนั้น อินโดนีเซียได้รับสิทธิอธิปไตยเหนือพื้นที่ท้องทะเลถึงประมาณ 1.5 ล้านตารางไมล์ ท้องทะเลอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้ มีทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ หากไม่ใช้ประโยชน์ ก็จะถูกสูญเสียไปโดยปราศจากประโยชน์ ดังนั้น รัฐบาลอินโดนีเซียจึงได้เปลี่ยนแปลงนโยบายการประมงเสียใหม่ โดยได้เปิดน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะอนุญาตให้ชาวประมงต่างชาติ เข้าทำการประมงได้ โดยชำระค่าธรรมเนียมการจับปลาต่อปี ตามอัตราที่ทางการกำหนด และภายใต้ข้อแม้ต่าง ๆ โดยย่อ ดังนี้

1. การเสนอขอรับใบอนุญาตทำการประมง ชาวประมงต่างชาติจะต้องยื่นคำร้องตามใบฟอร์มผ่านสถานเอกอัครราชทูตของตนประจำประเทศอินโดนีเซีย เพื่อส่งต่อไปยังกรมประมงอินโดนีเซีย

2. ชาวประมงต่างชาติจะต้องมีชาวอินโดนีเซียท้องถิ่นเป็นตัวแทนเพื่อประสานงานกับทางการอินโดนีเซีย

3. ใบอนุญาตทำการประมงมีอายุ 1 ปี

4. ชาวประมงต่างชาติจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการจับปลา (Fee) และค่าธรรมเนียมตัวแทน (Royalty) แก่ผู้แทนชาวอินโดนีเซีย

5. เรือประมงต่างชาติที่ได้รับใบอนุญาตทำการประมงได้ จะยังคงดำรงสัญชาติเรือเหมือนเดิม ลูกเรือประมงเป็นคนต่างชาติทั้งหมด ไม่จำเป็นต้องมีสัดส่วนลูกเรือประมงอินโดนีเซียในเรือประมงนั้น ๆ

นอกจากการให้ใบอนุญาตทำการประมงแล้ว รัฐบาลอินโดนีเซียยังมีนโยบายส่งเสริมให้มีการร่วมลงทุนทำการประมงระหว่างเอกชนอินโดนีเซียกับต่างประเทศ โดยจัดตั้งเป็นบริษัทร่วมทุนขึ้น บริษัทร่วมทุนนี้สามารถจะจัดหาเรือประมงจากต่างประเทศได้ แต่เรือประมงเหล่านั้นจะต้องมีสัญชาติอินโดนีเซีย มีลูกเรือประมงต่างชาติได้ไม่เกินล้าละ 6 คน และทุกคนจะต้องมีใบอนุญาตทำงาน (Work permit) จึงจะทำงานบนเรือได้

4.5 การทำการประมงร่วมไทย-มาเลเซีย

ประเทศไทยและประเทศมาเลเซียได้มีความร่วมมือทางวิชาการประมงมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทั้งที่เป็นข้อตกลงแบบทวิภาคี และภายใต้สมาคมอาเซียน แต่ความร่วมมือทางธุรกิจการประมงนั้น ยังไม่เป็นที่รูปร่าง แม้จะได้มีการเจรจากันหลายรอบแล้วก็ตาม

ผลความคืบหน้าของการเจรจาเพื่อให้มีข้อตกลงทางการประมงระหว่างประเทศทั้งสอง อาจสรุปได้ ดังนี้

1. การเจรจารอบที่ 1 ฝ่ายมาเลเซียได้จัดเตรียมร่างข้อตกลงทางการประมงไทย-มาเลเซีย แล้วนำเสนอที่ประชุมร่วมไทย-มาเลเซีย ที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 28-30 ตุลาคม 2528 ผลการเจรจาปรากฏว่า มีบางมาตราทั้งสองฝ่ายไม่อาจจะตกลงกันได้

2. การเจรจารอบที่ 2 ได้มีการประชุมร่วมไทย-มาเลเซีย ระหว่างวันที่ 3-7 มิถุนายน 2529 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย ผลปรากฏว่า มีบางมาตราที่ทั้งสองฝ่ายไม่อาจจะตกลงกันได้ จึงได้เสนอให้มีการประชุมรอบที่ 3 ที่กรุงเทพฯ คาดว่าจะเป็นประมาณเดือนมิถุนายน 2530

ในส่วนของภาคเอกชนไทยนั้น ปรากฏว่ามีเอกชนไทยบางรายได้มีข้อตกลงร่วมทุนทำการประมงกับเอกชนมาเลเซีย โดยการโอนเรือประมงไทยให้เป็นเรือประมงมาเลเซีย ใช้ใบอนุญาตทำการประมงท้องถิ่น เพื่อทำการประมงในน่านน้ำมาเลเซีย ส่วนลูกเรือประมงจะใช้ลูกเรือไทยเป็นหลัก ในฐานะเป็นช่างฝีมือ

4.6 การทำการประมงร่วมกับประเทศอื่น ๆ

นอกเหนือจากประเทศทั้ง 5 ดังกล่าวข้างต้น ชาวประมงไทยยังได้เดินทางไปทำการประมงในประเทศอื่น ๆ อีก เช่น ประเทศโอมาน ประเทศซาอุดีอาระเบีย ประเทศปาปัวนิวกินี เป็นต้น ลักษณะของความร่วมมือมีรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น อาจจะเป็นในรูปแบบของการเช่าเรือ การลงทุนร่วม หรือรับจ้างจับปลาก็ได้ ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ จะได้ติดตามศึกษาในโอกาสต่อไป

5. ปัญหาและอุปสรรคในการทำการประมงนอกน่านน้ำไทย

ก่อนอื่นเราควรจะหันมาพิจารณาภาคอุตสาหกรรมการประมงทะเลของบ้านเราในปัจจุบันให้ละเอียดกว่า เป็นอุตสาหกรรมระดับไหน เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมในกลุ่มพรรคและพวกเพียงไม่กี่คนหรือเป็นธุรกิจระดับชาติ หรือเป็นธุรกิจระหว่างประเทศ เพื่อที่จะได้วิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อรักษาให้อุตสาหกรรมนี้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ในทัศนะของผู้เขียนนั้น ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า อุตสาหกรรมการประมงทะเลของไทยในปัจจุบันเป็นธุรกิจระดับชาติ และขยายต่อไปถึงระหว่างประเทศด้วย ผลกระทบกระเทือนใด ๆ ที่มีต่ออุตสาหกรรมภาคนี้ จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ และต่อคนไทยอื่น ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้อง และไม่เกี่ยวข้องกับการประมงโดย

ตรงก็ตาม ฉะนั้น เมื่อพิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำการประมงนอกน่านน้ำไทยแล้ว อาจจะจำแนกออกได้เป็น 2 ประเด็นด้วยกัน คือ

5.1 ปัญหาที่เป็นของเราเอง อาจจะจำแนกออกได้ ดังนี้

5.1.1 ขาดความรู้และประสบการณ์ อุตสาหกรรมการประมงทะเลก็เหมือน ๆ กัน อุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วจนยากที่บุคคลคนเดียวคนเดียวจะติดตามได้ทัน การประมงของเราเมื่อสองทศวรรษก่อน จะเป็นการประมงแบบยังชีพ จับสัตว์น้ำได้เหลือจากการบริโภคจึงส่งไปจำหน่าย การแข่งขันกันทั้งในทางการจับและทางธุรกิจมีน้อยมาก ชาวประมงโดยทั่วไปจึงมีความเคยชินกับสภาพดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน แต่การประมงทะเลในวันนี้ เป็นธุรกิจแบบทันสมัย มีการแข่งขันกันมาก และทุกรูปแบบ ฉะนั้นชาวประมงจำเป็นต้องปรับปรุงตนเองให้ทันกับสภาพการณ์ เฉพาะอย่างยิ่งด้านการเจรจาธุรกิจ การทำข้อตกลง ตลอดจนการปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวประมงทั่วไปมักจะละเลย หากพิจารณาเห็นว่า การปฏิบัติตามข้อตกลงไม่ได้ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

5.1.2 ความเห็นแก่ได้ ชาวประมงจำนวนไม่น้อยยังคงมีความเห็นแก่ได้ เฉพาะอย่างยิ่งการไปลักลอบจับปลาในน่านน้ำต่างประเทศนั้นง่ายดี ไม่ต้องเสียผลประโยชน์ให้ใคร ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือค่าลงทุนในการเจรจา ไม่ต้องเสียเวลาเตรียมเรือเตรียมคนให้ยุ่งยาก ถ้าไม่ถูกจับก็จะได้กุ้งได้ปลามากมายดีกว่าไรดี แต่เป็นการทำลายชื่อเสียงและเกียรติคุณของประเทศ รวมทั้งของชาวประมงที่ดีอื่น ๆ เพราะต่างประเทศจะตราหน้าว่า ชาวประมงไทยเป็นคนโกง คงไม่ได้

5.2 ปัญหาที่เป็นของฝ่ายต่างประเทศ อาจจะจำแนกได้ ดังนี้

5.2.1 ความรู้ความเข้าใจเรื่องการลงทุน เมื่อเอ่ยถึงคำว่าการลงทุนแล้ว ประเทศเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติมักจะมีความรู้ลึกซึ้งลาดถั่ว ดังเสมือนได้พบเห็นสิ่งเลวร้ายที่ไม่พึงปรารถนา อีกทั้งยังมีความรู้สึกหวงหวงส่วนต่างประเทศ จะมาเอารัดเอาเปรียบเขา จะมาทำลายทรัพยากรของเขา ฯลฯ ฉะนั้น หากเขาจะเรียกร้องผลประโยชน์มากเท่าใดก็ได้ ก็จะเรียกร้องให้ได้มากที่สุด โดยไม่คำนึงว่า ชื่อเรียกร้องเหล่านั้นจะเป็นไปได้หรือไม่ หากหุ้นส่วนปฏิบัติตามไม่ได้ ก็จำเป็นต้องหาทางหลีกเลี่ยงอย่างช่วยไม่ได้

5.2.2 อายุสัญญา มักจะสั้นเกินไป ประเทศเจ้าของทรัพยากรมักมีความต้องการที่จะพึ่งตนเองให้ได้ ในช่วงเวลาที่สั้นที่สุด ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงว่า ความพร้อมของบุคลากรและอื่น ๆ ที่จำเป็นมีหรือไม่ ฉะนั้น ข้อสัญญาใด ๆ ก็ตามมักจะมีอายุสั้นมาก ประมาณ 3-5 ปีเท่านั้น จึงทำให้หุ้นส่วนต่างประเทศไม่กล้าลงทุนมาก และต้อง

ให้พื้นที่ทุนโดยเร็ว

5.2.3 ผลประโยชน์ที่จะได้รับ ประเทศเจ้าของทรัพยากรมักจะเน้นในแง่ผลประโยชน์ส่วนตนมากที่สุด โดยมองข้ามข้อเท็จจริงที่ว่า การร่วมทุนดำเนินกิจการใด ๆ ผลประโยชน์ควรจะเป็นร่วมกันมากกว่าที่ฝ่ายหนึ่งอยู่ดีกินดี แต่อีกฝ่ายหนึ่งต้องขาดทุนหรือได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มกับการลงทุน

6. แนวทางแก้ไข

เป็นที่ยอมรับการโดยทั่วไปแล้วว่า การประมงนอกลำน้ำไทยมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ฉะนั้น เพื่อให้การประมงนอกลำน้ำของไทยสามารถดำรงอยู่ต่อไปนานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้นั้น ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลและเอกชนจะต้องร่วมมือประสานงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อเสริมสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐชายฝั่งอื่น เฉพาะอย่างยิ่งในประเทศต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

6.1 การจัดองค์กร การจัดตั้งองค์กรให้พร้อมก็เปรียบเสมือนการทำสงครามที่ฝ่ายหนึ่งมีการจัดเตรียมทัพอย่างดี ก็ย่อมที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามที่ไม่มีการจัดเตรียมทัพ หรือมีการจัดเตรียมที่ด้อยกว่า ในอุตสาหกรรมการประมงทะเลก็เช่นกัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดเตรียมองค์กรที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเอื้อต่อการทำงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การจัดเตรียมองค์กรนี้ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนต่างก็มีบทบาทและความสำคัญเท่าเทียมกัน และจะต้องประสานงานกันอย่างใกล้ชิดในทุกขั้นตอน องค์กรต่าง ๆ ที่ควรจะมี ดังนี้

- ภาครัฐบาล รัฐบาลได้มีนโยบายอย่างเด่นชัดว่าจะส่งเสริมและสนับสนุนเอกชนชาวประมงไปร่วมลงทุนทำการประมงกับต่างประเทศ การที่จะทำให้นโยบายแห่งรัฐเป็นจริงจังขึ้น ก็จะต้องขึ้นอยู่กับกลไกของรัฐต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการดำเนินตามนโยบายดังกล่าวหรือไม่ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การประมงนอกลำน้ำ ควรจะรวบรวมอยู่ภายใต้องค์กรเดียวกัน เช่น เรือประมง เครื่องมือและอุปกรณ์ประกอบการทำประมง อุปกรณ์เรือ การตลาดสินค้าสัตว์ อุตสาหกรรม การแปรรูปสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับการประมง ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้การกำหนดนโยบายในแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้อง จะได้สอดคล้อง และเอื้อต่อการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล
- ภาคเอกชน เอกชนจะต้องยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า ธุรกิจการประมงนอกลำน้ำเป็นธุรกิจระดับชาติและระหว่างประเทศด้วย ดังนั้น ผลกระทบใด ๆ ย่อมมีผลต่อตนเองและต่อประเทศชาติอย่างมาก และบางครั้งขนาด

ของธุรกิจอาจจะใหญ่เกินไปจนลำพังตนเองอาจจะรับไม่ได้ การรวมกลุ่ม และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมในหมู่ชาวประมงไทยด้วยกันก็จะช่วยให้ทุกคนอยู่รอด และเจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ

6.2 การสร้างกติกาในการออกไปทำการประมงนอกลำน้ำไทย เป็นที่กล่าวกันอย่างกว้างขวางว่า ชาวประมงไทยเป็นคนไม่มีระเบียบ ไม่มีกติกา เห็นแก่ได้ ฯลฯ ล้วนแล้วเป็นภาพลบของชาวประมงไทย ฉะนั้น หากต้องการรักษาน่านน้ำต่างประเทศให้เป็นแหล่งประมงของชาวไทยตลอดไป ชาวประมงจะต้องร่วมกันสร้างกติกาขึ้นใหม่ และเมื่อมีกติกาแล้ว จะต้องเคารพและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ชาวประมงที่ประสงค์จะไปทำการประมงนอกลำน้ำไทย ควรจะศึกษาและทำความเข้าใจขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ดังข้อเขียนของนายสมยศ สูดหอม ใน “ข่าวประมงเพื่อชาวประมง” ปีที่ 12 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2530 หน้า 20-27

7. แนวโน้มของการประมงนอกลำน้ำไทยในทศวรรษ 2530

ตามที่มีการกล่าวถึงอนาคตของการประมงทะเลของไทยจะเป็นประการใด บุคทองของชาวประมงไทยสิ้นแล้วฤาไฉน จากการติดตามผลการทำการประมงของชาวประมงไทยอาจจะตอบได้ว่า บุคทองของคนไทยยังไม่สิ้น ยังมีแหล่งประมงที่อุดมสมบูรณ์หลายแห่งที่ประเทศเจ้าของทรัพยากร มีความต้องการที่จะทำการประมงร่วมกับประเทศไทย แต่พวกเราจะต้องใช้ความพยายามเพิ่มมากขึ้น จะต้องประพฤติตัวให้ดีขึ้น จะทำแบบเอาแต่ได้ดังเช่นในอดีตย่อมเป็นไปไม่ได้ ชาวประมงไทยจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตามสังคมระหว่างประเทศ ตลอดจนประพฤติตนให้มีจิตสำนึกในด้านการค้าระหว่างประเทศด้วย

อุตสาหกรรมการประมงทะเลของประเทศไทยในทศวรรษ 2530 นั้น ควรจะตั้งเน้นในด้านการประมงนอกลำน้ำไทย ซึ่งการประมงในน่านน้ำต่างประเทศจะเป็นรูปแบบต่าง ๆ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ

7.1 เรือประมงไทย ลูกเรือประมงไทย และนำสัตว์น้ำกลับประเทศไทย รูปแบบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความร่วมมือทางการประมงกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย และอินเดียบางส่วน กล่าวคือ ชาวประมงไทยจะจัดส่งทุกอย่าง เช่น เรือ และคนไปทำการประมงในน่านน้ำต่างประเทศ สัตว์น้ำที่ได้จะนำกลับประเทศไทยทั้งหมด ผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่ เช่น มีวัดลูบิบบเพื่อแปรรูปแล้วส่งออก ประชาชนมีสัตว์น้ำบริโภคในราคาค่อนข้างถูก ลูกเรือประมงมีงานทำ มีรายได้ที่จะเลี้ยงดูครอบครัว รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่พึงปรารถนามากที่สุด และรัฐบาลก็ควรจะให้ความ

NO. 30035/28/86-FY(T-IV)
Government of India
Ministry of Agriculture
(Department of Agriculture and Cooperation)

PUBLIC NOTICE

DEEP SEA FISHING INDUSTRY

The Government Policy on development of Deep Sea Fishing is under constant review. In order to achieve the optimum utilisation of marine resources in the Indian Exclusive Economic Zone (EEZ) for national benefit, it has been decided to encourage Indian enterprises to invest in deep sea fishing and, thereby, step up fish supplies for internal consumption as well as exports. The following policy decisions are now announced for further enhancement of production from marine sources.

1. Charter of Foreign Fishing Vessels.

Applications for charter/long term lease of foreign deep sea fishing vessels (20 M & above) in the prescribed form will be considered under the revised charter policy. The fishing vessels should be fully tested and certified for sea worthiness by a recognised Agency. The permission for charter will be accorded for a total period of two years (initially for one year) with the condition that it should lead to a concrete proposal for joint venture before the end of the first year of operation or a concrete proposal for acquisition of fishing vessels of similar type and specifications as operated under charter as per the schedule of Maritime Zones of India (MZI) Rules 1982.

The applications submitted so far to this Department for the charter of foreign deep sea fishing vessels under 1981 policy will be treated as rejected and closed and no further communication will be entertained in this regard.

2. Liberalisation of Pari-passu condition.

(a) For the import of new vessels, pari-passu condition has been liberalised to 2 : 1 instead of the existing 1 : 1.

(b) The pari-passu condition in case of fishing vessels imported and operated under 100% Export Oriented Units (New or Second Hand) has been waived.

(c) The pari-passu condition in case of import of second hand vessels has also been waived.

3. Import of second hand fishing vessels.

Applications for import of fully tested and certified second hand fishing vessels will be considered. The vessels should not be more than eight years old at the time of registration in India. However, clearance of such proposals will be subject to the approval of D.G. Shipping, in respect of registration and certification of life saving and Fire Fighting Appliances.

4. Size and type of deep sea fishing fleet.

Introduction of specialised and resource specific vessels, such as tuna long liners, purse-sciners, pole and line vessel, squid jiggers, gill netters and other vessels for exploitation of non-shrimp resources only will be allowed. The Department will monitor the size and type of deep sea fishing fleet based on resource sustenance from time to time.

Intending parties may write to or contact Joint Commissioner (Fisheries), Department of Agriculture and Cooperation (Room No. 242-C, Krishi Bhavan, New Delhi 110 001, Tel. No. 386379) and obtain prescribed application forms, terms and conditions, guidelines for charter and import of fishing vessels and such additional information as may be necessary.

5. Joint Ventures in deep sea fishing with foreign collaboration.

Applications for joint venture in deep sea fishing sector for fishing, processing and marketing etc. with foreign collaboration equity participation will also be entertained. The equity participation between Indian and foreign company should normally be 60 : 40. However, it may be relaxed in case of import of high technology in specialised fishing and post harvest operations. The joint venture company should acquire vessels of 20 M and above, register the vessels in their names and fly Indian Flag. Acquisition of vessels may be either through outright purchase or on deferred payment basis as specifically approved by the Government. Joint Venture company may also acquire vessel on long term lease say 8-10 years. Intending parties may please contact either Director (EPMP), Ministry of Commerce, New Delhi. (Telephone : 3016334) or Secretary, Marine Products Export Development Authority, M.G. Road, Cochin 16 (Telephone : 360223).

**Ministry of Agriculture
(Department of Agriculture and Cooperation)**

Krishi Bhavan, New Delhi

Dec. 26, 1986

O R D E R

Subject : Deep Sea Fishing Policy.

The Government policy on development of deep sea fishing is under constant review. In order to achieve the optimum utilisation of marine resources in the Indian Exclusive Economic Zone (EEZ) for national benefit, it has been decided to encourage Indian entrepreneurs to invest in deep sea fishing and, thereby, step up fish supplies for internal consumption as well as exports. The following policy decisions are now announced for further enhancement of fish production from marine source :-

1. Charter of foreign fishing vessels.

Applications for charter/long-term lease of deep sea fishing vessels (20 M and above overall length) in the prescribed form will be considered under the revised charter policy (1986). The salient features of the revised policy would be :-

(i) Chartering of foreign fishing vessels should lead to concrete proposal for establishment of joint venture collaboration in deep sea fishing during the first year of charter or concrete proposal for acquisition of vessels similar type and specifications as operated under charter as per the schedule of Maritime Zones of India (MZI) Rules 1982.

(ii) The Indian company should get a minimum share of 20% of the catch value out of the charter operation at the prevailing international market price.

(iii) 25% of the crew are to be Indian and should be posted as understudies to the skipper, the engineer and other operational crew on board the foreign fishing vessels.

(iv) Operation of chartered fishing vessels shall be beyond the restricted areas as notified in the Maritime Zones of India Rules 1982, as amended from time to time.

(v) Long-term lease (8-10 years) of foreign deep sea fishing vessels by Indian company would also be allowed.

(vi) Operation of chartered/leased foreign fishing vessels shall be governed by all the terms and conditions prescribed in the Maritime Zones of India Rules 1982 and by any additional conditions or restrictions as may be specified by the Government.

Ministry of Agriculture, Department of Agriculture and Cooperation would be the nodal Ministry to deal with the proposals for charter of foreign fishing vessels. A copy of the terms and conditions as approved by the Government is attached (Annexure I).

2. Joint Venture Policy.

Joint venture in deep sea fishing with foreign collaboration/equity participation for fishing, processing and marketing etc. will also be encouraged. The equity participation between Indian and foreign company should normally be 60 : 40. However, it may be relaxed in case of import of high technology in specialised type of fishing and post harvest operations. The salient features of the policy would be :-

(i) The joint venture company should acquire vessels of 20 M and above, register the vessel in their name in India and fly Indian Flag.

(ii) Vessels may be acquired by the joint venture company either through outright purchase or on deferred payment as specifically approved by the Government.

(iii) Joint venture company may also acquire vessels on long-term lease (8-10 years).

Ministry of Commerce would be the nodal Ministry to deal with the proposals for joint ventures in deep sea fishing with foreign collaboration. A copy of the terms and conditions as approved by the Government is attached (Annexure II).

3. Liberalisation of pari-passu condition.

(i) For the import of new vessels, pari-passu conditions has been liberalised to 2 : 1 instead of the existing 1 : 1.

(ii) The pari-passu condition in case of fishing vessels imported and operated under 100% export oriented unit (new or second hand) has been waived.

(iii) Pari-passu condition in case of import of second hand vessels has been waived.

In this connection, it may be clarified that introduction of specialised and resource specific vessels such as tuna long-liners, purse-sciners, pole and line fishing vessels, squid jiggers, gill netters and other vessels for exploitation of non-shrimp resources only will be allowed under the above scheme. A Public Notice is being issued separately through the Press announcing the above changes in the policy of the Government relating to deep sea fishing.

Sd./- 26.12.1986

(B.C. Sarma)

Joint Secretary to the Government of India

TERMS AND CONDITIONS FOR CHARTER OF FOREIGN FISHING VESSELS (1986)

1. If the charterer is a company, the paid up share capital of the company shall not be less than Rs. 5 lakhs during the charter period.
2. The charterer shall have the requisite managerial personnel who possess the necessary experience in fishing.
3. Charter will be permitted for a maximum period of two years ; but before the end of the first year of charter operation, the charterer must submit concrete proposals for a Joint Venture Collaboration or acquisition of vessels of similar specifications as operated under charter on the following terms and conditions :-
 - (a) The companies must come forward before the expiry of first year of charter operations for the acquisition of deep sea fishing vessels (20 M and above overall length).
 - (b) Deep sea fishing vessels to be acquired will have type and specification similar to those operated under charter.
 - (c) These vessels may be acquired through imported/indigenous construction as new or old (not more than eight years old).
 - (d) The acquisition of vessels will be guided by the Schedule II to the Maritime Zones of India (Regulation of Fishing by Foreign Vessels) Rules 1982.
4. The maximum number of vessels that may be chartered by one applicant would be ten (10) Nos.
5. There will be specific obligation on the part of Indian charterer to purchase and put in fishing operation in the EEZ a stipulated number of vessels (20 M length and above) which shall be done through joint venture collaboration or acquisition of vessels of similar specification.
6. Acquisition of vessels through joint venture collaboration within the specified period shall be treated as fulfilment of charter obligation.
7. The security amount for fulfilling the charter/joint venture obligation will be Rs. 3 lakhs.
8. The Indian company should get a minimum share of 20% of the catch value at the prevailing international market price i.e. the value of the catch at prevailing international market price should be shared between the Indian company and the foreign collaborator in the ratio of 20 : 80.
9. Block clearance in respect of employment of foreign crew on chartered vessels may be obtained by the Indian company. Such clearance may be upto a maximum of 50% in excess of the crew capacity of the vessels.
10. The charterer shall ensure that at least 25% of the crew are Indian

citizens and posted as understudies to the foreign skipper, the Engineer and to the other operational crew and they shall be kept in readiness to embark on the chartered vessels at the time of inspection of the vessel by the authorised officers and shall remain on board throughout the charter period.

11. Operation of the chartered fishing vessel shall be beyond the restricted areas as notified in the Maritime Zones of India Rules 1982 as amended from time to time.
12. There will be no payment of technical fees or royalties, over and above the charter hire. The charterer shall not pay any marketing commission without the prior approval of the Government.
13. The charter party agreement shall be entered into on the basis of the model charter party agreement as appended (Appendix II). They will, however, have freedom to make modifications to suit their requirements but shall in all cases obtain prior approval of the Government to the final charter party before commencement of the fishing operations. The charter party should provide for settlement of disputes between the parties by arbitration in India.

The Indian company should obtain from the foreign collaborator, a bank guarantee or advance cash payment towards the 20% value of the catch per vessel for one voyage which shall be invoked by them in the event of fleeing away of the chartered vessel.
14. The chartered vessels shall carry all documents, like Director General of shipping licence, attested copy of permission letter, crew permit etc. at the time of Naval Coast Guard inspection of vessels. These documents shall be retrieved at the time of customs clearance and redelivered to the vessel when she makes re-entry in the Indian waters. The vessel shall also carry up-to-date valid permit.
15. The Central Government may post scientist/observer on Board each of the chartered vessel ; the charterer shall ensure that the Indian Scientists and observers, when so directed by the Central Government are permitted on board the chartered vessel for collection and examination of such data and material as may be required by that Government and shall see that such Scientists and observers are provided proper food and accommodation on Board the vessel by the Master of the vessel.
16. Every application for charter shall be in the prescribed form and shall be accompanied by a fee of Rs. 500 which shall not be refundable. The charterer shall also pay to the Central Government an amount of Rs. 10,000 per vessel per year at the time of taking delivery of the permit.
17. The charterer shall furnish to the Central Government (Department of Agriculture and Cooperation, New Delhi) valuation and see worthiness

certificates for the chartered vessels from an appropriate authority of its flag state and also furnish a copy thereof to the Director General of Shipping, Bombay. They should also submit the documents for clearance of the vessels as directed by the Coast Guard on the prescribed form.

18. The operation of fishing vessels will be subject to provisions in the Merchant Shipping Act and permission of the Director-General of Shipping shall be obtained for the movement of the chartered vessels in Indian waters. The charterer shall cause to be furnished to the Central Government the necessary certificates to the effect that the chartered vessel meets with the requirements in respect of safety of vessels and crew as per the provisions of the Merchant shipping Act 1958.

19. The entire equipments and machinery fitted on the foreign vessel shall be open for inspection by the representative of the Government of India. The foreign collaborator shall furnish in advance 7 copies of the complete details of equipment viz ; Radio, Radar, Other sensors, scientific contrivances for biological and Oceanographic observations and its accessories and machinery, international call signs range of radio frequencies/channels and parameters of communication equipment of each vessel. Any change in the details given shall be communicated and specific approval of the Government obtained for their use. No electronic intelligence gathering equipment shall be fitted on board. Equipment essentially required for fishing, however, may be allowed. The vessel shall operate only after obtaining all the necessary clearance from the Government in this respect. Clearance of the chartered vessels should be obtained from Navy/Coast Guard.

20. Representative of the Government may inspect the chartered fishing vessels at any time, without prior notices. Skippers and others on the said fishing vessels shall furnish whatever information that is required by the representative during such inspection.

21. The charterer shall give an undertaking (in duplicate) to the effect that :

- (a) No oceanographic research, surveys or exploration etc. shall be carried out within our territorial waters.
- (b) No oceanographic research, surveys and other investigations shall be carried within our Exclusive Economic Zone (Zones extending upto 200 miles from our coast) without prior approval of the Government of India.
- (c) No oceanographic research, surveys and other investigation shall be carried out beyond 200 miles from the coast where a part of the operations comes within the zone extending upto 200

miles from the coast without prior approval of the Government of India.

22. The foreign crew on the fishing vessels shall be employed only after obtaining necessary clearance from the Central Government in this regard. The crew of the chartered vessel shall be issued with laminated identity books cards carrying their photographs and their personal data to facilitate identification. Such books/cards shall be issued by the Indian companies to the foreign crew at the time of naval inspection and retrieved at the time of customs clearance. These shall be made available to the crew on the vessel's re-entry into Indian waters along with other documents. In case of new crew, fresh books/cards shall be issued. Such documents shall be kept in the custody of the Skipper and shall be accounted for. Every subsequent change in the foreign crew should be made only after the clearance from the Central Government.

23. The charterer shall furnish 10 copies of the list of particulars of its employees, both foreign and Indian and also 10 copies of the list of particulars of foreign personnel employed in the chartered vessels. Any change in the personnel and equipment/machinery on board the chartered vessels or in the shore establishments shall be reported to the Department of Agriculture and Cooperation.

24. The applicants shall be issued a letter of intent for preparing themselves for satisfactory compliance of pre-operational formalities, such as security aspects and training. Only when the Government are satisfied about the fulfilment of these formalities, a letter of permission shall be issued for commencement of operations.

25. Commencement of fishing operations - No foreign vessel fishing in the maritime zone of India under the licence or the permit granted under these rules shall commence fishing operations without the clearance from the Navy/Coast Guards.

26. The chartered vessels shall report its location and the quantum of catch in the hold to Coast Guard/Navy Station and P.C.S. Signal (Position, course, speed signal) to Naval Wireless Station daily as at 08.00 hours in accordance with the Admiralty (List of Radio Signals, Volume I).

27. Details of arrival/departure of chartered vessels in the Indian ports shall be forwarded simultaneously to Naval Headquarters, New Delhi, Coast Guard Headquarters, New Delhi, and the Department of Agriculture and Cooperation, New Delhi. Clearance from the customs should be taken at each re-entry.

28. After the initial clearance by the authorised officer and after each re-entry at the port of operation, the chartered vessels shall return to a nearby

port at least once during 45 days. The charterer shall ensure that the catch is correctly evaluated.

29. The Charterer shall furnish to the Government of India voyage-wise statement of fish catch and exports from the chartered vessels with all the necessary details as required in the prescribed proforma.

30. The fishing vessels and their appurtenances, fish catches, exports, fuel, lubricants, spare parts, packing materials, fishing materials etc. will be subject to duties and taxes as may be applicable under the Indian Laws. If the fuel charges are to be borne by the foreign collaborator, payment shall be made in foreign exchange by the foreign collaborator.

31. Prior to the commencement of each shipment, the foreign collaborator shall produce revolving and confirmed letter of credit in favour of the Indian company or makes advance payments to the Indian party towards the value of the catch after deducting the proportionate charter fee for each voyage. In case of vessels absconding without reporting, assessable duties would be recovered from Indian companies.

32. Violation or non-fulfilment of any of the conditions stipulated above before commencement of fishing operations and during the fishing operations shall result in cancellation of the permission issued as well as confiscation of the foreign vessels.

33. The charterer shall conform to all the existing Government of India's Acts/Orders requiring operators of vessels to obtain licences or permissions for various equipment/facilities/radio frequencies individually or collectively.

34. Display of licence or permit on board the vessels (1) subject to sub-rule (2) of Rules under the Maritime Zones of India Rules 1982, a copy of the licence or permit duly attested by the issuing authority, shall be kept on board the foreign vessel described in the licence or permit while that vessels is in the maritime zones of India and shall be produced for examination by an authorised officer at his request.

(2) Every foreign vessel described in the licence or permit may enter in the maritime zone of India or proceed directly to an Indian port for the purpose of obtaining a copy of the licence or permit if :

(a) All fishing gear on board the vessel is stowed in the manner specified in Rule 14 of Maritime Zone of India Rules 1982 ;

(b) the master of the vessel complies with any directions given to him by an authorised officer.

35. Damage to Indian vessel is prohibited - No foreign vessel fishing in the Maritime Zone of India under the licence or a permit granted under these rules shall cause any damage either wilfully or through gross negligence to any fishing vessel, fishing stakes, fishing gear, fishing net or other fishing application

owned or in possession of an Indian citizen.

36. Prohibition to carry any explosives, poisonous or noxious substances- (1) No foreign vessel or any person shall carry or have in its possession or control any explosives, poisonous or other noxious substances or apparatus fitted for or capable of utilising an electric current, with the intention of using such explosives-poisonous or other noxious substances of apparatus for killing, stunning, disabling or catching fish. Any explosives, poisonous or other noxious substance found on board any vessel or in possession of any person, shall be presumed, unless the contrary is proved, to be intended for the use specified above.

(2) No foreign vessel or any person shall attempt to destroy or abandon any fishing gear, fishing net or other fishing appliances, explosives, poisonous or other noxious substances or any other object or thing with the intention to avoid their detection or seizure.

37. No fishing is to be done for protected species which are covered under the Wild Life (Protection) Act 1972 (53 of 1972). Such protected species, if caught are immediately returned to water alive, if possible, and if not they shall be retained and preserved on board the vessel and accounted for and shall be surrendered at such place as may be directed by the authorised officer.

38. Charterer shall not undertake shrimping operations for exploitation of coastal shrimps.

39. The charterer shall ensure that the chartered vessel reports to the authorised officer before and after every fishing voyage and delivers the copy of the permit in its possessions to the charterer before every departure to the foreign port.

40. The Government reserve the right to stipulate such additional conditions as may be considered necessary or to modify the conditions stipulated above.

41. The charterer shall be bound by all or any of the terms and conditions applicable to the licence except conditions prescribed in Clause (a) of sub-rule (1) of rule 5 of the Maritime Zones of India (Regulation of Fishing by Foreign vessels) Rules 1982, and shall be bound by such additional conditions or restrictions also as may be specified in the permit in the above mentioned rules.

42. There shall be no fixed base port for the chartering companies. The entry port should be a port where Coast Guard/Navy is situated. The exit port will inform the original entry port about the export obligation performed by the chartered vessels while leaving the country for marketing.

TERMS AND CONDITIONS FOR OPERATION OF DEEP SEA FISHING VESSELS BY JOINT VENTURE COMPANY (WITH FOREIGN COLLABORATION).

1. Joint venture in deep sea fishing and possessing with foreign collaboration will be allowed to diversified fishing.
2. The foreign equity participation upto 40% is allowed. In case of export-oriented scheme for specified fishing areas in deep sea fishing sector requiring sophisticated technology, equity participation may be relaxed on the basis of the merits of each case.
3. Fishing as such is not licenceable industry in India. however, the snore establishment for processing of marine products have to be covered by an industrial licence to be issued by the Government of India.
4. Joint venture company desirous of acquiring deep sea fishing vessels (20 M and above) should submit application in the prescribed form to the Director (EPMP), Ministry of Commerce, Udyog Bhavan, New Delhi.
5. Joint venture in deep sea fishing and processing with foreign collaboration will have to operate at least for 5 years. Foreign experts assigned to the project should be phased-out within 5 years.
6. There will be no limit as regards the number of deep sea fishing vessels that may be imported by a joint venture company. The number would, however, be decided on case by case basis.
7. Vessels owned by the joint venture company will have to be registered in India and fly the Indian Flag.
8. At least 50% of the crew on the vessel owned by joint venture company should be Indian citizens and should be increased gradually so as to phase-out foreign crew during joint venture period. However, flexibility in the deployment of foreign crew upto 75% of the total strength may be allowed to encourage operation on specialised vessels.
9. The vessels should operate beyond the range of operation of mechanised and non-mechanised boats and as per the directions given by the Government from time to time.
10. In case of tuna vessels, the vessels should operate beyond 24 nautical miles of Andaman and Nicobar Islands and Lakshadweep Islands like Oil Installations of Bombay High as long as the foreign experts are assigned to the project.
11. The vessels should operate beyond 12 nautical miles from the shore in the east coast and 24 nautical miles from the shore on the west coast and other

restrictions to be complied with in regard to specified areas as indicated by the Government from time to time.

12. Exploitation of near shore shrimp resources would not be allowed.
13. Full list of names, nationalities, addresses and qualifications of the crew members should be furnished to the Government for obtaining necessary clearance.
14. The foreign personnel should be employed only after obtaining specific clearance of the Government. The Indian side should make arrangements for the training of Indian counterpart personnel under the foreign technicians.
15. The foreign collaborator should give an undertaking in the agreement to provide full technical and managerial knowhow to the joint venture enterprise.
16. The Indian company and their foreign collaborator should enter into a written agreement which should be approved by the Government. The agreement should provide that there would not be any restriction on the Indian company in the matter of procurement of capital goods, components, spares, raw materials, pricing policy, selling arrangement etc. The collaboration agreement should not also place any export restriction on the Indian party without valid reasons. There should be no provision for use of foreign brand names or products for internal sale, although there is no objection to their use on products to be exported.
17. There would be no bar on payment of technical fees etc. These amounts should be fixed while finalising the collaboration agreements.
18. The operation of fishing vessels will be subject to the provisions in the Merchant Shipping Act and permission of the Director-General of Shipping shall be obtained.
19. If the joint venture company acquires second hand vessels, the age of the vessel should not be more than 8 years. Seaworthiness certificate from the competent international authority and Surveyor's report etc. should be furnished while submitting the proposal.
20. The joint venture company should give an undertaking to the effect that no oceanographic research, surveys or exploration etc. will be carried out by them.
21. The export price of the fish caught by the joint venture vessels should be the prevailing international market prices at the time of export certificate from the designated officer and MPEDA regarding export price shall be obtained before export.
22. The joint venture company shall furnish the regular voyage report and full particulars of the fishing operations.
23. Government will have the right to inspect the vessels at any time

without prior notice.

24. Export of fish catch will be subject to Indian Customs Rules, Export from the high seas will not be allowed.

25. If the vessels operated by joint venture company are engaged to export fish, special permission shall be taken from the competent authority before leaving Indian waters. However, operation of motor craft/carrier craft for transportation of fish will be encouraged.

26. Deferred payment on import of new/second hand vessel by joint venture company will be allowed subject to the approval of financing terms by the Government of India. In case of second hand vessel, the deferred payment shall not be beyond 3-5 years.

27. Test fishing through charter of foreign fishing vessels, as a prelude to joint venture will also be allowed, subject to the revised terms and conditions to be announced by the Government regarding charter of foreign fishing vessels.

28. Government reserves the right to change existing condition and impose any other new condition as felt necessary from time to time.

NO. 30035/28/86-Fy (T-IV)

Government of India
Ministry of Agriculture
(Department of Agriculture and Cooperation)

PUBLIC NOTICE

Further to the public notice of even number issued in January, 1987 by this Ministry, it is hereby made known that it is proposed to issue permits for chartering of about 50 vessels to be introduced under the following categories or suitable combinations thereof as part of the charter programme for 1987-88 with a view to introducing specialised and resources specific vessels:

- i) Tuna purse-seiner.
- ii) Tuna Long liners.
- iii) Pole and line fishing vessels.
- iv) Squid jiggers.
- v) Gill netters for squid, tuna & shark.
- vi) Trawlers mainly pelagic and mid-water trawlers for squid.
- vii) Stern trawlers for ground fish, deep sea lobster in specified areas such as wadge bank, Quilon bank etc.

The order of priority for issuing charter permits under the scheme shall be :

- a) Public Sector Undertaking ;
- b) Fishermen's Cooperative Societies/Group of Fishermen ;
- c) Groups of fishery technocrats ;
- d) Small and medium entrepreneurs ;
- e) Large industry houses.

Applications in the prescribed form alongwith full details may be sent to the Deputy Secretary (Fisheries) Department of Agriculture & Cooperation, Ministry of Agriculture (Room No. 187-B, Krishi Bhavan), New Delhi so as to reach the Ministry by 8th May, 1987 at the latest.

Bull trawlers (pair vessels fishing) shall not be permitted and those who had applied for bull trawlers, may change their proposals and the revised proposals/amendments may also be sent to this-Ministry within the stipulated period. Chartering of vessels flying the flag of the countries with whom Government of India have no diplomatic relations shall not be permitted. A handout containing detailed guidelines prepared by this Ministry wherein the type of information to be furnished by the applications is specified may be obtained

การประมงน่านน้ำไทย

โดย

วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์*

ความเป็นมา

นับตั้งแต่ได้มีการแนะนำเครื่องมือการประมงวนลาก แผ่นตะเฒ่เข้ามาในประเทศไทย เมื่อปี 2503 ทำให้การประมงทะเลของไทยได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว มีการขยายกองเรือ เพิ่มปริมาณสัตว์น้ำอย่างมหาศาล ขณะเดียวกันได้มีการขยายพื้นที่จับปลาจากแหล่งที่เคยทำการประมงใกล้ชายฝั่ง ก็เริ่มมีการออกเรือไปไกลขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งขยายออกไปในเขตทะเลหลวง หรืออีกนัยหนึ่งนอกเขตชายฝั่ง 12 ไมล์ทะเลของประเทศเพื่อนบ้าน

ในราวปี 2510 ชาวประมงไทยก็ได้ยึดเขตทะเลหลวง นอกฝั่งประเทศเขมร เวียดนามใต้ มาเลเซีย พม่า บังกลาเทศ และอินเดีย เป็นแหล่งทำการประมงมาเรียบร้อยแล้ว

และในปี 2516 ประเทศเพื่อนบ้านต่าง ๆ เริ่มค้นคว้าในเรื่องของการขยายอาณาเขตน่านน้ำของตนจาก 12 ไมล์ทะเลออกไปจนถึง 200 ไมล์ทะเล และได้เข้มงวดมากขึ้น และมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงจุดสุดขั้วในปัจจุบัน มีการจับกุมเรือ ยึดเรือ คุมขังลูกเรือ จนถึงการเรียกค่าไถ่จากบางประเทศ

ในปี 2519 ได้มีบริษัทไทยแลนด์มารีนโปรดักส์ จำกัด โดย ดร.สุคจิต หิรัญพฤกษ์ เป็นผู้ริเริ่มเจรจาทำการประมงร่วมกับต่างประเทศสำเร็จเป็นครั้งแรกกับประเทศอินเดีย โดยมีเจ้าของเรือประมงไทยในจังหวัดสมุทรสาคร 3 รายคือ เรือ อ.ศิริชัยนาวา 2 เรือ พงษ์ทิพย์สาครธงชัย และเรือชัยนาวิ 8 เป็นผู้บุกเบิกในการออกไปทำการประมงในครั้งนั้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ให้กับวงการประมงไทย

นับแต่นั้นมากองเรือประมงไทย ก็ได้มีการยึดพื้นที่ทำกินกิน พร้อมทั้งขยายน่านน้ำออกไปเรื่อย ๆ โดยการร่วมทุนทำการประมงกับเจ้าของประเทศ เช่น บังกลาเทศ จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย ศรีลังกา โอมาน ปาปัวนิวกินี ออสเตรเลีย ซาอุดีอาระเบีย และบราซิล

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชาวประมงไทยจะได้มีการออกเรือไปทำการประมงในน่านน้ำต่างประเทศโดยการร่วมลงทุนหรือภายใต้สัญญาต่างประเภทยุติในหลายรูป ลักษณะ แต่ข้อเท็จจริงยังปรากฏว่า มีเรือประมงของไทย ยังดกค้ำต้องทำการประมง

* เลขาธิการสมาคมการประมงน่านน้ำไทย

ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล ของประเทศอื่น ในลักษณะลักลอบหรือไม่ถูกต้อง อีกนับพันลำ ซึ่งหากยังไม่มีการแก้ไข หรือช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งจากรัฐ และเอกชนแล้ว เราก็คงยังจะต้องได้ข่าว การถูกจับกุม ถูกขัง ยึดเรือ และขังคุกขี้ไก่ ไปอีกนานเท่านาน.

เป้าหมาย

การประมงน่านน้ำไทยควรมีเป้าหมายหลักเรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้

1. เพื่อแก้ไขปัญหาการรุกล้ำเข้าไปทำการประมงในอาณาเขตน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน เป็นที่ทราบกันดีว่า ในปัจจุบันได้มีการคาดคะเนในหมู่บ้านชาวเรือว่า มีเรือประมงของไทยทำการประมงอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน ประมาณ 2,000 ลำ ซึ่งในแต่ละเดือนจะถูกจับกุม ยึดเรือโดยเฉลี่ยประมาณ 10 ลำ และจำคุกลูกเรือประมาณ 200 คน ดังนั้นภาระกิจหลักของการประมงน่านน้ำก็คือ การหาพื้นที่หรือแหล่งทำการประมงให้กับกองเรือเหล่านี้ ซึ่งหากทำได้เกิดประโยชน์ 4 ประการ คือ
 - ก. ลดปัญหาการกระทบทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับเพื่อนบ้าน
 - ข. ลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมอันได้แก่ ชีวิตลูกเรือ และทรัพย์สินของชาวประมง
 - ค. ลดปัญหาการว่างงาน
 - ง. เพิ่มพูนวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมแปรรูป และเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค
 2. เพื่อเพิ่มพูนวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมแปรรูปเพื่อการส่งออก ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทั้งในรูปของการบรรจุกระป๋อง แช่แข็งและตากแห้งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศจัดอยู่ในอันดับสูงสุด 1 ใน 5 ด้วย แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าอุตสาหกรรมปลากระป๋อง 80% ต้องอาศัยวัตถุดิบ เช่น ปลาทูน่า ปลาโอ จากการนำเข้าซึ่งตามสถิติในปี 2529 ประมาณ 200,000 ตัน มูลค่ากว่า 3,000 ล้านบาท
- นอกจากนี้อุตสาหกรรมห้องเย็นยังได้มีการนำเข้าปลาหมึก กุ้งและสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ เข้ามาแปรรูปเพื่อการส่งออกมีมูลค่าอีกหลายร้อยล้านบาท ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งพึงควรจะได้มีการสนับสนุนการทำการประมงน่านน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาวัตถุดิบขาดแคลน และลดการนำเข้าอันนำไปสู่การประหยัดเงินตราต่างประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

3. เพื่อส่งออกแรงงานและเทคโนโลยี
ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการจับปลาจนติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลกมานานไม่น้อยกว่า 10 ปีแล้ว ดังนั้นจึงปรากฏว่าได้มีประเทศที่กำลังพัฒนาทางด้านการประมงหลายแห่งติดต่อเข้ามาเพื่อให้ชาวประมงไทยเข้าไปช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมประมงให้ ซึ่งทางประเทศตั้งอยู่ในเขตที่ไกลออกไปมาก เช่น ในแอฟริกาตะวันออกหรืออเมริกาใต้และทางประเทศที่มีข้อจำกัดในข้อกำหนดไม่สะดวกในการส่งกองเรือไปหรือนำปลาที่จับได้กลับมายังประเทศไทย จึงปรากฏว่าได้มีการเข้าไปดำเนินการในรูปแบบของการจัดส่งผู้เชี่ยวชาญและลูกเรือไปทำการประมงร่วมกับชาวประมงท้องถิ่นโดยฝ่ายไทยเป็นผู้บริหารทั้งโครงการ ซึ่งการทำประมงในรูปแบบนี้เป็นทางออกทางหนึ่งในการลดปัญหาการว่างงาน และแสวงหาเงินตราต่างประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. หาความรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับการประมงของประเทศไทย และประเทศที่ตั้งใจ หรือสนใจที่จะเข้าร่วมทำการประมง
2. ติดต่อเจรจากับรัฐและเอกชนคู่หูทางความเป็นไปได้
3. จัดตั้งบริษัท (ในกรณีที่ยังไม่มีองค์กรรับรอง)
4. ทำความตกลง/สัญญา
5. เตรียมเรือ-อุปกรณ์ ลูกเรือ และเอกสารต่าง ๆ
6. แจ้งกรมประมงของไทย
7. ส่งกองเรือ
8. บริหาร วางแผน ควบคุม ดูแล กองเรือและลูกเรือให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาและข้อกำหนด
9. การแบ่งผลประโยชน์และการจัดการการตลาด

ข้อมูลที่จำเป็นต้องรู้สำหรับการติดต่อทำการประมงกับต่างประเทศ

1. แหล่งทำการประมงที่อนุญาตให้จับปลา
 - 1.1 พื้นที่จับปลา
 - เส้นรุ้ง-เส้นแวง
 - ระยะห่างจากฝั่ง
 - ระดับลึก
 - 1.2 สถานี, เมืองท่าชายฝั่งทะเลที่อนุญาตให้ใช้เป็นศูนย์ปฏิบัติการ

2. ชนิดของสัตว์น้ำที่อนุญาต
 - 2.1 ปลาผิวน้ำ
 - 2.2 ปลาหน้าดิน
 - 2.3 กุ้งและสัตว์น้ำอื่น ๆ
3. ชนิดของเครื่องมือ
 - 3.1 อวนลาก
 - 3.2 อวนล้อม
 - 3.3 อวนลอย
 - 3.4 เบ็ดตวัด
 - 3.5 เบ็ดราว
 - 3.6 อื่น ๆ
4. ข้อจำกัดเรื่องเรือ
 - 4.1 เรือจับปลา
 - ชนิด สร้างด้วยไม้, เหล็ก
 - ขนาด ความกว้างยาว ตันกรอส จำนวนแรงม้า
 - 4.2 เรือแม่ หรือเรือขนส่ง
 - 4.3 สัญชาติของเรือ เจ้าของ ต้องจดทะเบียนท้องถิ่น หรือต่างชาติได้
5. โควต้า
 - 5.1 จำนวนเรือที่อนุญาตให้นำเข้าไป
 - 5.2 จำนวนปลาที่จับได้ (รวมหรือไม่รวมปลาเบ็ด)
6. ตลาด
 - 6.1 ปลาที่เหมาะสมสำหรับมนุษย์บริโภค
 - อนุญาตให้ขายในตลาดท้องถิ่นได้
 - ต้องส่งออกเท่านั้น
 - 6.2 ปลาที่ไม่เหมาะสมสำหรับมนุษย์บริโภค
 - มีอุตสาหกรรมรองรับ เช่น ปลาปน หรือเลี้ยงปลา
 - ทิ้งทะเลได้
7. ลักษณะของเมืองท่าและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก
 - 7.1 อุตสาหกรรมท้องถิ่น
 - 7.2 โรงงานผลิตน้ำแข็ง

- 7.3 อุตสาหกรรมแปรรูปโรงงานปลากระป๋อง
- 7.4 ตลาดปลา ท่าขึ้นปลา
- 7.5 โรงงานปลาป่น
- 7.6 คลังน้ำมัน
- 7.7 ตู้เชื่อมเรือ เครื่องยนต์
- 7.8 เครื่องมือสื่อสาร
 - วิทยุ
 - โทรศัพท์
 - เทเลกซ์

(ต้องการทราบว่ามีหรือไม่อย่างไร ขนาด ราคา ค่าบริการ ฯลฯ.....)

8. ข้อจำกัดเรื่องลูกเรือ

- 8.1 ลูกเรือไทย 100%
- 8.2 ลูกเรือผสมไทยและท้องถิ่น
- 8.3 ความต้องการเรื่องการฝึกอบรม สอนลูกเรือท้องถิ่น
- 8.4 บัตรประจำตัวลูกเรือ พาสปอร์ต คู่มือลูกเรือ
- 8.5 ใบบรรองความสามารถ

9. การส่งเสริมและสนับสนุนอื่น ๆ

- 9.1 การยกเว้นภาษีอากร
 - ภาษีเงินได้ลูกเรือและผู้ลงทุน
 - ภาษีนำเข้าเรือ เครื่องมือ อุปกรณ์
 - ภาษีส่งออกปลาและผลผลิต
 - อื่น ๆ

9.2 การควบคุมหรือการอนุญาตให้ส่งเงินออกต่างประเทศ

9.3 การส่งผลกำไรออกต่างประเทศ

10. รูปแบบของการประกอบกิจการ

10.1 การร่วมทุน

- ตั้งบริษัทร่วมทุนแล้วเช่าเรือเพื่อทำการประมง
- ตั้งบริษัทร่วมทุนแล้วซื้อเรือเพื่อทำการประมง
- ตั้งบริษัทร่วมทุนเพื่อเก็บค่าสัมปทานจากเจ้าของเรือโดยไม่ดำเนินการ

10.2 การเช่า

- บริษัทท้องถิ่นเช่าเรือเพื่อทำการประมง

- บริษัทท้องถิ่นจ่ายค่าเช่าในรูปแบบการให้สัมปทาน

10.3 การจ่ายค่าสัมปทานโดยตรง

- เจ้าของเรือจ่ายค่าสัมปทานให้กับรัฐ ตามอัตราที่กำหนด

10.4 การแบ่งผลประโยชน์จากกำไร

- เจ้าของเรือลงทุนทั้งหมด โดยแบ่งผลกำไรให้กับเจ้าของประเทศ ซึ่งอาจเป็นรัฐ หรือเอกชนก็ได้

11. ข้อมูลอื่น ๆ เช่น กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ เงื่อนไข ข้อจำกัด หรือนโยบายของรัฐบาลท้องถิ่น อันเกี่ยวกับการประมงและการลงทุนจากต่างประเทศ

- ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร

- นโยบายการส่งเสริมการลงทุน

- แนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมการประมง

- การสนับสนุนทางด้านเงินทุน

- นโยบายแรงงาน

- นโยบายสิ่งแวดล้อม

- ฯลฯ

แหล่งจับปลาที่น่าสนใจ

1. ปลาผิวน้ำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีเครื่องมือจับปลาผิวน้ำที่สำคัญ ได้แก่ การทำประมงด้วยเครื่องมืออวนล้อม ซึ่งมีขีดจำกัด หรือมีความสามารถทำการประมงในเขตที่มีระดับน้ำลึกไม่เกิน 100 เมตร ดังนั้น แหล่งน้ำที่น่าสนใจจะมีเพียงชายฝั่งของประเทศ ดังต่อไปนี้ คือ จีน เวียดนาม เขมร มาเลเซีย อินโดนีเซีย พม่า บังกลาเทศ และอินเดีย

หากได้มีการพัฒนาหรือนำเอาเครื่องมือใหม่ ๆ เช่น อวนล้อมน้ำลึก ซึ่งมีขนาดใหญ่ หรือเครื่องมือเบ็ดราวจะมีแหล่งที่น่าสนใจเพิ่มมากขึ้นอีกมากมายทั้งในเขตทะเลสากล และเขตเศรษฐกิจ 200 ไมล์ของประเทศเหล่านี้ คือ หมู่เกาะแปซิฟิกทางตอนเหนือและตอนใต้ ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย มัลดีฟ ศรีลังกา มหาสมุทรอินเดีย อาฟริกาตะวันออก ฯลฯ

2. ปลาหน้าดิน

เป็นที่ทราบกันดีว่า การจับปลาหน้าดินมีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่สุดเพียงชนิดเดียว คือ เครื่องมืออวนลาก ซึ่งเครื่องมือชนิดนี้จะจับปลาในเขตชายฝั่ง มีระดับน้ำ

ลึกไม่เกิน 100 ไมล์เช่นเดียวกัน ดังนั้น แหล่งที่ทำการประมงได้ก็จะเป็นชายฝั่งของประเทศดังต่อไปนี้ คือ จีน เวียดนาม เขมร มาเลเซีย อินโดนีเซีย พม่า บังกลาเทศ ศรีลังกา ปากีสถาน กลุ่มตะวันออกกลาง แอฟริกาทั้ง 2 ฝั่ง อเมริกาใต้ ออสเตรเลีย และปาปัวนิวกินี

มีข้อสังเกตข้อหนึ่ง คือ เครื่องมืออวนลากนั้นนอกจากจะจับปลาได้มากแล้วยังเป็นเครื่องมือที่อาจทำลายสภาพแวดล้อมได้ทะเลไปในขณะเดียวกันด้วย จึงมีหลายประเทศตั้งข้อรังเกียจที่จะอนุญาตให้ใช้เครื่องมือชนิดนี้ทำการประมงในประเทศของตน และบางประเทศก็ห้ามจับกุ้ง โดยเรือประมงจากประเทศ ทั้งนี้ เพื่อสงวนไว้เฉพาะเรือประมงท้องถิ่นเท่านั้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประมงนอกน่านน้ำ

1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1.1 สำนักงานปลัด

- นโยบายและกำกับ

1.2 กรมประมง

- กำหนดนโยบาย
- ส่งเสริมสนับสนุน
- ติดต่อเจรจาหาแหล่งจับปลา
- สำรวจ
- เทคโนโลยี อบรม

1.3 กรมส่งเสริมการประมง

- สหกรณ์ประมง

2. กระทรวงต่างประเทศ

2.1 กรมเศรษฐกิจ

- หาข้อมูล
- ติดต่อแหล่ง เจริญ

2.2 สถานทูต

- หาข้อมูล

- ดูแล ช่วยเหลือ
- ปกป้องผลประโยชน์ของคนไทยในต่างแดน

2.3 กองหนังสือเดินทาง

- หนังสือเดินทางลูกเรือ

3. กระทรวงคมนาคม

3.1 กรมเจ้าท่า

- ทะเบียนเรือ
- ท่าเรือ
- ร่องน้ำ
- ความปลอดภัยเรือ อุปกรณ์
- ใบอนุญาตพนักงานประจำเรือ
- การตรวจปล่อยเรือ
- การฝึกอบรมเรื่องการเดินเรือ

3.2 การสื่อสารแห่งประเทศไทย

- การอนุญาตนำเข้า ตั้ง มี ใช้ อุปกรณ์วิทยุ
- การออกใบอนุญาตผู้ใช้วิทยุ

4. กระทรวงมหาดไทย

4.1 กรมตำรวจ

- กองสันติบาล ปปส. ตรวจประวัติลูกเรือ
- กองตรวจคนเข้าเมือง-ตรวจปล่อยลูกเรือ

5. กระทรวงการคลัง

5.1 กรมศุลกากร

- ภาษีเรือ อุปกรณ์ นำเข้า
- การตรวจปล่อยเรือเข้า-ออก
- พิธีการ-เอกสารนำเข้าปลา
- ตรวจสอบกำหนดภาษี

5.2 ธนาคารแห่งประเทศไทย

- นโยบายสินเชื่อ
- พิธีการ-เอกสาร EC L/C
- การอนุมัติเงิน

6. กระทรวงศึกษาธิการ

- การศึกษาอบรมลูกเรือ เจ้าหน้าที่ประจำเรือ
- การเตรียมคน

7. กระทรวงพาณิชย์

7.1 สำนักงานประกันภัย

- การประกันภัยเรือ, อุปกรณ์, ชีวิตลูกเรือ
- การประกันความเสี่ยงของธุรกิจ

8. กระทรวงสาธารณสุข

8.1 สำนักงานอาหารและยา

- อนุญาตนำเข้าปลา
- ควบคุมกัมมันตภาพรังสี

ปัญหา

ก. ปัญหาภายในภาคเอกชน

1. การเจรจา

- 1.1 ขาดข้อมูลเบื้องต้น
- 1.2 ขาดความรู้ความสามารถในการใช้ภาษา หรือ เป็นลักษณะชาวประมงไม่รู้ภาษา ผู้รู้ภาษาไปจับปลาไม่เป็น
- 1.3 ผู้สนใจท้องถิ่นพยายามปกปิดข้อจำกัดต่าง ๆ ที่อาจขัดขวางการเจรจา
- 1.4 ขาดเงินทุนสำรองจ่ายในระหว่างการเจรจา

2. เงินใจ

- 2.1 บางประเทศตั้งเงื่อนไขไว้สูงจนฝ่ายไทยไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เช่น ชนิดของเรือ อุปกรณ์ หรือลูกเรือ
- 2.2 บางประเทศขอแบ่งผลประโยชน์มากโดยไม่ยอมลงทุน
- 2.3 บางประเทศอนุญาตให้ทำการประมงเฉพาะนอกชายฝั่งไกลออกไป ซึ่งเมื่อศึกษาดูแล้ว บางเขตมีปลาน้อย หรือน้ำลึกเกินไป
- 2.4 บางประเทศห้ามนำเงินตรา ผลกำไรออกนอกประเทศ

3. องค์กร

- 3.1 ชาวประมงโดยมากไม่นิยมประกอบกิจการในลักษณะจดทะเบียนเป็น

รูปบริษัท หรือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับ

3.2 ชาวประมงไม่มีความรู้ หรือไม่ยอมรับระบบการจัดการ หรือ บริหารงานแบบสากล

3.3 การทำการประมงกับต่างประเทศหลายรายประสบปัญหาระหว่างเจ้าของเรือกับบริษัทคนกลางที่ทำหน้าที่ติดต่อ ประสานงาน เนื่องจากความไม่เข้าใจระหว่างกัน โดยเจ้าของเรือไม่เข้าใจระบบบริหาร บริษัทไม่เข้าใจเรื่องวิชาชีพ

3.4 เจ้าของเรือบางรายไม่สามารถจัดตั้งองค์กรได้ เนื่องจากมีเรือเพียงลำเดียว หรือ 2 ลำ ไม่พอกับการจัดตั้งกองเรือเพื่อทำการประมงร่วมกับต่างประเทศ

4. เรือ, อุปกรณ์, เครื่องมือ

4.1 บางประเทศมีข้อจำกัดต้องโอนเรือไปจดทะเบียนในประเทศท้องถิ่น โดยจะซื้อในราคาถูก หรือผ่อนชำระในระยะยาว

4.2 บางประเทศกำหนด ขนาดของเครื่องมือ คาวาน และอุปกรณ์ ซึ่งต้องมีการลงทุนใหม่สูง จนไม่เป็นที่สนใจ

4.3 เจ้าของเรือไม่สนใจที่จะจัดเตรียมพนักงาน อุปกรณ์ และระบบความปลอดภัยไว้บนเรือ

5. เงินทุน

การขาดแคลนเงินทุนในการปรับปรุงเรือ เครื่องมือ ค่าสัมปทานล่วงหน้า เงินทุนหมุนเวียน และเงินลงทุนใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันการเงินต่าง ๆ มองว่าอุตสาหกรรมประมงเป็นกิจการที่เสี่ยงมาก และชาวประมงไม่มีหลักทรัพย์อื่นที่จะใช้เป็นหลักประกัน นอกจากเรือเพียงอย่างเดียว ผู้ให้กู้ยืมเกรงว่า เรือจะถูกมรสุมจม หรือถูกจับกุมจากประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ต้องสูญเสียหลักประกันไป

6. บุคลากร

การทำการประมงนอกน่านน้ำจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ทั้งในเรื่องการเดินเรือ การจับปลา การติดต่อสื่อสาร และผู้รู้ภาษา ซึ่งบุคลากรเหล่านี้ในปัจจุบันชาวประมงมีเพียงลูกเรือที่มีความสามารถและอดทน จับปลาเก่ง เท่านั้น ยังมีความต้องการนายเรือ ช่างยนต์ พนักงานวิทยุ ล่าม ซึ่งหายากในตลาดแรงงานที่มีอยู่ เนื่องจากข้อจำกัดของทางราชการบางอย่าง หรือความไม่สู้สูงในทะเลของคนที่อยู่ในตลาดแรงงาน

ข. ปัญหาที่เกิดจากภาครัฐบาล

1. องค์กร

1.1 การจัดองค์กรของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรมประมง หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการประมงต่างประเทศมีเพียงบุคลากร 4 ท่าน และงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวกับงานนโยบายไม่มีเลย ซึ่งเป็นภาระกิจที่หนักเกินกว่าที่จะทำได้ตามลำพัง

1.2 กิจกรรมในเรื่องของกรมประมงนอกน่านน้ำเป็นกิจกรรมที่คาบเกี่ยวกับองค์กรของรัฐหลายหน่วยงาน ซึ่งหลายหน่วยงานไม่สนับสนุนหรือเอื้ออำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ซึ่งไม่มีองค์กรหลักที่จะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรง

2. ระเบียบพิธีการขององค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ยืดหยุ่น หรือไม่ปรับปรุงให้สอดคล้องกับกิจกรรมการประมง ซึ่งแตกต่างจากกิจกรรมอื่นในลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า การสื่อสารแห่งประเทศไทย

3. ภาษีอากร

ระบบภาษีอากรต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่ส่งเสริมให้มีการทำประมงนอกน่านน้ำ

3.1 ภาษ้นำเข้าเรือที่มีขนาดเล็กกว่า 1,000 ตัน

3.2 ภาษีอุปกรณ์ เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

3.3 ภาษีน้ำมันเชื้อเพลิง

3.4 ภาษีอวนและอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น สลึง อุปกรณ์ความปลอดภัย แพยาง

ชูชีพ

การแก้ปัญหา

ก. ภาคเอกชน

1. รัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญกับสมาคมการประมงนอกน่านน้ำไทย ในการให้เป็นตัวแทนในการดำเนินการเจรจา ติดต่อ ดำเนินการ แทนชาวประมง ซึ่งจะแก้ปัญหาการขาดข้อมูล ขาดความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษา และเงินอุดหนุนจากรัฐ ในระหว่างการเจรจาได้ส่วนหนึ่ง

2. เจ้าของเรือควรรวมกลุ่มและจัดองค์กรให้เป็นระบบ มีการจัดการแบบสากล และ

ควรมีเรือจับปลาอย่างน้อย 5 ลำ และเรือแม่หรือเรือขนส่ง 1 ลำ ซึ่งจะทำให้สะดวกในการเจรจา และประกอบการ ทั้งยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายให้อยู่บนระดับที่เหมาะสมด้วย ในเรื่องการจัดการควรร้างผู้จัดการซึ่งเป็นบุคคลภายนอกให้บริการตามนโยบายของกลุ่ม

3. เจ้าของเรือควรมีการปรับปรุงเรือ อุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุด มีสุขอนามัยที่ดี พนักงานและระบบความปลอดภัยที่เป็นสากล

4. เจ้าของเรือควรเปลี่ยนทัศนคติให้มีทัศนคติที่กว้างไกล และมองผลประโยชน์ระยะยาว

5. สถาบันการเงินต่าง ๆ ควรให้เวลาการสนับสนุนทางการเงิน เพื่อการปรับปรุงเรือ เครื่องมือ และอุปกรณ์ หรือค่าสัมปทานในแต่ละโครงการ

ข. ภาครัฐบาล

1. รัฐควรกำหนดนโยบายในเรื่องการประมงนอกน่านน้ำให้แน่ชัด และควบคุมดูแลให้องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าว

2. รัฐควรจัดตั้งองค์กรระดับชาติเพื่อดูแลกิจกรรมการประมงโดยเฉพาะ ซึ่งสามารถที่จะกำกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งอยู่ต่างกระทรวง ทบวง กรม ได้ด้วย เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบายให้สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน

3. เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อภาคเอกชนว่าเป็นผู้โง่เขลา ผู้กอบโกยผลประโยชน์ กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งทางราชการจะต้องควบคุม ดูแล และจับผิดอยู่เสมอ

4. หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐควรสำรวจและปรับปรุงกฎระเบียบและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้ ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับผู้ธุรกิจด้วย

5. รัฐควรจัดสรรเงินทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการเจรจา ติดต่อเพื่อหาน่านน้ำ และแหล่งทำการประมงไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการทำงาน

นโยบายเร่งด่วน

1. กรมศุลกากร

ก. ควรรยกเว้นภาษีนำเข้าเรือซึ่งอยู่ในเงื่อนไขต่อไปนี้

1. เรือประมงที่เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน

2. เรือประมงที่มีขนาดไม่เล็กกว่า 250 ตันกรอส

3. เรือแม่หรือเรือขนส่งที่มีขนาดไม่เล็กกว่า 500 ตันกรอส

- ข. ควรลดภาษีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในเรือประมง เช่น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ วิทยุสื่อสาร อวน สลึง อุปกรณ์ความปลอดภัย ชูชีพ และแพยาง
- ค. ควรลดภาษีน้ำมันเชื้อเพลิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำมันดีเซลให้กับชาวประมง
2. กรมสรรพากร ควรยกเว้นภาษีลูกเรือ ค่อยไปในฐานะที่เป็นเกษตรกร เช่นเดียวกับชาวนา
3. กรมเจ้าท่า
- ก. ควรขุดลอกร่องน้ำที่จังหวัดสมุทรสาครและภูเก็ต ให้มีความลึกไม่ต่ำกว่า 7 เมตร ในระดับน้ำลงต่ำสุดเฉลี่ย
- ข. ควรอนุญาตให้สร้างท่าเทียบเรือของเอกชนได้โดยไม่เป็นการกีดขวางการคมนาคม
- ค. ควรจัดอบรมและอนุญาตให้นายเรือและช่างยนต์ประเภทชำนาญงานให้สามารถควบคุมเรือประมงโดยเฉพาะในขนาดและระดับที่สูงขึ้นได้
4. การสื่อสารแห่งประเทศไทย
- ก. ควรอนุญาตให้เรือประมงสามารถมีและใช้อุปกรณ์วิทยุที่มีขนาดและกำลังส่งเกินกว่า 100 วัตต์ เพื่อการติดต่อในระยะไกลได้
- ข. ควรอนุญาตให้เจ้าของเรือ หรือเจ้าของโครงการมีและใช้อุปกรณ์วิทยุ ติดตั้งในสำนักงานได้
5. ธนาคารแห่งประเทศไทย
- ก. ควรกำหนดนโยบายทางการเงิน เพื่อช่วยเหลือชาวประมง และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการช่วยเหลือเกษตรกรอื่น ๆ
- ข. ควรอนุมัติให้ผู้ประกอบการประมงนอกน่านน้ำสามารถจัดส่งเงินทุน ค่าใช้จ่ายและส่วนแบ่งไปต่างประเทศได้สะดวกและรวดเร็ว
6. สำนักงานประกันภัยควรพิจารณาให้มีการรับประกันภัยเรือประมงและชีวิตลูกเรือ
7. กระทรวงศึกษาควรวินิจฉัยให้วิทยาลัยประมงในสังกัดจัดอบรมนักเรียนและนักศึกษา เพื่อเป็นลูกเรือที่มีความรู้ ความสามารถและความอดทนที่จะใช้ชีวิตในทะเลให้เหมาะสมกับกิจกรรมการประมง เช่น นายเรือ ช่างยนต์ หรือผู้ช่วยต่าง ๆ
8. รัฐควรจัดตั้งคณะทำงานด้านกฎหมายเพื่อช่วยเหลือชาวประมงผู้สุจริตที่ถูกจับกุมในต่างประเทศซึ่งจะต้องประกอบด้วย
1. นักกฎหมาย ผู้รู้เรื่องกฎหมายระหว่างประเทศ
 2. นักการทูต ผู้รู้เรื่องการเจรจา

3. ทหารเรือ ผู้รู้เรื่องน่านน้ำและอาณาเขตทะเล
4. นักวิชาการประมง ผู้รู้เรื่องการจับปลาและเครื่องมือการประมงพร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อการนี้ด้วย

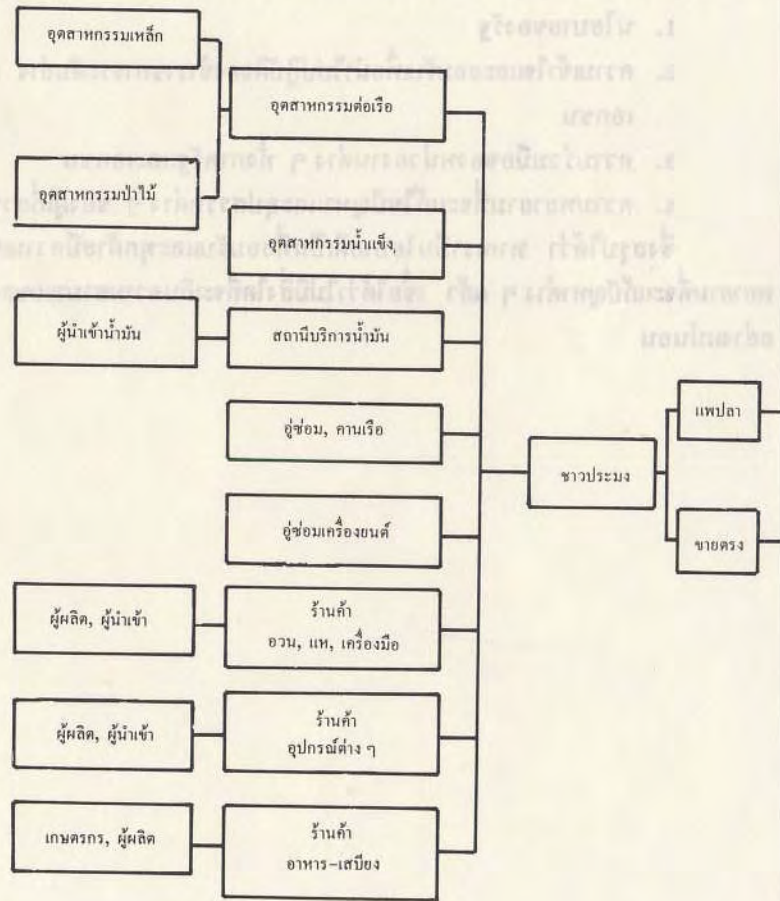
แนวโน้มในอนาคต

การประมงไทยในทศวรรษหน้านั้นจะมีแนวโน้มที่ยังแจ่มใสหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ

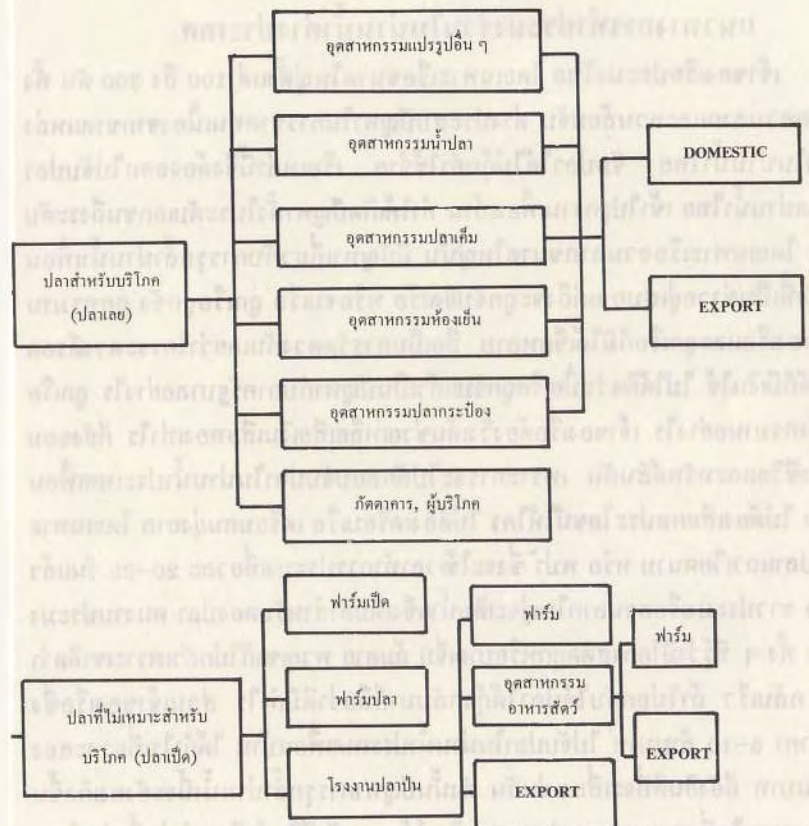
1. นโยบายของรัฐ
2. ความเข้าใจและยอมรับเพื่อนำไปปฏิบัติของข้าราชการระดับล่าง และภาคเอกชน
3. ความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน
4. ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปได้ว่า หากเรามีนโยบายดีเป็นที่ยอมรับและทุกฝ่ายมีความเข้าใจกัน พยายามที่จะแก้ปัญหาดัง ๆ แล้ว เชื่อได้ว่าไม่มีสิ่งใดที่จะเกินความสามารถของคนไทยอย่างแน่นอน

วงจรธุรกิจประมงทะเล

ประเภทของปลา

แนวทางการทำประมงร่วมกันน่านน้ำต่างประเทศ

โดย

สมยศ สูดหอม*

แนวทางการทำประมงร่วมกันน่านน้ำต่างประเทศ

เจ้าของเรือประมงไทย โดยเฉพาะเรือขนาดใหญ่ตั้งแต่ 100 ถึง 300 ตัน ทั้งประเภทอวนลากและอวนล้อมจับ ต่างประสบปัญหาในการขาดทุนเนื่องจากขาดแหล่งประมงในน่านน้ำไทย จับปลาได้ไม่คุ้มค่าใช้จ่าย เรือเหล่านี้จึงต้องออกไปจับปลานอกเขตน่านน้ำไทย เข้าไปรุกรานเพื่อนบ้าน ทำให้เกิดปัญหาทั้งในระดับเอกชนถึงระดับรัฐบาล โดยเฉพาะเรืออวนลากขนาดใหญ่ มีปัญหาเกี่ยวกับการรุกรานน่านน้ำเพื่อนบ้าน ดังที่เป็นข่าวอยู่เสมอ แต่ถึงจะถูกจับยึดเรือ หรือจมเรือ ลูกเรือถูกขัง ถูกทรมาน ทั้งเจ้าของเรือและลูกเรือก็ได้เข้ายึดหลาย ถือเป็นกรณีตัวอย่างที่ใครจะดวงดีรอดตัวมาได้ก็มีเงินใช้ ไม่ได้คิดว่าเมื่อเรือถูกจับแล้วเป็นปัญหากับภาครัฐบาลอย่างไร ลูกเรือถูกจำขังทรมานอย่างไร เจ้าของเรือต้องวิ่งเต้นช่วยเหลือเสียเงินเสียทองเท่าไร ก็ยังชอบเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินกัน เพราะการจะไปลักลอบจับปลาในน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้านนั้น ไม่ต้องเสียผลประโยชน์ให้ใคร ไม่ต้องเตรียมเรือ เตรียมคนยุ่งยาก โดยเฉพาะถ้าลากปลาแฉะเวียตนาม หรือ พม่า ซึ่งจะใช้เวลาทำการประมงที่ยวละ 20-25 วันแล้วง่ายมาก ชาวประมงเรืออวนลากใหญ่จะเติมน้ำแข็งเต็มลำสำหรับดองปลา คนงานประมงก็หาง่าย ทั้ง ๆ ที่รู้ว่ามีโอกาสติดคุกหรือบาดเจ็บ ล้มตาย พวกเขาก็ไม่กลัวเพราะเขาคิดว่าไปเร็ว กลับเร็ว ถ้าไม่ถูกจับได้ปลาได้ก็วิ่งกลับมาถือว่าดีมีกำไร ส่วนเจ้าของเรือซึ่งเอาเรือราคา 5-10 ล้านบาท ไปจับปลาในน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้าน ได้กำไรที่ยวละสองสามแสนบาท ก็ยังยินดีที่จะเสี่ยงเช่นกัน ดังนั้นปัญหาการรุกรานน่านน้ำนี้จะยังคงเกิดขึ้นได้เสมอ トラบาคที่อุตสาหกรรมประมงพาณิชย์บ้านเรายังมีจิตสำนึกอยู่เช่นนี้ ช่วงไหนที่ถูกเรือต่างประเทศจับกุมก็จะหยุดชบเซาเหตุการณ์สักพักหนึ่ง แล้วก็เริ่มเข้าไปจับกันใหม่อีก

ได้มีความพยายามตั้งแต่ระดับเอกชน บริษัทจนถึงภาครัฐบาลในการติดต่อกับต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อขออนุญาตเรือไทยไปจับปลาโดยถูกกฎหมาย โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้ในอัตราส่วนที่เหมาะสม แต่ส่วนมากแล้วโครงการ

ร่วมทำการประมงกับต่างประเทศนั้น มักจะพบปัญหาและอุปสรรคนานัปการ ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการประมงได้จนตลอดอายุสัญญา

โดยที่ผู้เขียนมีประสบการณ์ทางธุรกิจประมงนอกน่านน้ำอยู่บ้าง จึงขอเสนอแนวทางในการทำประมงร่วมกับต่างประเทศในเขตน่านน้ำของเขา เพื่อให้เจ้าของเรือได้ และลูกเรือ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น บริษัทตัวแทนได้ศึกษาและนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ก่อนอื่นผู้เขียนขอให้คำอธิบายคำศัพท์บางคำที่ใช้บ่อย ๆ เพื่อความเข้าใจ

เจ้าของโครงการ หมายถึง เอกชน หรือบริษัท หรือรัฐบาลในต่างประเทศ ซึ่งเป็นเจ้าของโครงการประมง ได้รับอนุญาตให้ซื้อ เช่าซื้อ หรือนำเรือจากประเทศไทยเข้าไปทำการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำประเทศนั้น โดยเจ้าของโครงการจะได้รับผลตอบแทนจากเจ้าของเรือประมงไทย

บริษัทตัวแทน หมายถึง เอกชน ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทจำกัด ในประเทศไทยซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนประสานงานระหว่างเจ้าของโครงการและเจ้าของเรือ รับผิดชอบในการติดต่อสื่อสาร จัดเตรียมเอกสารที่จำเป็น ดูแลประสานผลประโยชน์ทั้งสองฝ่ายให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็วและถูกต้องตามสัญญา

ประเทศคู่สัญญา หมายถึง ประเทศที่อนุญาตให้เรือไทยเข้าไปทำประมงในน่านน้ำของเขา สัญญา หมายถึง สัญญาร่วมทำการประมงระหว่างเจ้าของเรือกับเจ้าของโครงการ โดยผ่านหรือไม่ผ่านบริษัทตัวแทน

ลำดับขั้นตอนของการติดต่อประสานงานและดำเนินการเพื่อนำเรือเข้าทำการประมงในน่านน้ำต่างประเทศมีขั้นตอนโดยทั่วไป คือ

ก. การติดต่อการทำสัญญากับเจ้าของโครงการทำประมงในต่างประเทศ

การติดต่อนี้อาจทำได้โดยขอข้อมูลจากฝ่ายการประมงระหว่างประเทศ กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือจากกระทรวงต่างประเทศ หรือจากกรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม เมื่อได้คู่สัญญาเจ้าของโครงการในต่างประเทศแล้ว เราก็ต้องศึกษาหารายละเอียดต่อไปนี้

1. การทำสัญญาร่วมทำประมง สัญญานี้จะต้องร่างขึ้นโดยยื่นอยู่บนหลักแห่งการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันโดยยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ตั้งแต่เจ้าของโครงการ เจ้าของเรือ ได้ และลูกเรือ และบริษัทตัวแทน โดยถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่กล่าวมานี้ได้รับผล

* หัวหน้ากองฝึกอบรม สำนักงานฝ่ายฝึกอบรม ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประโยชน์อย่างไม่เป็นธรรม หรือไม่คุ้มครองลงทุนลงแรง โครงการประมงก็จะต้องล้มเลิกไป ดังนั้นตามปกติเพื่อความถูกต้องยุติธรรม และมีผลบังคับในทางกฎหมาย ควรมอบหมายให้นักกฎหมายหรือสำนักทนายความเป็นผู้ร่างสัญญา โดยสัญญาที่ทำขึ้นควรทำทั้งภาคภาษาไทยและภาษาสากล (อังกฤษ) บริษัทตัวแทนบางบริษัทที่มีประสบการณ์ในการทำประมงร่วมกับต่างประเทศมานาน รู้ถึงจุดเสียของการทำสัญญาร่วม ได้ลงทุนจ้างสำนักทนายความสากลในประเทศคู่สัญญาให้เป็นผู้ร่างสัญญา ทำสัญญาดูแลผลประโยชน์ต่าง ๆ ในอัตรากาจ้างที่แพงมาก แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นการคุ้มค่าอย่างยิ่งที่ใช้ทนายความสากลในประเทศคู่สัญญาดูแลผลประโยชน์และจัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพราะถ้าจะใช้แต่สำนักกฎหมายในประเทศก็จะไม่มีความรู้ความชำนาญในกฎหมายเฉพาะเรื่องในประเทศคู่สัญญา เพราะโดยข้อเท็จจริงแล้วการทำประมงจะเกิดขึ้นในน่านน้ำประเทศคู่สัญญาเท่านั้น ดังนั้นการทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายต่าง ๆ มักจะเกิดขึ้นในน่านน้ำประเทศคู่สัญญานั้นเอง (โปรดดูตัวอย่างลักษณะของสัญญาร่วมทำการประมงที่แนบท้าย)

2. แหล่งทำการประมง ก่อนตกลงร่วมทำการประมง ควรจะศึกษารายละเอียดของแหล่งทำการประมง และเครื่องมือประมงที่ได้รับอนุญาตให้รู้ต้องแท้เสียก่อนว่าสภาพของแหล่งทำการประมงนั้น เหมาะสมเพียงใด กุ้ง ปลา ชนิดอะไร มีกำลังผลิตสูงขนาดไหน ฤดูกาลจับปลา จับกุ้ง แหล่งประมงที่ดีไม่ควรอยู่ห่างจากประเทศไทยมากนัก เพราะจะสะดวกในการส่งกำลังบำรุง การปรับปรุงซ่อมแซมเครื่องยนต์ อะไหล่ ควรจะมีเมืองท่าที่พร้อมจะให้บริการแก่เรือประมงไทยในด้านการติดต่อสื่อสาร การอำนวยความสะดวกในการตรวจเรือเข้า-ออกท่า ควรมีสถานีประสานงานที่มีเครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ เทเลกซ์ และถ้ามีเครื่องโทรสารได้ด้วยยิ่งดี (Facimile) เสบียงอาหาร น้ำ และน้ำมัน ควรมีไว้บริการในราคาตามสมควร ในส่วนที่เกี่ยวกับเครื่องมือประมงนั้นก็ควรศึกษาให้ดีว่า ถ้าเป็นอวนลากหรืออวนล้อมจับ เขากำหนดให้ใช้ตาอวนขนาดไหน จับปลาในบริเวณน้ำลึกเท่าใด หรือห่างจากฝั่งกี่ไมล์ บางประเทศออกใบอนุญาตให้จับได้แค่ปลา ห้ามจับกุ้ง ถ้ามีกุ้งอยู่ในเรือก็ถือว่าผิดกฎหมายหรือมีใบอนุญาตให้จับกุ้งก็ต้องทิ้งปลาที่ติดอวน จะเก็บไว้ไม่ได้จะผิดกฎหมาย แหล่งทำการประมงบางแห่ง เหมาะแก่การจับปลาโดยใช้เบ็ดควัด หรือเบ็ดราวปลาทุ่นา ซึ่งชาวประมงไทยไม่มีประสบการณ์ขาดความชำนาญ ก็ต้องใคร่ครวญให้ดีว่าจะทำได้อย่างไรแต่ไหน หรือยกเลิกเสีย จึงควรศึกษาและทำความเข้าใจกับเจ้าของโครงการให้ดี

3. การเตรียมเรือประมง โดยทั่วไปเรือประมงที่วิ่งอยู่ในน่านน้ำไทย มักจะไม่คำนึงถึงเรื่องการเตรียมเรือให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ จึงมักจะมีปัญหาเมื่อจะเข้าร่วมทำประมงกับประเทศอื่น ดังนั้นเมื่อตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจับปลาในน่านน้ำต่างประเทศแล้วเจ้าของเรือควรต้องมีการเตรียมเรือให้พร้อม เช่น ซ่อมแซมทำห้องเรือใหม่ ทาสีใหม่ เช็ครีเอเจนต์ให้อยู่ในสภาพดีพร้อมใช้งาน เพราะบางประเทศก่อนจะรับเรือเข้าไปในน่านน้ำ จะต้องมีการตรวจเช็คสภาพเรือโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของเขา ถ้าเรือไม่ผ่านการตรวจก็ไม่สามารถเข้าไปร่วมทำการประมงได้ ยิ่งกว่านั้นเกือบทุกประเทศจะใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของเรือ เช่น เรือต้องมีอุปกรณ์ดับเพลิง เรือและเสื้อชูชีพ อุปกรณ์การส่งสัญญาณขอความช่วยเหลือทั้งแบบธงและแบบพลุ และแบบสัญญาณวิทยุฉุกเฉิน และอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งเจ้าของเรือคิดว่าเป็นสิ่งที่ก่อความรำคาญน่าเบื่อหน่ายไม่จำเป็นต้องมี และพยายามหาทางหลีกเลี่ยงกฎข้อบังคับเหล่านี้ โดยไม่คำนึงว่าอาจก่อให้เกิดปัญหาภายหลังเมื่อเจ้าหน้าที่ของประเทศคู่สัญญาตรวจเรือเหล่านั้นในน่านน้ำของเขาแล้วพบว่า เรือประมงนั้นไม่เหมาะสมไม่ปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ตามกฎหมายของเขาก็จะเกิดปัญหาแก่ฝ่ายไทย และเจ้าของเรือประมง

4. การเตรียมเอกสารเพื่อเข้าร่วมโครงการ เอกสารที่เกี่ยวข้องขอแยกเป็น 2 ส่วน คือ เอกสารในส่วนที่เกี่ยวกับเรือประมง และเอกสารของลูกเรือ ดังมีรายละเอียดโดยสังเขป

4.1 เอกสารเรือ ประเทศคู่สัญญาส่วนมากจะไม่ยินยอมให้เรือประมงติดธงต่างชาติเข้าไปทำการประมงในเขตน่านน้ำของตน นอกจากเรือนั้นได้ออนเป็นเรือของชาตินั้นแล้ว ดังนั้น การเข้าร่วมโครงการประมงจึงต้องทำการโอนสัญชาติเรือให้ประเทศคู่สัญญาด้วย ทั้งนี้อาจทำได้ในระบบการซื้อ หรือเช่าซื้อ หรือโอนกรรมสิทธิ์ให้เป็นเรือของประเทศคู่สัญญา เพื่อเข้าไปทำการประมงให้ถูกต้องตามกฎหมาย ฉะนั้นการทำสัญญาซื้อขายและการโอนกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ตลอดจนการเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ควรจะจัดทำด้วยความรอบคอบรัดกุมและมีความคล่องตัวในทางปฏิบัติด้วย

4.2 เอกสารลูกเรือ รายละเอียดในการเตรียมเอกสารที่จำเป็นสำหรับลูกเรือไทย จะแตกต่างกันไปตามความต้องการและกฎระเบียบข้อบังคับของแต่ละประเทศคู่สัญญา บางประเทศยินยอมให้ลูกเรือใช้สัญญาเลิกจ้าง (DISCHARGE BOOK) หรือที่ลูกเรือเรียกว่า ซีแมนบุ๊ก (SEAMANBOOK) แต่บางประเทศก็ต้องการให้เตรียมหนังสือเดินทาง

(PASSPORT) สำหรับลูกเรือแต่ละคน จำนวนลูกเรือไทยที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ทำงานในเรือก็จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศอีกเช่นกัน โดยบางประเทศกำหนดอัตราส่วนระหว่างลูกเรือไทยกับลูกเรือชาวพื้นเมืองของประเทศคู่สัญญา เช่น 70:30 เบอร์เซนค์ หรือบางประเทศกำหนดอัตราหรือตำแหน่งของลูกเรือในจำนวนจำกัด ยิ่งกว่านั้นบางประเทศจะไม่ยินยอมให้มีลูกเรืออยู่ในเรือ เพราะอ้างว่ามีลูกเรือชาวพื้นเมืองที่ว่างงานอยู่มาก ลูกเรือไทยทุกคนที่จะเข้าไปทำงานในประเทศนั้นได้ จึงต้องมีความรู้ ความสามารถพิเศษ และมีเอกสารประกาศนียบัตรรับรองความรู้ความสามารถนั้น เพื่อขออนุญาตเข้าไปทำงานในฐานะผู้มีความชำนาญ ไม่ใช่ลูกเรือธรรมดา การขอใบอนุญาตทำงานในบางประเทศไม่ค่อยสะดวก เพราะเขาก็มีความจำเป็นที่จะต้องจัดหางานให้คนว่างงานพื้นเมืองของเขา และแน่นอนว่าเจ้าของประเทศย่อมถูกต้องเสมอ ดังนั้นเรือประมงไทยที่เข้าร่วมทำประมงในน่านน้ำต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องมีลูกเรือหรือเจ้าหน้าที่ชาวพื้นเมืองร่วมทำงานในเรือด้วยเสมอไม่มากก็น้อย

ข. การบริหารและประสานงาน

หลังจากการตกลงทำสัญญานำเรือเข้าไปจับปลาในน่านน้ำต่างประเทศได้แล้ว การบริหารงานคือหัวใจของความเจริญยั่งยืนของโครงการ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบริหารงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความจับใจในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ความมักง่ายไม่จัดการให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามข้อตกลงหรือสัญญาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย จะก่อให้เกิดความล่าช้าไม่สะดวกและพอกพูนความไม่พอใจแก่ฝ่ายที่เสียประโยชน์ อันจะนำมาซึ่งความล้มเหลวของโครงการประมงร่วมการบริหารและประสานงานร่วมกัน รวมความถึงการให้บริการ ให้ความสะดวกในการทำกิจการประมงด้วย หลักสำคัญหลายประการที่ต้องนำมาพิจารณาได้แก่

1. การอำนวยความสะดวกในด้านเอกสาร เจ้าของโครงการที่ดีจะต้องดำเนินการติดต่อประสานงานในด้านเอกสารทั้งของเรือและของลูกเรือให้เป็นที่ถูกต้องตามกฎหมายของประเทศคู่สัญญาโดยรวดเร็วเรียบร้อย เพื่อให้เรือและลูกเรือได้เข้าไปทำการประมงโดยไม่ชักช้าเสียเวลา และหมายความรวมถึงความสะดวกรวดเร็วในการเช็กและเคลียร์เรือเข้า-ออกจากท่าในประเทศคู่สัญญา เพื่อให้เรือได้มีเวลาทำการประมงนานวันที่สุด สำหรับการเติมน้ำมันและเสบียงอาหารก็เช่นกัน ฝ่ายเจ้าของโครงการควรจัดหาเตรียมไว้ทันราคายุติธรรม พร้อมทั้งจะบริการให้แก่เรือประมง เพื่อให้เรือเสียเวลาอยู่ที่ท่าน้อยวันที่สุด

2. เจ้าของโครงการร่วมกับบริษัทตัวแทนจะต้องรับผิดชอบในการจัดหาอุปกรณ์ติดต่อสื่อสารประจำสถานีในประเทศคู่สัญญา เพื่อให้เรือได้ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างเรือกับสถานีหรือเรือกับเจ้าของเรือและบริษัทตัวแทน ทั้งนี้เพื่อให้ทางสถานีหรือเจ้าของเรือหรือเจ้าของโครงการได้ทราบความเคลื่อนไหวความต้องการเสบียงอาหารและน้ำมันของเรือ ปริมาณและชนิดของปลาที่มีในเรือ การจัดเตรียมห้องเย็น การจัดเตรียมเรือบรรทุกให้เหมาะสมกับความต้องการของเรือ ตลอดจนการติดต่อประสานงานในด้านการเตรียมเอกสารเข้า-ออกของเรือด้วย

3. ต้องมีการวางแผนล่วงหน้าร่วมกันระหว่างเจ้าของเรือและได้ เจ้าของโครงการและบริษัทตัวแทน ในกรณีที่ทางเรือต้องการบรรทุกสัตว์น้ำไปขายโดยใช้เรือแม่ (Freezing Carrier) โดยฝ่ายเรือต้องแจ้งปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำที่มีในเรือประมง เพื่อให้ทางเจ้าของโครงการหรือบริษัทตัวแทนจัดหาเรือแม่ที่เหมาะสม ราคายุติธรรม ใช้บรรทุกสัตว์น้ำเหล่านี้ โดยปกติแล้วการบรรทุกสัตว์น้ำในเรือแม่จะทำให้เรือประมงมีเวลาจับปลามากขึ้น เสียค่าใช้จ่าย (โดยเฉพาะค่าน้ำมันเชื้อเพลิง) น้อยลงถึงแม้จะต้องเสียค่าระวางบรรทุกสัตว์น้ำบ้าง ก็ยังคุ้มกว่าที่จะเอาเรือประมงวิ่งกลับมาขายปลาเอง ในกรณีที่ต้องการนำสัตว์น้ำมาขายในประเทศไทยโดยใช้เรือแม่ซึ่งชักรงต่างชาติ จะต้องทำพิธีการขอ ยกเว้นภาษีสัตว์น้ำนั้นจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเสียก่อนด้วย

ค. การแบ่งผลประโยชน์และการจัดการตลาด

ดังที่กล่าวมาแล้วคือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันอย่างยุติธรรม ดังนั้น ในการทำสัญญาจะต้องระบุลงไปอย่างแน่ชัดว่า จะแบ่งผลประโยชน์กันในลักษณะใด เป็นจำนวนเท่าใด โดยทั่วไปแล้วการทำประมงในต่างประเทศมีการแบ่งผลประโยชน์หลายแบบ เช่น การเก็บเป็นเปอร์เซ็นต์จากยอดขายสัตว์น้ำทั้งหมด โดยไม่หักค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น การเก็บเป็นเปอร์เซ็นต์จากยอดขายโดยหักค่าใช้จ่ายบางส่วน การเก็บผลประโยชน์เป็นเที่ยวคือ เรือออกกี่วันก็คิดวันละเท่าใด เป็นต้น หรือเก็บเงินเป็นปีว่าปีละเท่าใด บางประเทศจะเก็บค่าภาคหลวงส่วนหนึ่งเป็นจำนวนตายตัว และอีกส่วนหนึ่งเป็นเปอร์เซ็นต์จากยอดขาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎหมายระเบียบข้อบังคับของแต่ละประเทศ และข้อตกลงร่วมระหว่างเจ้าของเรือกับเจ้าของโครงการ

โครงการประมงร่วมที่ดีควรมีการวางแผนการตลาดที่ดีด้วย ทั้งนี้ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันหาตลาดสัตว์น้ำที่เหมาะสมและให้ผลประโยชน์ที่ดีที่สุดแก่ทุกฝ่าย บางครั้งเมื่อมี

สัตว์น้ำมาก ๆ ราคาในตลาดจะตกลงหรือบางครั้งก็จำหน่ายไม่ออก ทำให้ต้องนำสัตว์น้ำที่เหลือไปฝากเก็บไว้ในห้องเย็น เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายทั้งค่ารถบรรทุก และค่าเก็บรักษา เจ้าของเรือและเจ้าของโครงการ ควรช่วยกันติดต่อจัดหาตลาดรองรับสินค้าสัตว์น้ำทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งในรูปแบบสัตว์น้ำแช่แข็ง สัตว์น้ำที่แช่แข็งจนถึงโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ เพื่อให้การขายสัตว์น้ำเป็นไปอย่างรวดเร็วและได้ราคาที่ดีที่สุด

ง. ปัญหาจากการทำประมงร่วมกันน่านน้ำต่างประเทศ

ปัญหาและอุปสรรคในการทำประมงร่วม ลักษณะนี้สามารถแยกได้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะก่อนเข้าร่วมโครงการ กับระยะขณะร่วมอยู่ในโครงการ รวมถึงการไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อตกลงและฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อบังคับของประเทศคู่สัญญา ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นได้ทั้งโดยความตั้งใจหรือไม่เจตนา หรือมีภัยและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทั้งจากฝ่ายเจ้าของโครงการ ฝ่ายเจ้าของเรือ ฝ่ายประธานงาน และฝ่ายใต้และลูกเรือ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องของประเทศคู่สัญญา สรุปแล้วปัญหาจะเกิดขึ้นทันทีเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาและข้อตกลง หรือเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับผลประโยชน์ที่ยุติธรรม หรือต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ปัญหาเหล่านี้แก้ไขได้ ถ้าทุกฝ่ายยึดถือความสุจริตใจ ความยุติธรรม ไม่เห็นแก่ได้ พยายามมองหาผลประโยชน์ในระยะยาว และรักษาคำมั่นสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้

ตัวอย่างลักษณะของสัญญาร่วมทำการประมง ซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรต้องประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. รายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวกับคู่สัญญา รวมถึงแหล่งและขอบเขตที่ได้รับอนุญาตให้ทำการประมง ถ้าสามารถระบุแน่ชัดว่าอยู่บริเวณใด แลต-ลอง เท่าใดได้ยิ่งดี รวมถึงระยะเวลาที่มีสิทธิทำการประมงในบริเวณดังกล่าวด้วย และทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการประมงนั้น จะต้องระบุในสัญญาถึงเครื่องมือประมง ขนาดลวด หรือระบุชนิดสัตว์น้ำที่ได้รับอนุญาตให้ทำประมงได้ โดยให้ถือเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าของเรือที่จะต้องจัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือประมงทุกอย่างให้พร้อม รวมถึงระบบความปลอดภัย อุปกรณ์ช่วยชีวิตที่ต้องมีประจำในเรือตามกฎหมายเจ้าท่าสากลด้วย

2. นอกจากเจ้าของเรือจะต้องจัดหาเรือที่มีสภาพดีพร้อมจะดำเนินการประมงได้ดีแล้ว ต้องเตรียมลูกเรือที่มีความประพฤติดี มีประสบการณ์และความชำนาญในการทำประมง สามารถทำงานตามที่ได้รับมอบหมายได้ และควรระบุไว้ในสัญญาให้แน่ชัดถึงจำนวนลูกเรือไทยในเรือแต่ละลำ และโดยที่เรือจะต้องโอนสัญชาติเป็นของเจ้าของ

โครงการ ดังนั้นเจ้าของโครงการจึงต้องรับภาระจัดหาที่พัก และพนักงานวิทยุของเรือแต่ละลำตามความจำเป็นและเหมาะสม ให้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการนำเรือติดต่อสื่อสารอำนวยความสะดวกในด้านเอกสารของเรือ ส่วนภาระหน้าที่ในการจับปลาและบังคับบัญชาลูกเรือไทยนั้น ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของได้กั้งไทยเหมือนปกติ ดังนั้นเจ้าของเรือจะต้องนำเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เช่น ทะเบียนเรือ สำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน เป็นต้น ที่จะต้องใช้ในการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์เรือให้เป็นของฝ่ายเจ้าของโครงการ และต้องเตรียมเอกสารประจำตัวของลูกเรือ อาทิเช่น หนังสือเดินทางใบสัญญาเลิกจ้าง (DISCHARGE BOOK) ใบประกาศนียบัตร รูปถ่าย เพื่อขออนุญาตการต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับลูกเรือเหล่านั้น

3. เจ้าของเรือตกลงยินยอมทำสัญญาขายเรือให้แก่เจ้าของโครงการ เพื่อให้มีสิทธิเข้าไปทำการประมงในประเทศนั้นได้ โดยการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์สัญชาติและเรือจะต้องกระทำก่อนเดินทางไปยังน่านน้ำประเทศนั้น ทั้งนี้ถ้ามีบริษัทตัวแทนดำเนินการ ต้องมีการมอบอำนาจให้บริษัทตัวแทนรับภาระหน้าที่นี้ไปเพื่อความสะดวกและแบ่งเบาความรับผิดชอบต่าง ๆ ในส่วนที่จะต้องทำกับเจ้าของโครงการ อาทิเช่น การรับจ้างเรือ รับซื้อเรือคืน หรือจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงเรือคืนมาเป็นเจ้าของเรือ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการที่เจ้าของเรือซึ่งต้องทำสัญญาขายเรือให้แก่เจ้าของโครงการผู้ถือใบอนุญาตทำการประมงในประเทศนั้นให้ได้รับเรือ หรือรับโอนกรรมสิทธิ์ หรือจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงเรือมาเป็นของเจ้าของเรือได้โดยไม่เสียเปรียบฝ่ายเจ้าของโครงการ

4. ในสัญญาจะต้องกำหนดบทบาท หน้าที่ ภาระความรับผิดชอบของเจ้าของโครงการ หรือในกรณีที่มีบริษัทตัวแทนเป็นผู้ดำเนินการ ก็จะต้องระบุให้แน่ชัดว่า จะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบและมีการปฏิบัติงานอย่างไร อาทิเช่น การจัดเตรียมเอกสารที่จำเป็นหรือจะต้องดำเนินการตามกฎหมายของไทย และของประเทศคู่สัญญา ติดต่อประสานงานขออนุญาตการค้าและการติดต่อประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการจัดน้ำมัน น้ำ อาหาร รวมถึงการจัดเรือห้องเย็นมาทำการขนถ่ายสัตว์น้ำจากเรือประมงเพื่อบรรทุกสู่เมืองท่าจำหน่ายสัตว์น้ำ และการจัดหาทีมประจำเรือ เป็นต้น ทั้งนี้คู่สัญญาจะต้องตกลงกำหนดให้แน่ชัดถึงเมืองที่จะใช้เป็นท่าบรรทุกขนถ่าย และจุดเติมน้ำมัน หรือกระทำการอื่น ๆ อันจำเป็นหรือต้องการของเรือประมง โดยเจ้าของโครงการต้องจัดตั้งสำนักงานและหาเจ้าหน้าที่ประสานงาน เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น

ไว้บริการแก่เรือประมง รวมถึงดำเนินการหรือควบคุมการนำสัตว์น้ำลงบรทุกในเรือ หรือการขนถ่ายออกจากเรือด้วย

5. สัญญาร่วมทำการประมงที่คิดจะมีภาระอย่างละเอียดและแน่ชัดถึงการรับภาระค่าใช้จ่ายของทุกฝ่ายที่ร่วมทำสัญญา อาทิเช่น เจ้าของเรือ เจ้าของโครงการ หรือบริษัทตัวแทน โดยจะต้องกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ค่าใช้จ่าย ระยะเวลาที่ต้องชำระเงิน เงินตรา อัตราแลกเปลี่ยน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น

ก. เจ้าของเรือ มีหน้าที่รับผิดชอบค่าใช้จ่าย เช่น ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานในเรือ เช่น ค่าน้ำมันดีเซล น้ำมันเครื่อง น้ำ น้ำแข็ง อาหารของลูกเรือ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนของลูกเรือ และค่าเช่า (ถ้ามี) ค่าซ่อมแซมเรือ รวมทั้งอะไหล่อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการประมง ค่าใช้จ่ายทั้งปวงที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้เรือ การปฏิบัติงานในเรือ ไม่ว่าจะอยู่ในน่านน้ำไทยหรือน่านน้ำประเทศคู่สัญญา ค่ารักษาพยาบาลลูกเรือในกรณีอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย รวมถึงค่าระวางและค่าใช้จ่ายในการบรรทุก และขนถ่ายสัตว์น้ำจากเรือแม่ (เรือห้องเย็น) ค่าขนส่งสัตว์น้ำและค่าประกันภัยสำหรับกิจการดังกล่าว ค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวกับการเตรียมเอกสารของเรือและลูกเรือที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และค่าใช้จ่ายอื่นใดที่ได้มีผู้จ่ายทดแทนเจ้าของเรือหรือลูกเรือ เป็นต้น

ข. ในส่วนของเจ้าของโครงการ หรือถ้ามีบริษัทตัวแทนรับภาระ ก็มีหน้าที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าธรรมเนียมในการขอและอนุญาตการต่าง ๆ ในประเทศคู่สัญญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรือ ลูกเรือ การทำประมง การใช้อุปกรณ์ประจำเรือ การติดต่อประสานงานในประเทศนั้น ภาษีและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจดทะเบียน โอนกรรมสิทธิ์ การเปลี่ยนแปลงชื่อ สัญชาติและธงเรือ ค่าจอดเรือ ค่าภาระ ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการนำเรือ การนำร่องกรมเจ้าท่า และส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเงินเดือนของผู้ที่ได้รับมอบหมายหรือดำเนินการในเรื่องนี้ หรือจะกล่าวโดยรวม ๆ ก็ได้ว่า ต้องรับผิดชอบค่าภาษี ค่าภาระ ค่าธรรมเนียมทั้งปวงที่จะต้องชำระ สำหรับการจดทะเบียนใด ๆ และความกฎหมายของประเทศนั้น รวมถึงค่าภาษีเงินได้ของลูกเรือตามกฎหมายของประเทศนั้นด้วย

6. ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารและบริการเรือเมื่อเข้า-ออกจากประเทศคู่สัญญา การเข้า-ออกเมืองท่าเพื่อรับน้ำมัน น้ำ อาหาร หรือบริการเรือ ควรต้องกำหนดให้แน่ชัดถึงระยะเวลาที่จะเป็นเพื่อการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นโดยให้เรือประมงเสีย

เวลาน้อยที่สุด เพื่อให้เรือได้มีเวลาทำการประมงนานวันที่สุด โดยเจ้าของเรือก็ต้องให้ความร่วมมือในการแจ้งความต้องการให้เจ้าของโครงการทราบล่วงหน้า เช่น ปริมาณน้ำมันเชื้อเพลิงที่ต้องการ และถ้ามีการตกลงว่าจะต้องชำระเงินค่าน้ำมันเชื้อเพลิงทันทีที่ส่งเติมน้ำมัน ก็ควรปฏิบัติตามนั้นโดยเคร่งครัด ในกรณีที่มีการนำสัตว์น้ำออกไปจำหน่ายนอกประเทศคู่สัญญา ควรมีการทำความเข้าใจให้แน่ชัดในเรื่องการวางมัดจำค่าผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์ การจำหน่ายสัตว์น้ำที่จับได้ไม่ว่าจะขายในประเทศไทยหรือประเทศเจ้าของโครงการหรือประเทศอื่นใด ควรให้เป็นไปอย่างเปิดเผยบริสุทธิ์ ยุติธรรม เพราะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของทุกฝ่าย และถ้ามีความจำเป็นต้องใช้เรือแม่ (เรือห้องเย็น) ก็ต้องระบุให้แน่ชัดถึงความตกลงในเรื่องค่าระวางบรรทุก ค่าบริการต่าง ๆ หรือค่าเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนการประกันภัย ความเสียหายของสินค้าสัตว์น้ำด้วย

7. ในส่วนที่เกี่ยวกับการแบ่งผลประโยชน์ จะต้องระบุแน่ชัดว่ามีการตกลงแบ่งผลประโยชน์ให้ฝ่ายไหนอย่างไร เงินผลประโยชน์เกิดจากยอดขายได้ส่วนไหน การชำระเงินต้องกระทำในลักษณะใด เป็นเงินสดอะไร ภายในระยะเวลาที่วัน ถ้ามีการขัดข้องล่าช้า หรือชำระเงินไม่เต็มตามจำนวน จะมีทางแก้ไขหรือคิดดอกเบี้ยกันอย่างไร เรื่องการแบ่งผลประโยชน์ การคิดคำนวณยอดขายได้ของแต่ละฝ่าย และการชำระเงิน ควรกระทำด้วยความเปิดเผย ซื่อสัตย์ต่อกัน และให้ทุกฝ่ายรักษาผลประโยชน์ตามที่ระบุในสัญญา อย่าเอารัดเอาเปรียบหรือคิดไม่ซื่อต่อกัน เพราะจะทำให้เกิดความระแวง กินแหนงแคลงใจ ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการดำเนินการประมงร่วมกันต่อไป

8. ควรต้องระบุในสัญญาถึงการเดินทางกลับเข้าไปทำการประมงของเรือประมงในกรณีที่เรือนำสัตว์น้ำเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย หรือนอกประเทศคู่สัญญา เพราะเคยมีหลายกรณีที่เรือประมงไทยทำสัญญาร่วมทำการประมงไว้แล้วไม่ยอมเดินทางกลับไปทำการประมงอีก ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมแก่เจ้าของโครงการอย่างมาก

9. การช่วยเหลือเรือและลูกเรือ หากเรือถูกยึดหรือถูกจับในขณะที่ดำเนินการประมงอันชอบด้วยกฎหมายของประเทศคู่สัญญาแล้ว เจ้าของโครงการจะต้องจัดการช่วยเหลือเบื้องต้นเพื่อให้ได้เรือคืนและลูกเรือได้รับอิสรภาพโดยเร็วที่สุด แต่ก็ต้องระบุในสัญญาด้วยว่าในกรณีที่เรือหรือลูกเรือไปกระทำการอันผิดต่อกฎหมายของประเทศนั้น เจ้าของเรือจะต้องรับผิดชอบเอง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย ควรระบุใน

สัญญาถึงการบอกกล่าวให้ปฏิบัติตามสัญญาโดยแจ้งหรือทำหนังสือให้อีกฝ่ายแก้ไขข้อบกพร่อง หรือปฏิบัติตามข้อสัญญาภายในกำหนดเวลาที่เห็นสมควร คำบอกกล่าวนี้เป็นสัญญาเตือนให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้และปฏิบัติตามสัญญา

10. สัญญาที่ดีต้องกำหนดอายุสัญญาในระยะเวลาพอสมควร ไม่นานเกินไปและไม่สั้นเกินไป การบอกเลิกสัญญาอาจทำได้เมื่อเรือเกิดสูญหายหรืออับปาง หรือได้รับความเสียหายจนการแก้ไขซ่อมแซมไม่คุ้มค่าใช้จ่าย หรือเมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประพฤติผิดเงื่อนไขหรือสัญญาในข้อใดข้อหนึ่งหรือเหตุสุดวิสัยหรือภัยแห่งสงคราม หรือเมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว เลิกกิจการ เป็นต้น ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญา หรือประพฤติผิดสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายตามที่ระบุไว้ในสัญญาได้ ปัจจุบันมีการทำประมงร่วมในน่านน้ำต่างประเทศในลักษณะที่ไม่ยุ่งยากและเสียเวลา คือการทำประมงโดยใช้เรือซึ่งชักธงไทย ทั้งการประมงอวนลากและอวนล้อมจับ เช่น ประเทศอินโดนีเซียได้อนุญาตให้เรือไทยเข้าไปจับปลาในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (EEZ) ในทะเลจีนตอนใต้ได้โดยไม่ต้องโอนเรือเป็นของชาตินั้น เอกสารสำคัญที่ต้องใช้ก็ได้แก่ ทะเบียนเรือไทย รายละเอียดของเรือ หนังสือเดินทางเฉพาะสำหรับได้กั้งเรือ ส่วนพวกลูกเรืออนุญาตให้ใช้ซีแมนบุ๊ก (หรือสัญญาเลิกจ้าง (DISCHARGE BOOK) ได้ ทั้งนี้เรือไทยจะต้องเสียค่าธรรมเนียม-ภาษี-ใบอนุญาตทำการประมงเป็นรายปี โดยคำนวณจากขนาดระวางบรรทุกเฉพาะที่เก็บสัตว์น้ำ และขนาดตันกรอสของเรือ ตามอัตราที่กำหนดไว้แตกต่างตามชนิดของการประมงและขนาดของเรือ และยังคงเสียค่าผลประโยชน์เป็นอัตราที่แน่นอน จำนวนจากยอดขายของสัตว์น้ำที่จับได้ทั้งหมด ก่อนหักค่าใช้จ่ายให้แก่เจ้าของโครงการอีกด้วย การทำประมงร่วมในลักษณะนี้กำลังได้รับความสนใจจากชาวประมงไทยมาก เนื่องจากไม่ต้องเสี่ยงในการโอนเรือ และทะเบียนเรือ ลูกเรือก็ใช้คนไทยได้ทั้งหมดโดยไม่จำกัดจำนวน และไม่ต้องขออนุญาตทำงานในประเทศนั้นให้ยุ่งยาก เรือจะเข้า-ออกเมื่อใดก็ไม่ต้องตรวจเช็คให้เสียเวลา ไม่ต้องมีกัปตันหรือล่ามประจำเรือ แต่มีข้อเสีย คือ เรือจะต้องจับปลาในเขตที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น และเสียค่าใช้จ่ายในการขอใบอนุญาตทำการประมงในอัตราที่ไม่น้อยเลย ดังนั้นก่อนเข้าร่วมโครงการประมงร่วมในน่านน้ำต่างประเทศ เจ้าของเรือควรต้องพิจารณาให้รอบคอบ ศึกษาเรื่องค่าใช้จ่าย หลักประกันในรายละเอียดของสัญญาให้ถี่ถ้วน และถ้าไม่สามารถทำโครงการประมงได้เอง ก็ขอให้เลือกบริษัทตัวแทนที่มีเรือประมงของตนเองหรือเจ้าของโครงการที่มีหลักการดำเนินงาน

และหลักประกันที่น่าเชื่อถือ หรือสอบถามรายละเอียดหรือขอคำแนะนำจากกรมประมงก็ได้

การทำประมงร่วมในน่านน้ำต่างประเทศยังมีโอกาสและอนาคตเสมอ ทั้งนี้เพราะนอกจากภาครัฐบาลโดยเฉพาะกรมประมง และฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศจะได้พยายามบุกเบิกติดต่อและติดตามหาช่องทางทำความตกลงร่วมทำประมงกับต่างประเทศอยู่เสมอมาแล้ว ภาคเอกชนของเราซึ่งรู้ซึ่งถึงความจำเป็นและผลประโยชน์ที่จะได้จากการประมง ก็ได้พยายามดิ้นรนช่วยตัวเองตลอดมา การติดต่อและติดตามเพื่อทำความตกลงทำการประมงร่วมในแต่ละโครงการ แต่ละประเทศมิใช่จะสำเร็จได้โดยง่ายในเร็ววัน ต้องใช้ความอดทน ความพยายามอย่างยิ่ง ดังนั้นการดำเนินการประมงให้เป็นไปตามสัญญา ข้อตกลงโดยไม่คิดเห็นแก่ประโยชน์เล็กน้อย ไม่เอาเปรียบหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามกติกา คำนึงถึงผลประโยชน์ในระยะยาวเพื่อรักษาแหล่งทำการประมงนอกน่านน้ำเหล่านี้ไว้เป็นที่ทำมาหากินของเรือไทยให้นานที่สุด จะเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับอนาคตเรือประมงทะเลของไทย

สถานะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง
 จมพล นาเคลักษณ*
 ศิริลักษณ สุวรรณรังษี**

การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง

คำนำ อุตสาหกรรมการประมง นับว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ผลผลิตการประมงในปี 2528 มีปริมาณ 2,250,204 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 20,000 ล้านบาท และเป็นผลิตภัณฑ์ภายใน (GDP) ทางด้านอุตสาหกรรมประมงมีมูลค่าประมาณ 12,000 ล้านบาท หรือเท่ากับร้อยละ 1.2 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภายในทั้งหมด ผลผลิตการประมงนอกจากจะใช้บริโภคภายในประเทศแล้ว ยังมีเหลือส่งออกนํารายได้ให้ประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี โดยสามารถส่งออกสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ คิดเป็นมูลค่าถึง 18,527 ล้านบาท ในปีเดียวกัน หรือเท่ากับ 9.6 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าสินค้าส่งออกของประเทศไทยทั้งหมดโดยนํารายได้เป็นอันดับ 5 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด นอกจากนั้นการที่อุตสาหกรรมประมงได้พัฒนามีผลทำให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ เช่น โรงงานน้ำแข็ง โรงงานห้องเย็น อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมต่อเรือและอุตสาหกรรมเครื่องมือประมง ซึ่งมีจำนวนโรงงานในอุตสาหกรรมดังกล่าวประมาณ 7,000 โรง ทำให้เกิดการจ้างแรงงานประมาณ 40,000-50,000 คน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานสตรี นอกจากนั้นยังมีการแปรรูปสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านโดยใช้แรงงานสตรีอีกประมาณ 1,000 คน

1. สถานะทรัพยากรสัตว์น้ำ

การที่อุตสาหกรรมประมงได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยมีผลผลิตสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่า ภายในระยะเวลา 20 ปี โดยเพิ่มจาก 615,000 ตัน ในปี 2508 เป็น 1.6 ล้านตัน ในปี 2518 และเพิ่มถึง 2.2 ล้านตัน ในปี 2528 ทำให้มีผลกระทบต่อสภาพของทรัพยากรสัตว์น้ำซึ่งเริ่มเสื่อมโทรมลงโดยศักยภาพสูงสุดของการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำไทย มีเพียงประมาณ 1.5 ล้านตัน ซึ่งประกอบด้วยสัตว์น้ำหน้าดินประมาณ 970,000 ตัน และสัตว์น้ำผิวน้ำประมาณ 490,000 ตัน ซึ่งการจับสัตว์น้ำได้เกินศักยภาพสูงสุดมาหลายปีแล้ว ทำให้สัตว์น้ำเศรษฐกิจมีปริมาณลดลงอย่างเห็นได้ชัด

* หัวหน้าฝ่ายคอมพิวเตอร์ กองนโยบายและแผนงานประมง

** นักวิชาการผลิตภัณฑ์อาหาร 5 กองพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ

ตารางที่ 1.1.1 รายได้ประชาชาติรวม รายได้ สาขาเกษตรและประมง
 ปี 2513-2528

หน่วย : พันล้านบาท

ปี	รายได้ประชาชาติ	สาขาเกษตร		สาขาประมง	
			%		%
2513	136.1	34.4	25.3	4.1	3.0
2514	144.6	36.3	25.5	4.5	3.1
2515	164.6	44.7	27.6	5.2	3.2
2516	216.5	66.2	30.6	7.0	3.2
2517	271.4	77.4	28.5	7.3	2.7
2518	298.2	85.4	28.7	8.4	2.8
2519	337.6	94.9	28.1	9.8	2.9
2520	393.0	98.4	25.0	12.5	3.2
2521	470.0	116.0	24.7	13.1	2.8
2522	551.2	134.1	24.1	13.0	2.3
2523	684.9	161.3	23.6	12.0	1.8
2524	786.7	174.2	22.1	13.2	1.7
2525	846.1	174.0	20.6	14.1	1.7
2526	982.5	187.3	19.1	15.0	1.5
2527	991.6	193.4	19.5	13.1	1.3
2528	1,047.6	182.3	17.4	12.7	1.2

การที่ทรัพยากรสัตว์น้ำเสื่อมโทรม ทำให้มีแนวโน้มและปริมาณการจับสัตว์น้ำลดลง ยังมีสาเหตุอื่นที่มากกระทบที่จะทำให้การจับสัตว์น้ำของประเทศลดลงอีกด้วย ที่สำคัญคือการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ ของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เนื้อที่ทำการประมงลดลงถึงประมาณ 300,000 ตารางกิโลเมตร หรือ 40% ของพื้นที่แหล่งทำการประมงทั้งหมด ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผลผลิตสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงประมาณ 300,000-600,000 ตัน ประกอบกับความต้องการของตลาดสินค้าสัตว์น้ำต่างประเทศมีมาก ทำให้มีเหตุจูงใจชาวประมงต้องเสี่ยงภัยไปทำการประมงในเขตน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ การมีประชาชนทำผิดกฎหมายประมงโดยจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้าม ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ

การที่อุตสาหกรรมประมงได้พัฒนาอย่างรวดเร็วในรอบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดจากการที่การประมงอวนลากได้ถูกนำมาทำการประมงในน่านน้ำไทย ในปี 2504 ซึ่งก่อนหน้านั้นการประมงได้พัฒนาอย่างช้า ๆ โดยในช่วงปี 2469-2503 ผลผลิตสัตว์น้ำอยู่ในระดับ 200,000 ตัน/ปี ซึ่งเป็นผลผลิตจากการประมงทะเลประมาณ 150,000 ตัน/ปี และการประมงน้ำจืด ประมาณ 50,000 ตัน/ปี หลังจากปี 2504 เมื่อชาวประมงนำเครื่องมืออวนลากมาทำการประมงดังกล่าวแล้วประกอบกับเป็นปีแรกของการเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (ระหว่างปี 2504-2509) ซึ่งแผนดังกล่าวได้เน้นในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมีเป้าหมายในการเพิ่มปริมาณการผลิต โดยนโยบายในด้านการพัฒนาการประมงมุ่งปรับปรุงบำรุงรักษาและสร้างแหล่งผลิตสัตว์น้ำและปรับปรุงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาการเพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตสัตว์น้ำ และทำการส่งเสริมการทำการประมง รวมทั้งมีแหล่งเงินทุนให้ชาวประมงได้กู้ยืมจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้เพิ่มจากปริมาณ 204,790 ตัน ในปี 2502 เพิ่มขึ้นเป็น 307,185 ตัน ในปี 2506 หลังจากสิ้นสุดแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 ทำให้ผลผลิตที่ได้ตั้งเป้าหมายได้เพิ่มขึ้นเพียง 10 เปอร์เซ็นต์ กลับเพิ่มขึ้นเกินเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดแผน ฯ โดยมีปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปี 2509 มีปริมาณ 720,082 ตัน ซึ่งเกินไปถึง 80 เปอร์เซ็นต์

การที่ผลผลิตได้เพิ่มขึ้นตลอดในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 นั้น มีผลทำให้อุตสาหกรรมสัตว์น้ำได้รับการส่งเสริมให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและรักษาคุณภาพสัตว์น้ำ ผลการดำเนินการดังกล่าว ทำให้การส่งออกสินค้าสัตว์น้ำมีมูลค่า 30 ล้านบาท และขาดดุลในปี 2502 เป็นมูลค่า 66 ล้านบาท กลับส่งออกเป็นมูลค่า

ตารางที่ 1.1.2. ปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำที่จับได้ปี 2490-2527

ปริมาณ : ตัน

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	รวม		สัตว์น้ำทะเล		สัตว์น้ำจืด	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2490	151,000	na	114,000	na	37,000	na
2491	161,000	na	120,000	na	41,000	na
2492	154,000	na	109,000	na	45,000	na
2493	158,000	na	116,000	na	42,000	na
2494	187,000	na	141,000	na	46,000	na
2495	191,500	752	138,500	428	53,000	324
2496	204,500	820	148,200	507	56,300	313
2497	229,800	928	166,400	581	63,400	347
2498	212,970	978	151,400	604	61,570	372
2499	217,980	1,146	152,240	684	65,720	462
2500	234,570	1,190	170,900	735	63,670	455
2501	196,300	1,153	145,000	725	51,300	428
2502	204,794	1,233	147,770	754	57,024	479
2503	219,045	1,412	146,471	832	72,574	580
2504	305,750	1,571	233,275	1,029	72,475	542
2505	339,788	1,643	269,709	1,106	70,019	537
2506	393,855	1,935	323,374	1,167	70,481	768
2507	578,986	2,490	494,196	1,835	82,790	655
2508	315,120	2,470	529,483	1,798	85,637	672
2509	720,282	2,578	635,165	1,903	85,117	675
2510	847,444	3,047	762,188	2,309	85,256	738
2511	1,089,303	4,037	1,004,058	3,251	85,245	786
2512	1,270,034	4,798	1,179,595	4,011	90,439	787
2513	1,448,404	5,003	1,335,690	4,097	112,714	906
2514	1,587,077	5,528	1,470,289	4,554	116,788	974
2515	1,679,540	6,307	1,548,157	4,936	131,383	1,371
2516	1,678,901	8,209	1,538,016	6,562	140,885	1,647

ปี	รวม		สัตว์น้ำทะเล		สัตว์น้ำจืด	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2517	1,510,466	5,984	1,351,590	4,094	158,876	1,890
2518	1,555,300	7,194	1,394,608	5,102	160,692	2,092
2519	1,699,086	8,121	1,551,792	5,969	147,294	2,152
2520	2,189,907	10,660	2,067,533	8,622	122,374	2,038
2521	2,099,281	13,828	1,957,785	11,459	141,496	2,369
2522	1,946,334	14,004	1,813,158	11,318	133,176	2,686
2523	1,792,948	14,068	1,647,953	10,508	144,995	3,560
2524	1,989,025	17,134	1,824,444	13,213	164,581	3,921
2525	2,120,133	18,931	1,986,571	14,246	133,562	4,685
2526	2,255,433	19,238	2,099,986	15,236	155,447	4,002
2527	2,134,838	18,337	1,947,019	14,541	161,819	3,796
2528	2,225,204	19,786	2,057,751	15,651	167,453	4,135

235 ล้านบาท และเกินดุลถึง 171 ล้านบาท ในปี 2509 การที่แผนพัฒนาฉบับที่ 1 ได้พัฒนาเกินเป้าหมาย จึงได้มีการแก้ไขและปรับปรุงแผนพัฒนา ฯ ดังกล่าวใหม่โดยเน้นการพัฒนาการประมงทะเลเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศและส่งออก และเมื่อสิ้นสุดแผนฉบับที่ 2 ปรากฏว่าผลผลิตทางการประมงได้เกินเป้าหมายคือสามารถจับสัตว์น้ำได้ถึง 1,587,077 ตัน หรือเกินเป้าหมายถึง 85 เปอร์เซ็นต์ ในปี 2514 และมีมูลค่าสัตว์น้ำที่ส่งออกเกินดุลตลอดแผนพัฒนาฯ โดยส่งออกมีมูลค่า 498 ล้านบาท หรือเกินดุล 415 ล้านบาท ในปี 2514

การพัฒนาการประมง ฯ และแผนพัฒนาฉบับที่ 2 ได้สิ้นสุดลงและถึงแม้ว่าจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวแล้ว และมีผลทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเป็นที่น่าพอใจก็ตาม แต่เกิดความแตกต่างและช่องว่างของรายได้ในหมู่ประชากร โดยเฉพาะการประมงธุรกิจขนาดใหญ่และการประมงพื้นบ้านมากขึ้น ฉะนั้น แนวนโยบายของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 3 ได้รับการพิจารณาโดยนอกจากจะปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และขยายขีดความสามารถของการผลิต และเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น เพื่อมุ่งรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนาที่ให้เกิดความแตกต่างของรายได้ สำหรับการพัฒนา ฯ ประมงใน

แผนฉบับที่ 3 จึงได้แก้ไขข้อบกพร่องและปรับปรุงการพัฒนาให้สอดคล้องกับแผนรวม โดยได้ตั้งเป้าหมายในการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำให้ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7 ในปี 2514 ซึ่งมีปริมาณ 1,587,077 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 1,698,172 ตัน ในปี 2519

การพัฒนาการประมง ฯ ฉบับที่ 3 เมื่อสิ้นสุดลง ถึงแม้ว่าในด้านปริมาณการผลิตสัตว์น้ำจะเพิ่มขึ้นเป็น 1,699,086 ซึ่งสูงกว่าที่กำหนดไว้ แต่ปรากฏว่าในช่วงปี 2517 ผลผลิตสัตว์น้ำได้ลดลงจาก 1,678,901 ตัน ในปี 2516 ลดเหลือ 1,510,466 ตัน ในปี 2517 หรือลดลงประมาณ 10% แต่กลับเพิ่มขึ้นในปี 2518 และเกินเป้าหมายในปี 2519 ดังกล่าวแล้ว สาเหตุเกิดจากราคาน้ำมันที่ใช้กับเรือประมงได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2516 และ 2517 ทำให้ค่าใช้จ่ายค่าน้ำมันเรือ โดยเฉพาะเรืออวนลากเพิ่มขึ้นจาก 30% เป็น 60% เป็นผลทำให้ชาวประมงขาดทุนและไม่สามารถออกทำการประมงได้ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำจึงลดลงดังกล่าวแล้ว สาเหตุอื่นนั้นเกิดจากราคาน้ำมันสูงขึ้นได้มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของโลก ประเทศพัฒนาได้ชะลอการซื้อสัตว์น้ำลดลง ทำให้มูลค่าการส่งออกสัตว์น้ำลดลงจากปี 2516 มูลค่า 1,650 ล้านบาท ลดเหลือ 1,549 ล้านบาท ในปี 2517 แต่อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศต่าง ๆ ได้ปรับตัวเข้ากับสภาวะเศรษฐกิจใหม่ ทำให้มูลค่าการส่งออกกลับเพิ่มขึ้นอีกเป็น 3,099 ล้านบาท ในปี 2519

การที่สภาวะการผลิตสัตว์น้ำในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 3 เริ่มมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำเริ่มทำให้ชาวประมงต้องออกไปทำการประมงที่ห่างไกลจนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนต้นทุนการทำการประมงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้กับเรือประมง ซึ่งจะเพิ่มอุปสรรคในการพัฒนาการประมง ฉะนั้น ในแผนพัฒนาฉบับที่ 4 เห็นว่าการเพาะเลี้ยงชายฝั่งมีโอกาที่จะขยายเพิ่มขึ้นอีก จึงได้เพิ่มนโยบายในการเพิ่มผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงชายฝั่งและการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ และได้ตั้งเป้าหมายในการบริโภคอาหารโปรตีนของประชาชนให้ได้เฉลี่ยคนละ 20 กิโลกรัม/ปี การดำเนินงานของแผนดังกล่าวเมื่อสิ้นสุด ในปี 2524 ปรากฏว่าได้บรรลุเป้าหมายที่จะให้ประชาชนได้รับบริโภคอาหารโปรตีนจากสัตว์น้ำโดยเฉลี่ยคนละ 20 กก./ปี เป็น 20.3 กก./คน/ปี และได้ผลิตประมงเกินระดับ 2 ล้านตัน เป็นครั้งแรกในปี 2520 คิดเป็นปริมาณ 2,189,907 ตัน สำหรับการส่งออกสัตว์น้ำก็ยังคงเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงโดยเมื่อสิ้นแผน ฯ ในปี 2529 มูลค่าส่งถึง 8,776 ล้านบาท

การพัฒนาการประมงตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 นั้น เนื่องจากมีปัญหาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมากมาย เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการผลิตเพื่อเป็นการค้า (ไม่ใช่เพื่อบริโภคเหมือนการเริ่มแผนพัฒนา ฯ ใหม่ ฯ) การขยายตัวทั้งภาคอุตสาหกรรมและเกษตร และการขยายตัวของปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ มีผลทำให้การขยายตัวทางการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังมีการบุกรุกแหล่งผลิตและแหล่งแพร่พันธุ์ของสัตว์น้ำจืด จากปัญหาดังกล่าวแผนพัฒนา ฯ การประมงจึงมุ่งจะรักษาระดับการผลิตสัตว์น้ำให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและมีเหลือส่งออก โดยแผนดังกล่าวจะรักษาการผลิตสัตว์น้ำทะเลให้อยู่ในระดับไม่ต่ำกว่าปีละ 1.7 ล้านตัน และให้เพิ่มการผลิตการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และการประมงน้ำจืด ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพปลาเปิดให้สามารถให้มนุษย์บริโภคไม่ต่ำกว่าปีละ 100,000 ตัน

ผลการพัฒนาประมง ฯ ตลอดแผนดังกล่าว ซึ่งแต่เดิมคาดว่าผลผลิตทางการประมงจะลดลงต่ำกว่า 2 ล้านตัน/ปี แต่ปรากฏว่าตลอดช่วงแผน ฯ ผลผลิตประมงสูงกว่าระดับ 2 ล้านตันทุกปี การที่ผลผลิตไม่ลงตามที่คาดไว้เพราะตลอดช่วงดังกล่าวราคาน้ำมันมีราคาตกลงทุกปี ทำให้ต้นทุนการทำประมงไม่เพิ่มขึ้น ตลอดจนสภาพทางเศรษฐกิจในส่วนรวมของโลกเริ่มฟื้นตัว ทำให้มีความต้องการสินค้าสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น และการที่ราคาสัตว์น้ำเพิ่มสูงขึ้นมีแรงจูงใจให้ชาวประมงออกไปทำการประมงในเขตเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งถึงแม้จะต้องเสี่ยงภัยนานาประการก็ตาม จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผลผลิตสัตว์น้ำเมื่อสิ้นปี 2528 มีปริมาณ 2.2 ล้านตัน โดยสามารถส่งออกมีมูลค่าสูงถึง 18,527 ล้านบาท

2. สถานะสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทางการประมง

การที่อุตสาหกรรมประมงได้ขยายตัวเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วภายในระยะ 20 กว่าปีที่ผ่านมา จนถึงระดับสูงสุดในปัจจุบัน ยังมีอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งจะเป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำเพื่อส่งออกต่อไป ปัญหาดังกล่าวคือการพัฒนาท่าเทียบเรือประมง ในปัจจุบันมีท่าเทียบเรือประมงขนาดใหญ่อยู่ประมาณ 19 แห่ง ในจังหวัดชายทะเลซึ่งสามารถรับการขนถ่ายของสัตว์น้ำได้ถึงประมาณ 77% ของปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมดในจำนวนท่าเทียบเรือดังกล่าวมีเพียง 3 แห่ง คือมี กรุงเทพ สมุทรสาคร และสมุทรปราการ ดำเนินการซื้อขายสัตว์น้ำ ด้วยวิธีประมูล โดยองค์การสะพานปลา ส่วนที่เหลืออีก 10 แห่ง ซื้อขาย

โดยการต่อรองราคา ยังมีท่าเทียบเรือของเอกชนกระจายอยู่ตามจังหวัดชายทะเลทั่วไป จึงอาจกล่าวได้ว่าสถานที่ขึ้นสัตว์น้ำมีเพียงพอแล้ว แต่ปรากฏว่าในการดูแลรักษาความสดของสัตว์น้ำ การขนถ่าย การขนส่ง ยังไม่ดีพอ ทำให้สัตว์น้ำเกิดการสูญเสียและไม่ถูกสุขลักษณะก่อนส่งเข้าโรงงานแปรรูป มีถึงไม่ต่ำกว่า 15% สาเหตุเกิดจากการที่ภาชนะที่ใช้ในการบรรจุสัตว์น้ำทำด้วยถังไม้ หลัว หรือเข่ง ซึ่งยากต่อการรักษาความสดและความสะอาดของสัตว์น้ำ ในขณะที่มีการนำภาชนะพลาสติกมาใช้เพิ่มขึ้นแต่ยังไม่ได้เพียงพอ เพราะภาชนะดังกล่าวมีราคาแพง ชาวประมงไม่มีเงินทุนที่จะซื้อส่วนใหญ่จะต้องให้แพปลาซื้อให้ก่อนแล้วหักจากสัตว์น้ำที่ขายได้ภายหลัง ภาชนะพลาสติกนอกจากจะสามารถรักษาความสดของสัตว์น้ำได้อย่างทั่วถึงแล้วยังสะดวกต่อการขนถ่าย ล้างได้ง่าย และลดการติดเชื้อจุลินทรีย์และสิ่งสกปรกอื่น ๆ นอกจากนั้นน้ำที่ท่าเทียบเรือใช้ล้าง ทำความสะอาดสัตว์น้ำหรือบริเวณที่ขึ้นหรือสถานที่แปรรูปสัตว์น้ำเบื้องต้น ยังไม่สะอาดพอ และมีไม่เพียงพอ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้น้ำจากแม่น้ำลำคลองสถานดังกล่าวยังเห็นทั่วไปตามท่าเทียบเรือเกือบทุกแห่ง ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำเป็นอันมาก

3. สถานะการใช้ประโยชน์สัตว์น้ำ

การใช้ประโยชน์สัตว์น้ำได้มีการพัฒนาพร้อม ๆ กับการพัฒนาการประมงสาขาอื่น ๆ ก่อนปี 2504 สัตว์น้ำส่วนใหญ่ถูกนำไปบริโภคสดมากกว่า 50% ที่เหลือไปทำแก้ม ดากแห้ง ทำน้ำปลาและแปรรูปอื่น ๆ หลังจากปี 2504 ปลาเปิดซึ่งเป็นสัตว์น้ำที่จับได้ส่วนใหญ่ถูกนำไปแปรรูปเป็นปลาป่น ทำให้สัดส่วนของการใช้ประโยชน์สัตว์น้ำเปลี่ยนไปโดยเปลี่ยนเป็นบริโภคสดไม่ถึง 50% เหลือเพียง 47% และทำปลาป่นอีก 22% ในปี 2513 และเปลี่ยนเป็นบริโภคสด 35% และทำปลาป่น 41% และนำไปแช่แข็งเพื่อส่งออกอีก 4% ในปี 2520 และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อีกครั้งโดยเปลี่ยนเป็นบริโภคสด 26% และทำปลาป่นลดลงเป็น 40% และการนำไปแช่แข็งเพิ่มขึ้นเป็น 90% ในปี 2527 ซึ่งปลาสดที่ลดลงประมาณ 100,000 ตัน ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแช่แข็งเพิ่มขึ้น และนำไปทำสัตว์น้ำกระป๋องอีก 8% การที่ปลาเปิดถูกนำไปทำปลาป่นในระยะแรกนั้น เพราะตลาดมีความต้องการสูง โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ ต่อมาเมื่อเริ่มมีปัญหาการส่งออกปลาป่น โดยมีการแข่งขันในตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้น อีกทั้งสภาพความสดของปลาเปิดดีไม่มีพอ เมื่อนำมาทำปลาป่นโปรตีนจึงสูงไม่พอ ทำให้แข่งขันกับตลาดต่างประเทศซึ่งโปรตีนสูงกว่าลำบาก รวมทั้งตลาด

ในประเทศซึ่งนำปลาป่นใช้เป็นส่วนผสมของอาหารสัตว์ มีพืชชนิดอื่นที่มีโปรตีนสูง เช่น ถั่วเหลืองทดแทนการใช้ปลาป่นได้ ประกอบทั้งมีความต้องการปลาเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปสูงขึ้น จึงมีการคิดแยกสัตว์น้ำเศรษฐกิจออกจากปลาเปิดเพื่อจำหน่ายโรงงานแปรรูปขนาดเล็ก เพื่อทำลูกชิ้นและปลาบด (ซูริมิ) เพื่อส่งออกเพิ่มขึ้น จึงคาดว่าในอนาคตการใช้ปลาเปิดเพื่อทำปลาป่นจะลดลง ซึ่งตรงกับเป้าหมายของทางการที่จะเปลี่ยนการนำปลาเปิดไปให้มนุษย์บริโภคเพิ่มขึ้น

การใช้ประโยชน์สัตว์น้ำในรูปอื่น ๆ เช่น ทำแก้ม ต้ม ดากแห้ง รมควัน และทำกะป็น้ำปลา มีการเปลี่ยนแปลงแต่ละปีขึ้นกับวัตถุดิบที่เหลือจากการขายสด และความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมสัตว์น้ำหรือตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ

4. อัตราการบริโภคสัตว์น้ำ

มีข้อสังเกตการบริโภคสัตว์น้ำของประชาชนในประเทศตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 ได้ตั้งเป้าหมายที่จะให้คนไทยบริโภคสัตว์น้ำให้ได้ 20 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ซึ่งได้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวแล้ว โดยมีแนวโน้มการบริโภคลดลงในช่วงปี 2513-2525 ประมาณ 2.7% ต่อปี

สาเหตุเกิดจาก

- อัตราการเพิ่มของประชากรไทยประมาณ 2.5% ต่อปี
- อัตราการเพิ่มของผลผลิตประมงประมาณ 2.6% ต่อปี
- อัตราการเพิ่มของการนำปลาเปิดไปทำปลาป่น 3.7% ต่อปี
- อัตราการส่งออกของสินค้าสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น 16.7% ต่อปี

จากสาเหตุดังกล่าวทำให้การบริโภคสัตว์น้ำของประชาชนลดลงโดยลดเหลือเฉลี่ย 17.1 กิโลกรัม ต่อคน/ปี ในปี 2528

การบริโภคสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำในแต่ละแห่งหรือภาคก็แตกต่างกันไป เช่น จังหวัดชายทะเลและชนบทห่างไกลทะเล หรือในกรุงเทพฯกับจังหวัดอื่น ๆ โดยมีการประมาณว่าประชาชนในจังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริโภคประมาณ 7-8 กิโลกรัม ต่อคนต่อปี โดยได้จากผลผลิตในหมู่บ้านโดยตรงมาบริโภค ประมาณ 2 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ในขณะที่มีการบริโภคสัตว์น้ำจังหวัดชายทะเลและกรุงเทพฯ ฯ ประมาณ 35/กิโลกรัมต่อคนต่อปี

ตารางที่ 1.1.3. อัตราส่วนการใช้ประโยชน์สัตว์น้ำที่จับได้ (เป็นร้อยละ) ปี 2500-2528

ปี	รวม	บริโภคสด	แปรรูปต่าง ๆ	ทำอาหารสัตว์ (ปลาป่น)
2500	100	48.2	51.8	-
2501	100	52.1	47.9	-
2502	100	58.4	41.6	-
2503	100	61.4	38.6	-
2504	100	52.0	41.0	-
2505	100	62.5	37.5	-
2506	100	49.7	50.3	-
2507	100	43.5	56.5	-
2508	100	47.4	26.1	26.5
2509	100	49.3	25.5	25.2
2510	100	56.4	27.4	16.2
2511	100	48.9	36.2	14.9
2512	100	44.5	30.4	25.1
2513	100	47.0	30.6	22.4
2514	100	40.4	39.3	20.3
2515	100	36.8	41.4	21.8
2516	100	36.9	28.3	34.8
2517	100	37.6	25.0	37.4
2518	100	39.0	23.5	37.5
2519	100	44.4	23.3	32.3
2520	100	35.5	23.5	41.5
2521	100	30.6	25.5	43.9
2522	100	33.8	24.1	42.1
2523	100	29.0	25.1	45.9
2524	100	31.1	26.6	42.3
2525	100	26.1	32.9	41.0
2526	100	26.2	35.6	38.2
2527	100	26.3	34.2	39.5
2528	100	27.3	34.5	38.2

ค่าใช้จ่ายในการซื้อสัตว์น้ำเพื่อบริโภคก็แตกต่างกันไปจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี 2518 ปรากฏว่าค่าใช้จ่ายในการซื้อสัตว์น้ำ ประมาณ 137-146 บาท ต่อเดือน/ครัวเรือน ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้จ่ายเพียง 85 บาทต่อเดือน/ครัวเรือน ซึ่งค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนดังกล่าวอยู่ในช่วง 4.4-8.5 เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด โดยเฉลี่ยทั่วประเทศประมาณ 6.4% สำหรับประชาชนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้จ่ายประมาณ 5.3 และ 8.5 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ และจะรู้สึกประหลาดใจเป็นอย่างมากที่ประชาชนในภาคดังกล่าวบริโภคสัตว์น้ำค้า แต่ต้องใช้จ่ายในการซื้อสัตว์น้ำมาบริโภคมากกว่าประชาชนในเขตชายทะเลหรือจังหวัดใกล้ทะเล

เมื่อเปรียบเทียบการบริโภคเนื้อและไก่แล้ว ปรากฏว่าค่าใช้จ่ายของประชาชนในการซื้ออาหารดังกล่าวโดยเฉลี่ยประมาณ 6.6% ของอาหารใช้จ่ายในครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งจะมากกว่าสัตว์น้ำ (6.4%) โดยประชาชนทางภาคเหนือใช้จ่ายมากที่สุด (8.6%) และภาคใต้น้อยที่สุด (5.2%) เนื่องจากรายได้ของประชาชนในชนบทต่ำทำให้ค่าใช้จ่ายซื้อสัตว์น้ำบริโภคต่ำด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อคิดเป็นอัตราส่วนของการซื้อสัตว์น้ำบริโภคในเขตชนบทแล้วต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 7.7% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ซึ่งอัตราดังกล่าวสูงกว่าในเขตเมือง ซึ่งประชาชนใช้จ่ายในการซื้อสัตว์น้ำมาบริโภค เพียง 4.1-4.6% เท่านั้น และเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายของประชาชนในการซื้อเนื้อสัตว์และไก่ในเขตเมืองจะสูงประมาณ 235 บาท ต่อเดือนต่อครัวเรือน หรือประมาณ 7.5% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด และมีข้อที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ดัชนีราคาสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นน้อยกว่าดัชนีบริโภค อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีแนวโน้มของปริมาณสัตว์น้ำจำนวน 17 ชนิด ลดลงทำให้ราคาขายปลีกสัตว์น้ำดังกล่าวเพิ่มขึ้นสูงมาก โดยในปี 2525 ดัชนีราคาขายปลีกในตลาดกรุงเทพฯเท่ากับ 212 (ปี 2519 = 100) ในขณะที่ดัชนีราคาหมวดอาหารทั้งหมดเท่ากับ 184 ซึ่งแสดงว่าราคาสัตว์น้ำสูงขึ้นปีละ 15% ตั้งแต่ปี 2519 ซึ่งสูงกว่าในช่วงปี 2523 และ 2524 แต่ปรากฏว่าราคาเฉลี่ยสัตว์น้ำยังต่ำกว่าเนื้อไก่, เนื้อวัว และเนื้อหมู และมีราคาใกล้เคียงกันในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา ฉะนั้น โดยสรุปแล้วสัตว์น้ำยังคงเป็นอาหารโปรตีนที่สำคัญของประชาชนคนไทยอยู่ต่อไป

การประมาณความต้องการสัตว์น้ำเพื่อบริโภคและส่งออกในประเทศ ปรากฏว่าในปี 2525 ผลผลิตสัตว์น้ำที่ต้องใช้ทั้งหมด 2,120,000 ตัน และจะเพิ่มเป็น 2,270,000

ตัน และ 2,440,000 ตัน ในปี 2530 และ 2535 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าแนวโน้มความต้องการใช้เพิ่มขึ้น

ประมาณความต้องการสัตว์น้ำของประเทศไทย

หน่วย : พันตัน

	2525	2530	2535
1. ปริมาณสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค	929	1,080	1,250
2. ปริมาณสัตว์น้ำสำหรับทำอาหารสัตว์	839	840	840
3. ปริมาณการส่งออกและนำเข้า	352	350	350
รวมปริมาณความต้องการทั้งหมด	2,120	2,270	2,440

ปรากฏว่าผลผลิตสัตว์น้ำสูงสุดในปี 2526 โดยผลิตได้ 2.26 ล้านตัน เท่านั้น ฉะนั้นถ้าจะผลิตให้ได้ระดับ 2.27 ล้านตัน และ 2.44 ล้านตัน ในปี 2530 และ 2535 แล้ว นอกจากจะต้องนำเข้ามาเพื่อผลิตเป็นสัตว์น้ำแปรรูป (ทูน่ากระป๋อง) แล้วคงจะต้องได้จากนอกน่านน้ำไทย ซึ่งความเป็นไปได้เป็นประการใดจะต้องขึ้นกับนโยบายและการบริหารการประมง ทั้งในน่านน้ำและนอกน่านน้ำของรัฐบาลไทยในทศวรรษข้างหน้า

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมการประมงยังคงมีความสำคัญในแง่เศรษฐกิจของประเทศอีกต่อไป การพัฒนาประมงในทศวรรษข้างหน้าจะมีแนวโน้มไปทางใดจะต้องกระทบกับอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการประมง และประชาชนคนไทยส่วนใหญ่อย่างแน่นอน เพราะประชากรส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเขตชนบทยังต้องบริโภคสัตว์น้ำ เมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อสัตว์น้ำอื่น ๆ แล้วยังคงมีราคาถูกกว่า

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องกับการประมงที่สำคัญ สามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ได้ 4 ประเภทคือ

1. อุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำ
2. อุตสาหกรรมปลาป่น
3. อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง
4. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ (อุตสาหกรรมเรือ, โรงงานทำอวน, แพลลา ฯลฯ)

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงดังกล่าว จากผลจากการสำรวจสำมะโนประมงทะเล ปี 2528 และข้อมูลจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจทางการประมงอื่น ๆ มีผู้ประกอบการทั้งสิ้นประมาณ 18,000 ราย ซึ่งก่อให้เกิด

การจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมดังกล่าว 70,000–80,000 คน ซึ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าวทำให้การประมงของประเทศพัฒนาอย่างรวดเร็วดังกล่าวแล้ว ฉะนั้น แนวโน้มของการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาการประมงของประเทศอย่างแน่นอน จึงควรจะต้องศึกษาโดยละเอียดในแต่ละประเภทของอุตสาหกรรมต่อไป

อุตสาหกรรมห้องเย็นและแปรรูปสัตว์น้ำ

โครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมห้องเย็น (สัตว์น้ำแช่แข็ง) และแปรรูปสัตว์น้ำ

ผลผลิตสัตว์น้ำของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยผลผลิตจากสัตว์น้ำทะเลประมาณ 93% และน้ำจืด ประมาณ 7% ได้ถูกนำไปแปรรูปต่าง ๆ เช่น แช่แข็ง ทำปลาป่น ทำเค็ม กะปิ น้ำปลา และแปรรูปอื่น ๆ แต่เดิมก่อนปี 2508 สัตว์น้ำที่จับได้ส่วนใหญ่ ประมาณ 54% ถูกนำไปบริโภคสด ส่วนที่เหลืออีก 46% นำไปแปรรูปต่าง ๆ เช่น ทำเค็ม กะปิ น้ำปลา หลังจากปี 2508 เมื่อมีการส่งกุ้งสดแช่แข็งไปจำหน่ายต่างประเทศครั้งแรกในปี 2508 ปลาป่น ในปี 2511 และหมึกสดแช่แข็ง ในปี 2513 โครงสร้างการนำสัตว์น้ำไปใช้ประโยชน์ได้เปลี่ยนไป โดยนำไปบริโภคสดลดเหลือประมาณ 45% ในระหว่างปี 2508–2514 การนำสัตว์น้ำไปทำปลาป่นแทน ในปี 2508 โดยมีอัตราส่วนของการทำปลาป่นในช่วงเดียวกันประมาณ 21% ที่เหลือไปทำเค็ม น้ำปลา กะปิ และแปรรูปอื่น ๆ อีก 34% หลังจากนั้นในช่วงปี 2518–2524 มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์สัตว์น้ำอีก คือนำไปบริโภคสดลดเหลือประมาณ 35% ทำปลาป่นเพิ่มขึ้นเป็น 38% ส่วนที่เหลืออีก 27% ไปทำเค็ม น้ำปลา กะปิ และแปรรูปอื่น ๆ รวมทั้งนำไปทำปลากระป๋องเป็นอุตสาหกรรมเพื่อส่งออกด้วย ในปี 2520 สำหรับปี 2525 จนถึงปัจจุบัน การนำไปบริโภคสดลดเหลือประมาณ 26% ทำปลาป่น 39% ทำปลากระป๋อง 6.8% และแปรรูปอื่น ๆ อีก 28% สำหรับปี 2528 ผลผลิตสัตว์น้ำทั้งหมด 2,225,204 ตัน ถูกนำไปบริโภคสด 27.3% นำเข้าโรงงานแปรรูปต่าง ๆ เช่น แช่แข็ง ทำเค็ม น้ำปลา กะปิ และแปรรูปอื่น ๆ อีก 25.4% ทำปลากระป๋อง 9.1% และทำปลาป่นอีก 38.2%

ในปัจจุบัน ผลผลิตสัตว์น้ำที่จับได้ในประเทศยังไม่เพียงพอสำหรับป้อนโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำต่าง ๆ โดยเฉพาะโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำกระป๋อง จึงได้มีการนำสัตว์น้ำจากต่างประเทศมาใช้เป็นวัตถุดิบเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะในปี 2529

มีการนำเข้ามาประมาณ 206,000 ตัน ซึ่งสูงกว่าปี 2528 เกือบ 70% สัตว์น้ำนำเข้าส่วนใหญ่เป็นปลาทูน่า (Skipp jack) เพื่อผลิตเป็นปลาทูน่ากระป๋องเพื่อส่งออกเกือบทั้งหมด สำหรับอุปทานสัตว์น้ำในปี 2528 ประมาณ 2.36 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2527 ประมาณ 5% สัตว์น้ำที่ผลิตได้และนำเข้าจำนวนดังกล่าว ประมาณร้อยละ 25.5 นำไปบริโภคสดร้อยละ 33 ป้อนเข้าโรงงานแปรรูปต่าง ๆ และที่เหลือร้อยละ 38.3 นำไปทำแปรรูปป้อนเข้าโรงงานอาหารสัตว์ (ทำปลาป่น)

1. อุตสาหกรรมห้องเย็นและโรงงานน้ำแข็งเพื่อการประมง

1.1 สภาวะทั่วไป โรงงานอุตสาหกรรมห้องเย็นเพื่อการประมง เปิดดำเนินการจริง ๆ ในประเทศไทยปีใดไม่ปรากฏเป็นหลักฐานที่สามารถอ้างอิงได้ แต่เข้าใจว่าจะเริ่มทำเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการค้าจริง ๆ หลังจากที่มีการส่งกุ้งสดแช่แข็งไปจำหน่ายต่าง ๆ เป็นครั้งแรก ซึ่งจากสถิติของกรมศุลกากรเริ่มในปี 2508 หลังจากมีการจับสัตว์น้ำประเภทกุ้งและปู มีปริมาณมากขึ้นกว่าเดิมจากเครื่องมือประมงวนลาก ในปี 2504 ซึ่งเมื่อก่อนสัตว์น้ำดังกล่าวจะจับจากเครื่องมืออวนลอยกุ้ง ปู และแรวปู ยอปู โดยจับได้ปริมาณน้อยและมีเพียงใช้บริโภคภายในประเทศเท่านั้น จากสถิติการจับสัตว์น้ำประเภทกุ้งและปูระหว่าง ปี 2495–2503 จับได้ปริมาณ 10,000–13,000 ตัน (ยกเว้นปี 2500 ซึ่งจับได้ 16,300 ตัน) แต่หลังจากปี 2504 (เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1) ปริมาณการจับเพิ่มขึ้นเป็น 16,492 ตัน และเพิ่มเป็นปริมาณ 20,175 ตัน ในปี 2505 และเพิ่มเป็น 57,330 ตัน ในปี 2509 (ปีสุดท้ายของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1) โดยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 49.4% ในเวลาเดียวกันปริมาณการส่งออกกุ้งทะเลแช่แข็งไปจำหน่ายต่างประเทศก็เพิ่มขึ้นด้วย โดยส่งออก ในปี 2504 ปริมาณ 4,880 ตัน มูลค่า 109 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 6,985 ตัน มูลค่า 191 ล้านบาท ในปี 2509 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 12.3% รัฐบาลในขณะนั้นจึงเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมห้องเย็น และมีนโยบายที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้อุตสาหกรรมดังกล่าวพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยในส่วนของรัฐบาลเองโดยคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2496 อนุมัติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดตั้งองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นขึ้นเป็นรัฐวิสาหกิจขึ้นต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยให้ออมัติเงิน 80 ล้านบาท ในการจัดตั้งองค์การดังกล่าว รวมทั้งจัดสร้างห้องเย็นขึ้นครั้งแรกในปีเดียวกันที่ตำบลยานนาวา กรุงเทพมหานคร ซึ่งสถานที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับองค์การสะพานปลา ซึ่งจะสามารถอำนวยความสะดวก

สะดวกแก่ชาวประมงที่ได้นำสัตว์น้ำมาจำหน่าย (โดยการประมูล) ณ สถานที่ดังกล่าว และในปี 2501 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น โดยพิจารณาเห็นว่าการดำเนินการของโรงงานห้องเย็น และโรงงานน้ำแข็ง ในขณะนั้นเป็นการดำเนินการเพื่อการค้าเป็นหลัก ซึ่งประชาชนและชาวประมงอาจจะได้รับประโยชน์ไม่เต็มที่ จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องตั้งองค์การดังกล่าวขึ้น เพื่อดำเนินการให้เกิดประโยชน์ต่อชาวประมงในการขายสัตว์น้ำได้ราคาดีขึ้น และประชาชนได้บริโภคสัตว์น้ำในราคาที่ต่ำไม่สูงเกินไป ผลการดำเนินการขององค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นจนถึงปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

1. สร้างโรงงานห้องเย็นแห่งแรกที่กรุงเทพฯ ปี 2496
2. สร้างโรงงานห้องเย็นแห่งที่สอง จ.ชุมพร ปี 2508
3. สร้างโรงงานห้องเย็นแห่งที่สามที่ จ.เชียงใหม่ ปี 2514
4. สร้างโรงงานห้องเย็นโดยใช้เงินกู้จากธนาคารพัฒนาเอเชียอีก 5 แห่ง

ที่จังหวัดสมุทรปราการ ขอนแก่น ภูเก็ต และปัตตานี ซึ่งเงินกู้ดังกล่าวได้รวมในการจัดซื้อรถตู้เย็นจำนวน 32 คัน เพื่อใช้ในการขนส่งสินค้าสัตว์น้ำไปยังชนบทที่ห่างไกล ตลอดจนขนส่งสินค้าสัตว์น้ำขององค์การไปจำหน่ายไปยังประเทศใกล้เคียง (มาเลเซีย และสิงคโปร์) อีกด้วย

ถึงแม้ว่าปริมาณการเก็บสัตว์น้ำของโรงงานห้องเย็นขององค์การอุตสาหกรรมยังมีไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับของภาคเอกชน แต่ก็ช่วยในการพยุงราคาสัตว์น้ำของชาวประมงให้สูง และเป็นธรรมมากขึ้นโดยเฉพาะโรงงานห้องเย็นที่จังหวัดภูเก็ต และระยอง

อุตสาหกรรมห้องเย็น (สัตว์น้ำแช่แข็ง) ของภาคเอกชนได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และมีจำนวนเพิ่มขึ้นสนองความต้องการของตลาดสัตว์น้ำแช่แข็งต่างประเทศ จากสถิติของทางการจำนวนโรงงานห้องเย็นและจำนวนโรงงานน้ำแข็ง ในปี 2522 (ยกเว้นโรงงานในเขตกทม.) มีจำนวน 29 และ 168 โรง ตามลำดับ และได้เพิ่มจำนวนเป็นโรงงานห้องเย็น 56 โรง และโรงงานน้ำแข็งลดลงเหลือ 153 โรง ในปี 2528 โดยอัตราการเพิ่มของโรงงานห้องเย็นมีประมาณ 12%/ปี ส่วนโรงงานน้ำแข็งมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย การที่โรงงานน้ำแข็งลดลงนั้น เพราะโรงงานห้องเย็นส่วนใหญ่จะผลิตน้ำแข็งด้วย ทำให้ปริมาณน้ำแข็งที่ผลิตได้เพิ่มขึ้นตามปริมาณโรงงานห้องเย็นที่เพิ่มขึ้น สาเหตุอีกอย่างหนึ่งคือ ถึงแม้จำนวนโรงงานน้ำแข็งจะลดลงแต่ปริมาณการผลิตได้เพิ่มขึ้น

ซึ่งแสดงว่าโรงงานน้ำแข็งได้เพิ่มกำลังผลิตให้มากขึ้น (ถึงแม้จะลดลงเล็กน้อย ในปี 2527-2528) ทำให้โรงงานน้ำแข็งที่มีประสิทธิภาพในการผลิตค้าต้องเลิกกิจการไป) ตารางที่ 1.1.4. จำนวนโรงงานห้องเย็น ความสามารถในการแช่แข็ง ปริมาณความจุห้องเก็บ และปริมาณสัตว์น้ำที่นำเข้าแช่เย็น ปี 2522-2528*

ปี	จำนวนโรงงาน	ความสามารถในการแช่แข็ง (ตัน/วัน)	ปริมาณความจุห้องเก็บ (ตัน)	ปริมาณสัตว์น้ำที่นำเข้าแช่ (ตัน)				
				รวม	ปลา	กุ้ง	หมึก อื่น ๆ	
2522	29	618	14,524	110,700	4,977	24,214	39,359	11,150
2523	29	705	14,404	123,873	59,253	23,289	58,640	2,691
2524	34	954	14,686	109,369	41,207	25,609	40,132	2,421
2525	41	1,112	16,821	122,787	70,152	16,198	34,501	1,936
2526	47	1,316	22,240	119,617	58,642	17,711	41,033	2,251
2527	54	1,470	25,590	174,013	93,845	28,199	70,355	7,844
2528	56	1,517	25,940	213,076	127,020	35,944	77,133	7,176

หมายเหตุ 1. ไม่รวมโรงงานในเขตกทม.

ที่มา สถิติหน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมง กรมประมง

ในขณะที่จำนวนโรงงานห้องเย็นได้เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2522-2528 ความสามารถในการแช่แข็ง (ตัน/วัน) และปริมาณความจุของห้องเก็บของโรงงานห้องเย็นก็เพิ่มขึ้นด้วย โดยในปี 2522 ความสามารถในการแช่แข็งและปริมาณความจุของห้องเย็นเท่ากับ 618 ตัน/วัน และ 14,524 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 1,517 ตัน/วัน และ 25,940 ตัน หรือเพิ่มขึ้น 12% และ 11% ค่อยๆตามลำดับ จากข้อมูลดังกล่าวถึงแม้แสดงว่าความสามารถในการแช่แข็งและปริมาณความจุของห้องเก็บจะมีแนวโน้มในการเพิ่มขึ้นในอัตราสูง แต่เมื่อพิจารณาอัตราการเพิ่มขึ้นในระยะปีหลังโดยเฉพาะ ปี 2527/2528 เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ซึ่งอาจแสดงว่าในปัจจุบันจำนวนโรงงานห้องเย็นที่มีอยู่เพียงพอแล้วก็ได้ และเมื่อพิจารณาปริมาณสัตว์น้ำที่นำเข้าห้องเย็นในช่วงเดียวกัน (2522-2528) แล้วปรากฏว่าในปี 2522 มีปริมาณ 110,700 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 213,020 ตัน ในปี 2528 หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 13%/ปี มีอัตราใกล้เคียงกับปริมาณโรงงานห้องเย็น และความสามารถในการแช่แข็ง รวมทั้งปริมาณความจุห้องเก็บที่เพิ่มขึ้น โดยมีการเพิ่มขึ้นใน

ช่วงปี 2526/2527 และ 2527/2528 ในอัตราที่ค่อนข้างสูง แต่มีแนวโน้มการเพิ่มที่ลดลง และเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณการส่งออกของสัตว์น้ำแช่แข็งในช่วงเดียวกัน ซึ่งส่งออก 104,499 ตัน ในปี 2522 เพิ่มขึ้นเป็น 166,774 ตัน ในปี 2528 หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 7% จึงแสดงว่าต่ำกว่าจำนวนโรงงานห้องเย็นที่เพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบปริมาณสัตว์น้ำที่นำเข้าแช่เย็นและปริมาณความจุของห้องเก็บ ในปี 2528 เท่ากับ 8 (ถ้ารวมห้องเย็นในเขต กทม. เท่ากับ 4) แล้วจะเห็นว่าในปัจจุบันโรงงานห้องเย็นมีกำลังผลิต (ห้องเก็บ) มากเกินพอ และยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากโรงงานได้เต็มที่ สำหรับในปี 2529 นั้น ถึงแม้ว่าการส่งออกสัตว์น้ำแช่แข็งจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 208,000 ตัน หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 25% และถ้าประมาณว่าปริมาณความจุของห้องเก็บไม่เปลี่ยนแปลงแล้ว อัตราการใช้ประโยชน์ของโรงงานห้องเย็น (ห้องเก็บ) ก็มีค่าเท่ากับ 5 ซึ่งยังต่ำอยู่แล้ว จึงอาจคาดคะเนได้ว่า ในปัจจุบันโรงงานห้องเย็นที่มีเพียงพอแล้ว และในทศวรรษข้างหน้า ถ้าอัตราการนำสัตว์น้ำนำเข้าแช่เย็นและการส่งออกยังเหมือนเดิม อีกทั้งมีขีดจำกัดในด้านทรัพยากรที่มีอยู่ (กำลังผลิต) จึงอาจคาดได้ว่าจำนวนโรงงานห้องเย็นคงจะไม่เพิ่มขึ้น หรือถ้าเพิ่มขึ้นคงเพิ่มในอัตราที่ต่ำมาก และในปัจจุบันผู้ประกอบการต่างมีปัญหาที่ไม่มีสัตว์น้ำนำเข้าแช่แข็ง และผู้ส่งออกต่างก็แข่งขันกันซื้อสินค้า รวมทั้งในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าค่าใช้จ่ายในการประกอบกิจการโดยเฉพาะค่าไฟฟ้าซึ่งผู้ประกอบการพยายามขอร้องให้ทางการคิดอัตราในการใช้เท่ากับภาคอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก (ในปัจจุบันคิดว่าผู้ประกอบการห้องเย็นเป็นอุตสาหกรรมประเภท **Primary Production**) และราคาน้ำมันมีแนวโน้มจะสูงขึ้นจะทำให้ค่าใช้จ่ายในทางประกอบการเพิ่มขึ้น จึงคาดว่าจะมีผู้ลงทุนในด้านนี้จะลดลง

1.2 โครงสร้างต้นทุนการผลิต

โครงสร้างของต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมห้องเย็นจากเอกสารรายงานการศึกษาอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ได้สอบถามผู้ประกอบการห้องเย็น ในปี 2526 ปรากฏว่าต้นทุนการผลิตในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำแช่แข็งในแต่ละชนิดไม่เท่ากัน คือต้นทุนการผลิตปลาสดแช่แข็งจะเป็นค่าวัตถุดิบ 66.2% ค่าไฟฟ้าหรือน้ำมัน 10.3% ดอกเบี้ยเงินกู้ 7.6% ค่าแรงงาน 7.2% และค่าใช้จ่าย

โครงสร้างต้นทุนการผลิตของโรงงานห้องเย็น ปี 2526

หน่วย : ร้อยละ

ชนิดสัตว์น้ำ	สัดส่วนต้นทุนการผลิต (จำแนกตามปัจจัยการผลิต)					รวม
	วัตถุดิบ	ค่าแรงงาน	ค่าพลังงาน (ไฟฟ้า + น้ำมัน)	ดอกเบี้ย เงินกู้	อื่น ๆ	
1. ปลา	66.2	7.2	10.3	7.6	8.6	100
2. กุ้ง	92.1	3.3	1.3	0.7	2.6	100

อื่นๆ 8.6% ส่วนต้นทุนการผลิตกุ้งสดแช่แข็งเป็นค่าวัตถุดิบสูงถึง 92.1% ค่าแรงงาน 3.3% ค่าไฟฟ้าและน้ำมัน 1.3% ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ 0.7% และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีก 2.6% การที่ค่าใช้จ่ายวัตถุดิบของกุ้งสูงกว่าปลาเพราะราคาของกุ้งสูงกว่าปลามาก คือราคาปลาเบญจพรรณเฉลี่ย ณ ท่าเทียบเรือ ปี 2526 เท่ากับ 6.85 บาท/กก. ส่วนราคากุ้งทุกชนิดเฉลี่ยในปีเดียวกันเท่ากับ 34.23 บาท/กก. ทำให้ค่าใช้จ่ายในการผลิตกุ้งสดแช่แข็งเป็นค่าวัตถุดิบสูงกว่าปลา

ราคาสัตว์น้ำ ณ ท่าเทียบเรือต่าง ๆ ปี 2524-2528

หน่วย บาท : กก.

ชนิดสัตว์น้ำ	2524	2525	2526	2527	2528	อัตราการเพิ่ม/ลด
1. ปลาเบญจพรรณ	7.17	7.14	6.85	6.47	6.76	-1.5
2. กุ้งทะเล	38.57	31.92	34.23	35.26	41.97	+2.9
3. หมึก	15.74	17.47	20.35	17.61	21.17	+8.6

แนวโน้มของราคาสัตว์น้ำที่จะมีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการลงทุนของอุตสาหกรรมห้องเย็น ราคาสัตว์น้ำเฉลี่ย (ปี 2524-2528) ในแต่ละชนิดของสัตว์น้ำ ปรากฏว่าปลาเบญจพรรณมีราคาลดลง 1.5 ส่วนกุ้งและหมึกแนวโน้มราคาสูงขึ้นประมาณ 2.9% และ 8.6% ตามลำดับ ซึ่งทั้งกุ้งและหมึกเป็นสัตว์น้ำหลักในการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมห้องเย็นเพื่อแปรรูปส่งออก เมื่อราคาสัตว์น้ำดังกล่าวมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ก็จะทำให้ต้นทุนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าวสูงขึ้นด้วย (ด้านวัตถุดิบ) แต่เมื่อพิจารณาการส่งออกของผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำชนิดดังกล่าว

ราคามลิตภัณฑ์สัตว์น้ำส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ
(ราคา FOB) ปี 2524-2528

หน่วย บาท : กก.

ประเภทผลิตภัณฑ์	2524	2525	2526	2527	2528	อัตราเพิ่ม/ลด
1. ปลาสดแช่แข็ง	13.49	12.95	12.84	13.51	14.28	+1.5
2. กุ้งสดแช่แข็ง	113.56	122.03	157.05	144.05	143.07	+6.7
3. หมึกสดแช่แข็ง	33.51	41.82	41.64	39.54	45.82	+8.8

ตารางที่ 1.1.5 ปริมาณการส่งออกสัตว์น้ำแช่แข็งไปจำหน่ายต่างประเทศ ปี 2522-2528

หน่วย : ตัน

ปี	รวม	กุ้งสด	หมึกสด	ปลาสด	สัตว์น้ำประเภท
		แช่แข็ง	แช่แข็ง	แช่แข็ง	กุ้ง ปู หอย แช่แข็ง
2522	104,499	18,626	39,359	45,977	537
2523	100,302	17,915	38,640	41,435	2,312
2524	115,933	18,761	39,831	56,856	485
2525	119,064	22,647	42,656	53,217	544
2526	113,351	20,150	39,321	53,409	471
2527	138,035	19,428	42,821	75,254	532
2528	166,774	24,041	46,289	96,444	967

ปรากฏว่าราคามลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทุกประเภทมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปลาสดแช่แข็งเพิ่มขึ้นประมาณ 1.5%/ปี กุ้งสดแช่แข็งเพิ่มขึ้น 6.7%/ปี และหมึกสดแช่แข็งเพิ่มขึ้น 8.8%/ปี การเปลี่ยนแปลงของราคาดังกล่าวสอดคล้องกับราคาวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้อุตสาหกรรมดังกล่าวพอที่จะดำเนินการไปได้ ถึงแม้ว่าในการวิเคราะห์เบื้องต้นว่า ในปัจจุบันจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมห้องเย็นมีพอเพียงหรืออาจมากเกินไปจนทำให้พื้นที่ว่างของห้องเก็บแช่เย็นเหลืออยู่ ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์อย่างไม่เต็มที่ก็ตาม

2. อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ

2.1 สถานะการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำในประเทศไทยทำในระดับ

พื้นบ้านมานานแล้ว เช่น การทำกะปิ ปลาเค็ม น้ำปลา ผลผลิตที่ได้นอกจากจะใช้บริโภคภายในประเทศแล้วยังมีการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศอีกด้วย โดยมีการส่งปลาทุเค็มไปจำหน่ายที่ประเทศสิงคโปร์ ในช่วงปี 2469-2483 และมาหยุดระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกเป็นอุปสรรคในการส่งออก ทำให้อาชีพชาวประมงของเราซึ่งในช่วงดังกล่าวส่วนใหญ่ทำการประมงด้วยเครื่องโม่เขมไปด้วย เพราะเมื่อไม่สามารถส่งออกปลาทุเค็มไปจำหน่ายต่างประเทศ จึงได้ออกทำการประมงด้วยเครื่องมือดังกล่าวลดลง ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สถานะการประมงจึงเข้าสู่ปกติ และเริ่มนำอวนที่ทำด้วยใยสังเคราะห์มาใช้จับสัตว์น้ำ และมีการส่งปลาทุเค็ม และหอยแมลงภู่มุ่งไปจำหน่ายต่างประเทศอื่นและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีแรงจูงใจและความต้องการตลาดต่างประเทศมีสูง จากการสำรวจสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2510 มีผู้ประกอบการธุรกิจแปรรูปจำนวน 7,751 ครัวเรือน จำนวนผู้ประกอบการดังกล่าวเพิ่มขึ้นโดยจากการสำรวจสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 ปรากฏว่าเพิ่มจำนวนเป็น 14,184 ครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 5% สำหรับผู้ประกอบการแปรรูปสัตว์น้ำจากสถิติทางการมีผู้ประกอบการดังกล่าวในปี 2522 ประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจโรงงานน้ำปลา 101 โรง กะปิ 586 โรง ปลาเค็ม 340 โรง กุ้งแห้ง 121 โรง หมึกแห้ง 125 โรง และทำลูกชิ้นปลา 15 โรง และในปี 2528 จำนวนผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวได้เพิ่มจำนวนเป็นโรงงานน้ำปลา 114 โรง กะปิ 2,725 โรง ปลาเค็ม 978 โรง กุ้งแห้ง 148 โรง หมึกแห้ง 875 โรง และทำลูกชิ้นปลา 54 โรง โดยเฉพาะผู้ประกอบการทำลูกชิ้นปลา หมึกแห้ง ปลาเค็ม และกุ้งแห้ง มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ค่อนข้างสูง (13-65 เปอร์เซ็นต์) ซึ่งแสดงว่าธุรกิจดังกล่าวตลาดมีความต้องการสูง สำหรับวัตถุดิบที่ใช้ในการแปรรูปดังกล่าว ปรากฏว่าเกือบทุกประเภท (ยกเว้นน้ำปลา) แนวโน้มที่เพิ่มขึ้น โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นระหว่าง 3-260 เปอร์เซ็นต์ โดยกะปิมีความต้องการใช้เพิ่มขึ้นน้อยที่สุด และลูกชิ้นปลาความต้องการใช้มากที่สุดสูงถึง 260% และเมื่อพิจารณาปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์การแปรรูปสัตว์น้ำดังกล่าวคือปลาเค็ม น้ำปลา กะปิ กุ้งแห้ง และหมึกแห้งแล้ว มีการส่งออกเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 11.1%, 9.8%, 20.0%, 21.8% และ 10.8% ตามลำดับ

ตารางที่ 1.2.1. จำนวนผู้ประกอบการธุรกิจแปรรูปสัตว์น้ำที่สำคัญ ปี 2522-2528

ปี	โรงงาน น้ำปลา	โรงงาน กะปิ	โรงงาน ทำปลาเค็ม	โรงงาน ทำกุ้งแห้ง	โรงงาน ทำหมึกแห้ง	โรงงาน ทำลูกชิ้น	โรงงาน แปรรูปสัตว์น้ำอื่น ๆ
2522	101	586	340	121	125	15	133
2523	98	539	327	139	317	11	206
2524	103	533	393	161	351	10	177
2525	96	2,377	676	301	826	52	1,621
2526	110	2,603	759	276	854	52	1,898
2527	113	2,860	800	284	865	64	1,213
2528	114	2,725	978	148	879	54	1,069

ตารางที่ 1.2.2. ปริมาณสัตว์น้ำที่ใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ ปี 2524-2528

หน่วย : ตัน

ปี	รวม	ทำปลาเค็ม	ทำน้ำปลา	ทำกะปิ	ทำกุ้งแห้ง	ทำหมึกแห้ง	ทำลูกชิ้นปลา	อื่น ๆ
2524	285,168	95,112	90,103	16,830	25,081	27,222	268	30,552
2525	150,750	34,894	30,055	7,752	20,272	30,817	279	26,681
2526	173,756	39,400	28,517	13,219	27,044	38,764	3,250	23,562
2527	214,892	59,863	24,227	14,558	42,809	46,833	3,467	22,935
2528	202,305	62,144	19,066	12,569	39,879	46,871	2,870	18,906
อัตราการ เพิ่ม/ลด		+1.3	-27.1	3.3	16.6	15.0	260.6	-

ตารางที่ 1.2.3. ปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ปี 2524-2528

ปี	ปลาเค็ม	น้ำปลา	กะปิ	กุ้งแห้ง	หมึกแห้ง
2524	3,439	6,313	120	2,746	2,947
2525	2,796	7,534	107	4,973	3,565
2526	2,826	7,823	105	5,524	3,440
2527	4,045	8,754	247	6,234	3,918
2528	4,812	9,109	80	5,125	4,386
อัตราการ เพิ่ม/ลด	11.1	9.8	20.0	21.8	10.8

2.2 โครงสร้างต้นทุนการผลิต

น้ำปลา กะปิ ข้อมูล ต้นทุนการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำระดับพื้นบ้าน มีน้อยมาก จากรายงานการสำรวจโครงสร้าง ต้นทุนการแปรรูปสัตว์น้ำบางประเภท ของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งทำการสำรวจเฉพาะกิจการบางประเภท คือ ผู้ประกอบการธุรกิจน้ำปลา กะปิ และหมึกแห้ง ในปี 2526 ปรากฏว่าอุตสาหกรรมโรงงานน้ำปลามีค่าใช้จ่ายเป็นวัตถุดิบสูงสุดเท่ากับ 72.0% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่าใช้จ่ายแรงงาน ค่าพลังงาน และค่าดอกเบี้ย รองลงมาเท่ากับ 11.8%, 4.0% และ 3.4% ตามลำดับที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ผู้ประกอบการธุรกิจทำกะปิ มีค่าใช้จ่ายวัตถุดิบมากเช่นเดียวกัน โดยเป็นค่าวัตถุดิบเท่ากับ 69.1% ค่าพลังงาน ค่าดอกเบี้ย เงินกู้ และค่าแรงงาน รองลงมาเท่ากับ 12.2%, 10% และ 7.2% ตามลำดับ และประเภทสุดท้ายผู้ประกอบการธุรกิจทำหมึกแห้ง ค่าใช้จ่ายวัตถุดิบสูงมาก ซึ่งสูงถึง 90% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ส่วนที่เหลือ 10% เป็นค่าแรงงาน ค่าพลังงาน และค่าดอกเบี้ยเงินกู้ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงงานทำปลาเค็มกับทำกะปิ จะเห็นว่าโรงงานน้ำปลามีการจ้างแรงงานในการประกอบธุรกิจค่อนข้างสูง ซึ่งตรงกันข้ามกับการทำกะปิต่ำกว่า ซึ่งอาจแสดงว่าส่วนใหญ่การทำกะปิเป็นการทำในระดับพื้นบ้านหรือใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ซึ่งตรงข้ามกับโรงงานน้ำปลา ซึ่งต้องจ้างแรงงานเป็นจำนวนมากในการประกอบธุรกิจ และเมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในวัตถุดิบที่ใช้ ปรากฏว่าการทำหมึกแห้งมีค่าใช้จ่ายมากที่สุด เพราะราคาปลาหมึกสูงสุดเมื่อเทียบกับสัตว์น้ำดังกล่าว คือการทำน้ำปลามักจะใช้ปลาไส้ตันหรือหางอ่อน หรือปลาเลยที่มีราคาไม่สูงนักทำ และการทำกะปิใช้เคยทำซึ่งราคาไม่สูงนัก และความต้องการใช้วัตถุดิบดังกล่าวนี้เมื่อเปรียบเทียบกับหมึกซึ่งสามารถทำไว้ใช้ในอุตสาหกรรมบางอย่าง เช่น ทำหมึกสดแช่แข็งและหมึกกระป๋อง ทำให้ราคาสูงกว่ามาก

2.3 สถานะตลาดสินค้าสัตว์น้ำแปรรูป

ตลาดสินค้าสัตว์น้ำแปรรูป นอกจากจะใช้บริโภคภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่แล้วยังมีการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศอีกด้วย จากตารางที่ 1.2.3 สัตว์น้ำแปรรูปทุกชนิดมีแนวโน้มการส่งออกเพิ่มขึ้นทุกประเภท กุ้งแห้งมีอัตราเพิ่มสูงถึง 21.8% ต่อปี รองลงมาเป็นกะปิ 20% ต่อปี (ถึงแม้ว่าจะนำเข้ามาบริโภคภายในประเทศในปริมาณที่สูงก็ตาม) ปลาเค็มเพิ่มขึ้น 11.1% ต่อปี หมึกแห้ง 10.8% ต่อปี และน้ำปลา 9.8% ต่อปี การที่สัตว์น้ำแปรรูปดังกล่าวสามารถส่งไปจำหน่ายต่างประเทศได้ปริมาณ

ที่เพิ่มขึ้นทุกปี เพราะในปัจจุบันมีคนไทยได้ไปตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ต่างประเทศเพิ่มขึ้น อีกครั้งหลังจากประเทศในอินโดจีนการปกครองเปลี่ยนเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ ทำให้ประชาชนของประเทศแถบนั้นอพยพไปอยู่ในประเทศต่าง ๆ และมีความต้องการสัตว์น้ำแปรรูปเพื่อบริโภคเพิ่มขึ้นทุกปี

3. ปลาป่น

3.1 สถานะผลิตปลาป่น

ปลาป่นเป็นสินค้าประเภทอาหารชนิดหนึ่ง ซึ่งมีทั้งชนิดที่มนุษย์บริโภค และชนิดที่ใช้เป็นอาหารสัตว์หรือผสมกับพืช เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ แต่ปลาป่นที่ผลิตในประเทศไทย ส่วนใหญ่ใช้ในการเป็นอาหารสัตว์หรือเป็นส่วนผสมของอาหารสัตว์ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปลาป่นส่วนใหญ่ได้จากปลาเป็ดที่จับได้จากเครื่องมือประเภทอวนลาก ซึ่งมีปริมาณ 60% ของปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ทั้งหมดจากเครื่องมือดังกล่าว และยังมีปลาอีกชนิดอื่น เช่น ปลาหลังเขียว นำมาผลิตเป็นปลาป่นอีกด้วย ปลาชนิดดังกล่าวที่ใช้ทำปลาป่นมีปริมาณเพียง 3-8% ของปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปลาป่นทั้งหมด

ปลาเป็ดเป็นปลาเบญจพรรณและสัตว์น้ำอื่น ๆ เช่น กุ้ง ปู หอยขนาดเล็ก ซึ่งจับได้จากเครื่องมือประเภทอวนลากซึ่งมีปริมาณถึง 60% ของปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมดที่จับได้จากเครื่องมืออวนลากดังกล่าวแล้ว เครื่องมือประเภทนั้นเมื่อนำมาใช้ครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อปี 2503-2504 นั้น ปลาเป็ดที่จับได้มีไม่มากนักเพราะขณะนั้นทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดินยังมีปริมาณมาก ดาวอนที่ใช้ก็มีขนาดใหญ่กว่าในปัจจุบัน ปลาเป็ดที่จับได้ในขณะนั้นชาวประมงมักจะทิ้งทะเล ไม่นำมาบริโภคหรือทำอาหารสัตว์ ต่อมาจึงมีการนำปลาเป็ดมาใช้ในการเลี้ยงเป็ด และเป็นอาหารเลี้ยงปลาโดยเฉพาะปลาชุก และเมื่ออุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ขยายเพิ่ม จึงมีการนำปลาป่นมาใช้ในการผสมกับพืชเป็นอาหารสัตว์มากขึ้น จึงมีผู้ลงทุนตั้งโรงงานปลาป่น โดยนำปลาเป็ดมาเป็นวัตถุดิบผลิตเป็นปลาป่นเพื่อป้อนโรงงานอาหารสัตว์ และมีการส่งออกปลาป่นไปจำหน่ายต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้อุตสาหกรรมผลิตปลาป่นขยายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนในปัจจุบันมีโรงงานปลาป่นมากกว่า 100 โรง

ในปัจจุบันปลาเป็ดเป็นวัตถุดิบในการผลิตปลาป่นเริ่มมีแนวโน้มลดลง ในปี 2513 จับปลาเป็ดได้ทั้งหมดประมาณ 487,675 ตัน และนำมาผลิตปลาป่น 318,425 ตัน

หลังจากนั้นปริมาณการจับปลาเป็ดเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2514 จับได้ 655,329 ตัน ใช้ผลิตเป็นปลาป่น ปลาเป็ดปริมาณ 304,610 ตัน และปลาหลังเขียว 5,671 ตัน และเพิ่มสูงสุด ในปี 2516 เป็นจับได้ 804,478 ตัน ใช้ผลิตเป็นปลาป่น 458,870 ตัน และปลาหลังเขียว 6,857 ตัน หลังจากนั้นปริมาณการจับได้ลดลงเหลือ 620,640 ตัน ในปี 2519 ใช้ผลิตเป็นปลาป่น 496,516 ตัน ปลาหลังเขียว 21,124 ตัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าปลาเป็ดที่จับได้จะมีแนวโน้มลดลง แต่เนื่องจากอุตสาหกรรมส่งออกโดยเฉพาะปลาป่นขยายเป็น 836,645 ตัน และ 847,421 ตัน ตามลำดับ และถูกนำมาใช้ในการผลิตเป็นปลาป่น 690,914 ตัน และ 829,131 ตัน และปลาหลังเขียว 42,815 ตัน และ 58,111 ตัน ตามลำดับ การที่อุตสาหกรรมส่งออกปลาป่นขยายตัว ทำให้ปริมาณการจับปลาเป็ดเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงทำให้ปริมาณการจับปลาเป็ดลดลงอีก ในปี 2523-2524 เป็นปริมาณ 786,858 ตัน และ 796,747 ตัน และกลับเพิ่มขึ้นในปี 2525 เป็น 812,789 ตัน และลดลงเหลือ 803,337 ตัน ในปี 2526 ปลาป่นที่ผลิตได้ในช่วงดังกล่าวกลับมีการนำปลาหลังเขียวมาใช้ในการผลิตปลาป่นเพิ่มขึ้น เป็นปลาเป็ดปริมาณ 751,902 ตัน 753,317 ตัน, 738,429 ตัน, 770,791 ตัน, 808,382 ตัน, 832,111 ตัน และปลาหลังเขียว 21,083 ตัน, 28,727 ตัน, 26,168 ตัน, 46,373 ตัน, 73,136 ตัน และ 67,573 ตัน ในปี 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528 ตามลำดับ จึงเห็นได้ว่าอัตราการนำปลาหลังเขียวมาผลิตปลาป่นเพิ่มขึ้นทุกปีโดยเพิ่มขึ้นจากปี 2514 ซึ่งใช้ปลาหลังเขียวเพียง 1.8% เพิ่มเป็น 5.7% ในปี 2526 และเพิ่มสูงสุดในปี 2527 เป็น 8.3% สำหรับปี 2528 ปริมาณปลาหลังเขียวที่ใช้ในการผลิตปลาป่นมีปริมาณ 7.5%

การที่ปลาเป็ดมีปริมาณการจับเพิ่มมากขึ้นทุกปี ตั้งแต่ปี 2513 ทำให้ปริมาณปลาป่นเพิ่มขึ้นทุกปี ดังกล่าวแล้ว โดยในปี 2513 มีโรงงานปลาป่นทั้งหมด 25 โรง มีปริมาณการผลิตปลาป่นได้ 63,685 ตัน จำนวนโรงงานและปริมาณการผลิตได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในอีก 5 ปีต่อมา มีโรงงานทั้งหมด 66 โรง ผลิตปลาป่นได้ 94,717 ตัน และเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2521 โดยมีโรงงานทั้งหมด 73 โรง ผลิตปลาป่นได้ 197,165 ตัน หลังจากนั้นปริมาณปลาป่นที่ผลิตได้มีแนวโน้มลดลงเนื่องจากเริ่มขาดแคลนวัตถุดิบคือปลาเป็ดที่ชาวประมงจับได้มีปริมาณลดลงรวมทั้งมีปัญหาในการส่งออก และการใช้ในประเทศ ทั้งที่ใช้เป็นอาหารสำหรับเลี้ยงปลาที่มีปริมาณลดลง ถึงแม้จะมีโรงงานปลาป่นเพิ่มขึ้นในปี 2524 จำนวน 99 โรง แต่ผลผลิตหลังลดลงเหลือ 186,201 ตัน และกลับ

ตารางที่ 1.3.1.จำนวนโรงงานปลาป่น ผลผลิตปลาป่นและปริมาณการส่งออก
ปี 2513-2528

ปี	จำนวนโรงงาน (A)	ผลผลิตปลาป่น (ตัน) (B)	อัตราการผลิต ปลาป่น A/B (ตัน)	ปริมาณส่งออก (ตัน)
2513	25	63,685	2,547	13,215
2514	34	60,922	1,792	18,339
2515	37	73,176	1,978	28,194
2516	54	91,774	1,700	24,324
2517	64	94,717	1,480	21,946
2518	66	94,980	1,439	26,919
2519	69	119,880	1,737	49,083
2520	73	138,304	1,895	75,617
2521	79	197,165	1,496	102,971
2522	91	180,956	1,989	128,469
2523	95	184,054	1,937	114,340
2524	99	186,201	1,881	113,821
2525	94	182,047	1,937	83,074
2526	98	194,563	1,985	93,246
2527	95	209,885	2,209	85,487
2528	92	214,210	2,328	74,791
อัตราการเพิ่ม (%) ต่อปี	10.3	9.1	0.6	16.1

เพิ่มขึ้นอีกในปี 2525, 2526 และ 2528 โดยสามารถผลิตได้ 214,210 ตัน จากจำนวนโรงงานทั้งหมด 92 โรง

ตารางที่ 1.3.2.เปรียบเทียบปริมาณปลาที่จับได้และปริมาณปลาที่นำมาใช้ในการผลิต
ปลาป่น ปี 2513-2528

หน่วย : พันตัน

ปี	ปริมาณปลาที่จับได้			ปริมาณปลาที่นำมาใช้ในการผลิต		
	รวม	ปลาเป็ด	ปลาหลังเขียว	รวม	ปลาเป็ด	ปลาหลังเขียว
2513	487,675	487,675	—	318,425	318,425	—
2514	684,133	655,329	28,804	310,281	304,610	5,671
2515	730,467	719,091	11,376	368,156	365,880	2,275
2516	838,763	804,478	34,285	465,227	458,870	6,857
2517	748,492	690,270	58,222	461,941	450,297	11,644
2518	698,493	634,971	63,522	520,680	507,976	12,704
2519	726,338	620,646	105,692	517,640	496,516	21,124
2520	1,050,720	836,643	214,077	733,729	690,914	42,815
2521	992,699	847,421	145,278	887,242	829,131	58,111
2522	946,157	784,267	161,890	808,534	784,267	24,267
2523	892,271	786,858	105,413	773,065	751,982	21,083
2524	936,547	796,747	139,800	782,044	753,317	28,727
2525	920,715	805,750	114,965	764,597	738,429	26,168
2526	928,238	803,337	124,901	817,164	770,791	46,373
2527	874,960	757,637	117,323	881,518	808,382*	73,136
2528	874,163	776,421	97,742	899,684	832,111*	67,573

หมายเหตุ* รวมเศษปลาที่เหลือจากโรงงานผลิตปลากระป๋อง

การที่วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปลาป่นเพิ่มขึ้นเนื่องจากการนำเศษปลาที่ได้จากโรงงานทำปลากระป๋อง ประมาณ 50,000-60,000 ตัน/ปี มาใช้ในการผลิตปลาป่นด้วย ทำให้ผลผลิตปลาป่นในช่วงปี 2526-2528 เพิ่มขึ้น และเมื่อดูแนวโน้มของการประกอบธุรกิจปลาป่นแล้ว ปรากฏว่าถึงแม้ว่าในช่วงปี 2513-2528 มีผู้ประกอบการเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 10.3%/ปี ก็ตามแต่จะเห็นว่าในระยะปี 2524-2528 จำนวนโรงงานปลาป่นเริ่มมีแนวโน้มลดลง แต่การที่ผลผลิตปลาป่นในช่วงเวลาเดียวกันกลับเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีวัตถุดิบโรงงานเพิ่มขึ้นดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตามเมื่อดูกำลังผลิตของโรงงานหรืออัตรา

ผลผลิตของโรงงานปลาป่นจะเห็นว่าแนวโน้มลดลงตลอดเวลา ตั้งแต่ปี 2513-2528 (ปริมาณ 1,400-2,500 ตัน/ปี) ซึ่งแสดงว่าโรงงานปลาป่นในปัจจุบันมีมากเกินไปและวัตถุดิบที่จะป้อนโรงงานมีปริมาณลดลง เพราะปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีแนวโน้มลดลง ทำให้กำลังผลิตของโรงงานปลาป่นทั่วประเทศที่มีกำลังผลิต (ต้องการวัตถุดิบ) 3.2 ล้านตัน/ปี มีวัตถุดิบป้อนโรงงานเพียง 214,804 ตัน หรือเท่ากับ 28% ของกำลังผลิตทั้งหมด ในปี 2528 เท่านั้น ฉะนั้นจึงพอสรุปได้ว่า ในอนาคตอุตสาหกรรมปลาป่นไม่ค่อยสดใส ซึ่งตามความจริงยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมปลาป่นของประเทศอยู่อีกมากมาย

ในระยะแรกปลาป่นที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในประเทศ โดยใช้ผสมเป็นอาหารสัตว์ โดยในปี 2513 มีปริมาณส่งออก 13,215 ตัน หรือเท่ากับ 20.1 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณการผลิตทั้งหมดเพื่อใช้บริโภคในประเทศ 79.1 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการส่งออกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายใน 5 ปี ต่อมาส่งออกปริมาณ 26,919 ตัน หรือเท่ากับ 28.5 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณผลผลิตทั้งหมดในปี 2518 ปริมาณการส่งออกได้เพิ่มขึ้นและสูงสุดในปี 2522 คือส่งออกถึงปริมาณ 128,469 ตัน หรือเท่ากับ 71 เปอร์เซ็นต์ ของปริมาณการผลิตทั้งหมด หลังจากนั้นแนวโน้มการส่งออกเริ่มลดลง โดยส่งออกได้เพียง 74,791 ตัน ในปี 2528

3.2 สถานะการตลาดปลาป่น

ก่อนปี 2524 ตลาดปลาป่นของไทยมากกว่า 50% เป็นตลาดต่างประเทศที่เหลือใช้ในประเทศ โดยโรงงานอาหารสัตว์จะนำไปผสมเป็นอาหารสัตว์ ฉะนั้นการขึ้นลงของราคาปลาป่นจะขึ้นกับการผลผลิตปลาป่นโลกด้วย โดยเฉพาะในปี 2527-2529 ผลผลิตปลาป่นโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2528/2529 เพิ่มขึ้นถึงประมาณ 12% และประเทศผู้ผลิตและส่งออกตลาดปลาป่นรายใหญ่ ซึ่งเป็นคู่แข่งกันของไทยคือ เปรู และชิลี ผลผลิตเพิ่มขึ้นถึง 63% และ 10% ตามลำดับ ทำให้มีผลกระทบต่อราคาปลาป่นไทย โดยส่งออกลดลงจากการที่เคยส่งออกสูงถึง 128,469 ตัน ในปี 2522 ลดเหลือเพียง 74,791 ตัน ในปี 2528

สำหรับตลาดปลาป่นภายในประเทศนั้น ผู้ซื้อรายใหญ่คือโรงงานอาหารสัตว์น้ำ เนื่องจากปริมาณปลาป่นมีเหลือจากการส่งออก ในปี 2528 มีปริมาณสูงถึง 139,420 ตัน หรือเท่ากับ 65.1% ของปริมาณผลผลิตปลาป่นทั้งหมด ทำให้ราคาขายปลาป่นตลาดกลางลดลง กล่าวคือราคาปลาป่นโปรตีน 50% และ 60% ปี 2526/2527, 2527/2528

มีราคาลดลง 3.2%, 14.4% และ 13.1% ตามลำดับ การที่ราคาลดลงเกิดจากปริมาณการส่งออกลดลงแล้ว ราคากากถั่วเหลือง ซึ่งใช้แทนปลาป่นผลผลิตเพิ่มขึ้นมาก ทำให้มีราคาลดลง กล่าวคือราคากากถั่วเหลืองปี 2526 72.4 บาท/กก. เพิ่มขึ้นเป็น 8.11 บาท/กก. และราคาลดลงเหลือเพียง 6.89 บาท/กก. ในปี 2528 สาเหตุเกิดจากการเลี้ยงปลุสัตว์ภายในชบเซามากในช่วงดังกล่าวทำให้ราคาสุกรมี่ชีวิตและไก่เนื้อมีชีวิตในช่วงเดียวกันมีราคาลดลง กล่าวคือ ราคาสุกรมี่ชีวิตและไก่เนื้อมีชีวิต ในปี 2526 เท่ากับ 25.04 บาท/กก. และ 21.07 บาท/กก. ตามลำดับ ราคาลดลงเป็น 21.76 บาท/กก. และ 20.39 บาท/กก. ตามลำดับ และ 18.08 บาท/กก. ตามลำดับ หรือลดลงประมาณ 12.4% ต่อปีและ 7.3% ต่อปี ตามลำดับ

3.3 ความเคลื่อนไหวของราคาปลาป่นและปลาป่น

เนื่องจากปลาป่นเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากปลาเป็ด ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงราคาของปลาเป็ดย่อมมีผลกระทบต่อการผลิตปลาป่นด้วย

3.3.1 ความเคลื่อนไหวของราคาปลาเป็ดที่โรงงานรับซื้อ ราคาปลาเป็ดที่โรงงานรับซื้อ ในปี 2528 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 1.65 บาท ซึ่งในปี 2527 ราคาปลาเป็ดเฉลี่ยกิโลกรัมละ 1.97 บาท ราคาปลาเป็ดในปี 2528 ลดลงจากปี 2527 คิดเป็นร้อยละ 16.28 ราคาปลาเป็ดมีแนวโน้มลดลงมาตั้งแต่ปลายปี 2527 จนกระทั่งปี 2528 ในช่วงปลายปีราคาปลาเป็ดจึงเริ่มสูงขึ้น ราคาปลาเป็ดในปี 2528 ลดต่ำสุดในเดือนเมษายน เหลือเพียงกิโลกรัมละ 1.48 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับราคาปลาเป็ดในช่วงเดียวกันของปีก่อน จะเห็นว่าราคาลดลงถึงร้อยละ 30.52

3.3.2 ความเคลื่อนไหวของราคาปลาป่นที่โรงงาน ราคาปลาป่นที่โรงงานขายได้โดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 9.16 บาท ซึ่งในปี 2527 ราคาปลาป่นที่โรงงานขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ 10.50 บาท คิดเป็นอัตราราคาลดลงร้อยละ 12.79 ความเคลื่อนไหวของราคาปลาป่นที่โรงงานขายได้ก็เช่นเดียวกับราคาปลาเป็ด กล่าวคือราคามีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปลายปี 2527 จนกระทั่งปลายปี 2528 ราคาจึงค่อย ๆ เริ่มสูงขึ้น

3.3.3 ความเคลื่อนไหวของราคาขายส่งปลาป่น ชนิด 60% ที่ตลาดกรุงเทพ ฯ ราคาขายส่งปลาป่นชนิด 60% ที่ตลาดกรุงเทพ ฯ เฉลี่ยในปี 2528 กิโลกรัมละ 9.12 บาท โดยที่ราคาเฉลี่ยในปี 2527 กิโลกรัมละ 10.49 บาท ซึ่งคิดเป็นอัตราราคาลดลงร้อยละ 13.0 ความเคลื่อนไหวของราคาขายส่งปลาป่นชนิดโปรตีน 60% ก็เช่นเดียวกับความเคลื่อนไหวของปลาเป็ดและปลาป่น ณ โรงงาน กล่าวคือ ราคามีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปลายปี 2527

และค่อย ๆ เพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยในช่วงปลายปี 2528

จากการติดตามความเคลื่อนไหวของราคาปลาเปิดและปลาป่น จะสังเกตเห็นได้ว่า ลักษณะการเคลื่อนไหวของปลาเปิดและปลาป่นไม่ได้เคลื่อนไหวแบบฤดูกาลเลย กล่าวคือการเคลื่อนไหวของราคาปลาเปิด และปลาป่นมิได้ขึ้นลงตามฤดูกาล แต่ราคามีแนวโน้มลดลงมาตลอดตั้งแต่ปลายปี 2527 และข้อที่น่าพิจารณาก็คืออัตราการลดลงของราคาปลาเปิดมีมากกว่าปลาป่น กล่าวคือราคาปลาเปิดในปี 2528 ลดลงจากปี 2527 ถึงร้อยละ 16.28 โดยที่อัตราการลดลงของราคาปลาป่นที่โรงงานและราคาปลาป่นชนิดโปรตีน 60% ที่ตลาดกรุงเทพ ฯ ลดลงจากปี 2527 คิดเป็นร้อยละ 12.79 และ 13.00 ตามลำดับเท่านั้น

ตารางที่ 1.3.3. เปรียบเทียบราคาปลาเปิด (จากโรงงาน) และราคาปลาป่น 60% ที่ตลาดกรุงเทพ ฯ ปี 2526-2529

เดือน	ราคาปลาเปิด (จากโรงงาน)				ราคาปลาป่น (60%)			
	2526	2527	2528	2529	2526	2527	2528	2529
มกราคม	2	2.19	1.09	2.05	11.36	11.81	9.43	11.75
กุมภาพันธ์	1.98	2.19	1.61	2.00	10.94	11.67	9.43	11.25
มีนาคม	1.93	2.16	1.5	1.86	10.25	11.39	8.77	10.97
เมษายน	1.88	2.13	1.48	1.87	10.54	10.81	8.15	8.57
พฤษภาคม	1.85	2.06	1.49	1.89	10.16	10.23	8.05	9.60
มิถุนายน	1.85	1.97	1.56	1.93	9.8	10.38	8.57	10.35
กรกฎาคม	1.84	1.93	1.63	1.94	9.91	10.5	9.2	10.37
สิงหาคม	1.92	1.84	1.67	1.96	10.52	9.95	9.14	10.75
กันยายน	2.02	1.83	1.66	1.83	12.06	10.28	9.56	10.64
ตุลาคม	2.03	1.8	1.72	1.92	12.55	9.5	8.82	11.00
พฤศจิกายน	2.05	1.77	1.84	1.81	11.85	9.79	9.65	11.06
ธันวาคม	2.07	1.78	1.95	1.89	11.93	9.52	10.7	11.83

3.4 มาตรการของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมปลาป่น

3.4.1 เพื่อเป็นการส่งเสริมการส่งออกของปลาป่น รัฐบาลได้พยายามเจรจาขายปลาป่นให้กับต่างประเทศ เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศอินโดนีเซีย

ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในทางธุรกิจ และการค้ากับประเทศต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการเจรจาต่อไป

3.4.2 เพื่อเป็นการส่งเสริมการส่งออกของปลาป่น รัฐบาลได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าปลาป่น ซึ่งจะทำให้ปลาป่นของไทยมีมาตรฐานที่ดีแข่งขันกับผู้ส่งออกรายอื่น ๆ ได้ ซึ่งได้ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2528 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2529 ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

- (1) เรื่องกำหนดปลาป่นเป็นสินค้ามาตรฐาน
- (2) เรื่องกำหนดด้านศุลกากร ที่ผู้ส่งหรือนำสินค้ามาตรฐานปลาป่นออกนอกราชอาณาจักร ต้องแสดงใบรับรองมาตรฐานสินค้า
- (3) เรื่องกำหนดอัตราค่าบริการ ตรวจสอบมาตรฐานสินค้าและการออกใบรับรองมาตรฐานสินค้าปลาป่น
- (4) เรื่องกำหนดปริมาณสินค้า มาตรฐานปลาป่นที่บุคคลส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักร โดยมีใช้เป็นการค้า

3.4.3 สำหรับการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าปลาป่นนั้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการตรวจสอบ ทางสำนักงานมาตรฐานสินค้า จะได้จัดตั้งศูนย์วิเคราะห์ประจำภาคได้ขึ้นที่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

3.4.4 เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ผลิตปลาป่นในด้านการตรวจสอบปริมาณโปรตีน ทางกรมปศุสัตว์ได้ให้ความร่วมมือในการรับวิเคราะห์ปลาป่น โดยคิดค่าบริการตัวอย่างละ 250 บาท

3.4.5 เพื่อเป็นการทำความเข้าใจและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ส่งออก ทางรัฐบาลและภาคเอกชนได้ร่วมกันจัดสัมมนาเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าปลาป่น ซึ่งทำให้ผู้ผลิตได้รับทราบถึงภาวะการตลาดปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ และร่วมกันหาช่องทางในการแก้ไขปัญหา และได้จัดสัมมนาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการส่งออก เพื่อเป็นการปรับปรุงส่งเสริมให้ชาวประมงรักษาคุณภาพปลาเปิดให้ดีขึ้น และปรับปรุงกรรมวิธีการผลิตตลอดจนวิธีการลดต้นทุนการผลิตด้วย

3.5 ปัญหาการผลิตและการส่งออก

3.5.1 ปัญหาการผลิต

การที่วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปลาป่นในปัจจุบันมีแนวโน้มลดลงดังกล่าวแล้ว

ถึงแม้ว่าจะมีการนำปลาหลังเขียวมาใช้ในการผลิตปลาป่นเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่เนื่องจากทรัพยากรปลาค็อดน้ำ โดยเฉพาะปลาหลังเขียว เริ่มมีแนวโน้มลดลงและการนำปลาลชนิดดังกล่าวมาผลิตปลาป่นไม่ถูกต้อง ควรนำมาให้มนุษย์บริโภคมากกว่า จึงไม่สนับสนุนให้ใช้ปลาลชนิดดังกล่าวมาผลิตปลาป่น หลังจากที่มีปริมาณปลาเปิดที่จับได้เริ่มลดลง ทำให้วัตถุดิบที่ส่งโรงงานปลาลนั้นลดลง ทำให้กำลังผลิตของโรงงานปลาลป่นผลิตไม่เต็มที่ โดยในปี 2528 จากผลสำมะโนประมงทะเล 2528 มีโรงงานปลาลป่นทั้งหมด 109 โรง มีกำลังผลิตที่จะต้องใส่ปลาเปิดทั้งหมดถึง 3.2 ล้านตัน แต่ปรากฏว่ามีปลาเปิดและปลาหลังเขียวป้อนโรงงานอย่างมาก 899,684 ตัน และผลิตปลาป่นได้เพียง 214,684 ตัน หรือมีผลิตได้เพียง 28% ของกำลังผลิตทั้งหมด

3.5.2 ปัญหาการส่งออก

(1) ตลาดที่ส่งออกปลาป่นที่สำคัญของไทยในปัจจุบันคือ สิงคโปร์ มีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 30 อินโดนีเซียร้อยละ 20 และที่เหลือเป็นไต้หวัน ฮองกง ฟิลิปปินส์ อีกร้อยละ 15 ส่วนประเทศผู้ผลิตที่เป็นคู่แข่งสำคัญได้แก่ประเทศชิลีและเปรู การที่การส่งออกปลาป่นมีแนวโน้มเริ่มลดลงเพราะประเทศคู่ค้าเดิมโดยเฉพาะอินโดนีเซีย หันไปซื้อปลาป่นจากประเทศชิลีและเปรูเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นไปซื้อลดลงมาก ทำให้สินค้าปลาป่นของไทยขาดตลาดได้ลำบากในตลาดต่างประเทศ เพราะปลาป่นของไทยมีคุณภาพโปรตีนต่ำกว่าประเทศคู่แข่งอยู่แล้ว

(2) คุณภาพปลาป่นไทยนั้นมีปริมาณโปรตีนต่ำ มักต่ำกว่า 80% มีปริมาณเถ้าสูง 22-35% ทราย 3-5% เมื่อเทียบกับปลาป่นต่างประเทศ แต่ระบบการซื้อขายปลาป่นนั้น จำเป็นต้องมีการซื้อขายกันตามคุณภาพของโปรตีนเช่นผลิตภัณฑ์ปลาป่นของไทย 55% โปรตีนมีค่า \$ 551/ตัน ในขณะที่ราคาปลาป่นจากเปรูนี้มีราคาเพียง \$ 529/ตัน ในขณะที่ปริมาณโปรตีนปลาป่นเปรูมีค่า 65%

(3) เหตุผลที่เปรูสามารถขายสินค้าเช่นนั้นได้

1) ปลาป่นเปรูเป็นปลา sprate หรือ Caporllina ซึ่งเป็นปลาไขมันสูง ดังนั้นมีระบบ defat system คือสกัดเอาไขมันออก ซึ่งปริมาณไขมันนั้นอยู่ระหว่าง 10-15 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ทำสีทาพื้นบ้าน ซึ่งเป็นราคาขาดขายของปลาป่น

2) เมื่อปลาที่นำมาแลกเปลี่ยน เมื่อจากปลาเปิด 3.5 ส่วน จะผลิตเป็นปลาป่นได้มากถึง 1 ส่วน ฉะนั้น พบว่าผลผลิตของปลาเปิดและปลาป่นมากกว่าของการผลิตของไทย ทั้งนี้เพราะปลาเปิดมีขนาดเล็กมาก เมื่อนำเสียบจะดูคล้ายด้วยน้ำย่อยได้

ง่ายมาก ดังนั้น Yield ปลาป่นของไทยจะน้อยกว่าของเปรู

3) นอกจากนั้นอุปกรณ์เครื่องมือของเปรูหรือประเทศอื่น ๆ จะมีประสิทธิภาพการผลิตสูงกว่าของไทยมาก เพราะไม่เพียงแต่ Yield สูงกว่า เพราะไม่มีการ loss ในระบบการผลิตแล้วยังพบว่า การสูญเสีย energy ต่าง ๆ จะสูญเสียในระบบของไทยมากกว่า เป็นต้น

4) ค่าแรงงานถูก

5) เปรูเป็นประเทศที่มีการผลิตปลาป่นมากที่สุดในโลก หรือผลิตสูงเป็นอันดับสองของโลก ดังนั้น จะช่วยลดต้นทุนการผลิตโดยอัตโนมัติ ซึ่งย่อมขายได้มากกว่า

6) แต่พบว่าคุณภาพปลาของเปรูมีปริมาณสูงกว่าแต่มีราคาถูกกว่า เพราะใช้เลี้ยงสัตว์โตช้ากว่า เหตุผลเพราะเป็นปลาป่นที่ผลิตได้มากเกินไป เพราะผลิตทีละมาก ๆ และเดินทางมาไกลกว่า อีกประการหนึ่งสัตว์ทุกประเภท ต้องการอาหารที่พอเหมาะทั้งโปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรต และพลังงานช่วยในการเผาผลาญอาหาร แต่ปลาป่นเปรูถูกแยก Oil ออกแทบหมดไขมัน มีเพียงพอต่อการให้พลังงาน

3.5.3 ปัญหาคุณภาพปลาป่น

เป็นที่ทราบกันดีว่าปัญหาเชื้อโรคบางชนิดปนในปลาป่นของไทย เป็นปัญหาใหญ่ เพราะสภาพของปลาเปิดค่อนข้างเสื่อม และสกปรก ดังนั้นการปนเชื้อโรคจุลินทรีย์ทุกประเภทจากวัตถุดิบ โดยเฉพาะปลาจะถูก Cooked นั้น จะมีโอกาสแพร่กระจายไปตามพื้นโรงงาน ท่อน้ำระบาย บ่อน้ำทิ้ง (ยังไม่มี Water treatment ที่ถูกต้อง จะโดยหนู แมลงสาบ มด หนอน แมลง แม้แต่ติดตามภาชนะในโรงงานโดยคนทำก็ตาม จะสามารถกระจาย หรือนำเชื้อกลับไปผลิตปลาป่นที่สำเร็จแล้วนั้นอย่างง่ายดาย นี่ก็เพราะเหตุแห่งการระบาดของเชื้อโรคติดดังกล่าว ควบคุมที่ระบบการผลิตปลาป่นของไทยยังเป็นชนิด Opened not closed system เป็นต้น

3.5.4 ต้นทุนการผลิตสูง

ปลาเปิดซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักในการใช้ผลิตปลาป่น ราคาสูงกว่าวัตถุดิบซึ่งส่วนใหญ่เป็นของประเทศอื่นเกินกว่า 20% ทำให้ต้นทุนการผลิตปลาป่นของประเทศไทยค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ผลิตหรือประเทศคู่แข่ง ทั้งนี้เนื่องจากปลาเปิดจับจากเครื่องมือประเภทอวนลาก ซึ่งค่าใช้จ่ายเป็นค่าน้ำมันเชื้อเพลิงถึง 40-50% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ฉะนั้นหลังจากที่ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2517 ทำให้ค่าใช้จ่าย

ประเภทน้ำมันเชื้อเพลิงสูงจาก 25% ขึ้นเป็น 50% ดังกล่าวแล้ว ซึ่งแตกต่างกับประเทศเปรู และชิลี ซึ่งใช้เครื่องมือประเภทอวนล้อมจับ จับปลากระดัก (Anchovy) ซึ่งมีชุกชุมในน่านน้ำของตนได้ในปริมาณที่สูงและต้นทุนการผลิตที่ต่ำ

ในปัจจุบันค่าใช้จ่ายในการผลิตปลาป่นจะเป็นค่าใช้จ่ายของวัตถุดิบ (ปลาเบ็ด) ประมาณ 75-80% ที่เหลือเป็นค่าเชื้อเพลิง 6% ค่าขนส่ง 5% และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีก 9-14%

3.6 แนวทางแก้ไข

3.6.1 ปรับปรุงคุณภาพปลาป่น

ปัจจุบันปลาป่นไทยคุณภาพต่ำ โดยเฉพาะมีปริมาณโปรตีนต่ำกว่าประเทศผู้ผลิตรายอื่น จึงจะต้องดำเนินการปรับปรุงตั้งแต่วัตถุดิบ (ปลาเบ็ด) ขบวนการผลิตต่าง ๆ ตั้งแต่ รูปแบบของโรงงาน และเครื่องจักรให้สามารถผลิตปลาป่นมีปริมาณโปรตีนสูงขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

3.6.2 ผลิตปลาป่นโปรตีนสูง

ในปัจจุบันปลาป่นที่ผลิตได้ปริมาณโปรตีนระหว่าง 50-55% จึงใช้เฉพาะเป็นส่วนผสมในการเลี้ยงสัตว์ แต่ถ้าสามารถผลิตปลาป่นที่มีโปรตีนสูง ซึ่งเป็นทั้งอาหารและใช้เป็นส่วนผสมในการเพิ่มโปรตีนในอาหารสัตว์แล้ว จะทำให้ขายปลาป่นได้ราคาดีขึ้น ซึ่งขั้นตอนจะต้องปรับปรุงการจับปลาเบ็ด (วัตถุดิบ) ให้ดีขึ้น เมื่อใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ผลิตปลาป่นโปรตีนสูงต่อไป

3.6.3 ผลิตปลาป่นให้มนุษย์บริโภค

นอกจากจะผลิตปลาป่นโปรตีนสูงตามข้อ 3.2 แล้ว กรมประมงมีนโยบายส่งเสริมให้ผลิตปลาป่นโดยคัดเลือกปลาบางชนิดมาผลิตปลาป่นให้มนุษย์บริโภคได้ ซึ่งจะทำให้ราคาปลาป่นสูงขึ้น และสามารถส่งไปจำหน่ายต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

3.6.4 ปรับปรุงขบวนการผลิต

(1) ควรแนะนำใช้เครื่องผลิตระบบปิด

(2) จัดระบบการนำวัตถุดิบขึ้นจากเรือเบาป้อนโรงงาน โดย Convey โดยตรงไม่ทั้งข้างบน พื้น ถึง ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

(3) เมื่อต้ม, อบ, dried และ packed แล้วควรหาทางเก็บถุงปลาป่นอย่าให้แมลง หนู รบกวน และชื้นได้

(4) ควรใช้สารกันชื้นได้บ้างตามกำหนด เช่น BHT หรือ BHA 0.2% เพื่อ

กันการขึ้น

(5) เติมน้ำมันเกลือเชื่อมโปรปริโอเบต 0.1% กันรา

4. อุตสาหกรรมสัตว์น้ำกระป๋อง

4.1 สถานะการผลิต อุตสาหกรรมสัตว์น้ำกระป๋องเกิดขึ้นในประเทศไทยควบคู่กับอุตสาหกรรมกระป๋องชนิดอื่น คือเริ่มเมื่อประมาณปี 2501 โดยมีการส่งออกปลากระป๋องในปีดังกล่าวด้วย แต่การผลิตในระยะนั้นมีน้อย เนื่องจากกรรมวิธีการผลิตล้าสมัย และไม่ถูกหลักอนามัย ตลาดรองรับผลผลิตดังกล่าวมีน้อย ประชาชนส่วนใหญ่นิยมบริโภคอาหารทะเลสดมากกว่า เพราะนอกจากราคาจะถูกแล้วคุณค่าทางอาหารจะสูงกว่า และหาซื้อได้ง่าย ต่อมาเมื่อมีการนำเครื่องมืออวนลากมาทำการประมงในเขตน่านน้ำไทยเมื่อปี 2504 ทำให้ผลผลิตสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะมีการจับสัตว์น้ำหน้าดินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงและตลาดต่างประเทศมีความต้องการมาก เช่น กุ้ง หมีก ปู และหอย และเกินความต้องการของตลาดภายในประเทศ จึงได้เริ่มมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมสัตว์น้ำกระป๋องจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเมื่อประมาณเดือนตุลาคม 2518 มีโรงงานที่มีกรรมวิธีที่ทันสมัยเกิดขึ้นเมื่อปี 2516 โดยการผลิตปลากระป๋องออกเป็นสินค้าหลักแทนที่จะผลิตร่วมกับอาหารกระป๋องชนิดอื่น โดยมีโรงงานในปีดังกล่าวจำนวน 4 โรง ส่วนใหญ่อยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการ ผลผลิตสัตว์น้ำกระป๋องส่วนใหญ่ (ปี 2516-2517) ใช้บริโภคภายในประเทศ แต่หลังจากปี 2518 จึงเริ่มมีการส่งสัตว์น้ำกระป๋องมีทั้งปลากระป๋อง และกุ้ง ปู หอยกระป๋อง ไปจำหน่ายต่างประเทศ อุตสาหกรรมสัตว์น้ำกระป๋องจึงได้เริ่มพัฒนาอย่างจริงจัง ทำให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น โดยมีโรงงานที่ดำเนินการดังกล่าวประมาณ 57 โรง/ปี ต่อมาในปี 2513 เมื่อเริ่มมีการส่งปลาทูน่ากระป๋อง (ปลาโอ) ไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นครั้งแรก ทำให้จำนวนโรงงานและอุตสาหกรรมสัตว์น้ำกระป๋องพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการเพิ่มตลอดช่วงปี 2516-2528 ถึง 30-70%/ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ความต้องการของตลาดต่างประเทศ ปลาทูน่ากระป๋องมีความต้องการสูงสำหรับสัตว์น้ำหรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสัตว์น้ำกระป๋องก็มีปริมาณเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันกับโรงงานที่เพิ่มขึ้น โดยมีอัตราการเพิ่มของปริมาณสัตว์น้ำที่ใช้ในช่วงปี 2516-2528 ประมาณ 44.7% ต่อปีและในปี 2521-2531 ซึ่งเริ่มมีการส่งออกปลาทูน่ากระป๋อง (ใช้ปลาโอเป็นวัตถุดิบ) ไปจำหน่ายต่างประเทศมีการใช้สัตว์น้ำเพิ่มขึ้นเป็นอัตราถึงประมาณ 30-70% ต่อปี และปี 2527 เพิ่มขึ้น 127% ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมสัตว์น้ำมีการผลิตจำนวนมากขึ้น ปริมาณการส่งออก

สัตว์น้ำกระป๋องก็เพิ่มขึ้นในอัตราสูงเช่นเดียวกันโดยตลอดช่วงปี 2516-2528 อัตราการส่งออกเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 48.2% ต่อปี โดยเฉพาะในช่วงปี 2519-2522 เพิ่มขึ้นประมาณ 60-90% และระหว่างปี 2523-2529 เพิ่มขึ้นโดยประมาณ 20-50% หรือเฉลี่ยปีละ 40% ตารางที่ 1.4.1 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง ปริมาณสัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิตและปริมาณการส่งออก ปี 2516-2528

หน่วย : ตัน

ปี	จำนวนโรงงาน	ปริมาณสัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิต	ปริมาณการส่งออก
2516	4	n.a.	—
2517	5	n.a.	—
2518	5	5,000*	2,780
2519	6	13,000*	5,396
2520	7	16,000*	10,204
2521	6	27,000*	16,364
2522	13	42,000*	24,131
2523	13	56,000*	31,904
2524	14	68,000*	44,185
2525	24	101,000*	65,769
2526	26	162,000*	74,384
2527	38	264,000*	110,471
2528	39	324,000*	132,486

หมายเหตุ 1. n.a. ไม่มีข้อมูล

2. * ประมาณการโดยผู้เขียน

3. สถิติจำนวนโรงงานเฉพาะในจังหวัดชายทะเล

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสัตว์น้ำกระป๋องนั้นส่วนใหญ่เป็นปลา และสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง ปู หอย โดยมีสัดส่วนการใช้ในช่วงเดียวกัน (2516-2528) เป็นปลา 58.1% ต่อปี และสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง ปู และหอย 41.9% ต่อปี ในระยะแรก (ปี 2518-2523) สัตว์น้ำที่ใช้มากกว่า 50% เป็นสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง ปู หอย แต่หลังจากปี 2524 มีการใช้ปลาเป็นวัตถุดิบเพิ่มขึ้น และสูงถึง 78% ในปี 2527-2528 เนื่องจากมีการส่งออกปลาหมึกกระป๋องในปริมาณที่สูงดังกล่าวแล้ว สำหรับการส่งออกสัตว์น้ำดังกล่าว

มีปริมาณการส่งออกสอดคล้องกับปริมาณการผลิตกล่าวคือ มีการส่งออกปลากระป๋องโดยเฉลี่ย (2518-2525) เป็นปลากระป๋อง 57.2% และ กุ้ง ปู หอยกระป๋อง 42.8% โดยในระยะแรก 2518-2523 (ยกเว้นปี 2521) สัตว์น้ำกุ้ง ปู หอยกระป๋อง ส่งออกมากกว่า 50% ต่อปี แต่หลังจากปี 2524-2528 ปริมาณปลากระป๋องส่งออกมากกว่า และมีสัดส่วนสูงถึง 77.8% ในปี 2528 การที่สภาวะการผลิตและองค์ประกอบสัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิตสอดคล้องกับสภาวะการส่งออกและองค์ประกอบสัตว์น้ำที่ส่งออก แสดงว่าอุตสาหกรรมสัตว์น้ำกระป๋องของประเทศขึ้นกับความต้องการของการพัฒนาตลาดต่างประเทศเป็นหลัก สำหรับสัตว์น้ำคือ กุ้ง ปู หอย หมึก ถ้าพิจารณาในด้านสัดส่วนที่โรงงานนำมาใช้ในการผลิตจะมีแนวโน้มลดลง แต่ถ้าเปรียบเทียบกับปริมาณที่นำมาใช้แต่ละปีมีแนวโน้มเกิดขึ้น เนื่องจากสัตว์น้ำดังกล่าวตลาดมีความต้องการสูงมาก

การที่ความต้องการวัตถุดิบมาใช้ในการผลิต โดยเฉพาะปลากระป๋องมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องนำเข้าปลาหมึกจากต่างประเทศเข้ามาผลิตเพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปลากระป๋องตามแหล่งที่มาแล้วจะเห็นว่าในปี 2525 ใช้วัตถุดิบในประเทศ 80.7% และนำเข้า 19.3% ปริมาณวัตถุดิบในประเทศของการผลิตปลากระป๋องมีสัดส่วนลดลงเรื่อย ๆ และเหลือเพียง 48.6% และวัตถุดิบนำเข้าเพิ่มขึ้นเป็น 51.4% ในปี 2528 และประเภทของปลากระป๋องด้วยกัน ปลาหมึกกระป๋องเป็นที่ต้องการของตลาดสูงมาก ฉะนั้นเมื่อเปรียบเทียบถึงวัตถุดิบหรือสัตว์น้ำที่นำมาผลิตปลาหมึกกระป๋องแล้ว จะเห็นความแตกต่างชัดเจนขึ้น กล่าวคือในปี 2525 วัตถุดิบที่ใช้หรือปลาโอที่นำมาผลิตมีสัดส่วน 68.8% และนำเข้าปลาหมึก 31.2% และในปี 2528 ปลาโอที่ใช้ลดเหลือเพียง 28.0% และปลาหมึกนำเข้าเพิ่มขึ้นเป็น 72.0 จึงเห็นได้ว่าในปัจจุบันวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปลาหมึกกระป๋องต้องพึ่งต่างประเทศเป็นหลัก

อัตราผลตอบแทนจากการแปรรูปวัตถุดิบ

ปลาหลังเขียวบรรจุกระป๋องจะได้ผลตอบแทนจากการแปรรูป วัตถุดิบสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 56.6 เนื่องจากปลาดังกล่าวมีขนาดเล็ก ส่วนที่ตัดออกเป็นหัวเท่านั้น จึงมีส่วนที่เป็นเนื้อ (รวมกระดูก) มีปริมาณมากกว่าประเภทอื่น ๆ (อัตราผลตอบแทน ๆ หมายความว่า ในการผลิตปลากระป๋องดังกล่าวเมื่อนำปลาสด 100 กก. จะได้เป็นเนื้อปลานำไปบรรจุกระป๋อง 50 กก.) ปลาหมึกมีอัตราผลตอบแทนรองลงมาคือเท่ากับร้อยละ 52.9 ปลาหมึกรองลงมาเท่ากับร้อยละ 35 ปลาโอร้อยละ 28-30 (ขึ้นกับขนาดของปลา)

ตารางที่ 1.4.2.เปรียบเทียบสัดส่วนของสัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิตสัตว์น้ำกระป๋องและ
การส่งออก ปี 2518-2528

หน่วย : ร้อยละ

ปี	สัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิตเป็นร้อยละ			สัตว์น้ำกระป๋องที่ส่งออกเป็นร้อยละ		
	รวม	ปลา	กุ้ง ปู หอย	รวม	ปลากระป๋อง	กุ้ง ปู หอยกระป๋อง
2518	100	43.9	56.1	100	47.5	52.5
2519	100	53.1	46.9	100	37.0	63.0
2520	100	38.9	61.1	100	47.1	52.9
2521	100	60.6	39.4	100	60.2	39.8
2522	100	43.8	56.2	100	43.8	56.2
2523	100	44.4	55.6	100	44.4	55.6
2524	100	64.3	35.7	100	64.2	35.8
2525	100	73.4	26.6	100	66.4	33.6
2526	100	59.7	40.3	100	67.3	32.7
2527	100	78.2	21.8	100	73.7	26.3
2528	100	78.6	21.4	100	77.8	22.2
เฉลี่ยเพิ่ม ปีละ (%)		58.1	41.9		57.2	42.8

กุ้งและปู ร้อยละ 20.5 และ 16.6 ตามลำดับ และหอยลายมีอัตราผลตอบแทนค่าที่สุดเพียงร้อยละ 14.5 เท่านั้น

4.2 โครงสร้างต้นทุนการผลิต กรรมวิธีการผลิตและเงินทุนที่ใช้ของโรงงานอุตสาหกรรมสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง

โครงสร้างต้นทุนการผลิตอุตสาหกรรมสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง ในแต่ละชนิดของผลิตภัณฑ์ (ประเภทสัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิตไม่เหมือนกัน ค่าใช้จ่ายในการผลิตแสดงในตารางนี้) ซึ่งจะเห็นว่า ต้นทุนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตจะมากที่สุดทุกประเภทของผลิตภัณฑ์ โดยในการผลิตปลากระป๋องจะมีต้นทุนของวัตถุดิบที่ใช้ค่าที่สุด (76.1) และกุ้งกระป๋องสูงสุด สำหรับรายงานดังกล่าว ต้นทุนการผลิตปลากระป๋องไม่รวมในกรณีที่น่าวัตถุดิบปลานำมาใช้ อย่างไรก็ตาม จากตารางนี้จะเห็นว่าถึงแม้ว่าราคาปลานำมาใช้โดยเฉลี่ยจะสูงกว่าราคาปลาโอ เมื่อนำมาผลิตปลากระป๋อง แต่เมื่อพิจารณาผลตอบแทน

โครงสร้างต้นทุนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง ปี 2526

หน่วย : ร้อยละ

ประเภทของ ผลิตภัณฑ์	รวม	วัตถุดิบ	ค่าแรงงาน	ค่าพลังงาน (ไฟฟ้า, น้ำมัน)	ดอกเบี้ย เงินกู้	อื่น ๆ
1. ปลากระป๋อง	100	76.1	3.3	14.3	0.9	5.4
2. ปูกระป๋อง	100	89.9	4.4	0.8	1.4	3.5
3. หมึกกระป๋อง	100	84.1	14.0	1.9	—	—
4. กุ้งกระป๋อง	100	89.8	6.2	1.1	0.7	2.4
5. หอยกระป๋อง	100	86.6	5.5	1.1	1.3	5.6

หมายเหตุ * ไม่รวมปลาทูน่าที่นำมาใช้ในการผลิต

ที่มา รายงานการศึกษาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำแปรรูป ธนาคารแห่งประเทศไทย

แล้ว การผลิตปลาทูน่ากระป๋องจะถูกกว่า

4.3 อุปสงค์และอุปทานของวัตถุดิบของโรงงานสัตว์น้ำกระป๋อง

โรงงานอุตสาหกรรมสัตว์น้ำกระป๋องในปัจจุบันส่วนใหญ่จะผลิตปลาทูน่า (รวมปลาโอ) ปลาหลังเขียว ปลาทูน่ากระป๋อง เป็นผลิตภัณฑ์หลัก ส่วนผลิตภัณฑ์รองคือ กุ้ง ปู หอย และหมึกกระป๋อง เพราะหากวิธีการผลิตคล้ายคลึงกัน โดยขึ้นกับแหล่งที่มาของวัตถุดิบที่ใช้ เช่น โรงงานบริเวณกับอ่าวไทย (จากสมุทรสาคร สมุทรปราการ และ กทม.) จะผลิตปลากระป๋องเป็นหลัก แต่โรงงานในจังหวัดภาคใต้ (จ.สงขลา และสุราษฎร์) จะผลิตกุ้ง ปู หอย และหมึกเป็นหลัก สำหรับอัตราส่วนของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตนั้น เป็นปลา 80% ที่เหลือเป็นกุ้ง ปู หอย และหมึกอีก 20% ชนิดของปลาที่ใช้ในปี 2525 เป็นปลาโอ 27.3% และปลาทูน่าที่นำเข้า 12.8% ต่อมาปริมาณการใช้ปลาทูน่าเพิ่มขึ้นและสูงถึง 37.0% ในปี 2528 ปลาหลังเขียวเป็นวัตถุดิบที่จับในประเทศที่นำมาใช้รองลงมาจากปลาโอ โดยในปี 2525 ปริมาณ 26.8% หลังจากนั้นแนวโน้มลดลงและเหลือเพียง 9.2% ในปี 2528 ปลาทูน่าเป็นปลาที่นำมาใช้รองจากปลาหลังเขียว โดยในปี 2525 นำมาใช้ผลิตปลากระป๋อง 7.9% และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2528 นำใช้ 9.2% (ถึงแม้ว่าจะลดลงเหลือ 2.6% ในปี 2526)

4.4 สถานะการตลาดสินค้าสัตว์น้ำกระป๋อง

4.4.1 ตลาดภายในประเทศ ปัจจุบันมีประมาณ 10-13% ของปริมาณการผลิตทั้งหมด และส่วนใหญ่จะบริโภคเป็นปลากระป๋อง ส่วนกุ้ง ปู หอย และหมึกกระป๋องมีความต้องการน้อย อย่างไรก็ตามอัตราการบริโภคเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10 ต่อปี ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขยายมีความต้องการเพิ่มขึ้นเนื่องจากอาหารกระป๋องเป็นอาหารสำเร็จรูป ซึ่งผู้บริโภคสามารถเก็บรักษาได้นาน ตลอดจนในเวลาว่างรับประทานก็สะดวกและประหยัดเวลา ซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่คนไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีสถานะเศรษฐกิจรัดตัว นอกจากนั้นทหาร และตำรวจตระเวนชายแดนที่ปฏิบัติงานในถิ่นทุรกันดาร ได้สั่งซื้อเพื่อใช้เป็นเสบียงอาหาร นอกเหนือประชาชนในชนบทที่ห่างไกลทะเลที่ต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

ตารางที่ 1.4.3. ชนิดของสัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิตสัตว์น้ำกระป๋อง ปี 2525-2528

ปี	2525	2526	2527	2528
ชนิดสัตว์น้ำ				
รวม	101,577	162,304	264,577	324,096
1. ปลาโอ	27,722	36,823	60,420	65,577
2. ปลาหลังเขียว	27,181	24,364	41,114	29,798
3. ปลาทูแขก	8,062	4,243	14,823	30,299
4. ปลาทู	1,495	2,115	2,469	1,288
5. ปลาเบ็ญจพรรณ	660	1,827	2,460	10,958
6. กุ้ง	4,222	27,057	37,812	20,958
7. ปู	4,417	5,836	4,728	8,502
8. หอย	14,194	12,438	12,807	36,412
9. หมึก	666	1,580	2,224	875
10. ปลาทูน่า *	12,958	46,021	85,700	120,000

หมายเหตุ * นำเข้าจากต่างประเทศ

ตารางที่ 1.4.4. ปริมาณสัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิตปลาทูน่าบรรจุกระป๋องจำแนกตามแหล่งที่มาของวัตถุดิบ ปี 2525-2529

ปี	ปริมาณปลาทูน่าที่ใช้ในการผลิตทั้งหมด		ปริมาณปลาโอที่ผลิตภายในประเทศ		นำเข้าจากต่างประเทศ	
	เปอร์เซ็นต์		เปอร์เซ็นต์		เปอร์เซ็นต์	
2525	40,320	100.0	27,722	68.8	12,598	31.2
2526	82,844	100.0	36,823	44.4	46,021	55.6
2527	146,120	100.0	60,420	41.3	85,700	58.6
2528	185,577	100.0	68,577	35.3	120,000	64.7
2529	266,000	100.0	60,000	22.5	206,000	77.5

ตารางที่ 1.4.5. ปริมาณสัตว์น้ำที่ใช้ในการผลิตปลาบรรจุกระป๋องจำแนกตามแหล่งที่มาของวัตถุดิบ ปี 2525-2529

ปี	ปริมาณปลาที่ใช้ในการผลิตทั้งหมด		ปริมาณปลาที่ผลิตภายในประเทศ		ปริมาณปลาที่นำเข้าจากต่างประเทศ	
	เปอร์เซ็นต์		เปอร์เซ็นต์		เปอร์เซ็นต์	
2525	65,120	100.0	52,522	80.7	12,598	19.3
2526	115,393	100.0	69,372	60.1	46,021	39.9
2527	106,986	100.0	121,286	58.6	85,700	41.4
2528	257,920	100.0	137,920	53.5	120,000	46.5
2529	350,000	100.0	144,000	41.0	206,000	59.0

ตารางที่ 1.4.6. เปรียบเทียบราคาวัตถุดิบ ต้นทุนของเนื้อปลา (drain weight) และ ราคาขายปลาทูน่ากระป๋อง

ชนิดของปลาโอ	ราคา/กก. (บาท)		อัตราผลได้ เฉลี่ย	ต้นทุนของเนื้อปลาต่อ กระป๋อง (บาท)		ราคาขายเฉลี่ย		ต้นทุน อื่น ๆ
	สูงสุด	ต่ำสุด		สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	
ปลาโอลาย (Little tuna)	13	8	28%	6.95	4.30	9	4.70	2.05
ปลาโอดำ (Longtail tuna)	19	12	35%	8.15	5.64	9.48	5.06	2.05
ปลาโอนอก (Skipjack)	15.90	14.80	45%	5.30	4.90	10.20	4.58	4.18
ราคา FOB								

ตารางที่ 1.4.7. เปรียบเทียบราคาขายส่งสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องบางประเภท
ในปี 2525-2526

ชื่อผลิตภัณฑ์	ขนาดกระป๋อง	บาท/กระป๋อง		
		2525	2526	+%
กุ้ง	7 ออนซ์	15.89	16.73	+ 5.3
ปู	4-7 ออนซ์	19.86	19.20	- 3.3
หอยลาย	10-28 ออนซ์	13.73	14.44	+ 5.2
ปลาทูน่า	7 ออนซ์	11.64	11.34	- 2.6
ปลาซาร์ดีน	7-15 ออนซ์	3.60	3.60	-
อาหารแมวกระป๋อง (ขนาดใหญ่)	15 ออนซ์	7.26	7.26	- 10.3
อาหารแมวกระป๋อง (ขนาดเล็ก)	7 ออนซ์	3.86	3.86	- 12.7

ที่มา : รายงานการศึกษาอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 1.4.8. ปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำกระป๋องส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศตาม
ประเภทของผลิตภัณฑ์ ปี 2527-2529

ประเภท ผลิตภัณฑ์	ปริมาณ ; มูลค่า : ล้านบาท					
	2527		2528		2529	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
1. ปลากระป๋อง	81,424	3,696	102,944	5,204	171,411	8,495
1.1 ปลาทูน่ากระป๋อง	39,862	1,854	87,134	4,620	141,952	7,570
1.2 ปลากระป๋องอื่น ๆ	41,562	1,842	15,810	584	29,459	985
2. หมึกกระป๋อง	1,804	66	1,102	47	1,438	64
3. กุ้งกระป๋อง	11,631	917	12,231	1,029	14,444	1,166
4. ปูกระป๋อง	6,988	801	6,378	700	8,173	867
5. หอยกระป๋อง	6,710	303	8,462	305	8,872	275
6. สัตว์น้ำจำพวก กุ้ง ปู หอย	1,914	74	1,369	61	1,464	64
รวม	110,471	5,857	132,486	7,346	205,802	10,931

ในด้านราคาจำหน่ายสัตว์น้ำกระป๋องภายในประเทศในปี 2526 มีแนวโน้มลดลงเนื่องจากส่วนใหญ่ผลิตเพื่อส่งออก กล่าวคือราคาปู และปลาทูน่ากระป๋องราคาตกลงเล็กน้อย ในช่วงปี 2525/2526 ก็ลดลง 3.3% และ 2.6% ตามลำดับ ส่วนราคา กุ้งและหอยลายกระป๋องเพิ่มขึ้น 5.3% และ 5.2% ตามลำดับ

4.4.2 ตลาดต่างประเทศ

ประเทศไทยเริ่มส่งสินค้าสัตว์น้ำกระป๋องไปจำหน่ายต่างประเทศอย่างจริงจัง ในปี 2518 ปริมาณ 2,780 ตัน เป็นมูลค่า 87 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 5,396 ตัน มูลค่า 257 ล้านบาท ในปี 2519 หรือเพิ่มขึ้น 94.1% หรือ 195% ตามลำดับ การส่งออก ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอีก 8 ปี ต่อมาเพิ่มเป็นปริมาณ 31,904 ตัน มูลค่า 1,620 ล้านบาท ในปี 2523 และในช่วง 5 ปีหลัง (2523-2528) ความต้องการ ปลาทูน่ากระป๋องของตลาดต่างประเทศสูงมาก จึงทำให้อัตราการเพิ่ม ซึ่งอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน กล่าวคือในปี 2528 ส่งออกเพิ่มเป็นปริมาณ 132,486 ตัน มูลค่า 7,346 ล้านบาท ในปี 2528 ฉะนั้นในระยะที่เริ่มส่งออกตั้งแต่ปี 2518-2528 มีอัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ยสูงถึง 48.2% สำหรับปี 2529 ประมาณว่าสามารถส่งออกได้สูงถึง ปริมาณ 198,533 ตัน และเป็นมูลค่า 10,663 ล้านบาท โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2528 เป็น

ปริมาณ 49.9 และ 45.3% ตามลำดับ

5. อุตสาหกรรมต่อเรือประมง

อุตสาหกรรมต่อเรือประมงในประเทศไทยมีมานานแล้วหลายสิบปี หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นคู่กับการทำการประมงของคนไทย และเกือบ 100% ดำเนินการโดยคนไทย เรือประมงส่วนใหญ่เป็นเรือไม้ การต่อเรือช่างที่ต่ออาศัยประสบการณ์ในการต่อเรือเป็นหลักในการออกแบบเรือและตามความต้องการของลูกค้าซึ่งเป็นเจ้าของเรือ ส่วนใหญ่จะไม่ใช้แบบเขียวในการออกแบบเรือ เรือประมงในระยะแรกมักจะเป็นเรือยาว โดยมีอัตราส่วนความยาวต่อความกว้างประมาณ 4 : 1 และมีอัตราส่วนความกว้างต่อความลึกประมาณ 2.5 : 1 ติดตั้งเครื่องยนต์ที่มีกำลังแรงม้าต่ำ จึงทำขนาดระวางขับน้ำ (ตันกรอสส์) ต่ำไปด้วย การที่เรือในขณะนั้นมีรูปร่างดังกล่าว เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำในขณะนั้นมีมากไม่จำเป็นต้องแล่นเรือออกไปไกล แต่ปัจจุบันทรัพยากรสัตว์น้ำลดน้อยไปมากทำให้ต้องออกเรือไปไกล และบรรทุกสัมภาระต่าง ๆ เช่น น้ำมัน น้ำแข็ง และเมื่อสัตว์น้ำได้มากพอจึงจะกลับเข้าท่า แต่ในปัจจุบันชาวประมงนิยมให้ต่อเรือที่มีความกว้างและความลึกมากขึ้น คือมีอัตราส่วนความยาวต่อความกว้าง 3.2-3.5 : 1 และความกว้าง ความลึกประมาณ 1.8-2.2 : 1 และติดตั้งเครื่องยนต์ที่มีแรงม้าสูง จึงทำให้ระวางขับน้ำสูงขึ้นด้วย ทำให้สามารถออกไปทำการประมงไกลขึ้น และบรรทุกสัมภาระที่จำเป็นได้มากขึ้นด้วย อีกทั้งในปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการทำการประมง (จับสัตว์น้ำ) ไม่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์อย่างเดียวเหมือนสมัยก่อน

จำนวนอู่ต่อเรือในปัจจุบัน (ปี 2530) จากการสำรวจของกรมประมง ปรากฏว่ามีอู่ต่อเรือทั้งหมด 142 แห่ง (ส่วนใหญ่เป็นอู่ต่อเรือชั่วคราว) และคานเรือ 93 แห่ง จำนวนเรือที่ต่อเสร็จและออกไปทำการประมงแล้ว ในปี 2529 จำนวน 882 ลำ แยกเป็นเรือประเภทอวนลาก 477 ลำ หรือเท่ากับ 54.1% เรือประเภทอวนล้อมจับ 90 ลำ หรือเท่ากับ 10.2% เรือโดหมึก 43 ลำ หรือเท่ากับ 4.9% เรืออวนลอย 30 ลำ หรือเท่ากับ 3.4% เรืออื่น ๆ อีก 242 ลำ สำหรับขนาดของเรือ เรือขนาด 16-20 เมตร หรือ 30-60 ตันกรอสส์ นิยมต่อมากที่สุดจำนวน 479 ลำ หรือเท่ากับ 54.3% เรือขนาด 20-24 เมตร (60-100 ตันกรอสส์) ต่อมากเป็นอันดับ 2 จำนวน 144 ลำ หรือเท่ากับ 16.3% เรือขนาด 14-16 เมตร (20-30 ตันกรอสส์) ต่อมากเป็นอันดับ 3 จำนวน 94 ลำ หรือเท่ากับ 10.7% ส่วนเรือขนาด 12-14 เมตร, 10-12 เมตร และต่ำกว่า

10 เมตร ต่อมากเป็นอันดับที่ 4, 5 และ 6 ตามลำดับ ส่วนเรือขนาดใหญ่ขนาด 24-28 เมตร (100-150 ตันกรอสส์) มีต่อเพียง 5 ลำ จึงจะเห็นในปัจจุบันยังนิยมต่อเรืออวนลากอยู่ซึ่งมีถึง 54.1% ซึ่งเรือดังกล่าวทางการไม่อนุญาตให้ทำการประมงในน่านน้ำไทย เรือประเภทอวนล้อมจับยังคงได้รับความนิยมจากชาวประมงอยู่และต่อมากเป็นอันดับ 2 มีถึง 10.2% ซึ่งแสดงว่าการประมงอวนล้อมจับยังคงทำรายได้ให้ชาวประมงอยู่พอสมควร สำหรับอวนโดหมึกนั้นถึงแม้ว่าแต่ก่อนจะดัดแปลงจากเรือเครื่องมืออื่น ๆ มาทำ แต่ปัจจุบันชาวประมงต่อเรือประเภทนี้มีจุดประสงค์หลักเพื่อจับปลาหมึกโดยเฉพาะ สำหรับเรือที่ต่อใหม่นี้ส่วนใหญ่จะมีเครื่องมือช่วยทำการประมงที่ทันสมัยมาก เช่น เรดาร์ วิทยุรับ-ส่ง Ech-Sounder, Sonar และ Sattellite navigator สำหรับในปี 2530 คาดว่าจะต่อเรือเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 700 ลำ ซึ่งเป็นเรือขนาด 16 เมตร และเรืออวนลากคาดว่าจะเพิ่มเรือที่ชาวประมงยังนิยมต่ออยู่เพิ่มขึ้นอีกเช่นเดียวกับ ปี 2529 สาเหตุจึงทำให้ชาวประมงต่อเรือเพิ่มขึ้น ดังนี้

1. เนื่องจากจำนวนครอบครัวชาวประมงเพิ่มขึ้น ชาวประมงสมัยใหม่ต้องการแยกตัวประกอบอาชีพของคนต่างหากจากครอบครัวเดิม
2. ชาวประมงต้องการเรือที่มีประสิทธิภาพในการทรงตัวดี มีระวางขับน้ำเพื่อบรรจุห้องเย็นเพิ่มขึ้นเพื่อสามารถออกไปทำการไกล และเมื่อทดแทนเรือประมงที่เสื่อมสภาพ
3. เพื่อทดแทนเรือประเภทที่ถูกจับในระหว่างออกไปทำการประมงนอกน่านน้ำ
4. การลงทุนเมื่อเปรียบเทียบกับราคาสัตว์น้ำที่จับได้แล้ว ยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เพราะสามารถถอนทุนเงินได้ไม่เกิน 2 ปี

6. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมงอื่น ๆ

6.1 โรงงานผลิตเชือก ตาข่าย แห และอวน

ในปัจจุบัน (ปี 2528) โรงงานผลิตเชือก ตาข่าย แห และอวน ที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม ในปี 2528 มีจำนวน 50 โรง เป็นโรงงานในเขต กทม. 21 โรง และส่วนภูมิภาคอีก 29 โรง จำนวนโรงงานดังกล่าวได้ลดลงจาก ปี 2527 ซึ่งมีทั้งสิ้น 60 โรง หรือลดลง 16.7% การที่จำนวนโรงงานลดลงนั้น สาเหตุอาจเกิดจากในขณะนั้นการจับสัตว์น้ำมีแนวโน้มลดลง ทำให้อัตราการขยายตัวของอุตสาหกรรมผลิตอวนไม่มีเท่าที่ควร โรงงานขนาดเล็กอาจต้องเลิกกิจการไปเหลือแต่โรงงานขนาดใหญ่ ถึงแม้ว่า

ในปัจจุบันยังมีแนวโน้มว่าจะมีการต่อเรือประมงเพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่จะทดแทนลำเดิม ซึ่งเป็นเรือเก่าไม่เหมาะสมที่ออกไปทำการประมงไกลขึ้น จึงทำให้ความต้องการในการใช้อวนน้อยลงก็ได้

6.2 ธุรกิจเกี่ยวกับแปปลา ปืมน้ำมันเพื่อการประมง และร้านขายอุปกรณ์ทำการประมง จากการสำรวจสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 ปรากฏว่ามีผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวเป็นแปปลา 1,617 ราย ปืมน้ำมัน 707 ราย และร้านขายอุปกรณ์ทำการประมงอีก 567 ราย

บทบาทของอุตสาหกรรมสัตว์น้ำในการส่งออก

ในอดีตที่ผ่านมาก่อนที่จะรัฐบาลจะทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาใช้ในการพัฒนาประเทศ การประมงของประเทศไทยนับว่าล่าช้ามาก และแม้ว่าจะมีการจัดตั้งกรมรักษาสัตว์น้ำขึ้นในกระทรวงเกษตร ฯ ในปี 2469 กิจกรรมประมงของประเทศก็อยู่ในวงจำกัด สัตว์น้ำที่จับได้มีปริมาณน้อยมาก อย่างไรก็ตามก็ยังมี การส่งปลาเกลือไปจำหน่ายยังประเทศสิงคโปร์ จากข้อมูลสถิติของทางการประมง ไทยส่งสินค้าสัตว์น้ำไปจำหน่ายต่างประเทศในปี 2480 เป็นปริมาณ 20,546 ตัน คิดเป็นมูลค่า 2.1 ล้านบาท และนำเข้า 12,951 ตัน เป็นมูลค่า 0.9 ล้านบาท ทำให้ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้า 4.7 ล้านบาท หลังจากในช่วงปี 2491, 2494- 2496 และ 2501- 2505 ปริมาณการส่งออกน้อยกว่าปริมาณนำเข้าทำให้ต้องเสียดุลการค้าตลอด ช่วงดังกล่าว และเมื่อมีการนำอวนลากมาใช้ทำการประมง ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับ ได้เพิ่มมากขึ้น สามารถส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น และตั้งแต่ปี 2506 จึงได้เปรียบดุลการค้ามาตลอดจนถึงปัจจุบัน โดยมีอัตราการเพิ่มการส่งออกในช่วงปี 2519-2528 คิดเป็นในแง่ปริมาณเพิ่มขึ้นปีละ 16.3% และมูลค่าเพิ่มขึ้นปีละ 22.6% (รายละเอียดดูจากตารางที่ 2.1)

ในขณะที่ปริมาณการส่งออกของสินค้าสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำมีปริมาณ เพิ่มขึ้น การส่งออกโดยรวมของสินค้าออกประเทศก็เพิ่มขึ้นด้วย แต่เมื่อเปรียบเทียบการส่งออกในช่วงปี 2524-2528 แล้วอัตราการส่งออกของสินค้าสัตว์น้ำ ฯ ในแง่มูลค่าเพิ่มขึ้นมากกว่า กล่าวคือปี 2524 ประเทศไทยส่งสินค้าไปจำหน่ายต่างประเทศ ทั้งหมด เป็นมูลค่า 153,001 ล้านบาท แยกเป็นสินค้าเกษตร (รวมสินค้าประมง) 102,941 ล้านบาท หรือเท่ากับ 67.28% และสินค้าประมง 9,102 ล้านบาท หรือเท่ากับ 5.95% และอีก 5 ปีต่อมาในปี 2528 มูลค่าสินค้าส่งออกของประเทศเพิ่มขึ้น เป็น 193,366 ล้านบาท แยกเป็นสินค้าเกษตร 116,784 ล้านบาท หรือเท่ากับ 9.88% จะเห็นว่าอัตราการเพิ่มของสินค้าออกของประเทศเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 6.5% สินค้าเกษตร เพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 3.6% และสินค้าประมงเพิ่มขึ้นเฉลี่ยสูงปีละ 26.1% และเมื่อพิจารณา เป็นสินค้าเกษตรแท้ ๆ ไม่รวมสินค้าประมงแล้วสินค้าเกษตรจะเพิ่มขึ้นเพียง 1.7% ต่อปี เท่านั้น และเมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของสินค้าที่ส่งออกแล้วจะเห็นว่า ในปี 2524 สินค้า

ตารางที่ 2.1. สินค้าขาออกและขาเข้าของประเทศไทย ปี 2480-2529

ปริมาณ : ตัน

มูลค่า : 1,000 บาท

ปี	นำเข้า		ส่งออก		ดุลการค้า
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	มูลค่า
2480	12,951	876	20,546	2,079	1,203
2484	1,985	962	16,812	2,252	1,290
2485	238	325	1,160	295	(30)
2489	186	2,604	5,506	7,525	4,921
2490	260	4,104	2,882	8,838	4,734
2491	432	7,451	1,540	4,665	(2,786)
2492	180	3,296	8,386	12,831	9,535
2493	510	9,612	21,909	23,025	13,413
2494	3,334	58,284	20,865	21,067	(37,217)
2495	5,719	99,080	21,061	20,003	(79,077)
2496	4,876	62,814	20,408	48,985	(13,829)
2497	690	7,977	29,648	99,773	91,796
2498	912	8,792	22,884	47,816	39,024
2499	1,974	19,958	19,641	71,747	51,789
2500	2,939	27,405	19,730	69,040	41,635
2501	5,373	53,165	12,360	35,764	(17,401)
2502	9,032	95,891	8,869	29,553	(66,338)
2503	9,287	70,190	8,959	34,244	(35,946)
2504	10,229	63,058	10,641	42,492	(20,566)
2505	7,865	55,738	9,078	41,235	(14,503)
2506	6,578	48,645	9,049	72,724	24,079
2507	8,346	55,211	10,911	95,755	40,544
2508	11,878	69,099	17,251	149,951	80,852
2509	10,132	63,869	18,639	234,971	171,082
2510	10,026	65,256	17,390	286,554	221,298
2511	9,337	64,134	16,186	309,000	244,866
2512	12,196	88,480	21,758	324,105	235,625

(มีต่อ)

ปี	นำเข้า		ส่งออก		ดุลการค้า
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	มูลค่า
2513	14,299	85,607	44,956	369,818	284,211
2514	15,934	82,325	55,111	497,558	415,233
2515	15,139	83,692	82,381	807,165	723,473
2516	19,542	92,551	104,133	1,649,930	1,557,379
2517	19,965	93,545	88,221	1,548,977	1,455,432
2518	19,791	148,679	97,998	2,107,219	1,958,540
2519	25,112	187,206	133,468	3,099,569	2,912,363
2520	18,851	184,457	183,555	3,627,737	3,443,280
2521	28,950	228,450	242,243	5,174,291	4,945,841
2522	80,222	499,487	288,151	7,459,842	6,960,355
2523	43,777	551,678	274,753	7,425,700	6,874,022
2524	47,174	549,959	320,325	9,102,309	8,552,350
2525	46,215	725,532	316,679	11,230,739	10,505,207
2526	58,942	1,093,081	344,899	12,677,173	11,584,092
2527	119,064	2,119,300	411,722	15,080,893	12,961,593
2528	152,707	3,857,457	466,792	18,527,660	14,670,203
2529	266,235	7,562,000	602,408	26,826,000	19,264,000

เกษตรมีสัดส่วนส่งออกเท่ากับ 67.28% และสินค้าประมง 5.95% ของมูลค่าสินค้าออกของประเทศทั้งหมด สำหรับปี 2528 สินค้าเกษตรส่งออกเป็นสัดส่วนลดลงเหลือเพียง 60.4% และสินค้าประมงส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 9.58% ของมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด แสดงว่าในช่วง 5 ปีหลังนี้ สินค้าประมงมีความต้องการในตลาดต่างประเทศสูงมาก ซึ่งตรงข้ามกับสินค้าเกษตรมีแนวโน้มลดลง เพราะประเทศต่าง ๆ ที่เคยนำเข้าสินค้าเกษตรโดยเฉพาะในแถบเอเชียต่างผลิตได้เพิ่มขึ้น ซึ่งนอกจากจะไม่นำเข้าแล้วยังมีเหลือส่งออกแข่งขันกับสินค้าเกษตรของประเทศไทยด้วย ประกอบทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้เงินอุดหนุนเกษตรกรภายในประเทศ ทำให้สินค้าเกษตรของอเมริกาที่เคยแพงกว่าประเทศมีราคาใกล้เคียงกับประเทศไทย แต่ผู้นำเข้าสามารถซื้อแล้วจ่ายเงินในระยะยาว ทำให้สินค้าเกษตรของเราแข่งขันในตลาดลำบากขึ้น สาเหตุที่ทำให้สินค้าประมงส่งออกได้เพิ่มขึ้น และไม่มีคู่แข่งขึ้นนั้น เนื่องจากสินค้าประมงส่วนใหญ่ผลิตจับจากแหล่งธรรมชาติ ซึ่งมีจำนวนจำกัด และการที่ประเทศต่าง ๆ ต่างขยายเขตเศรษฐกิจจำเพาะออกไป ทำให้ผลผลิตทางด้านประมงมีอัตราการ

ตารางที่ 2.2.เปรียบเทียบการส่งออกสินค้าของประเทศไทยทั้งหมด สินค้าเกษตรและสินค้าประมง ปี 2524-2528

หน่วย : ล้านบาท

ปี	สินค้าส่งออกทั้งหมด		สินค้าเกษตรส่งออก		สินค้าประมงส่งออก	
	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์		
2524	153,001	100	102,941	67.28	9,102	5.95
2525	159,728	100	109,018	68.25	11,231	7.03
2526	146,472	100	98,153	67.01	12,677	8.66
2527	175,237	100	114,278	65.21	15,081	8.61
2528	193,366	100	116,784	60.4	18,528	9.58
อัตราการเพิ่ม (ต่อปี) %	6.5%		3.6%		26.1%	

ขยายตัวต่ำ แต่ตลาดมีความต้องการสูง ทำให้การส่งออกสัตว์น้ำของประเทศไทยยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคอีกมากมายก็ตาม

2.1 วิวัฒนาการอุตสาหกรรมสัตว์น้ำส่งออกของประเทศไทย

2.1.1 การส่งออกช่วงปี 2493-2510

ประเทศไทยเริ่มส่งออกสินค้าสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำไปจำหน่ายต่างประเทศ เมื่อประมาณปี 2480 ประเภทของผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ส่งออกเป็นปลาเค็มและแปรรูป ซึ่งปลาดังกล่าวจับจากเครื่องมือโพง และอวนตักเก โดยในปี 2493 ส่งออกเป็นปริมาณ 21,909 ตัน และเป็นมูลค่า 23 ล้านบาท ประเภทผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ส่งออกเรียงตามลำดับคือ ปลาทุเค็มมากที่สุด รองมาเป็นหอยแมลงภู่แห้ง และปลาเค็มแปรรูปตามลำดับ การส่งออกอีก 5 ปีต่อมา คือในปี 2498 ส่งออกเป็นปริมาณ 23,884 ตัน มูลค่า 47.8 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่สำคัญได้เปลี่ยนไปเล็กน้อย คือปลาทุเค็มส่งออกได้มากที่สุด รองลงมาเป็นปลาสดและมีชีวิต และปลาเค็ม และแปรรูปตามลำดับ อันดับ 4 เป็นหอยแมลงภู่แห้ง การส่งออกในอีก 5 ปีถัดมาคือปี 2503 ส่งออกเป็นปริมาณ 8,959 ตัน มูลค่า 32.2 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์สำคัญที่ส่งออกได้เปลี่ยนไปโดยปลาสดมีชีวิต ส่งออกได้มากที่สุด รองลงมาเป็นปลาเค็มและแปรรูป และปลาทุเค็มตามลำดับ และอันดับ 4 คงเป็นหอยแมลงภู่แห้งตามเดิม และในช่วงสุดท้ายอีก 5 ปี

ต่อมา คือปี 2508 ส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเป็นปริมาณ 17,251 ตัน มูลค่า 150.0 ล้านบาท ประเภทผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่สำคัญเปลี่ยนไปเล็กน้อย โดยมีผลิตภัณฑ์ใหม่มาแทน กล่าวคือปลาสดมีชีวิตยังคงส่งออกได้มากที่สุด แต่มีกุ้งสดและกุ้งสดแช่แข็งส่งออกรองมา และปลาเค็มส่งออกลดลงตกเป็นอันดับ 3 และอันดับ 4-5 เป็นหอยแมลงภู่แห้งและปลาทุเค็มตามลำดับ

สำหรับการส่งออกในปี 2510 สามารถส่งออกได้ทั้งหมดเป็นปริมาณ 17,390 ตัน มูลค่า 286.6 ล้านบาท โดยมีผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำสำคัญที่ส่งออกมากที่สุด คือ กุ้งสดแช่แข็ง รองลงมาคือ ปลาสดและมีชีวิต และปลาทำเค็มและแปรรูป

2.1.2 การส่งออกในช่วงปี 2511-2520

ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำสำคัญที่ส่งออกมากที่สุดในปี 2511 แตกต่างจากปี 2510 เล็กน้อย กล่าวคือ จากปริมาณการส่งออกทั้งหมด 16,186 ตัน มูลค่า 309 ล้านบาท กุ้งสดแช่แข็งยังคงออกเป็นมูลค่ามากที่สุด แต่ลดลงและปริมาณลดลงตกเป็นอันดับ 2 โดยมีปลาสดมีชีวิตส่งออกได้ปริมาณมากที่สุด สำหรับปลาทำเค็มและแปรรูปยังคงส่งออกได้เป็นอันดับ 3 เหมือนเดิม

การส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำในอีก 4 ปีต่อมา คือปี 2515 มีการเปลี่ยนแปลงมาก โดยมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เข้ามาแทนซึ่งผลิตภัณฑ์เดิม ไม่ได้ลดลงทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า แต่เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนเป็นร้อยละของการส่งออกทั้งหมดและมีค่าน้อยกว่า กล่าวคือจากปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทั้งหมดปริมาณ 82,381 ตัน และเป็นมูลค่า 807 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์ใหม่ส่งออกเป็นปริมาณมากที่สุดคือ ปลาป่น ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ส่งออกเป็นปริมาณมากเป็นอันดับ 2 เป็นผลิตภัณฑ์สินค้าใหม่เช่นเดียวกันคือ ปลาสดแช่แข็ง กุ้งสดแช่แข็งยังคงส่งออกคิดเป็นมูลค่ามากที่สุด แต่เป็นปริมาณตกเป็นอันดับ 3 สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกรองลงมาอีกเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลจากการพัฒนาตลาดการส่งออกจากการที่เคยส่งออกแต่สัตว์น้ำประเภทแช่แข็ง โดยส่งออกกุ้งสดแช่แข็ง ในปี 2508 และหมึกสดแช่แข็ง ในปี 2513 โดยมีการส่งผลิตภัณฑ์ประเภทแปรรูปเพิ่มขึ้นอีก คือ การส่งออกกุ้งแห้งและแปรรูปและหมึกแห้ง ในปี 2515 (รายละเอียดดูตารางที่ 2.3)

สำหรับการส่งออกในช่วงสุดท้ายคือปี 2520 ปรากฏว่าจากปริมาณการส่งออกทั้งหมด 180,331 ตัน หรือคิดเป็นมูลค่า 3,590 ล้านบาท ปลาป่นยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกในด้านปริมาณมากที่สุด กุ้งสดแช่แข็งยังคงรักษาระดับการส่งออก

ตารางที่ 2.3. สัดส่วนของผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำส่งออกในด้านปริมาณและมูลค่าเป็นร้อยละ จำนวนตามประเภทผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่สำคัญช่วง (1) ปี 2493-2510

ปี	%	ทูเค็ม	หอยแมลงภู่แห้ง	ปลาเค็ม+แปรรูป	ปลาสดมีชีวิต	กุ้งสดแช่แข็ง	อื่น
2493							
ปริมาณ	100	92.7	4.1	3.1	-	-	0.1
มูลค่า	100	84.8	11.0	3.5	-	-	0.7
2498							
ปริมาณ	100	75.4	0.6	11.3	12.6	-	-0.1
มูลค่า	100	75.0	2.3	13.2	9.4	-	0.1
2503							
ปริมาณ	100	11.2	1.4	32.8	54.5	-	0.1
มูลค่า	100	9.3	3.2	24.0	63.5	-	0.0
2508							
ปริมาณ	100	0.9	1.0	24.2	45.4	28.3	0.2
มูลค่า	100	0.3	0.7	6.7	19.3	73.0	0.0
2510							
ปริมาณ	100	0.1	1.0	6.4	41.6	50.8	0.1
มูลค่า	100	0.0	0.4	1.1	8.0	90.5	0.0

มากที่สุดในด้านมูลค่า แต่ในด้านปริมาณลดลงตกเป็นอันดับ 4 ปลาสดแช่แข็งยังคงรักษาระดับการส่งออกในด้านปริมาณเป็นอันดับ 2 แต่ด้านมูลค่าตกเป็นอันดับ 4 หมึกสดแช่แข็งส่งออกในด้านปริมาณมากขึ้นเป็นอันดับ 3 และด้านมูลค่าเพิ่มขึ้นเช่นกันเป็นอันดับ 2 หมึกแห้งและกุ้งแห้งยังคงส่งออกเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีผลิตภัณฑ์ส่งออกเพิ่มขึ้นอีก คือ ปลากระป๋องและกุ้ง ฟู หอย (รายละเอียดดูจากตาราง 2.3 (2))

(2) ปี 2511-2520

ปี	%	ปลาสดมีชีวิต	หมึกสดแช่แข็ง	ปลาดิบ	หมึกแห้ง	กุ้งแห้ง	ปลาสดแช่แข็ง	ปลากระป๋อง	กุ้ง ฟู หอยกระป๋อง	อื่น ๆ
2511										
ปริมาณ	100	48.9	-	-	-	-	-	-	-	6.1
มูลค่า	100	8.1	-	-	-	-	-	-	-	2.0
2515										
ปริมาณ	100	0.7	16.0	34.2	3.3	0.7	31.8	-	-	5.1
มูลค่า	100	0.7	17.5	11.2	12.8	2.4	8.0	-	-	5.3
2520										
ปริมาณ	100	0.3	14.3	41.9	1.2	1.1	22.3	2.7	3.0	5.6
มูลค่า	100	0.3	18.5	17.7	5.8	3.0	6.5	4.1	7.5	4.0

2.1.3 การส่งออกในช่วงปี 2521 - ปัจจุบัน (2529)

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่า ในช่วงที่ 2 ของการส่งออกโดยเฉพาะปลายช่วง (ปี 2515-2520) ได้มีการเปลี่ยนแปลงประเภทผลิตภัณฑ์จากส่งออกในสภาพสดและมีชีวิตมาเป็นแช่แข็ง และแปรรูปต่าง ๆ และท้ายสุดมาเป็นผลิตภัณฑ์บรรจุกระป๋อง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการส่งออกของสินค้าสัตว์น้ำของประเทศว่าได้เปลี่ยนแปลงตามความต้องการของตลาดและการเพิ่มมูลค่าของสินค้า (Value Added) ซึ่งนอกจากจะทำให้ประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้นและเกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับการประมงเพิ่มมากขึ้นแล้วยังก่อให้เกิดการจ้างงานในประเทศ ทำให้คนไทยมีงานทำมากขึ้น ซึ่งในด้านแรงงานแล้วประเทศไทยได้เปรียบประเทศอื่น ๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะค่าแรงงานต่ำที่สุด จึงมีโอกาสนในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สามารถจะแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้ดีกว่า

สำหรับการส่งออกในปี 2521 ผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นอีก โดยสามารถส่งออกเป็นปริมาณ 180,331 ตัน คิดเป็นมูลค่า 3,590 ล้านบาท ปลาป่นยังคงผลิตภัณฑ์ส่งออกในด้านปริมาณมากที่สุด แต่ด้านมูลค่าตกเป็นอันดับ 3 กุ้งสดแช่แข็งยังคงรักษาระดับการส่งออกคิดเป็นมูลค่ามากที่สุด แต่ด้านปริมาณตกเป็นอันดับ 4 หมึกสดแช่แข็งยังคงรักษาระดับการส่งออกคิดเป็นมูลค่าเป็นอันดับ 2 และปริมาณเป็นอันดับ 3 เหมือนกัน ปลากระป๋องและกุ้ง ปู หอยกระป๋องส่งออกรองลงมาจากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแล้ว แต่มีทั้งปริมาณและมูลค่ารวมทั้งสัดส่วนการส่งออกเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีผลิตภัณฑ์แปรรูป หมึกแห้ง และกุ้งแห้งยังคงรักษาระดับการส่งออกเหมือนกัน แต่ในด้านปริมาณและมูลค่ารวมทั้งสัดส่วนการส่งออกเพิ่มขึ้น (รายละเอียดดูจากตาราง 2.3 (3))

การส่งออกในอีก 5 ปีต่อมา คือในปี 2526 เปลี่ยนแปลงจากช่วงปี 2521 โดยมีสัตว์น้ำกระป๋องจะเริ่มแทนสัตว์น้ำแช่แข็ง กล่าวคือปลาป่นยังคงส่งออกในด้านปริมาณมากที่สุด แต่มูลค่าตกเป็นอันดับ 5 ปลาสดส่งออกลดลงทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า โดยยังสามารถรักษาระดับการส่งออกในด้านปริมาณเป็นอันดับ 2 และมูลค่าตกเป็นอันดับ 6 กุ้งสดแช่แข็งยังคงรักษาระดับการส่งออกในด้านมูลค่ามากที่สุด แต่ปริมาณลดลงตกเป็นอันดับ 7 ปลากระป๋องส่งออกในด้านมูลค่าเพิ่มขึ้นเลื่อนเป็นอันดับ 2 แทนหมึกสดแช่แข็ง และด้านปริมาณเลื่อนเป็นอันดับ 3 กุ้ง ปู หอย ก็เช่นกัน สามารถส่งออกเป็นมูลค่าเลื่อนเป็นอันดับ 3 ส่วนมูลค่าเป็นอันดับ 6 หมึกแห้งและกุ้งแห้ง

(3) ปี 2521-2529

ปี	%	กุ้งสดแช่แข็ง	หมึกสด	ปลาสดแช่แข็ง	ปลาป่น	หมึกแห้ง	กุ้งแห้ง	ปลากระป๋อง	กุ้ง ปู หอยกระป๋อง	หอยป่น	อื่น ๆ
2521											
ปริมาณ	100	6.6	14.6	20.6	44.1	1.1	0.9	4.2	2.8	-	5.1
มูลค่า	100	29.5	20.1	6.2	14.3	6.3	3.0	5.0	7.3	-	8.3
2526											
ปริมาณ	100	5.8	11.4	15.5	27.0	1.0	1.6	14.5	7.1	10.0	6.0
มูลค่า	100	25.0	12.9	5.4	6.2	5.0	3.5	16.7	14.6	4.6	6.1
2529											
ปริมาณ	100	4.8	9.9	19.4	12.6	0.8	1.1	27.5	5.8	11.9	6.1
มูลค่า	100	18.3	14.3	8.0	2.3	4.3	2.5	31.2	7.0	5.1	7.0

ยังคงรักษาระดับการส่งออกได้เหมือนกัน สำหรับผลิตภัณฑ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เริ่มส่งออกตั้งแต่ปี 2522 คือสัตว์น้ำจำพวก กุ้ง ปู หอยป่น สามารถส่งออกในด้านปริมาณเป็นอันดับ 5 และมูลค่าเป็นอันดับ 9

สำหรับการส่งออกในปีที่ผ่านมา (2529) ส่งออกเพิ่มขึ้นทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า กล่าวคือ ส่งออกได้ประมาณ 602,400 ตัน และเป็นมูลค่าประมาณ 26,800 ล้านบาท หรือส่งออกเพิ่มขึ้นจากปี 2528 เป็นปริมาณร้อยละ 28.9% และเป็นมูลค่าร้อยละ 44.1 ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำสำคัญที่ส่งออกมาทั้งหมดมีเปลี่ยนแปลงจากในช่วงปี 2526 คือ ปลากระป๋อง สามารถส่งออกได้มากที่สุดทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า กุ้งสดแช่แข็งส่งออกมีมูลค่ามากตกเป็นอันดับ 2 แต่ปริมาณเป็นอันดับ 7 เหมือนเดิม ปลาสดแช่แข็งส่งออกยังคงรักษาระดับการส่งออกในด้านปริมาณเป็นอันดับ 2 เหมือนเดิม แต่มูลค่าเพิ่มขึ้นเป็นอันดับ 5 หมึกสดแช่แข็งระดับการส่งออกลดลงในด้านปริมาณตกเป็นอันดับ 5 แต่มูลค่าเพิ่มขึ้นเลื่อนเป็นอันดับ 3 และผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจำพวกกุ้ง ปู และหอยป่น ส่งออกได้มากเป็นอันดับ 3 ในด้านปริมาณและมูลค่าเลื่อนเป็นอันดับ 6

2.2 ประเทศคู่ค้าสำคัญในการส่งออกสินค้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ

ประเทศคู่ค้าที่ส่งสินค้าสัตว์น้ำของประเทศไทยแต่เดิม เมื่อส่งสินค้าสัตว์น้ำออกไปจำหน่ายต่างประเทศครั้งแรกเมื่อประมาณปี 2480 คือ ประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฮ่องกง ซึ่งล้วนแต่เป็นประเทศในแถบหลังเอเชียทั้งหมด ซึ่งสินค้าขาออกในขณะนั้นได้แก่ ปลาทุเก็ม หอยแมลงภู่แห้ง และปลาเค็มแปรรูป และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะเมื่อมีการนำอวนลากมาใช้ทำการประมงในประเทศไทย เมื่อปี 2504 ทำให้ประเทศสามารถส่งสินค้าสัตว์น้ำไปจำหน่ายต่างประเทศได้มากขึ้น และสามารถขยายตลาดไปยังประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศในประชาคมยุโรป มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ปัจจุบันประเทศคู่ค้าสำคัญในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำมีทั้งหมดประมาณ 40 ประเทศ (เฉพาะที่นำเข้าปริมาณเกิน 1 ตัน และมูลค่าเกิน 100,000 บาท)

ประเทศนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากประเทศไทย ในระหว่างปี 2523-2529 มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยในปี 2523 จากปริมาณผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำส่งออกทั้งหมด 7,251 ล้านบาท ประเทศที่นำเข้ามากที่สุดคือประเทศญี่ปุ่น เป็นมูลค่า 2,561 ล้านบาท หรือเท่ากับร้อยละ 35.3 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำส่งออกทั้งหมด ประเทศนำเข้าอันดับที่ 2-10 รองลงมาคือ สหรัฐอเมริกา อิตาลี ฮ่องกง

ฝรั่งเศส สิงคโปร์ มาเลเซีย อังกฤษ และคานาดา โดยมีการนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 868 ล้านบาท, 563 ล้านบาท, 468 ล้านบาท, 456 ล้านบาท, 446 ล้านบาท, 355 ล้านบาท, 183 ล้านบาท, 140 ล้านบาท และ 50 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละเท่ากับ 12.0, 7.8, 6.5, 6.3, 6.2, 4.9, 2.5, 1.9 และ 1.7 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำทั้งหมด (รายละเอียดดูจากตารางที่ 2.4) ในปี 2524 ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกายังคงเป็นประเทศที่นำเข้าสินค้าสำคัญเป็นอันดับ 1 และ 2 เหมือนเดิม โดยนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 3,193 ล้านบาท และ 1,038 ล้านบาท หรือเท่ากับร้อยละ 35.1 และ 11.4 ของมูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทั้งหมด สำหรับประเทศนำเข้าสินค้า จากไทยเป็นอันดับ 3 ได้เปลี่ยนไปโดยอิตาลีตกจากอันดับ 3 เป็นอันดับ 5 และฮ่องกงเลื่อนจากอันดับ 4 เป็นอันดับ 3 และฝรั่งเศสเลื่อนจากอันดับ 5 เป็นอันดับ 4 สำหรับประเทศที่เหลือคือ สิงคโปร์ มาเลเซีย เยอรมันตะวันตก อังกฤษ และคานาดา ยังอยู่อันดับเดิม

ตารางที่ 2.4. มูลค่าสินค้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าสำคัญ ปี 2523-2529

ชื่อประเทศนำเข้า	หน่วย : ล้านบาท						
	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529*
1. ญี่ปุ่น	2,561	3,193	3,901	3,575	3,719	5,403	8,008
2. สหรัฐอเมริกา	868	1,038	1,596	3,060	4,646	5,817	7,348
3. อิตาลี	563	488	599	525	452	597	994
4. ฮ่องกง	468	584	591	479	336	336	429
5. ฝรั่งเศส	456	540	768	719	654	692	931
6. สิงคโปร์	446	465	473	465	571	710	886
7. มาเลเซีย	355	421	494	531	782	1,036	1,175
8. เยอรมัน-ตะวันตก	183	245	388	441	554	795	1,367
9. อังกฤษ	140	231	345	442	582	742	1,958
10. คานาดา	50	100	115	326	543	924	953
11. อื่น ๆ	1,161	1,797	1,961	2,114	2,242	1,476	24,049
ยอดรวม	7,251	9,102	11,231	12,677	15,081	18,528	26,824

หมายเหตุ * ตัวเลขเบื้องต้น กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ตั้งแต่ปี 2524 เป็นต้นไป การส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกา อัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากมูลค่า 1,038 ล้านบาท ในปี 2524 เพิ่มขึ้นเป็น 7,348 ล้านบาท ในปี 2529 หรือเพิ่มขึ้นปีละ 44.7% สำหรับญี่ปุ่น แม้ว่าสามารถส่งออกได้มากที่สุดอยู่เกือบตลอดช่วงปี 2523-2529 ยกเว้นปี 2528 ซึ่งนำเข้าน้อยกว่าสหรัฐอเมริกา แต่ระดับการส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่นยังคงเพิ่มในระดับสูงโดยเฉพาะปี 2528/2529 เพิ่มขึ้นสูงถึง 48.2% แต่เฉลี่ยเพิ่มขึ้นปีละ 22.7%

2.3 ตลาดผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำสำคัญ

2.3.1 ปลาสดแช่แข็ง เริ่มมีการส่งออกครั้งแรกประมาณปี 2504 ประเทศนำเข้าที่สำคัญในปีดังกล่าว คือ มาเลเซีย ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา โดยตลาดมาเลเซีย จะนำปลาคุณภาพต่ำ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา นำเข้าปลามีคุณภาพสูงกว่า สำหรับปริมาณการส่งออก ในช่วงปี 2524-2529 สามารถส่งออกได้เพิ่มขึ้นทั้งในด้านปริมาณ และมูลค่า โดยเพิ่มขึ้นคือปีเป็นร้อยละเท่ากับ 23.3 และ 57.9 ต่อปีตามลำดับ ในปัจจุบัน ประเทศนำเข้าสินค้าดังกล่าวยังคงไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ในปี 2525 ประเทศไทยส่งปลาสดแช่แข็งไปยังประเทศมาเลเซียเป็นปริมาณ 39,753 ตัน เป็นมูลค่า 202 ล้านบาท หรือเท่ากับ 74.7% และ 29.3% ของปริมาณและมูลค่าส่งออกในปีดังกล่าว และในปี 2529 ส่งออกเพิ่มขึ้นเป็นปริมาณ 85,054 ตัน มูลค่า 624 ล้านบาท หรือเท่ากับ 71.5% และ 28.7% ของปริมาณและมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ซึ่งจะเห็นว่าสัดส่วนการส่งออกไปยังประเทศมาเลเซียลดลงเล็กน้อย และการส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่น ซึ่งนำเข้าเป็นอันดับ 2 ในปี 2525 เป็นปริมาณ 8,605 ตัน มูลค่า 368 ล้านบาท หรือเท่ากับ 16.2% และ 53.4% ของปริมาณและมูลค่าการส่งออกปลาสดแช่แข็งของประเทศไทย ซึ่งจะเห็นว่าการส่งออกปลาสดแช่แข็งไปยังญี่ปุ่น แม้ว่าในด้านปริมาณจะน้อย แต่มูลค่ากลับสูงขึ้น สำหรับปี 2529 สามารถส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่นเป็นปริมาณ 19,103 ตัน และเป็นมูลค่า 986 ล้านบาท หรือเท่ากับ 16.1 และ 43.4 โดยสัดส่วนการส่งออกลดลงทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า

2.3.2 กุ้งสดแช่เย็น

สินค้ากุ้งสดแช่เย็นเป็นผลิตภัณฑ์แช่เย็นที่มีการส่งออกมาตั้งแต่ปี 2508 และตลาดต่างประเทศได้ขยายเพิ่มขึ้นทุกปี ถึงแม้ว่าบางปีจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่ดูทางตลาดยังคงเข้มใสอยู่ กล่าวคือ ในปี 2525 มีการส่งออกเป็นปริมาณ 22,647 ตัน เป็นมูลค่า 2,764 ล้านบาท การส่งออกในปี 2528 มีปริมาณลดลงเล็กน้อย คือส่งออกได้

ตารางที่ 2.5 สถิติการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ตามประเภทสินค้าสัตว์น้ำ ปี 2524-2529

ปริมาณ : ตัน
มูลค่า : ล้านบาท

ประเภทสินค้า	2524	2525	2526	2527	2528	2529	อัตราการเพิ่ม
							ปี 2528/2529 (%)
1. กุ้งสดแช่แข็ง							
ปริมาณ	18,671	22,647	20,211	19,420	24,041	28,717	19.5
มูลค่า	2,136	2,764	3,165	2,799	3,439	4,391	27.7
2. ปลาหมึกแช่แข็ง							
ปริมาณ	39,831	42,655	39,301	42,821	46,290	58,904	27.4
มูลค่า	1,335	1,784	1,635	1,693	2,121	3,760	77.3
3. ปลาสดแช่แข็ง							
ปริมาณ	56,856	53,217	53,410	75,254	96,444	118,907	23.3
มูลค่า	767	689	686	1,017	1,377	2,174	57.9
4. ปลาหมึกแห้ง							
ปริมาณ	2,947	3,565	3,457	3,918	4,385	4,887	11.4
มูลค่า	480	607	630	799	1,045	1,144	9.5
5. กุ้งแห้ง							
ปริมาณ	2,746	4,973	5,497	6,324	5,925	6,751	13.9
มูลค่า	232	415	445	551	532	664	24.8
6. ปลากระป๋อง							
ปริมาณ	28,384	43,706	50,047	81,424	102,944	171,411	66.5
มูลค่า	1,110	1,665	2,115	3,696	5,204	8,495	83.2
7. กุ้ง ฟู และ หอยกระป๋อง							
ปริมาณ	15,249	20,749	22,121	27,243	29,543	32,953	11.5
มูลค่า	1,009	1,480	1,779	2,095	2,125	2,372	11.6

ประเภทสินค้า	อัตราการใช้						ปี
	2524	2525	2526	2527	2528	2529	
8. ปลาหมึกบรรจุ							
ภาชนะอับอากาศ							
ปริมาณ	1,192	1,910	2,235	2,361	2,686	4,662	73.6
มูลค่า	157	200	285	301	335	726	116.7
9. ปลาป่น							
ปริมาณ	113,821	83,074	93,246	85,487	74,791	68,114	-8.9
มูลค่า	1,014	701	785	743	605	602	-0.5
10. หอยป่น							
ปริมาณ	20,289	20,779	34,761	43,825	53,673	73,719	37.3
มูลค่า	326	378	578	737	1,000	1,371	37.1
11. ยอดรวมทั้งประเทศ							
ปริมาณ	320,325	316,679	344,899	411,722	464,792	602,495	29.6
มูลค่า	9,102	11,231	12,677	15,080	18,457	26,826	44.8

เป็นปริมาณ 20,150 ตัน แต่มูลค่าเพิ่มเป็น 3,165 ล้านบาท การส่งออกตลอดช่วงปี 2525-2529 เฉลี่ยเพิ่มขึ้นในด้านปริมาณ 19.5% ต่อปี และด้านมูลค่า 27.7% ต่อปี การส่งออกในปี 2529 เป็นปริมาณสูงถึง 28,717 ตัน คิดเป็นมูลค่า 4,391 ล้านบาท สำหรับตลาดสำคัญของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ สหราชอาณาจักร ฮองกง ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส อิตาลี และเยอรมันตะวันตก โดยในปี 2525 สัดส่วนในด้านปริมาณไปยังประเทศดังกล่าวเป็นร้อยละเท่ากับ 54.4, 15.3, 1.7, 3.2, 15.1, 1.8, 1.7, 3.3 และ 1.7 และในด้านมูลค่าเป็นร้อยละเท่ากับ 67.1, 12.7, 1.4, 3.1, 6.8, 1.9, 1.3, 1.8 และ 2.7 ไปยังประเทศ ซึ่งจะเห็นว่าประเทศนำเข้ามากที่สุด คือ ญี่ปุ่น โดยมีการนำเข้ามากทั้งในด้านปริมาณและมูลค่าเกิน 50% และสหรัฐอเมริกานำเข้าเป็นอันดับ 2 แต่ในปี 2529 สัดส่วนการนำเข้าเมื่อเปรียบเทียบการส่งออกทั้งหมดได้เปลี่ยนไป คือ ประเทศญี่ปุ่น มีการนำเข้าลดลง (ถึงแม้ว่าปริมาณเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน) โดยมีสหรัฐอเมริกา สัดส่วนการนำเข้าเพิ่มขึ้นทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า กล่าวคือ สัดส่วนการนำเข้าไปยังประเทศต่างๆ ที่สำคัญ

ตารางที่ 2.6. ปริมาณและมูลค่าการส่งออกปลาสดแช่แข็งไปจำหน่ายต่างประเทศ
คู่ค้าสำคัญ ปี 2528-2529

ปริมาณ : ตัน, มูลค่า : ล้านบาท

ประเทศ	2525		2526		2527		2528		2529	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
1. มาเลเซีย	39,753	202	36,356	198	55,048	384	75,667	598	85,054	624
2. ญี่ปุ่น	8,606	368	7,997	313	10,371	398	11,316	481	19,103	986
3. สหรัฐ-อเมริกา	964	54	1,347	84	1,531	124	2,052	160	3,944	335
4. สิงคโปร์	2,709	32	5,776	57	5,424	42	3,936	60	5,548	87
5. ออสเตรเลีย	271	5	902	8	1,819	27	1,259	27	2,998	59
6. อื่น ๆ	915	28	1,031	26	1,461	42	1,591	51	3,260	83
รวม	53,217	689	53,409	686	75,254	1,017	96,421	1,377	118,907	2,174

ตารางที่ 2.7. ปริมาณและมูลค่ากุ้งสดแช่แข็งไปยังประเทศต่าง ๆ ปี 2525-2529

ปริมาณ : ตัน, มูลค่า : ล้านบาท

ประเทศ ปี	2525		2526		2527		2528		2529	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ญี่ปุ่น	12,312	1,853.0	7,662	1,535.5	7,053	1,211.6	7,651	1,455.6	9,385	2,091.6
สหรัฐอเมริกา	3,458	351.2	6,149	873.5	5,941	960.2	7,097	1,101.0	7,964	1,208.7
สิงคโปร์	376	38.8	459	42.5	1,010	90.2	3,362	339.9	3,357	336.7
	718	86.0	895	114.9	1,116	99.4	1,350	114.6	1,994	216.3
ฮ่องกง	3,431	187.6	2,503	139.3	1,862	109.0	1,907	116.3	1,882	109.4
ออสเตรเลีย	418	53.1	1,002	216.4	1,062	187.5	852	161.0	1,202	66.4
ฝรั่งเศส	384	35.6	378	44.3	301	26.3	323	24.6	566	69.1
อิตาลี	740	50.3	157	11.7	58	1.6	116	12.4	555	90.5
เยอรมันตะวันตก	394	74.0	479	110.0	267	53.5	272	62.2	366	101.0
อื่น ๆ	416	33.8	466	76.5	758	59.2	1,111	51.6	1,446	101.3
รวม	22,647	2,763.5	20,150	3,164.5	19,428	798.6	24,041	3,439.1	28,717	4,391

ตารางที่ 2.8. ปริมาณและมูลค่าส่งออกปลาหมึกแช่แข็ง แยกตามประเภทผู้นำเข้า
ปี 2525-2529

ปริมาณ : ตัน, มูลค่า : ล้านบาท

ประเทศ ผู้นำเข้า	2525		2526		2527		2528		2529	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
1. ญี่ปุ่น	14,612	925	13,502	839	16,959	902	18,659	1,246	25,734	2,476
2. อิตาลี	17,836	547	15,125	483	13,228	414	17,329	571	19,689	835
3. ฝรั่งเศส	4,859	148	5,000	147	4,915	119	4,851	124	6,902	235
4. สเปน	932	15	977	15	753	14	1,052	21	1,187	21
5. เยอรมัน- ตะวันตก	812	43	1,006	44	1,140	48	874	40	1,348	77
6. ฮ่องกง	1,332	41	867	25	854	24	465	16	471	16
7. สหรัฐ- อเมริกา	135	4	404	14	571	149	1,225	46	1,633	69
8. อื่น ๆ	2,138	62	2,440	71	4,401	23	1,835	57	1,940	31
รวม	42,656	1,785	39,321	1,638	42,821	1,693	46,290	2,121	58,904	3,760

เรียงตามลำดับคือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ สหราชอาณาจักร ฮองกง ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมันตะวันตก ในด้านปริมาณเป็นร้อยละเท่ากับ 32.7, 27.7, 11.7, 6.99, 6.6, 4.2, 2.0, 1.9 และ 1.3 และในด้านมูลค่าเป็นร้อยละเท่ากับ 47.6, 27.5, 7.7, 4.9, 2.5, 1.5, 1.6, 2.1 และ 2.3 เรียงตามลำดับ

2.3.3 ปลาหมึกแช่แข็ง ประเทศไทยส่งสินค้าปลาหมึกแช่แข็งไปจำหน่ายต่างประเทศ มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี แม้ว่า ในช่วงปี 2522-2526 เริ่มมีปัญหาด้านวัตถุดิบ ซึ่งแต่เดิมปลาหมึกจะจับจากเครื่องมืออวนลากได้เป็นหลัก ทำให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดและขนาดเล็กลง แต่อย่างไรก็ตาม ชาวประมงไทยสามารถพัฒนาเครื่องมืออื่น ๆ ที่สำคัญคือเรือจับปลาหมึกโดยใช้ไฟล่อ และลอบหมึก ทำให้ปริมาณการจับหมึกเพิ่มขึ้น และสามารถส่งออกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี 2524 ส่งออกเป็นปริมาณ 42,665 ตัน มูลค่า 1,784 ล้านบาท และในปี 2529 ส่งออกได้เพิ่มขึ้นเป็นปริมาณถึง 58,904 ตัน และเป็นมูลค่า 3,760 ล้านบาท เฉลี่ยการส่งออกในช่วงปี 2524-2529 เพิ่มขึ้นในด้านปริมาณ 27.4 ต่อปี และด้านมูลค่าเพิ่มขึ้น 77.3% ต่อปี ประเทศคู่ค้าสำคัญคือ ญี่ปุ่น อิตาลี ฝรั่งเศส เยอรมันตะวันตก สหรัฐอเมริกา สเปน และฮ่องกง โดยส่งออกไปยังญี่ปุ่น และอิตาลี มากที่สุด คือเป็นปริมาณ 43.7% และ 33.4% และเป็นมูลค่า 65.9% และ 22.2% ของปริมาณและมูลค่าการส่งออกทั้งหมดตามลำดับ สำหรับการส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ว่า ในปี 2525 จะส่งออกได้เพียงปริมาณ 135 ตัน มูลค่า 4 ล้านบาท แต่หลังจากนั้นทั้งปริมาณและมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2529 ส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาเป็นปริมาณ 1,665 ตัน มูลค่า 69 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยในด้านปริมาณ 97.7% ต่อปี และมูลค่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 116% ต่อปี จึงคาดว่าในอนาคตสินค้าหมึกสดแช่แข็งจะสามารถส่งไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นเพราะมีความต้องการสูง

2.3.4 สัตว์น้ำกระป๋อง

ภาวะความต้องการอาหารทะเลกระป๋องได้มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นโดยลำดับทุกปี ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ แต่อัตราการขยายตัวของความต้องการของตลาดในประเทศเพิ่มขึ้นค่อนข้างช้าเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการขยายตัวของตลาดส่งออกไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะประชาชนผู้บริโภคในประเทศนิยมรับประทาน ไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะประชาชนในประเทศนิยมรับประทานอาหารสดมากกว่า เนื่องจากเชื่อว่าอาหารสดมีคุณค่าทางโภชนาการมากกว่า

อาหารกระป๋อง และยังสามารถหาซื้ออาหารสดได้ง่ายและมีราคาถูก จึงทำให้ความนิยมอาหารทะเลกระป๋องในประเทศไม่แพร่หลายนัก อย่างไรก็ตามจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบันประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ประกอบกับผู้ผลิตได้พัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐานมากขึ้น มีราคาไม่แพง หาซื้อได้ง่าย สามารถเก็บไว้ได้นาน สะดวกสบายและประหยัดเวลาในการประกอบอาหาร จึงทำให้ประชาชนหันมานิยมบริโภคอาหารทะเลกระป๋องเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะปลาซาร์ดีนกระป๋อง ดังนั้นบริษัทผู้ผลิตต่าง ๆ จึงได้พยายามแข่งขันกันปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและคัดแปลงรสชาติของสินค้าให้ถูกกับรสนิยมของผู้บริโภคมากขึ้น เช่น บรรจุซอสพริก ทอดกรอบลาดพริก หรือสับให้ละเอียดทำเป็นลาบ เป็นต้น

ตารางที่ 2.9 ปริมาณและมูลค่าอาหารทะเลกระป๋องส่งออกของไทยไปยังประเทศ
นำเข้าที่สำคัญ ปี 2522-2529**

ประเทศ	ปริมาณ : ตัน, มูลค่า : ล้านบาท									
	2525	2526	2527	2528	2529*	2525	2526	2527	2528	2529*
สหรัฐอเมริกา	17,502	1,039.3	31,374	1,821.8	59,888	3,199.6	71,189	4,014.1	90,765	5,070.9
ฝรั่งเศส	6,252	507.2	5,198	446.0	5,196	300.0	5,338	400.8	5,915	481.8
ออสเตรเลีย	7,123	222.1	4,776	162.0	5,585	208.8	4,000	190.9	4,369	221.2
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	5,784	202.9	6,215	290.5	9,573	422.5	13,807	650.8	19,436	1,142.2
สหราชอาณาจักร	2,352	166.2	2,649	168.5	3,481	239.8	6,900	358.9	23,196	1,388.0
สวีเดน	1,888	111.0	1,507	89.7	1,841	110.8	2,000	130.4	2,862	182.4
แคนาดา	1,443	86.0	3,920	275.8	7,250	479.7	7,851	343.9	13,980	843.3
เนเธอร์แลนด์	1,650	100.9	1,386	84.4	1,207	81.6	2,578	157.9	4,672	217.9
อื่น ๆ	21,765	690.1	17,359	626.3	15,450	815.6	18,843	1,038.6	39,169	1,574
รวม	65,769	3,185.7	74,384	3,966.2	109,471	5,858.4	132,486	7,346.0	204,364	10,867

* ปริมาณการ

** ปลาสดกระป๋อง ปลาหมึกกระป๋อง กุ้งกระป๋อง หอยลายกระป๋อง และปลาหมึกกระป๋อง

ที่มา : กรมศุลกากร กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ตารางที่ 2.10. ปริมาณการส่งออกปลาหมึกกระป๋องไปยังประเทศต่างๆ ปี 2523-2529

ประเทศปลายทาง	หน่วย : ตัน						
	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529
1. สหรัฐอเมริกา	2,905	9,878	8,467	17,397	27,692	59,249	79,466
2. เยอรมันตะวันตก	315	584	1,609	3,450	3,557	7,415	11,241
3. คานาดา	139	39	113	1,740	1,224	3,002	8,493
4. สหราชอาณาจักร	—	312	564	1,160	1,600	5,590	19,788
5. ออสเตรเลีย	968	1,146	1,962	1,391	923	1,635	2,548
6. มาเลเซีย	—	109	198	406	582	2,759	3,227
7. สวีเดน	373	405	522	957	601	982	1,581
8. เดนมาร์ก	—	54	97	200	277	1,311	2,522
9. ฟินแลนด์	—	51	93	191	265	1,103	1,868
10. ประเทศอื่น ๆ	142	420	487	2,104	3,141	4,088	11,218
รวม	4,842	7,798	14,112	28,996	39,862	87,134	141,952

สำหรับการค้าส่งออกอาหารทะเลกระป๋องไปยังตลาดต่างประเทศในปี 2529 นี้มีคู่แข่งเข้มใสมากและได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะตลาดสหรัฐอเมริกา และตลาดประชาคมยุโรป โดยสามารถส่งออกสินค้าอาหารทะเลกระป๋องได้ทั้งสิ้น 198,533 ตัน มูลค่า 10,663 ล้านบาท ทั้งปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ที่เคยส่งออกได้เพียง 132,457 ตัน มูลค่า 7,337 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 49.9 และร้อยละ 45.3 ตามลำดับ จากปริมาณการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องทั้งหมด เป็นการส่งออกปลากระป๋องเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 82.3 โดยเฉพาะปลาหมึกกระป๋องสามารถส่งออกได้มากที่สุดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 84.6 ของการส่งออกปลากระป๋องทั้งหมด และเป็นสัดส่วนร้อยละ 70.0 ของการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องทั้งหมด ส่วนสัดส่วนน้ำทะเลกระป๋องอื่น ๆ เช่น กุ้งกระป๋อง กุ้งกระป๋อง หอยลายกระป๋อง และปลาหมึกกระป๋องสามารถส่งออกได้เป็นสัดส่วนร้อยละ 17.7 ของการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องทั้งหมด ซึ่งสินค้าอาหารทะเลกระป๋องเหล่านี้แนวโน้มการส่งออกได้ขยายเพิ่มขึ้น และเป็นสินค้าที่ต่างประเทศ

มีความต้องการสูง เพราะเมื่อเทียบกับสัตว์น้ำทะเลแช่แข็งแล้ว สัตว์น้ำทะเลกระป๋องจะมีราคาถูกกว่า และคุณภาพก็ไม่ด้อยกว่ากันสามารถนำมาประกอบอาหารได้ทันที

ตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่นำเข้าสินค้าอาหารทะเลกระป๋องจากไทยมาก โดยในปี 2529 ไทยส่งออกอาหารทะเลกระป๋องไปยังสหรัฐ ฯ ทั้งสิ้น 90,765 ตัน มูลค่า 5,070 ล้านบาท ทั้งปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 27.5 และ ร้อยละ 26.3 ซึ่งสินค้าที่สหรัฐ ฯ นำเข้ามากที่สุด ได้แก่ ปลาทูน่ากระป๋อง โดยได้นำเข้าปลาทูน่ากระป๋องจากไทยเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 80.0 ของมูลค่าการนำเข้าปลาทูน่ากระป๋องทั้งหมดของสหรัฐ ฯ จนทำให้สินค้าปลาทูน่ากระป๋องของไทยสามารถมีส่วนแบ่งตลาดในสหรัฐ ฯ มากที่สุด แทนประเทศคู่แข่งอื่น ๆ เช่น ฟิลิปปินส์ และญี่ปุ่น เป็นต้น ปลาทูน่ากระป๋องที่ส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่จะเป็นปลาทูน่ากระป๋องบรรจุในน้ำหรือน้ำเกลือ ซึ่งทางสหรัฐ ฯ กำหนดให้เสียภาษีขาเข้าในอัตราร้อยละ 6 สำหรับสินค้าที่ส่งภายในโควตา และส่วนที่เกินโควตาจะเสียภาษีขาเข้าในอัตราร้อยละ 12.5 โดยปริมาณโควตาที่กำหนดขึ้นนั้นจะคำนวณจากร้อยละ 20 ของปริมาณผลผลิตทั้งหมดของปลาทูน่ากระป๋องที่ผลิตขึ้นในแผ่นดินใหญ่สหรัฐ ฯ ในปีที่ผ่านมา ส่วนปริมาณการส่งออกสัตว์น้ำทะเลอื่น ๆ ไปยังสหรัฐ ฯ นั้น กุ้งกระป๋องเป็นสินค้าที่ส่งออกมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปูกระป๋อง หอยลายกระป๋อง และปลาหมึกกระป๋อง เป็นต้น

ตลาดประชาคมยุโรป เป็นตลาดที่สำคัญของไทยอีกแหล่งหนึ่งที่น่าเข้าอาหารทะเลกระป๋องจากไทยมาก โดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่เกิดอุบัติเหตุโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ในรัสเซียเกิดระเบิดเมื่อเดือนเมษายน 2529 ทำให้ประชาชนในแถบยุโรปหันมานำเข้าอาหารกระป๋องที่ผลิตจากประเทศแถบเอเชียมากขึ้น จึงทำให้ปริมาณการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องไปยังประชาคมยุโรปเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักร ซึ่งในปี 2529 ได้นำเข้าอาหารทะเลกระป๋องจากไทยเป็นปริมาณสูงถึง 21,404 ตัน มูลค่า 1,195 ล้านบาท ทั้งปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ถึงร้อยละ 274.3 และร้อยละ 304.5 ตามลำดับ โดยเฉพาะปลาทูน่ากระป๋องและปลากระป๋องอื่น ๆ มีปริมาณการนำเข้าในอัตราสูงขึ้นจากปี 2528 มาก โดยทั้งปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ที่เคยนำเข้าเพียง 5,719 ตัน มูลค่า 295.4 ล้านบาท ถึงร้อยละ 223.5 และร้อยละ 241.9 ตามลำดับ จนนับได้ว่าเป็นประเทศผู้นำเข้าปลากระป๋องจากไทยมากเป็นอันดับสองรองจากสหรัฐอเมริกา คาดว่า ในอนาคตตลาดนี้จะเป็นตลาดที่มีผู้ทางการส่งออกเข้มใสมากและ

มีแนวโน้มขยายตัวไปได้อีกมาก

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นตลาดอีกแหล่งหนึ่งที่น่าเข้าอาหารทะเลกระป๋องจากไทยมาก รองจากสหราชอาณาจักร โดยที่มีปริมาณการนำเข้าปลากระป๋องเพิ่มขึ้นโดยลำดับ จากที่เคยนำเข้าเพียง 4,900 ตัน มูลค่า 228.2 ล้านบาทในปี 2525 เพิ่มขึ้นเป็น 12,720 ตัน มูลค่า 612.6 ล้านบาท ในปี 2528 ทั้งปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 62.2 และร้อยละ 49.4 ต่อปี (เฉลี่ยระหว่างปี 2525-2528) ส่วนในปี 2529 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าปลากระป๋องจะเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ร้อยละ 42.6 และร้อยละ 79.9 ตามลำดับ

ตลาดสหประชาชาติยุโรป เป็นตลาดที่สำคัญของไทยอีกแหล่งหนึ่งที่น่าเข้าอาหารทะเลกระป๋องจากไทยมาก โดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่เกิดอุบัติเหตุโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ในรัสเซียเกิดระเบิดเมื่อเดือนเมษายน 2529 ทำให้ประชาชนในแถบยุโรปหันมานำเข้าอาหารกระป๋องที่ผลิตจากประเทศแถบเอเชียมากขึ้น จึงทำให้ปริมาณการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องไปยังประชาคมยุโรปเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักร ซึ่งในปี 2529 ได้นำเข้าอาหารทะเลกระป๋องจากไทยเป็นปริมาณสูงถึง 21,404 ตัน มูลค่า 1,195 ล้านบาท ทั้งปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ถึงร้อยละ 274.3 และร้อยละ 304.5 ตามลำดับ โดยเฉพาะปลาทูน่ากระป๋องและปลากระป๋องอื่น ๆ มีปริมาณการนำเข้าในอัตราสูงขึ้นจากปี 2528 มาก โดยทั้งปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ที่เคยนำเข้าเพียง 5,719 ตัน มูลค่า 295.4 ล้านบาท ถึงร้อยละ 223.5 และร้อยละ 241.9 ตามลำดับ จนนับได้ว่าเป็นประเทศผู้นำเข้าปลากระป๋องจากไทยมากเป็นอันดับสองรองจากสหรัฐอเมริกา คาดว่า ในอนาคตตลาดนี้จะเป็นตลาดที่มีผู้ทางการส่งออกเข้มใสมากและ

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมทางการประมง

1. การขาดแคลนวัตถุดิบ

จากสถานะของอุตสาหกรรมประมงจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้ปริมาณผลผลิตของสัตว์น้ำจากการประมงทะเลมีแนวโน้มที่ไม่สามารถเพิ่มได้เพียงพอกับอุตสาหกรรมแปรรูปที่รองรับอยู่จนถึงต้องมีการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อการแปรรูป การขาดแคลนวัตถุดิบประเภทกุ้งทะเล ปลาหมึก และหอย นั้นเป็นการยากที่จะนำเข้าวัตถุดิบมาทดแทนได้

การขาดแคลนวัตถุดิบนั้นมีสาเหตุจาก

1.1 การจับสัตว์น้ำเกินศักยภาพสูงสุด

ศักยภาพสูงสุดของการจับสัตว์น้ำของน่านน้ำไทย ประมาณได้เป็น 1.5 ล้านตัน ซึ่งประกอบด้วยปลาหน้าดิน 970,000 ตัน และปลาผิวน้ำ 490,000 ตัน การจับสัตว์น้ำในเขตอ่าวไทยและทะเลอันดามัน ได้เกินศักยภาพสูงสุดมาเป็นเวลาหลายปี ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเสื่อมโทรมและปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลง โดยเฉพาะสัตว์น้ำเศรษฐกิจได้มีปริมาณลดลงอย่างเห็นได้ชัด

1.2 การประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล

การประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล ของประเทศเพื่อนบ้านทำให้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยได้สูญเสียเนื้อที่ในการทำ การประมงไปถึง 40% ของน่านน้ำที่เคยจับการประมงได้ก่อนการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ คิดเป็นปริมาณสัตว์น้ำ จะลดลง 300,000-800,000 ตัน/ปี ประกอบกับการเพิ่มปริมาณของสัตว์น้ำสดของตลาดในประเทศและต่างประเทศ จึงเป็นการบีบคั้นให้ชาวประมงต้องทำการประมง แม้ว่าจะเกินศักยภาพแล้วก็ตาม การทำการประมงนอกน่านน้ำ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สามารถช่วยบรรเทาปัญหาได้บ้างเพียงบางส่วนเท่านั้น ในขณะนี้ ดังนั้น กรมประมงจึงจำเป็นต้องเร่งรัดการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากปลาเป็ด และปลาราคาถูก เพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ และยกระดับคุณภาพของสัตว์น้ำสด โดยพัฒนาเทคนิคการดูแลรักษาและการขนส่ง เพื่อลดการสูญเสียทรัพยากรสัตว์น้ำหลังการจับ

1.3 ปริมาณของอุตสาหกรรมที่รองรับ

อุปสงค์ของปริมาณสัตว์น้ำของการบริโภคสด และการอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ซึ่งคาดว่าจะเพิ่มจาก 2,270 ตัน ในปี 2530 เป็น 2,440 ตัน ในปี 2535 ซึ่งสืบเนื่องจากการพัฒนาด้านการผลิตผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเพื่อการส่งออก และปริมาณโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปในขณะนี้ก็มีจำนวนมาก และกำลังผลิตยังมีพอเพียงที่จะรับสัตว์น้ำได้ จึงก่อให้เกิดการแย่งชิงวัตถุดิบในการผลิต

สาเหตุอื่น ๆ เช่น การเพิ่มของประชากรซึ่งมีอัตราการเพิ่มถึง 2.5% ต่อปี และการลดการนำเข้าสินค้าเพื่อบริโภคภายใน ทำให้มีผลกระทบต่อปริมาณอุปทานของสัตว์น้ำของประเทศด้วย

2. ปัญหาคุณภาพสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ

คุณภาพสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำของประเทศไทยเป็นปัญหาต่อเนื่องซึ่งไม่สามารถแก้ไขเพียงจุดใดจุดหนึ่ง แต่ต้องมีการร่วมมือกันในการปรับปรุงทั้งวงจรเริ่มตั้งแต่การจับ จนกระทั่งถึงการส่งสินค้าสู่ผู้บริโภค มิใช่เพียงการแก้ไขที่การตรวจคุณภาพผลิตภัณฑ์เท่านั้น การเสื่อมคุณภาพของสัตว์น้ำเกิดขึ้นตั้งแต่หลังการจับ หากไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างพอเพียง ระหว่างการขนส่ง การผลิต หรือหลังกระบวนการผลิต จะมีผลให้ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำมีคุณภาพต่ำได้ และส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ด้วย

ในที่นี้จะกล่าวถึงสาเหตุของการเสื่อมคุณภาพ หรือการที่ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำมีคุณภาพต่ำ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ การส่งสู่ผู้บริโภค

2.1 วิธีทำการประมง

สัตว์น้ำส่วนใหญ่ (55%) เป็นผลผลิตจากการประมงอวนลาก ซึ่งปรากฏว่าระยะเวลาในการลากอวนแต่ละครั้งยาวไม่ต่ำกว่า 3 ชั่วโมง ในสภาพเช่นนี้ทำให้สัตว์น้ำ โดยเฉพาะบริเวณก้นอวนถูกทับถม และบอบช้ำ ถึงขั้นไม่เหมาะต่อการบริโภค สภาพความสด คุณสมบัติของเนื้อ สี จะเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากสัตว์น้ำถูกทิ้งไว้ในอวนเป็นระยะเวลานาน ณ อุณหภูมิ 20-27°C. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมีและชีวภาพ โคลนตมที่ติดพร้อมไปกับสัตว์น้ำมีส่วนทำให้สัตว์น้ำเปลี่ยนแปลงสภาพเนื่องจากการปนเปื้อนของแบคทีเรีย

สัตว์น้ำประเภทกุ้ง หรือปู จะมีสภาพเสื่อมโทรม ลดมูลค่าทางเศรษฐกิจของสัตว์น้ำลง ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาระหว่างการแปรรูปคือการเปลี่ยนสีของเนื้อปู การเกิด

จุดสีดำของกุ้ง เป็นต้น

2.2 การดูแลรักษาสัตว์น้ำบนเรือประมง

การดูแลรักษาสัตว์น้ำบนเรือประมงในปัจจุบัน ยังคงให้ความสำคัญต่อสัตว์น้ำที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง สัตว์น้ำเหล่านี้จะถูกเก็บรักษาในกระบะและดองน้ำแข็ง แม้ว่าบางครั้งปริมาณน้ำแข็งที่ใช้ยังเป็นในอัตราส่วนที่ไม่เหมาะสม กระนั้นก็ตามสัตว์น้ำเศรษฐกิจเหล่านี้ เช่น กุ้ง ปลาจาระเม็ด ปลากระพง ฯลฯ จะยังคงมีคุณภาพดี ทั้งลักษณะภายนอก สี กลิ่น และเนื้อสัมผัส

ปลาที่มีมูลค่าต่ำ หรือโดยมากถูกจัดเรียกเป็นปลาอื่น ๆ ตามสถิติของกรมประมงนั้น มักได้รับความเอาใจใส่ในการดูแลรักษา น้อย ปริมาณน้ำแข็งที่ใช้ดองปลาไม่เหมาะสม ปลาถูกจัดเก็บในห้องมากกว่าการเก็บรักษาในกระบะ ในบางกรณีจะไม่มีการดองน้ำแข็งเลย ไม่มีการป้องกันการปนเปื้อนจากจุลินทรีย์ หรือป้องกันจากแดดและลม คุณภาพของสัตว์น้ำเมื่อถึงฝั่งจึงมักมีคุณภาพต่ำ

เป็นที่น่าดีใจว่าขณะนี้ชาวประมงเริ่มมีการปรับปรุงดูแลรักษาสัตว์น้ำบนเรือประมงบ้างแล้วเป็นบางส่วน เริ่มแรกโดยการใช้ภาชนะบรรจุในการเก็บรักษาสัตว์น้ำ เพื่อลดการบอบช้ำของสัตว์น้ำและลดการปนเปื้อนจากเชื้อจุลินทรีย์ และสิ่งสกปรกอื่น ๆ และยังช่วยลดเวลาในการขนถ่าย และลดค่าใช้จ่ายด้วย ต่อมาได้เริ่มใช้ถังพลาสติกขนาด 200 ลิตร ในการเก็บรักษาสัตว์น้ำโดยดองปลาในน้ำทะเลผสมน้ำแข็ง ทำให้ประสิทธิภาพในการรักษาคุณภาพดีขึ้น นอกจากนี้มีการใช้ระบบถังฝาก ฝากสัตว์น้ำเข้ามากับเรือที่จะเข้ามายังท่าเทียบเรือ สัตว์น้ำจึงถูกเก็บรักษาบนเรือในเวลาอันสั้นไม่เกิน 3 วัน จากเดิม 15-20 วัน ทำให้คุณภาพสัตว์น้ำดีขึ้น ระบบนี้ได้แพร่หลายในเขต จ.สมุทรปราการ และสมุทรสาคร ซึ่งเป็นแหล่งขึ้นสัตว์น้ำขนาดใหญ่ นับว่าเกิดผลดีต่ออุตสาหกรรมสัตว์น้ำอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตามการดูแลรักษาสัตว์น้ำบนเรือประมงจำเป็นต้องมีการแก้ไข แม้ว่าการเก็บรักษาสัตว์น้ำจะเริ่มพัฒนาไปบ้างแล้ว แต่ชาวประมงควรได้รับการแนะนำการปฏิบัติให้ถูกต้อง โดยที่การเปลี่ยนแปลงจะต้องอยู่ในระดับที่ชาวประมงจะสามารถปรับปรุงได้ เรือประมง โดยเฉพาะบริเวณที่รับคัดเลือกและเก็บสัตว์น้ำจำเป็นต้องมีการรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอเพื่อลดการหมักหมมของเลือด เมือกปลา เศษเนื้อปลา ซึ่งจะก่อให้เกิดการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ และสิ่งสกปรกสู่สัตว์น้ำที่ต้องผ่านบริเวณนั้น

ในขณะนี้ชาวประมงได้เริ่มตระหนักถึงคุณค่าของสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแสดง

ให้เห็นโดยการ การเริ่มปรับปรุงการเก็บรักษา นอกจากนี้ยังมีการคัดปลาขนาดเล็บบางชนิดออกจากปลาเปิดเพื่อขายให้แก่โรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ ปลาประเภทเหล่านี้ ได้แก่ ปลาทรายแดง ปลาปากกม ปลาจวด ปลาตาหวาน ซึ่งใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตลูกชิ้น และปลาบดแช่แข็ง ซึ่งส่งออกสู่ต่างประเทศด้วย หากชาวประมงได้รับการกระตุ้นและสนับสนุนด้านความรู้เพิ่มเติมในการเก็บรักษาสัตว์น้ำ และคุณภาพของสัตว์น้ำก็จะช่วยลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจของทรัพยากรได้มากวิธีหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อเนื่องไปจนท้ายสุดของวงจรอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ

2.3 ท่าเทียบเรือประมงและสะพานปลา

ปัจจุบันนี้การขนถ่ายสัตว์น้ำจากเรือประมงลงมายังบริเวณท่า การคัดเลือกและประมวลสัตว์น้ำรวมถึงสถานที่ นับว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งต่อการเสื่อมคุณภาพของสัตว์น้ำ

ปัญหาที่สำคัญคือ น้ำสะอาดที่จะใช้ล้างสัตว์น้ำ และทำความสะอาดสถานที่ไม่เพียงพอ ซึ่งน้ำที่ใช้ในกิจกรรมทั้งสองปกติแล้วควรมีมาตรฐานที่ต่างกัน แต่ขณะนี้ น้ำที่ใช้บริเวณท่าเทียบเรือทั้งหมดยังขึ้นอยู่กับแหล่งน้ำที่ใกล้บริเวณนั้น ซึ่งโดยมากจะเป็นน้ำจากแม่น้ำลำคลอง หรือน้ำทะเลมากกว่าน้ำบาดาล

ความสะอาดของสถานที่เป็นปัญหาที่ยากสำหรับการแก้ไข เนื่องจากสถานที่ปัจจุบัน โดยเฉพาะสะพานปลากรุงเทพและสมุทรสาคร เนืองแน่นด้วยกิจกรรม และผู้ประกอบการที่ขาดความรู้และความสนใจในการรักษาความสะอาด ก่อให้เกิดการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ แมลงวัน/หรือสัตว์น้ำอื่น ๆ ได้มากกว่าชั้นตอนอื่น ๆ ในวงจร

ณ บริเวณท่าเทียบเรือหรือสะพานปลานี้ สัตว์น้ำไม่ว่าจะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงหรือต่ำมักถูกทิ้งไว้รอการประมวลหรือขนส่ง โดยปราศจากการใส่น้ำแข็ง หรือตากแดดเป็นระยะเวลาสั้น ทำให้อุณหภูมิของสัตว์น้ำสูงขึ้น เหมาะแก่การเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ที่จะนำไปสู่การเน่าเสีย นอกจากนี้น้ำแข็งที่ใช้ในการดองปลาถูกกองไว้กับพื้นที่สกปรก สัตว์น้ำถูกกระทบตบดมหรือเช็ดด้วยเท้า นำไปสู่การปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ และลดมูลค่าทางเศรษฐกิจของสัตว์น้ำไปเป็นอย่างมาก

กิจกรรมต่าง ๆ ณ ท่าเทียบเรือและสะพานปลาจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข สิ่งสำคัญที่สุด คือการทำให้ผู้ประกอบการ แพปลา ตระหนักถึงการรักษาความสะอาดและรักษาคุณภาพของสัตว์น้ำ และจัดหาวิธีการที่เหมาะสมในการย่นระยะเวลาการขนถ่าย การคัดเลือกสัตว์น้ำและระยะเวลาที่สัตว์น้ำต้องคอยอยู่ในบริเวณท่าเพื่อรอการประมวล

หรือการขนส่ง

ขณะนี้ ณ ท่าเทียบเรือขนาดเล็ก ของภาคเอกชนได้พัฒนาการดูแลรักษาสัตว์น้ำ โดยการใช้เครื่องมือขนถ่าย โตะคัดเลือก ฯลฯ ซึ่งช่วยลดระยะเวลาดำเนินการลงได้มาก ทั้งยังทำให้สัตว์น้ำคงคุณภาพดีและสะอาดอีกด้วย สิ่งนี้เท่ากับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เป็นพื้นฐานสำหรับการขยายตัวต่อไปในท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ขึ้น

2.4 การขนส่งและลำเลียงสัตว์น้ำ

การขนส่งสัตว์น้ำจากท่าเทียบเรือ หรือสะพานปลาไปยังสถานแปรรูป หรือ โรงงาน ปัจจุบันนิยมใช้ภาชนะพลาสติกแบบตั้งซ้อนได้ในการบรรจุสัตว์น้ำ ระหว่าง การขนส่ง ซึ่งมีผลดีคือลดการทับถมของสัตว์น้ำจากการซ้อนกันของภาชนะ แต่ภาชนะ ดังกล่าวไม่เหมาะสมในการขนส่งระยะไกล เนื่องจากคุณสมบัติในการป้องกันการถ่ายเท ความร้อนให้ต่ำอย่างไม่เพียงพอ ในการขนส่งระยะไกลควรใช้ภาชนะที่มีฉนวน หรือขนส่ง โดยรถตู้เย็น ซึ่งรถตู้เย็นเริ่มใช้อย่างแพร่หลายในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แต่ปริมาณรถ ตู้เย็นที่ใช้ นับว่ามีจำนวนจำกัดมาก

2.5 สถานแปรรูปเบื้องต้น

ในเขตพื้นที่ที่มีอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ กิจกรรมประเภทหนึ่งจะพบอยู่เสมอด้วย คือ การเตรียมวัตถุดิบสำหรับแปรรูปต่อไปโดยโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งประกอบด้วย การแล่ปลา การลอกหนังปลาหมึก การแกะกุ้ง การต้มกุ้ง การแกะเนื้อปู การต้มหอย และแกะเนื้อหอย ฯลฯ อุตสาหกรรมเหล่านี้จะดำเนินการโดยชาวประมง หรือผู้รวบรวม สัตว์น้ำซึ่งจะดำเนินการต้ม และแจกจ่ายให้ชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงทำการแกะ สถานที่ ประกอบการอาจเป็นบริเวณใกล้เคียงสะพานปลาหรือท่าเทียบเรือ บริเวณบ้านของชาว ประมง

การเสื่อมคุณภาพของสัตว์น้ำจากกิจกรรมนี้มีสาเหตุจาก

1. สถานที่ประกอบการไม่เหมาะสมไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดการป้องกันบุคคล ภายนอกและสัตว์เลื้อย ทั้งยังขาดการป้องกันการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ทั้งโดยตรง และจากพาหะ เช่น แมลงวัน
2. น้ำสะอาดที่ใช้ล้าง/ต้มวัตถุดิบไม่เพียงพอ การใช้ น้ำหมุนเวียนมีน้อย จึงทำให้เกิดการหมักหมมของสิ่งสกปรก
3. การให้ความเย็นแก่วัตถุดิบไม่เพียงพอ ทำให้การเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ เป็นไปอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพโดยเอ็นไซม์ที่ยังมีประสิทธิภาพ

ทำให้วัตถุดิบเปลี่ยนแปลงคุณภาพ เช่น สี และเนื้อปลาสัมผัส

4. วัสดุ และภาชนะที่ใช้ไม่เหมาะสมขนาดการล้างและทำความสะอาดที่ สม่่าเสมอ และมักนิยมประกอบการบนพื้นที่มีการถ่ายเทน้ำไม่ดี ซึ่งทำให้น้ำขังหรือ ไหลผ่านภาชนะที่ใส่วัตถุดิบ

สถานประกอบการนี้ดำเนินงานโดยปราศจากการควบคุมไม่ว่าจะเป็นด้าน สุขอนามัย หรือกรรมวิธีการผลิต ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ ได้มากอีกทั้งการปลอมปนของสิ่งแปลกปลอม เช่น แมลง ขนสัตว์ เศษวัสดุต่าง ๆ ก็พบสูงจากขั้นตอนนี้ การควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบก็มีค่าทำให้พบการตกค้างเปลือก สัตว์น้ำ ในวัตถุดิบสูง ทำให้เปลืองแรงงาน และเวลาในการแยก สิ่งเหล่านี้ก็ออก และ ต้องผ่านการล้างการต้มอีกขั้นในตอนหนึ่ง โดยโรงงานอุตสาหกรรม

กิจกรรมนี้ก่อให้เกิดการจ้างแรงงานอย่างกว้างขวาง แต่เมื่อคำนึงถึงผลเสีย จากการปนเปื้อนจากการผ่านมือผู้ผลิตหลายคน ซึ่งส่งผลเสียต่อโครงสร้างส่วนอื่น ๆ ของอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่ตามมาแล้ว จึงควรจะมีการควบคุมการผลิตให้อยู่ในสถานที่จำกัด ที่เป็นสัดส่วนถูกสุขอนามัย ปัจจุบัน แม้หลายโรงงานจะเริ่มดำเนินการแปรรูปขั้นต้นบ้างแล้วแต่ยังเป็นส่วนน้อย กิจกรรมนี้ ควรได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลในด้านการปรับปรุงการผลิตและจากภาคเอกชนใน การปรับราคาให้สูงขึ้นตามคุณภาพ

2.6 โรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ

แม้ว่าสัตว์น้ำที่มาถึงโรงงานแปรรูปจะมีคุณภาพด้อยไปแล้ว โรงงานแปรรูป ยังมีบทบาทได้ในการรักษาคุณภาพวัตถุดิบเหล่านั้นอยู่ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี การรักษาคุณภาพนี้มิใช่การเสริมแต่งคุณภาพด้วยสารเคมี แต่เป็นการปฏิบัติเพื่อให้วัตถุดิบ คงสภาพดี ซึ่งวิธีที่ดีที่สุด คือ การรักษาอุณหภูมิให้ต่ำอยู่เสมอ และให้วัตถุดิบผ่าน ขบวนการแปรรูปอย่างรวดเร็วที่สุด โดยทั่วไปสาเหตุของการเสื่อมคุณภาพในขั้นตอนนี้ จะเนื่องจาก

1. การผสมระหว่างวัตถุดิบที่มีคุณภาพดีกับวัตถุดิบที่มีคุณภาพต่ำ
2. ความล่าช้าในการผลิตโดยเฉพาะในกระบวนการคัดเลือกสิ่งปลอมปน หรือการล้าง ตกแต่งวัตถุดิบ
3. การให้ความเย็นแก่วัตถุดิบที่ผ่านการต้มมีประสิทธิภาพต่ำ เป็นโอกาสให้ จุลินทรีย์มีโอกาสเติบโตได้อีก

4. การล้างทำความสะอาดวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือไม่เพียงพอ เกิดการหมักหมมของสิ่งสกปรก ซึ่งนำไปสู่การปนเปื้อน ขอบกพร่องดังกล่าว เป็นสื่อที่ไม่ยากต่อการแก้ไข เพียงแต่มีการควบคุมอย่างทั่วถึง และผู้ประกอบการต้องสังเกตเห็นถึงความสำคัญของคุณภาพ

นอกจากนี้ยังมีจุดบกพร่องเฉพาะประเภทอุตสาหกรรม ที่สามารถแยกได้

ดังนี้

- โรงงานผลิตสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง

จุดบกพร่องในโรงงานผลิตอาหารกระป๋องมีดังนี้

บริเวณที่รับวัตถุดิบ :

การเก็บรักษาวัตถุดิบไม่ถูกสุขอนามัย จุดที่เห็นได้ชัดคือ การวางภาชนะใส่วัตถุดิบไว้บนพื้น การรักษาอุณหภูมิของวัตถุดิบให้ต่ำยังไม่เพียงพอ การระวังรักษาความสะอาด โดยเฉพาะเครื่องต้ม นึ่ง ตะกร้า ถาด ที่ใช้ในการนึ่งปลาแห้งยังไม่สม่ำเสมอ ซึ่งจะมีผลต่อผลิตภัณฑ์ต่อไปโดยเฉพาะด้านกลิ่น (tainted)

คุณภาพของวัตถุดิบ :

วัตถุดิบมีโอกาสเสื่อมคุณภาพได้มาก โดยเฉพาะเมื่อถูกกองไว้เพื่อรอการคัดเลือก การรักษาความเย็นมีน้อยมาก และมักมีการปะปนระหว่างวัตถุดิบที่มีคุณภาพดี และที่มีคุณภาพต่ำ

การขนถ่ายกระป๋องเปล่า :

กระป๋องเปล่าควรได้รับการดูแลในการขนถ่ายอย่างระมัดระวังการบุบสลายของกระป๋อง ในช่วงนี้จะก่อให้เกิดผลเสียด้านตะเข็บกระป๋อง

ก่อนการปิดฝากระป๋องจำเป็นต้องมีการตรวจอาหารที่ค้างอยู่บนกระป๋อง อาหารที่ตกค้างอยู่จะทำให้เกิดขอบกพร่องของตะเข็บ

การตรวจขอบกพร่องของกระป๋อง :

การตรวจขอบกพร่องของกระป๋องเปล่า และตะเข็บกระป๋องหลังปิดฝาแล้ว ต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ

อุปกรณ์ในการฆ่าเชื้อ :

หม้อนึ่งผ่านฆ่าเชื้อที่ใช้ในอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องส่วนใหญ่ออกแบบและผลิตขึ้นในประเทศ การฆ่าเชื้อเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการผลิต อุปกรณ์ต่าง ๆ ควรได้มาตรฐาน ตำแหน่งของอุปกรณ์ต่าง ๆ บนหม้อนึ่งมีความสำคัญมาก

ไม่ว่าจะเป็น **Bleeder, steam spreader** ต้องอยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องเหมาะสม

สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎเกณฑ์ให้ผู้ควบคุมการใช้หม้อนึ่งฆ่าเชื้อผ่านหลักสูตรการอบรมที่เป็นที่รับรองของคณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ก็มีการแข่งขันกับโครงสร้าง และอุปกรณ์ที่ถูกต้องของหม้อนึ่งฆ่าเชื้อเช่นเดียวกัน

การควบคุมหลังกระบวนการผลิต

การจัดบริเวณ สำหรับเป็นที่พักกระป๋องให้เย็นหลังการฆ่าเชื้อ เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะหากมีการแตะต้องกระป๋องขณะร้อนจะก่อให้เกิดปัญหาการปนเปื้อนได้ง่าย ซึ่งปัจจุบันบางโรงงานยังไม่ได้คำนึงถึงจุดบกพร่องนี้เลย

จากการสำรวจโรงงานผลิตอาหารกระป๋องชั้นแนวหน้าจำนวน 11 โรงงาน โดยเจ้าหน้าที่ตรวจสอบระดับอาวุโสของกรมประมงประเทศแคนาดา ซึ่งใช้เวลาในการตรวจแต่ละโรงงานเป็นเวลา 4 ชม./โรงงาน โดยใช้เกณฑ์การตัดสินเกี่ยวกับการตรวจโรงงานในประเทศแคนาดา เจ้าหน้าที่ได้ให้ความเห็นสรุปต่อสถานภาพการผลิตของโรงงาน ดังนี้

	น่าพอใจมาก	น่าพอใจ	ไม่น่าพอใจ
1. บริเวณรับวัตถุดิบ	40%	30%	30%
2. การรักษาคุณภาพวัตถุดิบ			
ตลอดกระบวนการผลิต	40%	20%	40%
3. การดูแลรักษากระป๋อง			
- ก่อนปิดฝา	—	30%	70%
- หลังปิดฝา	—	80%	20%
4. การตรวจขอบกพร่องของกระป๋อง	50%	20%	30%
5. อุปกรณ์ในการฆ่าเชื้อ/การบันทึกผล	40%	40%	20%
6. การควบคุมหลังกระบวนการผลิต	40%	30%	30%

- โรงงานสัตว์น้ำแช่เยือกแข็ง

ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแช่เยือกแข็งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ส่งถึงผู้บริโภคโดยตรง โดยไม่ผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อในการผลิต คุณภาพของสัตว์น้ำ สุขภาพของโรงงาน และสุขอนามัยของพนักงาน เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง จึงได้มีการกำหนดข้อปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงงานสัตว์น้ำแช่เยือกแข็ง (**Good Manufacturing Practices**) โดย **CODEX of Alimentarius** และสำนักมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และนอกจากนี้ประเทศผู้ซื้อได้มีข้อกำหนดพิเศษเพิ่มเติมสำหรับผู้ผลิต เช่น การกำหนดอุณหภูมิสำหรับการแช่เยือกแข็งแบบ

รวดเร็วกำหนดให้มีการตรวจสอบสภาพของพนักงาน หรือกำหนดให้มีการแปรรูปเบื้องต้นในโรงงาน เป็นต้น

การผลิตสัตว์น้ำแช่เยือกแข็งไม่ถือเป็นอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านพิศักษณีย ค่าไฟฟ้า และการควบคุมโรงงาน การผลิตกระทำในโรงงาน หรือสถานที่ที่อาจไม่มีการควบคุมเลยใน 3 ลักษณะ คือ

1. ห้องเย็นเก็บรักษาสัตว์น้ำ ไม่มีการเตรียมวัตถุดิบก่อนการแช่เยือกแข็ง
2. ผู้ผลิตดำเนินการจัดเตรียมผลิตภัณฑ์ และเช่าใช้ห้องเย็นจากผู้ดำเนินกิจกรรมห้องเย็น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านการควบคุมการผลิต และการควบคุมคุณภาพเป็นอย่างยิ่ง
3. โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแช่เยือกแข็ง ซึ่งมีสถานที่เตรียมจัดวัตถุดิบ และเครื่องมือแช่เยือกแข็งอยู่ภายในโรงงานเดียวกัน

จากการตรวจโรงงาน 39 โรง ภายใต้ประเภทที่ 2-3 โดยตรวจปีละ 2-5 ครั้ง/โรง ปรากฏว่าโรงงานผลิตสัตว์น้ำแช่เยือกแข็งของไทยแบ่งได้เป็นหลายระดับ ตั้งแต่ระดับมาตรฐานสากล จนถึงระดับที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

ระดับดี-ดีมาก	36%
ระดับพอใช้	49%
ระดับที่ต้องปรับปรุงแก้ไข	15%

นอกจากการควบคุมสุขาภิบาลโรงงานแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องควบคุมกระบวนการผลิต และสุขอนามัยของพนักงาน เนื่องจากปัญหาการปนเชื้อ *E. Coli* และ *Salmonella* และพบสิ่งปลอมปนที่ไม่ใช่ส่วนของอาหาร ในข้อกำหนดของบางประเทศ เช่น อิตาลี โรงงานจะต้องตรวจสอบสภาพของพนักงาน เพื่อป้องกันการเป็นพาหะของเชื้อ *Salmonella* โรงงานที่ทำการผลิต *consumer pack* จะต้องจัดแผนสุขาภิบาลโรงงาน การควบคุมคุณภาพ และสุขอนามัยพนักงานอย่างรัดกุม เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเพื่อผู้บริโภคขายย่อย โดยตรง

จุดบกพร่องที่พบในการผลิตผลิตภัณฑ์แช่เยือกแข็ง คือ

1. วัตถุดิบที่ใช้มีคุณภาพต่ำ เนื่องจากผู้ผลิตมิได้จัดเตรียมวัตถุดิบ (การแกะเปลือก และทำความสะอาด) ภายในโรงงานเอง
2. การรักษาอุณหภูมิระหว่างการเตรียมผลิตภัณฑ์ไม่ดีพอ
3. ผู้ผลิตละเลยความสำคัญของการสุขาภิบาลโรงงาน

4. ขาดการควบคุมสุขอนามัย และการปฏิบัติงานของพนักงาน

5. น้ำที่ใช้มีการปนเปื้อนของแบคทีเรียสูง

6. อุณหภูมิในการทำให้เยือกแข็ง และห้องเก็บผลิตภัณฑ์ไม่ต่ำพอ

- โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์พื้นเมือง

โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์พื้นเมืองโดยมากจะอยู่ในรูปอุตสาหกรรมขนาดย่อมหรืออาจถึงเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น โรงงานน้ำปลา โรงงานลูกชิ้น โรงปลากรอบ โรงปลาเค็ม ปลาหมึกแห้ง เป็นต้น เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมเล็ก เงินลงทุนจำกัด การผลิตเพื่อขายในประเทศ เป็นหลัก และตลาดในประเทศ ไม่พิถีพิถันด้านคุณภาพเท่าที่ควร ผู้ผลิตจึงยังคงยึดหลักวิธีการแปรรูปดั้งเดิม อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ที่มีการพัฒนามากได้แก่ สินค้าที่มีการส่งออกต่างประเทศด้วย เช่น น้ำปลา และปลาหมึกแห้ง ซึ่งปลาหมึกแห้งนี้ส่วนใหญ่ส่งไปตลาดญี่ปุ่น ซึ่งผู้ซื้อจะมาแนะนำวิธีผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่คนต้องการโดยตรง จึงมีการผลักดันให้ผู้ผลิตควบคุมการผลิตมากยิ่งขึ้น

จุดบกพร่องของอุตสาหกรรมนี้ คือ

1. การที่ผู้ผลิตมีทุนจำกัด ไม่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงกรรมวิธี และการควบคุมคุณภาพ
2. ปริมาณวัตถุดิบแปรผันไปวันแต่ละวัน เพราะวัตถุดิบจะใช้จากส่วนเหลือในการขายสด และแปรรูปอื่น ๆ
3. คุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตแต่ละรุ่นไม่สม่ำเสมอ
4. วิธีการผลิตส่วนใหญ่ขึ้นกับธรรมชาติ
5. การแปรรูปมักไม่สมบูรณ์เนื่องจากผู้ผลิตต้องการน้ำหนักของสินค้ามากกว่าคุณภาพ เพื่อการเก็บรักษา การเก็บรักษาเป็นความรับผิดชอบของผู้ซื้อ
6. ผู้ผลิตมักจะเป็นกิจกรรมขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่วไป มีการรวมตัวเป็นกลุ่มน้อย การให้ความช่วยเหลือจึงทำได้ในวงจำกัด

อย่างไรก็ตาม หากผู้บริโภคตื่นตัวกับคุณภาพมากขึ้น และการผลิตเพื่อส่งออกขยายมากขึ้น จะเป็นส่วนผลักดันให้มีการปรับปรุงวิธีการได้มาก และการรวมกลุ่มผู้ผลิตจะสามารถทำให้ภาครัฐบาลมีโอกาสให้ความช่วยเหลือได้มากขึ้นด้วย

2.7 การควบคุมคุณภาพ

การควบคุมคุณภาพหมายถึงการควบคุมดูแลให้สัตว์น้ำ และผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำคงคุณภาพที่ดีอยู่เสมอตลอดกระบวนการผลิต ซึ่งรวมถึงการควบคุมการผลิตให้เป็นไป

อย่างถูกต้อง และควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำมีคุณภาพสม่ำเสมอ และได้มาตรฐาน กระบวนการผลิตต่าง ๆ จะประกอบด้วยจุดวิกฤตในการควบคุมคุณภาพ อาทิ เช่น

1. การควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ (ความสด อุณหภูมิ สิ่งปลอมปน ลักษณะภายนอก กลิ่น)
2. การคัดเลือกสัตว์น้ำ-ประสิทธิภาพในการคัดเลือกสิ่งปลอมปน
3. เครื่องมือแปรรูป (ความสะอาด การทำงานของเครื่อง)
4. สุขอนามัย และข้อปฏิบัติของพนักงาน
5. การตรวจสภาพภาชนะบรรจุ
6. กระบวนการผลิต
 - อุณหภูมิ และเวลาที่ถูกต้องในการผลิต
 - การใช้สารเคมี สิ่งเจือปนในอาหาร
7. การดูแลผลิตภัณฑ์หลังกระบวนการผลิต
8. การตรวจผลิตภัณฑ์
 - น้ำหนัก
 - การตรวจด้านประสาทสัมผัส
 - การตรวจด้านเคมี/จุลชีวะ

ผู้ผลิตบางรายโดยเฉพาะผู้ผลิตรายย่อย หรือผู้ผลิตที่มีเงินทุนจำกัดมักไม่เห็นความสำคัญของการควบคุมคุณภาพ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ส่งตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศโดยส่วนรวมไม่เป็นที่เชื่อถือของประเทศคู่ค้า จึงต้องมีการตรวจคุณภาพผลิตภัณฑ์ทั้งก่อนการส่งออก และการนำเข้าประเทศผู้ซื้อ

สาเหตุที่ทำให้ผู้ผลิตละเลยการควบคุมคุณภาพ คือ

1. การควบคุมคุณภาพเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายทั้งด้านแรงงาน และอุปกรณ์เครื่องมือ ผู้ผลิตจึงไม่ต้องการลงทุน
2. การขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญในการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ กระบวนการผลิต และการตรวจคุณภาพผลิตภัณฑ์
3. ผู้ผลิตยังไม่ประสบปัญหาการถูกกักกันหรือตีกลับ หรือการกำหนดคุณภาพที่ส่งจากประเทศผู้ซื้อ

3. ปัญหาในการส่งออก

3.1 การตรวจรับรองคุณภาพ

สินค้าสัตว์น้ำที่จะทำการส่งออก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผ่านการตรวจคุณภาพ เพื่อประกันว่าสินค้านั้นสะอาด ปราศจากเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และมีคุณภาพดีเหมาะสมต่อการบริโภค และมีมาตรฐานตามกำหนดของมาตรฐานสากล หรือของประเทศผู้ซื้อ

การตรวจรับรองคุณภาพสินค้าสัตว์น้ำ จะประกอบด้วย การตรวจคุณภาพสินค้า และการออกใบรับรองคุณภาพ (Health Certificate หรือ Certificate of Analysis) และใบรับรองสุขาภิบาลโรงงาน (Sanitary Certificate) ใบรับรองการวิเคราะห์อื่น ๆ เช่น โลหะหนักประเภทแคดเมียมปรอท ใบรับรองการปลอดกัมมันตภาพรังสี เป็นต้น ระยะเวลาที่ใช้ในการตรวจคุณภาพและออกใบรับรองไม่ต่ำกว่า 14 วัน หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจรับรองคุณภาพประกอบด้วย กรมประมง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำนักงานพลังปรมาณูเพื่อสันติ และกรมการค้าต่างประเทศ

ปัญหาในการตรวจรับรองคุณภาพมีดังนี้คือ

1. ความล่าช้าเนื่องจากกระบวนการวิเคราะห์ทางแบคทีเรีย และทางเคมี
2. ขีดจำกัดด้านบุคลากร อุปกรณ์เครื่องมือ และงบประมาณของหน่วยราชการ
3. การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ และของหน่วยราชการไม่สัมพันธ์กัน

3.2 ปัญหาด้านการขนส่งลำเลียง

1. การขาดแคลนตู้ลำเลียงสินค้า

สำหรับอาหารแช่แข็งจำเป็นต้องขนส่งโดยใช้ตู้ที่มีการควบคุมอุณหภูมิ ซึ่งถือเป็นระวางแช่แข็ง ปัจจุบันนี้มีปริมาณตู้ Container หมุนเวียนประมาณ 60-80 ตู้ และปรากฏว่าบางครั้งก็ขาดแคลน เนื่องจากเรือแม่ไม่นิยมส่งตู้ Container เปล่าเข้ามาเพื่อรับสินค้า เนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงและเปลืองเนื้อที่หากไม่มีการนำสินค้าประเภทแช่แข็งมากับ Container

การขนส่งอีกระบบหนึ่งคือ ระบบ Chamber ซึ่งถือเป็นระวางธรรมดาทำความเย็นได้ -18°C ซึ่งมีเรือหมุนเวียนประมาณ 9-10 ลำ ซึ่งคาดว่าจะมีการเพิ่มปริมาณขึ้นอีก

2. การรับส่งสินค้า

การรับส่งสินค้าจะแวะไปตามท่าเรือต่าง ๆ ซึ่งทำให้เสียเวลาในการขนส่งนาน

3. การลำเลียงของลงเรือ

การลำเลียงของลงเรือกระทำในเวลาจำกัด ทำให้เกิดการหนาแน่น และติดขัดขณะลำเลียงสินค้าลงเรือ

4. อัตราค่าระวางเรือ

การเพิ่มค่าระวางเรือมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ต้นทุนการจำหน่ายสูงขึ้น เป็นเหตุให้ต้องเสียเปรียบในด้านการแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตอื่น ๆ ผู้ส่งออกบางราย จึงพยายามหาหนทางลดต้นทุนด้านการขนส่งโดยใช้เรือนอกชมนรม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการขนส่งถึงเมืองปลายทางล่าช้ากว่ากำหนด เช่น ปัญหาการขนส่งอาหารกระป๋องไปยังสหรัฐ ฯ ในช่วงไตรมาสแรกปี 2527 ประสบปัญหาดังกล่าว โดยปรากฏว่าอาหารกระป๋อง ซึ่งมีทั้งอาหารทะเลกระป๋อง และสับปะรดกระป๋องที่ส่งไปยังสหรัฐ ฯ ได้คักค้างอยู่ตามท่าเรือของประเทศต่าง ๆ หลายแห่ง เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน และฮ่องกง ซึ่งคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 100 ล้านบาท ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทเรือที่ทำการขนส่งสินค้าดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นของญี่ปุ่นและไต้หวัน ซึ่งอยู่นอกชมนรมสายการบินเรือไทย-สหรัฐ ฯ ซึ่งคิดค่าขนส่งถูกกว่าสายเดินเรือในชมนรมถึงร้อยละ 15 โดยไม่มีการกำหนดโควตาในการบรรทุก ทำให้มีการขนส่งสินค้าออกไปทีละมาก ๆ ก่อนที่จะไปทำการเปลี่ยนเป็นเรือใหญ่ที่ทำเรือในประเทศดังกล่าวอีกครั้ง แต่เรือใหญ่อดังกล่าวจะไม่รับสินค้าไทย โดยอ้างว่าระวางเรือเต็มไม่มีที่บรรทุก เพราะได้ให้โควตาการบรรทุกแก่สินค้าในประเทศก่อน จึงส่งผลให้ผู้ซื้อในสหรัฐ ฯ หันเหที่จะไปนำเข้าจากญี่ปุ่นและไต้หวันแทน เพราะการนำเข้าล่าช้า ทำให้ต้องเสียอากรขาเข้าปลาทุ่นำกระป๋องชนิดในน้ำ และในน้ำเกลือในอัตรา 12.5% เนื่องจากโควตาการนำเข้าเต็มแล้ว

3.3 การแข่งขันในประเทศ

ในสภาวะการณ์ที่ทรัพยากรสัตว์น้ำมีผลผลิตตกต่ำ และเริ่มลดลงและการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ปริมาณผู้ผลิตเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการแข่งขันการซื้อวัตถุดิบ ซึ่งมีผลให้การพิจารณาถึงคุณภาพของวัตถุดิบได้รับความสนใจน้อยกว่าการคิดถึงปริมาณวัตถุดิบที่ต้องการ ชาวประมงมักให้ความสำคัญต่อการรักษาคุณภาพไม่เพียงพอ เนื่องจากราคาของวัตถุดิบถูกกดให้ต่ำอยู่แล้ว นับเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งฉุดรั้งการพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ

ปัญหาการแข่งขันระหว่างผู้ผลิตจากภายในประเทศด้วยกันเองสูง ทำให้การส่งออกบางครั้งมีการขายตัดราคากันเอง หรือขายได้ในราคาต่ำกว่าที่ควร และผู้ส่งออกมีอำนาจในการต่อรองน้อย ดังนั้นจึงทำให้ประสิทธิภาพการทำกำไรของผู้ประกอบการผลิตในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมาอยู่ในระดับไม่สูงนัก โดยพิจารณาจาก Return on Sale ของบริษัทผลิตขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ ซึ่งปรากฏว่าส่วนมากพอมีกำไร แต่ไม่มากนัก ดังนี้

ประสิทธิภาพการทำกำไรของบริษัทผลิตบางรายเปรียบเทียบในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมา

ขนาดการจำหน่าย	Return on Sale* (96)		
	2524	2525	2526
1) 10 ล้านบาทต่อปี	1.33	(ขาดทุน)	1.5
2) 40 ล้านบาทต่อปี	3.35	1.20	1.13
3) 140 ล้านบาทต่อปี	1.0	1.0	1.10
4) 200 ล้านบาทต่อปี	(ขาดทุน)	10.0	10.0
5) 420 ล้านบาทต่อปี	0.35	0.44	0.52

หมายเหตุ* Return on Sale = กำไร/ยอดขาย

4. ปัญหาที่เกิดจากประเทศผู้ซื้อ

4.1 การตีกลับของสินค้าจากต่างประเทศ

การส่งออกสินค้าจากสัตว์น้ำของประเทศไทย ถูกกระทบจากต่างประเทศ เนื่องจากความไม่สม่ำเสมอของคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีผลจากการดูแลรักษาสัตว์น้ำไม่เพียงพอ การผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือการขาดความเอาใจใส่ในขบวนการผลิต ผลกระทบที่ตามมาคือ ทำให้เสียชื่อเสียงในตลาดต่างประเทศ มูลค่าของสินค้าก็ถูกกดราคาลงเพราะคือคุณภาพ

ปริมาณการตีกลับสินค้าจากสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น เมื่อปริมาณการส่งออกสินค้าทวีขึ้นในระหว่างปี 2515-2517 ประมาณว่าอัตราการตีกลับสินค้าจากสัตว์น้ำสูงถึง 20% ซึ่งก่อให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่าสูงถึง 8-15 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2524 สหรัฐอเมริกาทีกลับสินค้าจากประเทศไทยเป็นมูลค่าประมาณ 14.8 ล้านเหรียญ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ประเภทกุ้งแช่แข็ง เนื้อปูบรรจุกระป๋อง กุ้งบรรจุกระป๋อง และปลากระป๋อง รวมถึงกุ้งแห้ง สาเหตุของการตีกลับนั้น เนื่องจากการตรวจพบจุลินทรีย์ที่เป็นอันตราย เช่น Salmonella สิ่งปลอมปน และการเสื่อมคุณภาพของผลิตภัณฑ์

ซึ่งปัญหาเหล่านี้ยังเกิดขึ้นในปัจจุบัน

แม้ว่าสถิติการตีกลับของสินค้าจากสัตว์น้ำจากประเทศไทย จะไม่ปรากฏอย่างสมบูรณ์เป็นทางการ แต่จากสถิติของคณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา ในปี 2526 การตีกลับสินค้าจากสัตว์น้ำของประเทศไทยคิดได้เป็นมูลค่าถึง 150 ล้านเหรียญสหรัฐ การตีกลับของสินค้าจากประเทศอื่น ๆ ก็เป็นปัญหาที่ประสบอยู่นี้เอง ๆ เช่น ในปี 2529 สินค้าสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องจากประเทศไทย ถูกตีกลับจากประเทศแคนาดา ด้วยสาเหตุต่างกันถึง 760 ตัน ซึ่งเพิ่มจากเพียง 109.2 ตัน ในปี 2524 ประเทศญี่ปุ่นได้ตีกลับสินค้าปลาหมึก/กุ้งแช่แข็งจากประเทศไทย เนื่องจากตรวจพบเชื้อ *Salmonella* ซึ่งคิดเป็นปริมาณ 18 ตัน และ 24 ตัน ตามลำดับ อิตาลีได้ตีกลับสินค้าจากประเทศไทยอยู่นี้เอง ๆ ด้วยสาเหตุการพบเชื้อจุลินทรีย์ที่เป็นอันตราย การพบสารโลหะหนัก เช่น แคดเมียม และปัญหากุ้งดัมเกาะเปลือก ที่ส่งไปยังฝรั่งเศสถูกตีกลับ เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนไม่น้อย แสดงให้เห็นถึงปริมาณและสาเหตุการตีกลับสินค้าสัตว์น้ำจากประเทศไทยของสหรัฐ ซึ่งแม้ว่าจะไม่สมบูรณ์ตลอดช่วงเวลาของปี 2527-2528 แต่ก็ช่วยให้เห็นภาพพจน์ของการสูญเสียทางเศรษฐกิจในระยะเวลา 5 เดือน ที่ปรากฏนั้นสูงถึง 2.8 ล้านเหรียญ ปัญหาการตีกลับสินค้าสัตว์น้ำจากตลาดญี่ปุ่น มีน้อยกว่าประเทศอื่น ๆ เนื่องจากผู้ซื้อของญี่ปุ่นได้ติดต่อกับผู้ผลิตในประเทศและได้มีการตรวจเช็คคุณภาพของสินค้าอย่างใกล้ชิด โดยเจ้าหน้าที่ของฝ่ายผู้ซื้อก่อนการส่งออก ซึ่งในปัจจุบันผู้ผลิตที่ส่งสินค้าไปยังตลาดประเทศอื่น ๆ ได้พยายามร่วมมือกับผู้ซื้อ ในการส่งเจ้าหน้าที่มาประจำโรงงาน เพื่อลดปัญหาคุณภาพสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน จากสถิติการตีกลับสินค้าจากสหรัฐอเมริกา และแคนาดาสามารถสรุปได้ว่า

สาเหตุที่สำคัญในการตีกลับสินค้านี้มีดังนี้

สินค้าประเภทกระป๋องและ	- การเสื่อมคุณภาพ
ตากแห้ง-เก็บ	- สิ่งปลอมปน
	- ความบกพร่องของภาชนะบรรจุ
สินค้าประเภทแช่แข็ง	- เชื้อแบคทีเรียที่เป็นอันตราย
	- สิ่งปลอมปน

สัตว์น้ำบรรจุกระป๋องประสบปัญหามากในด้านสิ่งปลอมปน ในขณะที่ผู้นำประสบปัญหาเรื่องคุณภาพของสินค้า เช่น การเสื่อมคุณภาพ (decomposition) และ

การเกิดกลิ่นหืน (taint)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการตีกลับของสินค้านี้ เกี่ยวโยงอย่างยิ่งกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์โรงงานแปรรูปสัตว์น้ำของประเทศไทย เฉพาะโรงงานที่จัดสร้างใหม่มีมาตรฐานการผลิตโครงสร้างเทียบได้กับมาตรฐานสากล แต่หากว่าวัตถุดิบที่เข้ามายังโรงงานนั้นได้เสื่อมคุณภาพลงระดับหนึ่งแล้วเนื่องจากการดูแลรักษาบนเรือ และระหว่างการขนส่งไม่เพียงพอ และได้รับการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์จากสถานแปรรูปขึ้นต้น แต่กระนั้นแม้โรงงานจะมีโครงสร้างได้มาตรฐาน แต่ในหลายกรณีได้ละเลยการควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ และการดูแลรักษาวัตถุดิบก่อนการแปรรูป และละเลยการควบคุมการผลิตให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งเสมือนเป็นการซ้ำเติมให้คุณภาพด้อยลงไปอีก ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นนั้นด้อยคุณภาพและไม่ได้มาตรฐานตามที่ประเทศนำเข้ากำหนด การควบคุมคุณภาพขั้นต้นในอุตสาหกรรมสัตว์น้ำจำเป็นต้องการประสบความสำเร็จของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สินค้าจากสัตว์น้ำ การยกระดับ และปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบ จะทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นทั้งคุณภาพและปริมาณ ลดค่าใช้จ่ายในการผลิต การยอมรับในตลาดมากขึ้น และในที่สุดก็เพิ่มกำไร การควบคุมคุณภาพจึงมีผลโดยตรงต่อผลกำไรของผู้ผลิต

4.2 ระเบียบและกฎเกณฑ์การนำเข้าของประเทศผู้ซื้อ

เนื่องจากขณะนี้ประเทศผู้ซื้อได้กำหนดกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดสำหรับการนำเข้าสินค้าจากสัตว์น้ำ สินค้าสัตว์น้ำที่นำเข้าจะต้องได้มาตรฐานตามกฎเกณฑ์ ซึ่งอาจกำหนดโดยสำนักงานอาหารและยา หน่วยตรวจสอบและรับรองคุณภาพสินค้า เพื่อประกันว่าสินค้าประเภทอาหาร รวมถึงอาหารจากสัตว์น้ำนั้น

1. ปราศจากเชื้อโรคที่เป็นอันตราย หรือสิ่งมีชีวิตอื่นที่อาจเป็นอันตราย
2. ได้มาตรฐานในด้านความปลอดภัย
3. ได้บ่งบอกถึงสถานที่ผลิต หรือสถานที่บรรจุในประเทศผู้ซื้อ

กฎเกณฑ์ของประเทศนำเข้ามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้เกิดความรัดกุมในการปกป้องผู้บริโภค

โดยทั่วไปมาตรฐานกฎเกณฑ์การนำเข้าจะระบุให้สัตว์น้ำ หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำมีคุณภาพเท่าเทียมกับที่มีหรือผลิตในประเทศผู้ซื้อ ทั้งนี้รวมถึงกรรมวิธีการผลิตและสุขอนามัยของสถานที่ผลิต ซึ่งจะครอบคลุมถึง

- ตลาดที่ถูกต้อง

ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำของไทยที่ถูกกักกันในประเทศอเมริกา ปี 2525 และ 2526

สาเหตุ	ชนิดผลิตภัณฑ์	ปริมาณ (เมตริกตัน)		มูลค่า	
		2525	2526	2525	2526
แมลง, หนู, นก, สิ่งปลอมปน, แมงมุม เห็น	ปูกระป๋อง	531.1	106.6	1,752.6	351.8
	หอยลายแช่แข็ง	—	6.1	—	20.1
	กุ้งแห้ง	23.5	72.0	98.7	302.4
	ปลาแช่แข็ง	0.7	1.5	1.9	4.1
	อื่น ๆ	—	2.3	—	1.3
		8.2	38.3	22.1	373.4
	รวม	563.5	326.8	1,875.4	1,053.1
การนำเข้า	ปูแช่แข็ง	107.5	1,066.9	—	7,308.3
	หอยเชลล์แช่แข็ง	—	5.4	—	37.0
Salmonella	ปลาแช่แข็ง	—	8.4	—	4.7
E. coli	หอยลายกระป๋อง	5.4	—	17.8	—
	กุ้งแห้ง	0.2	21.9	0.8	92.0
	หมึกกระดองแห้ง	—	6.0	—	46.8
	อื่น ๆ	249.2	238.6	672.8	644.2
	รวม	362.3	1,347.2	691.5	8,133.0
กระบวนการฆ่าเชื้อ บกพร่อง	ปลากระป๋อง	13.9	1.8	32.0	4.1
	หอยลายกระป๋อง	13.6	51.1	44.9	168.8
	เนื้อปูกระป๋อง	—	8.4	0	2.8
	กุ้งกระป๋อง	1.2	6.2	4.0	20.5
	อื่น ๆ	1.0	2.5	2.7	6.8
	รวม	29.7	70.0	80.5	202.8

ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำของไทยที่ถูกกักกันในประเทศอเมริกา ปี 2525 และ 2526

สาเหตุ	ชนิดผลิตภัณฑ์	ปริมาณ (เมตริกตัน)		มูลค่า (พันเหรียญสหรัฐ)	
		2525	2526	2525	2526
ฉลาก, น้ำหนัก ไม่ตามกำหนด, กระป๋องเสีย, มีน้ำปนเปื้อน	ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ	2.0	202.1	32.0	323.4
	กุ้ง, ปู, ขอบแป้ง	1.2	1.1	1.9	1.8
	ปลากระป๋อง	0	03.3		191.6
	รวม	21.2	286.5	33.9	516.7
	รวมทั้งหมด	975.7	2,030.5	2,884.3	9,905.5

ที่มา : กรมประมง กรุงเทพฯ ฯ

ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากประเทศไทย ที่ถูกกักกันในอเมริกา จำแนกเป็นเดือน
ในปี 2528 และ 2529

	แมลง หนู และ สิ่งปนเปื้อนต่าง ๆ	การนำเข้า	Salmonella	อื่น ๆ (ฉลาก, กระป๋อง, ฯลฯ)
กรกฎาคม 2528	22.4	20.5	109.7	41.7
เนื้อปู	12.3			
วัตถุดิบ	2.9			
หอยลายกระป๋อง	7.2			
ปลาทูน่ากระป๋อง		13.3		
กุ้งกระป๋อง		7.2		1.6
กุ้งแช่แข็ง			103.0	
อื่น ๆ			6.7	40.1
ธันวาคม 2528	3.1	38.8	206.5	44.1
ปลาที่ใช้เป็นวัตถุดิบ	3.1			
ปลาแช่แข็ง		3.7		15.4
กุ้งกระป๋อง		35.1		
กุ้งแช่แข็ง			206.5	
อื่น ๆ				28.7
มีนาคม 2528	75.6	46.1	33.5	116.9
ปลาทูน่ากระป๋อง	39.9			69.6
เนื้อปูกระป๋อง	2.2	12.3		
กุ้งกระป๋อง	18.4	26.6		
ปลาที่ใช้เป็นวัตถุดิบ	15.0			
อื่น ๆ	0.1		2.6	7.5
กุ้งแช่แข็ง		7.2	30.9	39.8
ธันวาคม 2529	213.5	35.2	202.8	22.1
ปลาทูน่ากระป๋อง	167.0			
กุ้งแช่แข็ง	2.7		199.5	
ปลาที่ใช้เป็นวัตถุดิบ	40.8			
เนื้อปู	3.0			
กุ้งกระป๋อง		35.2		
อื่น ๆ			3.3	22.1

	แมลง หนู และ สิ่งปนเปื้อนต่างๆ	การเน่าเสีย	Salmonella	(ฉลาก, กระจ่าง ฯลฯ)
กรกฎาคม 2529	57.5	15.3	101.5	169.0
กึ่งแช่แข็ง	3.4		93.7	
กึ่งแห้ง	9.7			
อื่น ๆ	44.4			169.0
กึ่งกระป๋อง		15.3		
ปลาแช่แข็ง			7.8	

- คำอธิบายถึงผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนและถูกต้อง
- สิ่งเจือปนในอาหาร
- การปลอมปนอาหาร
- ข้อกำหนดปริมาณสารเจือปนอาหาร
- ข้อกำหนดปริมาณยาฆ่าแมลงและ โลหะหนัก
- ข้อกำหนดเกี่ยวกับข้อบกพร่อง
- ข้อปฏิบัติที่ดีในการผลิต

คำอธิบายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์บนฉลากจะต้องชัดเจน เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถอ่านและเข้าใจถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่าย คำอธิบายควรจะเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาที่ประเทศนั้น ๆ ระบุ เช่น ฝรั่งเศส หรืออิตาลี และจะต้องบ่งถึงประเทศที่ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์นั้น ซึ่งรวมถึงชื่อผู้ผลิต ที่อยู่ ผู้บรรจุ และผู้แทนจำหน่าย และต้องระบุปริมาณน้ำหนักสุทธิ ชื่อของผลิตภัณฑ์ สารปรุงแต่งที่ใช้ในผลิตภัณฑ์ เช่น สี รส และสารเคมีที่ใช้ โดยที่ ต้องบ่งชื่อทั่วไปของสารนั้น และให้เรียงลำดับตามปริมาณตั้งแต่มากไปหาน้อย อาหารที่_____ (ในกรณีที่อาหารนั้นผลิตขึ้นเป็นอาหารประเภทเนื้อเทียม ต้องระบุคำว่า **Imitation**) หากผลิตภัณฑ์นั้นไม่ได้ผลิตโดยโรงงานหรือผู้ผลิตที่ชื่อปรากฏบนฉลาก จะต้องระบุคำว่า ผลิตสำหรับ_____ (**Manufactured for** _____) หรือ จัดจำหน่ายโดย_____ (**Distributed by** _____) หน้าชื่อเหล่านั้น

มาตรฐานการบรรจุสำหรับผลิตภัณฑ์ที่นำเข้ามาจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติเรื่อง ภาษณะบรรจุ และฉลากของแต่ละประเทศ ซึ่งโดยทั่วไปจะกำหนดมาตรฐานของขนาด และน้ำหนักของสินค้าในภาษณะตามมาตรฐานนั้น และการถนอมอาหารในภาษณะ

บรรจุนั้น และวัสดุที่เป็นที่ยอมรับสำหรับภาชนะบรรจุในกรณีที่อาหารบรรจุในฉนวนกลาง เช่น น้ำมัน น้ำเกลือ หรือน้ำ จะต้องระบุให้ชัดเจน การบกพร่องในการแสดงถึงปริมาณสารเจือปน เช่น ปริมาณเกลือ หรือสิ่งเจือปนทางเคมีหรือสารตัวกลางที่ใช้จะมีผลให้วาทะนั้นถูกกักกันได้ กรณีนี้พบเสมอในการนำเข้าประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดา ซึ่งปัจจุบันมีการเข้มงวดเรื่องปริมาณสารที่เจือปนในอาหารมาก

ผลิตภัณฑ์ที่มีสารที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคเจือปนนั้น ถูกห้ามใช้ตามกฎหมายของพระราชบัญญัติอาหาร นอกจากนี้

- สารเจือปนนั้นจำเป็นในขบวนการผลิตและต้องใช้ให้เป็นไปตามข้อปฏิบัติที่เหมาะสม (**Good Manufacturing Practice**)
- ปริมาณสารเจือปนหรือสารตกค้างต้องไม่เกินข้อกำหนด (**Tolerance**) ทางกฎหมาย 1

โดยทั่วไปประเทศต่าง ๆ จะกำหนดปริมาณสารเจือปนในอาหารไว้เป็นกฎหมายในการนำเข้า ตารางที่-----แสดงถึงปริมาณสารเจือปน และยาฆ่าแมลง ที่กำหนดให้มีได้ในอาหารของสหรัฐอเมริกา หากพบว่าผลิตภัณฑ์ใดมีปริมาณสารเจือปนเกินกว่าที่กำหนดก็จะถูกห้ามการนำเข้า

เนื่องจากองค์กรผู้ตรวจสินค้านำเข้าของประเทศผู้ซื้อไม่มีอำนาจในการตรวจโรงงานผู้ผลิตในประเทศไทยได้ ดังนั้นประเทศผู้ซื้อจึงตั้งข้อกำหนดที่จะตรวจสอบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แน่ใจว่าผลิตภัณฑ์นั้นได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งองค์กรผู้ทำการตรวจสอบอาหารจากสัตว์น้ำ ในประเทศต่าง ๆ มีดังนี้

สหรัฐอเมริกา	- Food and Drug Administration
แคนาดา	- Fish Inspection Division, Department of Fisheries and Ocean
ญี่ปุ่น	- Ministry of Health and Welfare (Food Sanitation Inspection Office)
อิตาลี	- Ministry of Health
ฝรั่งเศส	- Ministry of Health
เนเธอร์แลนด์	- Ministry of Health

ผลิตภัณฑ์จะถูกชักตัวอย่างและตรวจสอบ ตามกฎหมายของประเทศต่างๆ หากสินค้าไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด ผู้ส่งออก (ผู้สหรัฐอเมริกา และแคนาดา) มีสิทธิ์

ที่จะร้องขอคำชี้แจงและขอให้มีการตรวจซ้ำ (โดยต้องมีการเสียค่าธรรมเนียม) ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งโดยทั่วไปประมาณ 30 วัน หากคำร้องถูกปฏิเสธ หรือตรวจพบว่าไม่ได้มาตรฐานอีกครั้ง ผลิตภัณฑ์จะต้องถูกทำลายหรือส่งกลับ แล้วยังมีการตรวจสอบด้านฉลากและภาชนะบรรจุอีกด้วย

ในการนำเข้าแต่ละครั้งจะต้องมีเอกสารประกอบการนำเข้าต่าง ๆ เช่น

- Custom Invoice
- Performa Invoice (Certificate of Value and Origin)
- Packaging list
- Bill of landing (from exporting country)
- Health or Sanitary Certificate from Country of Origin
- Exporter's declaration

หรืออื่น ๆ ตามความต้องการของประเทศผู้นำเข้า

ในบางประเทศจะกำหนดรายชื่อของผู้ผลิตไว้ใน **Block list** คือห้ามการนำเข้าเนื่องจากประวัติของผู้ผลิตไม่ดี เช่น สหรัฐอเมริกา หรือบางประเทศมีรายชื่อของผู้ผลิตที่ผลิตสินค้าได้มาตรฐานดีเสมอ เช่น แคนาดา ซึ่งสินค้าที่นำเข้าไม่จำเป็นต้องผ่านการตรวจสอบทุกครั้ง จะเป็นเพียงครั้งคราวเท่านั้น ในกรณีที่ผู้ผลิตมีรายชื่อใน **Block list** ของสหรัฐอเมริกา ผู้ผลิตสามารถร้องทุกข้อได้โดยการแสดงหลักฐานการผ่านสินค้าที่ได้มาตรฐานเข้าเป็นจำนวน 5 ครั้งติดต่อกัน (จากเดิม 10 ครั้ง) หรือขอให้หน่วยงานราชการในประเทศทำการตรวจสอบโรงงาน และส่งประวัติให้ **FDA** เพื่อขออนุญาตออกจาก **Block list** ได้ จากวิธีการดังกล่าวทำให้ปัจจุบันมีโรงงานที่ติดรายชื่อใน **Block list** คงเหลือเพียง 50%

อย่างไรก็ตามประเทศผู้นำเข้าจะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง ข้อกำหนดต่าง ๆ อยู่เสมอ ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องยึดหลักข้อปฏิบัติที่ดีในการผลิต โดยเฉพาะข้อกำหนดเรื่องสารเจือปนในอาหาร บางครั้งการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดโดยฉับพลัน ทำให้ผู้ผลิตถูกห้ามการนำเข้า หรือต้องติดต่อกับประเทศผู้นำเข้าเพื่ออธิบายหรือขอให้ลดหย่อน เช่น กรณีปริมาณโซเดียมเมตาไบซัลไฟต์ในปูและกุ้งกระป๋อง ในสหรัฐอเมริกา (หากมีปริมาณเกิน 10 ppm ต้องระบุในฉลาก) ออสเตรเลีย (30 ppm) แคนาดา (100 ppm) ปริมาณปรอทและแคดเมียมในสินค้าปลาหมึกแช่แข็งที่ประกาศโดยประเทศอิตาลี

4.3 มาตรการและนโยบายทางการค้า

โควตาการนำเข้า

โควตาการนำเข้าจะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ **Seasonal, Global Bilateral** และ **Tariff Quota** ซึ่งโดยทั่วไปจะไม่มีการกำหนดโควตาสำหรับสัตว์น้ำและอาหารจากสัตว์น้ำ นอกจากประเทศดังต่อไปนี้

1. สหรัฐอเมริกา : ได้กำหนด **Tariff Quota** สำหรับผลิตภัณฑ์ทูน่าบรรจุกระป๋องภายใต้ **Tariff Code 112.30** ซึ่งโควตาจะประกาศในลักษณะปีต่อปี หากสินค้าอยู่ในปริมาณโควตาที่กำหนดจะเสียภาษี เพียง 6% หากว่าเกินกำหนดจะเสียภาษี 12.5%
 2. ญี่ปุ่น : ได้กำหนด **Global Quota** สำหรับสินค้าปลาหมึก (มีชีวิต เก็บ ในน้ำเกลือ) ภายใต้ **Code 03.03** โควตาจะแบ่งเป็นช่วง คือ 1 เมษายน-31 กันยายน ปลาหมึกแห้ง (ภายใต้ **Code 03.03**) ซึ่งจะกำหนดโควตาในเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ปลาและหอย (ภายใต้ **Code 03.01, 03.02, 03.03**) ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ปลา **Cod, Alaska Pollock, Yellow fail mackerel sardine** หอยต่าง ๆ และปลาขนาดเล็ก โดยที่จะประกาศกำหนดโควตาในเดือนกรกฎาคม และ พฤศจิกายน ของทุกปี
- และยังได้กำหนด **Tariff Quota** สำหรับปลาป่นไว้ประมาณ 100,000 ตัน ซึ่งประมาณ 70,000 ตัน แรกไม่ต้องเสียภาษี
3. สวีเดน : กำหนด **Seasonal Quota** สำหรับหอย หรือสัตว์น้ำมีเปลือกอื่น ๆ โดยไม่อนุญาตให้นำเข้าในช่วงเวลา ดังนี้
 - Lobster** : 15 กรกฎาคม-15 กันยายน
 - หอยนางรม : 1 มกราคม- 31 สิงหาคม
 4. ฟิลิปปินส์ : ได้กำหนดโควตาของปลาซาร์ดีนบรรจุกระป๋อง เพื่อช่วยเหลืออุตสาหกรรมภายในประเทศ

นโยบายการนำเข้าของประเทศต่าง ๆ

สหรัฐอเมริกา เป็นตลาดเปิดสำหรับสัตว์น้ำและสินค้าจากสัตว์น้ำนอกจากผลิตภัณฑ์ทูน่าบรรจุกระป๋อง

ญี่ปุ่น ตลาดญี่ปุ่นมีการกำหนดโควตาการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ผลิตในประเทศ โดยเฉพาะสัตว์น้ำที่สามารถจับได้เป็นปริมาณสูงในน่านน้ำของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามเนื่องจากความต้องการสินค้าจากสัตว์น้ำสูงจึงมีการลดภาษีการนำเข้าลงสำหรับสินค้าหลายประเภท

แคนาดา เป็นตลาดเปิด เช่นกันสำหรับสินค้าจากสัตว์น้ำ หากแต่ถ้าผู้ผลิตจะต้องให้สินค้าได้มาตรฐานที่ค่อนข้างสูง และต้องแข่งขันกับผู้ผลิตภายในประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล

ประชาคมยุโรป ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปเปลี่ยนนโยบายเดียวกันในการนำเข้าสินค้า โดยที่เชื่อมั่นใจว่าราคาได้มาตรฐานสำหรับผู้บริโภค เพื่อให้ตลาดอาหารจากสัตว์น้ำมีมั่นคง และต้องไม่กระทบกระเทือนอุตสาหกรรมประมงของประเทศสมาชิก โดยมีการกำหนดราคามาตรฐานและได้มีการกำหนดกฎหมายอาหารที่มีมาตรฐานสูง และมีการห้ามการนำเข้าสินค้าบางประเภท เช่น หอยนางรม และปลาไหล เป็นครั้งคราว

แนวโน้มของอุตสาหกรรมสัตว์น้ำในทศวรรษ 2530

อุตสาหกรรมสัตว์น้ำของประเทศไทยในปัจจุบันพัฒนาก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว ต้องอาศัยตลาดต่างประเทศเป็นหลัก ตลาดภายในประเทศมีความต้องการน้อย โดยเฉพาะในระยะ 5 ปีหลัง (2524-2529) ประเทศไทยสามารถส่งออกสินค้าสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเพิ่มขึ้นเฉลี่ยถึงปีละ 26.1% ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าออกทั้งหมดของประเทศเพิ่มขึ้น ปีละ 6.5% และสินค้าเกษตรส่งออกเพิ่มขึ้นเพียงปีละ 3.6% ฉะนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้เน้นนโยบายในด้านการผลิตให้ใช้ตลาดเป็นแกนนำ และมุ่งเป้าหมายการผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก โดยเฉพาะสินค้ามีโอกาสมหาขายตลาดต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น และสินค้าประมงมีโอกาสมาก เพราะตลอดช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 5 มีอัตราการขยายของตลาดสูงมาก (26.1% ต่อปี) ดังกล่าวแล้ว

ฉะนั้น อาจสรุปแนวโน้มของอุตสาหกรรมสัตว์น้ำในแต่ละประเภทในอีกทศวรรษข้างหน้าได้ดังนี้

4.1 อุตสาหกรรมสัตว์น้ำแช่แข็ง

จำนวนโรงงานห้องเย็นและปริมาณความจุของห้องเก็บแช่เย็น จะเห็นว่าในช่วงปี 2522-2528 อัตราการเพิ่มของโรงงานห้องเย็นมีประมาณ 12% และอัตราเพิ่มของปริมาณห้องเก็บแช่แข็งประมาณ 11% ใกล้เคียง และเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณสัตว์น้ำที่นำเข้าแช่เย็น จะเพิ่มขึ้นประมาณ 13% และปริมาณความจุของห้องเก็บแช่เย็นเทียบกับปริมาณสัตว์น้ำที่นำเข้าแช่เย็น ในปี 2528 เท่ากับ 8 ซึ่งนับว่าต่ำมาก และเมื่อพิจารณาอัตราการส่งออกของสัตว์น้ำแช่แข็งเพิ่มขึ้นเพียง 9% ต่อปีแล้ว จะเห็นว่าในปัจจุบันจำนวนโรงงานห้องเย็นและปริมาณความจุของห้องแช่แข็งมีมากพอแล้ว และสามารถจะเพิ่มจำนวนได้ ถ้าตลาดส่งออกมีความต้องการเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาการส่งออกสัตว์น้ำแช่แข็งในแต่ละชนิดของสัตว์น้ำจะเห็นว่า

ก. กุ้งสดแช่แข็ง ในปี 2520 ส่งออกปริมาณ 13,663 ตัน มูลค่า 1,171 ในปี 2529 ปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 208,100 ตัน และมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 4,391 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 9.3% และ 17.9% ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุดิบที่มีอยู่ ซึ่งเป็นกุ้งทะเล (รวมกุ้ง) ซึ่งได้จากการจับจากธรรมชาติและจากการ

ตารางที่ 4.1. ตารางเปรียบเทียบการผลิตและการส่งออกสัตว์น้ำแช่แข็งที่สำคัญ
ปี 2520-2529

ปี	สินค้ากุ้งสดแช่แข็ง		สินค้าหมีสดแช่แข็ง		สินค้าปลาสดแช่แข็ง	
	ปริมาณ วัตถุดิบ	ปริมาณ การส่งออก	ปริมาณ วัตถุดิบ	ปริมาณ การส่งออก	ปริมาณ วัตถุดิบ	ปริมาณ การส่งออก
2520	121,711	13,663	93,694	25,741	660,152	40,196
2521	129,887	13,378	93,654	34,021	572,149	48,184
2522	118,396	18,626	80,142	39,359	477,836	45,977
2523	119,309	17,915	72,313	38,640	424,480	41,435
2524	134,990	18,761	80,805	39,831	478,017	56,856
2525	167,742	22,647	116,607	42,656	462,082	53,217
2526	139,828	20,150	132,044	39,321	536,991	53,409
2527	118,526	19,428	129,269	42,821	585,820	75,254
2528	108,525	20,041	116,035	46,289	626,715	96,444
2529*	114,000	28,700	120,000	58,900	658,000	118,900

เลี้ยงกุ้ง มีอัตราการเพิ่มขึ้นเพียง 0.1% ต่อปี ซึ่งนับว่าน้อยมาก หรืออาจจะกล่าวได้ว่าผลผลิตกุ้งโดยส่วนรวมอาจจะไม่เพิ่มขึ้นมากนัก ถึงแม้ว่าทางการจะได้ตั้งเป้าหมายจะให้เพิ่มผลผลิตจากการเลี้ยงกุ้งเพิ่มขึ้นเมื่อสิ้นปี 2534 ประมาณ 14,200 ตันก็ตาม คงจะทดแทนอัตราการลดลงจากการจับจากธรรมชาติได้ลำบากแล้ว วัตถุดิบที่จะใช้ในการส่งออก คงจะเพิ่มขึ้นเฉพาะจากการเพาะเลี้ยง นอกจากนั้นเป็นวัตถุดิบที่ได้จากการรวมทำการประมงกับต่างประเทศมาใช้ในการผลิตกุ้งแช่แข็งเพื่อส่งออก

ฉะนั้น อาจสรุปได้ว่าสำหรับแนวโน้มการส่งออกกุ้งสดแช่แข็งนั้น สำหรับด้านวัตถุดิบนั้นคงจะสนองความต้องการของตลาดส่งออกได้ลำบาก และเมื่อมาพิจารณาในด้านแนวโน้มของการส่งออกแล้วจะเห็นว่าอัตราเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง คือ ในแง่ปริมาณ 9.3% และมูลค่า 17.9% ต่อปี แล้วในอีกทศวรรษข้างหน้า ตลาดส่งออกกุ้งสดแช่แข็งยังคงดีเพราะราคากุ้งยังคงเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง ทำให้ผู้ส่งออก และชาวประมงยังคงกล้าที่จะลงทุน ในอุตสาหกรรมดังกล่าว โดยอาจลดส่วนแบ่งตลาดภายในประเทศให้น้อยลงอีก และมีการนำกุ้งจากการเพาะเลี้ยงส่งออกเป็นส่วนใหญ่แล้ว และคาดว่าในปี 2540 เราอาจส่งกุ้งออกได้เป็นปริมาณ 40,000 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 7,000

ล้านบาท

ข. หมีสดแช่แข็ง การส่งออกหมีสดแช่แข็ง ในปี 2520 ส่งออกเป็นปริมาณ 25,741 ตัน คิดเป็นมูลค่า 664 ล้านบาท ในปี 2529 ปริมาณส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 58,900 ตัน และมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 3,760 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 10.31% และ 24.5% ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุดิบที่ใช้คือปริมาณการจับปลาหมีซึ่งจับได้จากธรรมชาติอย่างเดียวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 4.2% ต่อปี แล้วจะเห็นว่าปริมาณวัตถุดิบที่จะเพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการของตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้นถึงปีละ 10% ต่อปี คงจะทำให้การขยายปริมาณการส่งออกหมีสดแช่แข็งในทศวรรษข้างหน้าไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้มากนัก ถึงแม้ว่าราคาจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ค่อนข้างสูงมาก (24.5% ต่อปี) ก็ตาม เพราะวัตถุดิบหมีในปัจจุบันจะได้จากการประมงในเขตน่านน้ำไทย และเวียดนามเท่านั้น ที่นำเข้าจากการทำประมงร่วมกันน้อยมาก เพราะแหล่งทรัพยากรมีในบริเวณนี้เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม คาดว่าจากการที่ทางการมีโครงการจัดสร้างปะการังเทียม จึงคาดว่าผลผลิตจากแหล่งดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นอีก 20,000 ตัน ในทศวรรษข้างหน้า และจะเป็นวัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 152,000 ตัน และบางส่วนนำเข้าจากต่างประเทศ จึงคาดว่าในทศวรรษข้างหน้าปริมาณการส่งออกหมีสดแช่แข็งเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 78,000 ตัน คิดเป็นมูลค่า 11,000 ล้านบาท

ค. ปลาสดแช่แข็ง ปริมาณการส่งออกปลาสดแช่แข็ง ในปี 2520 ส่งออกเป็นปริมาณ 40,196 ตัน คิดเป็นมูลค่า 234 ล้านบาท การส่งออก ในปี 2529 เพิ่มขึ้นเป็นปริมาณ 118,000 ตัน คิดเป็นมูลค่า 2,174 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นปีละ 14.3% และ 3.10% ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุดิบ ซึ่งจะได้จากการจับปลา โดยเพิ่มขึ้นประมาณ 3.5% ต่อปีแล้วจะเห็นว่าสำหรับวัตถุดิบที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งได้จากการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยและน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่ใช่จากการทำการประมงแล้ว ปริมาณวัตถุดิบที่จะสนองความต้องการของตลาดส่งออกคงจะไม่เพียงพอ นอกจากจะต้องเข้มงวดมาตรการอนุรักษ์แล้วคาดว่าจะเพิ่มวัตถุดิบได้อีกประมาณ 200,000 ตัน และได้จากการนำเข้าจากต่างประเทศโดยการทำการประมงร่วมอีกแล้ว อย่างไรก็ตามคาดว่าในอีกทศวรรษข้างหน้า จะสามารถส่งออกปลาสดแช่แข็งเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 200,000 ตัน มูลค่า 4,000 ล้านบาท

4.2 อุตสาหกรรมปลาป่น

ในปัจจุบันจากการสำรวจสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 มีโรงงานปลาป่น

ที่เปิดดำเนินการทั้งหมด 109 โรง แต่ที่มีวัตถุดิบป้อนโรงงานจะทำการผลิตจริง ๆ เพียง 92 โรง และมีวัตถุดิบป้อนโรงงานเพียง 28% ของกำลังผลิตที่มีอยู่แล้ว จะเห็นว่า จำนวนโรงงานปลาป่นมีมากเพียงพอแล้ว และคาดว่าจะไม่เพิ่มขึ้นในทศวรรษหน้า ถึงแม้ว่า ในปี 2520 จะมีโรงงานปลาป่นที่ผลิตปลาป่นจำนวน 73 โรง และเพิ่มขึ้น 92 โรง ในปี 2529 โดยมีอัตราการเพิ่ม 3.4% ต่อปี และมีวัตถุดิบที่ใช้เพิ่มขึ้น 6.8 ต่อปีก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาแนวโน้มการส่งออกแล้วจะเห็นว่าอัตราการเพิ่มขึ้นในช่วงเดียวกัน (2520-2529) เพิ่มขึ้นเพียงปีละ 2.3% ต่อปี และมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ ปี 2524-2529 (ยกเว้น ปี 2525) ประมาณ 10% ต่อปี จึงคาดว่า ปริมาณความต้องการปลาป่นเพื่อส่งออกจะลดลงและเหลือส่งออกในทศวรรษข้างหน้าประมาณ 50,000 ตัน มูลค่า 600 ล้านบาท

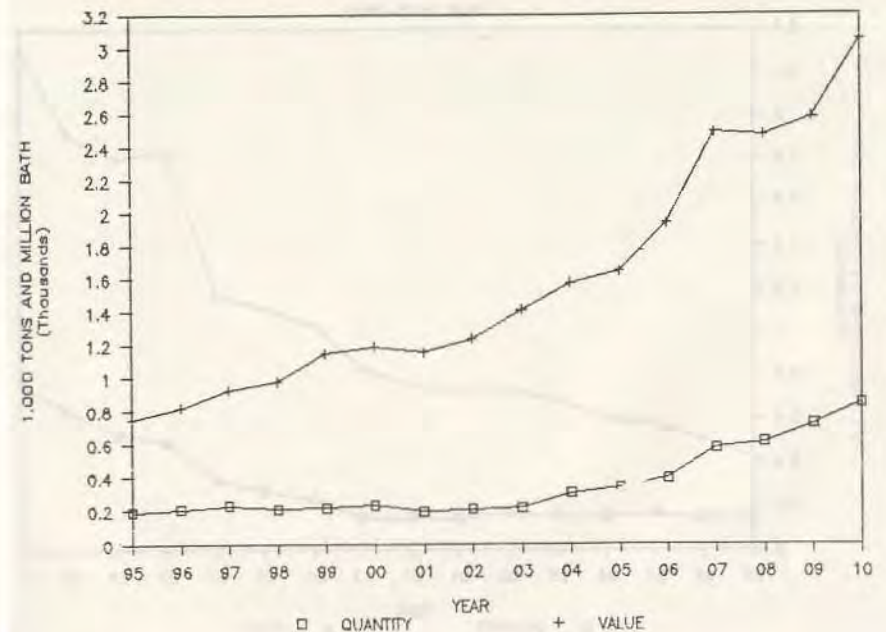
4.3 อุตสาหกรรมสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง

ผลผลิตอุตสาหกรรมสัตว์น้ำบรรจุกระป๋องมากกว่า 90% ส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ ใช้บริโภคภายในประเทศไม่ถึง 10% ปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ในปี 2520 ปลากระป๋องส่งออกทั้งหมด 4,180 ตัน มูลค่า 147 ล้านบาท ในปี 2529 ปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นเป็นปริมาณ 171,411 ตัน มูลค่า 8,495 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 52.3% และ 57.9% ตามลำดับ ปลากระป๋องที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็นปลาทูน่า ปริมาณการส่งออกเท่ากับ 82.8% ของปริมาณการส่งออกปลากระป๋องของทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตปลาทูน่ากระป๋อง ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นปีละ 54.2% ซึ่งวัตถุดิบที่ใช้ส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ โดยในปี 2529 ประมาณถึง 77% แล้ว ในปัจจุบันอนาคต การอุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋อง ขึ้นกับวัตถุดิบที่ต้องทำจากต่างประเทศแล้ว ไม่ค่อยสู้ดีนัก อย่างไรก็ตาม ถ้าสถานการณ์สถานะเศรษฐกิจของโลกไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก และสถานะเศรษฐกิจของประเทศไม่เปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านแรงงานซึ่งเป็นต้นทุนในการผลิตที่ค่าของประเทศไทย ยังเอื้ออำนวยให้สามารถสั่งซื้อวัตถุดิบมาผลิตได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำวัตถุดิบจากการทำการประมงร่วมแล้ว คาดว่าในอีกทศวรรษข้างหน้าประเทศไทยจะสามารถส่งออกปลากระป๋องอาจจะสูงถึงได้เป็น 300,000 ตัน เป็นมูลค่าประมาณ 19,000 ล้านบาท

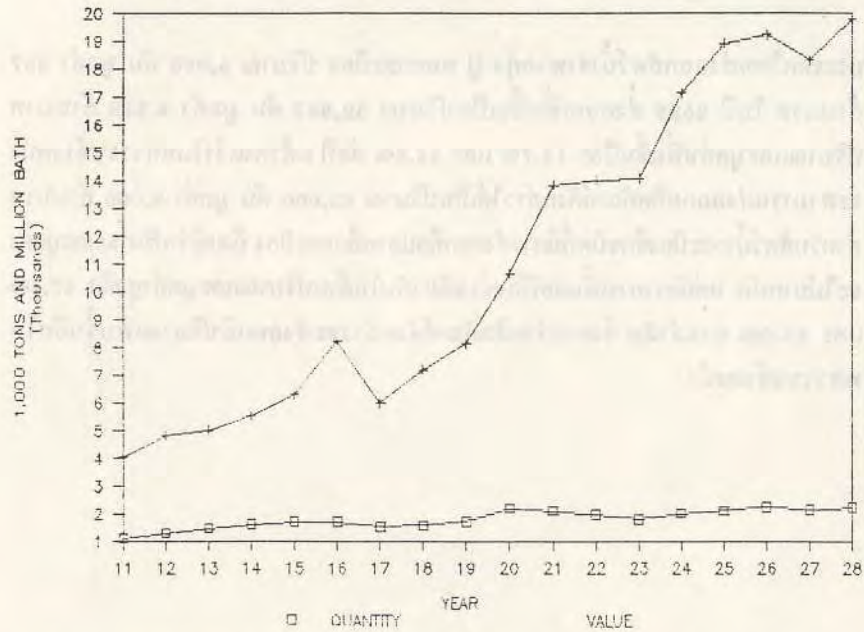
สำหรับสัตว์น้ำกระป๋องอื่น ๆ นั้น ส่วนใหญ่วัตถุดิบที่ใช้ในประเทศ โดยเฉพาะ กุ้งกระป๋องที่ใช้ผลิตเป็นกุ้งขนาดเล็ก จึงไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องวัตถุดิบมากนัก โดยอาจจะลดการบริโภคภายในลง และเมื่อมาพิจารณาแนวโน้มการส่งออก จะเห็นว่า ในปี 2520

ประเทศไทยส่งออกสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง ปู หอยกระป๋อง ปริมาณ 5,050 ตัน มูลค่า 257 ล้านบาท ในปี 2529 ส่งออกเพิ่มขึ้นเป็นปริมาณ 32,953 ตัน มูลค่า 2,372 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นปีละ 14.7% และ 14.8% ต่อปี แล้วคาดว่าในทศวรรษข้างหน้า จะสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้เป็นปริมาณ 85,000 ตัน มูลค่า 9,000 ล้านบาท สำหรับสัตว์น้ำกระป๋องอีกชนิดที่มีการส่งออกคือปลาหมึกกระป๋อง ถึงแม้ว่าปริมาณและมูลค่าจะไม่มากนัก แต่อัตราการเพิ่มต่อปีในช่วงเดียวกันในด้านปริมาณและมูลค่าสูงถึง 47.4% และ 63.0% ตามลำดับ จึงคาดว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะส่งออกมีปริมาณเพิ่มขึ้นอีกในทศวรรษข้างหน้า

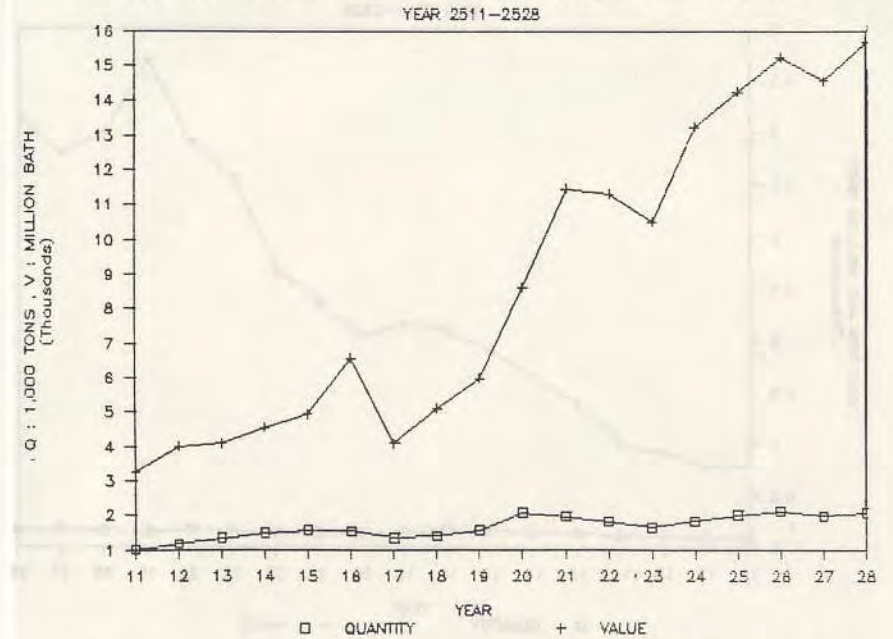
ANNUAL CATCH AND VALUE YEAR 2495-2510

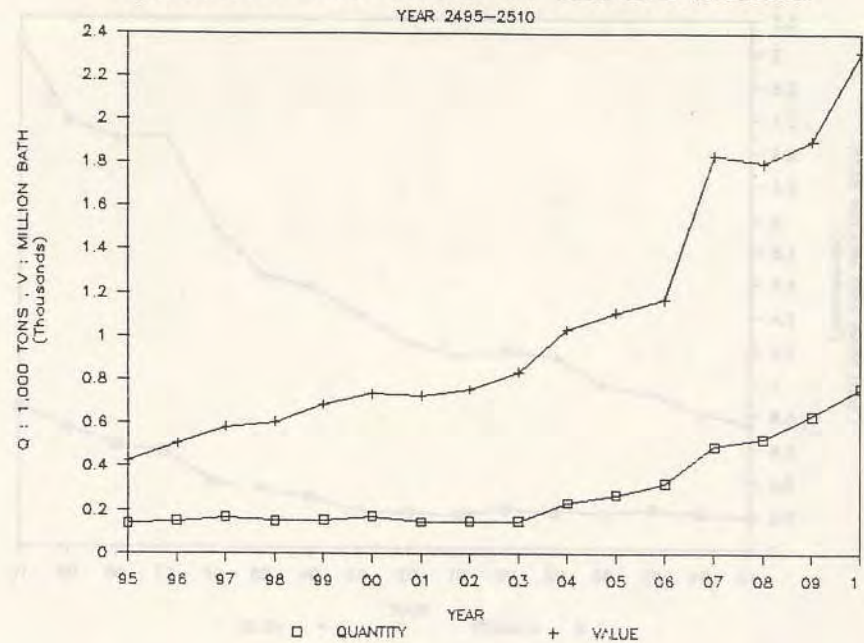
ANNUAL CATCH AND VALUE YEAR 2511-2528

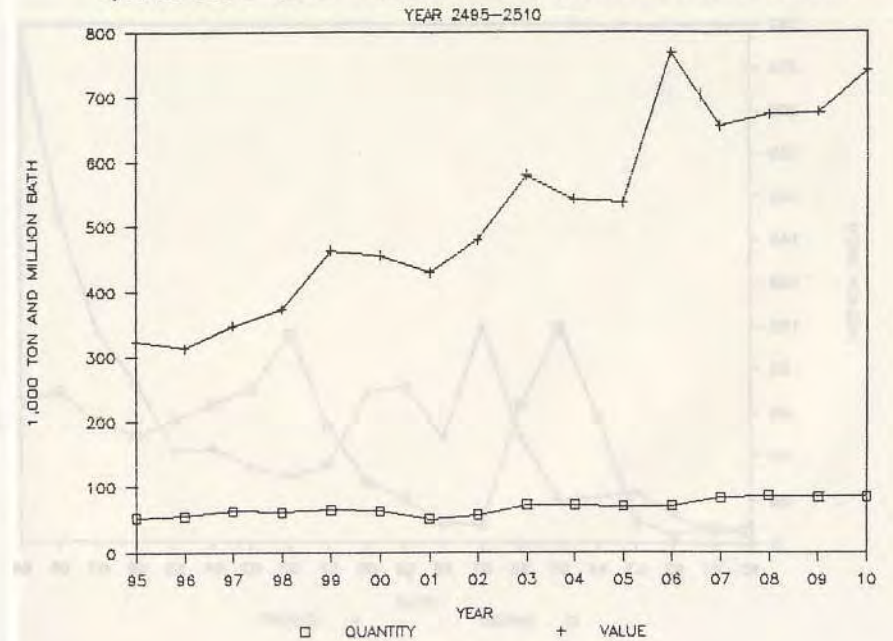
QUANTITY AND VALUE OF MARINE FISHES

QUANTITY AND VALUE OF MARINE FISHES

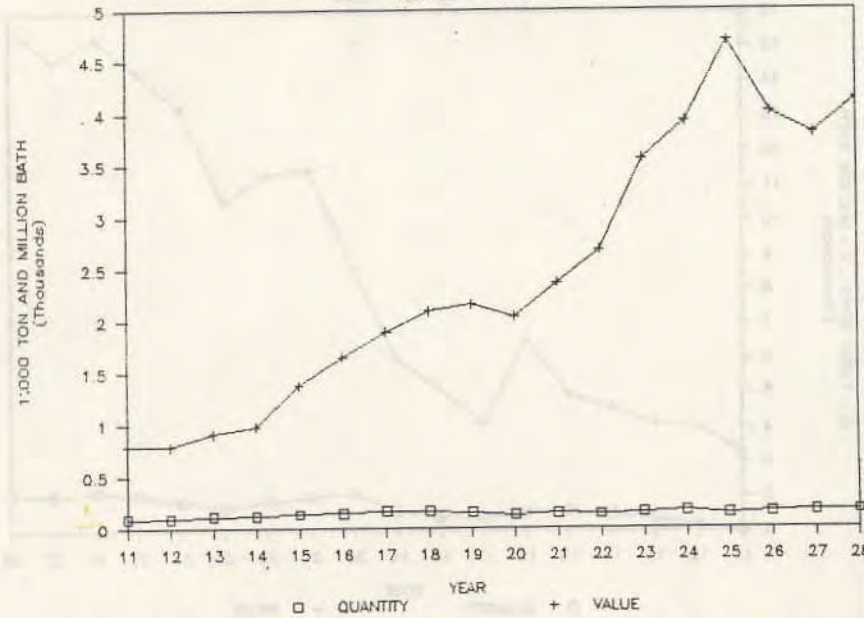

QUANTITY AND VALUE OF FRESH WATER FISH

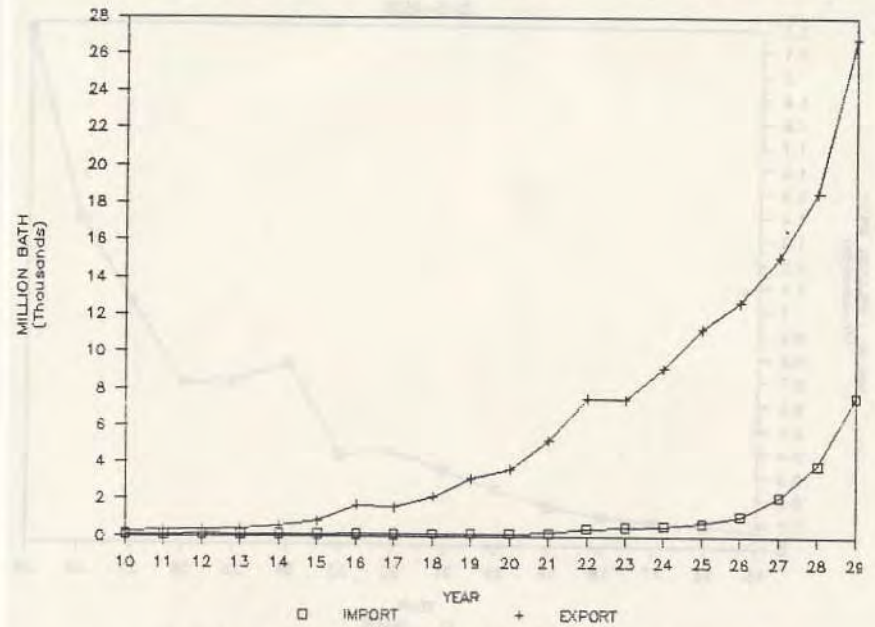

QUANTITY AND VALUE OF FRESH WATER FISH

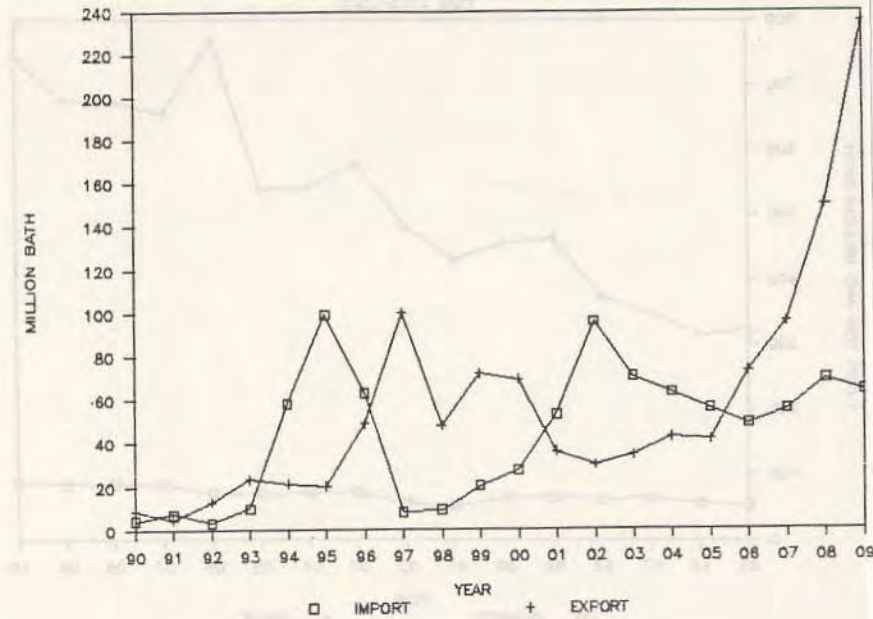
YEAR 2511-2528

IMPORT AND EXPORT COMMODITIES 2510-2529

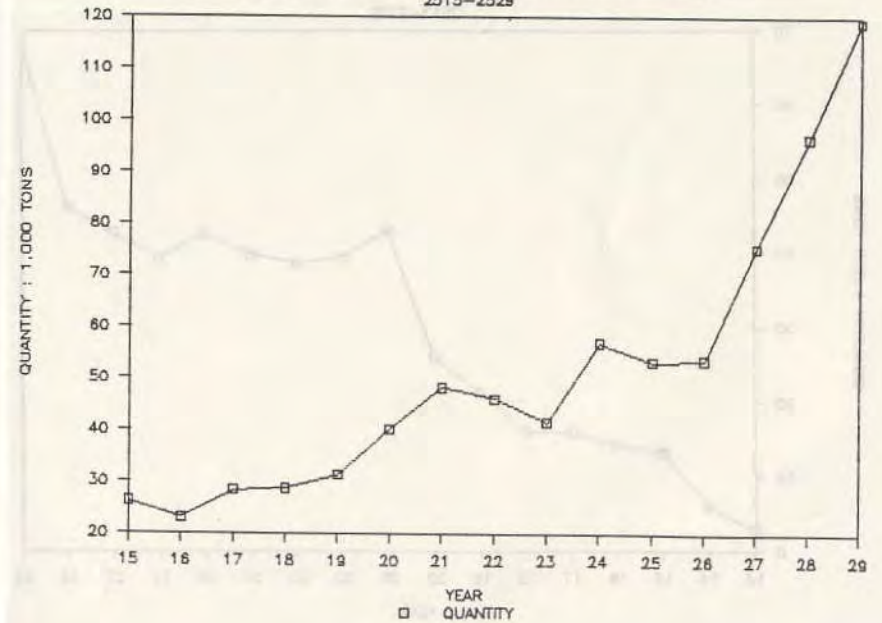

IMPORT AND EXPORT COMMODITIES 2490-2509

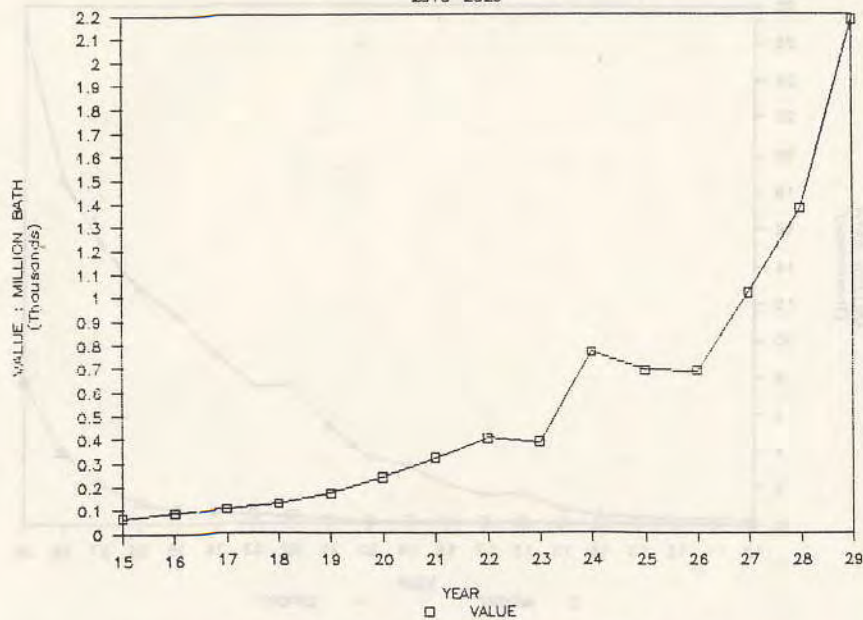
QUANTITY OF FISH CHILED & FROZEN

2515-2529

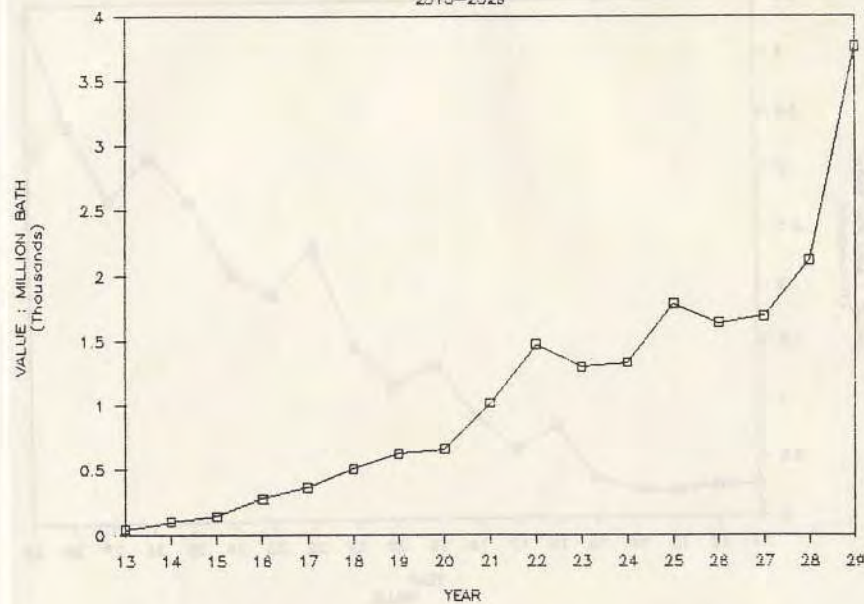
VALUE OF FISH CHILED & FROZEN

2515-2529

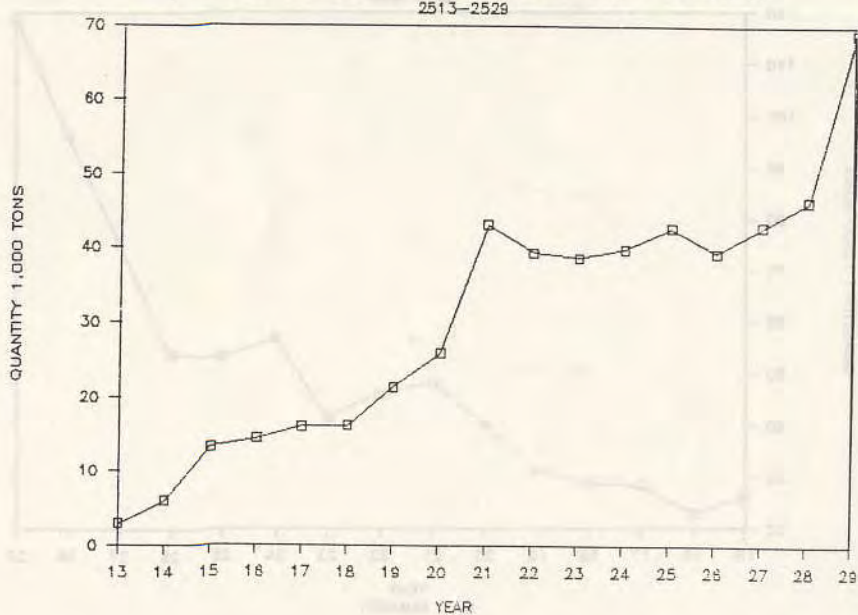
VALUE OF SQUID FRESH, FROZEN

2513-2529

QUANTITY OF SQUID FRESH, FROZEN

2513-2529

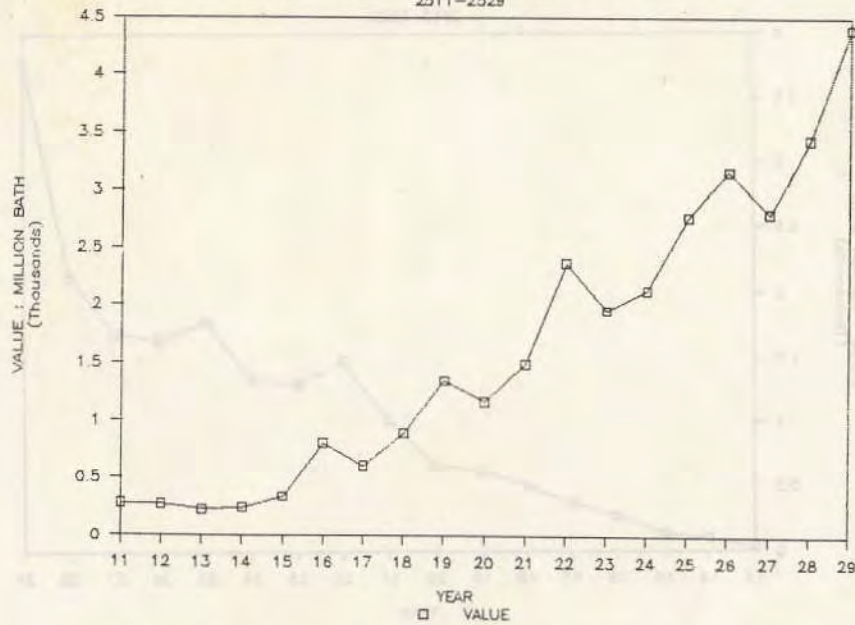
QUANTITY OF SHRIMP, FRESH FROZEN

2511-2529

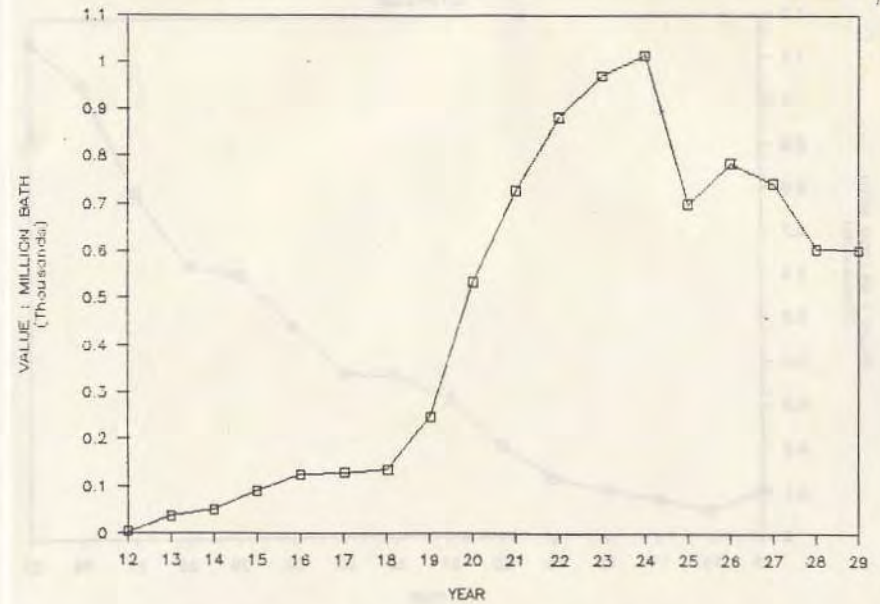

VALUE OF SHRIMP, FRESH FROZEN

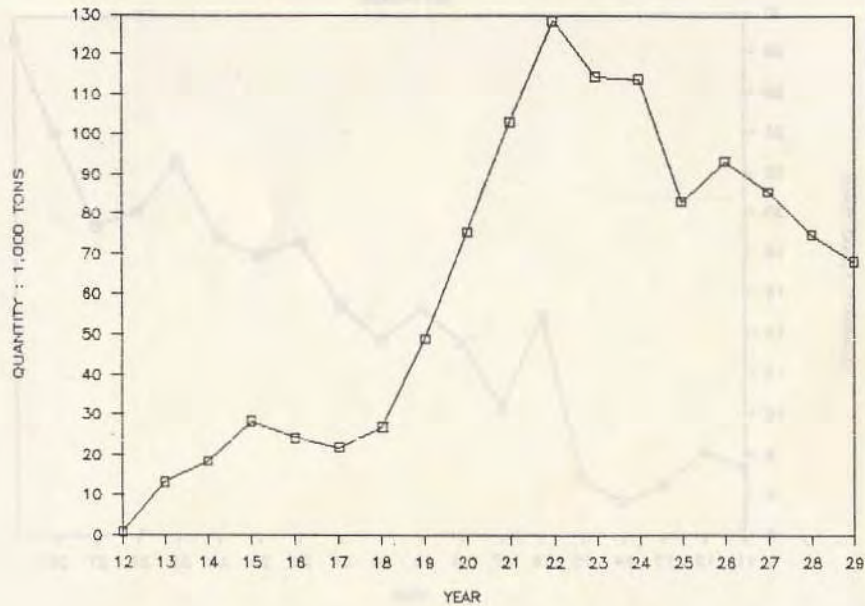
2511-2529

VALUE OF FISH MEAL 2512-2529

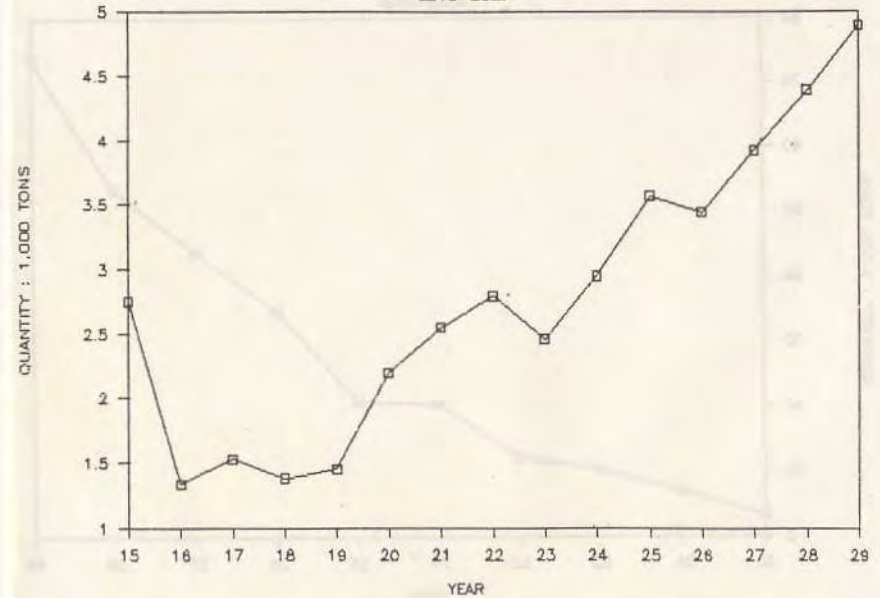

QUANTITY OF FISH MEAL 2512-2529

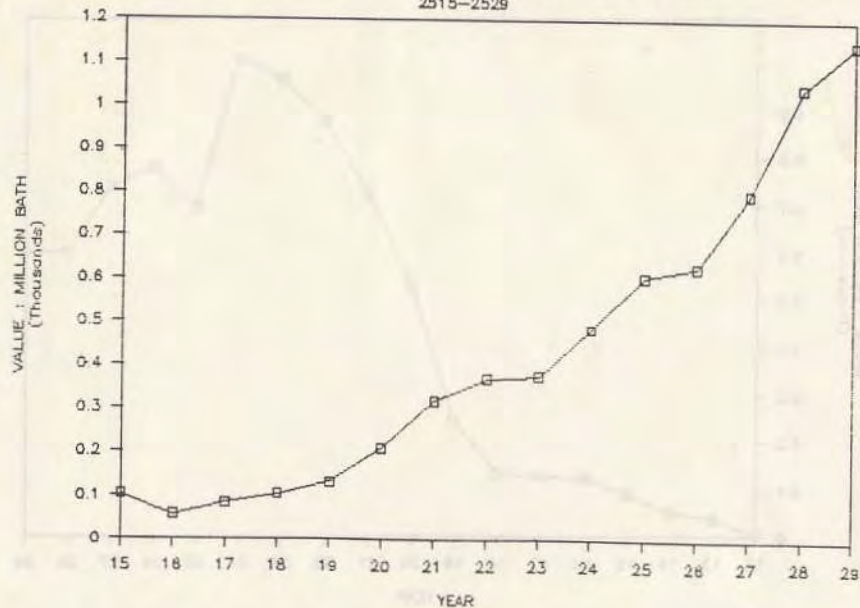
QUANTITY OF SQUID DRIED/SALTED

2515-2529

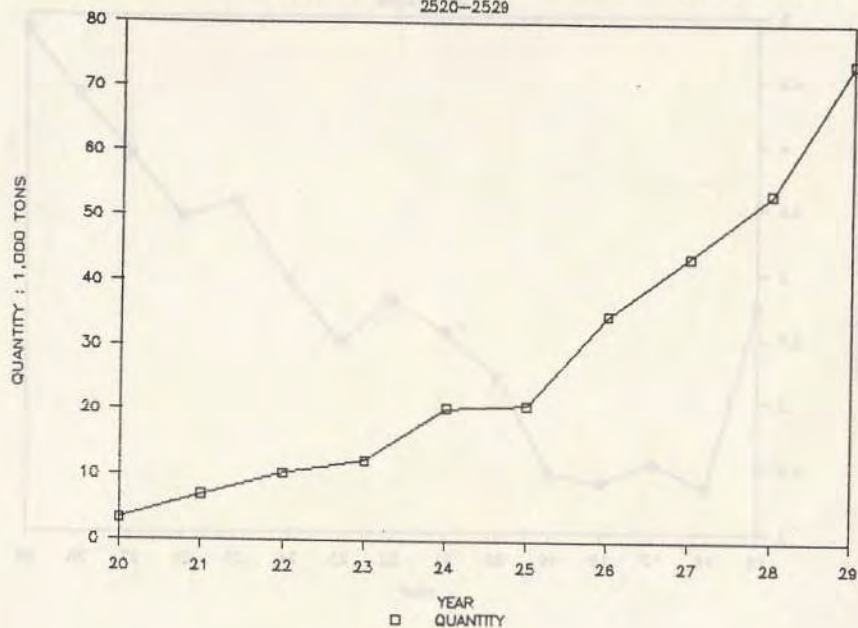
VALUE OF SQUID DRIED/SALTED

2515-2529

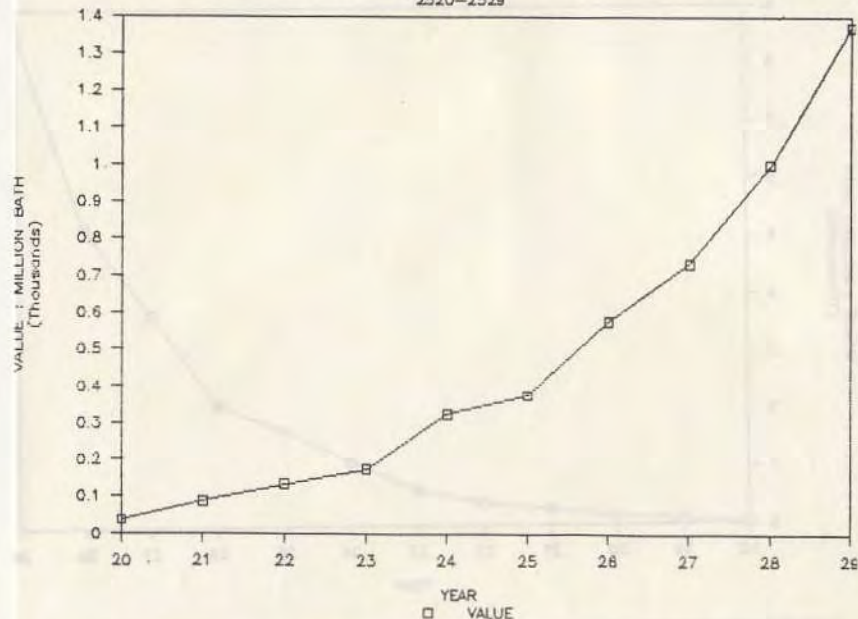
FLOUR & MEAL CRUSTACEANS & MOLLUS

2520-2529

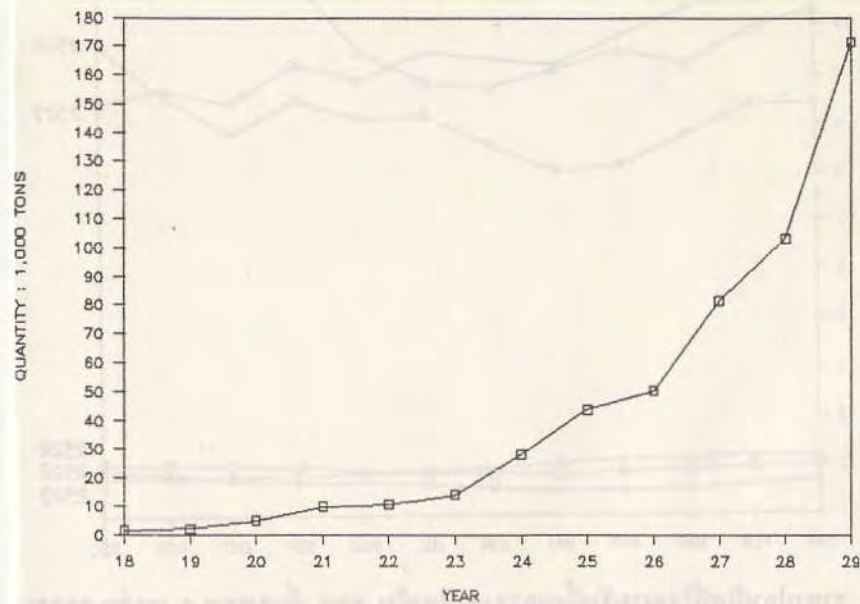

FLOUR & MEAL CRUSTACEANS & MOLLUS

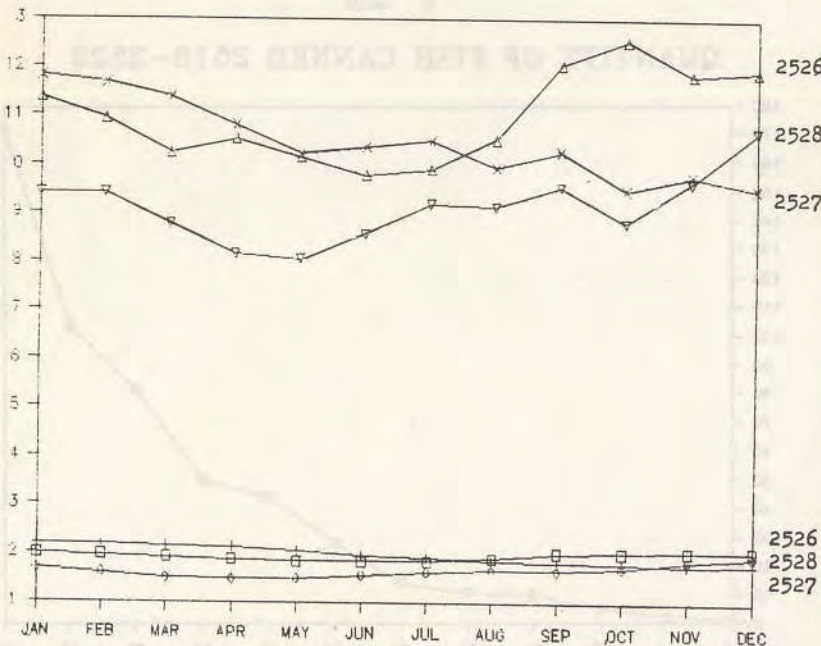
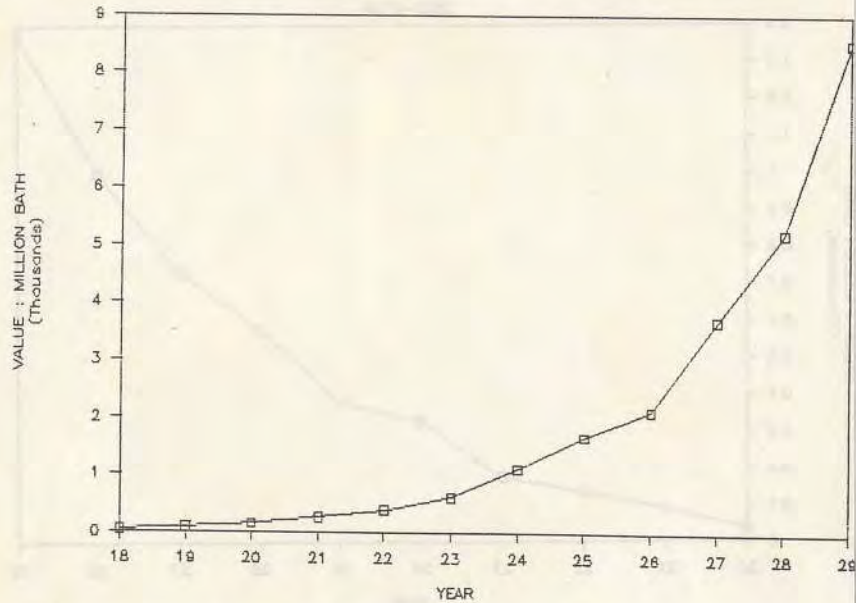
2520-2529

QUANTITY OF FISH CANNED 2518-2529

VALUE OF FISH CANNED 2518-2529

ราคาปลาเปิดที่โรงงานรับซื้อและราคาปลาเป็น 60% ที่กรุงเทพ ฯ (2526-2528)

เอกสารประกอบการสัมมนา

ฝ่ายสถิติการประมง
กรมประมง

Canadian International
Development Agency

ฝ่ายสถิติการประมง
กรมประมง

หน่วยการอุตสาหกรรม
ฝ่ายวิชาการ

ธนาคารแห่งประเทศไทย
สำนักงานสถิติแห่งชาติ

กรมประมง
นางอำพร เลาวพงษ์

ฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจการประมง
กรมประมง

หนังสือสถิติการประมงของประเทศไทย ปี 2501-2527

THAILAND Study on fish marketing

สถิติหน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมง

รายงานการศึกษาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำแปรรูป

รายงานผลเบื้องต้นสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528

สรุปสถานะการค้าปลายปี 2528

พิมพ์
ที่
โรงพิมพ์
กรุงเทพฯ
๒๕๒๘